BIBLIOTECA NAZIONALE VITT. EMANUELE ROMA
8
13 — A
52

R. P. ROBERTI BELLARMINI POLITIANI, E SOCIETATE IESV, DE INDVLGENTIIS, ET IVBILEO LIBRI DVO.

Accedunt & alia eiuſdem Authoris aliquot opuſcula, quorum Catalogum verſa pagina exhibet.

Omnia nunc iterum emendatius in lucem edita.

Ad Illuſtriſſ. & Reuerendiſſ. Dominum, D. Iulium, Dei gratia Epiſcopum Herbipolenſem, & Franciæ Orientalis Ducem, &c.

Permiſſu Superiorum.

Biblioth. S. Pantal. Schol. Piar.

[redacted]

COLONIAE AGRIPPINAE

Apud Antonium Hierat, ſub Monocerote.

Anno Iubileo. M. DC.

Cum grat. & priuil. Sacr. Cæſar. Maieſt. ſpeciali.

CATALOGVS EORVM, QVAE HOC VOLVMINE CONTINENTVR.

De Indulgentijs & Iubileo, libri Duo.

Appendix ad libros de ſummo Pontifice, continens refutationem cuiuſdam libelli Italici, cuius titulus eſt. *Auiſo piaceuole dato alla bella Italia.*

Appendix ad Libros de Cultu imaginum complectens refutationem cuiuſdam libelli editi Francoforti, cuius titulus eſt, *Synodus Pariſienſis, de Imagin.*

De exemptione Clericorum, Liber Vnus.

Quibus adiecimus etiam

Iudicium de libro Concordiæ Lutheranorum, vnà cum breui eiuſdem libelli Apologia, eiuſdem Roberti Bellarmini.

REVERENDISSIMO ATQVE ILLVSTRISSIMO PRINCIPI AC DOMINO, D. IVLIO, EPISCOPO HERBIPOLENSI, AC Franciæ Orientalis Duci, &c. Domino ſuo Clementiſſimo.

NON te fugit, Reuerendiſſime atque Illuſtriſſime Princeps, quanta hæreſeon portenta à plurimis annis Europæ noſtræ oras propè omnes atque angulos infeſtent, exagitent, tantum non euertant: non te clam eſt, quantum operæ, ſolertiæ, induſtriæ, neruorum, Patres ſocietatis Ieſu, diuinâ equidem prouidentiâ, hac calamitoſa tempeſtate ad plurimorum ſalutem nati, excitatique, ad huiuſmodi confutandas profligandaſque hæreſes, attulerint Eccleſiæ Dei: & in ijs, præcipua quadam immortalique laude, ac commendatione dignum, Robertum Bellarminum facem quandam ſplendidiſſimam, in errorum denſa tenebricoſaque errantibus caligine, prætuliſſe. Edidit is iam pridē Controuerſiarum tres tomos, omni planè eruditione, Amaltheæ cornu dixeris, confertiſſimos: exercuerunt illi hæreticorum ingenia; Eraſmum, Lutherum, Melanchtonem, Bucerum, Caluinum, Bezam, Zvvinglium, Oecolam-

colampadium, cæteros id genus hæreticos, ſeculi noſtri anteſignanos, ſigniferos, primipilos, æneatores confutarunt, proſtrauerunt, iugularunt. Tentarunt aliqui malè feriati homines, veritatem, quam ex diuinis oraculis elephantinis libris noſtris, ex Conciliorum Oecumenicorum certiſſima defenſione, ex Patrum & doctorum Eccleſiæ ætatis omnis auctoritate maxima, ex ratione denique non rarò, deſumpſit, & occultè actis cuniculis, & apertè pro concione, & plurimis ineptiſſimè conſarcinatis centonibus centurijſque labefacere, conquaſſare, diſſoluere, euertere; Sed conatu, vt videmus, irrito. Nouiſſimè, quod errores noſtri temporis, Martini Lutheri operâ, ab indulgentijs, quas ſemper vera, catholicaque fides agnouit, initium habuerunt, nec eam hactenus, alijs diſtractus occupationibus, quas habuit maximas, controuerſiam, quâ ſolet induſtriâ, felicitateque pertractare potuit; iam tãdem ad iubilei proximi annum, animos velut præparaturus multorum, ſummâ adhibitâ diligentiâ perfecit, meiſque typis potiſſimum tam inſigne ac neceſſarium opus lucem voluit adſpicere. Id opus quoniam veſtræ Celſitudini gratiſſimum futurum ſpero, vnà cum eiuſdem opuſculis pluſculis, quæ ante hunc diem nõ fuerunt edita, eidem Illuſtriſſimæ Celſitudini do, dico, & offero. Id cur audeã tentemq;,

cùm

cùm alia plurima fecerunt,tum verò tuus acerrimus Catholicæ auitæque religionis in Germania, vbi tot hæreſes vigent,defenſor animus,tuaq; erga me immeritum, permultis ſæpè demonſtrata ſignis, beneuolentia ſingularis id iure quodam ſuo à cliente humillimo,ne ingratificus ſit,depopoſcit.Quare Illuſtriſſimam Celſ. T.quibus verbis poſſum,rogo, vt hoc litterarium munns non aſpernetur,meque in clientum ſuorum albo ſemper habeat,nec inde deli,expungique patiatur.Venetijs 1.die Martij.1599.

V. Illuſtriſſ. Celſitud.

humillimus Cliens.

Ioannes Babtiſta Ciottus,
Typographus Venetus.

INDEX CAPITVM, QVAE IN DVOBVS, DE INDVLGENTIIS ET IVBILEO, LIBRIS DISCUTIUNTUR.

LIBER PRIMVS.

CAP. I. De nomine Indulgentiæ, & Iubilei.
II. Extare theſaurum aliquem in Eccleſia, qui ſit indulgentiarum fundamĕtum.
III. Eſſe in Eccleſia poteſtatem applicandi theſaurum ſatisfactionum, ac per hoc indulgentias concedendi.
IV. Soluuntur obiectiones contra doctrinam duorum capitum ſuperiorum.
V. Quid propriè ſit indulgentia, ſolutione, an abſolutio.
VI. Soluuntur obiectiones contra doctrinam capitis ſuperioris.
VII. A quo vinculo per indulgentias ſoluamur, vel abſoluamur.
VIII. Soluuntur argumenta contraria.
IX. De veritate indulgentiarum.
X. Vtilem eſſe indulgentiam omni hominum generi.
XI. Quis poſſit indulgentias concedere.
XII. An requiratur cauſſa iuſta, vt indulgentia ſit rata.

XIII. De

XIII. De diſpoſitione ſuſcipientis indulgentias.
XIIII. De indulgentijs, quæ accipiuntur pro defunctis.

LIBER SECVNDVS.

CAP. I. Refutantur argumenta Lutheri contra indulgentias.
II. Reſpondetur ad ea, quæ aduerſus indulgentias Ioannes Caluinus obiecit in libro inſtitutionis, cap. 9. num. 38.
III. Reſpondetur ad obiectiones Caluini ex num. 39. cap. 9. Inſtit.
IV. Reſpondetur ad obiectionem Caluini ex cap. 9. Inſtit. num. 40.
V. Refelluntur ea, quæ Caluinus habet cap. 9. Inſtit. num. 41. & 42.
VI. Reſpondetur ad ea, quæ Caluinus profert cap. 9. Inſtit. num. 43.
VII. Refellũtur obiectiones Tilmanni Heſhuſij.
VIII. Refelluntur aliæ obiectiones eiuſdem Tilmanni Heshuſij.
IX. Reſpondetur ad primum caput diſputationis Martini Kemnitij.
X. Reſpondetur ad ſecundum caput diſputationis Kemnitij.
XI. Reſpondetur ad tertium caput diſputationis Kemnitij, & defenditur primũ argumentum Catholicorum.

XII. Defenſio ſecundi argumenti Catholicorum pro indulgentijs.
XIII. Defenditur tertium argumentum Catholicorum.
XIV. Defenditur quartum argumentum Catholicorum.
XV. Defenditur quintum argumentum Catholicorum.
XVI. Defenditur argumentum ſextum Catholicorum.
XVII. Reſpondetur ad caput quartum diſputationis Kemnitij.
XVIII. Reſpondetur ad primam partem argumenti hiſtorici contra indulgentias.
XIX. Reſpondetur ad alteram partem argumenti hiſtorici contra indulgentias.
XX. Reſpondetur ad tertiam partem argumenti hiſtorici contra indulgentias.

R. P. RO-

R. P. ROBERTI BELLARMINI Politiani, è Societate Ieſu

DE INDVLGENTIIS LIBER PRIMVS.

Præfatio, & Ordo Diſputationis.

QVAE prima controuerſiarum hoc noſtro ſæculo fuit, ea non electione, ſed caſu, poſtremo loco à nobis tractanda ſuſcipitur: nam cùm locum huic controuerſiæ poſt libros de pœnitentia deſignauiſſem, & caſu factum eſſet, vt libri illi prope ferias autumnales abſoluerentur, & typographus illo ipſo tempore extremam manum ſecundo tomo imponere vellet, implere non potui, quod maximè cupiebam. Deinde, ſuperuenerunt aliæ atque aliæ occupationes tum publicæ, tum priuatæ, quibus impeditus, vix otium paucorum menſium pro tertio tomo (quod opus maioris momenti eſſe videbatur) perficiendo inuenire potui: ſed cùm præter ſpem hoc anno aliquid vacui temporis nactus fuiſſem, & ſimul anni ſexcenteſimi ſupra milleſimum iam imminentis expectatio nos admoneret celeberrimi Iubilei ſolemniumq; indulgentiarum, quibus is annus vetere inſtituto conſecratus eſt,: non potui diutius huius debiti ſolutionem differre, quam multi à me iure ac meritò expetebant. Quamuis autem eas potiſſimum controuerſias explicandas ſuſceperim, quæ de indulgentijs inter catholicos, hæreticoſq; verſantur: tamen attingam etiam illas, quæ inter catholicos, ſaluâ fide, veritatis indagandæ, vel illuſtrandæ gratiâ diſputantur. Igitur, vniuerſæ diſputationis hic erit ordo. PRIMVM, de nomine indulgentiæ, & Iubilei breui-

ter diſſeremus, & ſimul, qui pro defenſione indulgentiarum, qui contra eaſdem ſcripſerint, indicabimus. DEINDE, *an indulgentiæ ſint, proſequemur: vbi duo tractanda erunt, alterum, de theſauro quodam ſpirituali eccleſiæ, alterum de poteſtate eum theſaurum diſtribuendi.* TERTIO, *quid propriè ſit indulgentia, id eſt, in quo præcipuè eius natura poſita ſit, inueſtigabimus: vbi alia duo explicanda erunt: vnum, ſit ne indulgentia, ſolutio, vel abſolutio: alterum, à quo vinculo ſoluat vel abſoluat* QVARTO, *qualis indulgentia ſit, id eſt, de multplici forma, & varietate eius diſſeremus.* QVINTO, *propter quid, ſiue cuius rei gratia ſit, hoc eſt, de fructu & vtilitate indulgentiæ diſputabimus* SEXTO, *quis poßit indulgentias concedere, & quam ob cauſam, inquiremus.* SEPTIMO, *quis eas ſuſcipere poßit, & quæ diſpoſitio ad eas ſuſcipiendas requiratur, videbimus.* OCTAVO, *an & quomodo defunctis indulgentiæ proſint, aperiemus. Atq; hæc omnia in priore libro breuiter & perſpicuè explicare conabor: in poſteriore verò libro mendacia, fraudes, & impoſturas, argumenta quoq;, ſiue à teſtimonijs ſcripturæ, & Patrum: ſiue ab ipſa ratione petita,* LVTHERI, CALVINI, HESHVSII, & KEMNITII, *qui præter cæteros in hoc argumento laboraſſe videntur, aperiam, diſcutiam, & refellam.*

CAPVT PRIMVM.

De nomine Indulgentiæ, & Iubilei.

ACvt à nomine exordiamur, INDVLGENTIA, remiſſionem, & facilitatem, ſiue (vt ſic loquamur) condeſcenſionem in ſcripturis ſanctis, alijſque auctoribus, præſertim eccleſiaſticis, ſignificare ſolet. Et quidem, priore notione vſurpatur hoc nomen apud Iſaiam cap. 61. ſancto Luca interprete, cap. 4. Euangelij. Nam quod legimus in Iſaia, *prædicare captiuis indulgentiam,* In Euangelio Lucæ redditum videmus, *prædicare captiuis remißionem.* Eadem notione paſſim veteres Patres vſi ſunt.

Cypria-

Cyprianus in ſerm. de lapſis, & in epiſt. ad Iubaianum: Hieronymus in commentario ad cap. 4 Danielis, & Auguſtinus in pſalmum 101. explicans illa verba, *cinerem tanquam panem manducabam.* Poſteriore ſignificatione, quâ nomen indulgentiæ, pro lenitate, & (vt diximus) condeſcenſione accipitur, vſus eſt Apoſtolus in priore ad Corinth. cap. 7 in illis verbis, *hoc autem dico ſecundùm indulgentiam, non ſecundùm imperium.* Eadem ſignificatio apud alios ſcriptores, tum ſacros, tum profanos frequentiſſima eſt.

Eccleſia igitur, & ſcholæ Theologorum vtramque ſignificationem coniungentes, indulgentias vocant remiſſiones pœnarum, quæ ſæpè remanent luendæ poſt remiſſionem culparum, & reconciliationem in ſacramento pœnitentiæ adeptam: quas remiſſiones ſummi Pontifices ex paterna lenitate & condeſcenſione in filios ſuos, compatientes eorum infirmitati, certis temporibus, & non ſine iuſta aliqua, & rationabili cauſſa, concedere ſolent. Videtur autem eccleſia ad hanc rem ſignificandam, nomen hoc deriuaſſe ab vſu veterum Imperatorum & Iureconſultorum; ſiquidem illi indulgentiam ſollemni, proprioque vocabulo, appellant remiſſionem generalem criminum, quam aliquando Principes ſeculi, publicæ lætitiæ cauſſa, faciebant. Vide Codicem Theodoſianum libr. 9. tit. 38. qui eſt de indulgentijs criminum, & nominatim inuenies l. 3. indulgentiam fuiſſe remiſſionem criminum, quòad ſolam pœnam legibus debitam. Et l. 4. inuenies indulgentiam, nunc remiſſionem, nunc abſolutionem appellari. Vide etiam l. Lucius. ff. ad S. C. Turpill. & l. Indulgentia. C. de generali abolitio. & Ammianum Marcellinum libr. 16. vbi etiam indicat, nomen indulgentiæ eſſe antiquum, & ſollemne, cùm ait: *ne per indulgentias, quas appellãt, &c.* Atq; hæc de nomine Indulgentiæ hoc loco ſufficiant. Nam definitionem accuratã indulgentiæ poſtea ſuo loco trademus. Porrò IVBILEVS dicitur à voce hebræa, יובל Iobel, & quamuis aliqui malint *Iobeleum vel Iebileum*, quàm *Iubileum* dicere: nos tamen ſanctum

Hieronymum ſequimur, qui vocem Iobel, perpetuo Iubileum reddidit. non enim in conuertendis vocibus tã ſuperſtitioſi eſſe debemus, vt propterea S. Hieronymũ, virũ doctiſſimum, & prudentiſſimũ, ab ipſa Eccleſia approbatũ, deſerere debeamus. ſignificat autẽ Iubileus annũ remiſſionis, qui apud Hebręos erat quinquageſimus, vt perſpicuũ eſt ex c. 25. & 27. Leu. & c. poſtr. Num. ſiquidem eo anno remittebantur labores omnes agriculturæ: non enim arabatur, nec ſerebatur, nec metebatur, ſed ex frugibus anni ſuperioris, quas Dominus triplò plures ſuppeditabat, omnes commodè ſuſtentari poterant: reſtituebantur etiam agri ac domus venditæ prioribus dominis, & qui ſeruituti addicti fuerant, libertati priſtinæ reddebantur. De etymologia verò Iubilei Grammatici certant, & adhuc ſub iudice lis eſt. Ego tamen non aſſentior Rabbinis, qui docent Iubileum à ſonitu cornu arietini ſic nominari, quod eiuſmodi ſonitu indiceretur annus remiſſionis. Nam tametſi vno in loco, videlicet Exod. 19. videatur *Iobel* ſonum buccinæ, vel ipſam buccinam ſignificare, tamen, vbi agitur propriè de Iubileo; nimirum Leuit. 25. ſonitus buccinæ, quo indicebatur Iubileus, non vocatur Iobel, ſed תרועה theruha: qua etiam voce vtitur Dauid in pſalmis vbicunque iubilum, vel iubilationem nominat. & certè, ſi iubileus hebraicè diceretur à ſonitu buccinæ, debuiſſet omninò Moſes Leuit. 25. vbi ait: *& clanges buccina menſe ſeptimo, decima die menſis, propitiationis tempore, in vniuerſa terra veſtra, ſanctificabiſq; annum quinquageſimum, & vocabis remiſſionem cunctis habitatoribus terræ tuæ, ipſe eſt enim iubileus.* debuiſſet, inquam, vti voce Iobel, in deſignando ſonitu buccinæ: quod tamen non fecit; ſed vſus eſt voce theruha, vt diximus. Itaque non dicitur hebraicè iubileus à iubilatione, cum ille, Iobel, iſta, theruha dicatur: ſed dicitur, vt exiſtimo, à יבל Iabal, quod ſignificat germinare, & producere, vnde eſt nomen יבול Iebul, quo fruges; & fructus omnes ſignificari ſolent. Dicitur igitur iubileus, quaſi annus germinans, vtilis, & fructuoſus, quia ſine labore adducit fructus terræ, & ſine ſumpti-

bus

bus reſtituit agros, & domos antiquis dominis, & ſine vlla vi reddit ſeruis priſtinam libertatem. Fuit autem, ſine vllo dubio, iubileus Hebræorum, typus, & figura Euangelij, per quod homines remiſſionem peccatorum, liberationem à ſeruitute diaboli, poſſeſſionem paradiſi, & domum cœleſtem, ac denique fructus bonorum operum, & alia innumerabilia beneficia, per Chriſtum acquirunt. Ad quod alludens Iſaias cap. 61. in perſona Chriſti ſic ait: *Spiritus domini ſuper me, eò quòd vnxerit me: ad annunciandum manſuetis miſit me, vt mederer contritis corde, & prædicarem captiuis indulgentiam, & clauſis apertionem, vt prædicarem annum placabilem domino.*

Hinc Pontifex Maximus, Clemens, eius nominis ſextus, annum illum celebrem, in quo indulgentiam, maximè adeuntibus Apoſtolorum Baſilicas, more veteri, concedũtur, iubilei nomine appellandum cenſuit, præſertim cùm ad ſimilitudinem veteris iubilei, annum quinquageſimum pro centeſimo, qui antea fuerat in vſu, ipſe deſignaſſet. Denique, idem iubilei nomen deriuatum eſt ad omnes indulgentias, quæ in ampliſſima forma ſubinde concedi ſolent, etiam extra annum illum, qui propriè iubilei nomen inuenit. Quamuis autem indulgentia Pontificia, vt poſtea ſuo loco probabimus, ſolam pœnam temporalem, peccatis debitam, remittat; atque ob id ſolùm ex parte nonnullam habeat cum veteri iubileo ſimilitudinem, tanti tamen fructus pœnitẽtiæ, tot conuerſiones hominum ſceleratorum, tam multa, & tam præclara pietatis opera, indulgentiam illam vel præcedunt, vel comitantur, vt meritò annus ille ſanctus, placabilis Domino, germinans, & fructuoſus, quod nomine iubilei ſignificari diximus, appellari poſſit. extat libellus, in quo recenſentur ordine opera pietatis egregia, ac penè innumerabilia, quæ in proximo iubileo ſub Gregorio XIII. Pontifice Max. edita ſunt: nec minora ſperamus viſuros nos eſſe in eo, qui nunc imminet anno milleſimo ſexcenteſimo ſub Clemente VIII. Pontifice optimo, atque ſanctiſſimo.

Ac vt poſſint, qui volunt, auctores conſulere, qui de

indulgentijs præclarè ſcripſerunt, adſcribam eorum nomina, quorum libri ad manus meas venerunt. PRIMI igitur ſunt Guilielmus Altiſiodorenſis in ſumma Theologica, lib. 4. tract. 6. cap. 9. Alexander Alenſis in ſumma item Theologica, parte 4. quæſt. 23. hos ſecuti ſunt, Albertus Magnus, S. Thomas, S. Bonauentura, & ceteri ſcholaſtici Theologi in commentarijs ad quartum lib. ſententiarum, diſtinctio. 19. aut 20. aut 45. quibus addi poſſunt interpretes iuris canonici, Panormitanus, & alij in varia capita tituli de pœnitentijs & remiſſionibus, tum in epiſtolis decretalibus, tum in ſexto & extrauagantibus: nec non Ioannes de Turrecremata in commentario ad Gratiani decretum de pœnitentia, diſt. 1. can. Quis vidit aliquando. §. Item, in Leuitico; Felinus in ſermone ſiue tractatu de indulgentijs; & S. Antoninus in ſumma, par. 1. tit. 10. cap. 3. His poſtremò adiungendi ſunt, qui poſt natam Lutheri hæreſim ſcripſerunt, Silueſter Prieras tùm in libello aduerſus Lutherum, tum in ſumma, verbo, indulgentia. Ioannes Eckius in Enchiridio, cap. 24. Adrianus Papa VI. in commentario ad 4. librum ſententiarum, in tract. de Indulgentijs. Thomas Caietanus Card. in 1 tomo opuſculorum, tract. 8. 9 10. 15. 16 Ioannes Epiſcopus Roffenſis in refutatione aſſertionis articulorum Lutheri, art. 17. 18. 19. 20. 21. & 22. Dominicus à Soto in 4. ſentent. diſt. 21. Petrus à Soto in inſtitutione ſacerdorum, lect. 1. 2. & 3. de indulgentijs. Iacobus Latomus in defenſione 7. articuli Louanienſium; Martinus Ledeſmius in 2. parte 4 ſentent. quæſt. 27. 28. & 29 Michael Medina in diſput. de indulgentijs. Antonius Cordubenſis in quæſtionibus de indulgentijs. Ioannes Bapt. Paulianus in libris de iubileo, & indulgentijs. Martinus Nauarrus in commentario de iubileo & indulgentiis. Franciſcus Turrianus libr. 4 de dogmaticis characteribus verbi Dei. Gregorius de Valentia in lib. de indulgentijs. Iacobus Naclantus tract. 10. PORRO ex Eccleſiæ hoſtibus, primi qui indulgentias contempſerunt, & oppugnârunt, fuerunt WALDENSES, qui pauperes de Lugduno appellati ſunt: Horum errores refe-

referuntur à ſancto Antonino in 4. parte ſummæ, tit.11. cap.7.§.2. & à Ioanne de Turrecremata lib. 4. ſummæ, parte 2.cap.35.Octauus eorum errorũ fuit, indulgentias, quæ à ſummo Pontifice conceduntur, nihil prorſus valere.Secutus eſt Waldenſes IOANNES WICLEFVS, cuius errores recenſentur & damnantur in Synodo Conſtantienſi, ſeſſ.8.eorum errorũ quadrageſimus ſecundus eſt, fatuum eſſe, credere indulgentijs Papæ, & Epiſcoporum. Wiclefum ſecuti ſunt HVSSITAE, vt intelligi poteſt ex 1.libro Ioannis Cochlæi de hiſtoria Huſſitarum. Hos maiores, & parentes habuit MARTINVS LVTHERVS, qui noſtro ſeculo, ab indulgentiarum reprehenſione principium fecit ſectæ ſuæ propagandæ; vt perſpicuum eſt ex reſolutionibus de indulgentijs, ex aſſertionibus articulorum à Leone X. damnatorum, ex initio libri de captiuitate Babylonica, & ex alijs eius libellis. Lutherum ſecutus eſt ipſius Achates, PHILIPPVS MELANCHTHON in apologia confeſſionis Auguſtanæ, art.12. MATTHIAS ILLYRICVS in centurijs, cent.4. c.15.col.1529. TILMANNVS HESHVSIVS in libro de erroribus Pontificiorum, tit.32.ſed copioſiùs indulgentias oppugnauit IOAN. CALVINVS in inſtitutione Chriſtiana, lib.3.cap.5.& in alia editione lib. vnico, cap.9.nu.38.& ſequentibus, copioſiſſimè verò MARTINVS KEMNITVS in 4.parte examinis Concilij Tridentini.

CAPVT SECVNDVM.

Extare theſaurum aliquem in eccleſia, qui ſit Indulgentiarum fundamentum.

VT inueſtigemus, an indulgentiæ ſint, quod erat ſecundo loco propoſitum, duo quærenda ſunt: VNVM: an extet in eccleſia theſaurus aliquis ſatisfactionum Chriſti, & Sanctorum, qui applicari poſſit ijs, qui rei ſunt pœnæ luendæ poſt culpam in Sacramento pœnitentiæ remiſſam: ALTERVM an ſit in Pontifice Maximo, alijſq; epiſcopis poteſtas applicandi

hunc theſaurum & eo modo abſoluendi homines à reatu pœnæ temporalis: Nam hæc duo neceſſaria eſſe ad indulgentias conſtituendas, quales à catholicis auctoribus defenduntur, nemo negare poteſt.

Quod igitur ad PRIMVM attinet, non defuerunt ex antiquis Theologis Scholaſticis, qui tametſi indulgentias admitterent, tamen de theſauro dubitarent. Nam Franciſcus Maironis in 4 ſent. diſt. 19. qu. 2. theſaurum ſatisfactionum Chriſti ſupereffluentium, & apud eccleſiam reconditarum, in dubium reuocauit. Durandus verò in 4. diſt. 20. qu. 3. in quæſtionem vertit, an ad hūc theſaurum pertinerent ſatisfactiones Sanctorum. Vterque autem paratus erat iudicio eccleſiæ acquieſcere, ſi fortè aliter ſaperet: hæc enim ſunt verba Durandi in præfatione commentariorum ſuorum in Magiſtrum. Et quoniam interpretatio dubiorum ſacræ ſcripturæ ad ſanctam Eccleſiam Romanam & Catholicam pertinet, omnia opera eius correctioni totaliter ſuppono. Cæterùm communis aliorum Theologorum, cùm antiquiorum, vt S. Thomæ, & S. Bonauenturæ, tum recentiorum omnium ſententia, theſaurum ſatisfactionū, tum Chriſti, tum ſanctorum ſemper agnouit, & ſecundum eam ſententiam Clemens VI. Pontifex Maximus, paulò poſt obitum Maironis, & Durandi, de ea re decretum edidit, in conſtitutione, quæ incipit, Vnigenitus. Cæterùm Martinus Lutherus, Ioannes Caluinus, & alij ſuprà citati huius temporis ſectarij, vt in alijs rebus multis, ſic etiã in articulo de theſauro ſatisfactionum ab eccleſiæ Catholicæ ſententia, & Pontificis Maximi iudicio receſſerunt. Nos igitur vt rem totam faciliùs explicemus & probemus, aliquot propoſitiones in medium adferemus.

PRIMA propoſitio: In bonis actionibus hominum iuſtorũ duplex valor, ſiue pretium aſsignari poteſt, meriti, videlicet, & ſatisfactionis. Hanc diſtinctionem LVTHERVS, in aſſertione art. 17. figmentum eſſe dixit, ſed nullo argumento eam refutare tentauit. Non eſſe autem figmentum, ſed rem veriſsimam paruo negotio demon-

demonſtrari poteſt. Dicimus igitur, in vno, atq; eodem opere bono, vt eleemoſyna, vel ieiunio, & meritum, & ſatisfactionem reperiri, & vnum horum ab altero ſeiungi poſſe, neque vnum ab altero impediri. Probatur primùm ex ſcripturis: *eleemoſyna delet peccatum*, quod eſt ſatisfactorium eſſe. Iob. 4. *eleemoſyna ab omni peccato, & à morte liberat.* Eccleſiaſtici 3. *ſicut aqua extinguit ignem, ita eleemoſyna extinguit peccatum*, S. IOANNES CHRYSOSTOMVS homil. 25. in acta Apoſtolorum: *Non eſt*, inquit, *peccatum, quod non poſſit purgare eleemoſyna.* S. CYPRIANVS in ſermone de eleemoſyna: *eleemoſynis*, inquit, *atque operibus iuſtis, delictorum flamma ſopitur.* Et tamen eadem eleemoſyna, quia eſt opus bonum, & Deo gratum, meritoria eſt vitæ æternæ, vt perſpicuum eſt cap. 25. Matth. *percipite regnum quod vobis paratum eſt ab origine mundi; eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare, &c.* Neque reſponderi poteſt non conuenire eidem eleemoſynæ, vt ſit ſatisfactoria & meritoria, ſed aliam eſſe ſatisfactoriam, & aliã meritoriam. Nam eſſe ſatisfactoriam, conuenit eleemoſynæ, quia eſt opus laborioſum, & pœnale: eſſe meritorium, conuenit eidem, quia eſt opus bonum, ex charitate factum; non eſt autem eleemoſyna minus bona, & ex charitate facta, quia laborioſa & pœnalis, neque econtrario. Igitur vna & eadem vtrumque fructum parit. Idem dici poteſt de ieiunio, eſt enim verè ſatisfactorium, quia pœnale, vt perſpicuum eſt ex facto Niniuitarum, Ionæ vlt. & tamẽ eſt meritorium, ſi fiat ex charitate; cùm Dominus dicat Matth. 6. *Tu autem cùm ieiunas, vnge caput tuum, & faciem tuam laua, ne videaris hominibus ieiunans, ſed patri tuo, qui eſt in abſcondito, & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* Quid autem reddet niſi mercedem? Sic enim paulò antè de hypocritis dicitur, qui cupiunt videri ab hominibus ieiunantes, *Amen dico vobis receperunt mercedem ſuam.* Idem de oratione dici poteſt: Nam in oratione Dominica petimus, vt dimittantur nobis debita noſtra, atque hac petitione ſatisfacimus pro peccatis venialibus, S. AVGVSTINVS affirmat in enchiridio cap. 71. *De quotidianis*, inquit, *breuibus, leuibuſque peccatis, ſine quibus hac vita non*

ducitur, quotidiana fidelium oratio ſatisfacit. Et tamen de eadem oratione Dominus dicit in Euangelio cap. 6. *Tu autem cùm oraueris, intra in cubiculum tuum, & clauſo oſtio ora patrem tuum in abſcondito, & pater tuus, qui videt in abſcondito, reddet tibi.* DENIQVE de operibus pœnitentiæ generatim, quod ſimul ſatisfactoria, & meritoria eſſe poſſint, extat memorabilis ſententia S. Cypriani in ſermone de lapſis, extremo. *Qui ſic Deo ſatisfecerit, qui pœnitentia facti ſui, qui pudore delicti, plus & virtutis, & fidei de ipſo lapſus ſui dolore conceperit, exauditus & adiutus à Domino, quam contriſtauerat nuper, lætam faciet eccleſiam, nec iam ſolam Dei veniam merebitur, ſed coronam.* Addamus his teſtimonijs rationes ex Theologia petitas: Principiò, opus bonum ex charitate factum, meritorium eſt vitæ æternæ, vt copioſè demonſtrauimus in libr. 5. de iuſtificatione. At nihil detrahitur de bonitate, & dignitate eius operis, ſi acceptetur à Deo ad ſatisfactionem pro pœna. Igitur idem opus meritorium, & ſatisfactorium erit. AD HAEC, qui orat pro alijs, eiſque impetrat remiſſionem peccati, vel quoduis aliud beneficium Dei, certè non minus benè operatur, & Deo placet, ita orando, quàm ſi pro ſe tantùm oraret: imò melius facit, ac magis Deo placet, quia ſimul exercet charitatem in Deũ & in proximũ; igitur non perdet mercedẽ ſuã apud Deum, quamuis etiã proximo beneficium aliquod illo ipſo opere impetrauerit. Quare poterit eadem oratio ſimul eſſe impetratoria, & meritoria. Quod ſi ita eſt, quid impedit quò minus poſſit eſſe ſimul ſatisfactoria, & meritoria? Quemadmodũ. n. ille meretur apud Deum dignam operis ſui mercedem, qui ex charitate, orando impetrat aliquid proximo: ſic etiam merebitur apud Deũ dignã operis ſui mercedẽ, qui ex charitate, orando, vel ieiunando, vel eleemoſynas tribuendo, pro aliorum peccatis nititur ſatisfacere. PRAETEREA, ſi duo pij viri cum æquali charitate, & pietate erga Deum orent, aut eleemoſynas tribuant, & vni remittatur pœna aliqua temporalis, cui erat obnoxius, alter non egeat vlla remiſſione, quæro an par præmium in vita æterna ſibi acquirunt, an diuerſum? Si par, igitur opus bonum meritorium, & ſatisfactoriũ ſimul eſſe poteſt; neq; aliquid

amittit de ratione meriti:propterea, quod ratio ſatisfactionis accedat. Si diuerſum, igitur opus bonum, aut meritorium non integram à Deo mercedē accipit. nam non poteſt tã parũ detrahi de premio vitæ æternæ, & augmēti gratię, quin ſit illud multò pretioſiùs, & mai⁹, quã remiſſio cuiuſcunq; pœnæ temporalis. eſt autem abſurdũ opus bonũ, & meritoriũ nõ accipere à Deo integrã mercedē: Igitur par prēmiũ duo illi viri obtinebunt, etiamſi alteri tantùm pœna tēporalis remittatur, nã alteri non remittitur, non quia non poſſit, ſed quia non eſt neceſſe.

POSTREMO, poteſt vni atque eidem operi duplex merces deberi: altera, ex iuſtitia commutatiua: altera, ex diſtributiua; atqui operi ſatisfactorio debetur remiſſio pœnæ, ex iuſtitia commutatiua, operi meritorio debetur præmiũ ex iuſtitia diſtributiua, ſecundũ ſubſtantiam, vt S. Thomas docet in 1. p. q. 21. art. 1. & lib. 1. contra Gentes, cap. 93 quamuis ſecundùm modum debeatur, & reddatur ſecundùm commutatiuam, ex eodem S. Thoma in 2. 2. q. 61. ar. 4. ad primum. Igitur poteſt vnũ atq; idem bonum opus, ſimul ſatisfactorium eſſe, & meritorium.

PROPOSITIO huius argumenti certiſſima eſt. Nam Euangelizanti debetur ex iuſtitia commutatiua victus, & veſtitus: *Dignus eſt enim operarius mercede ſua.* Luc. 10. & Apoſtolus affirmat 1. Cor. 9. Dominum ordinaſſe, vt qui Euangelium annunciant, de Euangelio viuant; ac, vt oſtēdat id exigi ſecundum iuſtitiam cõmutatiuam, mercedē illam, ſtipendium appellat: *quis*, inquit, *militat ſuis ſtipendijs vnquam?* Eidem verò Euangelizanti debetur præmium in æterna vita ſecundũ iuſtitiam diſtributiuam. Id enim eſt quod promittit ſcriptura. 1. Pet. 5. cùm ait; *paſcite, qui in vobis eſt, gregem Dei, & cùm apparuerit Princeps paſtorum, accipietis immarceſſibilem gloriæ coronam.* De quo præmio loquens B. Paulus. 1. Cor. 3. *Vnuſquiſque*, inquit, *mercedem accipiet ſecundũ ſuum laborē.* Idē etiã videmus quotidiè in reb. humanis. Miles enim q̃ fideliter, fortiterque ſe gerit in bello, meretur ex iuſtitia commutatiua ſtipendiũ ordinariũ, & rurſus, ex diſtributiua meretur gratiã ducis, ac vt in diſtributione graduum, atq; honorum militariũ, alijs præferatur, qui

qui minus fideliter, aut minus fortiter ſe geſſerunt. Porrò ASSVMPTIO eiuſdem argumenti non minus eſt certa: quod enim compenſatio pœnæ pertineat ad iuſtitiam commutatiuam, perſpicuum eſt ex ſacris literis. Deut. 25. *Pro menſura peccati erit & plagarum modus*, neque de hac re vlla dubitatio eſſe poteſt. Quod autẽ meritis operum bonorum reſpondeat præmium ſecundum iuſtitiã diſtributiuam, ſaltem ſecundum ſubſtantiam, docent Theologi ex eo, quod in ſcripturis Deus vt iudex diſtribuit vnicuique ſecundùm opera ſua, vt patet Matth. 25. in parabola de talentis. & ex illo Apoſtoli 2. Timoth. 4. *Repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ, quam reddet mihi Dominus in illa die iuſtus iudex.* Et paſſim in ſacris literis, vt Act. 10. Rom. 2. & alibi dicitur Deus non eſſe acceptor perſonarum, quod vitium contrarium eſt iuſtitiæ diſtributiuæ, vt S. Thomas docet in 2.2. qu. 63. art. 1. IGITVR ſatis conſtat idem opus bonum poſſe meritorium eſſe vitæ æternæ, & ſimul ſatisfactorium pro temporali pœna, nec minus meritorium, quia ſatisfactorium.

SECVNDA propoſitio: Opus bonum, qua parte meritorium eſt, nõ poteſt alijs applicari, poteſt tamen, qua ſatisfactorium eſt. PRIOR huius ſententiæ pars extra controuerſiã eſt: nam is dicitur mereri, qui benè operatur, & ex bono opere dignus eſt præmio. Non poteſt autem fieri, vt ex eo, quod vnus benè operatur, alter cenſeatur benè operari, vel dignus præmio habeatur. Deinde nemo poteſt proprio merito ſpoliari, quantumuis pro alijs oret, vel ieiunet, vel eleemoſynas faciat. Non igitur meritum ſuum cum alijs communicare poteſt, & hoc eſt ꝙ ſcripturæ paſſim docent, cùm dicunt: *vnuſquiſque propriam mercedem accipiet.* 1. Corinth. 3. *& reddet vnicuique ſecundũ opera ſua.* Pſ. 61. poteſt quidẽ vnuſquiſq; ꝓ opera ſua bona impetrare alijs diuina aliqua beneficia, poteſt etiã cõmunicare opera ſua bona, quod attinet ad ſatisfactionẽ pro reatu pœnæ, vel ad gaudiũ, quod inde percipitur. Sic enim Dauid affirmat ſe participẽ fuiſſe omniũ timentium Deum. pſal. 118. Sed vt alius ex merito alterius fit dignus præmio, vel vt qui benè operatus eſt, merito

rito ſuo priuetur, fieri non poteſt. POSTERIOR pars huius ſententiæ non difficulter probari poteſt: Nam ſatisfactio eſt compenſatio pœnæ, vel ſolutio debiti: poteſt autem vnus ita pro alio pœnam compenſare, vel debitum ſoluere, vt ille ſatisfeciſſe meritò dici poſſit. Præterea, qui pro alio ſatisfacit, non poteſt eodem opere pro ſe ſatisfacere, igitur verè ſatisfactionem ſuam cum altero communicauit, & poſſunt hæc omnia familiaribus exemplis illuſtrari: nam poteſt ciuis propria pecunia debitum alterius ciuis ita diſſoluere, vt nō poſſit eadem pecunia debitum aliquod ſuum ſimul diſſoluere: & rurſus, non poteſt vnus ciuis bonis operibus ſuis efficere, vt alius ciuis dignus ſit Magiſtratu, quod ad iuſtitiam diſtributiuam pertinet: cùm tamen poſſit debito pecuniario eum liberare, vt ſatisfeciſſe dici poſſit, ſi pro eo debitum ſoluat, quod pertinet ad commutatiuam. ſic igitur nemo poteſt meritum proprium, cui debetur præmiũ ex iuſtitia diſtributiua, alteri applicare, poteſt tamen applicare ſatisfactionem, quæ ex iuſtitia commutatiua exigitur pro pœna.

TERTIA propoſitio: Extat in Eccleſia theſaurus ſatisfactionum ex Chriſti paſſionibus infinitus, qui nunquam exhauriri poterit. Hæc propoſitio in dubium reuocari non poteſt: nam Chriſti paſſio pretij fuit infiniti, cùm eſſet paſſio perſonæ infinitæ, verbi videlicet incarnati. Sic enim loquitur Apoſtolus Act. 20. *Attendite vobis & vniuerſo gregi, in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo.* Itaque Deus eſt qui ſanguinem fudit pro eccleſia, ſed in carne humana hypoſtaticè aſſumptâ illum fudit, vt ait B. Petrus in priore epiſtola, cap. 4. *Chriſto*, inquit, *in carne paſſo.* Dignitas autem ſatisfactionis menſuram accipit à dignitate perſonæ ſatisfacientis, quemadmodum grauitas offenſionis, à dignitate perſonæ læſæ. Deinde, Chriſtus pro omnibus hominibus mortuus eſt, vt Apoſt. ſcribit 1. Cor. 5. *Pro omnibus*, inquit, *mortuus eſt Chriſtus*, & vt ſanctus ait Ioannes in priore epiſtola, cap. 2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.*

Certum

Certum eſt autem non omnibus hominib. qui hactenus vixerunt, pretium mortis Chriſti re ipſa applicatum fuiſſe ad eorum expianda peccata, imò maiorem partem hominum morti æternæ addictã fuiſſe. *Multi enim ſunt vocati, pauci verò electi.* Matth. 20. *& lata eſt porta, & ſpatioſa via, quæ ducit ad perditionem, & multi ingrediuntur per eam.* Matth. 7. ſupereſt igitur multum illius pretij, quod ſemper applicari poſſit, etiamſi infinitum non eſſet, ſicut reuerà eſt, & ſemper redundabit; præſertim cùm tota Chriſti ſatisfactio nobis applicari poſſit; cùm ipſe per ſe nulla ſatisfactione indiguerit, qui peccatum non fecit, nec facere potuit: nam, vt dicit Apoſtolus ad Hebræos. 7. *non habuit Chriſtus neceſſe priùs pro ſuis delictis ſacrificium offerre, deinde pro populi, cùm fuerit ſemper ſanctus, innocens, impollutus, ſegregatus à peccatoribus.* & vt idem ait. 2. Cor. 5. *factus eſt peccatum, id eſt, hoſtia pro peccatu is, qui peccatum non nouerat. Ipſe enim peccatum non fecit, nec inuentus eſt dolus in ore eius.* 1. Petri 2.

QVARTA propoſitio: Ad hunc theſaurum ſupereffluentium ſatisfactionũ pertinent etiam paſſiones B. Mariæ virginis, & omnium aliorum ſanctorũ, qui plus paſſi ſunt, quàm eorum peccata requirerent. Hanc propoſitionem nullo modo audire poſſunt hæretici noſtri temporis, ac potiſſimùm Ioannes Caluinus, & Martinus Kemnitius, quorum argumenta ſuo loco ſoluemus. Aſſerimus igitur nõ paucos ſanctos homines multò plura propter Deum, & iuſtitiam, eſſe perpeſſos, quàm exigeret reatus pœnæ temporalis, cui fuerunt obnoxij, propter culpas ab ipſis commiſſas: nam culpam ipſam, & reatum pœnæ ſempiternæ, non ipſorum ſatisfactionibus, ſed Chriſti ſanguine expiari eccleſia Catholica docet. Probatur hæc veritas, PRIMVM ex paſſionibus B. virginis: conſtat enim virginem Mariam nullo actuali peccato maculatã fuiſſe; pium quoq; eſt exiſtimare ab originali quoq; peccato immunem illam fuiſſe, vt alibi docuimus. Sed hoc in præſenti ad rem noſtram non pertinet. Actuali autem peccato caruiſſe virginem ſanctiſſimam, communis eſt totius eccleſiæ ſenſus, vt concilium Tridentinũ affirmat ſeſs. 6. can. 23. S. quoq; Ambroſius ſerm. vlt. in pſ. 118. ſcribit

bit B. Virginem fuiſſe ab omni integram labe peccati, & S. Aug. lib. de natura, & gratia, c. 36. dicit ei tantũ gratiæ collatum, vt peccatũ omni ex parte vicerit. Quod idem docet S. Bernardus in epiſt. 174. Lyturgiæ Græcorum, Baſilij, & Chryſoſtomi prædicant virginẽ Mariam prorſus irreprehenſam, & incontaminatam, imo puriorem & ſanctiorem ipſis Cherubim, & Seraphim. Deniq; verba illa Canticor. 4. *Tota pulchra es amica mea, & macula non eſt in te,* nulli particulari perſonæ aptiùs, quàm B. Virgini conueniunt: Non igitur eguit virgo Maria vlla ſatisfactione pro ſe, & tamen plurima paſſa eſt propter Deum, ac præſertim cùm animum eius gladius doloris pertranſijt, iuxta Simeonis vaticinium, Luc. 2. SECVNDO, idem probari poteſt ex paſſionibus S. Ioannis Baptiſtæ, quem conſtat in vtero ſanctificatum, vitam innocentiſſimam duxiſſe, vt vix leuiſſimis culpis, & pauciſſimis obnoxius fuerit, vt non immeritò de ipſo canatur:

Antra deſerti teneris ſub annis
Ciuium turmas fugiens petiſti,
Ne leui ſaltem maculare vitam, Famine poſſes.

Et tamen ex Euangelio diſcimus, totã eius vitam, adeò ſeuerè, & duriter actã, vt exẽplar pœnitentiæ omnibus eſſe potuerit, & tandẽ pro veritate vincula, carcerem, & ipſam capitis obtruncationem paſſum eſſe. Quare in dubium reuocari non poteſt, quin ingens omnino cumulus paſſionũ ei ſuperfuerit, quo ipſe ad expiãda propria peccata non eguit. TERTIO, idẽ oſtendi poteſt ex paſſionibus ſanctorum Prophetarũ, fuerũt enim omnes viri ſanctiſſimi, ita vt modicâ omninò, pro ſuis culpis, ſatisfactione opus habuerint; & tamen tot anguſtijs, & afflictionibus oppreſſi fuerunt, vt plurima, & maxima peccata expiare potuerint. De ſe B. Iob. vnus ex vetuſtiſſimis Prophetis ſic ait, cap. 6. *vtinam appenderentur peccata mea, quibus iram merui, & calamitas, quã patior in ſtatera, quaſi arena maris hæc grauior appareret.* Similia dicere potuiſſent Helias, Heliſeus, Iſaias, Hieremias, Ezechiel, & alij ſanctiſſimi prophetæ, qui grauiſſimas perſecutiones ab impijs, vel etiã ipſam mortem pertulerũt. De his enim ſcribit Apoſto-

Apoſtolus ad Hebræos 11. *Alij verò ludibria, & verbera experti, inſuper & vincula, & carceres, lapidati ſunt, ſecti ſunt, tentati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt, circuierunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, anguſtiati, afflicti, quibus dignus non erat mundus, in ſolitudinibus errantes, in montibus, & ſpeluncis, & in cauernis terræ.* QVARTO idem clariſſimè demonſtrari poteſt ex paſſionibus Apoſtolorum: nam de ſe B. Paulus in epiſt. poſteriore ad Corinth. cap. 11. *Miniſtri*, inquit, *Chriſti ſunt, & ego, vt minus ſapiens dico, plus ego in laboribus plurimis, in carceribus abundantiùs, in plagis ſupra modum, in mortibus frequenter, &c.* Et tamen quàm parum deberet pro ſuis ipſe culpis ſatisfacere, indicat in priore ad Corinth. cap. 4. cùm ait, *nihil mihi conſcius ſum.* & 2. Corinth 1. *Gloria noſtra hæc eſt, teſtimonium conſcientiæ noſtræ, quod in ſimplicitate cordis, & ſinceritate Dei conuerſati ſumus in hoc mundo.* Porrò de omnibus Apoſtolis idem D. Paulus. 1. Cor. 4. *Puto*, inquit, *quod Deus nos Apoſtolos nouiſſimos oſtendit, tanquam morti deſtinatos*, & infrà, *vſque in hanc horam, & eſurimus, & ſitimus, & nudi ſumus, & colaphis cædimur, & inſtabiles ſumus, & laboramus operantes manibus noſtris: maledicimur, & benedicimus: blaſphemamur, & obſecramus: tanquam purgamenta huius mundi facti ſumus omnium peripſema vſque adhuc.* QVINTO idem probatur ex paſſionibus Martyrum, qui planè innumerabiles fuerunt: Conſtat enim martyrium tam plenam ſatisfactionem eſſe, vt expiare poſſit reatum contractum ex quantouis ingenti numero, & magnitudine peccatorum: nam dummodo conſtet aliquem eſſe verè martyrem, eccleſia non dubitat eum inter ſanctos & beatos numerari, etiamſi ante martyrium multis flagitijs fuerit coopertus. promiſſio enim Domini generalis eſt Matth. 10. *Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo, & qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eam.* Quare B. CYPRIANVS libr. 4. epiſt. 2. affirmat, martyres omnes ſtatim à morte cœlum aſcendere ad coronam percipiendam. S. quoque AVG. tract. 84. in Ioannem, dicit pro martyribus in eccleſia non orari, cùm nos potiùs debeamus eorum orationibus commendari. & ſerm. 17. de verbis Apoſtoli,

Iniuriam, inquit, *facit martyri, qui orat pro martyre.* quod idem ſcribit Innocentius cap. cum Marthæ, de celeb Miſſ. nec vllus Catholicorum contradicit. Cùm igitur martyriũ, omnem reatum, quãmuis grauiſſimum, expiare poſſit: & multi martyres, reatus leuiſſimos, aut etiam nullos habuerint ipſo tempore martyrij, certè ſequitur, vt ingens cumulus ſatisfactionum martyribus ſuperfuerit. SEXTO denique idem probatur ex fructibus pœnitentiæ plurimis, & maximis, quos protulerunt tam multi ſancti Confeſſores, ac præſertim Heremitæ, qui longiſſimo tempore vitam ſanctiſſimam, & laborioſiſſimam, id eſt, aſperrimam, & duriſſimam peregerunt: quos non eſt dubium in hoc ſpiritualе ærarium multum omninò ſatisfactionum côtuliſſe. Quare rectè Clemens VI. Pontifex in conſtitutione extrauagantis, quæ incipit, vnigenitus. tit. de pœnitentijs & remiſſionibus, declarauit, extare in Eccleſia theſaurum ſpiritualem, ex paſſionibus Chriſti & ſanctorum omnium conflatum. quo theſauri nomine nihil aliud intelligimus, niſi paſſiones plurimas, quibus non eguerunt ad propria delicta expianda, qui eas perpeſſi ſunt, & tamen non perierunt, nec obliuioni traditæ ſunt, ſed viuunt, ac permanent ante oculos Dei.

CAPVT TERTIVM.

Eſſe in Eccleſia poteſtatem applicandi theſaurum ſatisfactionum, ac per hoc indulgentias concedendi.

DEmonſtrauimus hactenus extare in Eccleſia theſaurum ſatisfactionum, ex paſſionibus Chriſti & ſanctorum, quæ ipſis ad expiandum reatum propriũ neceſſariæ non fuerunt: ſequitur nunc vt oſtendamus, eſſe poteſtatem in Eccleſia theſaurum eiuſmodi applicandi alijs, qui indigent. quod vt planius fiat, propoſitiones aliquot in medium adferemus.

PRIMA propoſitio: Satisfactiones, Chriſto, & ſanctis ſuperuacaneæ applicari poſſunt alijs, qui rei ſunt

luendæ pœnæ temporalis. Probatur PRIMO, ex articulo ſymboli Apoſtolici, *communionem ſanctorum*, docemur enim in hoc articulo fideles omnes eſſe inuicem membra, & quaſi viuum quoddam corpus, vt etiam B. Paullus adfirmat Rom. 12. & 1. Cor. 12. & ſicut membra viua ſe inuicem iuuant, ita fideles inter ſe bona ſua communicare, præſertim cùm ea, quæ vni ſuperflua ſunt, alteri neceſſaria, vel valdè vtilia eſſe poſſint. SECVNDO, probari poteſt ex verbis Apoſtoli Paulli. 2. Cor. 12. *Ego libentiſſimè impendam, & ſuperimpendar ipſe pro animabus veſtris.* & 2. Timoth. 2. *omnia ſuſtineo propter electos*, & Col. 1. *gaudeo in paſſionibus pro vobis, & adimpleo ea quæ deſunt paſſionum Chriſti, in carne mea, pro corpore eius, quod eſt eccleſia.* quamuis enim poſſint hęc verba ita exponi, vt ſignificent, Apoſtolum paſſum eſſe multa propter electos, & propter Eccleſiam, quia non potuit Euangelium prædicare, niſi ſe multis periculis exponeret, & multos labores ſubiret, & rurſum, paſſum eſſe propter electos, & propter Eccleſiam, vt exemplo ſuo infirmos confirmaret, & ad brauium ſupernæ vocationis accenderet: tamen negari non poteſt, quin poſſint etiam rectè exponi de communicatione ſatisfactionum: nam iſti ſenſus inter ſe non pugnant, & poſſunt omnes ſimul admitti. Optauit enim Apoſtolus fidelibus prodeſſe omnibus modis, quibus id fieri poterat. nihil enim excipit, qui dicit, *libentiſſime impendar ipſe pro animabus veſtris.* potuit autem prodeſſe, communicando paſſiones ſuas ad expiandum reatum temporalem, cùm ſibi eiuſmodi ſatisfactiones abundarent, vt iam oſtendimus; igitur optauit, & voluit etiam hac ratione fidelibus prodeſſe, quare patiendo adimplebat ea, quæ deerant paſſionum Chriſti id eſt, quæ Chriſtus in ſanctis ſuis adhuc paſſurus erat, pro corpore ipſo Eccleſiæ, ſiue inſtruendo prædicationibus, ſiue confirmando exemplis, ſiue expiando ſatisfactionibus. Quod autem Apoſtolus Paullus optauit, optârunt ſine dubio cæteri ſancti Apoſtoli, aliĳque pij viri, qui Dei, & proximi charitate flagrabant; certè S. Auguſt. tractatu in pſal. 6. ſatis apertè colligit ex hoc loco Apoſtoli, conferri in commune bonum Rei-

publicæ

publicæ Chriſtianæ paſſiones ſanctorum, quæ adiunctæ paſſionibus Chriſti hactenus ſunt, & vſque ad mundi finem adiungentur.

SECVNDA propoſitio: Eccleſiæ paſtoribus auctoritas diuinitùs conceſſa eſt, theſaurum ſatisfactionum diſpenſandi, ac per hoc indulgentias concedendi. Probatur PRIMO, ex verbis illis Domini, Matth. 16. *Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* Eſt enim hæc promiſſio ampliſſima ac generalis, nec reſtringitur ad peccata, qualis eſt illa, Ioannis 20. *Quorum remiſeritis peccata, &c.* Sed complectitur omnia vincula, quæ impedire poſſunt homines à conſecutione ſalutis æternæ. Itaque, in hoc verbo fundatur poteſtas, non ſolùm abſoluendi à peccatis in ſacramento pœnitentiæ, ſed etiam abſoluendi à cenſuris quibuſcunque, nec non diſpẽſandi in legibus, in votis, in iuramentis, dum cauſſa rationabilis adeſt. Promittitur enim his verbis Apoſtolo Petro ſupremũ tribunal Eccleſiaſticæ poteſtatis, vt, loco Chriſti, Eccleſiam omnem regere, & iudicare ſummâ cum poteſtate poſſit: Quod ei tunc demum exhibitum eſt, cùm à Chriſto audiuit, Ioan. 21. *Paſce oues meas*, de qua re multa ſcripſimus in lib. 1. de ſummo Pontifice, vbi etiam obiectiones hæreticorum refutauimus. Quare quemadmodum Petrus, vt ſupremus iudex loco Chriſti, abſoluere poteſt homines peccatores ritè diſpoſitos à culpis quibuſcunque, applicando illis per ſacramentũ Baptiſmi, vel pœnitentiæ Chriſti merita: ita etiam poteſt abſoluere eoſdem, extra ſacramentum, à pœnis temporalibus, applicando eiſdem, Chriſti, & ſanctorum paſſiones. Ratio autem cur reatus culpæ ſoluatur in ſacramento, reatus autem pœnæ extra ſacramentum, eſt in promptu: quamuis enim poteſtas ſoluendi ſit generalis, tamen debent omnia ſolui, prout exigit eorum natura. Culpæ letales non ſoluuntur ſine infuſione gratiæ; infuſio autem gratiæ non datur miniſterio humano, niſi per ſacramenta: reatus autem pœnæ remanentis poſt dimiſſam culpam ſoluuntur extra ſacramen-

tum,quia non requirit infuſionem nouæ gratiæ,ſed eam iam adeptam præſupponit.Porrò,ſupereſſe ſæpenumerò pœnam temporariam luendam poſt dimiſſam culpam, probatum eſt à nobis fuſiſſimè in lib.4. de pœnitentia,quæ non ſunt hoc loco repetenda. Poſſe autē reatum earum pœnarū expiari Chriſti & ſanctorum paſſionibus, quæ in theſauro Eccleſiæ reconditæ aſſeruantur, paullò antè demonſtratum eſt. Eodem pertinent illa verba Matth.18. *Quæcunque alligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cœlis,& quæcunque ſolueritis ſuper terram,erunt ſoluta & in cœlis.* Ne quis enim Eccleſiam contemneret,de qua dictum erat paullò antè,in eodem loco,*ſi te non audierit, dic eccleſiæ, & ſi eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus,& publicanus.* addit Chriſtus,tantam fore poteſtatem præſulum Eccleſiæ,vt quæcunque ipſi ligauerint,vel ſoluerint,ſint etiam apud Deū ligata,& ſoluta;cùm ipſos,loco ſuo,iudices,& principes Eccleſiæ eſſe voluerit. & cùm hæc etiam promiſſio generalis ſit, nulla eſt ratio cur non poſſit extendi ad ſolutionem reatûs pœnæ temporalis,præſertim cùm diuinæ iuſtitiæ ſatisfiat, ex redundantibus ſatisfactionibus Chriſti, & ſanctorum. Cur enim potiùs colligatur ex his verbis poteſtas abſoluendi à reatu culpæ, etiam mortiferæ per applicationem meritorum Chriſti : quàm abſolutio à reatu pœnæ, per applicationem eorundem meritorum : cùm conſtet vtrunque reatum ſolubilem eſſe,& verba Domini generalia ſint? SECVNDO,probatur hæc eadem poteſtas ex praxi,& vſu perpetuo Eccleſiæ Catholicæ ; quod enim Eccleſia ſemper in vſu habuit,dubitari nō poteſt, quin ſit à Deo, etiamſi fortè fundamentum eius conſuetudinis nos lateret. Ipſo Apoſtolorum tempore conceſſam fuiſſe indulgentiam, perſpicuum eſt ex verbis illis B.Paulli.2. Corinth.2. *Cui autem aliquid donaſtis,& ego :nam & ego,quod donaui, ſi quid donaui propter vos in perſona Chriſti, vt non circumueniamur à Satana.* Rogauerant Corinthij B. Paullum (vt Theodoretus, & S.Thomas hoc loco docent) vt inceſtuoſo excommunicato & ſeriam pœnitentiam agenti ignoſceret, & condonaret quod ſupererat pœniten-

tiæ

tiæ:annuit B. Paullus, & iuſſit vt ipſi nomine ſuo indulgerent. Ac vt videamus nihil defuiſſe eorum, quæ ad iuſtam indulgentiam pertinent, quæ tria numerantur à Theologis & à nobis ſuo loco fuſiùs tractabuntur: nimirum, auctoritas in concedente, pietas in cauſſa, & ſtatus gratiæ in ſuſcipiente: Apoſtolus in perſona Chriſti, id eſt auctoritate à Chriſto accepta, indulgere ſe dicit, idque propter ipſos, id eſt, propter cõmunem ipſorum vtilitatem, vt non detur locus inſidijs Diaboli, ob nimiã prælati ſeueritatem. DENIQVE, conſtat ex eadem epiſtola, Corinthium inceſtuoſum tantum de ſuo peccato dolorem concepiſſe, vt periculum eſſet, ne nimia triſtitia abſorberetur, ex quo intelligimus, eum per verã pœnitentiam ad ſtatum gratiæ perueniſſe.

Poſt Apoſtolica tempora, extant teſtimonia Tertulliani, & Cypriani, de remiſſione pœnæ, quam Pontifices faciebant, vel ad martyrum interceſſionem, vel alijs de cauſſis: neque multùm refert, quod Pontifices illi nõ dicerent, ſe ex theſauro ſatisfactionum indulgentiam dare: nam neq; dicebant, cùm per Baptiſmi vel pœnitentię ſacramentũ peccata remittebant, ſe id facere applicando merita Chriſti, & tamen ſine dubio Chriſti merita applicabant, vt etiam aduerſarij concedunt. Debet enim diuinæ iuſtitiæ ſatisfieri, ſiue in ſacramento, ſiue extra ſacramentum, peccatorum debita remittantur: quamquam nec omninò de theſauro ſiluerunt, vt ſtatim dicemus. Sed teſtimonia ipſa videmus: TERTVLLIANVS in libro ad Martyres cap. 1. *Quam pacem*, inquit, *quidam in Eccleſia non habentes, à Martyribus in carcere exorare conſueuerunt. & ideò eam etiam propterea in vobis habere, & fouere, & cuſtodire debetis, vt ſi fortè, & alijs præſtare poſſitis.*

SANCTVS CYPRIANVS libro 3. epiſt. 15. quæ in editione Pameliana eſt epiſtola. 11. ſcribit ſanctis martyribus, qui pacem dare lapſis petierant, eoſque monet, vt cautè, & cum delectu lapſos commendent epiſcopis. *Petitiones*, inquit, *& deſideria veſtra epiſcopo ſeruent, & ad pacem vobis petentibus dandam, maturum, & pacatum tempus expectent.* & infrà, *oro vos quibus poſſum precibus, vt Euangelij me-*

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

mores, & conſiderantes quæ, & qualia in præteritum anteceſſores veſtri, martyres conceſſerint, quàm ſolliciti in omnibus fuerint, vos quoq; ſollicitè, & cautè petentium deſideria ponderetis, vtpote amici domini, & cum illo poſtmodum iudicaturi, inſpiciatis & actum, & opera, & merita ſingulorum, ipſorum quoque delictorum genera, & qualitates cogitetis, ne ſi quid abruptè, & indignè, vel à vobis promiſſum, vel à nobis factum fuerit, apud gentiles quoque ipſos Eccleſia noſtra erubeſcere incipiat. Idem, in ſermone de lapſis, extremo: *Pœnitenti,* inquit, *operanti, roganti poteſt clementer ignoſcere, poteſt in acceptum referre quicquid pro talibus, & petierint martyres, & fecerint ſacerdotes.* Hæc ille. Non eſt autem credibile, pœnitentes ambiuiſſe patrocinia martyrum in carceribus conſtitutorum, quãdo integram pœnitentiam peragere volebant, ſed quando pacem, id eſt, abſolutionem, & communicationem ſibi dari cupiebant, non peractâ integrâ pœnitentiâ, proinde à martyribus petebant, vt ſibi ab Epiſcopis partem pœnitentiæ condonari, hoc eſt, indulgentiã dari precarentur.

Illud quoq; OBSERVANDVM eſt, Epiſcopos dare ſolitos indulgentiam ad preces martyrum, non ſolùm vt martyres honorarent, & ad conſummandum martyrium accenderent, ſed etiam quia videbant merita martyrum poſſe communicari pœnitentibus, & acceptari paſſiones eorum pro ſatisfactione, quæ lapſis pœnitentibus deerat, atq; ita vetus etiam Eccleſia ad theſaurum reſpiciebat, cùm indulgentias daret. Id quod ex Tertulliano colligi poteſt, qui, poſteaquam hæreticus eſſe cœpit, in lib. de pudicitia, cap. 22. negauit quod antea in libro ad martyres, conceſſerat, poſſe videlicet ad preces martyrum indulgeri lapſis reconciliationem: & rationem adfert, quia non ſuperſunt martyribus ſatisfactiones, quas cum lapſis communicare poſſint: *Sufficiat,* inquit, *martyri propria delicta purgaſſe. Ingrati, vel ſuperbi eſt, in alios quoque ſpargere, quod pro magno fuerit conſecutus.* & infra, ſic martyrem alloquitur: *Si peccator es, quomodo oleum faculæ tuæ ſufficere, & tibi, & mihi poterit?* ex cuius verbis manifeſtè colligitur, martyrum paſſiones applicari ſolitas illis, qui ad petitionẽ ipſorum martyrum, indulgentiã con-

conſequebantur. Nec ratio Tertulliani ſolida eſt, cùm iam oſtenderimus plurimorum martyrum paſſiones verè potuiſſe, non ſolùm ipſorum martyrum, ſed etiam aliorum hominum debita expiare, quod attinet ad reatũ pœnæ temporalis.

Poſt illa tempora, extant CONCILIA Eccleſiæ antiquiſſima, partim generalia, partim etiam diuerſarum prouinciarũ, in quibus per Epiſcopos indulgentiæ pœnitentibus conceduntur. Concilium NICENVM primum can. 11. vel in alia editione. 12. ſtatuit, vt qui seriò pœnitentiam agunt, poſſint indulgentiam aliquam ab Epiſcopo obtinere, *licebit*, inquit, *Epiſcopo de his aliquid humaniùs cogitare*: negligentiores autem iubet idem Conciliũ, vt definitũ tẽpus pœnitẽtię omninò explere debeãt. Quid aũt hoc eſt, niſi priorib. aliquid, poſteriorib. nihil indulgere? Similia habentur in Concilio ANCYRANO, can. 5. & in Concil. LAODICENO, can. 2. quorum alterum non diu ante Nicenum, alterum non diu poſt Nicenum, celebratum fuit. Idem etiam docet S. BASILIVS in epiſtolis ſuis canonicis, quæ habentur in Nomocanone Photij, can. 73. à tempore autem S. Gregorij, vſus indulgentiarum, vſque adeò notus, & perſpicuus fuit, vt ne aduerſarij quidem id negare, niſi omninò impudenter, valeant: nam ſanctum Gregorium indulgentias in diebus ſtationum populo conceſſiſſe, teſtantur grauiſſimi auctores. Sanctus Thomas in 4. ſententiarum, diſt. 20. q. 1. ar. 13. qu. 2. & qui eum præceſſit Guilielmus Altiſiodorenſis, libro 4. ſummæ theologicæ, tract. 6. cap. 9. Leonem III. Pontificem ante annos 800. indulgentias conceſſiſſe, teſtis eſt ſanctus Ludgerus in epiſtola de S. Svviberto, quæ extat apud Surium tomo ſecundo, poſt vitam S. Svviberti, à S. Marcellino deſcriptam, ſic enim loquitur in ea epiſtola S. Ludgerus cap. 9. *Idem S. Leo Papa, anno Dominicæ incarnationis 803. cum magna ſollemnitate ſuorum Cardinalium, Archiepiſcoporum, Epiſcoporum, & Prælatorum ad Imperatorem Carolum in Germaniam veniens, & ab eodem Imperatore imperialiter cum ſuis ſusceptus inter multa pietatis ſuæ opera, inſtantia eiuſdem ſereniſſimi Imperatoris, & Regis, Aquiſgrani, in palatio,*

latio, dedicauit eccleſiam perpetuæ virginis Mariæ, donans eandem eccleſiam multis indulgentijs. & infrà: *& Coloniæ Agrippinæ, tam ad ſanctum Martinum, quàm in Capitolio, altaria conſecrauit, & multa alia monaſteria, & altaria, & Capellas per Alemaniam, & Galliam conſecrauit, vbique multas indulgentias conferendo.* & infrà: *Obtulit idem ſanctus Papa eidem Eccleſiæ ſpeciales indulgentias cunctis fidelibus celebrantibus feſtum ſancti Swiberti Epiſcopi, & ad diuina confluentibus.* Hæc ille. Sergium iuniorem Pontificem, qui ſedit circa annum 844. conceſſiſſe indulgentiam trium annorum, & trium quadragenarum viſitantibus Eccleſiam ſancti Martini in montibus in die feſto eiuſdem Eccleſiæ, conſtat ex memoria huius rei, quæ extat in marmore inciſo litteris antiquiſſimis in eadem Eccleſia, vt nulla fingi poſſit ſuſpicio fraudis. neque vllo modo credibile eſt Leonem 3. aut Sergium ſecundum, aut Gregorium primum, cùm viri ſanctiſſimi eſſent, auſos fuiſſe rem nouam inſtituere, quam à prædeceſſoribus non accepiſſent, & modus ipſe loquendi ſancti Ludgeri, & verba in marmore inciſa, iuſſu Sergij, apertè indicant, rem longo vſu vſurpatam fuiſſe indulgentiarum conceſſionem Multa his ſimilia de poſterioribus Pontificibus, vt Gregorio VII. Alexandro III. & alijs referre poſſemus, ſed aduerſarij non negant, quin à poſterioribus Pontificibus, indulgentiæ conceſſæ fuerint TERTIO, probatur eadem hæc poteſtas ex Concilijs generalibus Eccleſiæ Catholicæ, in quibus indulgentiæ vel conceduntur, vel adprobantur; quod enim Concilia generalia docent, id vniuerſa Eccleſia docet. Habemus anno 1096. Concilium CLARAMONTANUM generale, teſte ſancto Antonino 2. p. hiſt. tit. 16. cap. 1. §. 13. in quo Vrbanus II. Papa indulgentiam plenariam tribuit ijs, qui ad ſacrum bellum proficiſcebantur. paullò pòſt, anno videlicet 1116. in Concilio Lateranenſi generali, & numeroſiſſimo, Paſchalis II. Papa conceſſit indulgentiam 40. dierum ijs, qui ad Concilium prædictum venerant, teſte Abbate Vrſpergenſi, qui tunc viuebat, in chronico anni 1116. rurſus anno 1213. eodem Abbate teſte, Innocentius III. conceſſit indulgentiam plenariam

pro

pro auxilio terræ ſanctæ, & ſimul indixit Concilium generale LATERANENSE frequentiſſimum, quod celebratum eſt anno domini 1215. atque in eo de indulgentijs quoque actum eſt, & emendati abuſus, qui circa indulgentias paullatim irrepſerant, vt patet ex cap. cùm ex eo, de pœnitent. & remiſſ. emẽdatio verò abuſuum teſtatur rem eſſe antiquiſſimam. Non enim irrepunt abuſus, niſi in his rebus, quæ diu fuerunt in vſu. Similis emendatio legitur in Concilio generali Lugdunenſi, vt habemus in 6. de pœnitent. & remiſſ. ca. 1 & in Concilio generali Viennenſi, vt habemus in 2. clementina, eodem tit. in Concilio verò Conſtantienſi, item generali, non ſolùm damnantur errores de indulgentijs Ioannis VVicleſi ſeſſ. 8. ſed etiam in vltima ſeſſ. concedit Martinus V. indulgentiam plenariam. Denique Tridentinum Concilium ſeſſ. 25. iterùm probat vſum indulgentiarum, & emendat abuſus. Quamuis autem hoc argumentum ab auctoritate tot generalium Conciliorum, ab hæreticis noſtri temporis contemnatur: tamen re vera grauiſſimum eſt argumentum. Nam Arriani quoque nihili faciebant Concilium Nicænum: Neſtoriani, Epheſinum 1. Eutichiani, Calcedonenſe: & cæteri variorum temporum concilia, eorum Epiſcoporum, à quibus damnabantur: & tamen ſemper Eccleſia Catholica hunc morem ſeruauit, vt in concilijs hæreſes damnarentur, & vt ſanctus Aug. ad Ianuarium ſcribit, in epiſt. 118. ſemper fuit in Eccleſia plenariorum conciliorum ſaluberrima auctoritas.

QVARTO, probatur ratione petita ab ijs ſignis, ex quibus internoſcuntur catholica dogmata ab hæreſibus: nam catholicorum dogmatum hoc eſt proprium, vt non inueniatur eorum origo, niſi ad Euangelium, vel Apoſtolos aſcendamus: hęreſum autem ſemper deſignari poteſt certus auctor, & locus, & tempus, in quo exoriri cœperunt: iam verò nullus hactenus indicare potuit auctorem indulgentiarum, neque locum, vel tempus, quo prædicari cœperint. omnes enim qui de indulgentijs mentionem faciunt, ſiue doctores ſint, ſiue

Pontifices,ſiue etiam Concilia, ita de ijs loquuntur, vt de re vſitata,& recepta. Quare Martinus Kemnitius, in 4.par.examinis, pag.32 .fatetur, originem indulgentiarum non ſatis luculenter in hiſtorijs notatam fuiſſe, & quod paullò pòſt pag 333.affirmat,indulgentias cœpiſſe circa annum Domini 1200. manifeſtè falſum eſſe, conuincitur ex his, quæ citauimus de indulgentijs conceſſis à Paſchali I I.Vrbano I I.Sergio III. & potiſſimùm à Leone III. qui ſedit anno Domini 800.id eſt, quadringentis annis ante annum milleſimum ducenteſimum, à Kemnitio notatum.Initium autem hæreſis contra indulgentias notiſſimum eſt. conſtat enim non ſolùm ex Catholicis,ſed etiam ex ipſo Kemnitio, pag.375. primos fuiſſe WALDENSES,qui doctrinam Eccleſię de indulgentijs oppugnare cœperunt. Waldenſes autem, quorum auctor Waldeſius (Waldus alijs vocatur, & ciuis Lugdunenſ. fuit, à qua ciuitate *Pauperes de Lugduno*, appellati ſunt) conſtat mundo apparuiſſe circa annum Domini 1170. ex Claudio Cuſſordio in libro contra Waldenſes,extremo:& Guidone Carmelitâ,lib. de hæreſ. ex quo etiam confutatur error Kemnitij de origine iudulgentiarum:nam ſi Waldenſes,qui indulgētias oppugnabant, exorti ſunt circa annum Domini 1170. quomodo fieri poteſt, vt indulgentiæ ipſæ cœperint circa annum Domini 1200.

QVINTO probatur ex diuinis teſtimonijs reuelationum,& miraculorum : nam S.Bernardus prædicauit multis in locis indulgentias, quas Eugenius III. Papa conceſſit ijs,qui acceptâ cruce, ad bellum ſacrum Hieroſolymitanum proficiſcerentur;& prædicationem ſuā miraculis plurimis & maximis confirmauit, vt cognoſci poteſt ex vita eius fideliter ſcripta lib.3. cap. 4. & ex initio libri 2.de conſideratione,eiuſdem Bernardi. Sanctus quoque Franciſcus diuina reuelatione indulgentiam à Domino, & ab eius Vicario Romano Pontifice, obtinuit pro Eccleſia S. Mariæ de Angelis ; de qua indulgentia plura dicemus in 2.libro,cap.vlt.ad quem locum lectorem remittimus. S. Brigitta vidua ſanctiſſi-

ma,

ma,cuius reuelationes diligenter examinatæ, & approbatæ per viros doctiſſimos fuerunt,ab ipſo Chriſto non ſemel admonita eſt de indulgentijs maximis, quæ ſunt Romæ,vide libro 6.reuelationem,cap.102.& 105.

SEXTO, & vltimò,probatur ratione ducta à ſimili: nam in omni benè inſtituta Republica pertinet ad Principem, vel magiſtratum diſpenſatio communium bonorum:& rurſus ad eoſdem pertinet admittere ſatisfactionem vnius pro altero, ſi ita iudicent expedire vtilitati eiuſdem Reipublicæ,vt exempli gratia, ſi Princeps aliquis debeat ſtipendia multa militibus,& rurſum habeat in carceribus multos, qui ob fraudes fiſci rationibus illatas,debeant pœnam luere, vel in pecunia,vel in corpore, ſi fortè milites illi ex direptis ciuitatibus locupletati,ſtipendijs non egeant, eaque Reipublicæ condonent,pro arbitrio Principis eroganda; certè poterit Princeps ob vtilitatem aliquam Reipublicæ, ex militaribus illis ſtipendijs,fiſco ſuo, pro debitis miſerorũ, qui carceribus detinentur,ſatisfacere, & miſeros illos abſoluere. At certum eſt,Epiſcopos, Principes eſſe populi Chriſtiani,& Romanum Pontificem in vniuerſa Eccleſia loco Chriſti ſummum magiſtratum gerere. Nec minus eſt certum, extare in Eccleſia theſaurum ſatisfactionum,ex paſſionibus Chriſti,& ſanctorum, quo ipſi non egent, & in cõmunem fidelium vtilitatem erogari deſiderant.Denique,certum eſt, multos eſſe fideles homines,& Dei filios, & amicos, qui tamen reatu pœnæ temporali adhuc teneantur obſtricti : cur igitur nòn poterunt Epiſcopi,ac potiſſimùm Pontifex Maximus, ſi rationabilis cauſa ſubſit,ex theſauro illo,pro debitoribus ſatisfacere Deo,& nomine ipſius Dei eandem ſatisfactionem,pro debitoribus illis,acceptare, atque ea ratione indulgentiam illas dare,eosq; à reatu pœnæ temporalis abſoluere.

TERTIA propoſitio: *Prælati Eccleſiæ diſpenſare poſſunt Chriſti paſſionem, tùm per ſacramenta, tùm per indulgentias: paſſiones verò ſanctorum non niſi per indulgentias.* Ratio eſt in promptu:nam Chriſti paſſio,qua parte diſpenſatur pro iuſtificatione,

ficatione,& reconciliatione peccatorum,non poteſt ab Eccleſiæ prælatis diſpenſari,niſi per ſacramenta: gratiã enim,& gloriam,vt omnes Theologi fatentur, non poteſt donare extra ſacramenta, niſi Deus poteſtate propria, & Chriſtus per poteſtatem ſibi communicatam à Deo,quam vocant excellentiæ.Qua parte autem eadem Chriſti paſſio diſpenſatur pro remiſſione pœnæ temporalis, poteſt & per ſacramenta, & extra ſacramenta diſpenſari:nam in ſacramento Baptiſmi, virtute paſſionis Chriſti,remittitur omnis pęna,ſiue temporalis, ſiue æterna:in ſacramento verò pœnitentiæ,remittitur ſemper pœna ſempiterna,& pars aliqua pœnæ temporalis. Paſſiones verò ſanctorum per ſacramenta diſpenſari non queunt: nunquam enim in ſacramentis remittitur pœna ſine remiſſione culpæ, culpæ autem paſſionibus ſanctorum expiari non poſſunt,vt illud omittam, quod ſacramenta inſtrumenta ſunt paſſionis ſolius Chriſti, nec vllam vim habent à paſſionibus ſanctorum; cùm ipſi etiam ſancti per Chriſti ſacramenta ſanctificati fuerint. Reſtat igitur vt paſſiones ſanctorum, ſi vllo modo diſpenſari debeant,extra ſacramenta ſolùm, idq; pro ſolutione ſolius reatûs pœnæ temporalis diſpenſari debeant. Quod ſi paſſiones ſanctorum extra ſacramenta diſpenſentur,dubium eſſe non debet, quin etiam Chriſti paſſio,pro ſolutione reatus pœnæ temporalis, extra ſacramenta diſpenſari poſſit. Atque hæc ad explicandam, & confirmandam veritatem in præſenti ſufficiant: nam in ſequenti capite ex obiectionũ ſolutione veritas ipſa magis eluceſcet.

CAPVT QVARTVM

Soluuntur obiectiones contra doctrinam duorum capitum ſuperiorum.

ADVERSVS ea,quæ dicta ſunt capite 2.& 3.multa obijciuntur ab aduerſarijs, quæ ſunt breuiter diluenda: Omittam autem in præſentia Lutheri, & cæterorum hæreticorum argumenta; tum, quoniam ea ſi-

ea ſimul omnia in ſecundo libro refellam; tum quia tam malè inter ſe cohærent, vt vix præ ſe ferant ſpeciem vel vmbram argumenti, quò magis mirum eſt propter tam debiles, & ineptas rationes, potuiſſe tot populos ab antiqua fide deficere. Adferam igitur ſolùm Durandi & Maironis obiectiones.

PRIMA obiectio: *Deus Pater, Chriſti meritis, atque inprimis acerbiſſimæ paſſioni eius, & morti cumulatiſſimum præmium reddidit, vt Apoſtolus docet in epiſtola ad Philippenſes cap. 2. cùm ait: Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſque ad mortem: mortem autem crucis, propter quod & Deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, quod eſt ſuper omne nomen. Non igitur ſuperſunt paſſiones aliquæ non remuneratæ, quæ in theſauro recondantur.* RESPONSIO, Chriſti paſſiones, quâ parte merita propriè dici poterant, actiones videlicet virtutum, obedientiæ, patientiæ, humilitatis ac potiſſimùm charitatis, præmium aliquod habuerunt, gloriam corporis, vt nominis exaltationem, vt Apoſtolus ſcribit: ſed qua parte ſatisfactiones erant, vt opera bona, & pœnalia, nullum omninò præmium in ipſa Chriſti perſona ſortitæ ſunt: cùm ipſe nulla peccata propria haberet, pro quibus ſatisfacere teneretur. Itaque, vniuerſæ Chriſti afflictiones, vt rationem ſatisfactionis habent, ſuperuacaneæ ipſi fuerunt, & in theſauro iure continentur. quanquam neq; integrum præmium Chriſtus habuit laborum ſuorum, quâ parte meritorij erant: nam gloriam animæ eſſentialem ſine meritis habuit, in primo inſtanti conceptionis ſuæ, vt Theologi docent: & cùm ea merita infiniti pretij eſſent, certè non fuit integrum eorum præmium, ſola corporis gloria, & nominis exaltatio, quare Theologi rectè ſtatuunt Chriſtũ meruiſſe de rigore iuſtitiæ gratiam, & gloriam omnibus hominibus, etiamſi illi infiniti futuri fuiſſent.

SECVNDA obiectio: *Culpa letalis eſt infiniti damni cauſa, quod ad ſe attinet, cùm ſit offenſa Dei, qui eſt ſummum & infinitum bonum: igitur ad culpam letalem tollendam, neceſſaria fuit infiniti pretij ſatisfactio. Tota igitur Chriſti paſſio, quamuis infiniti meriti fuerit, in redemptione & expiatione culpæ letiferæ conſumitur:*

tur: ac per hoc nihil ſupereſt, quod pro expiandis pœnis in theſauro reponatur. RESPONSIO, ſi argumentum propoſitum aliquid efficeret, probaret vnicam ſolùm culpam letalem, Chriſti paſſione delere potuiſſe, & iam non ſolùm pro pœnis tollendis, ſed etiam pro tollendis plurimis culpis, nihil in theſauro remanſiſſe: Sed non ita eſt; nam multæ culpæ, quarum vnaquæque ſit offenſio infinita, non requirunt ad ſui expiationem multas infinitas ſatisfactiones: ſed vna ſatisfactio verè infinita, qualis fuit quælibet Chriſti afflictio, ſufficit ad expiandas omnes illas culpas, & pœnas pro eis debitas, nihil enim maius infinito dari poteſt. Quare veriſſimè ſcripſit Clemens Sextus in conſt. quæ incipit, vnigenitus, vnam ſanguinis Chriſti guttam, propter vnionem ad verbum, toti mundo reconciliando ſatis eſſe potuiſſe, & cùm Dominus Chriſtus non vnam ſanguinis guttam, ſed totum ſanguinem pro nobis fuderit, & ab ipſa conceptione, vſque ad mortem, ardentiſſimâ charitate, grauiſſimos labores pertulerit, vt Deo patri nos reconciliaret, proque culpis noſtris diuinæ iuſtitiæ ſatisfaceret, dubium eſſe non poteſt, quin ſemper ſuperſit pretium, idque iuſtiſſimum, quo debita noſtra ſolui poſſint.

TERTIA obiectio: *Satisfactio Chriſti eſt infinita, vt iam dictum eſt, non igitur opus eſt, vt ad ſatisfactionem Chriſti adiungantur ſatisfactiones ex paſſionibus ſanctorum.* RESPONSIO, non eſt quidem opus, vt adiungantur paſſiones ſanctorum paſſionibus Chriſti, quaſi hæ per ſe non ſufficiant, ſed adiunguntur tamen, quia æquum eſt, vt paſſiones illæ coram Deo non ſint inanes; præſertim cùm id ſit tùm glorioſum Chriſto, à quo manat omne bonum ſanctorum, tùm ipſis etiam ſanctis perhonorificum. Quomodo autem concurrant in hac applicatione ſatisfactiones Chriſti cum paſſionibus ſanctorum, id eſt, an applicetur pars vna ſatisfactionis ex paſſionibus Chriſti, pars alia ex paſſionibus ſanctorum, an verò integra ſatisfactio accipiatur ſemper ex paſſionibus Chriſti, & ſuperaddantur ad cumulum ſatisfactionis paſſiones ſanctorum? non videtur nimis curioſè inueſtigandum.

Illud

Illud videtur certum, paſſiones Chriſti, quæ ſunt infiniti pretij, applicari per indulgentias finito modo, & ideò aliquid reuerà ſuperaddi cùm paſſiones ſanctorum illis adiunguntur; quod rectè annotauit Dominicus à Soto in 4. ſententiarum. diſt. 21. qu. 1. art. 2.

QVARTA obiectio, *Sancti omnes plenam mercedem laborum ſuorum acceperunt, imò ſupra condignum ſanctos omnes à Deo remuneratos rectè colligunt Theologi ex diuinis litteris, cùm Dominus dicat Luc. 6. Menſuram bonam, & confertam, & coagitatam, & ſupereffluentem dabunt in ſinum veſtrum: & Apoſt. ad Romanos 8. Non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis. Nihil igitur ſupereſt, ex laboribus ſanctorum, quod ad expiationem alienorum peccatorum inſumi poſſit, & ad hunc finem in theſauro eccleſiæ conſeruetur.* RESPONSIO, iam ſuprà docuimus, in bonis operibus ſanctorum, quæ laborioſa & pœnalia fuerunt, duplicem eſſe rationem, alteram meriti, alteram ſatisfactionis: quod igitur attinet ad rationem meriti, plenam mercedem, imo etiam confertam & coagitatam, & ſupereffluentem menſuram præmij, ſancti omnes pro ſuis laboribus acceperunt. quod autem pertinet ad rationem ſatisfactionis, multi labores ſanctorum inanes, & ſine fructu eſſent, niſi pro reatibus aliorum conſumerentur, cùm ipſi ſancti, aut nullis, aut certè minoribus laboribus, pro ſuis expiandis reatibus, indigerent.

QVINTA obiectio. *Nihil omninò ſancti fecerunt, vel pertulerunt propter Deum, quod facere vel perferre non tenerentur: Nihil igitur illis ſupereſt, quod cum alijs communicare poſſint. Antecedens colligitur ex multis teſtimonijs ſacræ ſcripturæ, ſed ex eo potiſſimùm, quod habetur Luc. 17. cùm feceritis hæc omnia, dicite, ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere fecimus. quare prudentes virgines, Matth. 25. non ſine cauſa fatuis, dicentibus, date nobis de oleo veſtro, reſponderunt, ne fortè non ſufficiat nobis, & vobis, ite potiùs, ad vendentes, & emite vobis.* RESPONSIO. Non eſt neceſſe hoc loco de operibus ſupererogationis diſputare, de quibus in libro de Monachis, diſſeruimus: nam etiamſi admitteremus, quod tamen eſſe falſum loco notato demonſtrauimus, nihil omninò ſan-

ctos

ctos viros feciſſe, vel pertuliſſe propter Deum, quod facere, vel tolerare non tenerentur, nihil tamen argumentum concluderet: nam ipſa obedientia legis, ad quam implendam, ſine dubitatione, tenemur, meritoria, & ſatisfactoria eſt, & poteſt fieri, vt ea ſatisfactione, pro ſuis delictis non egeat, qui legis obedientiam præſtat, ac propterea cum alijs eam communicare poſſit. Neque virgines prudentes de ſatisfactione loquuntur, ſed de oleo gratiæ & charitatis, ſine quo ſalui eſſe non poſſumus: quod quidem oleum vnuſquiſque retinet ſibi, neque in alios effundere poteſt, cùm ſit opus ſolius Dei effuſio tam pretioſi olei. *Charitas Dei*, inquit Apoſt. ad Roman. 5. *diffuſa eſt in cordibus noſtris per Spiritum ſanctum, qui datus eſt nobis.*

SEXTA obiectio: *Si ſanctorum paſſionibus expiari poſſent noſtra delicta, non eſſet abſurdum eos appellare noſtros redemptores: ſaltem ex parte: At ſolus Chriſtus eſt redemptor generis humani, de quo dicit Apoſtolus. 1. Cor. 1. qui factus eſt nobis iuſtitia, & redemptio, & 1. Cor. 5. empti eſtis pretio magno.* RESPONSIO, propter hoc argumentum nõ defuerunt aliqui ex recentioribus, qui dicerent, paſſiones ſanctorum non ita nobis applicari per indulgentias, vt ſint iuſtæ compenſationes pro pœnis, quas nos debemus Deo, hoc eſt, veræ ſatisfactiones; ſed eſſe aliquid, quod moueat Deum, vt nobis Chriſti ſatisfactionem applicet, ſed hæc opinio reprobata eſt à Pio V. Pontifice, & à Gregorio XIII. qui ſententiam Pij confirmauit. Damnauit enim Pius V. multos articulos quorundam Louanienſium: quorum vnus erat, ſolius Chriſti ſatisfactionibus remitti pœnam temporalem, ſanctorũ autem paſſionibus offerri Deo, vt Deus illarũ intuitu, applicet nobis merita Chriſti. Præterea repugnat eadem illa opinio conſtitutioni Clementis VI. quę incipit, vnigenitus, & Bullæ Leonis X. in qua damnantur errores Lutheri, ex communi conſenſu Theologorum. Ad hæc, ſi non poſſent nobis applicari ſanctorum paſſiones ad redimendas pœnas, quas pro peccatis Deo debemus, ne ſancti redemptores noſtri eſſe videantur: certè neque nos ipſi proprijs laboribus pœnas eaſdem

redi-

redimere poſſemus, ne nos ipſi redemptores noſtri eſſe videamur: Atqui, Cōcilium, Tridentinum ſeſſ.4. cap.8. & can.13.& 34. apertiſſimè docet contrarium. Ad argumentum igitur reſpondemus: ſi propriè & abſolutè nomen *redemptoris* accipiatur, ſolum Chriſtum eſſe redemptorem: Is namq; dicitur propriè & abſolutè *redemptor*, qui redimit à captiuitate, non qui ſoluit pro alio debitum aliquod parui momenti: Nos autem tunc ſolùm captiui dicimur, cùm venundati ſub peccato, vt ſcripturæ loquuntur, & cum laqueis diaboli vincti tenemur ad ipſius voluntatem. Id quod tunc ſolùm fit; cùm per letiferum peccatum à gratia Dei excidimus, ab hac autem ſeruitute & captiuitate ſolo Chriſti ſanguine redimi poſſumus: proinde, ipſe ſolus verè, proprieq; redemptor dici debet. At ſi largo modo *redemptor* appelletur, quicunque liberat alium ab aliquo debito, non erit abſurdum ſi ſancti viri redemptores noſtri aliquo modo, id eſt, ſecundum aliquid, non ſimpliciter, & largo modo, non in rigore verborum, eſſe dicantur: nam ſi propheta Daniel regi Nabuchodonoſor non ineptè dixit. *peccata tua eleemoſynis redime.* Daniel.4 cur ineptè dicantur ſancti viri aliquo modo paſſionibus ſuis delicta noſtra poſſe redimere? & ſi B. Paullus de ſe ſcripſit 1.Cor.9. *omnibus omnia factus ſum, vt omnes facerem ſaluos*: cur non etiam ſcribere potuit, *vt omnes redimerem?* non enim minus eſt proprium Chriſto, nomen *ſaluatoris, quàm redemptoris.*

CAPVT QVINTVM.

Quid propriè ſit indulgentia, ſolutio ne an abſolutio?

DEmonſtratum eſt hactenus, indulgentias eſſe. nunc quid ſint, id eſt, in qua re potiſſimùm indulgentiæ ratio, & natura poſita ſit, explicandum erit. Quæ diſputatio bipartita erit. PRIMVM enim quæremus, an indulgentia propriè ſit abſolutio, vel ſolutio? DEINDE cuius debiti ſit ſolutio, vel à quo debito ab-

ſolutio:his enim duobus explicatis,in promptu erit vera ac propria indulgentiæ definitio. QVOD AD PRIMVM attinet,non defuêre qui indulgentias nihil aliud eſſe voluerunt,niſi ſolutionē,id eſt compēſationem pœnarum, ex theſauro meritorum Chriſti, & ſanctorum depromptam, & applicatam auctoritate Pontificis. ita ſenſiſſe videntur Durand.in 4.diſt.20. qu. 3. Palud. ibidem qu.4. S. Antoninus in 1.parte ſummæ Theologicæ, tit.10.cap.3. Hadrianus VI. Pontifex in 4.ſentent. qu. de indulgentijs.Siluester in ſumma,verbo,Indulgentia, nu.3.& videtur in eadem fuiſſe ſententia S. Thomas in 4. diſt.20 qu.1.ar.3.ad 2.& 3.CONTRA verò Franciſcus Mayronis loco ſuprà citato,contendit, indulgentias nihil eſſe niſi iudiciariam abſolutionem: cui primâ fronte fauere videntur exempla vetuſtiſſimorum Conciliorum,in quibus videmus ab Epiſcopis abſolui pœnitentes ab aliqua parte mulctæ impoſitæ , nullâ factâ mentione theſauri ſpiritualis, vnde compenſentur debita illa pęnarum.CETERVM,re totâ diligentiùs conſideratâ,poſteriores Theologi definierunt, vtrunque ſimul in indulgentijs reperiri, abſolutionem & ſolutionem: neque veteres Theologos ſcholaſticos negaſſe iudiciariam abſolutionem , quamuis ſolutionis tantùm ferè meminerint : neque vetuſtiſſimos patres negaſſe ſolutionem ex theſauro,licèt ſolius abſolutionis meminiſſe videantur.ita docet Card.Caietanus tract.13. ad Iulium Medicem.cap.6 Dominicus à Soto in 4 diſt. 21. qu.1.ar.2. Petrus à Soto lect.2.de indulgentijs , in inſtitutione ſacerdotum.Martinus Ledeſmius in 2.pârtem 4.ſententiarum, qu.38 ar. 1. & alij paſſim,& expreſsè idem docuerunt ex antiquis S Bonauentura in 4. d.20. p.2.q.5.Sit igitur PRIMA propoſitio: *Indulgentia propriè eſt abſolutio iudiciaria,annexam habens ſolutionem ex theſauro.* PROBATVR pars prior propoſitionis,primò ex teſtimonijs ſcripturæ,in quibus fundari diximus indulgentias : nam illud Matth 16. *tibi dabo claues regni cælorum , & quodcunque ſolueris ſuper terram , erit ſolutum & in cælis.* & illud Matth.18. *Quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælis.* intelliguntur,

tur,ſine dubio,de poteſtate iudiciariâ abſoluendi. SECVNDO probatur ex teſtimonijs ſacrorum Canonum. Siquidem Alexander III. Pontifex in Epiſtola ad Epiſcopum Cantuarienſem, *vt habemus cap. quod autem conſuetui-ſti. de pœnit. & remiſſ.* docet, neminem poſſe concedere indulgentias,niſi proprijs ſubditis. & rationem reddit: *quia non poteſt niſi proprius iudex abſoluere, vel ligare.* Quibus verbis Alexander ſatis apertè indulgentiam,abſolutionem iudiciariam eſſe docuit.Sic etiam Martinus V.Pontifex in fine Concilij Conſtantienſis, concedens indulgentiam plenariam, dicit ſe abſolutionem plenariam concedere. Gregorius VII. in multis Epiſtolis indulgentiam tribuens, vt plurimùm vtitur verbo, *abſolutionis*.TERTIO probatur ratione: nam cur quæſo pro defunctis nō cōceduntur indulgentiæ niſi per modum ſuffragij? certè nulla eſt ratio, vt ſuo loco demonſtrabimus, niſi quia defuncti non poſſunt propriè iudicialiter abſolui; ergò indulgentia, quæ viuentibus ſimpliciter datur,abſolutio iudiciaria eſt.Denique, ſi non eſſet neceſſaria iuriſdictio ad indulgentias concedendas, quicunque applicare vellet alteri ſatisfactionem ſuam,is dici poſſet indulgentiam dare, quod tamen eſt omninò inauditum. Iam verò,poſterior propoſitionis noſtræ pars, quòd videlicet indulgentiæ præter abſolutionem,contineant applicationem theſauri, probari poteſt; primùm auctoritate Clementis VI.qui extrauaganti,vnigenitus,manifeſtè hoc docet.Deinde, ratione; quoniam prælati Eccleſiæ, & ipſi etiam ſummi Pontifices non ſunt abſoluti Domini, vt poſſint pro arbitrio, ſine vlla compenſatione, condonare hominibus culpas,vel pœnas,quarum rei ſunt in foro Dei: ſed ſunt iudices à Deo conſtituti,qui poſſunt quidem pro poteſtate ſibi à Deo conceſsâ, remittere culpas & pœnas nomine Dei,ſic tamen, vt iuſtitiæ ſatisfiat. & confirmatur à ſimili, nam cùm ſacerdotes in ſacramento pœnitentiæ,abſoluunt reos pœnitentes à culpis & ab aliqua parte pœnæ temporalis, non id faciunt ſine compenſatione; ſed applicant pretium ſanguinis Domini, vt

diuinæ iuſtitiæ ſatisfiat. Igitur, eodem modo cùm per indulgentias prælati Eccleſiæ ſubditos ſuos abſoluunt à pœnæ temporalis reatu, id faciunt applicando ſatisfactiones Chriſti, & ſanctorum. Generalis eſt enim Apoſtoli ſententia ad Hebr. 9 *ſine ſanguinis effuſione non fit remiſſio.* Quare minus conſideratè locutus eſt Petrus Paludanus in 4. diſt. 20. qu. 4 cū ait, *hoc intereſſe inter remiſsionem, quæ datur per ſacramenta, & eam, quæ datur per indulgentias, quòd prior ſit omninò liberalis, poſterior verò compenſationem aliquam requirat.*

SECVNDA propoſitio: *Quamuis in indulgentijs abſolutio cum ſolutione ordinariè coniungatur, poſſet tamen ſummus Pontifex indulgentiam concedere per ſolam ſolutionem, non tamen per ſolam abſolutionem.* Quòd per ſolam ſolutionem, certum eſt ex indulgentijs, quæ dantur pro defunctis. Nam quemadmodum defunctis indulgentiæ cōceduntur, per hoc ſolùm, quòd ſummus Pontifex applicat ex theſauro, quantum ſatis eſt ad compenſandam pœnam, quam illi in purgatorio luituri erant; ſic etiam, poſſet viuenti alicui applicare ſatisfactionem, ex theſauro Eccleſiæ, & eo modo eum liberare à debito pœnæ, etiamſi non propriè illum abſolueret. Ceterùm iſta non eſſet eiuſdem rationis indulgentia, cum ea, quæ ordinariè viuentibus tribuitur. Quod autem non poſſit concedi indulgentia, per ſolam abſolutionem, ſine applicatione theſauri, perſpicuum eſt ex ijs, quæ ſuprà diximus.

CAPVT SEXTVM.

Soluuntur obiectiones contra doctrinam capitis ſuperioris.

SED aduerſus ea, quæ in his propoſitionibus continentur, pauca quædam obijci poſſunt, quæ breuiter diſſoluenda ſunt.

PRIMA obiectio: *Si poſſet Pontifex abſoluere iudicialiter per indulgentias à pœna temporali, poſſet conſequenter abſoluere à pœna, quam aliquis in purgatorio luiturus eſſet, ſi cum reatu illius pœnæ moreretur: at in pœnas purgatorij non habet Pontifex auctoritatem, igitur*

igitur non poteſt eam tollere per ſuam abſolutionem, ſed ſolùm per applicationem theſauri, vt facit, cùm indulgentias pro defunctis concedit. RESPONSIO. An ſummus Pontifex poteſtatem habeat in animas, quæ in purgatorio degunt, poſtea videbimus: ſed in pœnam purgatorij, imo etiam in pœnam æternam gehennæ, ſine dubio, poteſtatem habet, ſaltem conſequenter & indirectè, quia dum abſoluit per ſacramentum pœnitentiæ à culpa mortifera, liberat conſequenter hominem à debito pœnę ſempiternæ: & eodem modo, dum per indulgentias, abſoluit hominem à pœnitentia iniuncta vel iniungenda, abſoluit eundem conſequenter à pœna purgatorij, quam is luiturus eſſet, ſi eam pœnitentiam non expleuiſſet, vel ab ea abſolutus non fuiſſet: Sed hoc non eſt habere poteſtatem in purgatorium, vel in gehennam, ſed in homines fideles, qui rei ſunt culpæ, vel pœnæ. Quare meritò damnata fuit ſententia Petri Oxomenſis à Syxto IV. Pontifice, & Concilio Complutenſi, qui dicebat, non poſſe ſummum Pontificem indulgere alicui, vt viuenti in carne pœnā purgatorij, & ſola contritione deleri peccata, quoad culpam, & pœnam alterius vitæ, ſine ordine, ad claues. Vide, ſi libet, condemnationem huius erroris apud Alphonſum de Caſtro, in libro aduerſus hæreſes, verbo, Confeſſio, vel in ſumma Conciliorum in decretis Sixti IV. Pontificis.

SECVNDA obiectio: *Per applicationem theſauri fit integra compenſatio pro debito pœnæ temporalis, igitur ſupernacanea eſt abſolutio iudicialis.* RESPONSIO. Argumentum non rectè concludit, quoniam iudex non tenetur dimittere reum alicuius pœnæ, etiam ſi iuſta compenſatio offeratur ab alio, præſertim, ſi compenſatio non ſit eiuſdem rationis: Et ideò, ſi iudex admittat compenſationem, & abſoluat reum, verè dicitur illi gratiam præſtare; vt exempli gratia; ſi quis damnatus ſit ad triremes, vel, vt publicè virgis cædatur, & aliquis offerat pro illius rei liberatione magnam pecuniæ ſummam; certè non tenebitur iudex acceptare pecunias, & reum liberare; ſed, ſi voluerit id facere, gratiam illi præſtabit, atq; eum ab-

ſoluet. Itaque ſi propriè loqui velimus, non dicetur tollere obligationem ad pœnam, is, qui compenſationem offert, ſed is, qui admiſſa compenſatiõne reum ab illa obligatione abſoluit. Dat verè igitur indulgentiam ſubditis ſuis Pontifex quia nomine Dei, cuius vices in terris gerit, admittit compenſationem, ex theſauro depromptam. & ea admiſſa, pœnitentes à reatu pœnæ temporalis abſoluit. Contra, autem defunctis non dicitur dare ſimpliciter indulgentiam, ſed per modum ſuffragij: quia non ipſe, ſed Deus acceptat compenſationem pro defunctis, & eoſdem defunctos abſoluit; Pontifex autem ſolùm offert ex theſauro iuſtam compenſationem.

TERTIA obiectio: *Abſolutio iudicialis dari pôteſt etiam inuito, vt patet de abſolutione ab excommunicatione: ſed indulgentia inuito dari non poteſt: igitur indulgentia non eſt abſolutio, ſed mera ſolutio.* RESPONSIO. Non omnis abſolutio dari poteſt inuito, ſed ea ſola, quæ non requirit neceſſariò aliquam actionem vel diſpoſitionem in eo, cui datur. Itaq; abſolutio ſacramentalis, quia requirit contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem, non poteſt in inuitum conferri: abſolutio ab excommunicatione alijſq; cenſuris, quia non pendet neceſſariò niſi à voluntate prælati, poteſt in inuitum cõferri. Porrò, indulgentia exigit in ſuſcipiente, primùm, vt ſit in ſtatu gratiæ; deinde, vt faciat, quæ præſcribuntur in litteris indulgentiæ: viſitet baſilicas, oret, ieiunet, eleemoſynas faciat; quæ omnia ſic à libero arbitrio pendent, vt ab inuito extorqueri non poſſint. Quare indulgentia quamuis ſit abſolutio, non eſt mirum, ſi in inuitum conferri nequeat.

QVARTA obiectio: *Abſolutio requirit cognitionem cauſæ, ſed indulgentiæ ſæpe dantur in communi omnibus, qui hoc, aut illud egerint, non cognitis cauſſis eorum, quibus indulgentiæ tribuuntur: non igitur indulgentia, iudicialis abſolutio dicenda eſt.* RESPONSIO. Abſolutio particularis & abſoluta, vt etiam condemnatio, quia feruntur ſecundùm allegata & probata, ſine dubio, requirunt particularem, & accuratam cognitionem cauſſæ: At, abſolutio quædam generalis & conditio-

ditionata, non requirit cognitionem cauſſæ niſi generatim. Prior abſolutio dicitur ſententia ab homine, poſterior, à iure, atque indulgentiæ quidem, quæ dantur ſingulis pœnitentibus, quæ apud veteres vſitatiſſimæ erant, ſimiles ſunt priori abſolutioni, & ideò tunc exigitur cognitio cauſſæ in particulari; eæ verò quæ dantur omnibus generatim, & cum conditione certi operis faciendi, vt militandi aduerſus Mahomethanos pro recuperanda Hieroſolyma, ſimiles ſunt poſteriori abſolutioni, & propterea ſatis eſt generatim cognoſcere, iuſtā cauſſam adeſſe talis indulgentiæ concedendæ.

QVINTA obiectio: *Archiepiſcopus ad totam prouinciam indulgentiam ſuam extendere poteſt, vt habetur cap. noſtro. de pœnit. & remiſſ. at, non ſunt propriè ſubditi Archiepiſcopo omnes prouinciales, ſed ij ſoli, qui ad eius diœceſim pertinent: igitur, indulgentia non eſt abſolutio propriè dicta, quæ iuriſdictionem exigit.* RESPONDEO. Non ſunt quidem omnes prouinciales abſolutè ſubditi Archiepiſcopo, ſed ſunt tamen omnes ſubditi in certis caſib. quorum vnus, eſt indulgentiæ cōdonatio.

POSTREMA obiectio: *Si indulgentia eſſet iudicialis abſolutio, non poſſet ſummus Pontifex vllius indulgentiæ particeps eſſe, cùm ſe ipſe iudicialiter abſoluere nequeat, nec ſe, vel alium ſuperiorem habeat. Atqui, id videtur abſurdum, vt ſummus Pontifex illis indulgentijs frui non poßit, quæ ſunt communes omnibus fidelibus. Quod idem argumentum fieri poteſt de Epiſcopis, quod attinet ad indulgentias, quæ ab illis toti populo conceduntur.* RESPONSIO. Non defuerūt, qui negauerint, ſummum Pontificem, aut Epiſcopos participes eſſe poſſe indulgentiarum, quas ipſi ceteris in commune largiuntur. Certè Archidiaconus in cap. indulg. de pœnitent. & remiſſ. in 6. ita docet. atque in eandem ſententiam paucos alios citat Silueſter in ſumma, verbo, indulgentia. num. 21. Contrà tamen ſentiunt oēs alij tum Theologi, vt S. Thomas Durandus, Richardus, & alij in 4. diſt. 20. & Sotus diſt. 21. tum iuris canonici interpretes in c. noſtro, de pœnit. & remiſſ. & in c. indulg. eodē, in 6. quibus accedit Nauarrus in tract. de iubileo, notab. 20. num 91. quamuis autem hæc ſententia communis, veriſſima ſit, & omninò conſentanea

rationi, tamen argumentum contrarium non facilè ſoluitur. illa enim principia certiſſima ſunt: neminem poſſe ligari vel ſolui, niſi à ſuperiore; &, neminem ſuijpſius ſuperiorē eſſe. Vnde etiam fit vt nemo ſe in ſacramento pœnitētiæ abſoluere vnquam ſit auſus. Poſſet igitur fortaſſe dici, ſummum Pontificem & Epiſcopos, erga alios vti abſolutione, erga ſe verò ſolutione duntaxat. Poſſet item dici, non poſſe quidem Pontificem immediatè ſe ipſum abſoluere per indulgentiam, ſed poſſe per alium id facere, cui ipſe poteſtatem tribuat: Cur enim poſſit confeſſario ſuo facultatem dare, vt ſe à peccatis abſoluat, quod omnes admittunt, & non poſſit eidem poteſtatem facere, vt ſibi indulgentiam conferat? certè hæc reſponſio probabilis viſa eſt Card. Caietano, tract. 15. cap. 5. & ante eum Richardo in 4. d. ſt. 20. ar. 4. qu. 3. in ſolutione argument. Quamuis enim indulgentia non pertineat ad ſacramentum pœnitentiæ, pertinet tamen ad forum interius & pœnitentiale, in quo ſummus Pontifex poteſt ſe alteri ſubijcere, qui in ſe miniſterio clauium vtatur. Poteſt etiam poſtremò, & optimè dici poſſe Pontificem indirectè participem fieri indulgentiæ à ſe, vel à prædeceſſore generatim propoſitæ, etiam ſi nolit vti opera confeſſarij, ſed ſolùm ea præſtare, quæ ab alijs exiguntur ad indulgentiam conſequendam. Quoniam, vt rectè ait S. Thomas in 4. diſt. 20. qu. 1. ar. 5. quæſt. 4. ad vltimum. Non poteſt quidem Pontifex ſe ipſe directè abſoluere, ſed poteſt vti ijs rebus, quas ipſe alijs ex iuriſdictione conceſſit: tales autem ſunt indulgentiæ, ad quas ipſe percipiēdas accedit nō vt Paſtor, ſed vnus de grege, ſubiectꝰ clauibꝰ Eccleſiæ, ac per hoc indirectè, & ꝑ accidēs ſubiectꝰ ſibi. Addit Dominicꝰ à Soto, loco citato, hāc ipſam ſubiectionem indirectam, non eſſe etiam coactiuam. quoniam abſolutio, quæ datur in indulgētia, nō eſt quaſi ſententia perſonalis ab homine lata, neque etiam, quaſi lata à iure, & coactiua, ſed quaſi lata à iure communi, & non continens coactionem, ſed remiſſionem, cum conditione, talis operis faciendi.

CAPVT

CAPVT SEPTIMVM.

A quo vinculo per indulgentias ſoluamur, vel abſoluamur.

CVM demonſtratum ſit, indulgentiam eſſe abſolutionem cum annexa ſolutione, ſequitur vt explicemus, à quo vinculo nos indulgentia ſoluat, vel abſoluat: Sic enim conſtabit, quæ ſit propria ratio, definitio, ac natura indulgentiæ. Sciendum igitur eſt duplex eſſe vinculum, ſiue debitum, ſiue reatum peccati: alterum culpæ, alterum pœnæ. Rurſus autem, reatum pœnæ iterum eſſe duplicem, alterum, pœnæ naturalis, quæ conſequitur originale peccatum, qualis eſt mors, morbus, ignorantia, concupiſcentia, & ſimiles: alterum, pœnæ perſonalis, quæ conſequitur peccatum actuale, qualis fuit peſtis immiſſa in populum, ob peccatum Dauidis. Rurſus, reatum pœnæ perſonalis, alterum pertinere ad forum externum, alterum, ad internum. Rurſum, reatum pœnæ debitæ in foro interno ſiue pœnitētiali, alterum eſſe pœnæ iniunctæ, alterum iniungendæ. Denique reatum eiuſdem pœnæ, ſiue iniunctæ, ſiue iniungendæ, vel eſſe debitum, vt ſatisfiat ſoli Eccleſiæ, vel vt ſatisfiat etiam Deo. His diuiſionibus expoſitis, propoſitiones, more ſolito, adijciendæ ſunt.

PRIMA propoſitio: *Per indulgentias non abſoluimur, nec ſoluimur à reatu culpæ vllius, id eſt, nec letalis, nec venialis.* Et quidem de culpa letali nulla dubitatio eſſe poteſt: nam, cū ea tolli non poſſit ſine infuſione gratiæ, & gratia non infundatur miniſterio humano, niſi per ſacramenta: pro comperto habendum eſt, eam per indulgentias non poſſe tolli. De veniali autem videtur quidem Petrus Paludanus in 4.d.20.q.4 exiſtimare, tolli eam per indulgentiam: ſed longè probabilior eſt aliorum cōmunis ſentētia, per indulgentias non tolli niſi reatum pœnæ temporalis, qui remanet culpâ dimiſsâ: ſiquidem indulgentia ſupplet locum ſatisfactionis pœnitentialis, & ideò dicitur ab Innocentio, cap. cū ex eo de pœnit. & remiſſ.

eneruare pœnitentialem ſatisfactionem, cùm eſt indulgentia indiſcreta. Præterea, cùm Pontifices indulgentias concedunt, ſæpè declarant ſe condonare pœnitentiam iniunctam; ſæpè etiam dicunt, ſe largiri certum numerum annorum, vel dierum indulgentiæ, quæ nullo modo ad peccata venialia, ſed ad ſolas pœnas accommodari poſſunt. Itaque, ſi quando in litteris indulgentiarũ legatur, concedi abſolutionem à culpa & pœna: intelligendum eſt id propterea dici, quòd indulgentia coniungitur ordinariè cum ſacramentali confeſſione; & facit, vt qui per ſacramentum pœnitentiæ fuit abſolutus à culpa, per indulgentiam abſoluatur à pœna. Pari ratione, cùm dicunt Pontifices, ſe, per indulgentias, abſoluere pœnitentes à peccatis, vel condonare omnia peccata, vel dimidiam, aut tertiam partem peccatorum, ſemper loquuntur de peccatis, quoad pœnam, non quoad culpã, quæ ante indulgentiam remiſſa eſſe creditur.

SECVNDA propoſitio: *Per indulgentias non liberamur à pœnis naturalibus.* In hac omnes auctores conueniunt, conſtat enim definitum eſſe à Deo, vt pœnæ illæ naturales non tollãtur, niſi cùm natura ipſa mutabitur, id eſt, cùm per reſurrectionem mortale hoc induet immortalitatem. 1. Cor. 15 & cùm adoptionem filiorum Dei perfectam conſequemur, redemptionem videlicet corporis noſtri. Rom. 8.

TERTIA propoſitio: *Nec pœnas, quæ in foro externo, & contentioſo, ſiue Eccleſiaſtico, ſiue ſeculari infliguntur, indulgentiæ tollere poſſunt.* Docet hoc S. Thomas in 4. d. 20. qu. 1. ar. 5. qu. 2. nec diſſentiunt alij ſcriptores, ſiquidem pœnæ fori externi, propter bonum Reipublicæ, infliguntur, vt facinoroſi deterreantur à peccatis, & probi homines ſecuritate fruantur. Præterea, indulgentiæ non conceduntur niſi pœnitentibus, & Deo reconciliatis: Pœnæ autem illæ fori externi infliguntur maximè pertinacibus & rebellibus. Denique, indulgentiæ, vt dictum eſt, locum obtinent ſatisfactionis pœnitentialis, quare non aliam pœnam tollunt, niſi quam debemus in foro ſecreto & pœnitentiali.

QVAR-

QVARTA propoſitio: *Indulgentiæ liberant homines à reatu pœnæ, non ſolùm coram Eccleſia, ſed etiam coram Deo.* Hæc propoſitio negabatur olim à nonnullis, quorum ſententiam referunt, & refellunt Theologi veteres S. Thomas in 4. d. 20. qu. 1. ar. 3. & alij. eadem hoc tempore negatur à Luthero, Caluino, ceteriſque ſectarijs, qui docent, indulgentiã apud veteres nõ fuiſſe aliud, niſi relaxationẽ mulctæ, quã Eccleſia ipſa imperauerat, nõ vt per eã ſatisfieret Deo, ſed exempli & diſciplinæ cauſâ, vt omnes intelligerent, illum, qui eiuſmodi pœnam luebat, verè reſipuiſſe. Et quidem aduerſus Catholicos in hac re minus rectè ſentientes probatur noſtra propoſitio his argumentis. Primò, quoniam ſi ſolùm deberet Eccleſiæ ſatisfieri, ſiue tolli præceptum agendæ pœnitentiæ ab Eccleſia poſitum, nõ eſſet opus theſauro meritorum Chriſti, & ſanctorum. Secundò, non eſſet vtilis, ſed noxia indulgentia, & Eccleſia filios ſuos, in re maximè graui, decipere videretur: liberaret enim eos à pœna huius vitæ mitiſſima, & remitteret ad pœnam atrociſſimam purgatorij. Tertiò, non poſſent concedi indulgentię pro defunctis, quippe qui non ligantur iam Eccleſiæ præceptis, neq; aut ipſi diſciplinâ indigẽt, aut alijs exemplo eſſe poſſunt. Quartò, multi fideles indulgentias percepturi, confitentur ſacerdotibus peccata, & ſatisfactionem iniunctam explent. Interdum etiam Pontifices in litteris indulgentiarum præſcribunt, vt ſacerdotes iniungant pœnitentias ſalutares ijs, qui indulgentiam cõſequi deſiderant: Igitur, & populi, qui ſuſcipiunt indulgentias, & Pontifices, qui eas tribuunt, eius ſententiæ ſe eſſe teſtantur, vt indulgentiæ potiſſimum proſint ad pœnam purgatorij expiandam. Denique, hoc ſignificare videntur verba illa, *de vera indulgentia*, quæ addi ſolent, cùm indulgentiæ in ſacello Pontificio promulgantur: vera enim indulgentia dicitur, quæ reatum pœnæ, nõ ſolùm coram Eccleſia, ſed etiam coram Deo verè tollit. Iam vero aduerſus hæreticos non eſt cur multum laboremus in hac re comprobanda, ipſi enim propterea negãt, indulgentijs tolli reatum pœnæ coram Deo, quoniam exiſti-

exiſtimant poſt remiſſionem culpæ nullū ſupereſſe reatum pœnæ coram Deo, nullaque opus eſſe vera ſatisfactione: & quia negare non poſſunt apud veteres extare plurima teſtimonia pœnarum, quæ pœnitētibus iniungebantur, vel relaxabantur, ideò docent eas pœnas inſligi ſolitas exempli & diſciplinæ cauſſa. Cæterū hæc omnia ſatis copiosè tractauimus in 4. lib. de pœnit. vbi etiam omnia argumenta diluimus, quæ à Luthero, Philippo, & Caluino in medium allata fuerant. Ne tamen hoc loco nihil omninò dixiſſe videamur, probare poſſumus indulgētias valere ad relaxandā pœnā etiā coram Deo; Primò, ex verbis Chriſti ſæpè citatis, Matth. 16. *Quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælo.* & Matth. 18. *Quæcunq; ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cælo.* Quorſum enim additur, *& in cælo?* Si non ſoluitur vinculum niſi humanum? Secundò ex Patribus, qui paſſim affirmant per iniunctas vel ſpōte aſſumptas pœnas ſatisfieri Deo. Tertullianus in lib. de pœnit. loquens de ijs, qui dum agunt pœnitentiam, redeunt ad peccata; ita inquit. *Qui per delictorum pænitentiam inſtituerat Domino ſatisfacere, Diabolo per aliam pœnitentiæ pœnitentiā ſatisfaciet.* S. Cyprianus in ſerm. 5. de lapſis. *Dominus*, inquit, *orandus eſt, Dominus noſtra ſatisfactione placandus.* S. Pacianus in parænesi ad pœnitentiam. *In quantum*, inquit, *pœnæ veſtræ non peperceritis, in tantùm vobis Deus parcet.* S. Auguſt. homil 50. ex libro quinquaginta homiliarū, c. 11. *Veniat*, inquit, *ad antiſtites, per quos illi in Eccleſia claues miniſtrantur, accipiat ſuæ ſatisfactionis modum, & id agat, quod non ſolùm illi proſit ad recipiendam ſalutem, ſed etiam ceteris ad exemplum.* & cap. 5. *Non ſufficit*, inquit, *mores in melius mutare, niſi etiam de ijs quæ facta ſunt, ſatisfiat Deo, per pœnitentiæ dolorem, per humilitatis gemitum, per contriti cordis ſacrificium, cooperantibus eleemoſynis.* Petrus Damianus in ſerm. 2. de S. Andrea, *ne tibi*, inquit, *blandiaris ſi grauiter peccanti, lenior pœnitentia à manſueto, vel diſſimulante, dictatur, cùm in purgatorijs ignibus perficiendum ſit quicquid hic minus feceris.* Ex his teſtimonijs, manifeſtè colligimus, per iniunctas pœnitentias ſatisfieri Deo, ac per hoc indulgentias, quæ ab eiuſmodi pœnitentijs abſoluunt, expiare pœnæ temporalis reatum, etiam coram Deo. Multa

poſſent

poſſent alia teſtimonia veterum adduci, ſed non ſunt omnia vbique repetenda. Tertiò, probatur ratione ducta à ſimili; Pœnitentiæ ſiquidem à ſacerdotibus impoſitæ, & ea, quæ ſponte aſſumuntur, ſunt omninò ſimiles: conſtat enim ex iiſdem rebus, oratione videlicet, ieiunijs, & eleemoſynis, & ad eundem finem tendunt, & aliæ alias iuuant, imò ſacerdotes, cùm pœnitentias imponũt, hortantur pœnitentes, vt ipſi etiam ſponte aſſumant alias: cùm credibile ſit impoſitas nõ eſſe æquales criminibus, & Cyprianus dicat in ſerm. de lapſis. *pœnitentia crimine minor non ſit.* quod idem alij Patres docent. Certũ autem per eſt pœnitentias ſponte aſſumptas ſatisfieri Deo, vt perſpicuum eſt ex eo, quod occultæ eſſe ſolent, iuxta illud. pſal. 6. *Lauabo per ſingulas noctes lectum meum, lacrymis meis ſtratum meum rigabo.* Igitur, pœnitentiæ à ſacerdotibus non ſolùm exempli, vel diſciplinę cauſſa, ſed etiam ad ſatisfaciendum Deo imponi ſolebant. Præterea, pœnitentiæ pro occultis criminibus occultæ iniungebantur, ſicut & ipſa confeſſio ſecreta eſſe debebat, vt patet ex Epiſt. S. Leonis 1 ad Epiſcopos Campaniæ. Non igitur ſemper iniungebantur exempli, vel diſciplinæ causâ. Denique, omnia argumenta, quibus in 1 libro de purgatorio demonſtrauimus, poſt hanc vitam extare loca pœnalia, in quibus exerceantur animæ illorum, qui dum viuerent pro ſuis peccatis non integrè ſatisfecerũt Deo, probant etiam indulgentias liberare homines à reatu pœnæ, nõ ſolùm coram Eccleſia, ſed etiam coram Deo: Nam nec ipſi Lutherani indulgentias negarent, ſi purgatorium crederent. Eſt etiam hoc loco animaduertendum, indulgentias, quæ cõceduntur in hac vita, immediatè, & principaliter liberare à debito pœnæ ſubeundæ in hac vita; mediatæ verò & quaſi ſecundariò à debito pœnæ ſubeundæ in purgatorio: Quemadmodũ enim pœna purgatorij ſuccedit pœnæ, quæ non eſt in hac vita integrè expiata: ſic etiam indulgentia liberans à debito totius pœnæ temporalis, quæ in hac vita perſolueuda fuiſſet, conſequenter liberat à pœna purgatorij, quę illi fortè ſucceſſiſſet.

QVIN.

QVINTA propoſitio: *Cùm in forma indulgentiæ palàm exprimitur, concedi remiſsionem pœnitentiæ iniunctæ; non intelligitur concedi remiſsio niſi eius pœnitentiæ, quã ſacerdos in ſacramento cõfeſsionis iniunxit.* Eſt hæc propoſitio aduerſus nonnullos, qui per iniunctam pœnitentiam intelligi volunt omnem omninò pœnitentiam; quoniam, vt ipſi exiſtimant, omnis pœnitentia peccatis debita, iniuncta dici poteſt, vel à ſacerdote, vel à Canone pœnitẽtiali, vel certè à Deo. ita docuit quidam Thomas Elyſius in Clypeo piorũ Catholicorum, qu.44.ar.7. ſed contrà ſentiunt plerique omnes viri docti, vt Thomas Caietanus tract.15 cap 7. Dominicus à Soto in 4.d.21.qu.2.ar.2.concl.3. Martinus Ledeſmius in 4.ſent.par.2.qu.27.ar.2. Nauarrus in tract. de Iubileo & indulgentijs, notab.11.nu.11. Antonius Cordubenſis de indulg.qu.9 prop.3. Silueſter verbo, indulgentia.qu.8.nu.12.& qu.12.nu.11. Gabriel in ſupplemento lib.4. ſentent.d.41.q.3.ar.2.propoſ.10. ac præterea Petrus Paludanus, Hadrianus, Petrus à Soto, & alij nominandi in ſequenti propoſitione. & certè res non videtur eſſe dubia; nam pœnitentia non dicitur propriè iniungi niſi à ſacerdote, qui in particulari, obligat præcepto ſuo pœnitentem ad certa opera pœnalia peragenda. Canones enim pœnitentiales exprimunt quidem generatim, quæ pœnitentia quibus peccatis conueniat, ſed quoniam non ſatis eſt ad iuſtam pœnitentiam imponendam ſcire quid congruat peccato ſecundum ſe, niſi ſimul attendantur variæ circunſtantiæ, maximè circa perſonam pœnitentis: Ideò non poteſt à Canone pœnitentiali, pœnitentia abſolutè iniungi; neque vllus tenetur ad eam pœnitentiam ſubeundam, quæ notatur in Canone pœnitentiali, niſi ab aliquo iudice iniungatur. Pari ratione Deus nõ dicitur ꝓpriè iniungere pœnitentiã, ſed exigere eam quæ ſequitur ex natura rei, ad peccati grauitatem. Accedit præterea, quod cùm indulgentię conceſſio, ſecundum iura, ſit res odioſa; quippe quæ relaxat pœnitentiæ rigorem, vt rectè docet, & probat Nauarrus, in tractatu de Iubileo, notab.9. nu.9. non debent extendi verba litterarum Pontificiarum ad pęnitentias

iniun-

iniunctas,largo modo,& impropriè.ſed reſtringi ad iniunctas propriè, quales non ſunt niſi eæ, quæ à ſacerdotibus in ſacramento pœnitentiæ iniunguntur: quæ enim definiuntur in Canonibus,vel exiguntur,non poſſunt dici iniunctæ,niſi largo modo,& impropriè.

SEXTA concluſio: *Cùm non ſit mentio iniunctarum pœnitentiarum,ſed abſolutè conceduntur indulgentiæ, intelligendum eſt condonari omnes pœnitentias , ſiue iniunctæ ſint, ſiue iniungi potuerint.* Hæc propoſitio eſt aduerſus graues auctores, Alexandrum Alenſem in ſumma Theologica,parte 4.q.23.mẽb. 2.Durandum,& Paludanum in 4.ſentent.diſt.20.qu 4. Adrianum VI.in 4.ſentent.q.de indulgentijs.§ ſed ex hoc petes vlterius:Petrũ à Soto,lect.2.de indulgentiis prope finem,& Card.Caiet.tract.15.cap.7.qui docent, indulgentias nunquam dari niſi de iniunctis; ſed tamen habemus noſtræ ſententiæ patronos alios nec pauciores, nec minus graues.S.Thomam in 4.d 20. qu. 1.ar 3. Ioannem Maiorem in 4.d.20.q.2.§.Dubitatur.Sylueſtrũ,verbo,indulg.q.2.n.1.Dominicũ à Soto,in 4.d.21.q.1.ar.1. Michaelem Medinam,diſput.4.de indulg.Ledeſmium in 2 p.41. qu.27.ar.2.Antonium Corduben.q.9.de indulg.Nauarr, tract.de Iubileo,notab.11.nu. 18. & ex veteribus Canoniſtis;Panormitanum,& Ioannem Andream in c. Quod autem,de pœnitent.& remiſſ. Denique,fatetur Caietanus hanc eſſe communem ſentẽtiam;nec immeritò: nam illi quoque,quos pro ipſo citauimus,excepto Petro à Soto,non tam apertè loquuntur,vt certum ſit, eos eiuſdem eſſe ſententiæ, quamuis in eam propendere videantur. Probatur igitur noſtra propoſitio.Primò, ex conſtitut. extrauag.Bonifacij VIII.quæ incipit. *Antiquorum*, in qua legimus,indulgentiam datam eſſe plenam, largiorem & pleniſſimam.At certè,ſi non concederetur indulgentia niſi de iniunctis pœnitentijs,ſatis fuiſſet dicere, concedi *plenam*, ſiue *plenariam.* Quid igitur ſibi vult *plenior*, & *pleniſſima*? Adde,quod auctor gloſſæ in hanc extrauagantem,ſcribit, Bonifacium de hoc interrogatum,reſpondiſſe, per *pleniſſimam indulgentiam* ſe intellexiſſe,illam omnem indulgentiam, ad quã ſe claues Eccleſiæ poſſunt exten-

tendere. Non poteſt autem dubitari, vt etiã Caiet. & Petrus à Soto fatentur, quin claues Eccleſiæ ad indulgendas pœnitentias non iniunctas, ſed tamen debitas in iudicio Dei poſſint extendi. Adde præterea, quod Paludanus, loco notato teſtatur, ab eodem Bonifacio fuiſſe prohibitum pœnitentiarium, ne confitentibus peccata, anno illo Iubilei, ſatisfactiones iniungeret. Non igitur dubitari poteſt, quin Pontifex Bonifacius indulgentias de non iniunctis dare voluerit. Simile eſt quod de Pio V. Pontifice Maximo & Optimo, teſtatur Bartholomæus ab Angelo in libro Italico, qui inſcribitur *Conſolatione de penitenti*. lib. 1. cap. 4. pag. 13. ſcribit enim hic auctor, Pium V. priuatim interrogatum affirmaſſe indulgentias abſolutè pronunciatas, non reſtringi ad pœnitentias iniunctas, ſed extendi etiam ad non iniunctas, & quamuis duo iſti Pontifices non ediderint publicum huius quæſtionis explicationem per reſcriptum aliquod Pontificium, tamen non eſt leuis momenti tantorum virorum etiam priuata ſententia. Secundò probatur ex conſuetudine noſtrorũ temporum, nunc enim vix vnquam iniunguntur pœnitentiæ multorum annorum; & tamen Pontifices, qui hoc non ignorant, adhuc promulgant indulgentias ſeptem, vel decem annorum, atque alias ſimiles: igitur non volunt Pontifices, hoc ſaltem tempore, indulgentias reſtringere ad pœnitentias iniunctas, ſed extendunt etiam ad eas, quæ meritò iniungi poſſent, ſi pœnitentiæ criminibus æquales iniungerentur. Præterea (vt ſuprà diximus) hoc tempore qui ſe parant ad indulgentias conſequendas, confiteri ſolent peccata ſacerdoti, & iniunctam ſatisfactionem implere: non igitur exiſtimant, ſibi tantùm iniunctas pœnitentias condonari, ſed alias longè maiores: quod ſi hæc populorum exiſtimatio non eſſet vera, manifeſtè falleretur populus, & huius deceptionis cauſa in prælatos Eccleſiæ referri poſſet. Denique, in litteris indulgentiarum aliquando ponitur, vt Sacerdotes imponant ſalutares pœnitentias ijs, qui indulgentias conſecuturi ſunt, non igitur indulgentia earum litterarum ad iniunctas pœniten-

tias,ſed ad non iniunctas pertinet: neque enim Pontifices relaxare intendunt pœnitentias illas ſalutares,quas iubent imponi.

CAPVT OCTAVVM.

Soluuntur argumenta contraria.

ADuerſus doctrinam capitis ſuperioris non deſunt obiectiones,vel calumniæ Lutheranorum,ſed eas in librum ſequentem differre maluimus: hoc autem loco ſolùm diluemus argumenta, quæ fieri ſolent aduerſus poſtremam propoſitionẽ capitis ſuperioris.

PRIMA obiectio: *In iure Canonico additur particula, de iniunctis;cùm de indulgentijs concedendis agitur:igitur ea particula ſubintelligi debet,etiam cùm non exprimitur. debet enim indulgentiarum conceſſio ſemper explicari ad formam iuris. Id quod expreſſè teſtatur forma indulgentiarum,quæ in ſacello Pontificio promulgantur,dicuntur enim dari indulgentiæ ſecundùm formam Eccleſiæ conſuetam.* RESPONSIO. Additur quidem nonnunquam ea particula *de iniunctis*,in iure Canonico,ſed ſæpè etiam non additur?proinde nihil efficit hoc argumentum. Porrò,ſæpè non addi eam particulam facilè demonſtari poteſt;nam in extrauaganti, *Antiquorum*, in extrauaganti, *Vnigenitus*; in extrauaganti, *Quemadmodũ*; de pœnit. & remiſſ. nunquam illius particulæ fit mentio. Præterea, Innocentius III. in bulla expeditionis pro terra ſancta recuperanda,quę habetur in tomis Conciliorum poſt Concilium Lateranenſe,concedit plenariam indulgentiam ſine vlla mentione pœnitentiæ iniunctæ. Gregorius VII. Pontifex in Epiſtola ad Monachos Maſſilienſes, & in alijs paſſim, indulgentias abſolutè concedit. Denique, Sergius iunior ante annos fermè 800.(vt ſuprà notauimus) indulgentiam dedit trium annorum, & trium quadragenarum,ſine vlla adiunctione,de iniunctis, vel non iniunctis pœnitentijs, ex quo intelligimus,per formam Eccleſiæ conſuetam, non ſignificari indulgentiam de iniunctis, ſed alia,quæ in ſuſcipiendis indulgentijs ſem-

per obſeruantur. vt videlicet qui eas ſuſcipit, ſi peccatorum letalium conſcientiam habeat, cor contritum gerat cum propoſito confitendi ſuo tempore, eadem peccata ſacerdoti; pręterea, preces fundat pro Eccleſia, pro ſummo Pontifice, pro alijs rebus in forma indulgentiarum expreſſis; denique, illa omnia perficiat, quæ pro aſſequenda indulgentia præſcribuntur.

SECVNDA obiectio: *Non dicuntur propriè remitti, niſi debita: nemo autem debitor eſt pœnitentiæ agendæ, tribus vel ſeptem, vel pluribus certi numeri annis, niſi ea pœnitentia à Sacerdote ſibi fuerit iniuncta: igitur, cùm indulgentiæ remittunt tres, vel ſeptem, vel plures annos pœnitentiæ, de iniunctis intelligendæ ſunt, etiamſi fortè nomen, iniunctæ, tacitum fuerit.* RESPONSIO. Fateor equidem, formam condonandi certum numerum annorum, vel dierum, vel quadragenarum pœnitentiæ, ex antiquo vſu relictam eſſe: nam ideò certus numerus annorum, vel dierum in indulgētijs exprimebatur, quia certus etiam numerus annorum, vel dierum pœnitentibus iniungebatur, vt eo tempore ſe in bonis operibus, laborioſis, & pœnalibus exercerent. Ceterùm, hoc tempore, non iniungitur quidem pœnitentia tam ſeuera, tamen verè debitores ſunt, qui peccata grauia commiſerunt, pœnitentiæ agendæ, multis vel annis, vel diebus, & ideò per indulgentias remittuntur hoc tempore pœnitentiæ certorum annorum, vel dierum; id eſt, remittitur debitum pœnæ, cui ſatisfeciſſent, ſi tot annis, vel diebus, pœnitentiam egiſſent.

TERTIA obiectio: *Innocentius III. in Concilio Lateranenſi, vt habemus cap. Cùm ex eo. de pœnit. & remiſſ. reſtringit Epiſcoporum poteſtatem in indulgentijs conferendis, ad condonationem vnius anni, de iniunctis pœnitentijs: At, ſi indulgentiæ ſecundùm iura dari poſſent, tam de iniunctis, quàm de non iniunctis; Pontifex reſtringens ſolùm indulgentias de iniunctis, inane decretum feciſſet; voluit enim reſecare indulgentias ſuperfluas & indiſcretas, per quas ſatisfactio pœnitentialis, vt ipſe loquitur, eneruatur: non autem reſecaſſet, ſi poſſent indulgentiæ dari de non iniunctis, de quibus ipſe nihil decreuit. Quòd ſi reſpondeas, Pontificem, dum reſecauit ſuperfluas indulgentias de iniunctis pœnitentijs, cenſeri maiore ratione reſecaſſe indulgentias de non iniun-*

iniunctis: contrà obijcietur, quod grauiores ſint pœnitentiæ iniunctæ, quàm non iniunctæ: quia illæ obſtringunt coram Deo & Eccleſia, iſtæ autem coram Deo tantùm; & cùm tollantur grauiora, non cenſentur ſublata etiam leuiora. RESPONSIO. Primùm dici poſſet, iniunctas pœnitentias eſſe grauiores aliquando, & ſecundum quid? non iniunctas autem, vt plurimùm, & ſimpliciter. poteſt enim accidere, vt alicui pœnitentia iniungatur, non quidem integra, & æqualis, ſed tamen eiuſmodi, vt plus pœnæ per eam expietur, quàm expiandum relinquatur: tamen, vt plurimùm, longè plus eſt, quod expiandum reſtat, per non iniunctas pœnitentias, quàm quod expiatur per iniunctas. pari ratione, tantò minus eſt obſtringi coram Deo, & coram Eccleſia ad agendam pœnitentiam iniunctam leuiſſimam, & fortè vnius horæ, quàm obſtringi coram ſolo Deo, ad perferendum cruciatum acerrimum multorum annorum: vt illud dici poſſit grauius ſecundum quid, hoc autem grauiùs ſimpliciter. Quare, qui reſtringit indulgentias de pœnitentijs iniunctis, iure cenſetur reſtringere etiam indulgentias de non iniunctis, ſi reuera modum ponere voluit indulgentijs. DEINDE, reſponderi poteſt breuiùs, & faciliùs; in decreto Innocentij duas reſtrictiones contineri; vnam, quoad tempus, vt non liceat Epiſcopis excedere vnum annum, in indulgentijs condonandis: alteram, quoad genus, ſiue qualitatem, vt non liceat eiſdem indulgentias concedere abſolutè, ſed ſolùm de iniunctis pœnitentijs: per hoc enim omnia, quæ poſſunt fieri, argumenta ceſſant. Eſt autem hoc loco OBSERVANDVM, quòd quamuis non teneatur, qui indulgentias percipit, iniunctam pœnitentiam explere, niſi fortè indulgentia minor ſit, quàm debitum ipſius, aut impletio pœnitentiæ iniunctæ, ſit vna ex conditionibus expreſſis in litteris Pontificijs, pro indulgentia obtinenda: tamen hortandi ac monendi ſunt pœnitentes, vt iniunctã pœnitẽtiam diligenter deuoteque perficiant: tum quia pœnitentia illa medicinalis, tum quia meritoria erit: tum quia fieri poteſt, vt indulgentia, quam ſe perceptu-

rum ſperat, ob aliquod impedimentum, non verè percipiat. de qua re vide S. Thomam in 4. d. 20. qu 1. art. 3. q. 1. ad 4. Panormitanũ in cap Quod autem, de pœnit. & remiſſ. Gabrielem in ſupplemento. 4. d. 45. q. 3 art. 2. propoſitione 11. Angelum in ſumma, verbo, indulgentia, nu. 1. Silueſtrum, verbo eodem, qu. 9. nu. 23. & Anton. Cordub. qu. 10. de indulg. coroll. 4.

Ex his, quæ hactenus dicta ſunt, colligi poteſt integra indulgentiæ DEFINITIO, quæ talis erit: INDVLGENTIA *eſt abſolutio iudicialis à reatu pœnæ Deo debitæ in foro pœnitentiario, extra ſacramentum data, per applicationem ſatisfactionum, quæ in theſauro Eccleſiæ continentur* Quod ſi quis definitionem extendere velit ad indulgentias, quæ pro defunctis accipiuntur, quæ ſunt indulgentiæ per modum ſuffragij non ſimpliciter, & abſolutè; mutare poterit illud initiũ, *eſt abſolutio iudicialis à reatu*; & dicere; *eſt remiſſio pœnæ, &c.* Porrò, Caietani definitio: *Indulgentia eſt abſolutio à pœna iniuncta, in foro pœnitentiæ*; quæ habetur tract. 15. cap. 2. partim videtur redundans, propter verbum, *iniuncta*, partim deficiens, propter omiſſam mẽtionem theſauri. Definitio Dominici à Soto in 4. d. 21. qu. 1. ar. 1. *Indulgentia eſt relaxatio pœnæ peccato debitæ, quæ extra ſacramentum fit*, nimium eſt diminuta, cùm neq; explicet, an indulgentia ſit propriè abſolutio, neq; doceat à qua pœna hominẽ liberet, neq; theſauri mentionem faciat.

CAPVT NONVM.

De varietate Indulgentiarum.

EXplicuimus hactenus de indulgentijs, an ſint, & quid ſint; nunc quales ſint, paucis expediemus: Nihil enim aliud circa indulgentiarum qualitatem quæri poſſe video, niſi quæ ſit indulgentiarum varietas. Inuenio autem: indulgentias quinque modis conſueuiſſe concedi: Interdum enim conceduntur aliquot dies, vel anni indulgentiarum. Interdum quadragenæ dierũ; modò tertia, vel quarta, vel alia peccatorum pars: aliàs indulgentia plenaria: Tandem indulgentia plena, plenior

nior,& pleniſſima in forma Iubilei,& rurſus, hæc omnia vel conceduntur in vita, vel in articulo mortis: & deniq;,vel ſunt indulgentiæ temporariæ, vel perpetuæ. Et quidem indulgentia tot dierum,vel annorum,ſecundùm veriorem ſentētiam,ſignificat remiſſionem pœnitentiæ,quæ peragenda fuiſſet tot diebus,vel annis,ſecūdùm Eccleſiæ ritum.Conſtat enim ex Tertulliano in libro de pœnitentia,& apertiùs ex Concilio Triburienſi can.54.& ex lib 19.Burchardi,pœnitentibus multa fuiſſe imperata;multa etiam interdicta, vt exempli gratia; imperabatur ieiunium feria 2.4.& 6. interdicebatur vſus balnei,equitationis,vxoris etiam interdum, & potiſſimùm ſacræ communionis.

Indvlgentia Qvadragenae ſignificat remiſſionem pœnitentiæ, quæ quadraginta continuatis diebus,in ieiunijs,alijſque laborioſis operibus agenda fuiſſet.quæ quadragena,quando imperabatur acrior, ita vt ſolo pane,& aquâ contenti eſſe deberent, qui eam peragebant,carena dici ſolebat, quòd videlicet carentiam omnium ferè ciborum contineret. Eiuſmodi carenam præmitti ſolitam ante ſeptennem pœnitentiam, teſtantur Concilium Triburienſe,& Burchardus, locis notatis.Porrò,cùm indulgentia condonat aliquam partem,vt tertiam,vel quartam peccatorum, nihil ſignificatur aliud, niſi remitti pœnitentiam, quæ pro tanta parte pœnæ peccatis debitæ expianda neceſſaria fuiſſet.Indulgentia verò plenaria totum pœnæ reatum tollit,qui poſt culpam remiſſam fortè remanſit. Denique indulgentia plenior, vel pleniſſima etiam in Iubileo, reuera non differt à plenaria, ſimpliciter, & abſolutè conceſsâ: neque ſolida eſt illa quorundam diſtinctio, quòd plena referatur ad ſolam pœnam peccatis mortalibus debitam; plenior addat remiſſionem pœnæ debitam peccatis venialibus;pleniſſima adiungat abſolutionem non ſolùm à pœna,ſed etiam à culpa,ſaltem veniali.Poſſet tamen fieri,vt Bonifacius VIII. qui in extrauaganti, *Antiquorum*, primus vſus eſt illis vocibus, *indulgentiam plenam,largiorem,& pleniſſimam*; retulerit plenā ad

ad remiſſionem totius pœnitentię iniunctæ: pleniorem, ſiue largiorem, ad remiſſionem totius pœnitentiæ, quæ ſecundum Canones iniungi debuiſſet: pleniſſimam, ad remiſſionem totius pœnitentiæ, quæ à diuino iudicio poſſet exigi. Vide de hac tota re Ioannem de Turrecremata in commentario diſtinctionis 1. de pœnitentia, ſuper illud, Item in Leuitico, qu. 4. Nauarrum in tract. de Iubileo. notab. 9. & 31. & Antonium Cordubenſem, q. 31. de indulgentijs.

Exiſtit autem hoc loco dubitatio: nam indulgentia aliquot dierum, vel annorum huius vitæ, reſpondeat in purgatorio relaxatio pœnæ totidem dierum, vel annorum? Et quidem omnes conueniunt, cùm per indulgentias condonantur pœnitentiæ aliquot dierum, vel annorum, conſequẽter etiam remitti pœnam purgatorij quæ pœnitentiæ condonatæ reſpondet. Sed vtrùm pœnitentia vnius diei, vel vnius anni in hac vita tantum reatûs pœnæ coram Deo expiare valeat, quantum expiaret vnus dies, vel annus in purgatorio exactus, quæſtio eſt: Nam Dominicus à Soto in 4. diſt. 21. q. 2. ar. 1. contendit pœnam purgatorij, tantò eſſe acriorem pœnis huius vitæ, vt vnus dies in purgatorio exactus, multò amplius de reatu pœnæ, peccatis debitæ, detrahat, quàm multi anni vitæ præſentis in pœnitentia ſeueriſſimè agenda conſumpti; ex quo ipſe colligit, neminem, quantumuis inſignem peccatorem, in purgatorio pœnas daturum ad viginti annos, & fortaſſe ad decem, vel pauciores. Sed communis ſententia contrarium docet, vt videre eſt apud Paludanum in 4. d. 20. qu. 4. Hadrianum in tract. de indulgen. §. Petet fortaſſe. Nauarrum de Iubileo, notab. 11. nu. 22. Cordubenſem q. 31. de indulgen. propoſit. 3. & alios, quos citat Silueſter in ſumma, verbo, indulgen. nu. 8. Quamuis enim pœna purgatorij ſit acrior omnibus pœnis, quas in hac vita experti ſumus, vt docent SS. Patres, Auguſtinus in pſal. 37. Gregorius in pſalm. 3. pœnitentialem, Beda in eundem pſalmum, Anſelmus in commentario capitis 3. prioris Epiſtolæ ad Cor. & Bernardus in ſerm. de obitu Humberti Monachi, tamen, ad expian-

piandum reatum pœnæ, efficacior eſt pœna voluntaria huius vitæ, quàm pœna acrior purgatorij: quoniam, hoc eſt tempus miſericordiæ, illud, iuſtitiæ. Itaque, in hac vita non eſt debitum vllum pœnæ tam grande, quod non poſſit vno die, vel etiam vna hora, per martyrium omninò diſſolui, pro quo tamen ſoluendo in purgatorio, vix multi anni ſufficerent. Sic enim loquitur S. Cyprianus lib. 4. Epiſt. 2. *Aliud eſt longo dolore pro peccatis cruciatum emundari, & purgari diu igne; aliud peccata omnia paſſione purgaſſe.* Quod quidem de vehementiſſima contritione dici poteſt, de qua re multa extant exempla in hiſtorijs: ſed illud vnum hoc loco ſufficiet, quod ſe præſente contigiſſe narrat Ioan. Climacus, in libro ſuo de ſcala Paradiſi, grad. 4. ſcribit enim, latronem quendam omni genere ſcelerum coopertum, tanto ardore animi peccata ſua publice patefeciſſe, vt reuelatum ſit ſanctis aliquibus viris, ea omnia continuò illa ſatisfactione purgata fuiſſe, atq; deleta. Conſtat præterea ex venerabili Beda lib. 5. hiſtoriæ Anglicanæ, cap. 13. alijſque probatis auctoribus, plurimas animas in purgatorio vſque ad diem iudicij, id eſt, per multas annorum centurias cruciandas: cùm tamen nulla ſit multitudo, vel grauitas peccatorum, quæ non poſſit in hac vita per pœnitentiam deleri, non ſolùm quoad culpam, ſed etiam quoad pœnam. Denique, legimus in auctoribus grauiſſimis, viros aliquos ſanctos ob vnum ſolum peccatum non paruo tempore in purgatorio cruciatoś, vt patet de Paſcaſio Card. Romano apud S. Gregorium lib. 4. dialogorum, ca. 40. & de Seuerino Colonienſi Epiſcopo, apud S. Petrũ Damiani in Epiſt. de miraculis ſui temporis, ad Deſiderium, & de ſancta quadam virgine, apud Gregoriũ Turon. lib. de gloria confeſſorũ, c. 5. In præſenti autem vita, eiuſmodi peccata, leui, ac breui pœnitentia dilui potuiſſent. SED CONTRA obijci poteſt, quòd aliqui homines rei ſunt pœnæ luendę multis annorum millibus: quod probatur ex indulgentijs, quæ interdum continent cõdonationem pœnitentiæ quindecim, vel viginti millium annorũ: at ſi longiori tẽpore reatus pœnę expiatur in purgatorio, &

non potiùs tempore, longè, ac longè breuiore, quàm in hac vita, ſequitur omninò, multa peccata poſt diem iudicij inexpiata manſura. RESPONSIO. Non deſunt, qui negent, indulgentias illas, quæ continent condonationem pœnitentiæ multorum millium annorum, eſſe à Pontificibus datas, ſed à quæſtuarijs confictas dicant. ita ſentiunt Ioan. Gerſon in tract. de abſolutione ſacramentali, & Dominicus à Soto in 4. diſt. 21. q. 2. ar. 1. Pontifices enim non ſolebant indulgentias concedere, niſi tot annorum, quot annorum pœnitentiæ iniungebantur; pœnitentiæ verò non ſolebant iniungi, niſi vnius, duorum, trium, quinque, ſeptem, decem, viginti annorum, aut ad ſummum, per totam vitam, quæ vltra centum annos porrigi non ſolet. Sed quicquid de hoc ſit, non videtur negandum, poſſe aliquos reos fieri pœnitentiæ agendæ ſecundùm Canones, per ſpatium aliquot milliū annorum: nam, ſi peccatis mortiferis ſingulis debetur ſecundùm Canones, pęnitentia, trium, vel ſeptem annorum, quis enumeret annos pœnitentiæ, qui ſecundùm Canones præſcribi deberent ijs, qui conſuetudinem habent peierandi, vel blaſphemandi ad ſingula prope momenta, & frequentiſſimè homicidia, furta, ſacrilegia, adulteria perpetrant; ac denique, vt legimus in lib. Iob. cap. 15. bibunt quaſi aquam iniquitatem? atque huc ſine dubio reſpexerunt ſummi Pontifices, ſi qui ſunt, qui reuera indulgentias dederint, decem, vel viginti millium annorum. Sed, quemadmodum in hac vita, pœnitentia multorum annorum poteſt vnâ horâ perſolui, ſi pœnitentes temporis diuturnitatem vehementiâ caritatis, & extenſionem pœnitentiæ, intenſione compenſent: ſic etiā fieri poteſt, vt in purgatorio diutius quidem crucientur, quàm in hac vita, qui cum tam ingenti debito deceſſerint: tamen ibi quoque acerbitatis vehementia faciat, vt debitum viginti millium annorum, annis trecentis, vel quadringentis expiari queat.

Iam verò, de alia varietate, qua dicebamus, *Indulgentias concedi in vita, vel in mortis articulo*; nonnulla quæſtio eſſe poteſt, quid intelligendum ſit per mortis articulum:

Sed reſponſio facilis eſt:nam ſi in litteris Pontificijs exprimatur *mortis articulus verus*,tunc ſine dubio non aſſequitur indulgentiam illam, niſi qui reuera paullò poſt acceptam abſolutionem moritur,Si verò non exprimatur, ſed generatim dicatur,*in mortis articulo*,tum ſentẽtia communior eſt, indulgentiam obtineri etiam in mortis articulo præſumpto, quamuis reuera mors non ſequatur. An autem qui indulgentiam conſecutus eſt in mortis articulo præſumpto. poſſit rurſus eandẽ aſſequi, cùm iterum veniet ad mortis articulum: Doctores diſſentiunt, ſed iſtæ quæſtiones,vt plurimùm,ex inſpectione litterarum diſſolui poſſunt. Vide Nauarrum de Iubileo, notab.30 nu.3.4.& 5.& Cordubenſem qu.39.de indulg.

Reſtat vltima varietas *de indulgentijs temporarijs, vel perpetuis*.Dicuntur enim *temporariæ*, quæ conceduntur definito ſpacio temporũ,quo indulgentia percipi poteſt, vt cùm definiuntur 24.horæ,vel vna,aut altera hebdomada, vel integer annus vt in iubileis.*Perpetuæ* verò dicuntur, quæ ſunt alligatæ certis in locis, vt Eccleſijs, vel altaribus, vel etiam rebus mobilibus, vt roſarijs,vel granis benedictis, ſine vlla temporis determinatione, quales fuerunt,quas conceſſerunt Leo III.& Sergius II. vt annotauimus ſuprà,cap.3.

CAPVT DECIMVM.

Vtilem eſſe indulgentiam omni hominum generi.

IAm verò, de vtilitate indulgentiæ breuiter diſſerendum eſt, vt ad illam etiam quæſtionem reſpondeamus,propter quid, ſiue,cuius rei gratiâ indulgentia detur,vel accipiatur:Sed de cauſsâ, cur indulgentia detur,diſputandum erit paullò pòſt, cùm explicabimus, quid requiratur in eo,qui indulgentiam concedit. Oſtẽdimus enim requiri duo, auctoritatem legitimam, & cauſſam piam. Nunc ſolùm de cauſſa, cur indulgentiæ quærantur & accipiantur,dicendum eſt.Et quidem, dubitari

bitari non poteſt, quin potiſſima cauſſa ſit remiſſio pœnæ temporalis. hic enim eſt fructus, hæc præcipua vtilitas indulgentiæ, de qua re id ſolùm quæri poteſt, an ſit vtilis omni hominum generi remiſſio pœnæ temporalis? Lutherus enim, præter alios errores ſuos, id etiam docuit, indulgentias non eſſe vtiles, niſi publicis, & ſceleſtiſſimis peccatoribus, vt perſpicuum eſt ex aſſert. art. 18. ſed apud Catholicos res certiſſima eſt, indulgentias omnibus eſſe vtiles, & ab ijs etiam, qui perfectioni dant operam, rectè quæri, & ſuſcipi poſſe. Nam omnibus vtile eſt liberari ab ijs rebus, quæ retardare poſſunt adeptionem ſummi boni: talis autem eſt reatus pœnæ temporalis, cum quo ſi quis ex hac vita migrauerit, non poterit continuò pertingere ad vitam æternam, ſed expiare debebit eum reatum in locis purgatorijs. Præterea, indulgentiæ non ſolum expediunt ab impedimento iam dicto, ſed etiam contrà non impediunt vllum bonum meritum, aut vllum maius bonum: neque enim prohibentur, qui ſuſcipiunt indulgentiis, operam dare ieiunijs, eleemoſynis, precibus, alijſque operibus bonis. Quare, nulla ratio eſt cur non ſint dicendæ vtiles, & ſalutares omni hominum generi. SED OBIICIVNT aliqui: *Perfectorum hominum non eſt fugere pœnas, ſed eas potius quærere, tum ob exercitium patientiæ, tum ob imitationem Chriſti patientis; Chriſtus enim paſſus eſt pro nobis, relinquens nobis exemplum, vt ſequamur veſtigia eius. 1. Petri 2.* RESPONSIO. Perfectorum eſt non fugere pœnas, quæ iuuant ad promerendum Deum, & promouent ad ſalutem citiùs acquirendam, quale eſt martyrium, & aliæ pœnæ ſponte ſuſceptæ; atque ad eiuſmodi pœnas libenter perferendas S. Petrus adhortatur. Eſt tamen perfectorum fugere debitũ pœnæ, cùm per illud impediantur, & retardentur, vt diximus, ab ingreſſu patriæ cæleſtis. imò propterea quærũt pœnas huius vitæ, & ſeueram pœnitentiam agunt, vt liberentur à reatu illo, & non cogantur poſt mortem, diutius in purgatorio pœnas dare. Quare libentiſſimè propter eandem cauſſam ſuſcipiunt indulgentias, vt tantò facilius à reatu illo expediantur.

OBII-

OBIICIVNT RVRSVS: *Indulgentia non eſt opus meritorium, ſed ſolùm ſatisfactorium, non igitur vtilis eſt perfectis, qui modica, vel nulla ſatisfactione indigent.* RESPONSIO. Indulgentia per ſe non eſt meritoria, ſed ſatisfactoria: tamen meritoria etiam eſſe poteſt, ratione operis iniuncti. Si quis enim ex charitate Dei, iniuncta opera exequatur, ieiunia, eleemoſynas, preces, & ſimilia: ſine dubio, per hæc opera ex charitate facta, meritum non exiguum ſibi parabit. Ipſa quoque ſuſceptio indulgentiæ meritoria erit, ſi quis eam ex amore Dei ſuſcipiat, vt expeditus reatu illo pœnę, liberiùs ad ipſum Deum videndum, & perpetuò laudandum, euolare poſſit, & quamuis viri perfecti modicâ ſatisfactione egeant; tamen rari ſunt, qui non aliquâ egeant, ac per hoc, non ſint illis etiam vtiles indulgentiæ.

DENIQVE OBIICIVNT: *Ex communi ſententia vtilius eſſe, pro ſe, proprijs operibus ſatisfacere, quàm alienam ſatisfactionem quærere.* RESPONSIO. Vtilius quidem eſt & tutius, pro ſe ſatisfacere, quàm indulgentias quærere: ſed vtroque vtilius eſt, illud facere, & iſtud non omittere. Et hoc eſt, quod boni auctores conſulunt, vt qui ſuſcipiunt indulgentiam, non ceſſent à pœnitentiæ fructibus producendis, qui meritorij, & medicinales plerunque eſſe ſolent: & vtiliùs eſt, duobus pedibus iter facere, quàm vno tantùm.

Præter hanc vtilitatem, ſunt etiam aliæ adiunctæ; quando in forma iubilei, indulgentiæ publicantur: nam & datur facultas eligendi confeſſarium, ex approbatis tamen, iuxta decretum Concilij Tridentini. ſeſſ. 23. cap. 15. nam alioqui non iudicantur idonei confeſſarij, & ſummus Pontifex in iubileis non permittit facultatem non idoneos eligendi. Item, datur auctoritas confeſſarijs abſoluendi à multis caſibus reſeruatis, multiſq; cenſuris Eccleſiaſticis, nec non vota nonnulla in alia pia opera commutandi, atque alia id genus, quæ notiſſima ſunt. Sed exiſtunt hoc loco dubitationes duæ.

PRIMA, ſi quis tempore iubilei, abſolutionem à reſeruatis accipiat, & poſtea tamen negligat ea perficere, quæ ad indulgentiam conſequendam neceſſaria ſunt, an abſolutio illa rata ſit? RESPONSIO communis eſt, ratam eſſe, quoniam abſolutio non pendet à futura conditione, neque pendere poteſt.

ALTERA dubitatio, ſi quis ſpe futuri iubilei in peccatum reſeruatum ſponte incidat, an ab eo peccato poſſit abſolui? RESPONDENT aliqui non poſſe: in quibus eſt S. Antoninus 1 p. tit. 10 cap. 3. Sed alij contrà ſentiunt; vt Nauarrus in tract. de Iubileo, notab. 34. num. 4. & 6 Cordubenſis quæſt. 37. de indulgen. propoſit. 3. & alij.

CAPVT VNDECIMVM.

Quis poßit indulgentias concedere.

SEquitur nunc, vt explicemus, quid requiratur ad hoc, vt indulgentia rata ſit, tum ex parte concedentis, tum ex parte ſuſcipientis. Et quidem ex parte concedentis duo requiri videntur, auctoritas legitima, & cauſſa iuſta: ex parte ſuſcipientis alia duo, ſtatus gratiæ, & executio operis iniuncti. De quibus ordine dicendum erit. PRINCIPIO igitur, auctoritatem requiri extra controuerſiam eſt: nam abſoluere, vel ligare non poteſt, niſi is, qui iuriſdictionem habet; indulgentias autem dare, abſoluere eſt, vt ſuprà demonſtrauimus, ex cap. Quod autem, de pœnitent. & remiſſ. PRAETEREA, diſtribuere bona communia non poteſt, niſi magiſtratus, vel Princeps, cui bonorum communium adminiſtratio, & diſpenſatio credita eſt: indulgentiæ vero præter abſolutionem, continent etiam applicationem theſauri ſpiritualis, vt oſtendimus loco notato. PORRO, hæc auctoritas potiſſimùm reſidet in ſummo Pontifice, ac propterea poteſt ipſe indulgentias etiam plenarias omnibus fidelibus elargiri. De qua re nulla diſſenſio eſt. Nam conſtat, Apoſtolo Petro, cui ſummus Pótifex ſuccedit, propriè dictũ eſſe à Domino. Matt. 16.

Quod-

Quodcunque ſolueris, &c. Deinde, conſtat ex iure Canonico, cap. Cùm ex eo, de pœnitent. & remiſſ. in ſummo Pontifice, ad indulgentias concedendas, eſſe plenitudinem poteſtatis. Denique, conſtat re ipſa frequentiſſimè ſummos Pontifices indulgentias plenarias conceſſiſſe.

De Epiſcopis, ac Metropolitanis, res eſt etiam extra controuerſiã, poſſe illos in ſua diœceſi; iſtos, in ſua prouincia indulgentias tribuere: ſic tamen vt indulgentiam vnius anni, in die dedicationis Eccleſiæ, vel quadraginta dierum, alijs temporibus, de iniunctis pœnitentijs non excedant. Ita enim habemus cap. Cum ex eo, & cap. Noſtro, de pœnit. & remiſſ. & cap. indulgentiæ, eodem in 6. Nec minus certum eſt, non requiri poteſtatem ordinis; ſed ſolam poteſtatem iuriſdictionis, ad indulgentias concedendas. Proinde, poterit Pontifex Maximus, vel Epiſcopus indulgentias concedere, etiamſi nondum ſit ſacris ordinibus inſignitus, vt docet S. Thomas in 4. diſt. 20. qu. 1. art. 4. q. 2. Neque amittitur hæc poteſtas per peccatum letale, vt idem S. Thomas docet in eodem art. 4. q. 4.

De Legatis Apoſtolicis, poſſe eos concedere ex commiſſione ſpeciali, vel generali ſummi Pontificis, indulgentias in omni loco, ad quẽ ſuę legationes ſe extendũt, nemo dubitat. Summum pœnitentiarum poſſe concedere centum dies indulgentiæ, teſtatur Petrus Paludanus in 4. diſt. 20. qu. 4. ar. 2. quod idem de alijs Cardinalibus teſtatur Nauarrus, in tract. de Iubileo, notab. 31. n. 17. quamuis id magis conſuetudine, quàm lege nitatur. Atque hæc quidem videntur eſſe certa, & rata. Nunc de ijs, quæ dubia ſunt, breuiter diſſeremus. PRIMVM igitur de Concilio generali quæri poteſt, an poſſit plenarias indulgentias dare, id enim affirmãt Felinus in ſerm. de indulgent. num. 28, Dominicus à Soto in 4. diſt. 21. q. 1. ar. 4. Nauarrus de Iubileo, notab. 31. nu. 2. & Cordubenſis q. 12. de indulg. propoſit. 8. Quamuis autem neminem legerim, qui expreſsè doceat, Concilium generale non poſſe id facere, tamen videtur hoc ſentire omnes

nes alij auctores, qui ſcribunt, ad ſolum Pőtificem ſummum ſpectare poteſtatem concedendi plenarias indulgentias, & de Concilio generali nihil dicunt. & ſanè veriſſima mihi eſſe videtur poſterior hæc ſententia: nam nullum huius rei exemplum habemus, niſi Concilij Baſileenſis, ſeſſ.24. quod Concilium eo tempore ſchiſmaticum erat, neque eius decreta, & multò minùs exempla certam fidem faciunt. Concilium autem Conſtantienſe, ſeſſ.17. prope finem, indulgentias concedit non plenarias, ſed ſolùm centum, vel quadraginta dierum, quod rectè poterat facere, cùm in eo Concilio eſſent multi non ſolùm Epiſcopi & Archiepiſcopi, ſed etiam Cardinales. Præterea, primus qui docuit à Concilio generali concedi poſſe plenarias indulgentias, & quem Felinus alijque ſecuti ſunt, Panormitanus fuit, in ſerm. habito in ſynodo Baſileenſi, vt Felinus refert. Quid autem mirum, ſi Panormitanus hoc docuit in eo loco, vbi Concilium ſupra Papam eſſe clamabant omnes? Poſtremò, Concilium generale, ſecluſo Papâ, non habet Papalem auctoritatem, nec formaliter, nec eminenter, nec vllo alio modo, vt rectiſſimè Caietanus docet & probat, tract.1. de auctoritate Papæ & Concilij, cap.11 & 12. & tract.2. cap.6. & nos etiam docuimus, & probauimus in lib.2. de Concilijs, cap.16. Non igitur poteſt Cőcilium, ſecluſo Papâ, ea facere, quæ propriè ad ſummum Pontificem pertinẽt, ſed ea ſolùm, ad quæ ſe extendit Epiſcopalis auctoritas. Conſtat autem non poſſe Epiſcopos, etiam multos ſimul coniunctos, indulgentiam dare, niſi vnius anni, vel quadraginta dierum, vt expreſsè habetur cap. Cum ex eo, de pœnit. & remiſſ. & cap. indulgentiæ, eodem in 6.

ALTERA dubitatio eſt de iure, quo Epiſcopi poſſunt indulgentias elargiri: Aliqui enim exiſtimant, Epiſcopos iure diuino id poſſe: Alij negant. Sed hæc quæſtio ex alia pendet, vtrùm iuriſdictionem Epiſcopi accipiant à Deo immediatè, an verò per ſummum Pontificem? quam quæſtionem nos explicuimus in lib. 4. de ſummo Pontifice, cap.13. & duobus ſequentibus: neque

eſt

eſt cur hoc loco eadem repetamus. Igitur, iuxta ea quæ loco notato diximus, exiſtimamus Epiſcopos à ſummo Pontifice iuriſdictionem omnem, ac per hoc poteſtatem indulgentias conferendi accipere: cuius rei argumentum eſt etiam, quòd videamus a ſummo Pontifice reſtrictam & limitatam Epiſcopis hāc poteſtatem fuiſſe: neq; dubium eſt, quin ab eodem penitus tolli, vel etiā augeri & extendi poſſit. Quod ſi à Deo immediatè illam haberent, poſſet quidem ſummus Pontifex interdicere illis vſum eius poteſtatis, tamen ſi obſtinatè eâ vti vellent, non poſſet ſummus Pontifex impedire, quò minus ratum eſſet, quod illi feciſſent; quemadmodum cùm Pōtifex alicui Epiſcopo interdicit, ne vtatur facultate, quā habet à Deo, conferendi ſacramentum confirmationis vel ordinis: peccat quidem Epiſcopus non obtemperans Pontifici maximo, tamen collatio illa ſacramenti, confirmationis, vel ordinis rata eſt: neq; videtur poſſe reddi vlla ratio cur poſſit ſummus Pontifex efficere, vt indulgentia ab Epiſcopo conceſſa non ſit rata, & non poſſit idem efficere de collatione ſacramenti confirmationis, vel ordinis, niſi quia priorem poteſtatem habent Epiſcopi à Pontifice, poſteriorem à Deo.

TERTIA quæſtio eſt de Abbatibus, parochis, alijſq; ſacerdotibus, an poſſint indulgētias tribuere. Nam Abbates iuriſdictionem habent in ſuos monachos, nō ſecus ac Epiſcopi in populū. Solent etiam tum Abbates, tū alij ordinum religioſorum præpoſiti communicare cū alijs merita, & ſatisfactiones ſuorū ordinum: quod nihil eſſe videtur aliud, niſi indulgentias quaſdā tribuere. Deniq; Angelus in ſumma, verbo, indulgentia, nu. 5. & Bartholomæus Fumus in ſumma, verbo, indulgentia, nu. 2. docent, omnes parochos, alioſq; ſacerdotes, qui ius habēt confeſſiones audiendi, poſſe in ipſo ſacramento confeſſionis indulgentias concedere, remittendo id, quod ſupereſt expiandū; quando minor pœnitentia iniungitur, quàm vt ſufficiat ad totam pœnam peccatis debitā, exhauriendam, & adducunt pro hac ſententia Innocentium in comment. cap. cum ex eo, de pœnit. & remiſſ.

Panor-

Panormitanum in cap. Sicut dignum. de homic. volunt. & alios Iuris Canonici interpretes. At ſententia communis contrarium docet, nullos omninò ſacerdotes, Epiſcopis inferiores, poſſe iure communi tribuere indulgentias, ſed ſolùm ex commiſſione Pontificis Maximi, vel Epiſcoporum: nam extat expreſſus textus iuris, cap. Accedentibus, de exceſſ. prælatorum, vbi habetur non licere Abbatibus, neque àlijs quibuſcunq; inferioris ordinis, quam epiſcopalis, indulgentias concedere.

PRAETEREA, S. Thomas in 4. d. 20. quæſt. ar. 4. q. 1. pulchrè docet, nullos eſſe abſolutè prælatos, niſi Epiſcopos. ipſi enim ſunt rectores integri populi, & quaſi reges in paruo regno; atque ita præſunt hominibus omnium ordinum, ætatum, ſexuum, conditionum: Abbates autem ſunt quaſi patres vnius familiæ, ac domus, & præſunt ſolis monachis. Parochi quoque non præſunt, niſi vni parœciæ, quaſi vni familiæ. poteſtas autem diſpenſandi theſaurum Eccleſiæ, non conuenit, niſi veris prælatis, qui ſunt principes populi Dei.

Quare, cùm tam Abbates ipſi, quàm Parochi, alijque omnes, ſiue clerici, ſiue laici, ſiue regulares, ſiue ſeculares, aliquo modo ſubijciãtur Epiſcopo, participes fieri poſſunt indulgentiæ ab Epiſcopo in commune propoſitæ, vt docet Paludanus in 4. d. 20. q. 4. ar 3. concl. 1. ſicut etiam tenentur, licèt aliàs regulares vt plurimùm ſint exempti, dies feſtos ab Epiſcopo toti ciuitati indictos obſeruare. Verum tamen eſt, quod ſi opus iniunctum ab Epiſcopo pro indulgentia conſequenda, non poſſit impleri à regularibus abſque præpoſiti facultate, tenentur eam facultatem à præpoſito petere, ſi velint indulgentiæ participes fieri; non enim debet regularis obſeruantia, propter adſequendas indulgentias violari, vel relaxari, vt monet S. Thomas in 4. d. 20. q. 1. ar. 5. q. 2. Neque his repugnat communicatio illa meritorum, vel ſatiſfactionum, quas propoſiti ordinum religioſorum benè merentibus de ipſo ordine concedere ſolent. Illa enim communicatio non eſt indulgentia, vt perſpicuum eſt: tum quia non abſoluit à pœnitentia iniuncta à ſacerdote in

te in ſacramento pœnitentiæ; tum quia non communicat merita, vel ſatisfactiones iam præteritas, cùm illæ (ſi ſuperfluæ fuêrunt) in theſauro recondite ſint; ſed ſolum futuras poſt illam communicationem: tum quia iſta communicatio magna ex parte prodeſt per modum impetrationis, quod non conuenit indulgentijs. orant enim religioſi aſſiduè pro ſua congregatione, pro amicis & benefactoribus, & pro alijs, vel perſonis, vel neceſſitatibus ad intentionem præpoſitorum. Neque Innocentius, aut Panormitanus, ab Angelo & Bartholomæo allegati, loquuntur de indulgentijs, ſed ſolùm dicunt, poſſe parochum, & alios confeſſarios iniungere pœnitentiam minorem, quàm Canones præſcribant, ſi eis videatur ita eſſe faciendum iuſtis de cauſis: ſed hoc non eſt dare indulgentiam, quia quod minus illi iniungunt, expiandum erit, vel in hac vita per opera pœnalia ſponte aſſumpta, vel in purgatorio. Vide Silueſtrum, verbo, indulgentia, nu. 12. Cordubenſem de indulgent. q. 12. & Nauarrum de Iubileo, notab. 31. nu. 9.

CAPVT DVODECIMVM.

An requiratur cauſa iuſta, vt indulgentia ſit rata.

Differuimus de auctoritate, nunc de cauſſa differendum eſt; nam hæc duo requiri diximus, vt indulgentia rite concedatur. Ac vt ſeiungamus certa ab incertis, Conuenit PRIMO inter omnes ſcriptores, ſine iuſta cauſſa ratam eſſe indulgentiæ conceſſionem, quoad ea, quæ pendent ex ſolo iure Eccleſiaſtico, qualia ſunt priuilegia eligendi confeſſarium, qui poſſit etiam à reſeruatis peccatis abſoluere, & alia id genus. docet Nauarrus de Iubileo, notab. 15. nu. 11. & 12. & Dominicus à Soto in 4. diſt. 21. q. 2. ar. 2. concl. 2. & ratio eſt, quoniam cùm ſummus Pontifex diſpenſat in iure Eccleſiaſtico, diſpenſatio eſt rata, etiam ſi non adſit cauſa iuſta: ſatis enim eſt, ſi conſtet eum voluiſſe diſpenſa-

re, cùm id totum ab eius arbitrio, & voluntate dependeat.

SECVNDO, conuenit inter omnes, ſine iuſta cauſſa indulgentiam non eſſe ratam, quod attinet ad expiandum reatum pœnæ coram Deo, vel in hac vita, vel in alia. docent S. Thomas, S. Bonauentura, Durandus, Gabriel, & alij in 4.d.20. & recentiores omnes. Ratio verò eſt, quoniam hæc pœna expianda eſt iure diuino; non poteſt autem ſummus Pontifex ſine iuſta cauſſa diſpenſare in ijs, quæ aliquo modo pertinent ad ius diuinum, quoniam miniſter Dei eſt, non dominus. Id quod etiam videmus accidere in diſpenſatione iuramenti, & voti: relaxat enim obligationem nomine Dei, quando cauſſam habet eiuſmodi, vt credibile ſit, id placiturum Domino. Quod ſi pro arbitrio, ſine vlla iuſta cauſſa diſpenſet, Deus non habet ratam diſpenſationem. Præterea, ſummus Pontifex non ſolum non eſt ſupra ius diuinum, vt poſſit illud pro arbitrio tollere: ſed neque eſt Dominus ſed diſpenſator theſauri ſpiritualis: diſpenſator autem fidelis, & prudens eſſe debet; alioqui non diſpenſator, ſed diſſipator dicendus erit. Quare Clemens VI. in extrauaganti, Vnigenitus, cùm ſcribit, ſummum Pontificẽ poſſe theſaurum ſpiritualem diſpenſare, addit, *iuſtis ex cauſſis*, & poſt finem Concilij Conſtantienſis in conſtitutione Martini V. interrogari iubentur ſuſpecti de fide, an credant, ſummum Pontificem indulgentiam iuſtis de cauſſis poſſe concedere, & ſemper in litteris indulgentiarum exprimitur cauſſa, cur indulgentiæ concedantur. Denique, cur dicuntur in Concilio Lateranenſi generali ſub Innocentio III. indulgentiæ quædam non ſolùm indiſcretæ, ſed etiam ſuperfluæ, niſi quia ocioſæ, inanes, & irritæ ſunt? de quibus rectè dici poteſt illud S. Cypriani, in ſerm. de lapſis, *Irrita pax pernicioſa dantibus, & nihil accipientibus profutura.*

TERTIO, conuenit inter omnes, ad iuſtam cauſſam non requiri, vt opus iniunctum ſit in ſe ita ſatisfactorium, vt planè compenſet debitum pœnæ, quod remittitur per indulgentiam: tunc enim indulgentia non eſſet

ſet remiſſio, ſed commutatio, vel redemptio. Quæſtio igitur in eo ſolùm verſatur, an ad iuſtam cauſſam requiratur proportio aliqua operis iniuncti cum indulgentie, ita vt pro maiori indulgentia maior cauſſa requiratur, an verò poſſit pro opere minimo dari indulgentia maxima? De qua re duæ ſunt opiniones: PRIOR eſt eorum, qui docent non requiri proportionem vllam, ſed ſatis eſſe, ſi cauſſa ſit pia, id eſt, modò non concedatur indulgentia pro opere malo, vel pro opere merè temporali, aut pro opere vano, & nihil ad diuinam gloriam pertinente, ſed pro quocunque opere, quod ad honorem Dei, vel Eccleſiæ vtilitatem cedat, indulgentia rata erit. ita docuit S. Thomas in 4. d. 20. qu. 1. ar. 3. q. 2. Durandus, & Paludanus in eadem diſt. 20. qu 4. S. Antoninus 1. p. tit. 10. cap. 3. §. 1. Ioannes de Turrecremata in comment. diſt. 1. de pœnit. can. Quis aliquando. §. Item in Leuitico. q. 4. Gloſſa in extrauagantem Bonifacij VIII. Antiquorum, de pœnit. & remiſſ. Silueſter in ſumma, verbo, indulgentia, num. 19. Ioannes Tabienſis verbo, indulgentia, num. 10. & noſter Gregorius de Valentia in tract. de indulg. cap. 7. Rationes huius ſententiæ ducuntur ferè omnes ab vſu Eccleſiæ: nam videmus pro eadem cauſſa dari indulgentias aliquando maiores, aliquando minores. Item videmus interdum pro cauſſa leuiſſima dari indulgentias maximas, vt cùm datur indulgentia plenaria omnibus, qui ante fores Baſilicæ S. Petri adſtant, dum ſummus Pontifex in die Paſchæ populo ſollemniter benedicit. Ad hæc, ſi indulgentiæ ſine cauſſa ſatis magna conceſſæ, non eſſent ratæ, Chriſtianus populus a paſtoribus ſuis grauiter deciperetur; quod non videtur vllo modo adſerendum. Præterea, commune pronunciatum Theologorum eſt, indulgentias tantum valere, quantum ſonant: igitur, ſi pro leuiſſima cauſſa indulgentia maximè in litteris Pontificijs dari ſignificetur; indulgentia illa rata eſſe debebit. Denique, indulgentiæ non nituntur iſta cauſſa operis iniuncti, quamuis hæc etiam adeſſe debeat; ſed theſauro infinito meritorum Chriſti, & ſanctorum, quæ

eſt cauſſa ſufficiens, imò ſuperans & tranſcendens omnem indulgentiæ condonationem.

POSTERIOR ſententia eſt aliorum, qui contendunt, ad iuſtam cauſſam requiri aliquid, non ſolùm piũ & vtile, ſed etiam quod proportionem habeat cum indulgentia; ita vt non ſit ratum, ſi detur pro cauſſa leuiſſima indulgentia maxima: ita docent ex veteribus Scholaſticis S. Bonauentura in 4. d. 20. parte 2. qu. vlt. Richardus in eadem diſt. 20. q vlt. Auguſtinus de Ancona in ſumma de poteſtate Eccleſiæ, qu. 30. ar. 4. & 5 Ioan. Gerſon in tract. de abſolutione ſacramentali, Gabriel in ſupplem. 4. diſt. 45. qu 3 ar. 1. & in Canonem Miſſæ, Lect. 57. Ex auctoribus noſtri ſeculi idem docuit Hadrianus Papa in 4. in tract. de indulg. Card. Caietanus in tract. de cauſſa indulgentiæ. & in alio tract. ad Iulium Medicem, cap 8 Ioan. Maior in 4. diſt. 20. q. 2. Martinus Ledeſmius p. 2. 4. ſent. q. 27. ar. 2. Dominicus à Soto, in 4. d. 21. q. 2. ar. 2. Petrus à Soto Lect. 2. de indulg. Nauarrus de Iubileo, notab 5. num. 3. & 4. Cordubenſis qu. 20. de indulg. His addi poſſunt Innocentius in cap. Quod autem de pœnit. & remiſſ. & Felinus in ſerm. de indulgentijs. Huius poſterioris ſententiæ rationes hæ ſunt. Prima, quoniam videntur abuti vocabulis, qui dicunt, requiri iuſtam cauſam ad conceſſionem indulgentiarum, & tamen volunt pro opere quocunque etiam leuiſſimo concedi poſſe indulgentiam maximam. Quomodo enim iuſta cauſſa dici poteſt, quæ nullam habet proportionem cum effectu? Secunda, quoniam non ſolùm infidelis diſpenſator dicitur, qui nulla de cauſſa donat bona domini ſui, ſed etiam qui pro re minima profudit, ac prodegit theſauros pretioſos eiuſdem domini ſui. Tertia, quoniam ſi pro quacunque pia cauſſa conceſſæ indulgentiæ ratæ eſſent, nullæ dici poſſent ſuperfluæ, vel indiſcretæ: cùm ſemper ſit in promtu aliqua pia cauſſa, quæ allegari poſſit. Quarta, quoniam non eſt diſſimilis indulgentiæ largitio diſpenſationi votorum: in votis autem conueniunt omnes, non poſſe diſpenſari niſi pro maxima cauſa, quæ magis placeat Deo, quàm ipſa impletio voti.

Quin-

Quinta, quoniam ſi eſſet vera ea ſententia, poſſet ſummus Pontifex in momento liberare omnes animas purgatorij. quia poſſet dici, non deeſſe cauſſam piam, cùm ad gloriam Dei pertineat, vt tot animæ citiſſimè volent ad cælum, vbi perpetuò Deum laudabunt. Poſſunt fortaſſe conciliari hæ ſententiæ aliquo modo: ſed abſolutè poſterior vt eſt communior, ita etiam verior mihi eſſe videtur. Sed vt magis res explicetur, obſeruandum eſt PRIMVM, ad cauſſam iuſtam vt plurimùm duo requiri: primò, finem aliquem pium, ac Deo gratum, cuius aſſequutio magis placeat Deo, quàm pœnitentialis ſatisfactio, quæ per indulgentiam relaxatur: is enim fidelis & prudens eſt diſpenſator cæleſtis theſauri, qui fideliter agit cauſſam domini ſui, & iuxta eius voluntatem operatur. Secundò, opus aliquod, per quod reuera finis ille probabiliter obtineri poſſit: nam ſi finis quidem valdè placeat Deo, ſed per opus iniunctum nullo modo valeat obtineri, non videtur iuſta cauſſa dandæ indulgentiæ. Vt exempli gratia, ſi detur indulgentia plenaria, ijs, qui ſemel recitant orationem Dominicam pro conuerſione hæreticorum, cauſſa non videbitur iuſta; quoniam tametſi conuerſio hæreticorum res eſt maxima, & Deo gratior, quàm pœnitentialis ſatisfactio multorum fidelium: tamen non eſt probabile, conuertendos hæreticos per eam ſolam breuiſſimamque orationem. Quo modo etiamſi detur indulgentia ijs, qui nummum vnum exponent pro recuperanda Hieroſolyma, non videbitur iuſta cauſſa tantæ indulgentiæ, quia opus illud non eſt eiuſmodi, vt per ipſum Hieroſolima recuperari poſſit. Obſeruandum eſt SECVNDO, non requiri ad proportionem cauſſæ cum indulgentia, vt opus iniunctum ſit in ſe valde meritorium, vel ſatisfactorium, vel difficile, & laborioſum: quamuis hæc etiam ſpectari debeant; ſed requiri, vt ſit medium aptum atque vtile ad conſequendum finem, cuius gratiâ conceditur indulgentia. Itaque fieri poteſt, vt per opus in ſe ſatis leue & facilè magna indulgentia acquiri poſſit; quoniam opus illud leue, ac facile, eſt medium ad finem

Deo gratiſſimum adſequendum. Talis eſt exempli gratia, adſiſtentia illa præ foribus Baſilicæ S. Petri Romæ, dum ſummus Pontifex ſollemni ceremonia populo benedicit: illam enim adſiſtentiam prior opinio rem leuiſſimam & cauſſam minimam appellabat: talis enim eſt, ſi per ſe abſolutè conſideretur. at eandem adſiſtentiam poſterior opinio magnam cauſſam & iuſtam eſſe diceret, quoniam frequentia illa populi, eo tempore, medium eſt aptum, & vtile ad proteſtationem fidei de capite Eccleſiæ, atque ad honorem ſedis Apoſtolicæ, qui eſt finis illius indulgentiæ. Obſeruandum eſt TERTIO, non eodem modo iudicandum eſſe de cauſſa indulgentiæ, cùm datur vni alicui particulari, & cùm datur in commune multis: nam cùm datur vni particulari, oportet vt opus iniunctum illi ſoli, ſit proportionatum fini, cuius gratia datur indulgentia: at cùm datur in commune multis, non eſt neceſsè, vt opus ſingulorum, ſed tantùm vt opus omnium ſimul ſit proportionatum fini, atque hinc accidere poteſt, vt indulgentia maxima ſit iuſtiſſima, etiamſi opus iniunctum ſingulis videatur leue. Exempli cauſſa, ſi neceſſe ſit ædificari Baſilicam, vel xenodochium, & detur indulgentia, ſeptem, vel decem annorum, vel etiam plenaria conferentibus certam auri ſummam: ſi reſpiciatur opus ſingulorum, non videbitur cauſſa iuſta, ſed tamen ſi tota ſumma ab omnibus collata conſideretur, iam erit iuſta cauſſa, quia poterit ijs ſumptibus ædificari Baſilica vel xenodochium, quæ ædificatio erit gratior Deo, & vtilior Eccleſiæ, quàm pœnitentialis ſatisfactio, quæ per indulgentiam relaxatur. Obſeruandum eſt QVARTO, ſuprà dictum eſſe, plerunque in cauſſa iuſta duo contineri; finem, & media ad finem: quoniam aliquando ſolus finis ſatis eſſe videtur, ſine vllis medijs, id eſt, ſine aliquo opere iniuncto: quando videlicet finis non pendet ab aliquo opere, & per ſe ſufficit ad indulgentiam iuſtam efficiendam. Sic olim ad petitionem martyrum (vt ſuprà ex Tertulliano, & Cypriano probauimus) dabantur indulgentiæ, ſine aliquo opere iniuncto, quia iudicabat

Eccle-

Eccleſia ſatis magnam cauſſam eſſe, petitionem martyrum, vt videlicet homines ad martyrium accenderentur, cùm viderent tanti fieri martyrum preces. Vocantur autem in his locis *martyres*, qui in carceribus incluſi, & iam aliquid paſſi fuerant ob confeſſionem fidei, & conſummationem martyrij expectabant. Quo modo etiam in articulo mortis, hominibus benè meritis de Eccleſia, dantur aliquando indulgentiæ, neque opus vllum iniungitur; quia videtur cauſſa eſſe ſatis iuſta, ipſa neceſſitas extrema, coniuncta cum præcedentibus meritis. Ita legitur Gregorius VII. indulgentias ſine vllo iniuncto opere dediſſe. lib. 1. Epiſt. 34. lib. 2. Epiſt. 61. & lib. 6. Epiſt. 15. Itaque ſine opere iniuncto concedi poteſt aliquando indulgentia, ſine cauſſa verò, eaque iuſta, & rationabili, nunquam poteſt. Obſeruandum eſt VLTIMO, iuſtam quidem ſemper cauſſam requiri, ſed non eſſe ſubditorum iudicare, vtrùm cauſſa ſit iuſta, vel iniuſta: debent enim ſimpliciter exiſtimare, iuſtam eſſe. Nihilominus tamen ſicut probandum non eſt, quod aliqui pro zelo, ſed nimio fortaſſe, de indulgentijs quibuſdam leuibus de cauſſis conceſſis obloquuntur, quod faciunt Ioan. Gerſon in tract. de abſolutione ſacramentali, Dominicus à Soto in 4. d. 21. qu. 2. ar. 2. concluſ. 5. & Andreas Vega in Concilium Tridentinum, lib. 13. cap. vlt. ſic laudandus meritò eſt Clemens VIII. Pontifex Maximus, qui nunc ſedet, quod decretum Concilij Lateranenſis ſub Innocentio III. de moderandis indiſcretis indulgentijs, & decretum Concilij Tridentini, ſeſſ. 25. de reuocandis indulgentijs, ad veterem, & probatam Eccleſiæ conſuetudinem executioni mandare ſtudet. Veteres enim parciſſimos fuiſſe in indulgentijs conferendis, notiſſimum eſt. Siquidem Sergius II. (vt citauimus cap 3.) trium tantùm annorum indulgentiam dedit, & Paſchalis II. quadraginta ſolùm dierum. Teſtatur quoque Innocentius III. cap. Cùm ex eo, de pœnit. & remiſſ. Apoſtolicam ſedem ſolitam eſſe ordinariè non extendere indulgentias vltra condonationem pœnitentiæ vnius anni, vel quadraginta dierum, & iuxta

 hoc

hoc Innocentij dictum Nicolaus IV. in indulgentijs varijs, quas conceſſit Eccleſiæ S Praxedis, quæ leguntur in introitu capellæ S. Zenonis, nunquam excedit annum vnum, vel dies quadraginta. Denique, S Thomas in 4. d. 20 qu. 1. ar. 3. qu. 2. ad 4. ſcribit, venientibus ad limina Apoſtolorum ex regionibus vltramarinis dari indulgétiam quinque annorum: ex regionibus vltramontanis, trium annorum: ex alijs locis vicinioribus, vnius anni duntaxat.

Ex his ad argumenta pro priore opinione facilè reſponderi poteſt. Ad illud, *quod propter eandem cauſſam dentur Indulgentiæ, modò maiores, modò minores*, reſponderi poteſt, id poſſe accidere duplici de cauſſa: aliquando enim datur indulgentia minor, quàm pro magnitudine cauſſæ dari poſſet, & hoc modo datur, pro eadem cauſſa, modò maior, modò minor indulgentia, & nunquam ſuperat indulgentiæ magnitudo magnitudinem cauſſæ. Poteſt etiam fieri, vt idem opus bonum ſit vno tempore magis proportionatum fini, cuius gratiâ datur indulgentia, & magis vtile; vel neceſſarium, quàm alio tempore, vt vigente magna neceſſitate, eadem eleemoſyna plus conferet ad ſubſidium pauperũ, quàm ſi ea charitas annonæ non vigeret: & imminente grauiſſimo periculo eadem oratio cum eodem ieiunio, & eleemoſyna magis neceſſaria erit ad placandum Deum, quàm ſi illud periculum non immineret. Ex quo ſequitur, vt idem ſit opus bonum ſecundùm ſe, ſed ex accidente diuerſum, & cauſſa reuera non ſit eadem, & ideò non ſit mirum, ſi dentur variæ indulgentiæ pro illo opere, quod vno tempore maiorem cauſſam, alio tempore minorem offert.

Ad aliud, *quod pro cauſſa leuiſſima dentur indulgentiæ maximæ*, iam ſuprà reſponſum eſt, id fieri, quoniam cauſſa, quæ eſt in ſe leuiſſima, ſi attendatur labor, aut ſumptus, aut aliquid eiuſmodi, ſæpe maxima eſt, ſi conſideretur proportio ad finem, ad quem obtinendum indulgentiæ proponuntur.

Ad tertium illud, *de populi deceptione*, reſpondemus, vt pluri-

plurimùm nullum eſſe deceptionis periculum, quoniã non exiſtimamus indulgentias, à ſede Apoſtolica, ſine iuſta cauſſa dari; tamen ſicut poteſt fieri, vt aliquando indulgentia non ſortiatur effectum ob defectum eius, qui illam ſuſcipit, vel ob defectum auctoritatis in eo, qui illam concedit: ita non debet videri abſurdum, ſi aliquando idem accidat ob defectum cauſſæ: & Chriſtianus populus non ignorat ad fidem pertinere, quòd ſit in Eccleſia poteſtas indulgentias concedendi, non autem quòd in particulari non poſſit fieri, vt indulgentia, vel non ſit rata, vel non proſit, & ideò ſic accipiunt prudentes Chriſtiani Pontificias indulgentias, vt ſimul etiam ſtudeant dignos pœnitentiæ fructus ferre, ac pro ſuis peccatis Domino ſatisfacere.

Ad quartum de illo communi pronunciato, *Indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant*; reſpondemus, pronunciatũ illud veriſſimum eſſe, ſed intelligi de indulgentia, cui non deſunt neceſſariæ conditiones, auctoritas in concedente, charitas in ſuſcipiente, & iuſtitia ac pietas in cauſa. Fuit autem celebris apud veteres Scholaſticos quæſtio illa, an indulgentiæ tantum valeant, quãtum ſonant, vel quantum ab Eccleſia prædicantur? propter nonnullos errores, qui tunc vigebant, cùm alij dicerent, indulgentias non valere niſi pro menſura deuotionis, alij, tantum valere, quãtum opus iniunctum ex ſe ad ſatisfaciendum prodeſt: alij, tantùm valere coram Eccleſia, non coram Deo. Qui errores à S. Thoma alijſque veteribus confutati, extincti iam ſunt.

Ad poſtremum, *de theſauro meritorum Chriſti & ſanctorum, qui dicitur eſſe vera cauſſa indulgentiarum*, reſpondemus; theſaurum meritorum Chriſti, & ſanctornm, eſſe veram cauſſam cur indulgentiæ concedi poſſint: ſed præter iſtam cauſſam requiri aliam, quæ moueat ad diſpenſandum theſaurum hoc tempore potius quàm alio, & nunc magis, nunc minus liberaliter. non enim debent Pontifices relaxare pœnitentialem ſatisfactionem, neque recurrere ad theſaurum, niſi quando iudicant id eſſe neceſſariũ, vel vtile ad gloriam Dei, & animarum ſalutem.

CAPVT XIII.

De diſpoſitione ſuſcipientis Indulgentias.

IN eo, qui cupit reuera fructum ex indulgentijs capere, DVO requiri diximus; vt ſit in ſtatu gratiæ, & vt perficiat id, quod pro indulgentia fuerit iniunctum. Et quidem exigi ſtatum gratiæ docent communiter Theologi in 4. diſt. 20. & ratio eſt apertiſſima, quoniam indulgentia, cùm remittat reatum pœnæ temporalis relictum poſt remiſſionem culpæ, ſine dubio requirit, vt culpa ſit iam remiſſa, ac per hoc tranſlatus ſit homo, per infuſionem gratiæ & charitatis, de ſtatu peccati in ſtatum filiorum Dei. Præterea, nulla ratio patitur, vt pœna remittatur ei, qui adhuc hæret in culpa, vel debitum illi condonetur nomine Dei, qui adhuc eſt auerſus à Deo, & hoſtis, ac inimicus. Denique, nomen ipſum indulgentiæ, vt initiò diximus, ſonat paternam facilitatem in filios, quæ non debet eſſe communis cum ſeruis, maximè fugitiuis, quales ſunt omnes, qui, Deo deſerto, Diabolum ſequuntur. Pari ratione exigi, vt opus iniunctum perficiatur, conuenit inter omnes, vt patet ex S. Thoma in 4. diſt. 20. qu. 1. ar. 5. qu. 3. & ex alijs. Sed his poſitis tanquã certis & exploratis, multæ ſuperſunt quæſtiones. PRIMA eſt, an requiratur ſtatus gratiæ, ſolum eo tempore, quo percipitur indulgentia; an etiam cùm perficiuntur opera iniuncta, vel etiam cùm primùm indulgentiæ pronunciantur, aut earum litteræ recipiuntur: nam Caietanus, tract. 10. q. 2. & tract. 15. cap. 9. Petrus de Soto, lect. 3. de indulg. & alij, contendunt non requiri ſtatum gratiæ, cùm indulgentiæ publicantur, vel litteræ indulgẽtiarum recipiuntur, niſi fortè idem ſit tempus publicationis & perceptionis, vt cùm in ſacello Pontificio dantur indulgentiæ omnibus, qui diuinis officijs in eo loco interfuerunt: tamen requiri ſtatum gratiæ, non ſolùm cùm indulgentia percipitur, ſed etiam cùm perficitur opus iniunctum. Ratio huius ſententiæ eſt, tum quia in ipſis litteris Pontificijs, vt plurimùm expri-

exprimitur, indulgentias concedi ijs, qui verè pœnitentes Eccleſiam viſitauerint, aut tale, vel tale opus fecerint: tum etiam, quia indulgētia non adquiritur, niſi per opera viua, verè meritoria & ſatisfactoria, qualia non ſunt, niſi ea, quæ fiunt in ſtatu gratiæ.

Alij tamen grauiſſimi auctores, vt Petrus Paludanus in 4.d.20.qu.4.ar.3.concl.1.S. Antoninus 1.p.tit.10.cap.3. §.5.in fine, & Antonius Cordubenſis qu.24. de indulg. & alij contrà ſentiunt, non requiri ſtatum gratiæ, niſi cùm ipſa indulgentia percipienda eſt. Ratio poſterioris huius ſententiæ eſt, quia indulgentia non nititur noſtra ſatisfactione, ſed Chriſti, & ideò non videtur neceſſariū, vt opus iniunctum ſit opus viuum, & ſatisfactorium. Deinde, quia Bonifacius VIII. in extrauaganti, Antiquorum, dicit, ſe concedere indulgentiam ijs, qui viſitabunt Eccleſias, pœnitentes & confeſſi, vel qui pœnitebunt, & confitebuntur. Ex his ſententijs prior ſine dubio tutior eſt, vt S. Antoninus etiam notauit: eſt etiam certa, quando opus iniunctum in litteris Pontificijs expreſsè iubetur perfici in ſtatu gratiæ, vt cùm in extrauaganti, Vnigenitus, de pœnit. & remiſſ. item in conſtitutionibus de indictione Iubilei, Clementis VII. Iulij III. & Gregorij XIII. expreſsè habetur, vt qui indulgentiam conſequi volunt, verè pœnitentes, & confeſſi, viſitent Eccleſias, orent, &c. Denique, verior mihi eſſe videtur (etiamſi in litteris Pontificijs id non exprimatur) quando opus iniunctum tale eſt, vt non conferat ad finem, niſi fiat in ſtatu gratiæ, vt ſi finis indulgentiæ ſit, placare Deum Chriſtiano populo, & ideò iniungantur preces, ieiunia, eleemoſynæ, viſitationes Eccleſiarum, & ſimilia: cùm Deus non placetur per opera mortua, neceſſarium eſſe videtur, vt opera illa fiant in ſtatu gratiæ, alioqui nihil conferunt ad finem, & proinde non eſt intentio concedentis, vt indulgentiam lucrentur, qui in ſtatu peccati illa opera faciunt. At poſterior opinio vera eſſe videtur, quando opus iniunctum vtile eſt ad finem, pro quo datur indulgentia, etiamſi non fiat in ſtatu gratiæ. Vt exempli gratia, ſi finis indulgentiæ ſit ædi-

ficatio

ficatio Baſilicæ,vel ſubuentio pauperum, aut recuperatio Hieroſolymæ, & propter iſta dentur indulgentiæ contribuentibus pecunias vel arma; quia non minus ad finem conducunt pecuniæ illæ vel arma,ſi dentur ab homine peccatore,quàm à iuſto;probabile eſt,prodeſſe illa opera,etiamſi facta ſint in ſtatu peccati, modò is qui ea fecit,ſit in ſtatu gratiæ,quando re ipſa percipit indulgentiam.

ALTERA quæſtio eſt,vtrum non ſolùm requiratur ſtatus gratiæ ad indulgentiam obtinendam, ſed etiam carentia omnis culpæ venialis? Sed facilis reſponſio eſt, ſi diſtinctione vtamur:nam,vel quæſtio eſt de tempore, quo perficiuntur opera iniuncta: vel de tempore, quo percipitur fructus indulgentiæ. Si de priore tempore quæſtio ſit,rurſus alia diſtinctione opus eſt;nam,vel peccatum veniale vitiat opus bonum iniunctum, vt ſi quis oret,vel ieiunet ex vana gloria:vel non vitiat,ſed per accidens ei coniungitur, vt ſi quis,dum eleemoſynam facit,vel eccleſiam viſitat,loquatur verbum aliquod otioſum. Quod ſi bonum opus non vitietur,certum eſt non impedi fructum indulgentiæ.Si vero bonum opus vitietur, ita vt ipſum efficiatur veniale peccatum, tum ſine dubio impeditur fructus indulgentiæ, ſi opus illud erat faciendum ad placandum Deum, vel ſatisfaciendum pro peccato:non enim per peccatum veniale placatur Deus, neque ſatisfit Deo. Et hæc eſt ſententia Hadriani in 4. tract.de indulgen.concl.4.& Petri de Soto Lect.3. de indulg. quod ſi opus faciendum non erat ad placandum Deum,neque ad ſatisfaciendum, ſed ſolùm ad ſubuentionem pauperum,vel alium finem,qui poteſt obtineri, etiamſi opus non fiat in ſtatu gratiæ, tum non impeditur fructus indulgentiæ,quamuis opus peccato veniali fuerit vitiatum.

At ſi de poſteriore tempore quæſtio ſit,reſpõdendum erit,non impediri fructum indulgentiæ, ſi quis eo tempore habeat vel committat veniale peccatum; niſi quoad remiſſionem pœnæ debitæ propter illam culpam venialem:non enim dimittitur pœna, niſi prius dimiſ-

ſa

ſa fuerit culpa. Nulla autem ratio eſt, cur non poſſit percipi fructus indulgentiæ, quoad remiſſionem pœnæ debitæ propter alias culpas ſiue letales, ſiue veniales iam remiſſas, etiamſi culpa aliqua venialis adhuc hæreat in anima: nam peccatum veniale non impedit ſtatum gratiæ, qui requiritur ad hoc, vt homo ſit capax indulgentiæ.

TERTIA quæſtio eſt de confeſſione, quæ vt plurimùm requiritur: vt pars operis iniuncti, an exigatur ſemper in re, an vero ſufficiat in propoſito? Reſponſio facilis eſt: nam quando in forma indulgentiæ diſertè ponitur, vt qui eam lucrari cupiunt, confiteantur peccata ſua intrà tot dies; tunc ſine dubio exigitur confeſſio in re, quoniam ponitur in forma indulgentiæ, vt conditio quædam, ſiue vt pars operis iniuncti, & non ſolum ad hoc, vt homo transferatur de ſtatu peccati ad ſtatum gratiæ. Quando autem in forma indulgentiæ non iniungitur expreſsè opus confeſſionis, ſed ſimpliciter dicitur concedi indulgentiam verè pœnitentibus & confeſſis, tum non videtur requiri confeſſio, vt pars operis iniuncti, ſed ſolùm vt homo ſit in ſtatu gratiæ, & ideò ſi quis non habeat peccata letalia, non neceſſariò confiteri tenebitur; & ſi habeat peccata letalia, probabile eſt, ſufficere illi contritionem, cum propoſito confitendi: nam per hæc adipiſcetur ſtatum gratiæ ita docent Paludanus in 4.d.20.qu.4.ar.1. Silueſter, verbo, indulgentia, nu.20. Panormitanus in cap. omnis vtriuſq; de pœnit. & remiſſ. Felinus in ſerm. de indulgentijs. nu.12. & alij. Tutiùs tamen & probabiliùs videtur, requiri confeſſionem in re, & non ſolùm in voto, quotieſcunque dicitur, indulgentiam concedi pœnitentibus & confeſſis, vt docent S. Antoninus 1.p.tit.10.ca.3 Hadrianus in 4. ſentent. tract. de indulg. Caietanus tract.15. de indulg. cap.10. Nauarrus de Iubileo, notab.18 nu. 1. & Gloſſa in extrauagantem, *Antiquorum*. de pœnit. & remiſſ.

QVARTA quæſtio eſt, an percipiat indulgentiam, qui non perficit omnia opera iniuncta, ſed aliqua tantùm, ob inopiam, vel morbum, vel alia iuſta cauſſa impedi-

peditus. RESPONSIO communis eſt S. Thomæ, Durandi, & aliorum in 4. d. 20. non percipi indulgentiam, niſi ab ijs, qui integrè omnia opera iniuncta perficiunt: conceſſio enim conditionata non valet, niſi cōditio impleatur. Atque in hanc quoque ſententiam allegari ſolet dictum illud commune, indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant; nam ſummi Pontifices, quando volunt percipi indulgentiam ab ijs, qui legitimè impediti non perficiunt omnia opera iniuncta, addere ſolent, vt confeſſarij commutent opera iniuncta in alia pia opera, vel diſertis verbis explicant, obtineri indulgentiam ab ijs, qui inchoârunt opera iniuncta, & perficere non potuerunt, vt habetur in extrauaganti, Vnigenitus, & in alijs ſimilibus, in quibus annus iubilei publicatur.

QVINTA quæſtio eſt; An requiratur alia diſpoſitio in ſuſcipiente indulgentias præter ſtatum gratiæ, & adimpletionem operum iniunctorum? Nam Card. Caietanus in tract. 10. qui eſt de ſuſcipientibus indulgentias, qu. 1. docet, requiri tertiam cōditionem, vt videlicet, qui vult conſequi indulgentias, habeat propoſitum ſatisfaciendi Deo proprijs laboribus, quoad poterit: ijs autem qui nolunt pro ſe ipſi ſatisfacere, cùm poſſint, negat prodeſſe indulgentias. ex quo etiam colligit, paucos admodum reuera frui Pontificijs indulgentijs, ex tanto numero adeuntium Eccleſias, temporibus ſtationum, aliarumq; ſimilium indulgentiarum. Quæ ſententia vtilis eſt, & pia, ſed fortaſſe non vera; præſertim cùm ſit contraria communi aliorum doctrinæ, vt ipſe etiam Caietanus fatetur, nec enim legi vllum auctorem, qui Caietanum ſequatur, præter Bartholomæum Fumum in ſumma, quæ Armilla dicitur. verbo, indulg. nu. 13. Nec video quemadmodum ſummi Pontifices non deciperent populos, ſi indulgentias cum ea cōditione proponere vellent, quam nunquam explicarent. Neque argumenta Caietani talia ſunt, vt ſolui non poſſint, ille enim ſic rationatur. Qui non vult ſatisfacere Deo per ſe, cùm poſſit, indignus eſt cui applicetur aliena ſatisfactio: At non intendit Eccleſia conferre hoc beneficium indulgentiæ

in indignos:igitur non proſunt indulgentiæ ijs, qui nolunt per ſe ſatisfacere, cùm poſſint. Propoſitionem argumenti probat Caietanus his rationibus. Primò, quia nõ decet ab amico petere, vt pro te ſatisfaciat, cùm ipſe poſſit per ſe ſatisfacere. Secundò, quia in Repub. benè inſtituta, non ſunt diſpenſanda bona communia, pro liberandis illis ciuibus ære alieno, qui per ſe ſuum æs alienum diſſoluere poſſunt. Tertio, quia in forma indulgentiæ addi ſolet, *verè pœnitentibus indulgentias tribui*: non ſunt autem verè pœnitentes, qui recuſant facere fructus dignos pœnitentiæ. Quartò, quia dantur indulgentiæ de iniunctis pœnitentijs à ſacerdote: vel igitur, qui iniunctam pœnitentiam accepit, id fecit animo eam perficiendi, & ſic habemus quod volumus: vel animo fallendi, & indigniſſimus eſt, qui ex fallacia ſua lucrum reportet. RESPONDEMVS, eum qui non vult per ſe ſatisfacere cùm poſſit, non eſſe indignum, ſed tantùm non dignum, cui aliena ſatisfactio applicetur. Eccleſia autem non intendit conferre hoc beneficium in indignos: ſed bene poteſt velle conferre in non dignos, quoniam indulgentia ex miſericordia, & liberalitate datur, non ex iuſtitia & meritis. AD PRIMAM rationem reſpondemus, non fieri iniuriam amico, quia non petitur eius ſatisfactio ex iuſtitia, ſed ex gratia, & petitur ſatisfactio, quæ non eſt ei neceſſaria, ſed omninò ſuperuacanea. AD SECVNDAM reſpondeo, diſpenſatorem bonorum communium in Repub. benè inſtitutâ, non diſſoluere ſine cauſſa æs alienum eorum ciuium, qui ſoluendo ſunt per ſe: tamen poſſe dari cauſſam. cur vtile ſit Reipublicæ, ex communi ærario ſoluere debita eorum, qui per ſe illa ſoluere potuiſſent. AD TERTIAM reſpondeo, verè pœnitentes dici eos, qui contritionem habent cum propoſito ſatisfaciendi, niſi aliunde pro eis ſatisfiat. AD QVARTAM reſpondeo, plerunque indulgentias dari de non iniunctis, vt ſuprà probauimus, & eos qui indulgentias quærunt, velle perficere pœnitentiam iniunctam, ſed nolle alium laborem ſponte ſumere pro reliqua pœna expianda, ſi poſſint per indulgen-

dulgentias ab ea liberari. Addo etiam, quod ſi indulgentiæ non darentur, niſi de iniunctis, poſſent homines iniunctam pœnitentiam accipere animo perficiendi, niſi poſſint alia ratione ab eo reatu liberari.

CAPVT XIIII.

De indulgentijs, quæ accipiuntur pro defunctis.

DE indulgentijs, quibus iuuantur animæ defunctorum, ſex quæſtiones ſunt. PRIMA, an proſint, SECVNDA, an per modum abſolutionis dari poſſint. TERTIA, quid ſit dari indulgentias defunctis per modum ſuffragij. QVARTA, an ex iuſtitia, an ex miſericordia liberentur animæ, quibus indulgentiæ applicantur. QVINTA, quid requiratur, vt indulgentiæ proſint defunctis. SEXTA, an indulgentiæ proſint in particulari certis animabus, an ſolùm omnibus in communi.

QVOD AD PRIMAM quæſtionem attinet, hæretici omnes, tum recentiores, tum antiquiores, qui purgatorium negauerunt, conſequenter etiam ſuffragia & indulgentias mortuis prodeſſe negauerunt. Ex Catholicis, Oſtienſis in ſumma, lib 5. tit. de remiſſionibus, nu. 9. & Gabr. Lect. 57. in Canonem miſſæ. docuerunt, indulgentias defunctis non prodeſſe: ſed Gabriel citò correxit errorem, vt perſpicuum eſt ex additione ad eandem lectionem. Res autem certiſſima eſt, & apud Catholicos indubitata, indulgentijs iuuari poſſe animas, quæ in purgatorio pœnas luunt. Id quod primùm probari poteſt ratione deducta ex ſcripturis, Concilijs, & Patribus. Conſtat enim animas defunctorum poſſe iuuari ſuffragijs viuentium, id eſt, eleemoſynis, precibus, ieiunijs, ſacrificijs miſſarum, alijſque pijs operibus, vt copioſè oſtenſum eſt à nobis in lib. 1. de purgatorio, ferè toto, & lib. 2. cap. 15. quæ non ſunt hoc loco repetenda. Et quamuis ſuffragia defunctis per modum impetrationis proſint,

ſint, ac præſertim preces, & oblatio ſacrificij: tamen nulla ratio reddi poteſt, cur non proſint etiam per modum ſatisfactionis, ac præcipuè ieiunia, & eleemoſynæ. Nam hæc opera ſatisfactoria eſſe, ſatis à nobis probatum eſt in 4. lib. de pœnit. & in libris de operibus bonis in particulari. & defunctos, quibus hæc ſuffragia à viuis applicantur, ſatisfactione indigere, non dubium eſt. Cõſtat præterea, illam eſſe rationem, cur ſuffragia viuentium prodeſſe poſſint defunctis: quia fideles defuncti ita coniuncti ſunt cum fidelibus viuentibus, eiuſdem fidei, & charitatis vinculo, vt vnam Eccleſiam, & vnum corpus efficiant. *Neque enim* (inquit S. Auguſtinus lib. 20. de ciuitate Dei, cap. 9.) *piorum animæ defunctorum ab Eccleſia ſeparantur, quæ eſt regnum Chriſti.* Ex his duobus fundamentis apertè colligitur, poſſe etiam priuatos homines offerre Deo pro defunctis, tãquam membris eiuſdem corporis, ſatisfactiones ſuas ieiunia, eleemoſynas, peregrinationes, & ſimilia opera laborioſa. Quod ſi priuati homines poſſunt applicare defunctis, tanquam membris eiuſdem corporis, ſatisfactiones ſuas, cur non poteſt ſummus Pontifex applicare eiſdem ſatisfactiones Christi, & ſanctorum, quæ ſunt in theſauro ſpirituali, cuius ipſe diſpenſator eſt? Præterea, idem probatur ex vſu Eccleſiæ: conſtat enim, Paſchalem ſummum Pontificem ante annos 700. conceſſiſſe indulgẽtiam pro defunctis, quæ habetur in Eccleſia S. Praxedis in introitu capellæ S. Zenonis, cuius indulgentiæ meminit etiam Gabriel loco notato, ſed non rectè vocat Paſchaſium V cùm ſit reuera Paſchalis primus. Multi etiam Pontifices alij, vt ibidem refert Gabriel, pro defunctis indulgentias conceſſerũt. Deniq; cõſentiunt Theologi, vt S. Thomas in 4. d. 45 q. 2. ar. 3 qu. 2. S. Bonauentura in 4. d. 20. p. .. qu. 5. Richardus d. 20. ar. 3. qu. 3. & alij, nec non Canoniſtæ, vt Innocentius in cap. Quod autem de pœnit. & remiſſ. Felinus in ſerm. de indulg. & alij Neque ijs repugnat, quod Ioan. Maior in 4 d. 20. qu. 2. dicat, multos Theologos contrà ſentire: nam loquitur de indulgentia per modum abſolutionis iudicialis, non de indulgentia abſolutè.

11 ALTERA quæſtio difficilior eſt, de modo, quo indulgentiæ defunctis prodeſſe poſſunt; an videlicet ſummus Pontifex poſſit animas defunctorum, quæ ſunt in purgatorio, iudicialiter abſoluere, vt facit cum hominibus viuentibus, dum indulgentias eis concedit. Nam Michael Medina, diſput. 7. cap. 34. & diſput. 8. cap. 41. de indulgentijs, contendit, animas defunctorum, quæ ſunt in purgatorio, pertinere ad iuriſdictionem ſummi Pontificis, & poſſe ab eo indulgentias percipere permodũ abſolutionis. Sed contrà ſentiunt ferè omnes alij ſcriptores, vt S. Bonauentura, Richardus, Gabriel, & Ioan. Maior, locis citatis, qui poſtremus auctor teſtatur, ſuo tẽpore à ſchola Pariſienſi fuiſſe damnatam ſententiam contrariam. item Caietanus, tract. 15. cap. 5. Dominicus à Soto in 4. d. 21. qu. 2. ar. 1. concl. 3. Petrus de Soto lect. 3. de indulgentijs. Nauarrus de Iubileo, notab. 22. num. 6. Antonius Cordubenſis, qu. 15. de indulg. & alij. & probatur hæc ſententia poſterior. Primò, quoniam S. Leo in Epiſt. ad Ruſticum Narbonenſem Epiſcopum; & habetur apud Gratianum 24. qu. 2. can. 1. ſic ait: *De communione priuatis, & vita functis, eorum cauſſa iudicio Dei reſeranda eſt.* & Gelaſius Papa in Epiſt. ad Fauſtum, & in altera ad Epiſcopos Dardianæ, vt eſt apud eundem Gratianum 24. q. 2. can. legatur. & can. Nec quiſquam, diſertis verbis docet, homines mortuos, qui ſunt in diuino iudicio conſtituti, non poſſe ab Eccleſia iudicari. Secundò, quia non poteſt Eccleſia mortuorum animas citare, non poteſt earum cauſſam cognoſcere, non poteſt eas cogere ad obedientiam: non igitur poteſt abſoluere, vel ligare. Tertiò, Pontifex non habet auctoritatem niſi in oues quas paſcendas ſuſcepit, iuxta illud Ioan. 21. *Paſce oues meas.* At animæ defunctorum non poſſunt paſci à Pontifice, cùm non poſſint ab eo doctrinam, vel ſacramenta, vel leges & iura percipere: non igitur ſunt ei ſubiectæ, ac proinde non poſſunt ab eo ligari, vel ſolui. Quartò, quoniam Pontifices ordinariè cùm extendunt indulgentias ad mortuos, addunt particulam, *per modum ſuffragij.* vt perſpicuum eſt ex conſtitutionibus Alexandri VI.

Clementis VII. Iulij III. & Gregorij XIII. de indictione Iubilei. Refert etiam Gabriel in additione ad lectionem 57. ſuper Canonem, ſe vidiſſe declarationem Sixti IV. quod indulgentiæ proſint defunctis *per modum ſuffragij*; quod, vt mox dicemus, opponitur ei, quod eſt, *per modum abſolutionis*. At OBIICIVNT aliqui verba Domini, Matth. 16. *Quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis*, & probat illud, *ſuper terram*, non referri ad eos, qui ſoluuntur, ſed ad eum qui ſoluit, vt ſenſus ſit; *Quodcunque ſolueris tu ſuper terram degens, erit ſolutum à me, qui ſum in cælis*. Præterea dicunt, defunctos qui ſunt in purgatorio, adhuc eſſe viatores, & auxilio egentes, ac proinde videri eſſe ſubiectos Pontificis iuriſdictioni. Denique, oſtendunt ex can. ſanè. 24. q. 2. ſæpè ab Eccleſia excommunicari defunctos, & rurſus abſolui ex excommunicatione: ex quo ſequi videtur, vt propriè ſint Eccleſiæ iudicio ſubditi. Sed facilis eſt RESPONSIO: Nam ad primum dici poſſet, Gelaſium (cuius magna eſt in Eccleſia auctoritas) expoſuiſſe illud, *ſuper terram*, vt referatur ad eos, qui ſoluuntur, non ad eum qui ſoluit, vt patet ex can. legatur, iam citato. Sed eſto, referri poſſit ad eum, qui ſoluit, nihil tamen ex eo ſequitur: quia debet intelligi de ſolutione circa eos, qui ſunt ei ſubiecti. alioqui poſſet ſummus Pontifex ligare, & ſoluere eos etiã, qui ſunt in cælo, vel in gehenna, ſi ita vniuerſaliter accipiatur ligandi, vel ſoluendi poteſtas. AD SECVNDVM reſponderi poteſt, non omnes viatores eſſe propriè ſubiectos Pontifici, ſed ſolùm eos, qui ſunt oues viſibiles huius ouilis, & membra huius viſibilis Eccleſiæ. Quod autem defuncti, qui in purgatorio degunt, aliquo modo ſint viatores, & egentes auxilio Eccleſiæ, & cum ipſa Eccleſia viſibili inuiſibiliter coniuncti per fidem, & caritatem, facit, vt poſſint ab Eccleſia noſtra iuuari, & indulgentijs frui, non vt ſubditi per modum abſolutionis, ſed vt amici abſentes, per modum ſuffragij. AD TERTIVM reſpondemus, defunctos ab Eccleſia poſſe excommunicari, & ab excõmunicatione abſolui, ſolùm quoad ea, quæ à viuentibus fieri debent: nam

cùm defunctus excommunicatur, id fit, quia poſt mortẽ detegitur eius pertinacia in hæreſi, aut aliquid eiuſmodi, & id ſolùm ex illa excõmunicatione ſequitur, vt pro ipſo non fiant ſuffragia, non ſepeliatur in loco ſacro, & ſimilia. & contrà, ſi detegatur aliquis per errorem excommunicatus, & ideò abſoluatur, effectus abſolutionis erit, vt pro ipſo oretur, & ſacrificetur, eiuſque cadauer honorificè ſepeliatur. Itaque excommunicatio, vel abſolutio defunctorum, eſt potiùs declaratio ſententiæ quæ ferenda fuiſſet, ſi meritum eorum non latuiſſet, quàm noua aliqua pœna, quæ ad animas ipſas pertingat. Quod autem legitur in 2. libro Dialogorum S Gregorij, cap. 23. de ſanctis monialibus à B. Benedicto excommunicatis, quæ de ſepulchris exire videbantur, & de Eccleſia recedere, quando inter miſſarum ſollemnia Diaconus clamabat; *Qui non communicant, recedant*: inter miracula referendum videtur. Voluit enim Deus eo ſigno demonſtrare, quanti faciendæ ſunt admonitiones ſanctorum: nam alioqui S. Benedictus non eas excommunicauerat, ſed ſolùm excommunicationem minatus fuerat, vt S. Gregorius ibidem dicit. Præterea, non eas excommunicauit poſt mortem, ſed in vita (ſi tamen ea excommunicatio dicenda ſit) neque eas propriè per ſententiam poſtea abſoluit, ſed per interceſſionem, mittendo oblationem, quæ pro eis Domino offerretur. AT (inquies) S. Gregorius ibidem vt oſtendat, non eſſe mirum, ſi B. Benedictus potuit in carne mortali degens de ſpiritibus defunctorum iudicare, allegauit illud Euangelicum. *Quodcunq; ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis.* RESPONDEO, S. Gregorium, argumentum à ſimili ducere voluiſſe: nam quemadmodum diuinâ poteſtate ſibi collatâ poſſunt Prælati, cùm ſint homines in carne mortali degentes, iudicare de rebus ſpiritualibus: ita potuit S. Benedictus in carne adhuc mortali degens, extraordinario priuilegio ſibi collato à Deo, ligatas tenere, vel ſoluere animas earum, quibus, dum viuerent, excommunicationis ſententiam fuerat comminatus. Neque credibile eſt, S. Gregorium S. Leoni repugnare voluiſſe, qui in Epiſt.

ad

ad Ruſticum iam citata, diſertis verbis docet, non poſſe ab Eccleſia ſolui eos, qui communione priuati de hac vita recedunt, cùm iam ſint in diuino iudicio conſtituti.

TERTIA quæſtio eſt, quid ſignificet illud *per modum ſuffragij*; cùm Pontifices dicunt, indulgentias valere defunctis per modum ſuffragij non deſunt, qui exiſtiment indulgentias prodeſſe defunctis per modum ſuffragij, quia proſunt eis ſuffragia, id eſt, miſſæ, preces & alia pia opera, quæ Pontifex iniungit, cùm indulgentias tribuit? Sed hoc non eſt indulgentias prodeſſe: nam etiamſi Pontifex ea opera non iniungeret, valerent illa ſuffragia ad refrigerium defunctorum. Itaque fruſtra darentur indulgentiæ defunctis, ſi nihil adderent præter valorem ſuffragiorum. neque Pontifices dicerent, indulgentias prodeſſe per modũ ſuffragij, ſed dicerent cum Oſtienſi, indulgentias non prodeſſe defunctis vi indulgentiæ. ſed ſolâ vi ſuffragiorum adiunctorum. Alij exiſtimârunt, indulgentias defunctis prodeſſe per modum ſuffragij, quia tametſi ipſæ indulgentię reuera proſint, proſunt tamen per ſuffragia viuentibus imperata: Pontifex enim applicat ſatisfactiones Chriſti, & ſanctorum, ex theſauro, tam viuentibus, quàm defunctis: ſed viuentibus applicat per opera ipſis viuentibus iniuncta; defunctis verò per opera eiſdem viuentibus imperata; quæ opera cùm fiant nomine defunctorum, ſuffragia quædam defunctorum dici poſſunt. Sed neque hæc ſententia rationem idoneam reddit illorum verborum: neque enim hoc eſt, indulgentias prodeſſe per modum ſuffragij, ſed eſt prodeſſe per ipſa ſuffragia. Vera igitur ſententia eſt, indulgentias prodeſſe per modum ſuffragij, quia non proſunt per modum abſolutionis iuridicæ, ſed per modum ſolutionis, quo modo proſunt ſuffragia, quæ vel publicè, vel priuatim, pro defunctis fieri ſolent. Sed cùm ſuffragia tribus modis defunctos iuuent, per modum meriti de congruo, per modum impetrationis, & per modum ſatisfactionis: indulgentiæ autem non ſint niſi ſatisfactoriæ, intelligendum eſt, indulgentias dari defunctis per modum ſuffragij tantùm ſa-

tiſfactorij. Itaque, quemadmodum cùm quis dat eleemoſynam, vel ieiunat, vel peregrinatur ad loca ſancta, pro defunctis, non abſoluit defunctos à reatu pœnæ, ſed offert Deo ſatisfactionem illam pro defunctis, vt Deus eam acceptans, liberet defunctos à debito pœnę, quam luituri erant: Sic, Pontifex non abſoluit animas defunctorum, ſed offert Deo ex theſanro ſatisfactionum, quantum neceſſe eſt ad eas liberandas: & Deus acceptans alienam ſatisfactionem communicatam animabus defunctorum, eas liberat à reatu illo pœnæ. Sed hoc intereſt inter ſuffragia, & indulgentias, quòd vt ſuffragia offerantur, non requiritur aliqua iuriſdictio: ſed vt indulgentiæ dentur, requiritur iuriſdictio: quia non poteſt theſaurum diſpenſare, niſi qui habet claues Eccleſiaſticas. Præterea, qui offert ſuffragia, neſcit an id quod offert, ſufficiat ad animam liberandam, vel ſolùm refrigerandam: at Pontifex poteſt offerre ex theſauro illo infinito, quantum requiritur ad ſatisfaciendum integrè pro reatu cuiuſcunque pœnæ: & ideò dicitur dare indulgentiam plenariam, atque animas liberare per modum ſuffragij, quia offert quantum ad plenam ſatisfactionem ſatis eſt. Vide Caietanum tract.16. de indulg. qu.6. & Cordubenſem q.15. de indulgentijs.

QVARTA QVAESTIO, difficillima omnium, ea eſt, vtrum ex iuſtitia, ſiue certâ lege, & ex condigno proſint indulgentiæ defunctis, an ſolùm ex benignitate Dei, & ex congruo? Aliqui docent, indulgentias ex condigno, ſiue ex iuſtitia defunctis prodeſſe. Ita enim ſcribit Dominicus à Soto in 4. d.21. qu.2. ar.3. quem ſequitur Nauarrus de Iubileo, notab.22. nu.20. Ratio eorum eſt, quoniam poteſt vnus viuens pro alio viuente ex condigno ſatisfacere: igitur poteſt etiam viuens pro mortuo ſatisfacere ex condigno. eadem enim eſt ratio vtriuſq; ſatisfactionis, vnio videlicet, quæ eſt inter membra eiuſdem corporis Eccleſiæ: nam viuens pro viuente ſatisfacit ex condigno; quia ſunt membra eiuſdem corporis, glutino fidei & charitatis vnita: at etiam mortui,

qui

qui in purgatorio degunt, membra eiuſdem corporis, glutino fidei & caritatis vnita. Quod ſi priuatorum ſuffragia ex condigno defunctis proſunt, quatenus ſatisfactiones ſunt, certè multò magis ſatisfactiones Chriſti, & ſanctorum, iiſdem mortuis fidelibus, à capite Eccleſiæ, id eſt, à Pontifice Maximo applicatæ, proderũt ex condigno.

ALII CONTRA ſentiunt, indulgentias, quæ defunctis dantur, niſi miſericordia & benignitate Dei, ac per hoc ex congruo, non ex condigno eis prodeſſe. Ita docet Caietanus tract. 16. q. 5. quem ſequuntur Petrus de Soto, lect. 3. de indulgentijs, & Antonius Cordubenſis, qu. 15. de indulgentijs. Neque ſignificare volunt hi auctores, dubium aut incertum eſſe dogma Eccleſiaſticum, de indulgentijs defunctorum, imò affirmant, certum eſſe, & indubitatum, quòd indulgentiæ rectè dentur, vel ſuſcipiantur pro defunctis, quodque illis prodeſſe poſſint, & re ipſa proſint, vel ad refrigerium, vel ad plenam liberationem, ſed quibus, quando, & quantum diuinæ pietati placuerit: quo modo etiam pro mortuis rectè fundi preces, eiſque prodeſſe, fides Catholica docet: & tamen non ex condigno, ſed ex congruo, non ex iuſtitia, ſed ex miſericordia nos impetrare confidimus, quicquid à Domino petimus, vt vel ex ipſa forma precum intelligi poteſt. RATIONES huius ſententiæ ſunt hæ. PRIMA, quoniam non videtur certum, poſſe viuentes pro viuentibus ſatisfacere ex condigno, quod erat fundamentum prioris opinionis: contrarium enim docent Ioan. Medina cod. de ſatisfactione, qu. 5. & Cordubenſis qu. 5. de indulg. Vnio enim fidei, & caritatis, quo colligantur inter ſe viua membra Eccleſiæ, facit quidem vt poſſimus inuicem adiuuare, & bona noſtra communicare, & vnus pro alio ſaltem ex congruo ſatisfacere, ſed non videtur facere, vt teneatur Deus ex iuſtitia acceptare vnius ſatisfactionem pro altero, niſi oſtẽdatur de hac re pactum, vel promiſſio aliqua ipſius Dei: quamuis poſſit Deus, & ſoleat acceptare ex benignitate ſua, & confirmatur a ſimili: nam in foro ex-

terno non tenetur iudex acceptare, vt vnus flagelletur, vel ad triremes amandetur pro alio, etiamſi illi non ſolum ſint coniuncti, vt Chriſtiani, ſed etiam vt ciues, vel vt conſanguinei. Denique videtur eſſe proprium ſolius Chriſti, poſſe pro alijs ex condigno, vt mereri, ita etiam ſatisfacere: quoniam eſt caput corporis Eccleſię, & dum pro nobis ſatisfecit, pro corpore ſuo ſatisfecit. SECVNDA ratio, quoniam etiam ſi certum eſſet, poſſe in præſenti vita vnum pro alio ex condigno ſatisfacere; tamen non videtur eadem ratio de ſatisfactione pro defunctis: hic enim poſſumus ſoluere pœnas eiuſdem generis. vt noſtro ieiunio, vel eleemoſyna ſatisfacere pro alio qui ieiunij, vel eleemoſynæ pœnam ſubiturus erat: at pœnæ quibus iam addictæ ſunt animę in purgatorio, ſunt alterius generis: & ideò ſicut non tenetur iudex remittere pęnam corporalem vni alicui reo, propter mulctam pecuniariam, quam alius offert: ita non videtur, teneri Deum, ex iuſtitia admittere ſatisfactiones huius vitæ pro remiſſione pœnarum purgatorij, ad quas animæ illæ iam ſunt addictæ. Sed ſi id fiat, vt certò fieri credimus, ex benignitate Dei fieri credibile eſt. TERTIA ratio, quoniam ipſæ animæ, vt ex hiſtorijs grauium auctorum colligimus, hoc ipſum declaraſſe videntur. Nam Petrus Damiani in Epiſt. 5. ad Dominicum, cap. 4. ſcribit, animam Benedicti Pontificis Roman. in purgatorio conſtitutam apparuiſſe, Deo permittente, cuidam, atq; ab eo petijſſe, vt ſuffragia pro ipſa fierent, & addidiſſe, ſe per ea ſuffragia liberandam, quando hoc miſeratio diuina decreuerit. Petrus quoque Cluniacenſis in 1. libro de miraculis, cap. 10. ſcribit, animam defuncti apparuiſſe alicui, & poſtulatis ſuffragijs adieciſſe, per ineffabilem miſericordiam Dei ſe liberandam, ſi ei per ſuffragia ſubuentum fuiſſet. & cap. 27. ſcribit, aliam animam ſimiliter apparentem, & ſuffragia poſtulantem adieciſſe, conditoris mediante clementiâ, ſe per ea ſuffragia liberandam. Quod ſi ſuffragia nituntur pietate diuina, & indulgentiæ defunctis non dantur, niſi per modum ſuffragij, certè ſequi videtur, vt etiam indulgen-

tiæ

tiæ ex diuina pietate defunctis proſint. Ex his ſententijs neutram reprobare audeo, videtur enim prior admodũ pia, poſterior verò valdè rationabilis.

QVINTA quæſtio eſt, quid requiratur ad hoc, vt indulgentiæ defunctis proſint. Et quidem certũ eſt, PRIMVM auctoritatem requiri, eamque ſummam, id eſt, Apoſtolicæ ſedis: non enim Epiſcopi, aliјq. Prælati, ſummo Pontifice inferiores, indulgentias defunctis concedere poſſunt, vt Nauarrus docet de Iubileo, notab. 22. num. 4. quoniam ſolus Chriſti Vicarius habet poteſtatem diſpenſandi theſaurum Eccleſiæ abſolutè: Epiſcopi enim ſolùm poſſunt applicare ſubditis ſuis ſecundũ menſuram ſibi ab Apoſtolica ſede determinatam. SECVNDO certum eſt, requiri cauſſam iuſtam, vt S. Thomas docet, in 4 d. 45. qu. 2. ar. 3. qu. 2. Non enim poteſt ſummus Pontifex pro arbitrio liberare animas à pœnis purgatorij, neque ſufficit pro cauſſa vtilitas illarum animarum, vel gloria Dei, quæ redundaret ex animarum illarum liberatione: nam ſi iſta ſufficerent, Chriſtus ipſe iam omnes animas liberaſſet. Itaque requiritur cauſſa aliqua particularis, pertinens ad honorem Dei, & Eccleſiæ vtilitatem: ſicut de indulgentijs pro viuentibus diximus, ita vt ſummus Pontifex arbitretur, gratiorem eſſe Deo rem illam, cuius gratiâ iudulgentiæ conceduntur, quam executionem iuſtitiæ, quę exercetur in expiandis animabus purgatorij. TERTIO requiritur, vt qui pro defunctis indulgentias ſuſcipit, adimpleat opus iniunctum: nam vt S. Thomas, loco notato, & alij Doctores ſcribunt, indulgentiæ, primariò, & directè non dantur, niſi viuentibus, qui poſſunt opera iniuncta perficere: defunctis autem dantur ſecũdariò, & indirectè, quatenus viuentes pro mortuis opera iniuncta perficiunt: ex quo etiam requiritur, vt qui opera illa perficit, ſit in ſtatu gratiæ, ſi opera ipſa id requirant, vt diximus ſuprà, de opere viuentibus iniuncto. Nam ſi opus iniunctum id non requirit, probabiliter dici poteſt, prodeſſe defunctis indulgentias, etiamſi is, qui pro defunctis eas ſuſcipit, non ſit in ſtatu gratiæ. Sed omninò tutius eſt, vt

qui

qui cupit mortuis indulgentiam obtinere, prius det operam, vt ipſe indulgentiam à culpa per ſacramentum confeſſionis obtineat. QVARTO requiritur, ex ſententia Caietani, tract. 16 q 5 de indulg vt defunctus non ſolùm ſit in ſtatu gratiæ, & in purgatorijs locis degat; ſed etiam, vt dum viueret, fuerit deuotus clauium Eccleſiæ, mortuoſque ſuffragijs iuuare ſtuduerit, & pro ſuis peccatis ſatisfacere non neglexerit. ita enim intelligit Caietanus verba illa S. Auguſtini, lib. de cura pro mortuis cap. 1. & in Enchiridio cap. 109. *Suffragia non prodeſſe omnibus mortuis, ſed illis tantùm, qui in hac vita meruerunt, vt ſibi prodeſſe poſſent.* Sed hæc Caietani ſentẽtia, vt eſt vtilis & pia, quia excitat viuentes ad opera bona, ita videtur minùs vera, & ab omnibus paſſim refellitur: Nam S. Auguſtinus, locis notatis, non excludit à ſuffragijs, etiam particularibus, vllas animas ex ijs, quæ degunt in purgatorio, ſed ſolum animas damnatas ad æternas pœnas inferorum. dicit enim eas tantùm eſſe capaces ſuffragiorum, quæ dum viuerent, id meruerũt, quia videlicet in gratia Dei, & charitate perſeuerarunt: charitas enim eſt fundamentum communionis inter Eccleſiæ membra, & non aliqua peculiaris deuotio ad Eccleſiæ claues, vel aliquid huiuſmodi.

POSTREMA quæſtio eſt, an indulgentiæ proſint illis, pro quibus in particulari ſuſcipiuntur, an omnibus in communi? præpoſitiuus quidam antiquus auctor, vt refert S. Thomas in 4. d. 45. qu. 2. ar. 4. docebat, ſuffragia Eccleſiæ ſemper prodeſſe defunctis fidelibus in communi, & illis magis, qui liberationi propinquiores erant, atque ad hoc perſuadendum adducebat ſimilitudinem lucernæ, quæ ſi accendatur in aula regis pro ipſo rege, non tamen lucet ſoli regi, ſed omnibus, qui adſunt, & illis magis, qui habẽt oculos meliores. Adducebat quoque ſimilitudinem ex libro aliquo, qui fortè legatur ad menſam regis, ex quo non minorem fructum percipiunt alij qui adſunt, quàm rex ipſe, & nonnulli fortè longè maiorem, quamuis propriè regi liber legatur. Quod Præpoſitiuus de ſuffragijs dixit, idem ſine dubio, de indul-

dulgentijs intellexit, quæ iuuant defunctos per modum ſuffragij. Sed reſponſio communis Doctorum eſt, tam ſuffragia, quàm indulgentias prodeſſe omnibus defunctis, quoad gaudium quoddam accidentarium: charitas enim facit omnia communia in hoc ſenſu, quod omnes, qui ſunt præditi charitate, gaudent de bonis aliorum, ac ſi propria eſſent: Sed quoad ſatisfactionem & liberationem à pœnis, ſuffragia Eccleſiæ communia prodeſſe omnibus in communi; ſed ſuffragia particularia, & indulgentias, quæ pro certis animabus ſuſcipiuntur, non prodeſſe niſi illis, quibus ex intẽtione viuentium applicantur. Atque hoc eſſe veriſſimum, perſpicuum eſt; primò, ex ipſis Pontificijs conceſſionibus: nam Paſchalis primus, indulgentiam ita conceſſit, vt qui pro anima patris, vel alterius particularis perſonæ defunctæ, tot miſſas celebrauerit in capella S. Zenonis, quæ eſt in Eccleſia S. Praxedis; animas illas de purgatorij pœnis eripiat. Item Alexander VI. Clemens VII. alijque Pontifices in conſtitutionibus de indictione Iubilei, diſertis verbis dicunt, indulgentias illas anni Iubilei, extendi per modum ſuffragij ad animas patris, vel matris, vel alterius perſonę particularis, pro quibus ſuſcipientur. Secundò, quoniam hic eſt ſenſus totius Eccleſiæ, omniumque fidelium. Tertiò, quoniam S. Auguſtinus in lib. de cura pro mortuis, cap. 4. ſcribit, Eccleſiam ſuffragia quædam communia tranſmittere ad animas defunctorum, vt quibus deſunt particularia à conſanguineis, vel amicis. nõ deſint aliqua à communi matre, quæ eſt Eccleſia. Quartò denique, quoniam nulla ratio eſt, cur ſatisfactiones vni alicui animæ per intentionem ſatisfacientis applicatæ, aut illi non proſint magis, quàm alijs, aut alijs vllo modo proſint. Neque ſimilitudines illæ Præpoſitiui aliquid efficiunt: non enim ſimiles ſunt indulgentiæ, vel ſuffragia particularia lucernæ, vel lectioni, ſed potius ſummæ pecuniariæ, quæ ita datur in liberationem alicuius debitoris ab ære alieno, vt per eam non poſſint debitores alij liberari.

R. P. RO-

R. P. ROBERTI BELLARmini Politiani, è Societate Ieſu,

DE INDVLGENTIIS LIBER SECVNDVS.

Præfatio, & Ordo Diſputationis.

DIſſeruimus hactenus de indulgentijs ſcholaſtico more, tum vt Catholicis ſatisfaceremus, tum vt futuræ diſputationis fundamenta iaceremus. Voluimus autem quæſtiones Scholaſticas, à diſputatione aduerſus hæreticos ſeparare, ne cogerentur Catholici, aut hæretici omnia legere, ſed liberum eſſet vnicuique quod vellet eligere. Igitur reſpondebimus PRIMVM *ijs, quæ Martinus Lutherus aduerſus indulgentias in aſſertione articulorum ſuorũ ſcripſit. in qua re breuiores erimus, quoniam ſunt ea omnia à Ioanne Roffenſi beatæ memoriæ viro, diligentiſſimè confutata.* DEINDE, *excutiemus ea, quæ Ioannes Caluinus in inſtitutione ſua doctrinæ Catholicæ de indulgentijs obiecit.* TERTIO, *breuiter refutabimus nugas Tilmanni Heshuſij.* AD EXTREMVM *reſpondebimus Martino Kemnitio, qui præter cæteros copioſè de indulgentijs diſputauit, in examine poſtremæ ſeſſionis Concilij Tridentini.*

CAPVT PRIMVM.

Refutantur argumenta Lutheri contra indulgentias.

MArtinus Lutherus, hæreſiarcha noſtri ſeculi à reprehenſione indulgentiarum ſectam ſuam auſpi-

auſpicatus eſt. & quod mirum videri poterit, ita per quoſdam gradus ad ſummum impietatis adſcendit, vt non animaduerterit, maiori ſe licentiæ adiū ūpaſſe fecisſe, quàm ea eſſet, ob cuius repreſſionem cum Catholicis Doctoribus contendere, atque altercari, & libris, & ſermonib⁹ cœpit: nã cùm Albertus Card. & Archiepiſcop⁹ Moguntinus, præpoſitus eſſet à Leone X. Pontifice Maximo, indulgentijs quibuſdam per Germaniam prædicandis. ſcripſit ad eum Lutherus Epiſtolam, in qua notabat errorem illorum, qui vſque adeò indulgentijs confidebant, vt ſecuros ſe de ſalute ſempiterna eſſe arbitrarentur, ſi nummeum argenteum in arcam, iuxta præſcriptum indulgentiæ, conieciſſent. Refellit autem hanc nimiam confidentiam eo potiſſimùm argumento, quòd ne ipſe quidem habitus gratiæ iuſtificantis, à Deo cordibus noſtris infuſus, certos nos reddere poſſit de ſalute æterna obtinenda, cùm Apoſtolus iubeat, vt cum timore, & tremore ſalutem noſtram operemur. Deinde, paullò pòſt, longiùs progreſſus, edidit Reſolutiones de indulgentijs, & mox libellum pro ijſdem reſolutionibus, in quibus docuit, indulgentias eſſe pias fraudes matris Eccleſiæ, quæ promiſſione indulgentiarum excitat filios ſuos ad opera bona, cùm tamen indulgentiæ non remittant pœnam debitam in iudicio Dei, ſed ſolùm in iudicio Eccleſiaſtico, & ſimul addidit, theſaurum meritorum Chriſti non eſſe in poteſtate Pontificum, neque expendendum in re tam vili, vt eſt expiatio à pœna temporaria. Ita progreſſus eſt à reprehenſione abuſuum ad reprehenſionem indulgentiarum, ſed neque hic ſubſtitit: nam cùm Leo X. Pontifex hanc nouam Lutheri doctrinam improbaſſet; ſcripſit ille continuò librum de Captiuitate Babylonica, in cuius libri principio docuit, indulgentias non eſſe pias fraudes matris Eccleſiæ, ſed meras Pontificum impoſturas. Addidit etiam mox librum alium, in quo aſſeruit, ac defendit omnes articulos à Leone X. improbatos, atque in eo libro adfirmauit, indulgentias nihil eſſe, & ſi quid eſſent, non fore vtiles, ſed pernicioſas: cùm liberent homines ab operi-

operibus bonis:non eſſe neceſſarias,vel expetendas, niſi publicis peccatoribus, inertibus & deſidioſis,quibus publica pœnitentia eſſet impoſita, quam peragere nollent. Denique,adſeruit,nullum eſſe purgatorium, nullam requiri ſatisfactionem poſt culpam remiſſam, ſolâ fide homines iuſtificari,& liberari ab omni debito culpæ & pœnæ.Itaque incidit in eum abuſum, quem initio reprehendit,vel potiùs in alium longè maiorem. ægrè ferebat enim initio,quod homines iniecto in arcam argenteo numo,& indulgentiâ ſuſceptâ, ſecuros ſe de ſalute æterna eſſe confiderent.Ipſe autem etiam ſine numo argenteo, ſecuros omnes reddidit de iuſtificatione,& ſalute: neque vllus vnquam tam amplam indulgentiam promulgauit,quàm Lutherus, qui ſine vllo pœnitentiæ labore,ſine vllis operibus bonis, culpas omnes & pœnas,ſolâ fide remiſit:ſi tamen ea indulgentia, & non potiùs licentia, & verè impia fraus & impoſtura dicenda eſt.Ea vero,quæ profert ad ſuum dogma ſtabiliendum, in aſſertione articuli 17.& ſequentium,tam ſunt inepta, & parùm inter ſe connexa,vt vix ad argumenti formam reuocari poſſint.

PRIMA igitur obiectio eiuſmodi eſt: *Merita Chriſti ſunt res ſacræ,& viuæ, cùm corda iuſtificent; indulgentiæ autem non iuſtificant, ſed ſolùm remittere dicuntur debitum pœnæ temporalis: igitur indulgentiæ non poſſunt fundari in theſauro meritorum Chriſti.* RESPONSIO. Merita Chriſti ſunt res viuæ, & ſacræ,ſed non ſolùm iuſtificant corda, verùm etiam ſatiſfactoria ſunt pro reatu pœnæ, tum ſempiternæ, tum temporariæ. Quocirca non eſt mirum,ſi in meritis Chriſti fundari poſſint. non ſolùm ſacramenta,quæ iuſtificando abluunt maculas culpæ, ſed etiam indulgentiæ quæ applicando ſatisfactionem Chriſti,expiant reatum pœnæ. Porrò,Chriſti merita,ſeu potiùs Chriſti paſſionem,non ſolùm fuiſſe meritoriam,ſed etiam ſatisfactoriam,probamus ex eo, quod ſcripſit Iſaias cap.53. *Verè languores noſtros ipſe tulit, & dolores noſtros ipſe portauit.* & S. Ioannes in priore Epiſtola, cap.2. *Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris,non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi.*

Luthe-

Lutherus verò non probauit Chriſti paſſionem non eſſe ſatisfactoriam, quod tamen probare debuit, ſi quid efficere voluit.

SECVNDA OBIECTIO: *Blaſphemia eſt, rem ita ſacram, vt ſunt merita Chriſti, in ſordidum opus mortis ponere, at pœna temporalis, eſt ſordidum opus mortis: igitur blaſphemia eſt, Chriſti merita collocare in expiatione pœnæ temporalis.* RESPONSIO. Quare Lutherus vocet ſordidum mortis opus, temporalem pęnam, non facilè diuinarem, niſi fortè, quia reatus pœnæ fructus eſt peccati, quod eſt mors animæ, ita nominare placuerit. Sed quęcunque ſit cauſſa huius appellationis, certè non eſt ſordidum, ſed glorioſum, liberare hominem à ſordido mortis opere. Nam quid ſordidius, & deterius peccato? & tamen non eſt ſordidum Chriſto, ſed valdè honorificum, eſſe agnum Dei, qui tollit peccata mundi. multò igitur minùs ſordidum erit, expiare reatum pœnæ, cùm nō ſit ſordidum, expiare reatum culpæ. Quare non eſt blaſphemia, ſed glorioſa prædicatio dicere, *Chriſti merita ſacroſancta eius eſſe virtutis, vt omnia peccata, & peccatorum reatus omnes eluere; & expiare valeant.*

TERTIA OBIECTIO: *Merita Chriſti ſunt omnibus neceſſaria ad ſalutem, & ideò tenentur omnes quærere, vt ſibi ea merita applicentur: At indulgentiæ non ſunt neceſſariæ ad ſalutem, neque tenentur Chriſtiani vllo præcepto ad eas ſuſcipiendas: non igitur fundantur indulgentiæ in meritis Chriſti.* RESPONSIO. Merita Chriſti partim ſunt omnibus neceſſaria, partim non neceſſaria, ſed vtilia. atque hoc poſteriore modo ad fundamentum indulgentiarum pertinent. Nam quod attinet ad gratiam iuſtificationis obtinendam, ſine qua nemo ſaluus eſſe poteſt, ſunt Chriſti merita omnibus neceſſaria, & ideò tenentur omnes diuino præcepto curare, vt ſibi ea merita per baptiſmum, vel, ſi poſt baptiſmum à gratia Dei exciderint, per ſacramentum pœnitentiæ applicentur, & hoc modo fatemur, non pertinere ad fundamentum indulgentiæ, Chriſti merita. At ſi quis poſt gratiam reconciliationis adeptam, adhuc ſit reus luendæ pœnæ temporalis, is non neceſſariò eget meritis Chriſti, vt per ea reatus ille ſimpli-

ſimpliciter condonetur: non quod ſine meritis Chriſti poſſit reatus pœnæ ſimpliciter condonari, ſed quia poterit ipſe non requirere tantam liberalitatem, contentus ipſe ſuis laboribus,& pœnis, vel in hac vita, vel in purgatorio ſatisfacere Deo, cooperante ſemper Chriſti merito,& gratiâ;tamen vtiliſſimum illi erit, ſi Chriſti merita ita ſibi per indulgentias applicentur, vt ſine propria ſatisfactione,continuò reatus ille ſoluatur, & hoc modo negari non poteſt, quin merita Chriſti pertineant ad theſaurum, & fundamentum indulgentiarum, quamuis vt nemo cogitur ſuſcipere indulgentias, ita nemo cogatur dare operam, vt debitum temporalis pœnæ,Chriſti paſſione,& meritis, ſine labore proprio compenſetur.

QVARTA OBIECTIO: *Nullis ſcripturæ ſacræ teſtimonijs theſaurus indulgentiarum comprobari poteſt, ſed ſola conſtitutione Innocentij VI. quæ incipit,Vnigenitus.Non igitur ſatis firma ſunt,quæ de indulgentijs traduntur.* RESPONSIO. Iam ſuprà oſtendimus, in priore libro, indulgentiarum theſaurum non carere fundaméto ſcripturarum ſanctarum.. Sed quamuis nulla teſtimonia ſcripturarum haberemus, non propterea ſolâ Innocentij conſtitutione niteremur, neque enim Innocentius ex proprio capite theſaurũ excogitauit: ſed ex antiqua traditione, ex Eccleſiæ ſenſu, ex Theologorum communi doctrina, & conſuetudine veterum Pontificum didicit,quod de theſauro docuit, & auctoritate Apoſtolica confirmauit. Denique, etiamſi nihil certi de theſauro indulgentiarum (quod tamen minimè concedimus) ante conſtitutionem Innocentij habuiſſemus, ſatis tamen certi redderemur de theſauri huius veritate ex Innocentij Pont. Max. declaratione. Ipſum enim toti Eccleſiæ datum à Deo magiſtrum & doctorem eſſe ſcimus,cùm illius ſedem teneat. cui propriè dictum eſt;*Paſce oues meas* Ioan.21. ſed de hac re ſatis multa in alijs noſtris libris,ac præſertim lib.4. de ſummo Pontifice,cap.3.ſcripta extant, quæ hoc loco repetenda non ſunt.

QVINTA OBIECTIO:*Pœnæ,quæ peccatum ſequuntur,*

tur, non poſſunt vllo modo remitti, ſed velimus, nolimus, toleranda ſunt: igitur indulgentiæ, quæ dicuntur eſſe remiſſiones pœnarum, nihil omnino ſunt. Probat Lutherus antecedens huius argumenti ex eo, quod pœna peccati, Adamo, & toti generi humano inflicta, eſt labor, & mors; quam pœnam certum eſt per indulgentias tolli non poſſe. Sic etiam Deus in Pſal. 88. dicit: *Si peccauerint filij tui, viſitabo in virga iniquitates eorum. At Papa hanc virgam per indulgentias auertere non poteſt. Sic Apoſtolus ad Hebræos 12. dicit, nos à Deo diſciplinam accipere. & 1. Corinth. 11. dicit, nos à Deo iudicari, & corripi, vt non cum hoc mundo damnemur, iſtam verò diſciplinam, & correptionem indulgentiæ non tollunt.* RESPONSIO. In libro ſuperiore demonſtrauimus, per indulgentias non remitti pœnas naturales, id eſt, quæ ſequuntur originale peccatum, & toti generi humano ſunt communes: ſed pœnas illas duntaxat, quæ ſequuntur peccata perſonalia; & eas non omnes, ſed eas tantum, quarum ſumus rei in foro pœnitentiario; non autem eas, quas debemus in foro externo. Porrò, pœnæ, quarum fit mentio in Pſalmo 88. & in Epiſtolis ad Corinthios, & ad Hebræos, ad forum externum pertinent: infliguntur enim à Deo tanquam iudice, in externo & criminali foro. Nam ſi non poteſt indulgentia tollere pœnam, quâ Prætor aliquem multauit ob furtum, vel homicidium, quantò minus tollere poterit eam, quam Deus ipſe alicui decreuit? Quam igitur, inquies, pœnam tollit indulgentia? Illam, quæ in foro pœnitentiario infligitur, quæ voluntariè adimpletur, ad quam implendam non cogimur, niſi timore Dei, & ſtimulo conſcientiæ. Hæc enim eſt, per quam Domino ſatisfacimus, & cui ſuccedit, niſi in præſenti, Domino ſatisfiat, purgatorij pœna. Quamuis illud etiam negari non debeat, ſatisfieri quoq; Deo per flagella ab ipſo immiſſa, quando libenti animo tolerantur; ſicut etiam interdum per pœnam ſponte ſuſceptam præuenimus manum Dei, & flagella eius auertimus, vt exemplum Niniuitarum docet. quod habetur apud Ionam Prophetam, capite poſtremo.

SEXTA OBIECTIO: *Indulgentiæ dicuntur remittere*

pœnitẽtias iniũctas: at illæ ſunt opera bona, videlicet ieiunia eleemoſynæ preces, & ſimilia: Igitur indulgentiæ noxiæ ſunt, non ſalutares, cũ à bonis operibus nos impediant. RESPONSIO. indulgentiæ remittunt pœnitentias iniunctas, non quatenus ſunt opera bona, ſed quatenus debitum eas implendi retardaret noſtrum ingreſſum in vitam æternam, ſi fortè ante illarum impletionem de vita nos exire contingeret. Itaque Eccleſia, dum largitur indulgentias non prohibet ſtudium pœnitentiæ, imò ad illud nos hortatur, & excitat; ſed à reatu illo nos liberat, quo, vt diximus, impediri poſſemus à regno cælorum citiùs obtinendo, proinde, verè ſalutares, & nullo modo noxiæ dicendæ ſunt indulgentiæ. Atque hæc eſt ſumma obiectionum Lutheri: nam ad ſingula eius verba ſatis accuratè Roffenſis reſpondit, vt non ſit opus aliquid addere.

CAPVT SECVNDVM.

Reſpondetur ad ea, quæ aduerſus indulgentias Ioannes Caluinus obiecit in lib. inſtitut. cap. 9. num 38.

VEnio nunc ad obiectiones IOANNIS CALVINI. Et quoniam nemo, quod ſciam, eius ſententias ex propoſito diſcutiendas ſuſcepit: reſpondebo ad omnia, quæ ſcripſit in inſtitutione, cap. 9. à num. 38. vſque ad 44. in quem locum congeſſit, quæ de indulgentijs dicenda ſibi eſſe iudicauit.

INITIO igitur, nu. 38 more ſuo, conuitijs, & mendacijs ludit. Primùm enim ſcribit, non multùm ſibi laborandum eſſe in indulgentijs refellendis, cùm ex ſponte ſua, atque argumentis Lutheri, tanquam fortiſſimis arietibus concuſſæ, ad inclinationem ſpectare incipiant. Deinde addit, eas tamdiu ſaluas conſtitiſſe, quoniã tam altâ errorum nocte immerſi fuerunt aliquot ſeculis homines, vt cùm viderent, per indulgentias ſibi emungi pecunias, quæ in ſcorta, & lenones abſumerentur, & à quæſtuarijs ſe palàm deludi: tamen indulgentias ſumma veneratione exciperent, venerarentur, adorarent.

Ad-

Adiungit poſtremò, vbi orbis ſibi ſapere aliquid permiſit, indulgentias paulatim frigere, & congelaſcere cœpiſſe. Sed PRIMVM Caluini pronunciatum adeò falſum eſſe conſtat, vt nunquam maior fuerit indulgentiarum frequentia, nunquam maior deuotio, nunquam tam ardenter à populis Catholicis expetitæ fuerint, quàm ab eo tempore, quo à Luthero exagitari cœperunt. Hinc enim Tridentinum Concilium, ſeſſ. 25. de indulgentijs moderandis decretum edidit, & Clemens VIII. Pontifex Maximus, qui nunc Eccleſiam regit, nimium deſiderium indulgétiarum, & piam petentium importunitaté reprimendá eſſe prudétiſſimè cenſuit. Argumenta verò Lutheri adeo leuia, inſulſa, inepta ſunt, vt non videatur negligentius cauſſam iſtá agere potuiſſe, ſi ex animo prȩuaricari voluiſſet. Certè à doctis hominib. ita ridentur, vt per ea non euerti, ſed conſtitui indulgentias arbitrentur. At perſuaſit tamen Lutherus multis. Ita eſt, ſed perſuaſit etiam alia multò abſurdiora, quia viá latam aperuit, per quam carnales homines libenter ingrediuntur. quo modo etiam Mahumetes ſine miraculis, ſine ſapientia, ſine probitate vitæ, nouam ſuam ſectam, quò licentiá magnam carni ac ſenſibus daret, innumerabilibus hominibus perſuaſit.

ALTERVM Caluini pronunciatum in duobus peccat. Primùm enim tribuit errorum noctem aliquot ſeculis, in quibus doctrina de indulgentijs celebrior in Eccleſia fuiſſe videtur, videlicet ab anno milleſimo, ad milleſimum quingenteſimum. At certè, ſecula iſta, vt caruerunt luce linguarum Latinæ, & Græcæ: ita luce doctrinæ, & ſanctitate mirificè fulſeruut, vt nullis anterioribus ſeculis cedere videantur. Argumento eſſe poſſunt Concilia celeberrima, ſingulis his poſtremis ſeculis acta, Lateranenſia, Lugdunenſia, Viennenſia, Conſtantienſia, Florentina. Item viri ſancti, miraculis clariſſimi, Bernardus, Dominicus, Franciſcus, Antoninus, Petrus Martyr, Vincentius, Bernardinus, Nicolaus Tolentinus, & alij quàm plurimi. Denique, viri doctiſſimi, Anſelmus, Hugo, & Richardus Victorini, Alexan-

der, Albertus, Thomas, Bonauentura, Scotus, Henricus, Durandus, alijq́; prope innumerabiles, vt omittam Iureconſultos, Medicos, Hiſtoricos, qui ſcriptis ſuis, iſta ſecula egregiè illuſtrarunt. Deinde, Caluinus, abuſus quæſtuariorum in ipſos Pontifices refert, cùm apertiſſimè conſtet, à Pontificibus ſemper fuiſſe damnatos: vt perſpicuum eſt ex decretis Innocentij III. in Concilio Lateranenſi: Innocentij IV. in Concilio Lugdunenſi: & Clementis V. in Concilio Viennenſi. at vt intelligant Caluiniani, quàm immeritò de hac re Caluinus Pontifices reprehenderit, referam ad verbum partem decreti Clementis V. & Concilij Oecumenici Viennenſis: *Abuſionibus*, (ita decretum incipit) *quas nonnulli eleemoſynarum quæſtores in ſuis proponunt prædicationibus, vt ſimplices decipiant, & aurum ſubtili, vel fallaci potiùs ingenio extorqueant ab eiſdem: cùm in animarum cedat periculum, & ſcandalum plurimorum, viam, prout nobis poſsibile, precludere cupientes, iuxta ſtatuta Concilij generalis, duximus prohibendum diſtinctè, &c.* & infrà: *Ad hæc, cùm aliqui ex huiuſmodi quæſtoribus, ſicut ad noſtram audientiam eſt perlatum, non ſine multa temeritatis audacia, & deceptione multiplici animarũ, indulgentias populo, motu ſuo proprio, de facto concedant; ſuper votis diſpenſent à periurijs, homicidijs, & peccatis alijs ſibi confitentes abſoluant; malè ablata incerta (data ſibi aliqua pecuniæ quantitate) remittant; tertiam, aut quartam partem de pœnitentijs iniunctis relaxent; animas tres, vel plures parentum, vel amicorum illorum, qui eleemoſynas eis conferant, de purgatorio (vt aſſerunt mendaciter) extrahant, & ad gaudia paradiſi perducant: benefactoribus locorum, quorum quæſtores exiſtunt, remiſsionem plenariam peccatorũ indulgeant; & aliqui ex ipſis eos à pœna, & culpa (vt eorum verbis vtamur) abſoluant; Nos abuſus huiuſmodi, per quos cenſura vileſcit Eccleſiaſtica & clauium Eccleſiæ auctoritas ducitur in contemptum, omnimodè abolere volentes ea, per quoſcunque quæſtores fieri, vel attentari de cetero, diſtrictiùs inhibemus.* Non igitur, vt Caluinus mentitur, à Papa, & ſuis bulligerulis, quæſtuoſæ nundinationes de ſalute animarũ exercebantur; pauculis nummis, ſalutis pretium taxabatur; hacq́ue ſpecie, pecuniæ, quæ in ſcorta, & lenones, & commeſſationes turpiter inſumerentur, emungebantur. Sed hæc omnia, tanquam manifeſti

abu-

abuſus, à Pontificibus, & Concilijs Catholicis reprehendebantur, & prohibebantur: vt etiam hoc tempore reprehenduntur, & prohibentur.

TERTIVM Caluini pronunciatum, cauſſam veram aperit omnium malorum, quæ, Germaniæ, & totius Septentrionis magnam partem miſerè perdiderunt. Dicit enim, cùm orbis ſibi ſapere aliquid permiſit, tunc demũ cœpiſſe indulgentias frigerę, & congelaſcere, donec tandem euaneſcant. Quid enim eſt, *orbis ſibi ſapere aliquid permiſis*, niſi, priuati homines ſapere voluerunt, contra præceptum Apoſtoli, Roman. 12. *pluſquam ſapere oporteret.* Item, nullo mittente, nullo vocante, officium ſibi docendi deſumpſerunt. Oues, contemptis paſtoribus, ad noua paſcua progredi; equi, ſeſſoribus excuſſis, per deuia currere decreuerunt. Hæc igitur noua præſumptio, quâ vnuſquiſque, Luthero auctore, iudicem ſe controuerſiarum omnium fecit, ac Paſtores, & Rectores à Deo poſitos in Eccleſia, iuxta Apoſtolum ad Epheſ. 4. audire contempſit: hæc, inquam, eſt, quæ diſſidijs, & hæreſibus Septentrionem repleuit. Sed illud tamen, vt initiò diximus, falſum eſt, indulgentias frigere, & congelaſcere cœpiſſe, cùm orbis ſibi aliquid ſapere permiſit. quamuis enim ſerpente antiquo malè oculos aperiente, ſeductis ab hæreticis, non ſolùm indulgentiæ, ſed omnia bona opera, & ipſa fides vera, & Catholica, apud Lutheranos eſſe deſierint: tamen apud Catholicos, indulgentiæ, quæ antiquis temporibus frigere videbantur, poſt exortam Lutheri ſectam, quaſi per antiperiſtaſim recaleſcere, reuireſcere, ac reflorere cœperunt, tantumque abeſt, vt periculum ſit, ne euaneſcant, vt potiùs de moderandis, & intra certos terminos coërcendis, cogitandum fuerit. Sed iam ad argumenta veniamus.

CAPVT TERTIVM.

Reſpondetur ad obiectiones Caluini ex num. 39. cap. 9. Inſtit.

IN ſequenti numero, ſiue, vt iſte vocare ſolet, ſectione, Caluinus profitetur, ipſas indulgentias, etiam

abſterſas omni labe : id eſt, ſi nullo abuſu fœdentur, nihil eſſe aliud, niſi ſanguinis Chriſti profanationem, Satanæque ludibrium, quo Chriſtianum populum à Dei gratia, à vita, quæ eſt in Chriſto abducant, & à vera ſalutis via auertant. Grauiſſima hæc eſt indulgentiarum accuſatio, quam ſi Caluinus ſolidis argumentis comprobare queat, ſine dubio cauſſam obtinebit. Audiamus igitur probationem, *Quomodo enim*, inquit, *poterat fœdiùs profanari Chriſti ſanguis, quàm dum negatur, ſufficere ad peccatorum remiſſionem, ad reconcillationem, ad ſatisfactionem, niſi velut areſcentis, & exhauſti defectus aliunde ſuppleatur, & ſufficiatur* Sed hoc non tam argumentum, quàm mendacium eſt. Nullus enim Catholicorum ſcripſit, Chriſti ſanguinem non ſufficere ad peccatorum remiſſionem, ad reconciliationem, ad ſatisfactionem ; niſi defectus eius aliunde ſuppleatur. Debuiſſet ſanè, vel vnum aliquem allegare, qui ita ſentiret. Neque ſolùm nemo Catholicorum id ſcripſit, ſed neque ſcribere potuit: cùm ipſe Clemens VI. Pontifex, in conſtitutione de theſauro indulgentiarum, quem propriè Caluinus oppugnat, & omnes Theologi affirmant Chriſti ſanguinem adeò pretij eſſe infiniti, vt vel vna eius gutta ſufficere potuerit ad omnia totius mundi crimina expianda. Quod autem Caluinum fefellit, id fuit, quod Catholici docent, in theſauro indulgentiarum contineri non ſola Chriſti merita, ſed etiam ſanctorũ. Sed non ideò adiungimus meritis Chriſti, merita ſanctorũ, quaſi illa non ſufficiant, ſed vt merita ſanctorum, quæ illis ſuperfuerunt, nón ſint otioſa, vt ſancti hoc honore gaudeant, vt efficacitas meritorum Chriſti magis eluceat, quæ non ſolum per ſe poſſunt expiare peccata, & reatus peccatorum, ſed etiam efficere, vt merita ſanctorum vim habeant expiandi reatum pœnæ temporalis. Quæ eſt etiam ratio, cur Deus voluerit, vt vnuſquiſque noſtrum proprijs meritis coronam vitæ ſibi acquirat, iuxta illud Apoſtoli 2. Timoth. 2. *Non coronabitur, niſi qui legitimè certauerit*, non quod Chriſti merita non ſufficiant, ſed quia id nobis vtilius, & Chriſto glorioſius eſt. quemadmodum etiam idem Deus inſtituit,

tuit, vt ſecundæ cauſſæ non ſint otioſæ, ſed cum ipſa prima cauſſa ad res producendas conueniant, quamuis prima cauſſa, ſine ſecundis, res omnes, æquè facilè, ac perfectè efficere potuiſſet.

PERGIT Caluinus, & ex varijs ſcripturarum teſtimonijs probare nititur, Chriſti ſanguinem profanari, ſi illi ſanctorum merita adiungantur: *Chriſto, inquit, lex, & Prophetæ omnes (teſte Petro Act. 10.) teſtimonium perhibent, quòd per ipſum accipienda ſit remiſſio peccatorum: indulgentiæ remiſſionem peccatorum, per Petrum, Paulum, & Martyres largiuntur. Sanguis Chriſti emundat nos à peccato (inquit Ioannes, 1. Ioan. 1.) indulgentiæ ſanguinem Martyrum faciunt peccatorum ablutionem. Chriſtus (inquit Paulus 2. Corinth. 5.) qui peccatum non nouerat, factus pro nobis eſt peccatum, id eſt, peccati ſatisfactio, vt iuſtitia Dei efficeremur in illo: Indulgentiæ peccatorum ſatisfactionem in ſanguine Martyrum reponunt. Clamabat Paulus, & Corinthijs teſtificabatur. 1. Corinth. 1. ſolum Chriſtum pro ipſis crucifixum, & mortuum eſſe: Indulgentiæ pronunciant, Paulum, & alios pro nobis mortuos. Alibi dicit; Chriſtum acquiſiuiſſe Eccleſiam ſuo ſanguine, Act. 20. Indulgentiæ aliud pretium acquiſitionis in ſanguine Martyrum ſtatuunt. Vna oblatione Chriſtus conſummauit in perpetuum ſanctificatos, ait Apoſtolus Hebr. 10. Indulgentiæ reclamant, à Martyribus perfici ſanctificationem, quæ alioqui non ſufficeret. Ioannes dicit, Apoc. 7. Sanctos omnes lauiſſe ſtolas in ſanguine Agni: Indulgentiæ docent lauare ſtolas in ſanguine ſanctorum.* Hæc ille. Cui RESPONDEMVS, teſtimonia ſcripturarum veriſſima eſſe, ſed perperam allegari; loquuntur enim de remiſſione culpæ, ac præſertim letalis, id eſt, de iuſtificatione impij, & reconciliatione, per quam ex peccatoribus efficimur iuſti, quam accipimus in ſacramentis, Baptiſmi, vel pœnitentiæ, vbi nullum locum habent merita ſanctorum. Porrò, indulgentiæ non remittunt culpam, neque letalem, neque venialem, ſed ſolam pœnam, eamque temporariam, cuius reatus inueniri poteſt in hominibus iuſtificatis, ſanctificatis, ablutis, ſicut inueniebatur in Dauide, cui poſt confeſſionem peccati, dictum eſt à Propheta Nathan. 2. Reg. 12. *Dominus tranſtulit peccatum tuum, non morieris. Verumtamen, quoniam blaſphemare feciſti inimicos nomen Domini*

filius, qui natus eſt tibi, morte morietur. Non igitur indulgentiæ tribuunt ſanctis id eſt, quod ſcripturæ allegatę tribuunt Chriſto. Ac vt id planiùs fiat, excutiam breuiter ſingula teſtimonia à Caluino adducta. In actis, cap. 10. loquitur S. Petrus de remiſſione peccati, quæ habetur per fidem & ſacramenta, ſine qua nemo ſaluus eſſe poteſt: nam ideò dictum eſt Cornelio ab Angelo: *Acceſſi Simonem, qui cognominatur Petrus, qui loquetur tibi verba, in quibus ſaluus eris tu, & vniuerſa domus tua.* Neque obſtat, quod Cornelius in eodem loco dicitur fuiſſe vir iuſtus, & timens Deum, etiam antequam Petrum audiret. Nam vt ſcribit S. Auguſtinus in lib. 1. ad Simplicianum, qu. 2. *Iuſtus erat Cornelius iuſtitia quadam inchoata, & imperfecta, ſed non poterat ſaluus eſſe, niſi crederet in Chriſtum, & per bapitſmum remitterentur ei peccata, & ipſe incorporaretur Eccleſiæ.* Nam, vt idem Auguſtinus loquitur lib. 1 de prædeſt. ſanct. cap. 7. *ſi potuiſſet Cornelius ſine fide Chriſti ſaluus eſſe, non ad eum ædificandum miſſus fuiſſet architectus Petrus.* De hac igitur remiſſione loquitur idem Apoſtolus, cùm ait: *Huic omnes Prophetæ teſtimonium perhibent, quod per ipſum accipiendu ſit remiſſio pecatorum,* de qua remiſſione falsò Caluinus dicit, *indulgentiæ remiſſionem peccatorum, per Petrum, & Paullum, & Martyres largiuntur:* cùm iam ſæpè ſit dictum, culpas per indulgentias non remitti.

In Epiſtola 1. cap. 1. S. Ioannes, cùm dicit: *Sanguis eius emundat nos à peccato,* loquitur de remiſſione culpæ, quæ maculam propriè gignit in anima: macula enim eſt, quæ ablutione tollitur, non pœna, quæ debitorem, non ſordidum facit. Itaque falsò Caluinus addit *indulgentiæ ſanguinem Martyrum faciunt peccatorum ablutionem.* Non enim ablutionem culpæ, ſed ſolutionem pro debito pœnæ, indulgentijs Catholici tribuunt.

In Epiſt. 2. ad Corinth. c. 5. Apoſtolus Paullus, poſteaquam dixit, *Chriſtum factum eſſe peccatum,* id eſt, hoſtiam pro peccato, adiunxit, *vt nos efficeremur iuſtitia Dei in illo.* Ex quo intelligimus, eum loqui de remiſſione peccati, per quam iuſtificamur, & ex impijs efficimur pij; quem effectum nemo vnquam Catholicorum, indulgentijs attribuit.

buit. Quare Caluinus cùm ſcribit, *indulgentiæ peccatorum ſatisfactionem in ſanguine Martyrum reponunt*, vel loquitur de ſatisfactione pro culpa, & pœna ſempiterna; & falsò Catholicis imponit, quod ex eorum ſententia, indulgentię ſatisfactionem peccatorum in ſanguine Martyrum reponant: vel loquitur de ſatisfactione pro pœna temporali, & falsò indulgentias verbis Apoſtoli Paulli opponit, cùm Apoſtolus de ſatisfactione pro culpa intelligendus ſit.

In Epiſt. 1. ad Corinth. cap. 1. idem Apoſtolus, cùm teſtificatur, & clamat, *ſolum Chriſtum crucifixum eſſe pro nobis*, loquitur ſine vllo dubio, de paſſione Chriſti, quatenus ea per baptiſmum applicata, iuſtificat, & reconciliat. Ideò enim duo illa coniungit: *Nunquid Paullus pro vobis crucifixus eſt? aut in nomine Paulli baptizati eſtis?* In quo ſenſu nemo Catholicorum ferret, quod Caluinus dicit, *indulgentiæ pronunciant, Paullum, & alios pro nobis mortuos.*

In Actis, cap. 20 cùm idem Apoſtolus ſcribit, *Chriſtum proprio ſanguine Eccleſiam acquiſiuiſſe*, manifeſtè loquitur de pretio ſanguinis, quo redimimur de captiuitate Diaboli, & per fidem & baptiſmum adiungimur ad Eccleſiam; tunc enim ædificatur, & acquiritur Eccleſia, cùm per fidem, & ſacramenta homines incorporantur Eccleſiæ. In quo ſenſu falso Caluinus dicit, *indulgentiæ aliud pretium acquiſitionis in ſanguine martyrum ſtatuunt.*

In Epiſtola ad Hebr. cap. 10. cùm idem Apoſtolus ſcribit, *Chriſtum vnica oblatione conſummaſſe in perpetuum ſanctificatos*; ſignificat, Chriſtum vnica oblatione corporis ſui in Cruce, ſufficiens pretium obtuliſſe, quo poſſint omnes homines redimi ab omni iniquitate, & ita redimi, vt ipſa redemptio perpetua eſſe poſſit; cui redemptioni non repugnat, vt homines ſic redempti, hoc eſt, iuſtificati, & reconciliati, reatum aliquem pœnæ temporalis habeant, pro quo ſoluendo, indulgentijs opus habeant. ſicut enim culpæ veniales, ſine quibus hæc vita non ducitur, non impediunt redemptionem, iuſtificationem, & ſanctificationem: Ita, nec reatus pœnæ temporalis eam impediunt. Proinde, falsò Caluinus adiungit, *indulgentiæ*

reclamant, à Martyribus per ſui ſanctificationem, quæ alioqui non ſufficeret. Nam Catholici neque dicunt, indulgentijs perfici ſanctificationem, & multò minus affirmant, Chriſti ſanctificationem non ſufficere. Sed non eſt hoc primum, quod falsò Catholicis Caluinus attribuit.

In Apocalypſi, ca. 7. cùm Ioannes dicit, omnes ſanctos lauiſſe ſtolas in ſanguine Agni: nemo dubitare poteſt, quin loquatur de iuſtificatione à culpa, tum originali, tum actuali, quæ, vt ſuprà diximus, propriè maculam gignit. Quare falsò Caluinus addit, *indulgentiæ docent lauare ſtolas in ſanguine ſanctorum.* Siquidem, iudulgentiæ Catholicæ nihil tale docent, neque vnquam docuerunt. Videmus igitur, agmen illud argumentorum Caluinianorum tot ſcripturarum telis armatum, plus oſtentationis, quã ſoliditatis habuiſſe: nam cùm totum, vel ex falſis, vel ex veris ad rem non facientibus conſtaret, cùm ad manus ventum eſt, & cominus ſigna collata, vera ad rem non facientia pugnare noluerunt, falſa verò facilè hoſtibus terga verterunt.

CAPVT QVARTVM.

Reſpondetur ad obiectionem Caluini ex cap. 9. Inſtit. num 40.

IAm verò in ſectione 40. ducit Caluinus argumentum à teſtimonijs ſanctorum Patrum, Leonis, & Auguſtini: *Præclarè,* inquit, *aduerſus hæc ſacrilegia, Leo Epiſcopus Romanus in Epiſt. 81. ad Palæſtinos loquitur. Quamuis multorum ſanctorum in conſpectu Domini pretioſa mors fuerit: nullius tamen inſontis occiſio, propitiatio fuit mundi. Accepere iuſti, non dedere coronas, & de fortitudine fidelium nata ſunt exempla patientiæ, non dona iuſtitiæ. Singulares quippe illorum mortes fuerunt, nec alterius quiſpiam debitum ſuo fine perſoluit, cùm vnus extiterit Dominus Chriſtus, in quo omnes crucifixi, omnes mortui, omnes ſepulti, omnes ſunt etiam reſuſcitati. Nec minùs appoſitè S. Auguſtinus tract. 84. in Ioannem: Et ſi fratres, inquit, pro fratribus moriantur, nullius tamen ſanguis Mar-*

tyris

tyris in remiſſionem peccatorum funditur : quod fecit Chriſtus pro nobis: neque in hoc quid imitaremur, ſed quid gratularemur, contulit nobis. Item lib. 4. ad Bonifacium, cap. 4. Sicut ſolus filius Dei factus eſt filius hominis, vt nos ſecum filios Dei faceret : ita pro nobis ſolus ſuſcepit ſine malis meritis pœnam, vt nos per ipſum ſine bonis meritis conſequeremur gratiam. Hoc argumentum Caluini non minùs ſpecioſum, nec magis ſolidum eſt, quàm ſuperiùs. Vera ſunt omnia, quæ à SS. Patribus, Leone, & Auguſtino dicuntur, ſed ad rem præſentem nihil omninò faciunt. Quid enim S Leo dicit? ſolius Chriſti mortem, mundi propitiationem fuiſſe, neq; ſanctorum mortibus vllam partem eius propitiationis eſſe tribuendam. Veriſſimum eſt: nam ipſi etiam ſancti de mundo aliquando fuerunt, & Chriſti morte redempti, de mundo exire cœperunt. neque nos indulgentijs id adſcribimus, vt mundum reconcilient Deo, ſed vt eos, qui iam de mundo per Chriſtum educti, & Deo Patri reconciliati ſunt, iuuent, vt à reatu pœnę temporalis, ſi quo fortè adhuc tenentur obſtricti, faciliùs liberentur. Quid præterea S. Leo dicit? Accepiſſe iuſtos, non dediſſe coronas, & hoc nos quoque libentiſſimè confitemur: neque enim merita, quibus præmia, & coronæ reſpondent, per indulgentias habere nos credimus. Quid poſtea idem Leo adiungit? ex fidelium fortitudine nata eſſe exempla patientiæ, non dona iuſtitiæ. Et hoc nihil verius : nam dona iuſtitiæ non poteſt dare, niſi qui iuſtificat impium. Impium verò iuſtificare non poteſt, niſi ille, qui peccatum non fecit, & cuius paſſio pretij fuit infiniti ; de cuius plenitudine nos omnes accepimus. Solus ipſe caput exiſtens corporis Eccleſiæ, ſuis omnibus membris gratiam, & gloriam comparauit. Neque vllus catholicorum docuit vnquam, per indulgentias acquiri dona iuſtitiæ, vel, quod eſt idem, quemquam ex impio iuſtum fieri. Quid poſtremo S. Leo nos monet? Singulares aliorum mortes fuiſſe, neque quemquam alterius debitum ſuo fine ſoluiſſe: vnum eſſe Chriſtum, in quo omnes mortui, omnes ſunt etiam ſuſcitati. Id verò quis noſtrum vnquam negauit? certè

vnuſ-

vnuſquiſque dum moritur, debitum proprium ſoluit, quod in Adamo contraxit. Solus Chriſtus, qui debitum moriendi non habuit, pro omnibus mortuus eſt, vt mortem moriendo deſtrueret, & vitam reſurgendo repararet. Neque iſta inter ſe pugnant, quod per Chriſti mortem à debito mortis liberati ſimus, & tamen vnuſquiſque noſtrûm moriendo debitum ſoluat, quod in Adamo contraxit. Siquidem, mortis debitum non erat ſolùm, vt moreremur, ſed vt in morte perpetuò maneremus. Chriſtus autem, *qui*, vt Apoſtolus ait 2. ad Timoth. 1. *deſtruxit quidem mortem, illuminauit autem vitam, & incorruptionem*, id nobis morte ſua contulit, vt licèt ad tempus moriamur, tamen ad vitam reuocati, perpetuò cum ipſo viuamus. Neque verò aliquid horum indulgentijs tribuimus, aut ſanctorum mortibus, vt Caluinus credi voluit. Sed, quemadmodum nos veriſſima eſſe fatemur omnia, quæ S. Leo in Epiſtola allegata poſuit: Sic ipſe viciſſim non negaſſet, ſi de his rebus differendi illi ſe occaſio obtuliſſet, ſanctorum paſſiones alijs Eccleſiæ membris applicari poſſe ad ſolum reatum pœnæ temporariæ diſſoluendum. propoſitum enim S. Leoni in ea Epiſtola fuit, demonſtrare neceſſitatem veræ carnis in Chriſto, aduersùm hæreſim Eutychetis, quæ paullò antè ſuborta fuerat. Itaque docet S. Leo, veram in Chriſto fuiſſe carnem, quoniam ſine vera carne, verè mori non potuiſſet. Quod ſi Chriſtus verè mortuus non eſſet, nos quoque redempti, ac reconciliati Deo non eſſemus, cùm nullius alterius hominis, quamuis innocentis, & ſancti, mors, propitiatio mundi eſſe potuerit. Hæc eſt ſancti Leonis ratiocinatio, quæ ſolidiſſima eſt, ſi agatur, vt verè agitur, de redemptione à captiuitate Diaboli, de propitiatione peccati letalis, & de ſatisfactione pro reatu, ac debito mortis æternæ. At ſi quis contendat, eandem ratiocinationem extendere ſe ad ſatisfactionẽ pro reatu pœnæ temporariæ, nihil efficiet, & contra ipſum Leonem diſputabit, qui ſerm. 1. de ieiunio decimi menſis, in Epiſt. 74. ad Nicetam, & 91. ad Theodorum, & 92. ad Ruſticum ſæpe repetit, per opera bona ſatisfieri Deo, pœ-

nas

nas peccatorum redimi, placari Deum, &c. Et quemadmodum non negat S. Leo, imò verò palàm affirmat poſſe vnumquemq; ſuis operibus ſatisfacere Deo prò reatu pœnæ temporalis, quamuis ſolius Chriſti mors reconciliatio fuerit mundi: ſic etiam non negaret, propter vinculum charitatis, & ſanctorum communionem, poſſe vnius ſatisfactionem alteri applicari pro ſolutione reatus pœnæ temporalis; atque hoc ſolùm eſt, quod per indulgentias fieri Catholici docent. Nunc ad S. Auguſtini teſtimonia, eadem reſponſio dari poteſt. Loquitur enim S. Auguſtinus, vt verba ipſa clamant, de remiſſione peccatorum, quam in iuſtificatione accipimus, cùm ad gratiam Dei ſine vllis noſtris bonis meritis perùenimus, quam remiſſionem, vt (ſæpè iam diximus) nemo Catholicorum ab indulgentijs, vel à ſanctis expectat, ſed omnes in vnum Chriſtum integrè referũt. Quid igitur iam habet Caluinus? optima teſtimonia protulit, ſed nihil, niſi aërem verberauit.

CAPVT QVINTVM.

Refelluntur ea, quæ Caluinus habet Cap. 9. Inſtit. num 41. & 42.

PErgit Caluinus & ſectione 41. refellere conatur rationem Catholicorum, qua theſaurum indulgentiarum ab illis aſtrui dicit. proponit autem eam rationem his verbis: *Agnoſcant, an non hæc ſint ſua placita: Martyres plus morte ſua Deo præſtitiſſe, ac meritos eſſe, quàm ſibi opus eſſet: tantamque illis meritorum largitatem ſuperfuiſſe, quæ in alios redundaret. Ne igitur ſupernacuum ſit tantum bonum, commiſceri eorum ſanguinem, ſanguini Chriſti, & ex vtroque theſaurum Eccleſiæ confici ad remiſsionem, & ſatisfactionem peccatorum. Atque ita accipiendum, quod ait Paullus Coloſſ. 1. Suppleo in corpore meo ea, quæ deſunt paſsionum Chriſti pro corpore eius, quod eſt Eccleſia.* Hæc ille, qui non omninò fideliter rationem Catholicorum propoſuit, vt planè negare poſſimus, illa noſtra eſſe placita, neque enim

de-

docemus, martyres morte ſua plus Deo præſtitiſſe, quàm ſibi opus eſſet abſolutè, ſed quã ſibi opus eſſet ad ſatisfactionem pro reatu pœnæ temporalis: quod quidem adeò verum eſt, vt cæcus ſit oporteat, qui id non videat. Certè Ioannes Baptiſta tam innocenter vitam duxerat, vt nullo modo ad expianda peccata ſua, paſſionis & mortis illius acerbitate indigeret. proinde plus Deo præſtitit morte ſua, quàm ſibi ad peccata expianda opus eſſet. quod idem de Apoſtolis, multiſque alijs Martyribus dici poteſt: nam ſi peccatorum etiam maximorum, & plurimorum reatus, vnica Martyris paſſione purgatur, pro quibus alioqui diu in igne pœna luenda fuerat, vt S. Cyprianus ſcribit li. 2. Epiſt. 4. ad Anonianum: profectò qui leuium, & paucorum delictorum eſt reus, & tamen pro Chriſto, poſt varia tormenta vitam ponit, morte ſua plus Deo præſtat, quàm ſibi ad reatum pœnæ temporariæ peccatis ſuis debitæ diſſoluendum opus eſſet. Præterea, quod Caluinus addit, nos dicere, ſanctos plus eſſe meritos apud Deum, quàm ſibi neceſſe eſſet, & meritorum largitatem ita illis ſuperfuiſſe, vt in alios redundaret: non agnoſcimus vt noſtra placita, ſed vt ipſius commenta. Nos enim, vt concedimus, ſatisfactiones multis ſanctorum ſuperfuiſſe, quod modò ſatis euidenter oſtendimus: ita negamus ſuperfuiſſe merita, vel ipſa merita in alios redundare. de qua re in libro priore ſatis multa diximus. Sed facilè ignoſcimus Caluino, quod vel ob imperitiam, vel ob negligentiam, vel etiam vt cauſſam Catholicorum odioſam redderet, non fideliter noſtra propoſuit. Illud videamus, an qui non integrè fundamentum indulgentiarum retulit, illud ſaltem ſolidè refutauerit. Sic igitur pergit loco notato. *Quid hoc eſt niſi Chriſto nomen relinquere, ceterum vulgarem ſanctulum facere, qui in turba vix dignoſcatur? Vnum, vnum illum prædicari debebat, vnum proponi, vnum nominari, vnum reſpici, cùm de obtinenda peccatorum remiſſione, expiatione, ſanctificatione agitur.* At non ita eſt; non vulgaris ſanctulus, ſed ſanctus ſanctorum, ex theſauro indulgentiarũ, Chriſtus agnoſcitur, non enim ſanctorum paſſiones, Chriſti paſſionibus miſcentur in

the-

theſauro, quòd Chriſti paſſiones per ſe non ſufficiant, ſed vt oſtendatur excellentia paſſionum Chriſti, quæ nō ſolùm expiare queunt reatus peccatorum, ſed etiam alijs vim expiandi communicare. Itaque, ita miſcentur in theſauro, paſſionibus Chriſti paſſiones ſanctorum, vt Chriſti paſſiones omnem culpam, originalem, & actualem, letalem, & venialem, & omnem pœnam, ſempiternam, & temporariam expiare valeant, idque totum per ſe; etiamſi nullæ admiſcerentur paſſiones ſanctorum: quæ ſanctorum paſſiones ſine Chriſti paſſionibus nihil poſſunt, & cum Chriſti paſſionibus ſolas pœnas temporarias expiare poſſunt. Non igitur vnum de turba, ſed Regem martyrum, & ſanctorum omnium, Chriſtum facimus: illumque vnum, vt ſimpliciter, & abſolutè redemptorem, propitiatorem, & ſaluatorem prædicamus, nominamus, proponimus, atque reſpicimus. Quòd ſi ſolum nomen Chriſto relinquit, qui ſanctos quoquo modo illi adiungit: quid reſpondebimus Apoſtolo, qui ſe Chriſti adiutorem facit. 1. Cor. 3. & ſaluatoris officium ſibi vendicat. 1. Cor. 9. & illuminatorem omnium hominum ſe dicit, Epheſ. 3. An ignorabat Apoſtolus, Chriſtum non egere humano adiutorio, & ipſum ſolum eſſe Saluatorem omnium hominum; & ipſum eundem, & ſolum eſſe lucem veram, quæ illuminat omnem hominem, venientem in hunc mundum? An volebat Chriſtum, vulgarem ſanctulum facere, vt in turba vix dignoſceretur? Quemadmodum igitur Apoſtolus, dum ſibi officium adiuuandi Chriſtum, ſaluandique, & illuminandi homines deſumit, nullam Chriſto facit iniuriam: quia Chriſtus ipſe Paullum ſibi adiutorem eſſe voluit, dignatione, non neceſſitate: & ſi Chriſtus, & Paullus ſaluant, & illuminant homines, Paullus à Chriſto virtutem ſaluandi, & illuminandi accepit, non Chriſtus à Paullo. Sic etiam, dum nos ſanctis tribuimus officium ſatisfaciendi pro pęnis temporalibus aliorum, nō facimus Chriſto iniuriam; quoniam, vt dictum eſt, virtutē ſatisfaciendi ab ipſo Chriſto, ſancti accipiunt, non abſolutè, & ſimpliciter, ſed pro modulo ſibi cōmunica-

to.

to. Addit poſtremò Caluinus in eadem ſectione: *Sed audiamus eorum enthymemata. Ne ſine fructu effuſus ſit ſanguis martyrum, in commune Eccleſiæ lucrum conferatur. Itane? an verò nullus erat fructus, glorificare Deum per mortem? veritati eius ſuo ſanguine ſubſcribere? teſtificari præſentis vitæ contemptu, meliorem ſe vitam quærere? fidem Eccleſiæ ſua conſtantia confirmare, hoſtium autem pertinaciam frangere?* At nos talia enthymemata nunquam fecimus; neque eſt difficile, conficta à ſe argumenta diſſoluere. Extant libri permulti Catholicorum, vbi de indulgentijs accuratè diſſeritur, & in nullo eorum inuenietur, paſſiones ſanctorum ſine fructu futuras, ſi in theſauro non reponantur. Id ſolùm dicunt, paſſiones ſanctorum non abſolutè, ſed vt ſatisfactorias ſine fructu futuras, ſi neque illis ipſi egeant, neque alijs applicentur; quamuis alioqui multis alijs nominibus glorioſas Deo, honorificas ipſis, & vtiles Eccleſiæ fuiſſe non dubiũ ſit.

Porrò, ad teſtimonium Apoſtoli ex Epiſt. ad coloſſ. cap. 1. quod Caluinus à Catholicis adferri dixit, reſpondet ipſe in ſectione ſequenti, quæ eſt quadrageſima ſecunda: ac multis verbis docet, Apoſtoli verba: *Suppleo quæ deſunt paſſionibus Chriſti, &c.* nõ ſignificare, Chriſti paſſionibus aliquid defuiſſe ad vim ſatisfaciendi pro peccatis, ſed Chriſti membra, nempe fideles omnes, exerceri oportere varijs afflictionibus, idque pro Eccleſia, id eſt, pro Eccleſiæ ædificatione & profectu. Sed quamuis hic ſenſus, quem Caluinus amplectitur, ſit etiam à multis ex noſtris obſeruatus, & approbatus: tamen nos in libro ſuperiore oſtendimus, præter eum ſenſum, poſſe Apoſtolica illa verba commodè recipere alios ſenſus, atque eum præſertim, qui ad theſaurum indulgentiarum ſtabiliendum confert. Quem quidem ſenſum ſibi non probari Caluinus ſignificat, ſed eum refellere ſolido aliquo argumento, nec potuit, nec tentauit.

CAPVT

CAPVT SEXTVM.

Reſpondetur ad ea, quæ Caluinus profert cap. 9. Inſtitut. num. 43.

POSTREMAM obiectionem Caluinus, in ſectione, ſiue numero 43. petit à comparatione indulgentiarum cum Euangelio; ſic autem loquitur: *Quis docuit Papam, plumbo, & membranæ gratiam Ieſu Chriſti includere, quam Dominus verbo Euangelij diſpenſari voluit, ſanè aut mendax Dei Euangelium eſſe oportet, aut mendaces indulgentias. Nam Euangelio, Chriſtũ cum omni affluentia bonorum cœleſtium, cum omnibus ſuis meritis, omni ſua iuſtitia, ſapientia, gratia, nulla exceptione nobis offerri, teſtis eſt Paullus, qui 2. Corinth. 5. depoſitum eſſe apud miniſtros verbum reconciliationis, quo hac legationis forma fungantur, ceu Chriſto per ipſos hortante, obſecramus, reconciliamini Deo. Eum, qui peccatum non nouerat, pro nobis peccatum fecit, vt efficeremur iuſtitia Dei in illo. Contrà, indulgentiæ demenſum aliquod gratiæ ex armario Papæ recluſum, plumbo, membranæ loco etiam aſſigunt, à verbo Dei auellunt.* Hæc omnia per partes ſigillatim refellẽda ſunt, ne queratur Caluinus, aliquid à nobis temerè prætermiſſum. Quod igitur reprehendit, gratiam Dei, plumbo, & membranæ includi: RESPONDEO, non aliter à Pontifice Maximo gratiam Dei, plumbo, & membranæ aliquando includi, quàm Apoſtoli & Prophetæ, litteris & chartæ myſteria ſalutis incluſerint. Nam quemadmodum ſcripta Apoſtolorum, & Prophetarum, ſigna ſunt rerum cœleſtiũ; quæ nobis vel reuelantur vel promittuntur, vel dantur; ſic etiam litteræ Pontificiæ ſuis legitimis ſigillis munitæ, ſigna ſunt remiſſionis, quam Pontifex pro poteſtate à Deo accepta concedit ijs, qui ea, quæ ab ipſo præcipiuntur, impleuerint. AT non hoc, inquies, reprehendit Caluinus, quòd remiſſio aliquo modo, plumbo, & membranæ, vt inſtrumentis quibuſdam, includatur: ſed quòd litteris ea remiſſio includatur, quam Dominus verbo Euangelij diſpenſari voluit. QVAERO igitur à Caluino, an exiſtimet verbo Euangelij, voce ſolùm prolato, an etiã ſcripto gratiam illam remiſſionis diſpenſari poſſe.

Certè, ſi velit ſibi conſtare, cócedere debet, verbo Euangelij non ſolùm per ſermonem, ſed etiam per ſcripturam diſpenſari. Ipſe enim tum alibi ſæpe, tum in hoc loco docet, remiſſionem peccatorum per exhortationem, ſiue concionem fieri: ideò enim allegat verba illa: *poſuit in nobis verbum reconciliationis, tanquam Deo exhortante per nos, obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.* At exhortatio & concio non ſolùm verbo, ſed etiam ſcripto fieri poteſt. Ipſe enim Apoſtolus, cùm illa dicebat, quæ Caluinus citat, per Epiſtolam ſcriptam Corinthijs prædicabat, & ipſe idem tot exhortationes, & quidem grauiſſimas fecit, quot Epiſtolas ſcripſit. Vnde, Theſſalonicenſibus dicebat: *ne terreamini, neque per ſermonem, neque per Epiſtolam, tanquam per nos miſſam, quaſi inſtet dies Domini, &c.* Itaque, quomodo poteſt remiſſio annunciari verbo; ita poteſt annunciari ſcripto; ac per hoc poteſt litteris, ac membranæ includi. Atque hæc dicta ſunt à nobis, vt ex principijs proprijs Caluinū refelleremus. Nos enim nō credimus, verbum reconciliationis nihil eſſe aliud, niſi concionem, neq; exiſtimamus, vt Caluiniani ſomniant, poteſtatem remittendi, vel retinendi peccata, ad concionem eſſe referendam: ſcimus enim, conciones fieri ad fideles, & infideles, iuſtos, & peccatores, pœnitentes, & impœnitentes: peccata autem non remitti, niſi fidelibus peccatoribus pœnitentibus. De qua re ſatis multa dicta ſunt à nobis, in libris de pœnitentia. Neque admittimus, remiſſionem peccatorum ſacramentalem, debere, aut poſſe plumbo, & membranæ includi; ſed tantùm eam remiſſionem, quæ fieri poteſt extra ſacramentum, qualis eſt abſolutio à cenſuris Eccleſiaſticis, & abſolutio à reatu pœnæ temporalis, quæ datur per indulgentias. Neque hoc eſt, gratiam Dei, plumbo, & membranæ propriè includi, vt Caluinus dicit: ſed eſt voluntatem eius, qui poteſtatem habet indulgentias largiendi, declarare litteris, ſigillo munitis, vt ſolent alia multa declarari, quæ à voluntate Principis dependent.

Iam verò quòd Caluinus ADIVNGIT, *aut mendax eſſe Dei Euangelium, aut mendaces indulgentias*, non integram pro-

propoſitionem continet;deeſt enim tertium membrum aut Caluinus neſcit,quid loquatur : Euangelium enim non dicit,vt Caluinus interpretatur, in omni reconciliatione nobis offerri Chriſtum, cum omnia affluentia cæleſtium bonorum, ita vt ſemper remittatur omnis reatus culpæ,& pœnæ, tam ſempiternæ, quàm temporariæ:ſi enim Euangelium hoc doceret, pugnaret vtique cum indulgentijs. Et quia mendax Euangelium eſſe non poteſt,id planè ſequeretur, vt mendaces eſſent indulgentiæ. At Euangelium dicit,in prima quidem reconciliatione,quæ fit in baptiſmo,hominem renouari Ioan.3. & Tit.3.Chriſto commori,& conſepeliri, & reſurgere in nouam creaturam. Rom.6. ac proinde nihil expiandum remanere, neque egere huiuſmodi homines vllâ aliâ indulgentiâ,ſi fortè continuò poſt baptiſmum, eos de hac vita migrare contigerit.Ceterùm,in ſecunda reconciliatione, quæ fit per ſacramentum pœnitentiæ, Euangelium dicit, Chriſtum offerri pœnitenti cum affluentia bonorum quidem cæleſtium, ſed non tantâ, vt continuò remittatur omnis reatus culpæ,& pœnæ : ſed vt poſt remiſſam omnem culpam, & pœnam ſempiternam, remaneat pœnitentia, & ſatisfactio peragenda pro temporaria pœna expianda. Non enim reconciliatio hæc ſecunda,eſt regeneratio, & renouatio ; ſed eſt quaſi medicinalis curatio, & baptiſmus quidam laborioſus,& ſecunda tabula poſt naufragium, vt ſancti Patres paſſim docent, quos citauimus in libris, de pœnitentia. Quare, cùm in ſecunda reconciliatione, ſecundùm Euangelium, relinquatur ſæpenumero reatus aliquis pœnæ temporalis expiandus, locum ſuum habere poſſunt indulgentiæ, neque cum Euangelio vlla ratione pugnant. Sed videamus,quomodo probauerit Caluinus, Euangelium in omni reconciliatione offerre nobis Chriſtum cum omni affluentia bonorum cæleſtium, ita vt ſemper tam copioſè merita eius applicentur, vt nihil omninò remaneat expiandum. Certè, nihil attulit,niſi teſtimonium Apoſtolicum,2.Corint.5. *poſuit in nobis verbum reconciliationis, &c.* At in eo teſtimo-

nio nulla ſit mentio totius affluentiæ cæleſtium bonorum, neque applicationis omnium meritorum Chriſti; ſed ſolùm ex eo loco habemus, eos reconciliari Deo per miniſterium ſeruorum Dei, qui ab illo poteſtatem habent, quique legatione funguntur pro Chriſto: & per quos Deus non exhortatur, vt reconciliemur, quandoquidem, *Chriſtus, qui peccatum non fecit, factus eſt pro nobis peccatum*: id eſt, victima ſalutaris ad expianda peccata, *vt nos efficiamur iuſtitia Dei in illo*, id eſt, per ipſum verè, proprieq́; iuſtificemur. Sed quàm latè pateat ea reconciliatio, & an ſemper relaxet omnem culpam, & pœnam; an aliquando ſolam culpam, & pœnam æternam, Apoſtolus non dicit, & ex alijs locis tum ſcripturę, tum Patrum, ſatis apertè colligimus, poſt remiſſam culpam, reſtare pœnæ temporalis reatum, vel proprijs laboribus ſoluendum, vel per indulgentias condonandum. Non igitur Euangelium eſt mendax, neq; mendaces ſunt indulgentiæ, ſed Caluinus Euangelium mendaciter allegauit.

PERGIT in eadẽ ſectione Caluinus, ac docet, vnde origo indulgentiarum fluxerit: *Si quis*, inquit, *originem requirat, hinc videtur hic abuſus emanaſſe, quòd cùm iniungerentur olim ſeueriores ſatisfactiones pœnitentibus, quàm vt ab omnibus fieri poſſent, qui pœnitentia ſibi impoſita, grauari ſe vltra modum ſentiebant, petebant ab Eccleſia relaxationem. Remiſſio, quæ talibus fiebat, indulgentia vocabatur. Vbi autem ſatisfactiones ad Deum tranſtulerunt, ac compenſationes eſſe dixerunt, quibus ſe redimant homines à iudicio Dei, ſimul etiam indulgentias eò traxerunt, vt eſſent expiatoria remedia, quæ nos pœnis debitis liberent. Illas verò, quas retulimus blaſphemias tanta impudentia confinxerunt, vt nullum prætextum habere queant.*

In his verbis TRIA quædam Caluinus affirmat, quæ nullo teſtimonio, nulla ratione probare potuit. Neque enim ex hiſtoria antiquitatis, ſed ex Lutheri ſomnijs hauſit, quæcunque hoc loco effutijt. PRIMVM igitur ait, iniungi ſolitas olim ſeueriores ſatisfactiones, quàm vt ab omnibus fieri poſſent, & relaxationem eorum, quibus ſupra modũ grauati erant, indulgentiam eſſe nominatam. Quæro, vbi hoc legerit, vbi didicerit? mirum ſilen-

ſilentium. Nos contra legimus in antiquis Concilijs, indulgentias concedi ſolitas, non ijs, qui ſe ſupra modum grauatos dicerent: ſed qui pœnitentiam iniunctam, aliquanto tempore, ſtudioſè, libenterque peregerant. Concilium Ancyranum, can. 4. alias 5. *Penes Epiſcopum*, inquit, *erit poteſtas, modum conuerſationis eorum (pœnitentium) probantes, vel humaniùs erga eos agere, vel ampliùs tempus adijcere. Ante omnia verò, præcedens eorum vita, & poſterior inquiratur, & ita eis impertiatur humanitas.* & clariùs, cap. 22. *Modus pœnitentiæ in Epiſcoporum ſit arbitrio, vt ſecundùm conuerſationem pœnitentium, poſſint & extendere tardantibus, & minuere ſtudioſè feſtinantibus.* Concilium Nicenum primum, can. 11. aliàs 12. cùm pœnitentiam lapſis præſcripſiſſet annorum tredecim, addit: *Ab omnibus verò illud præcipuè obſeruetur, vt animus eorum, & fructus pœnitentiæ attendatur: quicunq; enim cum omni timore, & lacrymis perſeuerantibus, & operibus bonis conuerſat. onẽ ſuam non verbis ſolis, ſed opere, & veritate, demonſtrant, cùm tempus ſtatutum etiam ab ijs fuerit impletum; nimirum primi triennij, quo inter audientes futuri erant; & orationibus, iam cœperint communicare, licebit Epiſcopo humaniùs circa eos aliquid cogitare, id eſt, minuere aliquid de reliquis decem annis, qui verò indifferenter habuerint lapſum, & ſufficere ſibi, quod Eccleſiam introierint, arbitrantur, iſti commodè tempora ſtatuta complebunt.* Vbi clariſſimè vides, indulgentias dari diligentibus, negari negligentibus. Neque ſolùm non eſt verum, quod Caluinus dicit, ſed nec vllo modo veriſimile: nam nec SS. illi Patres, ſatisfactiones iniunxiſſent ſeueriores, quàm par eſſet; nec ſi fortè aliquis ſupra modum grauatus fuiſſet, illum per indulgentiam, ſed per iuſtitiam ab illo onere ſubleuâſſent. Quæ enim indulgentia eſt, demere onus iniuſtè impoſitum? DEINDE affirmat idem Caluinus, ſatisfactiones illas pœnitentiarias poſtea ad Deum fuiſſe translatas, & inde factum eſſe, vt indulgentiæ crederentur eſſe remedia expiatoria, quæ nos à pœnis meritis liberent. Hic etiam quærimus, vt oſtendant Caluiniani, quando ſatisfactiones pœnitentiariæ non pertinuerint ad expiandas pœnas, iudicio Dei debitas. Nos enim legimus in antiquiſſimis patribus, per ſatisfactiones illas placari Deum,

propitiari Deum, ſatisfieri Deo. Multa citauimus in libro de pœnit. nonnulla etiam in lib. ſuperiore; nunc vnius Cypriani teſtimonio contentus ero. Is igitur in ſerm. de lapſis, exhortans ad pœnitentiæ opera illos, qui iam reſipuerant: & pœnitentiam agere cœperant, ſed interceſſione Martyrum cupiebant ſibi condonari reliquam pœnitentiam, inter alia ſic loquitur: *Pœnitentia crimine minor non ſit. Putas ne tu Dominũ citò poſſe placari, quem verbis perfidis abnuiſti, cui patrimonium præponere maluiſti, cuius templum ſacrilega contagione maculaſti?* Et infra: *Pœnitenti, operanti, roganti poteſt clementer ignoſcere, poteſt in acceptum referre, quicquid pro talibus, & petierint martyres, & fecerint ſacerdotes; vel ſi quis plus eum* (Deum videlicet) *ſuis ſatisfactionibus mouerit, ſi eius iram, ſi indignantis offenſam iuſta deprecatione placauerit; dat ille & arma rurſum, quibus victus armetur.* Et infra: *Qui ſic Deo ſatisfecerit, qui pœnitentia facti ſui, qui pudore delicti, plus & virtutis, & fidei de ipſo lapſus ſui dolore conceperit, exauditus, & adiutus à Domino, quam contriſtauerat nuper, lætam faciet Eccleſiam; nec iam ſolam Dei veniam merebitur, ſed coronam.* Ex his habemus, non ſemel, ſed bis, terue repetitum, per labores pœnitentiæ ſatisfieri Deo, & placari Deum. Non igitur nouum eſt, vt Caluinus videri volebat, ſatisfactiones ad Deum referri. Sed quoniam radix totius Lutherani & Caluiniani erroris in eo poſita eſt, quod negant, poſt remiſſam culpam remanere pœnæ temporalis reatum expiandum in hac vita, vel in alia, adducam aliud Cypriani teſtimonium, quo manifeſtè docetur, etiam poſt hanc vitam remanere eiuſmodi reatum: Sic igitur loquitur in Epiſt. 2. lib. 4. Conferens gloriam martyrij, quo reatus omnis continuo purgatur, & tollitur cum alijs generibus mortis, quæ non habent eam vim: *Aliud, inquit, eſt ad veniam ſtare, aliud ad gloriam peruenire: aliud miſſum in carcerem non exire inde, donec reddat nouiſſimum quadrantem, aliud ſtatim fidei, & virtutis accipere mercedem: aliud pro peccatis longo dolore cruciatum emundari & purgari diu igne, aliud peccata omnia paſſione purgaſſe.* Hæc ille, quæ ſi à Caluino animaduerſa, & credita fuiſſent, nunquam negaſſet, poſt remiſſam culpam remanere debitum luendæ pœnæ, ac per hoc ſatisfactionem

eſſe

eſſe neceſſariam,& indulgentias,quæ ſatisfactionē condonant,liberare à meritis pœnis.

VLTIMO LOCO Caluinus dicit,nullo prætextu excuſari poſſe blaſphemias ſuprà recitatas de ſatisfactionibus ſanctorum martyrum, quæ cum ſatisfactionibus Chriſti m[illegible]antur. ſed nos contrà exiſtimamus, nullo prætextu excuſari poſſe Caluini temeritatem,qui propter aliqua teſtimonia perperam intellecta, vt ſuprà demonſtrauimus, totam Eccleſiam reprehendit, & tam peruerſo iudicio de his rebus cenſet, vt blaſphemias vocet, quæ reuera gloriam Dei continent maximam;niſi forte credendum ſit, Chriſtum eum honorem inuidere martyribus, quem ipſe illis contulit. Sed de his ſatis, neque enim verbis, ſed rationibus dimicare propoſui.

CAPVT SEPTIMVM.

Refelluntur obiectiones Tilmanni Heshuſij.

TILMANNVS HESHVSIVS in libro,quem inſcripſit de ſexcētis erroribus Pontificiorum, cùm multò iuſtiùs inſcribi poſſit, de ſexcentis mendacijs Lutheranorum,tit.32.qui eſt de indulgentijs, quadruplici nomine exterminandas eſſe contendit: quòd labefactent,vt ipſe loquitur,quatuor præcipua capita doctrinæ cæleſtis,videlicet de officio,& merito Ieſu Chriſti:de vera pœnitentia,de ſola fide iuſtificante,& de poteſtate clauiū;tam autem frigidè,& inſulsè probat, quæ dicit,vt nullo negotio refelli poſſint.

Quod enim ad PRIMVM CAPVT attinet,ponit hoc principium : *Chriſtus ſanguine ſuo expiauit peccata mundi.* idque probat ex illis verbis : *Hic eſt ſanguis noui teſtamenti, qui pro vobis effundetur in remiſſionem peccatorum.* Matth.26. Item ex illis:*filius hominis venit in hunc mundum,non miniſtrari, ſed miniſtrare,& dare animam ſuam redemptionem,(Græcè λύτρον,)pro multis.* Matth.20.Item ex illis.*Ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris*

&c. 1. Ioan.2. Item ex illis: *In quo habemus redemptionem per ſanguinem ipſius.* Epheſ.1. Item ex illis: *Deus poſuit in eo iniquitates omnium noſtrum.* Iſa.53. Denique ex illis: *Ecce Agnus Dei, Ecce qui tollit peccata mundi.* Ioan.1. Ex his teſtimonijs nudè recitatis, concludit his verbis: *Cùm ergo tam caro pretio redempti, & Patri reconciliati ſimus, quæ [illegible] impudentia, & contumelia in Filium Dei, quòd impoſtor iſte [illegible]ittit pro numerata pecunia, remiſsionem, & meritarum pœnarum In[dulg]entiam? Et cùm Chriſtus ſatisfecerit Patri pro totius mundi pecc[atis], blaſphemum eſt mendacium, quod fingunt Pontificij, opor[te]re fi[deles] pro ſuis peccatis ſatisfacere. ſublato errore de ſatisfactione, ſp[o]nte [eva]naneſcit figmentum de indulgentijs.* Hæc eſt prima Heshuſij demonſtratio, id eſt, antiqua Lutheranorum cantilena, millies à Catholicis refutata: fatemur enim Chriſtum pro nobis, & pro toto mundo integrè, imò pleniſſimè, Deo Patri ſatisfeciſſe, vt ſcripturæ allegatæ, aliæque permultæ nos docent: ſed negamus, inde ſequi, non debere fideles pro ſuis peccatis, id eſt, pro reatu pœnæ temporalis expiando, Domino ſatisfacere. ſicut etiam fatemur, Chriſtum nobis gratiam, & gloriam ſanguine ſuo acquiſiuiſſe, ac promeruiſſe: & tamen debemus gratiam per fidem, & ſacramenta quærere, & gloriam, quaſi palmam & brauium, certando, & currendo promereri. Apoſtolus enim omnibus dicit: *Sic currite, vt comprehendatis,* 1.Cor.9. & de ſe: *Bonum certamen certaui, curſum conſummaui, fidem ſeruaui, ideóque repoſita eſt mihi corona iuſtitiæ.* 1.Tim.4. Ratio autem horum omnium eſt, quoniam pretium redemptionis, & ſatisfactionis à Chriſto perſolutum, non prodeſt niſi ijs, quibus per certa media, ſiue inſtrumenta applicatur, quod etiam aduerſarij confitentur; & ſi negarent, nullam cauſſam reddere poſſent, cur Pagani, Mahumetani, Iudæi, cæterique infideles pereant, cùm Chriſtus pro toto mundo ſatisfecerit, & omnibus hominibns, & gratiam, & gloriam promeruerit. Itaque, præter illud principium, quod Heshuſius ponit, Chriſtum ſatisfeciſſe pro peccatis noſtris, ponendum eſt hoc aliud, eam ſatisfactionem nemini prodeſſe, niſi per certa media, & inſtrumenta applicetur; & tum remanet

manet controuerſia, quæ ſint illa media, quam controuerſiam Heshuſius hoc loco non attigit, & ideò nihil omninò ſuis clamoribus efficit. Nos enim exiſtimamus, pretium ſanguinis Chriſti, ijs, qui ab infidelitate primùm conuertuntur, applicari per fidem, & baptiſmum: ijs autem, qui poſt baptiſmum, ad peccata redeunt, & rurſum à peccatis conuertuntur ad Deum, applicari per ſacramentum pœnitentiæ, cuius partes ſunt contritio, confeſſio, & ſatisfactio; Heshuſius contrà exiſtimat, ſolâ fide applicari, vel certè per fidem, & baptiſmum. Sed nihil horum probat, nec probare poteſt. pleni ſunt enim libri, tum Prophetarum, tum Apoſtolorum, tum etiam ſanctorum Patrum teſtimonijs, pro ſatisfactione, quam Deus, poſt remiſſam culpam, à nobis requirit. Et quemadmodum non eſt contumelia, vel blaſphemia in Chriſtum, dicere, pretium ſanguinis eius non prodeſſe infidelibus, niſi per fidem, & baptiſmum illis applicetur: ita non eſt contumelia, vel blaſphemia, dicere, fidelibus pœnitentibus non prodeſſe, niſi per ſacramentum pœnitentiæ: ac ꝑ hoc, per contritionem, confeſſionē, & ſatisfactionem applicetur. Admiſſa autem neceſſitate ſatisfactionis, dogma de indulgentijs facillimè conſtituitur. Nam, ſicut pretium ſanguinis Chriſti non prodeſt ad remiſſionem culpæ, & pœnæ ſempiternæ, niſi per fidem, & ſacramentum applicetur: ita, ſine vlla Chriſti contumelia dici poteſt, idem pretium non ſemper prodeſſe ad remiſſionem totius pœnæ temporalis, niſi per opera pœnitentiæ, vel per indulgentias applicetur. Quod autem diximus, per opera pœnitentiæ, id eſt, per noſtram ſatisfactionem, pretium ſanguinis Domini, id eſt, eius ſatisfactionem nobis applicari; non ſic intelligimus, quaſi noſtra ſatisfactio non ſit veri nominis ſatisfactio; nam, & vera ſatisfactio eſt, vt in lib. 4. de Pœnitentia, demonſtrauimus, & ſimul tamen cum ea, & per eam Chriſti ſatisfactio nobis applicatur. Neque noſtra ſatisfactio, Chriſti ſatisfactioni adiungitur, quòd illa per ſe non ſufficeret; ſed quia voluit ipſe nobis etiam gratiam ſatisfaciendi tribuere, vt efficaci-

tas ſanguinis ipſius magis ſplendeſceret, dum non ſolū ipſe ſatisfaceret, ſed etiam membris ſuis virtutem ſatisfaciendi communicaret.

PORRO, quod addit Heshuſius, Pontificem, pro numerata pecunia, peccata remittere, atque indulgentiam dare, mera calumnia eſt: neque enim Pontifices pecunias vllas pro indulgentijs exigunt, ſed iubent eos, qui indulgentias conſequi cupiunt, orare, ieiunare, eleemoſynas facere, vel in commune pauperibus, vel in certum aliquod pium opus, vt in Baſilicæ ædificationem, ſed illud eſt frequētius, & hoc tempore ſolùm in vſu, vt eleemoſynæ pauperibus in communi erogari iubeantur.

CAPVT OCTAVVM.

Refelluntur aliæ obiectiones eiuſdem Tilmanni Heshuſij.

VEnio ad SECVNDVM CAPVT argumenti Heshuſiani, ſic igitur ille pergit: *Obſcurant*, inquit, *Pontificij neceſſariam doctrinam de pœnitentia, commento indulgentiarum. Cùm enim docent, homines pro ſuis peccatis, vel in hac, vel in futura vita ſatisfacere, aut etiam impoſitas ſatisfactiones pecunia redimere poſſe, extenuant peccati magnitudinem, parui faciunt iudicium Dei aduerſus peccatum, inſtillant animis hominum ſecuritatem, atque ita veræ contritionis fundamenta euertunt.* Hæc ille, qui ſine dubio aliquid diceret, ſi nos diceremus, pro culpa, & pœna ſempiterna poſſe à nobis Domino ſatisfieri; id verò non dicimus, atque ea de cauſſa Theologi noſtri diſputant, neceſſariam fuiſſe incarnationem Filij Dei: quoniam tanta eſt magnitudo peccati, vt non potuerit vlla pura creatura, ex rigore iuſtitiæ, pro peccatis hominum ſatisfacere Deo. Id igitur ſolùm docemus, poſt culpam remiſſam, poſſe hominem iuſtificatum per gratiam Dei, ſatisfacere Deo, pro reatu pœnæ temporalis tantū. Quod non ſolū non extenuat, ſed etiā amplificat, mirum in modum, tum peccati magnitudinem, tum iudicium

dicium Dei aduerſus peccatum. Quis enim non miretur diuini iudicij ſeueritatem,& ipſius peccati molem; ſi cogitet, Deum ab ipſis, etiam filijs ſuis, & amicis, Chriſti ſanguine iuſtificatis, & reconciliatis, adhuc repetere pœnas pro delictis, vel in hac vita, vel etiam in futura? Sed qui ſunt, qui nobis obijciunt, quòd peccati grauitatem extenuemus, & iudicium Dei parui faciamus? Nempè Lutherani, qui vſqueadeò peccatum extenuant, iudiciaque Dei contemnunt, vt nihil ad expianda peccata exigi arbitrentur, niſi vt credant ea ſibi à Deo non imputari. Vtri igitur magis peccatum extenuant,& Dei iudicia parui pendunt, Catholici, qui præter fidem, contritionem, confeſſionem, & ſatisfactionem neceſſariam eſſe docent ad peccata purganda; an Lutherani, qui ſolâ fide, ſine vllo pœnitentiæ labore, purgari peccata contendunt? Simile eſt, quod de ſecuritate addit Heshuſius: nam ſi Catholici dicerent, per ſatisfactionem, vel indulgentias, homines reddi ſecuros de ſalute æterna, etiamſi contritionem de peccatis nullam habeant, neq; à peccatis ad Deum conuerti velint, rectiſſimè diceret Heshuſius, per inanem iſtam ſecuritatem euerti fundamenta contritionis, & pœnitentiæ. At, non hoc dicimus, ſed cum B. Auguſtino in libro 21. de ciuit. Dei, cap. 27. inter errores pernicioſiſſimos numeramus ſententiam illorum, qui dicebant, eleemoſynas, & ſimilia bona opera, ſine vera conuerſione, & pœnitentia, ſufficere ad ſalutem. Et verbis diſertis omnes Theologi noſtri tradunt, ſatisfactionem, & indulgentias non prodeſſe, niſi ijs, qui per veram contritionem, & reconciliationem iuſtificati, in gratiam à Deo recepti ſunt. Neque etiam tunc ſecuritatem ſalutis pollicemur per indulgentiam, niſi ſub conditione, ſi videlicet adſit auctoritas in concedente, ſtatus gratiæ in ſuſcipiente, & pietas, atque rationabilitas, vt ſic loquamur, in cauſſa. Abſolutè autem, ſpem bonam, & fiduciam pollicemur, iuxta illud Apoſtoli 1. Tim. 3. *Qui benè miniſtrauerint, gradum bonum ſibi acquirent, & multam fiduciam in fide, quæ eſt in Chriſto Ieſu.* Eſt autẽ valdè mirum, quòd Heſhuſius

huſius ſecuritatem nobis objiciat, cùm alioqui nos, vt plurimùm reprehendant Lutherani, quòd dubitationē, & metum perſuadeamus noſtris, cùm ipſi contrà doceāt ſuos, vt certiſſimè credant, ſe iuſtos eſſe, & ſaluos fore; atque hanc ipſam fidem de propria iuſtitia, fidem iuſtificantem, & Catholicam eſſe velint.

Supereſt TERTIVM CAPVT argumenti Heshuſij, quod his verbis ipſe perſequitur: *Sepeliunt quoque doctrinā, inquit, de fide, ſeu fiducia in mediatorem Ieſum Chriſtum: ſi enim remiſsio pœnarum pecunia emi poteſt, non eſt neceſſe credere in filium Dei Ieſum Chriſtum. At tota ſcriptura clamat, qui non credit in Filium, vitā non videbit, ſed ira Dei manet ſuper eum. Ioan. 3* Hæc videlicet eſt illa inſolubilis demonſtratio, ob quam ita ſe iactat, & triumphat Heshuſius. Et quidem doctrinam de vera fide, & fiduciam in Chriſtum non ſolùm non ſepeliunt, ſed etiam eniteſcere, atq; eminere faciunt indulgentiæ. Siquidem fundamentum habent in theſauro meritorum Chriſti, & non proſunt niſi veris fidelibus, & per fidem veram, & viuam iuſtificatis Quare, abſurda & inepta eſt illa conſequentia: Per indulgentias, vel per opera ſatisfactoria, quales ſunt eleemoſynæ pecuniariæ, redimuntur peccata ab ijs, qui credunt in Chriſtum, & meritis ipſius, ac ſatisfactione nituntur: igitur non eſt neceſſe credere in filium Dei Ieſum Chriſtum. Fateor tamen per ſatisfactiones, & indulgentias, vere ſepeliri doctrinam, de ſola fide, ſeu fiducia iuſtificante, quam fidem, ſeu fiduciam inanem, & falſam, & non tam iuſtificantem, quam ſub ſpe iuſtificationis animas deludentem, ac ſeducentem, eſſe, alibi demonſtrauimus Quod autem Heshuſius dicit, pecuniâ redimi pœnarum remiſſionem, ex Catholicorum ſententia, verum eſt in eo ſenſu, quòd Daniel Regem quendam admonuit, *Peccata tua eleemoſynis redime, & iniquitates tuas miſericordijs pauperum.* Daniel. 4. nimirum exiſtimamus, per eleemoſynas, vt etiam per ieiunia aliaque pia opera, præſertim laborioſa, & pœnalia, remitti pœnas temporales, quæ remanent poſt culpam remiſſam, vt & iam ſæpe dictum eſt.

QVARTVM CAPVT argumenti, quod probandum erat,

erat, per ſatisfactiones, & indulgentias labefactari doctrinam de poteſtate clauium, Heshuſius non adſcripſit an obliuione, an alia de cauſſa, incertum eſt: ſed hanc iacturam meliori compenſatione reſarciuit; adiunxit enim aliquid aduerſus indulgentias pro defunctis. *Quod fingunt,* inquit, *indulgentias per modum ſuffragij valere pro mortuis pugnat cum dicto Chriſti, qui non credit in filium, iam iudicatus eſt. Ioan.* 3. Item: *Omnes nos manifeſtari oportet ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſq; ea, quæ geſſit in corpore, ſiue bonum ſiue malum. 2. Cor. 5.* Item: *Beati mortui, qui in Domino moriuntur. Apoc. 14. Infelices ergo & quibus nullæ indulgentiæ proſunt, qui in Domino non moriuntur. Sanctorum meritis confidere, blaſphemum, & contumelioſum eſt in filium Dei.* Mirabilis ſanè Dialectica Heshuſij, per quam ſine medio termino, quidlibet ex quolibet licet colligere. *Qui non credit in filium Dei, iam iudicatus eſt: igitur indulgentiæ per modum ſuffragij defunctis valere non poſſunt.* Sanúſne eſt, an delirat, qui ita colligit? Fatemur, indulgentias nullo modo prodeſſe ijs, qui ſine fide in Chriſto deceſſerunt, qui iuxta verbum Domini, iudicati, id eſt, condemnati ſunt. At non inde ſequitur, non prodeſſe ijs, qui cum fide, ſpe, & caritate migrarunt, & adhuc tamen in locis purgatorijs degunt, de quibus ſic loquitur S. Aug hom. 16. ex libro 50 homiliarum: *Qui temporalibus pœnis digna geſſerunt, per ignem quendam purgatorium tranſibunt, de quo Apoſt. inquit, ſaluus erit. ſic tamen quaſi per ignẽ.* At, inquit Heshuſius: *Omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque ea, quæ geſſit in corpore, ſiue bonum, ſiue malum: non igitur aliquid mortuis proſunt indulgentiæ, aliaue ſuffragia.* RESPONDEO, mortuos quidẽ ea tantùm recipere, quæ geſſerunt in corpore, ſed eos, qui in fide, ſpe, & caritate vſq; ad finem perſeuerarunt, id egiſſe in corpore, vt poſt mortem ſuffragijs, atq; indulgentijs iuuari poſſent; contra autem eos qui in peccatis letalibus vſque ad mortem permanſerunt, id egiſſe in corpore, vt eis poſt mortem, neque indulgentiæ, neque ſuffragia vlla prodeſſent. Sic enim loquitur S Aug. in Enchir. cap. 109. *Neque negandum eſt, defunctorum animas pietate ſuorum viuentium releuari, cùm pro illis ſacrificium mediatoris offertur, vel eleemoſynæ in Eccleſia fiunt: ſed eis hæc proſunt, qui, cùm viuerent, vt hæc ſibi prodeſſe*

deſſe poſſent,meruerunt. Eſt enim quidam viuendi modus nec tam bonus,vt non requirat iſta,nec tam malus, vt ei non proſint iſta poſt mortem. & infrà: *Non igitur iſta,quæ pro defunctis commendandis frequentat Eccleſia, illi Apoſtolicæ ſunt aduerſa ſententiæ, qua dictum eſt;omnes aſtabimus ante Tribunal Chriſti, vt referat vnuſquiſque ſecundum ea,quæ per corpus geſſit,ſiue bonum,ſiue malum; quia etiam hoc meritum ſibi quiſque, cùm in corpore viueret, comparauit, vt ei poſſent iſta prodeſſe. Non enim omnibus proſunt: & quare non omnibus proſunt?niſi propter differentiam vitæ, quam quiſque geſſit in corpore?* Hæc ille. Ad locum autem Apocalypſis, reſpondemus, eos qui in Domino,omni ex parte moriũtur, quales ſunt martyres,quos eo loco præcipuè Ioannes Apoſtol. conſolatur,planè beatos eſſe, neque indulgentijs, alijſque ſuffragijs indigere: ac de his hunc locum exponunt S. Ambroſius,Haymo,Ansbertus,& Richardus de S. Victore,eos autem,qui nulla ex parte in Domino moriuntur, quales ſunt homines perditi, qui ſine gratia Dei, & iuſtificatione decedunt,infelices omninò,ac miſeros eſſe, neq; indulgentias, aliaúe vlla ſuffragia eis prodeſſe. Sed inter hos quidã ſunt medij, vt paullò ante,ex Auguſtino didicim⁹, qui partim in Domino,partim nõ in Domino moriuntur:in Domino quidem, quia cum fide, ſpe, & caritate de hac vita decedunt:non in Domino, quia maculæ veniales, vel reatus pœnæ temporalis adhærent, ob quæ purgatione,atque expiatione indigeant. Iſti igitur nec tam perfecti ſunt, vt continuò requieſcant à laboribus ſuis,neque ſuffragijs Eccleſiæ, vel indulgentijs opus habeant, nec tam ſunt imperfecti, vt requiem à pœnis, & laboribus non exſpectent, vel vt indulgentijs, ac eleemoſynis, alijſque ſuffragijs releuari non poſſint. Neque mirabitur, nos dicere, aliquos mori partim in Domino, partim non in Domino, qui apud S. Auguſtinum,lib.3.ad Bonifacium, cap.3. legerit,homines eoſdem,propter gratiam Dei,quam habent,eſſe filios Dei, propter peccata venialia, quibus non carent,eſſe filios huius ſeculi. Illa denique Heshuſij poſtrema concluſio, *Blaſphemum, & contumelioſum eſſe in filium Dei,& ſanctorum meritis fidere,* vnde colligatur,omninò non video. Nam neque

ex

ex proximè dictis verbis naſcitur, neque ad rem propoſitam vllo modo facit. Sed iam dictum eſt, ſecundùm nouam Heshuſij logicam, quidlibet ex quolibet colligi poſſe, tantum autem abeſt, vt fidere ſanctorum meritis, ſit vel blaſphemum, vel contumelioſum in Dei filium, vt ſit filio Dei perhonorificum, & glorioſum. quid enim ſunt ſancti, niſi palmites fructuoſi eius nobiliſſimæ vitis, quæ dicit in Euangelio. *Ego ſum vitis, & vos palmites*, & quoniam palmites omnem virtutem ſuam ex vite trahunt, certè omnis palmitum gloria in vitem redundat. Itaque, cùm ſanctorum meritis confidimus, Chriſto confidimus, ſine quo illi nihil facere poſſunt. Neque ita confidimus ſanctorum meritis, vt ab illis gratiam vel gloriam expectemus, ſed ſolùm, vt ſæpe diximus, vt per eorũ ſatisfactiones nobis communicatas à reatu pœnę temporalis liberemur, vel eorum interceſſione, à Deo per Chriſtum varia beneficia conſequamur.

CAPVT NONVM.

Reſpondetur ad primum caput diſputationis Martini Kemnitij de indulgentijs.

MARTINVS KEMNITIVS in quarta parte examinis Concilij Tridentini, diſcutiens decretum Concilij de indulgentijs, quod habetur in vltima ſeſſ. longiſſimam, id eſt, verboſiſſimam, more ſolito, de indulgentijs diſputationem inſtituit, eam nos hoc loco refutare aggredimur, ac, Deo benè iuuante, non magno negotio fraudes eius & mendacia detegemus, & argumenta, ſi quæ erunt alicuius momenti, breuiter, & dilucidè refellemus. Sed illud initio lectorem admonitum volo, nolle me tempus terere in recitandis ijs, quæ Kemnitius, vt librum ſuum pleniorem faceret, ex libris Catholicorum deſcripſit, quæ plurima ſunt, vt canones omnes pœnitentiales, quos ex Concilijs, ex Burchardo, & ex Gratiano in medium attulit, & alia id genus. Item, nolle me repetere refutationẽ alio-

rum

rum errorum Lutheranorum, qui paſſim à Kemnitio inculcantur, quamuis ad rem præſentem non faciant. Satis enim multa tum in libris aliorum Catholicorum, tum etiam in noſtris extant, vnde errores illi pleniſſimè confutentur. Denique, nolle me verbis ſine neceſſitate contendere, neque conuicia, & contumelias, quibus Catholicos paſſim aſpergit, referre, & retorquere, quod longiſſimum eſſet, niſi aliquando eius nimia impudentia nos cogat aliquid dicere. Igitur, duo tantùm in hac diſcuſſione Chemnitianæ diſputationis præfari mihi propoſitum eſt, vt notem quæ falsò Kemnitius nobis imponit, & argumentis eius aduerſus indulgentias perſpicuè ſolideq́; reſpondeam. In primo capite diſputationis ſuæ Kemnitius, id eſt, pag. 215. in editione Francofordienſi, in 8 ſtatum quæſtionis exponit, quid videlicet illud ſit, quod nomine indulgentiæ in hac diſputatione accipiatur. Vbi multa ſunt, quæ perperam ab illo dicuntur, vt cauſſam Catholicorum odioſam reddat.

PRIMVM miratur, cur Tridentinum Concilium, ſi Pontificias indulgentias non prorſus damnare, & abijcere volebat, non ſaltem earum mentionem ſepelierit, vel approbationem ſuſpenderit: cùm toti orbi, atque adeò ipſis Pontificijs notum ſit (vt ipſe loquitur) impudentem, & impiam indulgentiarum nundinationem, à multis doctis, & pijs viris deploratam, & reprehenſam fuiſſe. Sed non eſt cur miretur: nam Concilia Eccleſiæ Catholicæ, quale Tridentinum fuit, non ſolent dogmata quotannis mutare, vt Lutherani faciunt, neque circumferri omni vento doctrinæ. Concilia vetera Lateranenſia, Lugdunenſia, Viennenſia, vt ſuprà oſtendimus, indulgentias approbârunt; abuſus, qui fortè irrepſerant, condemnarunt. Idem omninò Tridentinum Concilium fecit; neque tribuendæ ſunt Eccleſiæ Catholicæ, ſi quæ irrepunt ex cupiditate prauorum hominum corruptelæ in cultu religioſo, præſertim cùm non ſolùm pij, & docti viri, ſed ipſa, etiam Concilia vigilent aduerſus eiuſmodi corruptelas. Neque id Kemnitius ignorare poteſt, cùm in hac ipſa diſputatione, pag. 331.

refert

erat Decretum Concilij Lateranenſis,& pag. 345. Decretum Concilij Viennenſis aduerſus abuſus, qui in indulgentiarum prædicatione admiſceri cœperant. & ipſe idem, pag. 213. integrè recitet Decretum Concilij Tridentini, quo damnantur, & prohibentur ſuperſtitiones,& abuſus omnes, & nominatim praui queſtus, Vnde plurimum in Chriſtiano populo abuſuum cauſſa fluxit. At non ſunt tollendi boni vſus, vt deſtruantur abuſus: neque ſpecie reformationis Eccleſia funditus euertenda eſt, vt Lutherani, & Caluiniani facere moliuntur. ſed non mentitur qui ait: *Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non praualebunt aduerſus eam.* Matth. 16.

SECVNDO, idem Kemnitius, pag. 218. dicit, ex ſententia Catholicorum, temporalem pœnam, quæ remanet luenda, poſt remiſſam culpam, in ſacramento pœnitentiæ, maiorem eſſe, quàm vt à quoquam hominum in hac vita exolui poſſit. Sed hoc falsò nobis imponit, neq; vllum ſcriptorem Catholicum inueniet, qui hoc dicat: Imò verò Catholici Theologi docent, non ſolùm poſſe hominem iuſtificatum ſatisfacere Deo pro debito pœnæ temporalis, ſed etiam id poſſe ex condigno. Vide præter cæteros, Dominicum à Soto in 4. ſentent. diſt. 19. qu. 1. ar. 4. Porrò, falsò iſta dogmata nobis Kemnitius adſcribit, vt videamur ſuper falſis fundamentis inniti, cùm docemus, in purgatorio pœnas dari à ſpiritibus defunctorum, & tum in hac vita, tum in alia, indulgentias locum habere.

TERTIO, ibidem Kemnitius dicit, Catholicos docere, diuinam iuſtitiam maiores adhuc pœnas exigere, quæ in purgatorio luendæ ſint, etiam ſi canonica pœnitentia in hac vita plenè exoluatur. Sed hoc etiam falsò Catholicis imponi certiſſimum eſt: tunc enim ſolùm maiores pœnas Deus exigit, quando pœnitentia canonica iniuncta eſt minor, quàm par eſſet, ſed ſi iniungatur æqualis, vt planè iniungi poteſt, & ea plenè exoluatur, nihil in purgatorio ſoluendum ſupereſſe, omnes

Catholici docent,vt videre eſt apud S.Thomam, al ǵue Theologos in 4.diſt.20.

QVARTO, Kemnitius pag.219.dicit,ſatisfactiones ex theſauro Eccleſiæ per indulgentias applicari illis, qui eas,vel pecunia,vel alijs operibus redimunt, atque hanc eſſe Catholicorum doctrinam. Et paullò infrà dicit,ex ſententia Catholicorum, indulgentias licitantibus,& redimentibus diſpenſari. Sed hæ meræ ſunt calumniæ,& impoſturæ.eleemoſynas quidem, aliaq; pia opera Pontifex maximus ſolet iniungere,cùm indulgen tias tribuit,non tamen vt emantur indulgentiæ: neque enim ea pecunia ad Pontificem, ſed ad pauperes peruenit, ſed vt exerceantur in operibus bonis Chriſti fideles,& vt aliorum liberalitate, miſerorum inopiæ ſuccurratur.

QVINTO,In eadem pag.Kemnitius dicit, ex ſententia Catholicorum, theſaurum Eccleſiæ conſtare ex operibus bonis ſanctorum, quæ ipſis ad promerendam, & conſequendam ſalutem neceſſaria non erant, quæ vocantur opera ſupererogationis.Item, ex paſſionibus eorundem,quę ipſis ad propria delicta purganda opus non fuerunt.Sed vt hoc poſtremum de paſſionibus eſt verum ita illud de operibus ſupererogationis eſt falſum. Neq; enim vllus Theologorum eſt, qui ſcripſerit, theſauro Eccleſiæ contineri opera meritoria ſupererogationis. Illa enim opera,quamuis ſupererogationis fuerint, tamen ſuo præmio non caruerunt, atque ideò nulla ratio ſinit,vt alijs applicari poſſint. Vocant quidem aliqui opera ſupererogationis,paſſiones ſanctorum, vt ſatisfactorias ipſis minimè neceſſarias:ſed nos de re ipſa, non de nomine litagamus. Sed hæc non ſine cauſſa finguntur à Kemnitio:ſcit enim Lutheranos valde odiſſe opera ſupererogationis, vt ipſum etiam vocabulum ferre non poſſint. Inde igitur exiſtimauit vel hoc ipſo indulgentias fore inuiſas,& execrandas,ſi ex operibus ſupererogationis ſanctorum fluxiſſe dicerentur.

CA-

CAPVT DECIMVM.

Reſpondetur ad ſecundum caput diſputationis Kemnitij.

IN ſecundo capite diſputationis ſuæ, Kemnitius demonſtrare conatur, indulgentias, vt à Catholicis accipiuntur, non habere fundamentum in ſcripturis, imò pugnare cum præcipuis capitibus doctrinæ Chriſtianæ. PRIMVM igitur profert multa ſcripturæ teſtimonia, quibus probat, per Chriſtum nobis peccata remitti. Sed hæc non egent vlla ſolutione, cũ non pugnent aduerſus indulgentias; neque à nobis negentur, & ſolùm ad implendas paginas adferantur.

SECVNDO profert argumenta negantia, quòd videlicet ſcripturæ non dicant; quòd noſtris operibus poſſimus Deo ſatisfacere; quòd ſint aliquæ pœnæ purgatorij; quod ſit theſaurus aliquis operum ſupererogationis; quòd ſoli Petro ſint traditæ claues regni cœlorũ; quòd ſacerdos abſoluens debeat imponere pœnitentias; & quòd Bullæ indulgentiarum fieri debeant, &c. Et addit, adeò hęc eſſe vera, vt Durand⁹, Antonin⁹, Roffẽſis, & Silueſter fateantur, indulgentias non poſſe probari ex ſcripturis, ſed ex ſola Eccleſiæ Romanæ auctoritate. Sed huius argumenti magna ex parte falſum eſt antecedens, & omninò mala cõſequentia. Falſum eſt, in ſcripturis non haberi, quòd operibus noſtris poſſimus ſatiſfacere Deo, cùm ſcriptum ſit Dan. 4. *peccata tua eleemoſynis redime.* Luc. 11. *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Prouerb. 16. *Miſericordia & veritate, redimitur iniquitas.* Falſum eſt, ſcripturas nihil habere de pœnis purgatorij, cùm ſcriptum ſit 1. Cor. 3. *Ipſe autem ſaluus erit, ſic tamen quaſi per ignem.* & Luc. 12. *Non exies inde, donec reddas nouiſſimum quadrantem.* & Matth. 12. *qui dixerit verbum in Spiritum ſanctum, non remittetur ei, neque in hoc ſeculo, neque in futuro.* Falſum eſt, nihil in ſcripturis tradi de operibus ſupererogationis, quamuis, vt ſuprà diximus, non pertineant hæc

opera ad indulgentias.quid enim eſt,quod ait Dominus, Luc.10.*Si quid ſupererogaueris,ego cùm rediero, reddam tibi?* Et nonne B.Paulus 1.Cor.9 teſtatur,ſe potuiſſe victum quærere ab his,quib⁹ euangelizabat,vt Apoſtoli cæteri quærebant, & tamen maluiſſe proprijs manibus laborare, quod fuit opus ſupererogationis,interpretum omnium teſtimonio?Falſum eſt,in ſcripturis nihil dici de clauibus ſoli Petro traditis;cùm diſertis verbis Dominus dicat,Matth.16.*Beatus es Simon Bariona, quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi,ſed Pater meus,qui in cælis eſt, & ego dico tibi,quia tu es Petrus,& ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, & tibi dabo claues regni cælorũ, & quodcunq; ſolueris ſuper terram,erit ſolutum & in cælis,& quodcunq; ligaueris ſuper terram,erit ligatum & in cælis.* Falſum eſt,in ſcripturis non haberi,ſacerdotem abſoluentem debere imponere pœnitentiam : nam cùm in ſcripturis ſacerdos fiat iudex,qui debeat ſoluere,vel ligare, remittere, vel retinere peccata;certè etiam debet ita reos abſoluere,vt iuſtitiæ ſatisfiat;ac proinde ſoluere à culpa, & ligare ad pœnam,pro modo culpæ ſubeundam.Sed de his omnibus ſuis locis diſſeruimus.Quod vltimò dicebatur de Bullis indulgentiarum, non habetur quidem in ſcripturis in particulari,ſed habetur in communi : dum enim tribuitur Pontifici maximo poteſtas ligandi,& ſoluendi quicquid ligandum, ſoluendumúe iudicauerit, non dubium eſt,quin ſit etiam eidem attributa poteſtas ſoluendi reatum pœnæ remanentis poſt culpam remiſſam,& ea de re ſcribendi litteras,quæ Bullæ vocantur, quibus ea conceſſio contineatur. Sed etiam ſi nihil horum ſcriptum eſſet,non tamen ſequeretur, indulgentias nō niti niſi auctoritate Eccleſiæ Romanæ:poſſent.n. niti auctoritate diuina, cognita per traditionem Apoſtolorum,quomodo alia non pauca, & præter cætera,numerum ſacrorum librorum, ac præſertim Euangeliorum, non ex aliqua ſcriptura ſed ex traditione Apoſtolica,& Eccleſiæ auctoritate habemus. Neque enim Eccleſia vſum indulgentiarum concedendarum per ſe excogitauit,ſed à maioribus accepit, cuius rei ſignum eſt,quòd

non

non poſſunt Aduerſarijs huius conſuetudinis vllum aſſignare principium. Atque hoc ſibi volunt Durandus, Roffenſis, Antoninus, & Siluefter, quos Kemnitius allegat; nimirum affirmant, non haberi in ſcripturis expreſſam mentionem indulgentiarum, quamuis fundamenta non deſint, vnde perſpicuè colligantur. Sed ſufficere ad eas etiam ſub hoc nomine defendendas, Eccleſiæ auctoritatem, quę non tam conſtanter indulgentias prędicaret, & in Concilijs œcumenicis approbaret, niſi diuinitùs traditam ſibi poteſtatem huiuſmodi, non ignoraret.

Sed OBIICIT Kemnitius ſanctum Auguſtinum, qui lib. 3. contra litteras Petiliani, cap. 6. ita ſcribit: *Si quis de quacunque re, quæ pertinet ad fidem vitamque noſtram, ſi vel Angelus è cælo vobis annunciauerit, præterquam quod in ſcripturis legalibus & Euangelicis accepiſtis, anathema ſit.* Nos autem ipſum eundem ſanctum Auguſtinum reſpondentem adducemus; ipſe enim tract. 98. in Ioan. ſcribit, illud (præterquam) non ſignificare (pluſquam) ſed (contra quam.) *Non ait Apoſtolus*, inquit Auguſtinus, *plus quam accepiſtis, ſed præterquam quod accepiſtis. Nam, ſi illud diceret, ſibi ipſi præiudicaret, qui cupiebat venire ad Theſſalonicenſes, vt suppleret quæ illorum fidei defuerunt: ſed qui ſupplet, quod minus erat, addit, non quod inerat, tollit; qui autem prætergreditur regulam fidei, non accedit in via, ſed recedit de via, &c.* Non igitur anathema dicitur ijs, qui credunt aliquid, quod non inuenitur expreſsè ſcriptum in ſacris litteris, ſed ijs, qui credunt aliquid, quod repugnat ſacris litteris. Nam idem Auguſtinus, lib. 2. de Baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 7. *Multa*, inquit, *non inueniuntur in litteris Apoſtolorum, neque in Concilijs poſteriorum, & tamen, quia cuſtodiuntur per vniuerſam Eccleſiam, non niſi ab ipſis tradita, & commendata creduntur.* & lib. 4. cap. 24. *Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi auctoritate Apoſtolica traditum, rectiſſimè creditur.* Denique lib 1. contra Creſconium, cap. 33. *Quamuis*, inquit. *huius rei de ſcripturis canonicis non proferatur exemplum, Earundem tamen ſcripturarum, etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam & ipſarum ſcripturarum commendat an-*

thoritas. Ab hoc igitur loco depulſus Kemnitius, aggreditur demonſtrare, indulgentias repugnare ſcripturis. *Non rhetoricis,* inquit, *declamationibus, ſed nuda tantùm indicatione ſimpliciter per capita ſpectandum, & conſiderandum proponam, quemadmodum indulgentiæ pugnent, I. Contra meritum, & ſatisfactionem Chriſti. II. Contra gratuitam, & plenariam remiſſionem Dei. III. Contra claues regni cælorum. IV. Contra fidem. V. Contra doctrinam de bonis operibus. VI. Quòd talis nundinatio in ſcriptura iam dudum damnata ſit.*

AC PRIMVM quidē CAPVT ſolo mendacio probat: dicit enim nos docere, Chriſtum culpam quidem noſtram omnem, ſed non totam pœnam peccatorum noſtrorum, in ſe ſuſcepiſſe, ac deinde probat id eſſe falſum ex ſcripturis, Iſa. 53. Gal. 3. Deut. 28. At mendacium eſſe manifeſtum, à Catholicis doceri, Chriſtum ſuſcepiſſe purgandam omnem culpam, ſed non omnem pœnam, vel ex eo poteſt intelligi, quòd indulgentiæ ex noſtra ſententia nituntur theſauro paſſionis Chriſti, qui ſatisfecit Deo patri pleniſſimè, pro reatu culpæ, & pœnæ temporalis, & æternæ omnium peccatorum. Si per indulgentias dicimus applicari nobis ſatisfactionem Chriſti, pro reatu pœnæ, quomodo potuit in mentem Kemnitij cadere, nos dicere, Chriſtum non ſatisfeciſſe pro pœna?

SECVNDVM CAPVT, id eſt, pugnare indulgentias cum gratuita, & plenaria remiſſione Dei, probat ex ſcripturis, nihil ad rem noſtram facientibus: adducit enim illa teſtimonia: *Qui credit in filium Dei, non iudicatur.* Ioan. 3. *& in iudicium non venit.* Ioan. 5. *peccatorum eius non recordabor.* Ezechiel. 18. *omnia peccata noſtra proiecit in profundum maris.* Micheæ 7. & ſimilia. Nam hæc teſtimonia probant quidem, reconciliari peccatorem Deo, ſed an tota pœna, peccatis debita ſemper remittatur, non docent. Nos enim ſuprà demonſtrauimus ex lib. 2. Reg. cap. 12. dictum eſſe Dauidi pœnitenti: *Dominus tranſtulit peccatum tuum,* & tamen expetitam ab eo pœnam, mortem filij, quam vt auerteret Dauid, ieiunauit, orauit, fleuit, &c. Sed Kemnitius adducit ſimilitudinem ab humana con-

conſuetudine. *Certum, inquit, & manifeſtum eſt, ſi quis priuatus ita dimitteret offenſam proximo, vt nihilominus vindictam aliquam expetere, & ſupplicium aliquod de ipſo ſumere vellet, talem, vt non ex corde remittentem peccata, grauiter à Chriſto reprehendi. Qua fide igitur talem remiſsionem ipſi Deo tribueremus? Certè ſi culpam, hoc eſt, debitum omne dimiſit, non habet cauſſam exquirendi pœnas.* At ſimilitudo in ipſum retorqueri poteſt: nam qui iniuriam accepit, & vel in facultate, vel in fama, vel in ipſa perſona læſus eſt, ſic poteſt, ac ſolet ordinariè offenſam dimittere, & in gratiam recipere eum, qui læſit, vt tamen detrimentum compenſari, & reſarciri ſibi velit. & quamuis priuati homines nullam interdum compenſationem in iniuria quærant, iudex tamen pœnam ab eo, qui iniuriam fecit, repetere, & vindictam ſumere ſolet. Sic igitur Deus, qui non ſolùm pars offenſa, ſed etiam iudex eſt, remittit quidem culpam, cùm pœnitentes in gratiam recipit, ſed pœnam totam non ſemper remittit, vt ex emplo Dauidis oſtendimus. Neque hoc repugnat illis verbis Domini, Matth. 18. *Omne debitum dimiſi tibi, quoniam rogaſti me, &c.* Nam per omne debitum intelligitur omnis culpa, non omnis pœna: comparat enim Dominus, eo loco, peccata cum debito pecuniario, & loquitur de remiſſione offenſarum, quatenus ea gignunt inimicitias. Itaque exemplo ſuo Dominus, qui pœnitentibus peccata ita remittit, vt eos verè in gratiam, & amicitiam ſuam admittat, admonet homines, vt ex corde remittant iniurias proximis, eoſque verè diligant. id enim ſignificat illa ſententia: *Sic & Pater meus faciet vobis, ſi non remiſeritis vnuſquiſque fratri ſuo de cordibus veſtris.* Quibus verbis, vt B. Hieronymus ex commentario docet, omnis ſimulatio fictæ pacis euertitur. Sed nihil impedit, vt diximus, quo minus ſatisfactionem iuſtam exigere poſſit, qui læſus eſt, etiamſi eum, qui læſit, ex corde diligere, nec ſolùm non lædere, ſed etiam protegere deinceps velit.

Tertium Capvt, quod videlicet indulgentiæ pugnent cum doctrina de clauibus regni cælorum, non probat Kemnitius, niſi verbis ludendo: *Chriſtus,* inquit,

dicit. Quicquid ſolueritis, erit ſolutum, & quorum remiſeritis peccata, erunt remiſſa. Romanæ indulgentiæ contradicunt, quicquid Chriſti claues ſoluunt, hoc Pontifex Romanus ſuis pœnis retinet, & ligatum mittit ad pœnas, vel in hac vita, vel in purgatorio exoluendas. Hæc non ſunt argumenta, ſed nugæ: nobis autem non libet in re ſeria ludere. Porrò, Chriſtus non ſolùm dixit: *Quodcunque ſolueritis, erit ſolutum.* Sed etiam: *quicquid ligaueritis, erit ligatum.* Itaque Pontifex non ligat quod Chriſtus, ſoluit; ſed, ſicut poteſt ſoluere, ita poteſt ligare: ex hac poteſtate ligat ad pœnam ſubeundam, quos à culpa abſoluit. Neque contrarium potuit Kemnitius probare, nec poterit.

QVARTVM CAPVT, quòd indulgentiæ pugnent contra fidem iuſtificantem, non probat Kemnitius, niſi hoc argumento, quòd ſcriptura, Rom. 3. & 4. & 11. & Epheſ. 2. ita ſolam fidem in iuſtificationis negotio requirat, vt excludat etiam opera legis, quæ Deus ipſe mãdauit. Indulgentiæ verò iuſtificationem tribuant commentitijs operibus, vt peregrinationibus, ad hanc, vel illam Eccleſiam viſitandam. Sed hoc argumentum totum ex mendacijs, & imperitia conſtat: nam, vt omittam, quod non excluduntur à iuſtificatione opera bona, quæ naſcuntur ex fide, & gratia Dei: ſed illa tantùm, quę fiunt ſolis viribus naturæ, vt in libris de iuſtificatione, docuimus. Non dicimus, per indulgentias homines iuſtificari, imò docemus, non dari indulgentias, niſi iuſtificatis. Id quod vel à ſuo Patriarcha Luthero Kemnitius diſcere potuiſſet. Lutherus enim hoc aſſumpſit, indulgentias nõ iuſtificarē; & nos admiſimus, eſſe verum. Præterea, cùm indulgentię ex Catholicorum ſententia non iuſtificent, multò minus tribuere poſſunt iuſtificationem operibus commentitijs. Ad hæc, opera illa, quæ accepturis indulgentias iniunguntur, valdè temerè commentitia à Kemnitio nominantur: peregrinationes enim ad loca ſacra, orationis cauſsâ præcipi ſolent, quibus, ordinariè, ieiunia, & eleemoſynæ adiunguntur. Iſta autem omnia multis ſcripturarum teſtimonijs com mendantur, vt præſertim Tob. 12. Matth. 5. & 6. & alibi paſſim.

paſſim. Denique, iſtis ipſis operibus non tribuimus effe-ctum indulgentiarum, quem falsò iuſtificationem appellat Kemnitius: effectus.n. propriè indulgentiarũ, eſt relaxatio pœnæ temporalis, qui effectus potiſſimum tribuitur meritis Chriſti, vt in libro ſuperiore docuimus. Quare cùm omnia pene verba Kemnitiani argumenti falſa ſint, certè non poteſt vllo modo eſſe vera concluſio.

QVINTVM CAPVT, quòd indulgentiæ pugnent cũ operibus bonis, probat Kemnitius ex ijs locis ſcripturæ, quibus ipſe cenſet refelli opinionem de operibus ſupererogationis, in qua opinione fundari exiſtimat indulgentias. Loci ſunt hi, Luc. 17. *Cùm omnia feceritis, dicite, ſerui inutiles ſumus, quia quod debuimus facere, fecimus.* Matth. 25. *dicentibus fatuis virginibus, date nobis de oleo veſtro, reſponderunt prudentes, ne fortè non ſufficiat nobis, & vobis, ite potius ad vendentes, & emite vobis.* Sed hoc argumentum nititur falſis principijs, non minus, quàm præcedens. Neque enim fundamentum indulgentiarum ponitur à Catholicis, in operibus ſupererogationis ſanctorum, ſed in ſatisfactionibus, quæ ipſis neceſſariæ nõ ſunt: nã etiã opera debita & imperata à Deo ſatisfactoria eſſe poſſunt, & non neceſſaria ijs, à quibus fiunt in ratione ſatisfactionis. Si Tyrannus inſtet, ac ſupplicia, & mortem comminetur, niſi fidem abneges, non eſt opus ſupererogationis, ſed planè debitum, & neceſſarium, fidem non negare, ſed confiteri, & perferre ſupplicium; & tamen, opus illud non ſolùm eſt meritorium gloriæ, ſed etiam ſatisfactorium pro reatu pœnæ, quem reatum fieri poteſt, vt non haberet, qui ſupplicia illa perferebat. Nec tamen Kemnitius refellere potuit opera ſupererogationis, niſi deprauando ſcripturas: Non enim Dominus ait, Luc. 17. *Cùm feceritis hæc omnia, dicite, ſerui inutiles ſumus:* Sed ait: *cùm feceritis hæc omnia, quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus, quod debuimus facere, fecimus.* Itaque illi dicuntur inutiles, qui nihil faciunt, niſi quod eis præceptum eſt, & quod facere debent. Ex quo ſequitur, vt qui faciunt aliquid ampliùs, quàm teneantur, vt qui ſe caſtrant propter regnum cæ-

lorum, id eſt, perpetuam continentiam ſeruant; & qui dant omnia pauperibus; vel alia id genus non imperata faciunt, ſerui vtiles dici debent. Neque hæc mea, ſed ſancti Ambroſij explicatio eſt, qui in libro de Viduis, tractans hunc locum, ſic ait: *Hæc virgo non dicit, nimirum ſeruus inutilis ſum, hoc non dicit ille, qui bona ſua vendidit, ſed quaſi repoſita expectat præmia, ſicut ſanctus Apoſtolus ait, Ecce nos reliquimus omnia, & ſecuti ſumus te, quid ergò erit nobis? non enim quaſi inutilis ſeruus, quod debuit facere, feciſſe ſe dicit, ſed quaſi vtilis Domino, qui commiſſa ſibi talenta, quæſitis multiplicauit vſuris, mercedem fidei, atque virtutis benè ſibi conſcius, meritorumque, ſecurus expectat.* Illud verò Matth. 25. *date nobis de oleo veſtro; &, ne fortè non ſufficiat nobis, & vobis*; non ad excluſionem operum ſupererogationis, neque communicationis ſatisfactionum pertinet, ſed ad excluſionem communicationis iuſtitiæ, & meritorum: ſignificatur enim per eam parabolam, eos, quibus in hac vita extincta fuerit lampas caritatis, & operum bonorum, & qui in eo ſtatu de vita migrauerint, fruſtra imploraturos merita ſanctorum. Nam vt dicitur Ezech 18. *iuſtitia iuſti ſuper eum erit, & impietas impij erit ſuper eum.* & Gal. 6. *vnuſquiſque onus ſuum portabit.* & Rom. 2. *Reddet Deus vnicuique ſecundum opera ſua.* Atque ad hoc ſignificandum, in ea parabola dicentibus fatuis Virginibus, *Domine, Domine aperi nobis*, reſpondetur à Domino: *Amen, Amen dico vobis, neſcio vos.* Alia teſtimonia Kemnitius adducit, ad probandum, opera noſtra non eſſe ſine peccato; ſed ea nihil ad propoſitum faciunt, & ſunt à nobis omnia diligenter explicata in libro de iuſtificatione.

SEXTVM CAPVT, quòd indulgentiæ ſint expreſsè damnatæ in ſcripturis ſanctis, probat Kemnitius ex 2. Epiſtola B. Petri, capit. 2. *In auaritia fictis verbis de vobis negotiabuntur.* Item: *libertatem alijs pollicentur, cùm ipſi ſint ſerui corruptionis,* & Act. 8. *pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunia parari.* Ex his duobus locis concludit ſuum argumentum in hæc verba Kemnitius: *Hoc eſt ipſiſſimum iudicium Spiritus ſancti de indulgentijs Pontificijs.* quæ concluſio indicat, incredibilem fuiſſe in Kemnitio libi-

libidinem maledicendi, etiam aduerſus propriam conſcientiam. Nam, ignorare non poteſt, abuſum quæſtuariorum, quibus vtcunque accommodari poſſent verba ſancti Petri, vt ea Caietanus accommodat, Romanis Pontificibus, adeò ſemper diſplicuiſſe, vt eos publicis conſtitutionibus damnauerint, & prohibuerint. Siquidem ipſe idem Kemnitius refert ad verbum, Decreta de hac re Innocentij III. Clementis V. & ipſius Synodi Tridentinæ. quâ igitur conſcientiâ? quâ fronte? non ſolùm hoc loco, ſed paſſim in tota diſputatione, Romanis Pontificibus tribuit, quæ à Romanis Pontificibus damnata, atq; interdicta fuiſſe, idem ipſe teſtatur? Videat autem Kemnitius, ne verba ſancti Petri in 2. Epiſtola, ad ſe, & Lutheranos ceteros pertineant. Certè S. Auguſtinus in libro de fide, & operibus, cap. 14. totam hanc Epiſtolam, vt etiam Epiſtolam Iacobi, & Iudæ, aduerſus eos ſcriptam eſſe dicit, qui affirmabant, ſolâ fide homines ſaluari poſſe, quæ eſt hoc tempore hæreſis Lutheranorum. & in eodem libro, cap. 24. illa ipſa verba, quę Kemnitius citat, contra eos pugnare dicit, qui libertatem pollicentur, id eſt, ſecuritatem ſalutis. modò credant in Chriſtū, vt idem explicat cap. 16. Atque hæc fortaſſe eſt cauſſa, cur Lutherani, & ipſe Kemnitius in examine 4. ſeſſionis Concilij Tridentini, hanc Epiſtolam aut negent eſſe canonicam, aut eius auctoritatem in dubium reuocent; quia vident, hæreſim ſuam de ſola fide iuſtificante, huius Epiſtolæ teſtimonijs apertiſſimè refutari. Illud verò quod Kemnitius addit, ex Actis Apoſtolorum cap. 8. *pecunia tua tecum ſit in perditionem, quia exiſtimaſti, donum Dei pecunia parari*; Si ad indulgentias referatur, mera calumnia eſt: nam Catholici non exiſtimant, indulgentias pecunijs vendi, vel emi, ſed eleemoſynas imperari ad aliquod opus pium, vt Baſilicæ ædificationem, pauperum ſubuentionem, captiuorum redemptionem, & ſimilia, quod opus pium, ſit cauſſa indulgentiæ concedendæ, vt ſæpè diximus.

CA-

CAPVT VNDECIMVM.

Reſpondetur ad tertium caput diſputationis Kemnitij, & defenditur primum Argumentum Catholicorum.

IN tertio capite diſputationis ſuæ, Kemnitius profert in medium argumenta ex ſcripturis, quæ à nonnullis Catholicorum, pro indulgentijs fieri ſolent, atque ad ea reſpondere conatur, quamuis more ſuo, multa dicendo nihil dicat, eas reſponſiones ordine refutabimus.

Primum Catholicorum argumentum ſumi dicit ab illis verbis Domini, Matth. 16. *Tibi dabo claues regni cælorum, & quodcunque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis, &c.* Aduerſus hoc argumentum OBIICIT PRIMO Kemnitius: *Soluere, & ligare nihil eſt aliud, niſi remittere, vel retinere peccata, vt habetur, Ioan. 20. Illa autem remiſſio, vel retentio exercetur in foro pœnitentiæ, & abſolutionis, vt ſcholaſtici docent. Igitur, nihil hoc teſtimoniũ facit pro indulgentijs, quas ijdẽ ſcholaſtici à foro pœnitentiæ & abſolutionis, longè, lateque diſtinguũt.* RESPONSIO. Soluere & ligare, quod habetur Matth. 16. multò latiùs patet, quàm remittere, & retinere peccata, quod habetur Ioan. 20. Nam, in hoc poſteriore loco, reſtringuntur verba ad peccata; in priore, non reſtringuntur; ſed generatim dicitur: *Quodcunque ſolueris ſuper terram, & ligaueris.* Et notum eſt, non ſolùm ſolui, cui remittuntur peccata, ſed etiam eum, qui liberatur à quocumq; debito, vel lege, vel pacto, &c. Quemadmodum etiã non ſolũ ligatur, cui retinentur peccata, ſed etiam qui præcepto, vel iuramento, vel promiſſione, vel alia quacunque obligatione conſtringitur. Itaque, etiam ſi probaſſet Kemnitius, verba Domini Ioan. 20. pertinere ad ſolum pœnitentiæ forum, non tamen probaſſet hoc idem de verbis Domini, Matt. 16. verum neq; illud probauit. Nam ſcholaſtici dicũt quidẽ, verba Domini Ioan. 20. pertinere ad forum pœnitentiæ, ſed non reſtringunt ad illud forum:

forum: Multi enim etiam ad remiſſionem, quæ fit in baptiſmo, ea verba referunt: alij generatim ad omnem remiſſionem, quæ fit miniſterio clauium, ſiue in ſacramentis, ſiue extra ſacramentum, pertinere volunt. Mihi quidem valdè probabile videtur, hunc locum pertinere ſolùm ad poteſtatem ordinis, & ea de cauſſa, non protuli eum in priore libro, pro indulgentijs.

SECVNDA obiectio Kemnitij: *Soluere, & ligare ita opponuntur, vt quod ſolutum eſt, non ſit amplius ligatum: Pontifex verò contrà, fingit, quod in abſolutione ſolutum eſt ſuper terram, illud in foro Pontificio, manere ex parte ligatum, & ſoluendum eſſe, non claue miniſterij, ſed pontificijs indulgentiarum nundinationibus.* RESPONSIO. Ingens profectò patientia neceſſaria eſt ei, qui Kemnitio reſpondere velit; quis enim ferat hominis importunitatem, qui tertio quoque verbo nundinationes ijs obijcit, à quibus ſeueriſſimè prohibitas non ignorat? Deinde, quem non pigeat in eiuſmodi nugis tempus terere? Quis enim vnquam dixit, in foro Pontificio ligatum manere, quod in abſolutione ſolutum eſt ſuper terram? Sed, cùm in foro pœnitentiæ abſolutio fiat à culpa, & à reatu pœnæ ſempiternæ, non autem à reatu totius pœnæ temporalis, quod in eo foro ligatum manſit, id, non nundinatione, ſed claue miniſterij Pontificij per indulgentias relaxari dicimus. Hoc refellat, ſi poteſt, & non ſibi fingat argumenta, quæ ſoluat.

TERTIA obiectio: *Miniſterium reconciliationis ita ſoluit peccata, vt pœnitentibus & credentibus annunciet condonet omnia delicta, Coloſſ.2. peccata non ampliùs imputari. Rom.4. & 5. & per Chriſtum redemptos eſſe à maledicto legis; Gal.3. quod maledictum, æternum, & temporale eſt, Deut.28. Pontificiæ verò indulgentiæ, fingunt peccata etiam poſt remiſſionem imputari, & Chriſtum non à tota legis maledictione credentes redemiſſe; Sed partem eius ex Pontificio theſauro redimendam eſſe.* RESPONSIO. Vetus cantilena hæc eſt, & millies refutata, omitto errorem illum Kemnitij, & aliorum Lutheranorum, quod remittere peccata, ſit annunciare remiſſa: quia ad hunc locum non pertinent. Condonata nobis omnia delicta per

per Chriſtum Apoſtolus dicit; neque indulgentiæ contra dicunt:nam, condonata omnia, intelligi debent, quoad ſufficientiam pretij à Chriſto perſoluti: ſed pretium illud applicari poſtea neceſsè eſt, vt etiam Lutherani fatentur, ſi efficaciter huic, vel illi delicta condonanda ſint. Nos autem exiſtimamus, non ſolâ fide applicari, ſed etiam alijs inſtrumentis, quorum vnum, indulgentiæ ſunt. Pari ratione, peccata non imputari iuſtificatis, idem Apoſtolus dicit; & indulgentiæ non contradicunt: neque enim fingimus peccata imputari poſt remiſſionem, ſi quoad culpam, & pœnam remiſſa ſint, vt fit in baptiſmo; ſed ſi remiſſa ſint quoad culpam, & pœnam æternam, & adhuc maneat reatus aliquis pœnæ temporalis, vt ordinariè fit in ſecunda reconciliatione: quid mirum ſi adhuc imputentur ex parte? Quod additur, de maledicto legis, non eſt liberatio à culpa, vel pœna peccati, ſed eſt liberatio ab obligatione legis ceremonialis Hebræorum, de qua potiſſimùm diſputatur in eo loco. Eſt etiam liberatio à terrore legis cuiuſcunque, quę Iudęos, vt ſeruos premebat. Filios enim teſtamenti noui lex diuina moralis, & Euangelica, obligat quidem ad obſeruantiam, ſed non terret: quia caritas diffuſa in cordibus noſtris, non timore pœnæ, ſed amore iuſtitiæ, implet legem.

QVARTA obiectio: *Quod Chriſtus promiſit Petro, Matth. 16. cùm ait, tibi dabo claues regni, &c. Et exhibuit, ac præbuit, Ioan. 20 cùm ait, quorum remiſeritis peccata, &c. At iſta dicuntur omnibus Apoſtolis, & omnibus miniſtris, quibus datur poteſtas abſoluendi; non igitur ex eo loco, Matth. 16. colligitur auctoritas Pontificia indulgentias conferendi.* RESPONSIO. Falſum eſt, id totum fuiſſe exhibitum, Ioan. 20 quod fuerat promiſſum, Matt. 16. Nam, vt ſuprà diximus, multò latiùs patet, *quodcunque ſolueris*, quàm, *quorum remiſeritis peccata*. Itaque, ſicut ſoli Petro dictum fuerat, Matth. 16. *Tibi dabo claues, &c.* Ita, ſoli Petro dicitur, Ioan. 21. *paſce oues meas*. Atque in hoc loco datur, quod in alio fuerat promiſſum. Quam rem nos copioſè expoſuimus in primo libro, de ſummo Pontifice, cap. 12.

QVIN-

QVINTA obiectio: *Chriſtus ait Apoſtolis, Ioan. 20. Sicut miſit me Pater, & ego mitto vos; ipſe autem, quando tempore miniſterij ſui peccata remittebat, ſimul debitum condonabat, & debitorem liberabat. hac eſt enim forma abſolutionis eius; confide, remittuntur tibi peccata tua; vade in pace, & noli amplius peccare, Matth. 9. Luc. 7. Ioan. 5. Et in parabola, Matth. 18. Seruum ſibi debentem decem millia talenta, liberum dimiſit, & debitum remiſit ei, & adulterae, Ioan. 8. nullam pœnam impoſuit. Quod autem Chriſtus, tales vnquam, vel docuerit, vel dederit indulgentias, quales ex Pontificiorum placitis ſuprà deſcriptæ ſunt, nulla ratione, nulla dictione, nulla ſyllaba, nulla littera ex ſcriptura probari poteſt.* RESPONSIO. Imò teſtimonia omnia allegata clamant, Chriſtum dediſſe indulgentias, quales ipſum, qui Princeps abſolutus erat, dare decebat. Chriſtus enim illis omnibus remiſit culpam, & pœnam extra ſacramentum, applicans merita ſua: Pontifex autem, qui Vicarius eſt, remittit etiam culpam, & pœnam; applicans merita Chriſti; ſed culpam, & pœnam æternam per ſacramenta; quia ita Chriſtus inſtituit; pœnam temporariam, extra ſacramenta; quia ita Chriſtus fecit, & ex natura ſua remiſſio ſolius pœnæ, ſacramento non eget. Quod autem Chriſtus non iniunxerit ieiunia, aut eleemoſynas, aut aliud pium opus, ijs, quibus indulgentiam largitus eſt; quod tamen Pontifex facere ſolet, eadem eſt ratio: quia videlicet Chriſtus, vt Princeps abſolutus, potuit pro arbitrio indulgentias dare: Pontifex, vt Vicarius, non poteſt pro arbitrio, ſed pro cauſſa iuſta, & rationabili idem facere.

SEXTA obiectio: *Petrus, cui datæ ſunt claues regni cælorum, eis ſine dubio vſus eſt, & tamen indulgentias Pontificias non dedit; imò Simoni Mago dixit, Act. 8. pecunia tua tecum ſit in perditionem, quoniam donum Dei exiſtimaſti pecunijs comparari.* RESPONSIO. Quod Apoſtolus Petrus indulgẽtias Pontificiarias dederit, vel non dederit, ex ſcriptura probari non poteſt: quoniam acta eius, exceptis pauciſſimis, in ſacris litteris non extant. Simon verò Magus non indulgentias petebat, cùm pecunias offerret, ſed poteſtatem dandi ſpiritum ſanctum, per manus impoſitionem: ſed Kemnitio

conciliationem, alijs pœnitentiæ ipſius actionem. Atque hæc eſt pœnitentia, quam Pontifices per indulgentias, vel totam, vel ex parte condonant. Habemus igitur primum & præcipuum teſtimonium pro indulgentijs, ex cap. 16. Matth. non potuiſſe à Kemnitio labefactari, quamuis octo arietibus illud impetere conatus ſit.

CAPVT DVODECIMVM.

Defenſio ſecundi argumenti Catholicorum pro indulgentijs.

SEcundum argumentum Catholicorum peti dicit Kemnitius à verbis illis Apoſtolicis, 2. Corinth. 2. *Nam & ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos in perſona Chriſti.* Ex quo loco demonſtratur vſus indulgentiarum antiquiſſimus, cùm Apoſtolus condonauerit pœnitenti Corinthio partem pœnitentiæ, quæ illi ſupererat peragenda. Refellere conatur Kemnitius hoc argumentum; & quia deerant ſolidæ rationes, digreditur ad explicationem hiſtoriæ, & Græcarum dictionum, vt multa hinc inde infarciendo, ſex tandem paginas impleuerit. Percurramus eius obiectiones.

PRIMA obiectio: *Pontificij dicunt, pœnitentibus culpam remitti in abſolution: poſt eius verò remiſſionem, imponendas pœnas ſatisfactorias, quas per indulgentias redimi, & relaxari fingunt: ſed Corinthius ille, nequaquam anteà fuerat à peccatis abſolutus: ſed fuerat ſecurus & impœnitens, atque ideò traditus Satanæ, vt afflictione carnis, publica correptione, & contriſtatione ad pœnitentiam adduceretur. Neque enim ipſum Paullus Satanæ tradidiſſet, ſi pœnitens & credens, à peccatis abſolutus fuiſſet.* RESPONSIO. Non dicunt Pontificij, poſt remiſſionẽ culpæ, id eſt, poſt abſolutionẽ ſacerdotalẽ, imponendas pœnas ſatisfactorias: ſed dicunt, imponendas ante abſolutionem, quamuis poſt abſolutionem adimplendæ ſint, niſi fuerint antea adimpletæ. Non enim multum refert, verùm impleantur ante abſolutionem ſacerdotis, vel poſtea, modò impleantur in

ſtatu gratiæ: qui ſtatus gratiæ obtineri poteſt per veram contritionem, & propoſitum confeſſionis ſuo tempore faciendæ. Imò in pœnitentia publica ordinariè implendâ, erat ſatisfactio ante abſolutionem, vt notum eſt ex Concilijs ſuprà citatis. PORRO, Corinthius ille, quamuis initiò impœnitens videretur, tamen poſt increpationem publicam, & excommunicationem, reſipuit, & grauiſſimam pœnitentiam agere cœpit, atque eo tempore, ſine dubio, per veram contritionem, gratiam Dei recepit, & per actionem pœnitentiæ, Deo ſatisfaciebat. Huius autem ſatisfactionis, quæ adhuc longius tempus requirebat, partem reliquam Paullus condonauit, ac publicè abſolui, & reconciliari iuſſit. Quia enim peccatum publicum fuerat, & pœnitentia publica, ita etiam publica debuit eſſe reconciliatio & abſolutio à peccatis, & ab excommunicatione.

SECVNDA obiectio: *Paullus non impoſuit Corinthio mulctam publicam, vt ſuis illis pœnis, & afflictionibus, Deo, pro peccato inceſtus, ſatisfaceret: nulla ſyllaba hoc ex Paullo probari poteſt; imò tota Paulli doctrina clamitat, Chriſtum ſua obedientia, paſſione, & morte, pro peccatis noſtris ſatisfeciſſe, & factum eſſe, noſtram redemptionem. Cauſſam verò, & finem illius contriſtationis Corinthij, Paullus ipſe ſcribit, hanc fuiſſe, vt ea operaretur pœnitentiam, & eſſet δοκιμή, an ſeria, & vera eſſet pœnitentia.* RESPONSIO. Quamuis fortaſſe B. Paullus non indixerit Corinthio certum tempus, vel ſpeciem pœnitentiæ; tamen, hoc ipſo impoſuit illi mulctam publicam, quòd iuſſit eum ſeparari à cætu fidelium, & admoneri, vt pœnitentiam ageret. Notum enim erat Eccleſiæ, quomodo gerere ſe deberent, qui pœnitentiam agebant. Nam in antiquis Concilijs ſolùm dicitur, tot annis pœnitentiam agant, qui hoc aut illud peccatum commiſerint, & relinquitur, vt notum, à quibus rebus ſe abſtinere debeant pœnitentes. Quod autem illa actione pœnitentiæ, Corinthius Deo ſatisfacere debuerit, & non ſolùm oſtendere Eccleſiæ, feriò ſe reſipuiſſe, perſpicuum eſt ex illo verbo, *in perſona Chriſti.* Ideò enim Apoſtolus dicit, ſe donare in

re in perſona Chriſti,quia Chriſto ſatisfaciendum erat, & Apoſtolus,vt Chriſti vicarius, interpretatur Chriſti voluntatem,& eius auctoritate, condonat reliquam ſatisfactionem. PRAETEREA, idem colligitur ex verbo, *donaui*: nam ſi actio pœnitentiæ non alium finem habebat, quàm oſtendere veram reſipiſcentiam, iam finita erat illa pœnitentiæ actio: quoniam ſatis ſuperque conſtabat omnibus, illum verè reſipuiſſe. Quid igitur donauit Apoſtolus, cũ ait, *& ego quod donaui, in perſona Chriſti, propter vos donaui*? Certè hæc verba manifeſtè docent, aliquid ei donatum, & remiſſum, cuius debitor erat, & quod ab eo iuſtè exigi potuiſſet. Quemadmodum autem non pugnet propria ſatisfactio cum ſatisfactione Chriſti, ſuprà non ſemel explicatum eſt. Fatemur enim, Chriſtum noſtram eſſe redemptionem, & ſatisfeciſſe pro culpis & pœnis omnium hominum, ſed eius ſatisfactionem applicari per varia inſtrumenta, vt per fidem, per baptiſmum, per abſolutionem, per opera bona, per indulgentias.

TERTIA obiectio: *Condonatio, de qua Paullus loquitur, fuit ipſa abſolutio, ſeu remiſſio peccatorum à culpa & pœna: dicit enim ſe loqui de tali condonatione, quæ conſcientijs adfert firmam conſolationem, vt non abſorbeantur triſtitia, ſed pacem habeant erga Deũ, quod fit, quando fide iuſtificamur, accepta remiſſione peccatorum. Rom. 4. & 5. Non ergò loquitur de Pontificijs indulgentijs, quæ dantur poſt abſolutionem à culpa.* RESPONSIO. Fateor, Corinthium iuſſu Paulli ſimul accepiſſe reconciliationem, & abſolutionem à culpa & pœna, & à vinculo etiam excommunicationis: ſed affirmo, in ea reconciliatione admixtam fuiſſe indulgentiam, id eſt, condonationem reliquæ ſatisfactionis. Nam, vt ſuprà dixi, non eſt neceſſe, vt indulgentia detur alio tempore, quàm reconciliatio. Illud tamen falſum eſt, quod Kemnitius dicit, Apoſtolum loqui de illa iuſtificatione, quâ homo per fidem ex impio fit iuſtus, & pacem ad Deum habere incipit, de qua agitur ad Rom. 4. & 5. Nam Corinthius ille iam reſipuerat, & dolorem maximum de peccato ſuo conceperat, & pœnitentiam ex amore Dei, & odio peccati

agebat,quæ ſine fide,ſpe, & charitate fieri non poſſunt. Itaque iam coram Deo iuſtificatus erat per veram pœnitentiam,& deſiderium abſolutionis ſuo tempore recipiendæ: & ſolùm reſtabat reconciliatio per miniſterium ſacerdotum,quam Paullus dari iuſſit. ILLVD autem,*ne abundantiori triſtitia abſorberetur,* non ſignificat,illum non fuiſſe coram Deo iuſtificatum per veram contritionem:ſed ſignificat,periculum fuiſſe, ne nimia triſtitia conficeretur,ſi nimis diu reconciliatio differretur. Itaque iuſſit vt eum conſolarentur,& recrearent, relaxatâ omninò reliquâ pœnitentiâ,vt bono animo eſſet, & maiori alacritate deinceps curreret viam mandatorum Dei.

QVARTA obiectio:*Falſum eſt,quod dicunt quidam, Paullum pro ſoluendo debito Corinthij inceſtuoſi accepiſſe ex operibus ſupererogationis Eccleſiæ Corinthiacæ:clamitat enim Paullus, ſanctam Chriſti paßionem eſſe* ἀντίλυτρον *pro peccatis noſtris. & magna vehementia inquit:Nunquid Paullus pro vobis paſſus, & crucifixus eſt?* RESPONSIO. Nulli ſunt ex Catholicis,qui dicant, Paullum accepiſſe pretium pro debito inceſtuoſi, ex operibus ſupererogationis Eccleſiæ Corinthiacæ. Sed cùm Catholici dicant, Paullum ad interceſſionem, id eſt,ad preces Eccleſiæ Corinthiacæ,condonaſſe aliquam pœnitentiæ partem Corinthio pœnitenti, Kemnitius ita interpretatur, vt dicere voluerint, oblatum fuiſſe pretium operum ſupererogationis. Sed hæc impoſturæ & figmenta ipſius ſunt, qui facilius ſibi eſſe ducit,argumenta à ſe conficta,quàm vera,refellere.

QVINTA obiectio: *Non eſt verum,certum numerum,vel dierum vel annorum publicæ pœnitentiæ fuiſſe à Paullo præſcriptum,&c.* RESPONSIO. Neque nos hoc dicimus,neque de hac re contendimus.Satis nobis eſt,quod ex Epiſtola Paulli perſpicuè colligitur,adactum Corinthium ad agendam acerrimam pœnitentiam,ac deinde, parte aliquâ adimpletâ, reliquam auctoritate Apoſtoli condonatam.

SEXTA obiectio:*Poſtremò,non niſi impudentiſſimè fingi poteſt, Corinthium illum dediſſe pecunias ad redimendas indulgentias: Manifeſtiſ-*

feſtiſſimum igitur eſt, locum illum Paulli 2. Cor. 2. nullo modo confirmare Pontificias indulgentias. RESPONSIO. Si diceremus, neceſſarium eſſe, pecuniâ redimere indulgentias, & non poſſemus oſtendere id à Corinthio factum, tunc ſanè aliquid efficeret argumentum Kemnitij. Sed cùm doceamus, non ſolùm, non eſſe neceſſarium, ſed neque licitum pecuniâ redimere indulgentias, cùm decretis Conciliorum, & Pontificum, nundinationes indulgẽtiarum prohibitæ ſint: quâ impudentiâ Kemnitius colligit, locum illum Paulli non confirmare Pontificias indulgentias, quia non fingimus, à Corinthio pecunias numeratas pro indulgentia redimenda?

VLTIMA obiectio: *Si huic loco Paullino innixterentur indulgentia, tunc ſequeretur, in conceſſione indulgentiarum non poſſe Paullum, vel Papam, quàm reliqua membra Eccleſiæ: Paullus enim dicit, Cui condonatis aliquid, & ego condono.* RESPONSIO. Non ſequitur, non plus poſſe Paullum, vel Papam, quàm reliqua membra Eccleſiæ in conceſſione indulgentiarum: Nam Eccleſia Corinthiaca id quod fecit ex auctoritate Paulli fecit: ſicut etiam hoc tempore, non ſolùm Pontifex indulgentias concedit, ſed etiam alij, qui ab ipſo auctoritatẽ habent. Neque obſtant illa verba à Kemnitio citata, *cui condonatis aliquid, & ego condono.* Sequitur enim: *Nam ego quod donaui, ſi quid donaui, propter vos, in perſona Chriſti.* Ex quo apparet, primum fuiſſe Paullum, qui donauit; deinde Corinthios donaſſe iuſſu Paulli; poſtremò, Paullum confirmaſſe donationem ſuo iuſſu factam. Neque hoc negare poteſt Kemnitius, licèt nunc abutatur illis verbis ad ſuum propoſitum. Nam pagina 243. apertè ſcribit, Corinthios non fuiſſe auſos reconciliare inceſtuoſum pœnitentem, ſed cauſſam ad Apoſtolum retuliſſe. Atq; hæc de ſecundo loco.

CAPVT XIII.

Defenditur tertium argumentum Catholicorum.

TErtium argumentum Catholicorum pro indulgentijs, colligi dicit Kemnitius ex duplici ordine teſtimoniorum ſcripturæ diuinæ. Primùm enim ad-

ferri, ait illa teſtimonia, quibus probatur, poſt remiſſam culpam, remanere pœnam temporalem adhuc luendam 2.Reg.12.2.Reg.24.Exod.32.Num.14.& alia, deinde illis quibus probatur, poſſe redimi eiuſmodi pœnas ieiunijs, eleemoſynis, alijſque operibus bonis, Dan.4.Ionę 3. Num.16.2.Reg.12.& 24.& alia. Ex his denique concludi poſſe, etiam tolli harum pœnarum reatum per ſatisfactiones indebitas ſanctorum, hoc eſt, per theſaurum indulgentiæ. Hoc verò argumentum ego quidem non attuli in libro ſuperiore, neque ab alijs Catholicis, niſi admodum paucis adferri vidi: quoniam iſta pertinent propriè ad diſputationes de ſatisfactione, & hoc loco prærequiruntur potiùs, quàm diſputantur. Quia tamen Kemnitius argumenti huius mentionem facere voluit, non grauabor, & quid ipſe contrà obijciat, exponere, & ipſa eius obiecta refellere.

Ad teſtimonia prioris ordinis OBIICIT. *Si quis ex illis colligere velit, poſt remiſſionem culpæ, remanere pœnam luendam, ſequi vnum ex ſequentibus incommodis, vel ſatisfactionem Chriſti pro peccatis noſtris, fuiſſe dimidiatam, & imperfectam: vel Deum, credentibus non omnia peccata remittere, & fallere homines, quibus promiſit, ſe iniquitatum eorum non ampliùs recordaturum: vel falſum eſſe, quod Chriſtus, ſub iuramento affirmauit; quæcunque ſolueritis in terra, erunt ſoluta & in cœlo, ſi partem vindictæ Deus ligatam retineret: vel denique, miniſtros Eccleſiæ fraudulenter, & non ex voluntate Domini, claues regni cœlorum adminiſtrare, ſi dum ſoluunt à peccatis, partem aliquam retinent.*

Ad hanc obiectionem RESPONDEO, nihil eorum ſequi: nam non ſequitur primũ incommodum; quoniam Chriſtus quidem integrum pretium pro culpis & pœnis omnium hominum, obedientia ſua, & paſſione perſoluit: ſed placuit ſapientiæ eius, pretium illud in baptiſmo applicare pro culpis, & pœnis omnibus expiandis. In reconciliatione autem, quæ fit in ſacramento pœnitentiæ, placuit eidem diuinæ ſapientię, idem pretium applicare pro culpa, & pœna ſempiterna, non autem pro reatu totius pœnæ temporalis, vt ſuprà non ſemel explicatum eſt. Non ſequitur etiam alterum incommodum:

dum:nam Deus præſtat ſemper,quod promiſit,& omnia peccata ita in reconciliatione condonat,vt iniquitatum commiſſarũ non recordetur amplius; ſed quemadmodũ cùm iuſtus peccat,dicitur Deus iuſtitiarum eius non recordari ampliùs,quia non conſeruat illi gratiam ſuam, etiamſi temporali aliquo præmio eas iuſtitias fortè remuneret:ſic etiam, cùm impius reſipiſcit, dicitur Deus non recordari ampliùs peccatorum eius ; quoniam in gratiam ſuam,atque amicitiam eum recipit,ac ſi nunquã peccaſſet,quamuis temporalem pœnam ab illo exigat. Nec ſequitur tertium,vel quartum incommodum:Chriſtus enim veriſſimè affirmauit : *Quæcunque ligaueritis ſuper terram,erunt ligata & in cœlis : & quæcunque ſolueritis ſuper terram, erunt ſoluta & in cœlis.* Nam ſicut ipſe retinet reatum aliquẽ pœnæ temporalis in reconciliatione poſt baptiſmum : ita & miniſtri eius faciunt,cũ ritè fungũtur munere ſuo. Ea enim de cauſſa in ſacramento pœnitentiæ imponunt multam pro ſatisfactione,quam non imponũt in ſacramento baptiſmi:quoniam ſciunt,eam eſſe Dei voluntatem,vt qui ab ignorantiæ tenebris,conuertuntur primũ ad lumen fidei,& baptiſmum recipiunt,non ligentur ad vllam pœnam : qui verò poſt tantum lumen adeptum, & iuſtificationem , ac renouationem baptiſmi , lapſi ſunt,cùm ad pœnitentiam venerint, ligentur omninò ad pœnam,pro peccati magnitudine , & qualitate, ſoluendam.

Adhibet deinde Kemnitius ad illa eadem teſtimonia,quæ à Catholicis allegantur pro reatu pœnæ remanente , poſt culpam remiſſam,ſuam explicationem , ac dicit;infligi quidem à Deo varias caſtigationes, & pœnas hominibus reconciliatis;vt ſcripturæ illę teſtantur; ſed infligi,vt ſint mortificationes carnis , vel admonitiones ad cauenda peccata , vel ad inſinuandam peccati magnitudinẽ,vel ad exercitiũ patientiæ,aliarumq; virtutũ. Deniq; ad alios ſalutares fines,nõ autem, vt ſint vltiones peccati præteriti, quaſi Deus punire velit peccatum iam condonatũ.Sed profectò , admirãda eſt hæreticorũ audacia,qui oẽs alios fines flagellorum diuinorum

admittũt, præter eũ, qui ab ipſo Deo in ſcripturis diſertis verbis exprimitur. Nam 2. Reg. 12. Cùm Deus per Prophetam, Dauidi dixiſſet, peccatum ipſius ob ſeriam pœnitentiam eſſe dimiſſum, & tamen flagello mortis filij eum caſtigare vellet, non ait, ad mortificandam carnem, vel admonitionem ad cauenda peccata, vel ad exercitium patientiæ, vel alios fines eiuſmodi, ſed ait, *Veruntamen, quia blaſphemare feciſti inimicos nomen Domini, filius, qui natus eſt tibi, morte morietur.* Quid clariùs ad ſignificandam vindictam diuinam pro peccato commiſſo? Deinde, Dauid (vt habetur in eodem capite) ieiunauit & fleuit, & orauit, vt auerteret flagellum illud Dei, qui tamen non hoc faceret, vt impediret bonos illos fines, id eſt, mortificationem carnis, exercitia patientiæ, & ſimillia: ſed fecit, vt ſatisfaceret Deo per aliam viam, quàm per mortem filij. PRAETEREA, non rarò flagellum Dei pro peccato commiſſo, eſt mors corporalis eius, qui flagellatur, vt perſpicuum eſt ex lib. 3. Reg. cap. 8. vbi Propheta Domini, ob inobedientiam traditur à Deo, leoni interimendus; & tamen, ante mortem ſine dubio remiſſum fuit ei peccatum, quoad culpam (ſi fortè letalis fuit) conſtat enim eum, vt virum ſanctum & iuſtum, fuiſſe poſt mortem à leone cuſtoditum, non læſum, vt honorificè ſepeliri poſſet. Mors autem corporalis eiuſmodi flagellum eſt, vt non poſſit infligi ad mortificationem carnis, admonitionem ad cauenda peccata, exercitia patientiæ, & ſimilia, quæ poſt mortem ceſſant; ſed ſolùm ad vltionem peccati commiſſi DENIQVE (vt alia multa prætercam) in pſal. 98. apertiſſimè legimus de Moſe & Aarone, *Inuocabant Dominum, & ipſe exaudiebat eos: in columna nubis loquebatur ad eos: Domine Deus noſter tu propitius fuiſti eis, & vlciſcens in omnes adinuentiones eorum.* Vbi loquens Dauid de peccato eorum ad petram, pro quo puniti ſunt (vt habetur Num. 20. & 27.) vt morerentur ante ingreſſum in terram promiſſionis, apertè teſtatur, Deum fuiſſe illis propitium, quia remiſit peccatum quoad culpam, & tamen vltum fuiſſe omnem adinuentionem eorum: quia pœnam ab eis, & quidem grauiſſimam, in vindictam, & ſa-

ſatisfactionem repetijt. Atque hæc de primo ordine teſtimoniorum, de quibus fruſtra Kemnitius gloriatur, ita à ſe explicata, vt ſuccisus ſit gladio ſpiritus vnus neruus indulgentiarum Pontificiarum. Manet enim neruus ille integer, & ſanus non minus, quàm ſi gladio fœneo vel papiraceo tentatus fuiſſet.

Iam verò in ſuccidendo altero neruo, id eſt, in tractando ſecundo ordine teſtimoniorum, magis cautè ſe geſſit: cùm enim animaduertiſſet, non poſſe vllo modo negari, quod ex illis teſtimonijs Catholici colligunt, videlicet, poſſe flagella Dei aliquando per voluntarias afflictiones auerti, Deumque placari fructibus pœnitentiæ, nihil contra hoc dogma Catholicorum obiecit, ſed ſolùm probare conatus eſt, non poſſe per indulgentias condonari pœnas peccatis debitas. Id autem facit, adducendo in medium quandam Lutheri partitionem. Scripſit enim Lutherus, quinque eſſe genera pœnarum ſecundum ſcripturam, & veteris Eccleſiæ traditionem. *Primùm eſſe pœnam gehennæ. Secundò, afflictiones, quæ ſponte ſuſcipi debent ad fructus pœnitentiæ faciendos, qui ſint argumenta nouæ vitæ. Tertiò, afflictiones prioribus non diſſimiles ad carnis mortificationem, quæ neceſſaria eſt ad cauenda peccata. Quartò, flagella diuinitùs immiſſa, vt penuriam, morbos, orbitatem & ſimilia. Quintò denique, eſſe pœnam canonicam, quæ diſciplinæ cauſſa à veteribus imponi ſolebat. Certum eſt autem, pœnam gehennæ non eſſe ſubiectam clauibus Eccleſiæ, nec minus certum eſt, non debere relaxari per indulgentias, exercitia virtutum, fructus pœnitentiæ, & nouæ vitæ, & carnis mortificationem; alioqui noxiæ ac pernicioſæ eſſent indulgentiæ. Neque illud eſt dubium, flagella à Deo immiſſa, non poſſe per indulgentias repelli, vt vel ipſa experientia docet. Reſtant ſolæ pœnæ Canonicæ, quæ relaxari poſſent, ſi eſſent in vſu; ſed iam à longo tempore deſierunt imponi. Nulla igitur reſtat pœna, quæ per indulgentias remitti poſſit, niſi commentitius quidã reatus pœnæ, qui fingitur in hac vita, vel in alia expiandus, ſine vllo ſcriptura, vel antiquæ Eccleſiæ teſtimonio.* Nos verò libenter agnoſcimus, pœnam gehennæ, & flagella à Deo immiſſa non ſubeſſe clauibus Eccleſiæ, quamuis ea flagella non rarò per voluntarias afflictiones auertantur, vt perſpicuum eſt ex cap. 3. Ionæ. De poenis autem sponte

SVSCEPTIS, reſpondemus, non debere eas relaxari, quatenus vtiles ſunt ad nouitatem vitæ, & carnis mortificationem, ſed poſſe vtiliter relaxari, quatenus ſunt pœnæ, debitæ peccatis. Vtile enim eſt, carere illo debito ſiue reatu. Eſſe autem eas pœnas debitas peccatis, non eſt commentum, nec figmentum Catholicorum (vt Lutherus & Kemnitius dicunt) ſed eſt ſententia ſcipturæ & totius antiquitatis. Ideò enim dicuntur afflictiones illæ, fructus digni pœnitentiæ, Luc. 3. quoniam tales eſſe debent, quales requiruntur ab illis, qui dignè pœnitentiam agunt. Dignè autem pœnitentiam agere, non eſt ſolùm nouæ vitæ fructus oſtendere, vel carnis concupiſcentias mortificare (Iſta enim ab ijs etiam fieri debent, qui non peccauerunt) ſed eſt punire peccata præterita, & Domino, quem ſuperbia, & cupiditate, atque illicita delectatione offendimus humilitate, largitione, compunctione & afflictione voluntaria ſatisfacere. Et in hanc ſententiam exponunt illa verba Dominica, omnes veteres Patres, S. Ioannes Chryſoſtomus homil. 10 in Matthæum, explicans, quid ſit facere fructus dignos pœnitentiæ: *Delitijs, inquit, antea, & temulentia diffluebas? ieiunio & aquæ potu vtrumque compenſa.* S. Auguſtinus in Enchiridio, cap. 70. *In melius, inquit, eſt vita mutanda; & per eleemoſynas de peccatis præteritis propitiandus eſt Deus, non ad hoc emendus, vt ea ſemper liceat impunè committere; nemini enim dedit laxamentum peccãdi, quamuis miſerando deleat iam facta peccata, ſi non ſatisfactio congrua negligatur.* Et in pſal. 50. ſic inducit loquentem pœnitentem cum Deo: *Domine non erit impunitum peccatum meum, ſed ideò nolo vt tu punias, quia ego peccatum meum punio.* S. Gregorius lib 6. cap. 2. in 1 Regum, cùm docuiſſet, tria requiri ad pœnitentiam, mentis conuerſionem, oris confeſſionem, & pecati vindictam, hoc tertium probat ex verbis Euangelicis iam allegatis: *Tunc, inquit, benè conuerſum peccatorem cernimus, cùm digna afflictionis auſteritate delere nititur, quod loquendo confitetur.* Vnde Ioannes Baptiſta ait: *Facite fructus dignos pœnitentiæ.* Beda in pſalmum 4. *Facite, inquit, dignos fructus pœnitentiæ, tantum pro ſingulis peccatis vos affligentes, quantum digna expetit pœnitentia, quod*

erit ſacrificium iuſtitiæ. Chriſtianus Druthmarus in cap. 3. Matthæi. *Fructum,* inquit, *dignum pœnitentiæ facere, eſt præterita mala fletibus punire, & bona è contrario agere, & malè commiſſa eleemoſynis redimere.* Petrus Damiani ſerm. 2. de S. Andræa: *Ne tibi blandiaris, ſi grauiter peccanti leuior pœnitentia à manſueto, vel à diſſimulante dictatur, cùm in purgatorijs ignibus perficiendum ſit, quicquid hic minus feceris; qui dignos pœnitentiæ fructus quærit altiſſimus.* Hinc etiam B. Paullus in Epiſtola poſteriore ad Corinthios cap. 7. deſcribens effectus pœnitentiæ, inter alios ponit vindictam: *Ecce,* inquit, *hoc ipſum contriſtari vos ſecundum Deum, quantum in vobis operatur ſollicitudinem, ſed defenſionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed vindictam.* Siue autem hæc vindicta ſignificet afflictionem, quam pœnitens ad ſua peccata punienda, ſponte ſuſcipit, ſiue ea, quam pœnitenti Prælatus imponit; illud eſt certum, pœnitentiæ actionem ad peccata punienda referri. Proinde non eſt figmentum, vel commentum, ſed Spiritus ſancti oraculum, quod Catholici de pœnitentia docent. Vide multò plura in libro 4. de pœnitentia, vbi de ſatisfactione diſſerimus.

Quod verò ATTINET AD POENAM CANONICAM, quod erat vltimũ membrũ partitionis Kemnitij, verũ eſt quidem, minori ſeueritate hoc tempore pœnitentias iniungi, quàm canones præſcribant: tamẽ iniunguntur pœnitentiæ, maiores, vel minores, pro criminũ varietate, nec imponuntur cauſſa diſciplinæ ſolius, ſed etiam, vt ſuprà demonſtratum eſt, in ſatisfactionem, vel ſatisfactionis partem, ac proinde relaxatio pœnę iniunctæ per indulgentias, in his etiam locum ſuum habet. Sed pręter has omnes pœnas, eſt pœna purgatorij, quam nemo negare poteſt, non ſpectare ad fructus nouæ vitæ, nec ad carnis mortificationem, neque ad flagella Dei particularia, neque ad Eccleſiaſticam diſciplinam, ſed ſolùm ad caſtigationem peccatorum pręteritorum, & ad reatum pœnæ remanentis poſt culpæ remiſſionem omnino expiandam. Non eſſe autem hanc pœnam pur-

gato-

gatorij commentum vel figmentum Catholicorum, ſed dogma ſcripturarum ſanctarum,& confeſſionem totius Eccleſiæ, etiam antiquiſſimæ, probatum eſt à nobis in priore libro de purgatorio. Quare non deeſt pœna,quæ per indulgentias vtiliter relaxetur,& argumentum Catholicorum,etiam vt à Kemnitio proponitur,vim ſuam habet,neque potuit ipſe gladio ſpiritus, vt fruſtra gloriabatur,neruos eius incidere.

CAPVT XIIII.

Defenditur quartum argumentum Catholicorum.

QVartum Catholicorum argumentum deſumi dicit Kemnitius,ex cap.1.ad Coloſſ. vbi leguntur illa verba ; *Adimpleo;quæ deſunt paſſionum Chriſti in carne mea,pro corpore eius,quod eſt Eccleſia.* Vt autem hoc argumentum commodè refellat Kemnitius, duo mendacia admiſcet.Scribit enim hoc modo : *Hanc Paulli ſententiam ita & intelligunt,& intelligi volunt,quod paſſionibus Chriſti,quibus peccata noſtra expiauit,& ſtipendium peccati ſuſtulit,redimens nos à maledicto legis,aliquid defuerit,quo minus plena,perfecta, conſummata, & ſufficiens ſatisfactio eſſe poſſit pro peccatis noſtris.*

Hoc eſt primum mendacium tam impudens, & craſſum,vt nihil impudentius,& craſſius fingi poſſit: neque ex tanto numero ſcriptorum, veterum & recentiorum, qui de indulgentijs ſcripſerunt, vnum allegare poterit, qui dicat,quod ipſe fingit nos dicere: Imò ſummâ conſenſione ſcriptores Catholici cum Clemente VI. Pont. in conſtitutione,quæ incipit, Vnigenitus,docent,ſatisfactionem Chriſti fuiſſe infiniti pretij, & non ſolam, plenè,& perfectè, pro peccatis noſtris Deum placaſſe; ſed etiam placare potuiſſe pro peccatis infinitæ multitudinis hominum,ſi tot futuri fuiſſent.Adducit quidem Kemnitius Bonauenturam,quaſi is dicat, ſatisfactiones ſanctorum applicari ad pretiū aliquod ſolutionis pro pecca-

peccatis,ideò,quia pretio Chriſti aliquid defuerit. Sed illa verba poſtrema, *ideo, quia pretio Chriſti aliquid deſuerit,* non habentur apud Bonauenturam. Conſulat lector locum ipſum,qui eſt in 4.ſent.diſt.20.parte 2 ar.1. qu.2. ad 3.

Alterum mendacium addit ibidem Kemnitius, his verbis. *Illum verò defectum paßionis Chriſti, ſupplendum eſſe dicunt paßionibus ſanctorum.* Quære,quis hoc dicat ex Catholicis,& nullum inuenies.Dicunt quidem Catholici cum Clemente VI. Pontifice.ad cumulum theſauri accedere paſſiones ſanctorum; ſed, ad ſupplendum defectum paſſionis Chriſti, quam infiniti pretij eſſe fatentur,nemo dicit.His mendacijs ſuis, quaſi noſtra eſſent dogmata,refellendis deinceps occupatur,& probat, quod nemo negat, *ideò mediatorem debuiſſe eſſe Deum,& hominem, &c.* Accedit poſtea ad locum ipſum B. Paulli explicandum, & repetit,quæ Caluinus attulit, & ad quæ nos ſuprà reſpondimus, quæ hoc loco repetenda non duximus. Vnus tantùm eſt locus in tota hac diſputatione à Kemnitio adductus,quem hactenus explicatum non memini: is eſt in pſal. 48. vbi negat Dauid, *poſſe fratrem à fratre redimi,aut pretium redemptionis eius, Deo perſoluere.* Ex quo probari exiſtimat, non poſſe ſatisfactiones ſanctorum applicari ad reatum pœnæ pro alijs expiandum. Sed facilis eſt reſponſio. Nam tribus modis explicari poteſt, & ſolet ea ſententia. PRIMA EXPLICATIO,eaque conformis Rabinis Iudæorum eſt, quod affirmet Dauid,neminem poſſe liberari à morte corporis, propriâ virtute,vel potentia amicorum,aut conſanguineorum: reprehendit enim illos,*qui confidunt* (vt habetur in verſu ſuperiore) *in virtute ſua, aut in multitudine diuitiarum ſuarum gloriantur.* & ait,*frater non redimit, redimet homo?* id eſt, frater,qui coniunctiſſimus, & amiciſſimus eſt, non poteſt fratrem redimere à morte; quia mortem nemo poteſt effugere; quis igitur alius homo eſt, qui eum redimere poſſit? & in eundem ſenſum additur, neminem poſſe muneribus Deum placare, nec vitam vllo pretio redimere.Atque hic quidem ſenſus nihil Kemnitium iuuat,

quia

quia non facit ad rem, de qua agimus: ALTERA expoſitio eſt S. Baſilij, in commentario huius loci, qui exponit has ſententias de redemptione à morte animæ, id eſt, à peccato, & gehenna; vt hic ſit ſenſus. *Frater non redimit, at multò minùs quiuis alius homo; quia omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, omnes ſunt captiui, omnes redimendi: ideò miſit Deū redemptorem Chriſtum, quia non eſt frater, nec homo, ſicut cæteri, ſed eſt Deus homo, iuſtus, & liber, qui neque redemptione indiget, & liberare omnes poteſt.* Hæc explicatio nihil etiam iuuat Kemnitium: quoniam non negamus, imò aſſerimus omnes Catholici, non potuiſſe nos redimi à morte animæ, & gehennâ, per ſatisfactiones ſanctorem, ſed Chriſti ſolius, qui factus eſt nobis à Deo iuſtitia, & redemptio, vt Apoſtolus loquitur in priore Epiſtola ad Corinth. cap. 1. TERTIA explicatio eſt S. Auguſtini, in 1. Concione in pſalmum prædictum, qui ita interpretatur; *Frater non redimit, redimet homo? id eſt, ſi Chriſtus, qui frater noſter fieri dignatus eſt, non te redimit, expectas vt te redimat alius homo? non dabit Deo placationem ſuam, nec pretium redemptionis animæ ſuæ, ille qui confidit in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriatur.* Atque huc vſque expoſitio S. Auguſtini neque cauſſam Kemnitij, neque noſtram iuuat. Loquitur enim de liberatione impij à captiuitate peccati, & dicit, non poſſe impium, qui in ſua virtute confidit, liberari, nec à ſe, nec ab alio, cùm à Chriſto liberatus non fuerit, non defectu Chriſti, qui pro omnibus mortuus eſt, ſed defectu impij, qui redemptionem ſibi applicari noluit. Nos autem in diſputatione de indulgentijs, non loquimur de liberatione impij, ſed de liberatione hominis iuſtificati à reatu pœnæ temporalis; de qua liberatione loquitur in ſequentibus verbis S. Auguſtinus, quæ verba hæreſim Kemnitij manifeſtè refellunt. Addit enim Auguſtinus: *Qui ſunt, qui dant pretium redemptionis animæ ſuæ? quibus ait Dominus: facite vobis amicos de mammona iniquitatis; vt & ipſi recipiant vos in æterna tabernacula. Illi dant pretium redemptionis animæ ſuæ, qui non ceſſant eleemoſynas facere. Ideò illos, quos monet per Timotheum Apoſtolus, noluit eſſe ſuperbos, ne in abundantia*

bundantia diuitiarum ſuarum glorientur. *Denique, quod poſſidebant, noluit apud illos veteraſcere, ſed aliquid ex eo fieri, vt eſſet pretium redemptionis animæ illorum. Theſaurizent, inquit, ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam, ſic dabunt pretium redemptionis animæ ſuæ.* Hæc ille. Itaque S. Auguſtinus non timet dicere, & ter repetere, homines iuſtos, à Chriſto redemptos à morte animæ, dare per eleemoſynas pretium redemptionis animæ ſuæ, iuxta illud: *Peccata tua eleemoſynis redime*, quæ redemptio non poteſt alia intelligi, niſi à reatu pœnæ remanente poſt redemptionem peccati, quoad culpam. Et, ſi, Auguſtino teſte, poteſt quiſque dare pretium redemptionis animæ ſuę, ſine vlla iniuria Chriſti redemptoris omnium, non debet videri mirum, ſi nos dicamus, poſſe ſanctos martyres dare pretium aliquod redemptionis, pro ſolo pœnæ reatu aliorum fidelium: non quod Chriſti pretium non ſufficiat, ſed vt hac etiam ratione martyrum paſſiones, & merita honorentur.

CAPVT XV.

Defenditur quintum argumentum Catholicorum.

QVintum argumentum pro theſauro indulgentiarum, ſumi dicit Kemnitius ab illis Apoſtoli verbis. 2. Corinth. 8. *In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia, veſtræ inopiæ ſit ſupplementum.* Ex hoc loco ita formari argumentum à Catholicis, affirmat idem Kemnitius: *Corinthij abundabant pecunia, ſed inopes erant meritorum: Contrà verò, ſancti Hieroſolymitani abundabant meritis ſpiritualibus, à pecunia verò malè parati erant. Paullus igitur talem permutationem inter eos inſtituit, vt Corinthij præberent manus adiutrices, conferendo largè pecuniam, & pro illa pecunia, ſancti Hieroſolymitani ex operibus ſuis ſupererogationis, ſupplementum inopiæ Corinthiorum venderent,*

rent, quod ad ſatisfactionem pro peccatis attinet. Sed,i n duobus peccat Kemnitius: nam,nec fideliter refert argumētum Catholicorū,nec ſolidè illud refellit. Catholici enim non dicunt, Apoſtolum inſtituiſſe illam commutationem, vt Hieroſolymitani venderent merita ſupererogationis Corinthijs: ſed tantùm ex eo loco colligunt, eam eſſe in Eccleſia communicationem, vt alij alijs bona ſua communicare ſoleant: nec ſolùm bona corporalia, ſed etiam ſpiritualia inuicem præbere poſſint. Ex quo ſequitur, vt etiam vnus pro alio ſatisfacere,& aliorum paſſiones alijs applicari valeant. Nec tamen ſolidè argumentum Catholicorum, etiam vt ab ipſo propoſitum eſt, Kemnitius refutauit. Dicit enim in ſequentibus, per inopiam Corinthiorum, non intelligi inopiam meritorum, ſed inopiam prædicationis verbi Dei,& probat ex duobus locis eiuſdem Apoſtoli: nam Rom.15. Apoſtolus ſcribens de eadem contributione eleemoſynarum,ait:*Si ſpiritualem eorum participes facti ſunt gentiles, debent & ipſi in carnalibus miniſtrare illis.* Quid verò per ſpiritualia intellexerit,applicari dicit 1.Cor.9. in illis verbis. *Si ſpiritualia vobis ſeminauimus, quid magni eſt, ſi carnalia veſtra metamus?* Hæc iſte.Sed in PRIORE loco Apoſtolus de ſpiritualibus donis generatim loquitur, nec reſtringit ſermonem ad prædicationem.Verè enim gentiles,facti ſunt participes donorum ſpiritualium, quæ in Hieruſalem primùm effuſa ſunt à Deo: videlicet,fidei,ſpei,charitatis,ſacramentorum,miraculorum, &c. In POSTERIORE autem loco,non eſt ſermo de iſta commutatione bonorum, de qua nos agimus, ſed de ſtipendio debito ex iuſtitia,ijs, qui Euangelizant. Hoc autem loco, videlicet 2. Cor.8. Apoſtolus loquitur generatim de bonis ſpiritualibus, & temporalibus; nec debent eius verba reſtringi ad prædicationem. Quod patet.primò: quia verba ſunt generalia: *illorum abundantia veſtram inopiam ſuppleat.* Secundò, quia non egebant Corinthij,vt mitterentur eis prædicatores ex Hieruſalem:iam enim plenè inſtituti erant. Nam 1. Cor.1. legimus de Corinthijs, *iam diuites facti eſtis in Chriſto, in omni*

verbo

verbo, & in omni ſcientia. & in hoc ipſo cap 8 Epiſtolæ 2. *Sicut*, inquit Paullus, *in omnibus abundatis, fide, & ſermone, & ſcientia, &c.* Tertiò, quia veteres patres non exponunt hanc abundantiam ſpiritualem Hieroſolymitanorum, de prædicatione verbi, vt vellet Kemnitius, ſed de meritis & precibus, Chryſoſtomus in hunc locum, dicit Hieroſolymitanos abundaſſe integritate vitæ, libertate, & fiducia ad Deum; & horum bonorum futuros participes Corinthios, ſi eleemoſynam pecuniariam, quâ ipſi tunc abundabant. Hieroſolymam miſiſſent. nec multò aliter exponunt, Theodoretus, & Theophilactus, & alij veteres Græci. S. Thomas exponit de precibus, vt ſit ſenſus: Corinthios fore participes orationum, quas Hieroſolymitani fundunt ad Deum, ſi eos bonorum ſuorum temporalium participes fecerint. Haymo in hunc locum, addit etiam ieiunium inter opera ſpiritualia Hieroſolymitanorùm, quorum participes erant futuri Corinthij, ſi eleemoſynis illos adiuuiſſent, quam explicationem inſinuare videtur Apoſtolus in eodem capite 8. extremo, cum ait: *Miniſterium huius officij non ſolùm ſupplet ea, quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino, per probationem miniſterij huius, glorificantes Deum in obedientia confeſſionis veſtræ in Euangelio Chriſti; & ſimplicitate communicationis veſtræ in illos, & in omnes, & in ipſorum obſecratione pro vobis.* Sed de his ſatis; non enim in hoc teſtimonio fundamentum indulgentiarum præcipuè conſiſtit.

CAPVT XVI.

Defenditur argumentum ſextum Catholicorum.

ARgumentum ſextum, quod eſt poſtremum apud Kemnitium, ſumitur ab articulo ſymboli de communione ſanctorum. Catholici enim ex hac communione colliguut, poſſe ſatisfactiones, quæ ſanctis ſuperfuerunt, id eſt, quibus ipſi, ad ſua peccata purganda,

L non

non eguerint, applicari alijs fidelibus, quibus propriè non ſufficiunt. Aduerſus hoc argumentum Kemnitius nihil ſolidi adfert. Primùm enim explicationem odioſiſſimam eius articuli nobis affingit. *Communionem*, inquit, *ſanctorum, largiùs, & latiſſimè interpretantur, de meritis operum ſupererogationis, quæ non ſolis factoribus propria, ſed communia ſint omnibus fidelibus, collata in commune; quaſi Eccleſiæ ærarium, ad quod ſolus Papa claues habeat, & pro data pecunia, inde quilibet vendat; quantum viſum fuerit.* Hæc ille. Vbi, pro more ſuo, calumniatur, nos loqui de meritis ſupererogationis ſimpliciter, cùm non loquamur, niſi de ſatisfactionibus, ſiue de meritis, vt accipiuntur pro ſatisfactionibus, ad reatum pœnæ expiandum, non vt accipiantur propriè, pro meritis gratiæ, vel gloriæ. Deinde, iam ſæpè diximus, non ſolùm non vendi à Pontificibus ſatisfactiones ſanctorum, ſed etiam ſeueriſſimè prohiberi; & puniri omnem ſpeciem ſimilium venditionum. Quod ne ipſe quidem Kemnitius ignorat, qui decreta Pontificum, & Conciliorum de his rebus vidit & legit, & in ſuum librum, vt eum pleniorem faceret, tranſtulit. Deinde,

ADDIT Kemnitius, communionem ſanctorum, de qua in ſymbolo fit mentio, tria ſignificare. Primò, quòd Eccleſia ſit ſocietas quædam eorum, qui ſpiritu Chriſti ſanctificantur, & membra ſunt vnius corporis myſtici. Secundò, quòd in Eccleſia ſint omnibus fidelibus communia bona quædam diuinitùs collata, vt fides, baptiſmus, remiſſio peccatorum, & vita æterna. Tertiò, quòd inter fideles, debeant eſſe communia officia charitatis, ſicut exemplo membrorum corporis humani Paullus oſtendit, Rom. 12. & 1. Cor. 12. His expoſitis, concludit, articulum illum fidei, non loqui de indulgentijs Pontificijs, nec de meritis ſupererogationis, & ideò inſigni deprauatione Pontificias indulgentias in illum articulum intrudi. At, neque nos dicimus, articulum illum fidei, loqui in ſpecie de operibus ſupererogationis, vel de indulgentijs, ſed colligimus ex generali proprietate Eccleſiæ, poſſe vnum membrum ab alio iuuari, quod ipſe etiam Kemnitius agnoſcit in tertia ſignificatione

com-

communionis ſanctorum. Nam, ſi debent officia charitatis inter fideles eſſe communia, vt ſunt inter membra eiuſdem corporis; quid quæſo prohibet, cur non poſſit vnus alteri ſatisfactionem ſuam communicare? Poteſt, ex Apoſtoli ſententia ad Galat. 6. propter communionem membrorum Eccleſiæ, alter alterius onus portare; cur non poterit alter pro pœna alteri debita ſatisfacere? Poteſt, ex ſententia D. Auguſtini, in Epiſt. 23. & lib. 3. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 18. vnus pro alio credere, vt fit in baptiſmo paruulorum, cur non poterit vnus pro alio pati? Sed audi eundem Auguſtinum, tract. 33. in Ioannem, de communione ſanctorum differentem: *Oculus*, inquit, *ſolus videt in corpore, ſed nunquid ſoli ſibi oculus videt? & manui videt, & pedi videt, & cæteris membris videt. Non enim ſi aliquis ictus in pedem veniat, auertit ſe oculus inde, vt non præcaueat. Rurſus, ſola manus operatur in corpore, ſed nunquid ſibi ſoli operatur? & oculo operatur. Nam ſi ictus aliquis veniens non eat in manum, ſed tantùm in faciem, nunquid dicit manus, non me moueo, quia non tendit ad me? Sic pes ambulando, omnibus membris militat, membra cætera tacent, & lingua omnibus loquitur.* Hæc ille. Quæ ſi applicentur ad fideles, qui membris illis corporis ſignificantur; licebit, ſine dubio, dicere, eum qui ieiunat, qui facit eleemoſynam, qui orat, qui perſecutionem iniunctam patienter tolerat, qui vincula, qui verbera, qui mortem pro Chriſti fide patitur, non ſibi ſoli hæc agere, vel pati, ſed etiam alijs, præſertim ſi ipſe non habeat peccata, quæ iſtis paſſionibus purget.

ADIVNGIT obiter Kemnitius TRIA alia ſcripturæ teſtimonia, quæ perperam à Catholicis adduci affirmat. VNVM eſt, pſalm. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te.* Et dicit, illud, *Particeps*, ſignificare voce Hebraicâ, & Græcâ, ſocium; & ſenſum eorum verborum eſſe, Dauidem publicâ confeſſione oſtendiſſe ſe ſocium, & amicum aliorum piorum timentium Dei: ſed indoctos, neſcio quos inde feciſſe Pontificale participium, ad probandum, per indulgentiarum nundinationem, partem pecuniarum accipere à clero, partem à populo,

partem ab vtroque. Sed nullus Catholicus eſt, qui ita expoſuerit, vt illud, *particeps ego ſum*, retulerit ad Pontificem, qui tribuit indulgentias: omnes enim referunt ad ipſos fideles, qui cùm ſocij & amici ſint aliorum fidelium piorum, participant etiam ipſorum bona: quoniã ſociorum & amicorum omnia ſunt communia, vt pulchrè S. Auguſtinus oſtendit, tract. 33. in Ioannem, vbi adeò dicit omnia eſſe communia pijs fidelibus, vt omnes dicere poſſint, ſe loqui omnibus linguis, ſicut loquebantur olim, qui viſibiliter accipiebant Spiritum ſanctum, quoniam linguæ omnium fidelium toto terrarum orbe diſperſorum, ſingulis ſunt communes, per caritatem, qua ſumus omnes vnum in Chriſto. Itaque, qui dixit, *Socius, & amicus ſum omnium timentium te*, conſequenter etiam dixit, *Particeps ſum omnium bonorum, quibus præditi ſunt omnes, qui timent te*. ALTERVM teſtimoniũ eſt in pſalm. 121. *Hieruſalem, quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipſum*. Hoc teſtimonium perperam allegari dicit à Lindano pro communione ſanctorum, & theſauro indulgentiarum: cùm tamen conſtet ex verbis ſequentibus, ſenſum illorum verborum eſſe: Hieruſalem ita ædificari, vt ſit ciuitas, in qua ſit coniunctio, ſeu conſociatio talis, vt illuc aſcendat tribus Domini ad teſtimonium Domini, & ad iudicia. Sed hæc eſt nimia contradicendi libido: non enim pſalmus dicit, eſſe in Hieruſalem participationem, ſiue conſociationem ſolùm, ad aſcendendum ad teſtimonia Domini, & ad iudicia: ſed dicit, Hieruſalem, id eſt, Eccleſiam, ædificari inſtar ciuitatis pacatiſſimæ, & concordiſſimæ, in qua ſit participatio in idipſum, id eſt, participatio ſimul omnium in vnum, vt ſint omnia omnium. Id verò probat pſalmus: *Quia illuc aſcenderunt tribus, tribus Domini*, id eſt, variæ tribus, variæ gentes, & nationes conuerſæ ad Dominum; & licèt ſint tam multæ, & tam variæ, tamen conueniunt in eadem confeſſione fidei, & in ijſdem legibus, & iudicijs. &c. TERTIVM teſtimonium dicit eſſe illud Pſal. 149. *Ad faciendam vindictam in nationibus, ad alligandos reges eorum in compedibus, &c.* Sed adſcribere debuiſſet, vbi legerit hoc teſtimo-

ſtimonium pro indulgentijs citatum. Ego enim legi ferè omnes, qui inter Catholicos de indulgentijs ſcripſerũt, nec apud vllum inueni, hunc locum inter alios adductum; nihil autem facilius eſt, quàm argumenta à ſe confictа, refutare.

CAPVT XVII.

Reſpondetur ad caput quartum diſputationis Kemnitij.

IN quarto capite diſputationis ſuæ, Kemnitius probare aggreditur, indulgentias Pontificias, veteri Eccleſiæ, per annos mille, & ducentos, fuiſſe incognitas. Id verò probat primò, teſtimonio Durandi, S. Antonini, & Roffenſis, qui id fatentur. Deinde, quia nulla inuenitur mentio indulgentiarum apud Anſelmum, Rupertum, Bernardum, Petrum Lombardum, & Gratianum, qui proximè præceſſerũt annum milleſimum ducenteſimum. Poſtremò, quia veteres Patres, Chryſoſtomus, Nyſſenus, Auguſtinus, Bernardus, & Petrus Lombardus, indulgentias nondum natas ſcriptis ſuis confutarunt. Sed, vt à primo incipiamus; non ideò indulgentiæ non ſunt antiquæ, quia duo, vel tres ex Catholicis id non legerunt in veterum libris. Neque tres iſti auctores negant, indulgentias fuiſſe cognitas, tempore Anſelmi, Bernardi, Ruperti, Petri Lombardi, & Gratiani, vt Kemnitius dicit, ſed tempore Hieronymi, & Auguſtini, & aliorum veterum, qui primis quingentis annis floruerunt. Ac vt omnes intelligant, Kemnitium apertè mentiri, Alexander eius nominis III. Pontifex maximus, ſedere cœpit anno Domini 1159. Is verò Pontifex, in Epiſtola ad Archiepiſcopum Cantuarienſem ſcribens, reſpondet quæſtioni ſibi propoſitæ; An indulgentias ab aliquo Epiſcopo conceſſas lucrari poſſint ij, qui non ſunt eidem Epiſcopo ſubiecti: ac dicit, non poſſe: quia nemo poteſt, niſi à ſuo iudice ligari, vel ſolui. Et habetur hoc reſcriptum in iure, cap. quod autem, de pœnit.

nit. & remiſſ. videmus autem hoc loco mentionem indulgentiæ, vt rei non tunc primùm inſtitutæ, ſed vſitatæ & receptæ. Igitur, mentitur Kemnitius, pag. 274. cùm ſic loquitur: *In hac de indulgentijs diſputatione, non poſſunt, vel vlla Patrum teſtimonia, vel vlla veteris Eccleſiæ exempla proferre, quòd talis vel doctrina, vel vſus talium indulgentiarum, vel vllo vnquam tempore, vſque ad annos poſt natum Chriſtum, mille, ducentos, in veteri Eccleſia, fuerit.* Eugenius III. Pontifex ſedere cœpit, anno milleſimo, centeſimo, quadrageſimo quinto. Is autẽ per literas generales cõceſſit indulgentiã accipientibus crucem, & proficiſcentibus ad bellum ſacrum, & S. Bernardo iniunxit, vt eas indulgentias prædicaret populis, eoſque ad bellum illud accenderet. Paruit S. Bernardus Pontifici, & prædicationem ſuam innumerabilibus, & maximis miraculis confirmauit, vt ipſe modeſtè indicat, initio libri 2. de conſideratione. Sed copioſiùs rem totam narrat auctor vitæ ipſius, lib. 3. cap. 4. Ergò, mentitur Kemnitius, tum, cùm ait, ante annum 1200. non fuiſſe notas indulgentias, tum, cùm apud Bernardum nullam huius rei mentionem extare confirmat; & cùm Petrus Lombardus, & Gratianus eodem ſeculo floruerint, fieri non poteſt, quin ipſi quoque indulgentias nouerint. Paſchalis II. Pontifex ſedere cœpit anno 1099. & in Concilio quodam Lateranenſi, anno 1116. celebrato, indulgentias quadraginta dierum conceſſit ijs, qui limina Apoſtolorum viſitauerant, vt Conradus Abbas Vrſpergenſis in Chronico ſuo teſtatur. & quoniam eo tempore florebat Rupertus Abbas Tuitienſis: mentitur Kemnitius, qui dicit, tempore Ruperti nondum indulgentias Pontificias orbi terrarum innoteſcere cœpiſſe, nec ante annum 1200. innotuiſſe. Vrbanus II. Pontifex ſedere cœpit anno 1088. & eius tempore S. Anſelmus floruit. Scribit autem idem Conradus Abbas Vrſpergenſis in Chronico anni 1099. prædictum Vrbanum in Concilio Claramontano, indulgentiam conceſſiſſe omnibus, qui ſponte aduerſus infideles orientales arma ſumebant; cuius rei multi alij meminerunt. Mentitur igitur Kemnitius, cùm tam audacter ſcribit, tempore ſancti An-

cti Anſelmi. & ante annum 1200. indulgentias cognitas non fuiſſe. Quid nunc addamus Gregorium VII. qui ſedere cœpit anno 1073. & in Epiſtolis ſuis frequentiſſimè concedit indulgentias? Sergium II. qui ſedere cœpit anno 844. & indulgentiam tribuit adeuntibus Eccleſiam S. Martini in montibus; cuius memoria extat inciſa in lapide marmoreo, litteris vetuſtiſſimis? & Leonem III. qui ſedere cœpit anno 796. & indulgentias varia mũltis in locis in ipſa Germania conſtituit, teſte ſancto Ludgero, in vita S. Svviberti? An non euidenter mendacij Kemnitius conuincitur, qui veteres omnes Hiſtorias legiſſe videri vult, & tamen affirmare non veretur, ante annum 1200. ignotas fuiſſe orbi terrarum indulgentias Pontificias? Neque mirum videri dbet, ſi auctores antiquiores non multos habeamus, qui harum rerum mentionem faciant; quoniam plurima ſunt in Eccleſia, quæ ſolo vſu, ſine litteris conſeruantur. Extant tamen Romæ in antiquiſſimis Eccleſijs memoriæ indulgentiarum, à multis Pontificibus, & ab ipſo etiam S. Silueſtro, qui ante annos 1200. floruit, conceſſarum. Sed ea, quæ diximus, ad mendacia Kemnitij confutanda, ſufficere videntur.

Venio nunc ad teſtimonia veterum ſcriptorum, quæ profert Kemnitius aduerſus indulgentias nondum natas. Primò igitur adducit Petrum Lombardum, qui lib. 4. ſent. diſt. 18. dicit, *Deum tunc tegere pœnitentiam peccata, quando ad pœnam non reſeruat, ſed debitum pœnæ remittit.* *Idque probat ex Auguſtini ſententia in explicatione pſalm.* 32. Sed in eodem loco ſolutio eſt huius obiectionis. Significat enim Petrus Lombardus, de pœna æterna intelligendum eſſe, quod dicitur, *Deum tegere peccata, cùm ea non reſeruat ad pœnam.* Et ideò inquit: *Sicut interius gratia ſua animam illuminat, ita & ſimul debitum æternæ mortis relaxat: Ipſe enim, per ſe ipſum, peccata pœnitentium tegit; & tunc tegit, quando ad pœnam non reſeruat.* Et paullo infrà: *Ita ergò*, inquit, *dicit à Deo tecta, vt Deus non videt, id eſt, æternaliter puniat.* Quod autem pœna temporalis remaneat poſt remiſſam culpam, in hac vita, vel in purgatorio luenda docet Petrus Lombardus,

quia non facit ad rem, de qua agimus: ALTERA expoſitio eſt S. Baſilij, in commentario huius loci, qui exponit has ſententias de redemptione à morte animæ, id eſt, à peccato, & gehenna; vt hic ſit ſenſus. *Frater non redimit, at multò minùs quiuis alius homo; quia omnes peccauerunt, & egent gloria Dei, omnes ſunt captiui, omnes redimendi: ideò miſit Deũ redemptorem Chriſtum, quia non eſt frater, nec homo, ſicut cæteri, ſed eſt Deus homo, iuſtus, & liber, qui neque redemptione indiget, & liberare omnes poteſt.* Hæc explicatio nihil etiam iuuat Kemnitium: quoniam non negamus, imò aſſerimus omnes Catholici, non potuiſſe nos redimi à morte animæ, & gehennâ, per ſatisfactiones ſanctorem, ſed Chriſti ſolius, qui factus eſt nobis à Deo iuſtitia, & redemptio, vt Apoſtolus loquitur in priore Epiſtola ad Corinth. cap. 1. TERTIA explicatio eſt S. Auguſtini, in 1. Concione in pſalmum prædictum, qui ita interpretatur; *Frater non redimit, redimet homo? id eſt, ſi Chriſtus, qui frater noſter fieri dignatus eſt, non te redimit, expectas vt te redimat alius homo? non dabit Deo placationem ſuam, nec pretium redemptionis animæ ſuæ, ille qui confidit in virtute ſua, & in multitudine diuitiarum ſuarum gloriatur.* Atque huc vſque expoſitio S. Auguſtini neque cauſſam Kemnitij, neque noſtram iuuat. Loquitur enim de liberatione impij à captiuitate peccati, & dicit, non poſſe impium, qui in ſua virtute confidit, liberari, nec à ſe, nec ab alio, cùm à Chriſto liberatus non fuerit, non defectu Chriſti, qui pro omnibus mortuus eſt, ſed defectu impij, qui redemptionem ſibi applicari noluit. Nos autem in diſputatione de indulgentijs, non loquimur de liberatione impij, ſed de liberatione hominis iuſtificati à reatu pœnæ temporalis; de qua liberatione loquitur in ſequentibus verbis S. Auguſtinus, quæ verba hæreſim Kemnitij manifeſtè refellunt. Addit enim Auguſtinus: *Qui ſunt, qui dant pretium redemptionis animæ ſuæ? quibus ait Dominus: facite vobis amicos de mammona iniquitatis; vt & ipſi recipiant vos in æterna tabernacula. Illi dant pretium redemptionis animæ ſuæ, qui non ceſſant eleemoſynas facere. Ideò illos, quos monet per Timotheum Apoſtolus, noluit eſſe ſuperbos, ne in abundantia*

bundantia diuitiarum ſuarum glorientur. Denique, quod poſſidebant, noluit apud illos veteraſcere, ſed aliquid ex eo fieri, vt eſſet pretium redemptionis animæ illorum. Theſaurizent, inquit, ſibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam, ſic dabunt pretium redemptionis animæ ſuæ. Hæc ille. Itaque S. Auguſtinus non timet dicere, & ter repetere, homines iuſtos, à Chriſto redemptos à morte animæ, dare per eleemoſynas pretium redemptionis animæ ſuæ, iuxta illud: *Peccata tua eleemoſynis redime*, quæ redemptio non poteſt alia intelligi, niſi à reatu pœnæ remanente poſt redemptionem peccati, quoad culpam. Et, ſi, Auguſtino teſte, poteſt quiſque dare pretium redemptionis animæ ſuę, ſine vlla iniuria Chriſti redemptoris omnium, non debet videri mirum, ſi nos dicamus, poſſe ſanctos martyres dare pretium aliquod redemptionis, pro ſolo pœnæ reatu aliorum fidelium: non quod Chriſti pretium non ſufficiat, ſed vt hac etiam ratione martyrum paſſiones, & merita honorentur.

CAPVT XV.

Defenditur quintum argumentum Catholicorum.

QVintum argumentum pro theſauro indulgentiarum, ſumi dicit Kemnitius ab illis Apoſtoli verbis. 2. Corinth. 8. *In præſenti tempore veſtra abundantia illorum inopiam ſuppleat, vt & illorum abundantia, veſtræ inopiæ ſit ſupplementum.* Ex hoc loco ita formari argumentum à Catholicis, affirmat idem Kemnitius: *Corinthij abundabant pecunia, ſed inopes erant meritorum: Contrà verò, ſancti Hieroſolymitani abundabant meritis ſpiritualibus, à pecunia verò malè parati erant. Paullus igitur talem permutationem inter eos inſtituit, vt Corinthij præberent manus adiutrices, conferendo largè pecuniam, & pro illa pecunia, ſancti Hieroſolymitani ex operibus ſuis ſupererogationis, ſupplementum inopiæ Corinthiorum redderent,*

rent, quod ad ſatisfactionem pro peccatis attinet. Sed,in duobus peccat Kemnitius: nam,nec fideliter refert argumētum Catholicorū,nec ſolidè illud refellit. Catholici enim non dicunt, Apoſtolum inſtituiſſe illam commutationem, vt Hieroſolymitani venderent merita ſupererogationis Corinthijs: ſed tantùm ex eo loco colligunt, eam eſſe in Eccleſia communicationem, vt alij alijs bona ſua communicare ſoleant: nec ſolùm bona; corporalia, ſed etiam ſpiritualia inuicem præbere poſſint. Ex quo ſequitur, vt etiam vnus pro alio ſatisfacere,& aliorum paſſiones alijs applicari valeant. Nec tamen ſolidè argumentum Catholicorum, etiam vt ab ipſo propoſitum eſt, Kemnitius refutauit. Dicit enim in ſequentibus, per inopiam Corinthiorum, non intelligi inopiam meritorum, ſed inopiam prædicationis verbi Dei,& probat ex duobus locis eiuſdem Apoſtoli: nam Rom.15. Apoſtolus ſcribens de eadem contributione eleemoſynarum,ait:*Si ſpiritualem eorum participes facti ſunt gentiles, debent & ipſi in carnalibus miniſtrare illis.* Quid verò per ſpiritualia intellexerit,applicari dicit 1.Cor.9. in illis verbis. *Si ſpiritualia vobis ſeminauimus, quid magni eſt, ſi carnalia veſtra metamus?* Hæc iſte.Sed in PRIORE loco Apoſtolus de ſpiritualibus donis generatim loquitur, nec reſtringit ſermonem ad prædicationem.Verè enim gentiles,facti ſunt participes donorum ſpiritualium, quæ in Hieruſalem primùm effuſa ſunt à Deo: videlicet,fidei,ſpei,charitatis,ſacramentorum,miraculorum, &c. In POSTERIORE autem loco,non eſt ſermo de iſta commutatione bonorum, de qua nos agimus, ſed de ſtipendio debito ex iuſtitia,ijs, qui Euangelizant. Hoc autem loco, videlicet 2.Cor.8. Apoſtolus loquitur generatim de bonis ſpiritualibus, & temporalibus; nec debent eius verba reſtringi ad prædicationem. Quod patet.primò: quia verba ſunt generalia: *illorum abundantia veſtram inopiam ſuppelat.* Secundò, quia non egebant Corinthij,vt mitterentur eis prædicatores ex Hieruſalem:iam enim plenè inſtituti erant. Nam 1.Cor.1. legimus de Corinthijs, *iam diuites facti eſtis in Chriſto, in omni*

verbo

verbo, & in omni ſcientia. & in hoc ipſo cap 8 Epiſtolæ 2. *Sicut*, inquit Paullus, *in omnibus abundatis, fide, & ſermone, & ſcientia, &c.* Tertiò, quia veteres patres non exponunt hanc abundantiam ſpiritualem Hieroſolymitanorum, de prædicatione verbi, vt vellet Kemnitius, ſed de meritis & precibus, Chryſoſtomus in hunc locum, dicit Hieroſolymitanos abundaſſe integritate vitæ, libertate, & fiducia ad Deum; & horum bonorum futuros participes Corinthios, ſi eleemoſynam pecuniariam, quâ ipſi tunc abundabant. Hieroſolymam miſiſſent. nec multò aliter exponunt, Theodoretus, & Theophilactus, & alij veteres Græci. S. Thomas exponit de precibus, vt ſit ſenſus: Corinthios fore participes orationum, quas Hieroſolymitani fundunt ad Deum, ſi eos bonorum ſuorum temporalium participes fecerint. Haymo in hunc locum, addit etiam ieiunium inter opera ſpiritualia Hieroſolymitanorum, quorum participes erant futuri Corinthij, ſi eleemoſynis illos adiuuiſſent, quam explicationem inſinuare videtur Apoſtolus in eodem capite 8. extremo, cum ait: *Miniſterium huius officij non ſolùm ſupplet ea, quæ deſunt ſanctis, ſed etiam abundat per multas gratiarum actiones in Domino, per probationem miniſterij huius, glorificantes Deum in obedientia confeſſionis veſtræ in Euangelio Chriſti; & ſimplicitate communicationis veſtræ in illos, & in omnes, & in ipſorum obſecratione pro vobis.* Sed de his ſatis; non enim in hoc teſtimonio fundamentum indulgentiarum præcipuè conſiſtit.

CAPVT XVI.

Defenditur argumentum ſextum Catholicorum.

ARgumentum ſextum, quod eſt poſtremum apud Kemnitium, ſumitur ab articulo ſymboli de communione ſanctorum. Catholici enim ex hac communione colliguut, poſſe ſatisfactiones, quæ ſanctis ſuperfuerunt, id eſt, quibus ipſi, ad ſua peccata purganda,

non eguerint, applicari alijs fidelibus, quibus propriè non ſufficiunt. Aduerſus hoc argumentum Kemnitius nihil ſolidi adfert. Primùm enim explicationem odioſiſſimam eius articuli nobis affingit. *Communionem*, inquit, *ſanctorum, largiùs, & latiſſimè interpretantur, de meritis operum ſupererogationis, quæ non ſolu factoribus propria, ſed communia ſint omnibus fidelibus, collata in commune; quaſi Eccleſiæ ærarium, ad quod ſolus Papa claues habeat, & pro data pecunia, inde quilibet vendat; quantum viſum fuerit.* Hæc ille. Vbi, pro more ſuo, calumniatur, nos loqui de meritis ſupererogationis ſimpliciter, cùm non loquamur, niſi de ſatisfactionibus, ſiue de meritis, vt accipiuntur pro ſatisfactionibus, ad reatum pœnæ expiandum, non vt accipiantur propriè, pro meritis gratiæ, vel gloriæ. Deinde, iam ſæpè diximus, non ſolùm non vendi à Pontificibus ſatisfactiones ſanctorum, ſed etiam ſeueriſſimè prohiberi; & puniri omnem ſpeciem ſimilium venditionum. Quod ne ipſe quidem Kemnitius ignorat, qui decreta Pontificum, & Conciliorum de his rebus vidit & legit, & in ſuum librum, vt eum pleniorem faceret, tranſtulit. Deinde,

ADDIT Kemnitius, communionem ſanctorum, de qua in ſymbolo fit mentio, tria ſignificare. Primò, quòd Eccleſia ſit ſocietas quædam eorum, qui ſpiritu Chriſti ſanctificantur, & membra ſunt vnius corporis myſtici. Secundò, quòd in Eccleſia ſint omnibus fidelibus communia bona quædam diuinitùs collata, vt fides, baptiſmus, remiſſio peccatorum, & vita æterna. Tertiò, quòd inter fideles, debeant eſſe communia officia charitatis, ſicut exemplo membrorum corporis humani Paullus oſtendit, Rom. 12. & 1. Cor. 12. His expoſitis, concludit, articulum illum fidei, non loqui de indulgentijs Pontificijs, nec de meritis ſupererogationis, & ideò inſigni deprauatione Pontificias indulgentias in illum articulum intrudi. At, neque nos dicimus, articulum illum fidei, loqui in ſpecie de operibus ſupererogationis, vel de indulgentijs, ſed colligimus ex generali proprietate Eccleſiæ, poſſe vnum membrum ab alio iuuari, quod ipſe etiam Kemnitius agnoſcit in tertia ſignificatione com-

communionis ſanctorum. Nam, ſi debent officia charitatis inter fideles eſſe communia, vt ſunt inter membra eiuſdem corporis; quid quæſo prohibet, cur non poſſit vnus alteri ſatisfactionem ſuam communicare? Poteſt, ex Apoſtoli ſententia ad Galat. 6. propter communionem membrorum Eccleſiæ, alter alterius onus portare; cur non poterit alter pro pœna alteri debita ſatisfacere? Poteſt, ex ſententia D. Auguſtini, in Epiſt. 23. & lib. 3. de baptiſmo contra Donatiſtas, cap. 18. vnus pro alio credere, vt fit in baptiſmo paruulorum, cur non poterit vnus pro alio pati? Sed audi eundem Auguſtinum, tract. 33. in Ioannem, de communione ſanctorum diſſerentem: *Oculus*, inquit, *ſolus videt in corpore, ſed nunquid ſoli ſibi oculus videt? & manui videt, & pedi videt, & cæteris membris videt. Non enim ſi aliquis ictus in pedem veniat, auertit ſe oculus inde, vt non præcaueat. Rurſus, ſola manus operatur in corpore, ſed nunquid ſibi ſoli operatur? & oculo operatur. Nam ſi ictus aliquis veniens non eat in manum, ſed tantùm in faciem, nunquid dicit manus, non me moueo, quia non tendit ad me? Sic pes ambulando, omnibus membris militat, membra cætera tacent, & lingua omnibus loquitur.* Hæc ille. Quæ ſi applicentur ad fideles, qui membris illis corporis ſignificantur; licebit, ſine dubio, dicere, eum qui ieiunat, qui facit eleemoſynam, qui orat, qui perſecutionem iniunctam patienter tolerat, qui vincula, qui verbera, qui mortem pro Chriſti fide patitur, non ſibi ſoli hæc agere, vel pati, ſed etiam alijs, præſertim ſi ipſe non habeat peccata, quæ iſtis paſſionibus purget.

ADIVNGIT obiter Kemnitius TRIA alia ſcripturæ teſtimonia, quæ perperam à Catholicis adduci affirmat. VNVM eſt, pſalm. 118. *Particeps ego ſum omnium timentium te.* Et dicit, illud, *Particeps*, ſignificare voce Hebraicâ, & Græcâ, ſocium; & ſenſum eorum verborum eſſe, Dauidem publicâ confeſſione oſtendiſſe ſe ſocium, & amicum aliorum piorum timentium Dei: ſed indoctos, neſcio quos inde feciſſe Pontificale participium, ad probandum, per indulgentiarum nundinationem, partem pecuniarum accipere à clero, partem à populo,

partem ab vtroque. Sed nullus Catholicus eſt, qui ita expoſuerit, vt illud, *particeps ego ſum*, retulerit ad Pontificem, qui tribuit indulgentias: omnes enim referunt ad ipſos fideles, qui cùm ſocij & amici ſint aliorum fidelium piorum, participant etiam ipſorum bona: quoniã ſociorum & amicorum omnia ſunt communia, vt pulchrè S. Auguſtinus oſtendit, tract. 33. in Ioannem, vbi adeò dicit omnia eſſe communia pijs fidelibus, vt omnes dicere poſſint, ſe loqui omnibus linguis, ſicut loquebantur olim, qui viſibiliter accipiebant Spiritum ſanctum, quoniam linguæ omnium fidelium toto terrarum orbe diſperſorum, ſingulis ſunt communes, per caritatem, qua ſumus omnes vnum in Chriſto. Itaque, qui dixit, *Socius, & amicus ſum omnium timentium te*, conſequenter etiam dixit, *Particeps ſum omnium bonorum, quibus prædìti ſunt omnes, qui timent te.* ALTERVM teſtimoniũ eſt in pſalm. 121. *Hieruſalem, quæ ædificatur vt ciuitas, cuius participatio eius in idipſum.* Hoc teſtimonium perperam allegari dicit à Lindano pro communione ſanctorum, & theſauro indulgentiarum: cùm tamen conſtet ex verbis ſequentibus, ſenſum illorum verborum eſſe: Hieruſalem ita ædificari, vt ſit ciuitas, in qua ſit coniunctio, ſeu conſociatio talis, vt illuc aſcendat tribus Domini ad teſtimonium Domini, & ad iudicia. Sed hæc eſt nimia contradicendi libido: non enim pſalmus dicit, eſſe in Hieruſalem participationem, ſiue conſociationem ſolùm, ad aſcendendum ad teſtimonia Domini, & ad iudicia: ſed dicit, Hieruſalem, id eſt, Eccleſiam, ædificari inſtar ciuitatis pacatiſſimæ, & concordiſſimæ, in qua ſit participatio in idipſum, id eſt, participatio ſimul omnium in vnum, vt ſint omnia omnium. Id verò probat pſalmus: *Quia illuc aſcenderunt tribus, tribus Domini*, id eſt, variæ tribus, variæ gentes, & nationes conuerſæ ad Dominum; & licèt ſint tam multæ, & tam variæ, tamen conueniunt in eadem confeſſione fidei, & in ijſdem legibus, & iudicijs. &c. TERTIVM teſtimonium dicit eſſe illud Pſal. 149. *Ad faciendam vindictam in nationibus, ad alligandos reges eorum in compedibus, &c.* Sed adſcribere debuiſſet, vbi legerit hoc teſtimo-

ſtimonium pro indulgentijs citatum. Ego enim legi ferè omnes, qui inter Catholicos de indulgentijs ſcripſerũt, nec apud vllum inueni, hunc locum inter alios adductum; nihil autem facilius eſt, quàm argumenta à ſe conficta, refutare.

CAPVT XVII.

Reſpondetur ad caput quartum diſputationis Kemnitij.

IN quarto capite diſputationis ſuæ, Kemnitius probare aggreditur, indulgentias Pontificias, veteri Eccleſiæ, per annos mille, & ducentos, fuiſſe incognitas. Id verò probat primò, teſtimonio Durandi, S. Antonini, & Roffenſis, qui id fatentur. Deinde, quia nulla inuenitur mentio indulgentiarum apud Anſelmum, Rupertum, Bernardum, Petrum Lombardum, & Gratianum, qui proximè præceſſerũt annum milleſimum ducenteſimum. Poſtremò, quia veteres Patres, Chryſoſtomus, Nyſſenus, Auguſtinus, Bernardus, & Petrus Lombardus, indulgentias nondum natas ſcriptis ſuis confutarunt. Sed, vt à primo incipiamus; non ideò indulgentiæ non ſunt antiquæ, quia duo, vel tres ex Catholicis id non legerunt in veterum libris. Neque tres iſti auctores negant, indulgentias fuiſſe cognitas, tempore Anſelmi, Bernardi, Ruperti, Petri Lombardi, & Gratiani, vt Kemnitius dicit, ſed tempore Hieronymi, & Auguſtini, & aliorum veterum, qui primis quingentis annis floruerunt. Ac vt omnes intelligant, Kemnitium apertè mentiri, Alexander eius nominis III. Pontifex maximus, ſedere cœpit anno Domini 1159. Is verò Pontifex, in Epiſtola ad Archiepiſcopum Cantuarienſem ſcribens, reſpondet quæſtioni ſibi propoſitæ; An indulgentias ab aliquo Epiſcopo conceſſas lucrari poſſint ij, qui non ſunt eidem Epiſcopo ſubiecti: ac dicit, non poſſe: quia nemo poteſt, niſi à ſuo iudice ligari, vel ſolui. Et habetur hoc reſcriptum in iure, cap. quod autem, de pœ-

nit. & remiſſ. videmus autem hoc loco mentionem indulgentiæ, vt rei non tunc primùm inſtitutæ, ſed vſitatæ & receptæ. Igitur, mentitur Kemnitius, pag. 274. cùm ſic loquitur: *In hac de indulgentijs diſputatione, non poſſunt, vel vlla Patrum teſtimonia, vel vlla veteris Eccleſiæ exempla proferre, quòd talis vel doctrina, vel vſus taliũm indulgentiarum, vel vllo vnquam tempore, vſque ad annos poſt natum Chriſtum, mille, ducentos, in veteri Eccleſia, fuerit.* Eugenius III. Pontifex ſedere cœpit, anno milleſimo, centeſimo, quadrageſimo quinto. Is autẽ per literas generales cõceſſit indulgentiã accipientibus crucem, & proficiſcentibus ad bellum ſacrum, & S. Bernardo iniunxit, vt eas indulgentias prædicaret populis, eoſque ad bellum illud accenderet. Paruit S. Bernardus Pontifici, & prædicationem ſuam innumerabilibus, & maximis miraculis confirmauit, vt ipſe modeſtè indicat, initio libri 2. de conſideratione. Sed copioſiùs rem totam narrat auctor vitæ ipſius, lib. 3. cap. 4. Ergò, mentitur Kemnitius, tum, cùm ait, ante annum 1200. non fuiſſe notas indulgentias, tum, cùm apud Bernardum nullam huius rei mentionem extare confirmat; & cùm Petrus Lombardus, & Gratianus eodem ſeculo floruerint, fieri non poteſt, quin ipſi quoque indulgentias nouerint. Paſchalis II. Pontifex ſedere cœpit anno 1099. & in Concilio quodam Lateranenſi, anno 1116. celebrato, indulgentias quadraginta dierum conceſſit ijs, qui limina Apoſtolorum viſitauerant, vt Conradus Abbas Vrſpergenſis in Chronico ſuo teſtatur. & quoniam eo tempore florebat Rupertus Abbas Tuitienſis: mentitur Kemnitius, qui dicit, tempore Ruperti nondum indulgentias Pontificias orbi terrarum innoteſcere cœpiſſe, nec ante annum 1200. innotuiſſe. Vrbanus II. Pontifex ſedere cœpit anno 1088. & eius tempore S. Anſelmus floruit. Scribit autem idem Conradus Abbas Vrſpergenſis in Chronico anni 1099. prædictum Vrbanum in Concilio Claramontano, indulgentiam conceſſiſſe omnibus, qui ſponte aduerſus infideles orientales arma ſumebant; cuius rei multi alij meminerunt. Mentitur igitur Kemnitius, cùm tam audacter ſcribit, tempore ſancti An-

cti Anſelmi. & ante annum 1200. indulgentias cognitas non fuiſſe. Quid nunc addamus Gregorium VII. qui ſedere cœpit anno 1073. & in Epiſtolis ſuis frequentiſſimè concedit indulgentias? Sergiam II. qui ſedere cœpit anno 844. & indulgentiam tribuit adeuntibus Eccleſiam S. Martini in montibus; cuius memoria extat inciſa in lapide marmoreo, litteris vetuſtiſſimis? & Leonem III. qui ſedere cœpit anno 796. & indulgentias varia multis in locis in ipſa Germania conſtituit, teſte ſancto Ludgero, in vita S. Svviberti? An non euidenter mendacij Kemnitius conuincitur, qui veteres omnes Hiſtorias legiſſe videri vult, & tamen affirmare non veretur, ante annum 1200. ignotas fuiſſe orbi terrarum indulgentias Pontificias? Neque mirum videri dbet, ſi auctores antiquiores non multos habeamus, qui harum rerum mentionem faciant; quoniam plurima ſunt in Eccleſia, quæ ſolo vſu, ſine litteris conſeruantur. Extant tamen Romæ in antiquiſſimis Eccleſijs memoriæ indulgentiarum, à multis Pontificibus, & ab ipſo etiam S. Silueſtro, qui ante annos 1200. floruit, conceſſarum. Sed ea, quæ diximus, ad mendacia Kemnitij confutanda, ſufficere videntur.

Venio nunc ad teſtimonia veterum ſcriptorum, quæ profert Kemnitius aduerſus indulgentias nondum natas. Primò igitur adducit Petrum Lombardum, qui lib. 4. ſent. diſt. 18. dicit, *Deum tunc tegere pœnitentiam peccata, quando ad pœnam non reſeruat, ſed debitum pœnæ remittit. Idque probat ex Auguſtini ſententia in explicatione pſalm. 32.* Sed in eodem loco ſolutio eſt huius obiectionis. Significat enim Petrus Lombardus, de pœna æterna intelligendum eſſe, quod dicitur, *Deum tegere peccata, cùm ea non reſeruat ad pœnam.* Et ideò inquit: *Sicut interius gratia ſua animam illuminat, ita & ſimul debitum æternæ mortis relaxat: Ipſe enim, per ſe ipſum, peccata pœnitentium tegit; & tunc tegit, quando ad pœnam non reſeruat.* Et paullo infrà: *Ita ergò,* inquit, *dicit à Deo tecta, vt Deus non videt, id eſt, æternaliter puniat.* Quod autem pœna temporalis remaneat poſt remiſſam culpam, in hac vita, vel in purgatorio luenda docet Petrus Lom-

bardus,diſt.20.lit.B.his verbis:*Qui,inquit, ante expletionem pœnitentiæ diſceſſerint,ignem purgatorium ſentient,& grauiùs punientur,quam ſi hic impleſſent pœnitentiam. Horrendum enim eſt incidere in manus Dei viuentis.Deus enim,cùm ſit miſericors,& iuſtus, ex miſericordia pœnitenti ignoſcit, non reſeruans peccatum ad pœnam æternam:ex iuſtitia verò,impunitum non dimittit delictum,aut enim punit homo,aut Deus,&c.* Et paullo pòſt,lit.D. docet, poſſe pœnitentem,præſertim poſt mortem,iuuari aliorum ſatisfactionibus per orationes & eleemoſynas. Itaque Petrus Lombardus illa omnia diſertis verbis affirmat,quæ fundamenta eſſe indulgentiarum,Kemnitius fatetur,videlicet purgatorium,pœnæ reatum poſt culpam remiſſam, & communicationem ſatisfactionis alienæ.

Secundo loco adducit Kemnitius Chryſoſtomum.homil.1.in Epiſt.ad Philemonem,vbi legimus: *Ad impetrandam peccatis noſtris veniam,non opus eſſe, vel pecunias impendere, vel peregrinando ad loca longinqua tranſire. Eandem ſententiam habet Auguſtinus in ſerm.de Martiribus. Non dixit Deus, vade in orientem, & quære iuſtitiam:nauiga vſque in occidentem, vt accipias indulgentiam.Dimitte inimico tuo,& dimittetur tibi,&c. Bernardus etiam, ſermone 1.de Aduentu : Non te oportet, o homo, maria transfretare, non penetrare nubes,non tranſalpinare neceſſe eſt. Non grandis tibi oſtenditur via,vſque ad temetipſum occurre Deo tuo.* Sed hæc teſtimonia nihil efficiunt.Primùm enim loquuntur de iuſtificatione impij,ac remiſſione culpæ, non de ſolo reatu pœnæ, de quo nos loquimur. Deinde ſolùm probant, non eſſe abſolutè neceſſariam ad remiſſionem peccatorum,vel peregrinationem,vel eleemoſynam, alioqui enim pauperes & ægrotantes ſpe omni carerent, & ſatis nouimus, poſſe hominem per internam conuerſionem ad Deum ita vehementer accendi in amorem Dei, & de peccatis ſuis dolere,cum propoſito confeſſionis, vt continuò recipiat remiſſionem omnium culparum, & pœnarum. Sed non ideò ſunt inutiles peregrinationes & eleemoſynæ. Et hoc ſolùm contendimus aduerſus Hæreticos,ac vt omittam de eleemoſynis dicere, de quorum vtilitate ad redimenda peccata pleni ſunt libri Patrum,ac præſertim Chryſoſtomi, & Auguſtini,

vt nos oſtendimus in lib. de eleemoſyna, qui eſt poſtremus in controuerſiis noſtris. Certè, idem Chryſoſtomus mirificè laudat peregrinationes ad ſepulchra martyrũ, in hom. 66. ad populum Antiochenum. S. etiam Auguſtinus, in epiſt. 137. ad Clerum & populum Hipponenſem ſcribit, ſe auctorem fuiſſe, vt quidam ad loca ſancta peregrinationem ſuſciperent. Denique S. Bernardus Petrobruſianos Hæreticos confutauit, qui præter alios errores hunc etiam habebant, vt peregrinationes fideliũ ad loca ſancta reprehenderent. Vide vitam S. Bernardi lib. 3. cap. 5.

Tertiò Kemnitius adducit Chryſoſtomum, homil. 38. in Matthæum, vbi dicit, *Eos de templo Dei ſpeluncam latronum facere, qui lucra terrena ſectantur: & Chriſtum quotidie intrare templũ Dei, & eijcere omnes vendentes gratiam Dei.* Sed quorſum hæc tendunt? An fortè omnes, qui auaritiam in ſacerdotibus reprehendunt, continuò etiam indulgentias reprehendunt? An non ſæpiſſimè repetiuimus, non ſolùm nõ probari ſummis Pontificibus eos, qui quoquomodo ex indulgentijs negotiationem faciunt, ſed maximè improbari, damnari, puniri?

Addit vltimo Kemnitius, ſe alio in loco demonſtraſſe, *Gregorium Nyſſenum integram orationem oppoſuiſſe perſuaſioni de peregrinationibus ad loca Hieroſolymitana.* Cui reſpondemus, nos quoque alio in loco, id eſt, lib. 3. de cultu ſanctorum cap. 8. demonſtraſſe teſtimonijs ſcripturæ, & veterum Patrum, nec non argumentis alijs, peregrinationes ad loca ſancta pias, & Deo gratas, & nobis vtiliſſimas eſſe. Gregorium verò Nyſſenum non reprehendere peregrinationes abſolutè, ſed docere, quibuſdam perſonis, vt Monachis, & ſanctimonialibus, non conuenire, cùm eorum propoſito magis conueniat quies & ſolitudo. quamuis etiam non ſit omninò certum, an ea oratio Gregorij ſit.

CAPVT XVIII.

Reſpondetur ad primam partem argumenti hiſtorici contra indulgentias.

IN vltimo capite diſputationis ſuæ, Kemnitius hiſtoriam lōgiſſimam texit, vt originem indulgentiarum, quales à Catholicis defenduntur, nouam eſſe demonſtret. Continet autem ea hiſtoria tria tempora, vnum ab initio Eccleſiæ, vſque ad annum circiter nongenteſimū: alterum ab anno 900. ad 1200. tertium ab anno 1200. ad annum 1517. quo tempore, auctore Luthero, extinctas indulgentias Kemnitius gloriatur. Ac primo quidem tempore, indulgentias nihil aliud fuiſſe contendit, niſi relaxationes publicæ pœnitentiæ, ſed eas relaxationes nihil habere commune cum indulgentijs Pontificijs, de quibus inſtituta controuerſia eſt. Sed antequam ad rem propoſitam veniat, longiſſimâ digreſſione refert multa de ritibus publicæ pœnitentiæ, de cauſſis eiuſdem, ac demum de canonibus pœnitentialibus, vbi ad verbum deſcribit canones Conciliorum Nicæni & Ancyrani, nec non eos, qui habentur apud Burchardum & Gratianum. Quoniam enim iam dudum Lutherus, ius Canonicum publicè exuſſit, & eiuſmodi ritus & leges non ſolùm de moribus, ſed etiam de memoria, & libris Lutheranorum exciderunt, voluit Kemnitius, commemoratione harum rerum, doctrinam reconditam & abſtruſam venditare, vt ceteris diligentior ac doctior haberetur. Et quamuis non deſint in hac digreſſione multa, quæ falſitatis coargui poſſent, tamen quia ad rem præſentem non faciunt, non exiſtimaui, tempus eſſe in his commemorandis, vel refellendis, conterendum. Illud vnum præterire non poſſum, Kemnitium inter ſcripta veterū reuoluenda non rarò inueniſſe, quod minimè volebat. Nam cùm ipſe cum Lutheranis cæteris contendat, pœnitentias veterum, diſciplinæ cauſſâ; non autem ſatisfa-

ctionis coram Deo, & redēptionis, vel expiationis peccatorum inſtitutas tamen fatetur, ſe hoc etiam poſtremum apud Patres non rarò legiſſe. Ac pro ſua modeſtia, & aduerſus antiquiſſimos patres reuerentia, eos non obſcurè reprehendit. Sic enim loquitur pag. 306. *Nec verò neſcius ſum, veteres aliquando nimis largiter, & verbis nimiam magnificis, diſciplinam illam canonicam commendare: vt, quod Tertullianus dicit, ſatisfactionibus illis peccata expiari: Cyprianus illis dicit, peccata redimi, ablui, ſanari, & iudicem placari; Ambroſius pœnas gehennæ illis compenſari: Auguſtinus, Deum illis de peccatis præteritis propitiari. Et talia ſunt, quæ ſalua fide* (Lutheranâ videlicet) *nec poſſunt, nec debent, ſicut ſonant, accipi & intelligi.* Hæc ille. Sed profectò iuſtius erat, nouos Lutheranorum errores ex doctrina veterum Patrum corrigere, quam ex nouis iſtis erroribus de veterum Patrum doctrina & ſententijs iudicare. Porrò, digreſſione illa aliquando expedita, pag. 318. aggreditur ad probandum, indulgentias olim nihil aliud fuiſſe niſi moderationes, relaxationes, & remiſſiones mulctarum canonicarum, quæ in publica pœnitentia vſitatæ tunc erant. Id verò probat ex canonibus Conciliorum Ancyrani, Nicæni, & Agathenſis. & tandem his verbis concludit. *Hæ fuerunt veteres Eccleſiæ, ſiue relaxationes, ſiue indulgentiæ, à quibus quemadmodum Pontificiæ indulgentiæ per omnia genera cauſſarum diuerſæ ſint, ex hac narratione, & ex deſcriptione indulgentiarum in principio expoſita, ſi fiat collatio, manifeſtum eſt: atque ideo nudam tantùm pono recitationem, relinquens lectori collationem diuerſitatis.* RESPONDEO. Relaxationes pœnitentiæ canonicæ per omnia genera cauſſarum cum ijs indulgentijs conuenire, quas Catholici defendunt, & quas Kemnitius ſuprà non fideliter, ſed admiſtis mendacijs explicauit. CAVSSA enim veluti EFFICIENS indulgentiarum, iuxta Catholicorum omnium ſententiam, Epiſcopi ſunt, ac potiſſimum Romanus Epiſcopus; quem Epiſcopum Epiſcoporum, Tertullian. in lib. de Pudicitia nominauit: Conſtat autem, tum veteres relaxationes, tum recentiores indulgentias non ab alijs, quàm ab Epiſcopis dari ſolere, vel poſſe. Cauſſa FORMALIS eſt ipſa liberatio

tio,ſiue iudicialis abſolutio per miniſterium clauium à pœnis in foro pœnitentiario debitis, quod totum in vtraſque remiſſiones, tam veteres,quàm recentes conuenire non dubium eſt.Cauſſa MATERIALIS, ſiue ſint ipſi pœnitentes,qui abſoluuntur, ſiue pœnæ,circa quas verſatur abſolutio, eadem omninò vtrobique reperietur. Nam & veteres, & recentiores Epiſcopi, non alijs,quam pœnitentibus indulgentias tribuunt, nec alias pœnas, quàm in foro pœnitentiario debitas relaxant. Quod autem tunc relaxarentur pœnæ iniunctæ, nunc autem tum iniunctæ, tum iniungendæ,ratio eſt: quoniam tunc iniungebantur ſeueriores pœnitentiæ, quæ ſæpe delictis æquales erant: nunc autem iniunguntur mitiores,quæ delictis impares ſunt, ſed ſiue pares, ſiue impares iniungantur,omninò pares in hac vita,vel in alia perferendæ ſunt,niſi miſericorditer relaxentur. Atque ad hoc probandum, adduximus ſuprà,cap.13.teſtimonium S.Cypriani,qui in Epiſt 2.lib.4. ad Antonianum apertiſſimè ſcribit,eos, qui in hac vita non plenè ſatisfecerunt, emendandos & cruciandos igne purgatorij in alia vita, donec reddant nouiſſimum quadrantem. Ac vt non repetam tam multa, quæ alibi diximus, vnius S. Auguſtini vno vel altero teſtimonio contentus ero. Hunc enim auctorem præter cæteros,etiam Hæretici noſtri temporis magni faciunt. Igitur S. Auguſtinus in pſalmum 37.in illa verba. *Domine ne in furore tuo arguas me,neque in ira tua corripias me*; illos dicit argui in furore, quibus dicitur. *Ite maledicti in ignem æternum*, illos autem corripi in ira,qui emendantur igne purgatorio. *Neque*, inquit, *in ira tua emendes me,vt in hac vita purges me, & talem me reddas, cui iam emendatorio igne non opus ſit, propter illos qui ſalui erunt, ſic tamen quaſi per ignem.*Et paullò pòſt. *Quare petit iſte ne in indignatione arguatur,neque in ira emendetur, tanquam dicens Deo,quoniam iſta quæ patior,multa ſunt,magna ſunt, quæſo, vt ſufficiant,& incipit illa numerare ſatisfaciens Deo, offerens illa quæ patitur,ne peiora patiatur.* Audis ne,Kemniti, per pęnas huius vitę patienter toleratas ſatisfieri Deo?audis eos,qui hic non plenè purgantur,in alia vita igne purgatorio emundandos?

dandos? & rationem eorum omnium idem Auguſt. reddit in Pſal. 50. cùm ait: *Veritatem dilexiſti, quoniam impunita peccata etiam eorum, quibus ignoſcis, non dimiſiſti, ſic prorogaſti miſericordiam, vt ſeruares & veritatem, ignoſcis confitenti, ignoſcis, ſed ſeipſum punienti, ſic ſeruatur miſericordia & veritas.* Quid clariùs dici potuit ab vllo ſcholaſtico Doctore? Atque hæc eſt etiam cauſſa, cur in priore libro dixerimus, tum ad veteres relaxationes, tum ad recentiores indulgentias, theſaurum ſatisfactionum Chriſti, & ſanctorum applicandum fuiſſe, quoniam miſericordia cum iuſtitia in omniũ relaxatione cõiungenda eſt. Itaque etiam in hac re ſimiles ſunt indulgentiæ veteres & nouæ. Reſtat cauſſa FINALIS, quæ ſaltem in genere ſemper eadem fuit, gloria Dei, & vtilitas Eccleſiæ. Nam antiqui pœnitentias relaxabant, vel quando neceſſe erat, lapſos ad martyrium per communionem & ſacramenta præparare: vel quando timebant, ne pœnitentes ſub onere deficerent: vel quando neglentiores ad ſtudium pœnitentiæ accendere cupiebant, hoc veluti præmio relaxationis, quod diligentioribus præbebatur: vel quando martyres, qui pro pœnitentibus Epiſcopos rogabant honorare, & eo modo reliquos fideles ad martyrij gloriam prouocare volebãt. Denique, nunquam deerat rationabilis cauſſa, cur ſancti illi Patres, pœnitentias iniunctas moderandas, vel remittendas iudicarent. Poſterioribus quoque temporibus, ſemper cauſſa indulgentiæ concedendæ, vel fuit recuperatio terræ ſanctæ, vel ſubuentio pauperum, vel excitatio fidelium ad preces, & opera pœnitentiæ, vel alia ſimilis rationis, & pia. Neque poterit Kemnitius, quamuis multas fabulas à ſuis confictas recitet, producere vnum aliquod Pontificium diploma, vbi pro pecunia ipſi Pontifici numeranda, vel alia, ſiue turpi, ſiue profana, ſiue leui cauſſa, indulgentiæ concedantur. Habemus igitur, omnia genera cauſſarum eadem fuiſſe in indulgentijs antiquis, & nouis. Vnum diſcrimen in medium adferri poſſet, quod veteres illi Epiſcopi ſingulis pœnitentibus pœnas relaxabant, nunc autem plerunque in communi omnibus

relaxantur, qui certa opera ſibi iniuncta præſtiterint. Sed neque eſt hoc eſſentiale diſcrimen, neque eiuſmodi communes indulgentiæ antiquis temporibus defuerũt. Attulimus enim ſuprà certa teſtimonia de indulgentijs communibus, à Sergio II. Leone III. & Gregorio I. conceſſis, qui omnes ante annum 1000. ſederunt, nec deſunt probabiles coniecturæ de indulgentijs à Paſchali I. & Siluestro in commune propoſitis.

CAPVT XIX.

Reſpondetur ad alteram partem argumenti hiſtorici contra indulgentias.

ALtera pars hiſtoriæ Kemnitij, continet ea tempora, quibus pœnitentiæ redimi cœperunt. Scribit enim Burchardus ex pœnitentiali Romano, eum, qui vno die in pane & aqua ieiunaturus erat, potuiſſe ieiunium illud commutare ſeu redimere, ſi quinquaginta pſalmos flexis genibus recitaſſet, & pauperem vnum eo die pauiſſet, & eodem modo alias pœnitentias alijs redimi, vel in alias commutari, per ea tempora licuiſſe. Quando hę redemptiones propriè cœperint, non ita certò conſtat, ſed Burchardus, qui de illis ſcribit, circa annum Domini millesimum viceſimũ floruit: ſed extat etiam mentio harum redemptionum, in Concilio Triburienſi, can. 56. & 58. quod Concilium tempore Arnulphi Imperatoris, anno 896. celebratũ eſt. De his igitur redemptionibus nonnulla Kemnitius dicit, quæ diſcuſſione indigere videntur. Primùm, pag. 323. ſcribit, circa hæc tempora acceſſiſſe ad opera pœnitentiæ opinionem de opere operato, quod ipſum inferiùs aliquoties repetit. Vocat autem opinionem de opere operato, quo credere cœperint homines, his operibus ſatisfieri Deo pro peccatis, & neceſſarias eſſe eiuſmodi ſatisfactiones non ſolùm cauſsâ diſciplinæ, ſed etiam ad placandum Deum. In qua re bis errat Kemnitius, primùm in nomine, deinde in re. neque enim intelligit, quid Catholici Theologi per opus operatum ſignificare voluerint. Nam ſi id intelligeret, certè non diceret

opera

opera pœnitentię ex ſententia Catholicorum, vim habere ex opere operato. Quid igitur Catholici opus operatum vocant? id quod non pendet à dignitate, vel ſanctitate miniſtri operantis, ſed hoc ipſo, quod fit ex diuina inſtitutione, vim habet. Talis eſt, exempli cauſſa, Baptiſmus, qui vim habet ſanctificandi ex diuina inſtitutione, & reuera ſanctificat, etiamſi ab homine improbo & perdito conferatur. At opera pœnitentiæ ex Catholicorum doctrina, nihil efficiunt, hoc eſt, non placant Deum, non ſatisfaciunt pro peccato, non expiant pœnæ reatum, niſi fiant ab homine iuſtificato, & reconciliato, proinde ex opere operantis, non ex opere operato vim habent, quando non ſunt pars ſacramenti pœnitentiæ, ſed ſponte aſſumuntur ad placandum Deum, eiq́ue pro reatu pœnæ ſatisfaciendum: quando autem ſunt pars ſacramenti, tunc quidem vtroque modo vim habent. Sed Kemnitius loquitur de his operibus, priore modo, neque vult ex ſententia Catholicorum, eam vim habere ex opere operato; quia ſunt pars ſacramenti, ſed quia aſſumuntur ad placandum Deum. Atque hæc de hallucinatione Kemnitij circa nomen. Quod autem ad rem attinet, iam ipſe citauit, & reprehendit Tertullianum, Cyprianum, & Auguſtinum, qui ſcripſerunt, opera pœnitentiæ placare Deum, & per ea redimi peccata, ſanari, ablui, expiari. & nos addidimus alia teſtimonia Cypriani & Auguſtini, quibus probatum eſt, neceſſaria eſſe opera pœnitentiæ ad ſatisfaciendum Deo pro peccatis, alioqui in vita futura, eluenda eſſe grauiſſimis pœnis in igne purgatorij. Non igitur verum eſt, his temporibus, id eſt, circa annum Domini, milleſimum acceſſiſſe opinionem de neceſſitate, & efficacia ſatisfactionū, cùm ea opinio, vel potius certa fides in Eccleſia Catholica ſemper fuerit.

Secundò Kemnitius addit. *Ex illis redemptionibus & commutationibus pœnitentiarum, ſecutam eſſe languefactionem.* (Sic enim ipſe loquitur) *veræ contritionis, euerſionem ſeriæ emendationis & perſuaſionem impunitatis in delictis.* Sed mirum eſt, cur hoc dicat, cùm illæ redemptiones, grauiſſimæ pœniten-

nitentiæ fuerint,& non omnium pœnitentiarum,ſed ſolùm aliquarum redemptiones permitterentur. & ſi veteres Patres rectè interdum relaxabant, ac remittebant iniunctas pœnitentias;cur vitio verti debet poſterioribus patribus, quòd eaſdem pœnitentias alijs commodioribus redimi,vel in alias faciliores commutari poſſe cenſuerint?Certè apud Lutheranos non opus eſt redimere ieiunia eleemoſynis, cùm nulla ſint amplius apud eos indicta ieiunia,nec pœnitentibus opus eſt quærere, quibus operibus redimant impoſitas pœnitentias, cùm Lutherus eorū Patriarcha ſcripſerit in lib.de captiuit. Babylo.cap.de Baptiſmo,omnia peccata in momēto abſorberi,ſi adſit vel redeat fides.Sed de his ſępè diximus.

At inquit Kemnitius, *In Concilio Cabilonenſi ſub Carolo Magno, teſte Burchardo,extat canon contra eos,qui de induſtria peccabant, & propter eleemoſynarum largitionem impunitatem peccandi ſibi promittebant.Item contra alios,qui putabant ſe à peccatis omnibus poſſe purgari,ſi Romam vel Turonum,aut ad alia loca ſancta ſub prætextu orationis pergerent.* Extant quidem iſti Canones, & ſanctè, prudenterque ſtatuti ſunt aduerſus eos,qui ſine vera cōuerſione ad Deum, immò cum propoſito perſeuerandi in peccatis, ſatis ſibi eſſe ducebant, ſi eleemoſynis, vel peregrinationibus operam darent. Sed hæc vitia ſunt hominum,non canonum. neque enim canones, qui redemptionem permittebant,volebāt fieri ſine vero propoſito dimittendi peccata, vel ſine vera contritione & conuerſione ad Deum.

Poſtremò adiungit Kemnitius, *Ex his redemptionibus pœnitentiarum paullatim ortas eſſe modernas indulgentias, quibus per opera indebita ſanctorum peccata redimi poſſe dicuntur.* Sed hoc falſum eſſe manifeſtè patet ex eo,quod indulgētiæ,quales nūc ſunt,in vſu Eccleſię,antiquiores ſunt redemptionib. illis pœnitentiarū.nam redēptiones illę cęperunt circa annum 1000. vel 900.& indulgentias, quales nunc ſunt in vſu fuiſſe, oſtendimus per certiſſima teſtimonia, diu ante annum nongenteſimum, tempore Sergij II.Leonis III.& Gregorij I. Neq; Kemnitius aliud profert,ad probanda,quæ dicit,niſi ſuas, eaſque leuiſſimas coniecturas.

CA-

CAPVT XX.

Reſpondetur ad tertiam partem argumenti hiſtorici contra indulgentias.

POſtrema hiſtoriæ pars continet ea tempora, quibus Kemnitius conatur oſtendere, originem habuiſſe indulgentias, quæ nunc ſunt vſu receptæ. Ac primùm fatetur, quod eſt veriſſimum ſummæ antiquitatis argumentum, non eſſe vſquam annotatum, quo tempore cœperint indulgentiæ. Deinde refellere conatur, quod Catholici dicunt, tempore S Gregorij, id eſt, anno Domini 600. iam fuiſſe in vſu Eccleſiæ indulgentias, cùm traditio antiqua habeat, ab ipſo S. Gregorio additas fuiſſe ſtationibus indulgentias. Refellit Kemnitius eam Catholicorum ſententiam illo ſolùm argumento, quia nihil de hac re in ſcriptis S. Gregorij, vel in hiſtorijs eorum temporum inueniatur. Sed argumentum nullas habet vires, cùm conſtet, eiuſmodi conceſſiones non libris, ſed vſu, & conſuetudine conſeruari. Nam etiam de indulgentijs à Leone III. in tot locis Germaniæ conſtitutis, nihil extat in eius Epiſtolis, quas ſatis multas ſcripſit, neque in hiſtorijs vniuerſalibus eorum temporum, & niſi incidiſſet occaſio, vt S. Ludgerus vitam S. Svviberti ſcribendam ſuſciperet, ſciremus quidem, Aquiſgrani & Coloniæ indulgentias à Leone III. conceſſas haberi, ſed nullo certo teſte id probare poſſemus, quomodo etiam niſi S. Innocentius primus neceſſitatem habuiſſet, reſcribendi Decentio, Epiſcopo Eugubino, ſciſcitanti, an Epiſcopus deberet conferre ſacramentum vnctionis extremæ, an ſolus presbyter, certè non haberemus teſtimonium vllius auctoris illius temporis pro ſacramento illo. Siquidem de ijs rebus, quæ ſunt in vſu communi fidelium, non ſcribebant Patres, niſi coacti ab hæreticis, aut aliâ ſimili neceſſitate. Itaque ad probandum à S Gregorio indulgentias ſtationibus adiunctas fuiſſe, multò amplius valere debet S.

 Tho-

Thomæ,& Guilielmi Altiſiodorenſis, grauiſſimorum virorum affirmatio, quàm ſilentium omnium aliorum. Quod enim aliquid verum ſit, etiamſi à multis ſcriptum non ſit, facilè credi poteſt: at falſum eſſe, quod à viris grauiſſimis, ac fide digniſſimis affirmatur, non facilè credi debet. Obiter autem Kemnitius, cùm ſtationes nominaſſet, addere voluit, quæ ſit notio eius vocis: *Et quia ſtantes*, inquit, *verbum audiebant, & orationes faciebant, dictæ ſunt ſtationes*. Sed longè aberrat à vero: Stationes enim dictæ ſunt, militari vocabulo, vigiliæ quædam ſpirituales Eccleſiæ, quæ vel ob imminentem perſecutionem, vel alia de cauſſa in ieiunijs & oratione perſeuerabat, vſque ad horam diei nonam, aut etiam vſque ad veſperam. Simul enim ieiunium & ſtatio ſoluebantur. Et quemadmodum milites in excubijs vigilantes, in ſtatione eſſe dicuntur, ſiue ſtent, ſiue ſedeant, ſiue obambulent: Sic etiam Chriſtiani ſtationem celebrare dicebantur, cùm in oratione & ieiunio tota die perſeuerarent, ſiue ſtando, ſiue proſtrati ad terram, ſiue genibus poſitis, ſiue alio quouis modo Dominum precarentur. De qua re vide Tertullianum in lib. de fuga in perſecutione, in libro de ieiunio, & in libro de oratione. & quæ nos ſcripſimus in libro 2. de bonis operibus in particulari, cap. 22.

Deinde Kemnitius addit: *Nihil de indulgentijs inueniri in ſcriptis Burchardi, Gratiani, & Petri Lombardi*, atque inde concludit, *indulgentias ortum habuiſſe circa annum Domini milleſimum, ducenteſimum*. Cui argumento nos ſuprà reſpondimus, capite 17. vbi oſtendimus ex teſtibus certis, indulgẽtias multò eſſe antiquiores. Ac vt videas lector, quàm verum ſit prouerbium, mendacem memorem eſſe debere, ſcripſit Kemnitius ſuprà, pag. 274. hæc verba. *In hac de indulgentijs diſputatione, non poſſunt vel vlla Patrum teſtimonia, vel vlla veteris Eccleſiæ exempla proferre, quod talis, vel doctrina, vel vſus talium indulgentiarum vllo vnquam tempore, vſque ad annos, poſt natum Chriſtum, mille ducentos, in veteri Eccleſia fuerit*. Et idem repetit pag. 275. affirmans, nullum auctorem ſcripſiſſe de indulgentijs ante annum Domini 1200. & tamen

pag.

pag.332. ſcribit Kemnitius, Alexandrum III. Pontificem, circa annum Domini 1170. ſcripſiſſe de indulgentijs, quæ fiebant in dedicationibus Eccleſiarum: aut conferentibus aliquid ad ædificationem Pontium, neque Alexander tunc indulgentias inſtituit, ſed loquitur de re nota, & vſitata, & frequentiſſima. & infrà pag. 375. numerat idem Kemnitius VValdenſes inter eos, qui indulgentias, quales nunc habet Eccleſia, reiecerunt & oppugnarunt: conſtat autem, VValdenſes circa eundem annum 1170. errores ſuos prædicare cœpiſſe. At quomodo iſta cohærent, vt indulgentiarum origo referenda ſit, auctore Kemnitio ad aunnm 1200. & tamen, eodem auctore, anno 1170. Alexander III. de indulgentijs iamdudum introductis reſcripta edat, & VValdenſes hæretici indulgentias in Eccleſia olim receptas damnent atque reijciant? Igitur non ſolùm teſtibus à nobis productis cap. 17. ſed etiam, ipſo Kemnitio teſte, ſententia eiuſdem Kemnitij de indulgentiarum nouitate, apertiſſimè refutatur.

His tractatis, Kemnitius aggreditur longiſſimam narrationem de quæſtionibus ſcholaſticorum circa indulgentias, de Iubilæis in Eccleſia celebrari ſolitis, de indulgentijs ſingularum Eccleſiarum vrbis Romæ, ac demum de contentione Lutheri & Teccelij circa indulgentias, quæ non egent refutatione, ſed ſolâ mendaciorum, & calumniarum annotatione.

Igitur pag. 346. poſteaquam recitauit Kemnitius decretum Concilij Viennenſis, contra quæſtuariorum abuſus, addidit hæc verba: *Sed Pontifices ipſo facto, mox addiderunt interpretationem, quod ſint abuſiones damnabiles, & abolendæ, ſi fiant à quæſtoribus hoſpitalium, ſi verò à Romanis Pontificibus, tales indulgentiæ, & eo modo concedantur, eſſe opus maximè pium.* Hoc autem eſſe mendacium manifeſtum, ex ipſa conſtitutione intelliget, quicunq; eam legere voluerit: continet enim ea conſtitutio tres paragraphos: in primo cauetur, ne quæſtores admittantur, niſi Apoſtolicæ ſedis, vel Diœceſani Epiſcopi litteras oſtenderint. In ſecundo narrantur abuſus quæſtorum, & ſimpliciter

damnantur,& prohibentur, neque vlla additur declaratio,quod ſi tales indulgentiæ, & eo modo à Pontifice concedantur, ſit opus maximè pium. In tertio decernuntur pœnæ quæſtoribus,qui ſuperioris mandato non paruerint: neque etiam hoc loco additur vlla talis declaratio,qualem finxit Kemnitius. Illa igitur verba Kemnitij, (*Et videri ſanè poſſent abuſiones illæ in indulgentijs generaliter taxari, damnari & aboleri per Clementinam illam. Sed Pontifices ipſo facto mox addiderunt interpretationem, quod ſint abuſiones damnabiles,& abolendæ,ſi fiant à quæſtoribus hoſpitalium: ſi autem à Romanis Pontificibus tales indulgentiæ, & eo modo concedantur,eſſe opus maximè pium:*)mendaciũ,& impoſturã apertiſſimam continet: nuſquam enim talis interpretatio in tota illa conſtitutione reperitur,neque reperiri poteſt; quia ipſi conſtitutioni ſine dubio repugnaret, in qua non ſolùm abuſiones illæ abſolutè & ſimpliciter abolentur: ſed etiam reuocantur omnia priuilegia,quæſtoribus quoquo modo conceſſa circa materiam abuſionum illarum: ita vt nihil eorum, in quibus abuſiones conſiſtunt,ne prætextu quidem litterarum Apoſtolicarum illis actitare licuerit. Quod verò initio conſtitutionis dicitur,vt quæſtores non admittantur, niſi litteras Apoſtolicæ ſedis, vel Epiſcopi proprij demonſtrauerint:non eſt id quod Kemnitius reprehendit:tum quia hoc non eſt additum poſt abuſiones damnatas, ſed præmiſſum ante damnationem: tum quia in hac parte non agitur de abuſionibus, ſed de ſimplici propoſitione indulgentiarum,& caritatiui poſtulatione ſubſidij.vt ipſa conſtitutio loquitur.

Idem Kemnitius, pag.353. multa dicit de venditione indulgentiarum,tempore Paulli II & Sixti IIII.& addit,ne videatur ea ex capite ſuo finxiſſe. *Extant hæc in extrauagantibus Paulli II. & Sixti IIII.* At ego iterum atque iterum legens ac relegens eas extrauagantes, ne veſtigium quidem vllum earum venditionum reperio. Sed qui verſatus eſt in ſcriptis Kemnitij, & nouit quã is audacter, & ſine vllã verecundia mentiri ſolitus ſit, non mirabitur,eum in hac materia præter omnes alias apud

Lutheranos odioſa impudentiæ mentiendi omninò fręna laxaſſe.

Rurſus, pag. 362. adſcribit narrationem de indulgentia diuinitus conceſſa ad preces S. Franciſci, adeuntibus Eccleſiam S. Mariæ de Angelis, quam ipſe vocat impudentiſſimam fabulam. Et verè ex parte fabula eſt, quoad ea videlicet, quæ ipſe Kemnitius admiſcuit: nam præter alia ſcribit, S. Franciſcum, Honorio, ſummo Pontifici dixiſſe, *Sigilla Bullæ indulgentiæ illius, eſſe ſtigmata ſua.* At nullus auctor hoc refert, præter Kemnitium, & non ſolùm non eſt verum; ſed nec veriſimile: tum quia nondum S. Franciſcus ſtigmata habuerat, cùm illa indulgentia conceſſa eſt: tum quia etiamſi habuiſſet, non ea vir ſummæ humilitatis vlla ratione iactaſſet. Porrò, ad eam narrationem infirmandam nihil omninò Kemnitius adfert, niſi iudicium ſuum. Ad confirmandam autem, adſunt teſtes illius temporis, qui hiſtoriam conſcripſerunt, vt cognoſci poteſt ex initio 2. libri Cronicorum, ordinis S. Franciſci. Adeſt præterea teſtimonium S. Bernardini, tomo 1. ſerm. 9. qui eſt in Euangeliũ Dominicæ 1. Quadrageſimę qui vir ſanctitate, doctrinâ, & miraculis clariſſimus fuit. Adeſt teſtimonium S. Antonini 3 par. ſummæ hiſt. tit. 24. cap. 14. §. 3. qui etiam vir doctus, & ſanctiſſimus fuit. Adeſt concurſus populorum frequentiſſimus ad eam Eccleſiam, Kalendis Auguſti, quo ſolo die, indulgentia diuinitus conceſſa, obtineri poteſt. Adſunt denique ſigna & prodigia non pauca, quæ ad illius indulgentiæ veritatem aſtruendam, edita fuiſſe, Chronica iam citata teſtantur. Sed non ſine cauſſa Kemnitius hanc hiſtoriam falſam, & fabuloſam haberi cupit; quoniam per eam hiſtoriam tria Catholica dogmata confirmantur, vnum de indulgentijs, alterum de Pontifice Maximo; Tertium de confeſſione. Siquidem ad preces S. Franciſci, Chriſtus ipſe plenariam indulgentiam dedit, ſed non niſi per miniſterium Vicarij ſui Pontificis maximi, dedit, nec niſi per contritionem, & confeſſionem à culpa expiatis, & eam Eccleſiam viſitantibus dedit.

Idem Kemnitius, pag. 364. incipit narrare varias indulgentias, quæ habentur in Eccleſijs vrbis Romæ, quas ipſe ex incertis auctoribus, & obſcuris libellis colligit, aſcendere ad multa centena annorum millia. Et quoniam ſatis conſtat, non tamdiu purgatorium, neque ipſum mundum eſſe duraturum, dicit ſe pro Germanica ſimplicitate aſſequi non poſſe rationem calculi Pontificij; rogatque Romanenſes, vt hoc myſterium explicare non grauentur. Sed primùm admonendus eſt, vt ſi noſſe cupit veras hiſtorias de indulgentijs Romanis, non eas petat vel ab hoſtibus Eccleſiæ, qualis fuit Veſellus ille, quem ſæpè citat; neque ab obſcuris quibuſdam libellis, qualem vnum ſe vidiſſe dicit editum Norimbergæ, Germanicè ſcriptum, & amplificatum, de ſtationum Romanarum indulgentijs, cùm antea Latinè & breuiùs editus Romæ fuiſſet: ſed à Pontificum diplomatibus, vel ab authenticis Eccleſiarum tabulis, aut certè ab auctoribus certis, grauibus, doctis, probatis. Neque enim dubitari poteſt, quin multa vel deprauata, vel conficta in eiuſmodi libellis incertis, & anonymis legantur; quale illud eſt, quòd Gregorius Papa, cùm Lateranenſem Eccleſiam iterum dedicaret, tot dierum indulgentias dederit, quot guttæ cadunt, ſi per tres dies & noctes continuè pluat. Hanc enim fabulam Kemnitius, ſicut eã retulit pag. 367. ita per ſe facilè potuiſſet dijudicare, verè fabulam eſſe, cùm neque adſcribatur, quis ille Gregorius fuerit; quando Eccleſiam illam dedicauerit; quis earum rerum teſtis ſit: neque in certis & probatis hiſtorijs vllum eius dedicationis, vel indulgentiæ veſtigium extet. Quod ſi fortè probari poſſit (id enim, vt dixi, in probatis auctoribus non legi) conceſſa fuiſſe aliquando multa millia dierum, vel annorum indulgentiæ; legat, quæ ſuprà ſcripſimus, libro ſuperiore, cap. 9. & intelliget myſterium calculi illius, quod ſibi explicari petit.

Idem Kemnitius, pag. 372. pollicetur ſe demonſtraturum, omnibus temporibus fuiſſe aliquos, qui impoſturis indulgentiarum contradixerint, & primùm quidem profert Concilia generalia, Lateranenſe & Viennenſe,

quibus

quibus damnantur abuſus & fraudes quæſtuariorum. Sed quia intelligebat, in his concilijs ita damnari fraudes & abuſus, vt verus & legitimus vſus indulgentiarũ confirmaretur, & probaretur: tranſit ad eos, qui omninò indulgentias contempſerunt, vel reprehenderunt. Adducit autem VValdenſes hæreticos, Ioannem VVicleffum hæreſiarcham, Ruthenos ſchiſmaticos, Ioannem Hus, & Hieronymum de Praga, VVicleffi diſcipulos, Veſellum & Veſalium ſimiliter hæreticos, atque Eccleſiæ hoſtes, quibus falsò adiungit Hieronymum Sauonarolam, cùm nihil tale de eo referant auctores hiſtoriarum illius temporis, qualis inprimis eſt Iacobus Nardus. Denique Lutherum noſtri temporis hæreticorum, omnium patrem, & principem. Quid autem mirum eſt, ſi hoſtes Eccleſiæ, qui tam multa alia fidei dogmata reprehendunt, idem in indulgentijs faciant? Id enim perpetuum hæreticis fuit, ab ipſo initio Eccleſiæ, vt doctrinam Catholicam reprehenderent. Certè ſi Kemnitius aliquid efficere volebat, debebat tales proferre reprehenſores indulgentiarum, qui ob ſapientiam, & probitatem, & cum Eccleſia Catholica communionem, fidem indubitatam mererentur. Sed ille id nec fecit, nec facere potuit. Nos autem contrà, multos proferre poſſumus indulgentiarũ Pontificiarum laudatores, & prædicatores, qui & libris editis, ſapientiã, & miraculis maximis ſanctitatẽ ſuam probauerint, quales ſunt S. Bernardinus S. Antoninus, S. Vincentius, S Bonauentura, S. Thomas, S. Petrus Martyr, S. Antonius Paduanus, S. Franciſcus, S. Dominicus, & ipſe etiam S. Bernardus, quem etiam Lutherani admirari, & ſanctum appellare coguntur.

FINIS.

R. P. ROBERTI BELLARMINI POLITIANI, E SOCIETATE IESV,

APPENDIX AD LIBROS DE Summo Pontifice, quæ continet reſpóſionem ad librum quendam Aanonymum, cuius titulus eſt, *Auiſo piaceuole, dato alla bella Italia, da vn nobile giouane Franceſe.*

CAPVT PRIMVM.

SCribit ad Timotheum B. Apoſtolus, in Epiſtola poſteriore, cap. 4. futurum eſſe tempus aliquando, cùm homines à veritate quidem auditum auertent, ad fabulas autem conuertentur. Id tempus aduenisſe nunc cernimus: nam cùm ex diuinis litteris, & veterũ ſcriptorũm monimentis, per annos plus ſeptuaginta inter Catholicos, & hæreticos, de fidei controuerſijs ſit acerrimè diſputatum; nunc tandem Caluiniani, verbi Dei, & ſanctiſſimorum Patrum auctoritate contemptâ ad Poëtarum fabulas conuertuntur, & ex canticis, vel narrationibus, partim fabuloſis, partim impuris, de dogmatibus fidei, grauiſſimiſq; religionis capitibus decernere non verentur.

Ita nimirum par eſt, vt qui fontem aquæ viuæ dereliquerunt, fodiant ſibi ciſternas diſſipatas, & pro diuinis prophetarum oraculis poetarum ſomnia, & fabulas meditentur, vt in reprobum ſenſum omninò ſe traditos toti orbi terrarum oſtendant.

Et quamuis eiuſmodi homines indigni ſint, quorum ratio à viris grauibus, ac præſertim Catholicis habeatur; nec tam diſputationibus refellendi, quàm Hippocratis vinculis alligandi, & tanquam malè ſani, helleboro curandi eſſe videantur: tamen ob ſcandalum paruulorum, qui verum à falſo, & fucatũ à ſyncero, non ſine la-

ne labore diſcernunt, operæpretium eſſe duxi, breui lucubratiuncula, anonymo libello reſpondere.

Et quoniam libelli auctor ita ſuum opus contexuit, vt primùm in Romanum Pontificem, quem Antichriſtũ haberi cupit, caninâ eloquentiâ inuehatur: deinde quædam ex Dante, Petrarcha, & Bocacio adducat in mediũ, quæ aduerſus eundem Pontificem facere iudicauit: poſtremò vnam, & quinquaginta ſatyras, non furore poëtico, ſed rabie, vt dixi, caninâ in ipſum Chriſti Vicarium Sixtum V. euomat: Ego eodem ordine declamationem eius aduerſus Pontificem ſummum primo loco refellã: deinde, Dantis, atque Bocacij, ad quos iudices aduerſarius prouocauit, apertiſſima teſtimonia contra ipſum proferam: ad extremum, ſententiam ſatyrarum ipſius, imperitiæ, & temeritatis coarguam, & leuibus ſatyris vnius obſcuri hominis, grauiſſima teſtimonia, atque exempla ſcripturarum opponam.

CAPVT SECVNDVM.

SEd iam ad rem aggredientes, inſcriptionem famoſi libelli paulliſper inſpiciamus. *Auiſo piaceuole dato alla bella Italia de vn nobile giouane Franceſe.* Huc tandem hæreticorum impietas delapſa eſt, vt res maximè ſerias, atque triſtiſſimas, & omni lacrymarum fonte plangendas, iucundæ narrationis, & tamquam amicæ confabulationis materiam faciant. Quid enim miſeriùs? quid luctuoſiùs? quid atrociùs Chriſtiana pietas audire poterat, quã à perditis quibuſdam hominibus gladio linguæ ita proſcindi Chriſti Vicarium, vt ex verborum contumeliæ in ipſum ſine vllo pudore iaciantur, quę vix in viliſſima quæque mancipia conuenirent?

Et tamen hæ contumeliæ, vel blaſphemiæ potiùs, atq; impia maledicta, ita nonnullis iucunda viſa ſunt, vt eo titulo ornandas putauerit, *Auiſo piaceuole*. Ita nimirum Caluiniani paullatim athei fiunt, de religione iocum, & de cõtrouerſijs fidei, ludicras declamatiunculas faciũt; lætantur cùm malefecerint, & exultant in rebus peſſimis.

Dato à la bella Italia. Inuidebas videlicet Italiæ ſuam pulchritudinem; quæ in eo potiſſimum ſita eſt, vt nullius hæreſis maculis, nulla ſchiſmaticorum colluuione fœdetur. & ea cauſſa fuit, cur Italicâ linguâ, nō Latinâ ſcriberes; niſi fortè, quod facilè ſuſpicari poſſumus, latinas litteras ignorabas, vt eorum Italorum, qui latinæ linguę expertes ſunt, piam fidem corrumperes.

Videbat nimirum Satanas, innumerabiles in Italia homines eſſe, de numero eorum, quos (vt S. Auguſtinus loquitur in libro contra Epiſt. fundamenti, cap. 4.) credendi ſimplicitas tutiſſimos facit. Intelligebat, ſingulari Dei prouidentiâ fieri, vt Romana fides Apoſtolico ore laudata, in Italiæ populis incorrupta, & inuiolata permaneat. Non ignorabat, eam adhuc eſſe per Italiam vniuerſam, ſedis Apoſtolicæ reuerentiam, quæ in toto orbe Chriſtiano eſſe deberet, & aliquando fuit. Verè enim ſanctus Proſper in libro de ingratis ſcripſit:

Sedes Roma Petri, quæ paſtoralis honoris
Facta caput mundi, quicquid non poſſidet armis,
Religione tenet.

Et S. Leo, ſermone 1. de natali Apoſtolorum. Per ſacram B. Petri ſedem, caput orbis effecta, latiùs præſides religione diuinâ, quàm dominatione terrena. Angebatur hoſtis humani generis, quod impia defectio à matre Eccleſiarum, atque ab ipſo communi patre omnium Chriſtianorum, tanquam à Babylone, & Antichriſto, apud multos ſeptentrionales populos tam facilè propagata, in Italiæ Prouincijs locum nullum haberet.

Itaq; nactus tandem aptum ad ſuas fraudes inſtrumentum perditū, neſcio quem iuuenē excitauit, qui vulgari idiomate, dulci oratione, & ſuauibus canticis lętale venenum vulgi auribus inſtillaret. Sed, Deo benè iuuante, mentietur iniquitas ſibi, nec ſolū paſtorum vigilātia diligentiſſimè prouidebit, ne eiuſmodi libelli ad Italorū manus aliquando perueniant: Sed neq; vllus noſtrū, Italicis verbis iſtiuſmodi libros refutabit, ne vel ex ipſa noſtra reſponſione cognoſcant populi, horribiles illas blaſphemias, quas ne fando quidem vnquam audiuerūt.

Et quemadmodum aduerſarius Rapſacem illum Aſſyrium imitatur, de quo in libro 4. Regum, cap. 15. dum linguâ populari blaſphemias in Chriſti Vicarium euomit: ita nos Eliachim prudentiam imitabimur, dum reſpondendo cauebimus, ne populorum aures inauditis illis blaſphemijs polluantur; ne quo modo corrumpantur ſenſus eorum, & excidant à ſimplicitate, quæ eſt in Chriſto.

Da vn nobile giouane franceſe. Gallus ne fuerit, an Gallum ſimulauerit, qui hæc ſcripſit, non magni refert, iuuenem certè fuiſſe, facilè credi poteſt: ſatis enim procacitas, petulantia, leuitas, imperitia, quæ in toto libro cernuntur, auctoris ſui iuuenile ingenium produnt. At nobilem eundem fuiſſe, vel eſſe, ego quidem ægrè adduci poſſum, vt credam, niſi fortè nobilem ſcurram, non virùm nobilem, libri titulus indicet. Certè, obſcœna vocabula, conuicia, & contumeliæ, quibus vndique liber ſcatet, agaſonem potiùs, aurigam, vel nautam, quàm virum, nobili loco natum decebant.

Et cur quæſo, nobilis iſte iuuenis nomen ſuum non prodidit? cur latet in tenebris, qui tam ferociter ſummo Chriſtianorum Præſuli minas intentat? Cur nouus iſte Goliath, qui tam confidenter exercitui Dei viuentis exprobrat, & tamquam alter Semei, Chriſto Domini maledicit, ita obſcurus latitat, vt ne de nomine quidem velit agnoſci? Sed veram eſſe oportet ſententiam veritatis, Ioan. 3. *Qui malè agit, odit lucem.*

CAPVT TERTIVM.

VEnio nunc ad eam declamationem, quâ libelli auctor in Chriſti Vicarium impiè debacchatur.

Primis quatuor pagellis verboſiſſima oratione Pontificem Romanum, Antichriſtum eſſe affirmat, ac repetit millies. Idque iam perſpectum, ac notum eſſe omnibus contendit, exceptis paucis quibuſdam excæcatis Italis, atque Hiſpanis. Quare, ſi quis totidem ver-

biſ

bis, multaque ſententia n a congerie, & varietate, Caluinum, aut Lutherum, aut veriùs vtrunque, vel Antichriſtum ipſum, vel eius præcurſorem eſſe dicat, repetat, inculcet, par pari ſine dubio referet, & ſtulto, ſecundum eius ſtultitiam reſpondebit. Sed non eſt hominum doctorum, & potiſſimum Catholicorum, verbis contendere; inanis iſta garrulitas hæreticorum propria eſt, qui cùm rebus non poſſint, verborum certè profuſione, coram imperitis malam cauſſam ſuam, vtcunque ſuſtentant. Multa de Antichriſto ſcribit Daniel, multa poſt eum, Paullus, multa Ioannes: ſed illa præter cæteras, inſignis eſt Antichriſti nota, Deos omnes contemnere, vt ipſe vnus habeatur Deus, *& eleuabitur*, inquit Daniel cap. 11. *& magnificabitur aduerſus omnem Deum, & aduerſus Deum Deorum loquetur magnifica.* Et Apoſtolus 2. Theſſal. 2. *Et reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduerſatur, & extollitur ſupra omne, quod dicitur Deus.* Huc etiam pertinet, quod ipſe Chriſtus Iudæis prædixit, Ioan 5. cùm ait: *Ego veni in nomine patris mei, & non recepiſtis me, ſi alius venerit in nomine ſuo, illum accipietis.* Antichriſtus enim in nomine ſuo veniet: quia nullum ſupra ſe Deum agnoſcet. Iam verò Pontifex maximus, prædeceſſorum ſuorum imitatus exempla, nonne, & in litteris, ſeruum ſeruorum Dei ſe palàm appellat? & ad ſanctum altare vni vero Deo, populo inſpectante, ſacrificium offert, & ſummum honoris titulum eſſe cenſet, ſi Chriſti Vicarius nominetur. & denique Chriſtum publicè, & priuatim colit, & vt ab omnibus agnoſcatur, & adoretur, ſatagit? Qui verò ſeruum, ſacerdotem, Vicarium, cultorem Chriſti, & verbis, & factis ſe profitetur, certè non eleuatur ſupra omnem Deum, iuxta vaticinium Danielis, neque iuxta Paullū, ſe ipſe extollit ſupra omne quod dicitur Deus, neque à ſe ipſo venit iuxta verbum Domini apud Ioannem. Sed ab illo, qui Petrum, cuius ſe ſucceſſorem Pontifex Romanus verè nominat, ad gregem ſuum cum poteſtate miſit, cùm ait Ioan. 21. *Paſce oues meas.* Quæ cùm ita ſint, nihil veriùs, nihil apertiùs, nihil certiùs dici poteſt, quàm nihil eſſe Romano Pontifici cum Antichriſto commu-

ne

ne, niſi fortè, quæ ſint Antichriſti notæ, ex hæreticorum mendacijs, non ex diuinis oraculis diſcere libeat. quid? quod tanta eſt hæreticorum huius temporis inconſtantia, vt quem Antichriſtum eſſe volunt, ijdem ipſi Antichriſtum non eſſe, doceant? nihil enim ſæpius, neque maiori contentione Romanis Pontificibus, quàm idololatriam obijciunt: ſiquidem, & ſanctorum inuocationem, & reliquiarum, atque imaginum cultum, & ipſum Miſſæ ſacrificium, idololatriam eſſe clamitant. At ſi tot Deos à Romanis Pontificibus coli exiſtimatis, quot ſunt beati ſpiritus in cælo: vnde tandem vobis in mentem venit, vt eoſdem Pontifices, Antichriſtos faceretis? An verò Daniel, & Paullus, illum Antichriſtum fore prædixerunt, qui Deorum multitudine ſeſe proſterneret, & non eum potius, qui ſe ſupra omne numen eleuaret? An non ſentitis, quàm parùm coherentia cum diuinis literis, & quàm ipſa ſecum apertè pugnantia ſint, quæ dicitis? Quale autem mendacium eſt, in ſola Italia, atque Hiſpania, Romanum Pontificem, non vt Antichriſtum repudiare, ſed pro vero Chriſti Vicario agnoſci, & coli? quid? in ipſa Germania, nonne Imperator, eiuſque fratres, & Epiſcopi, Electores, Dux Bauariæ potentiſſimus, alijque plurimi, tum Eccleſiaſtici, tum Politici Principes viuunt, qui vnà cum populis, quibus imperant, Romano Pontifici, vt Chriſti Vicario, parent? In Polonia nonne Reges ſemper Catholici, cum Epiſcopis item Catholicis, & magna nobilium, ac plebeiorum multitudine, Romanam fidem profeſſi ſunt, & adhuc hodie profitentur? Suetia, Hungaria, Scotia nonne ſuos habent Catholicos? In Anglia vero nonne Catholicorum pro Romana fide pugnantium pleni ſunt carceres? Nonne quotidie glorioſa martyria exhibentur? Nonne libris in ipſa Anglia editis, Catholici Lutheranos, & Caluinianos exagitat? Quid de Gallia dicam? Rex ipſe Chriſtianiſſimus totius regni caput, Romanum Pontificem ſplendidiſſimâ legatione non honorauit? Non eum Chriſti loco in terris eſſe agnouit? Non obedientiam illi

illi ſuo nomine præſtari iuſſit? Epiſcopi totius Galliæ nonne Catholici ſunt? Et ſummum Pontificem debito cum honore ſuſcipiunt? Quis verò Principes, quis populos numeret? qui pro Romana fide vitã ipſam, & ſanguinẽ profundere, totã Gallia parati ſunt? Quid igitur ſibi volebat ille mendaciorum architectus, cùm paucos duntaxat cæcos, eoſque in ſola Italia, & Hiſpania eſſe pronunciabat, qui Romanum Pontificem, Antichriſtum eſſe non crederent? Et tamen Europam nondum ſumus egreſſi, nam ſi luſtrare Aſiam, & Africam, & noui orbis vaſtiſſimas regiones animo velimus, inueniemus profectò in America, in Braſilia, in exteriore Africa, in Arabia, in ſinu Perſico, in india, in Inſulis Moluccis, in aurea Cherſoneſo, apud Sinas, apud Iapones, vbi nondum Lutheri, & Caluini nomen penetrauit, plurimos optimoſque eſſe Chriſtianos, qui ſub Romani Pontificis obedientia Chriſtum colant. Ante nonnullos annos, ex vltima Iaponia nobiliſſima legatio, trium annorum itinere confecto, ad Romanum Pontificem, vt verum Chriſti Vicarium agnoſcendum, ac venerandum, venit; neque multi menſes præterierunt, cùm ad hunc ipſum, qui nũc B. Petri ſedem tenet, Clementem VIII. Pontificem, litteræ à Patriarcha Alexandrino ex AEgypto miſſæ ſunt, quibus eũ is Patriarcha, caput Eccleſiæ vniuerſæ, Chriſtiq; Vicariũ confitetur, vt nihil hîc de Armenis, & Maronitis dicam? qui inter tot ſectas hæreticorum, & Paganorum, quæ Orientem premunt, Romanæ Eccleſiæ fidem & obedientiam retinent. Quæ cùm ita ſint, quanta vanitas, temeritaſque eius hominis fuit, qui in ſola Italia, atq; Hiſpania paucos quoſdam inuenire potuit, qui ſedem Apoſtolicam, vt æquum erat, venerarentur? ſed cætera videamus.

CAPVT QVARTVM.

MVltis verbis inaniter, vt dixi, profuſis, ineptè philoſophatur, adeſſe iam annum à Lutheri prædicatione ſeptuageſimum, proinde initium liberatio-

rationis, à tam diuturna captiuitate ſeſe aperire, atque oſtendere. Sed inſtar phrenetici, neſciens omninò quid diceret, verè ſignificauit, ſeptuageſimum annum iam agi Lutheranæ captiuitatis: ſi enim vlla captiuitas, Luthero exoriente, exorta eſt, ea certè Romana eſſe non potuit, cùm nulla mutatio in vrbe Romana per id tempus facta ſit, ſed eadem fides, eadem religio, eadem forma Chriſtianæ Reipublicæ, quæ ad eam diem fuerat, eſſe perſeuerauerit. At in Germania, Satanâ auctore & adminiſtro Luthero, Chriſti religio in perditiſſimam hæreſim mutata eſt. Nec ſolùm externus Dei cultus, & ſacramenta omnia mutilata, vel ſublata ſunt, ſed ipſum etiam hominum arbitrium ex libero, ac ſoluto, in miſeram captiuitatem redactum, annos iam amplius ſeptuaginta apud Saxoniam Babylonem ſeruit.

CAPVT QVINTVM.

PErgit deinde libelli auctor, & Caluinianos, hæreticos non eſſe; ea ratione demonſtrare aggreditur: quia hæreticus non eſt, qui Euangelio credit, quique nullum articulum ſymboli Apoſtolici inficiatur. Et quoniam Apoſtoli in eo ſymbolo vnam Eccleſiam Catholicam, & Apoſtolicam eſſe docuerunt; Romanæ autem mentionem nullam fecerunt, vitio vertit ipſis Romanis Pontificibus, quòd ad articulum de Eccleſia vocem illam, *Romanam*, adiecerint. Sed hac reſponſione indicat, ſe neſcire quidem, quale ſit Apoſtolicum ſymbolum, neque quid ſit fides, aut hæreſis, vnquam didiciſſe: neque id ſanè mirum, cùm in amatorijs canticis Petrarchæ, non in dogmatibus Chriſtianæ religionis ætatem contriuerit. Diſce igitur, quicunque es famoſi libelli auctor, non illos tantum eſſe hæreticos, qui Euangelium, aut ſymbolum apertè reijciunt: ſed illos etiam qui in Euangelij, & ſymboli interpretatione, iudicium ipſi ſuum, Eccleſię iudicio præferunt: alioqui enim, neq; Arriani, neque Macedoniani, neque Neſtoriani, neque Pelagiani, neque alij permulti hæretici erunt, quos ta-

men non ſolùm Catholici, ſed etiam Lutherani, & Caluiniani pro hæreticis habent, ſiquidem illi omnes Euangelium, & ſymbolum, quod attinet ad verba, integrè recipiebant, ſed perperam tamen, vt omnes hæretici faciunt, interpretabantur. Quid? noſtra ætate, qui in Polonia, & Hungaria duo primaria religionis Chriſtianæ myſteria deſtruunt, perſonarum diuinarum Trinitatem, & incarnationem verbi Dei. Nonne totum Euangelium, totumque ſymbolum Apoſtolicum, præter cæteros homines tueri ſe, ac defendere profitentur? ita omnino; & tamen qui ſunt hoc tempore magis hæretici? Denique ſi Euangelio credere, & nullum articulum ſymboli pernegare, ſufficere vobis videtur, vt quis hæreticus non eſſe iudicetur, cur tam audacter Pontificem Romanum, & qui illi adhærent, hæreticos pronunciatis, quos Euangelium, & ſymbolum integrè colere, amplecti, ac ſequi non ignoratis? Quod enim Pontificem accuſatis, quaſi is Apoſtolicum ſymbolum deprauârit, adiectione vocis. *Romanam*, ad voces, *Catholicam, & Apoſtolicam* in articulo de Eccleſia, inſcitiam veſtram prodit: nam neque in ſymbolo Apoſtolico, fuit vnquam vox, *Apoſtolica*, neque à Pontificibus addita eſt vox, *Romana*. Sic enim ſymbolum habet: *Credo in ſpiritum ſanctum, & ſanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum communionem, &c.* Sic olim veteres legebant, ſic hodie in horarijs precibus legimus: ſic in omnibus Eccleſiæ Catechiſmis inuenies. Solemus quidem extra ſymbolum, cùm veram fidem, aut Eccleſiam deſcribimus, eam Catholicam, Apoſtolicam, Romanam appellare, quia (vt S. Cyprianus ſcribit, lib. 1. Epiſt. 3.) *Ad Romanam Eccleſiam, perfidia habere non poteſt acceſſum*: Et, S. Ambroſio teſte, in oratione de obitu Satyri: *Is cum Epiſcopis Catholicis conuenit, qui cum Romana Eccleſia conuenit.* Et, auctore S. Gregorio Nazianzeno in carmine de vita ſua: *Vetus Roma ab antiquis temporibus habet rectam fidem, & ſemper eam retinet, ſicut decet vrbem, quæ toti orbi præſidet,* Et, vt loquitur S. Hieronymus lib. 3. apologiæ aduerſus Ruffinum: *Romana fides Apoſtolica voce laudata, præſtigias hæreticorum non recipit, etiamſi Angelus aliter annunciet,*

quàm

quàm ſemel prædictum eſt, Paulli authoritate munita non poteſt mutari. Et denique, vt S. canit Auguſtinus in pſalmo contra partem Donati: *Romanorum ſucceſsio Epiſcoporum, ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ.*

CAPVT VI.

VEnit tandem aduerſarius ad argumenta, & primùm teſtimonia Paulli, Ioannis, & Danielis de Antichriſto profert, quæ quidem nos libenter admittimus. Sed probandum erat aduerſario, Romanum Pontificem per ea teſtimonia deſignari, quod nec fecit, nec in æternum faciet. Progreditur deinde ad teſtimonia cæterorum patrum, & ijs affirmare conatur, Romanum Pontificem à veteribus quoque pro Antichriſto habitum. Ea teſtimonia paulliſper inſpiciamus. Primo loco ſanctum Ireneum producit in medium, qui alicubi ſcribit; *Antichriſtus licèt ſit ſeruus, volet tamen adorari vt Deus*, hæc enim ſunt verba ſua. *Ireneo dice apunto coſi, l' Antichriſto quantunque ſia ſeruo, vorrà nondimeno eſſere adorato come Dio, le quale parole, ſe bene conſiderarai Italia mia, trouerai ottimamente dipingeri il vero ritratto del Papa, il quale ſi noma non ſenza alto miſterio dell eterno Dio, ſeruo de ſerui.* Si Dialecticam noſſes, admonerem te, ne tam apertè in paralogiſmum incideres: ſiquidem ex ſententia Irenei, Antichriſtus non ſe nominabit ſeruum, ſed erit ſeruus. Pontifex noſter contra, ſeruum ſe ex humilitate nominat, cùm pater ſit omnium, etiam Regum, & Imperatorum. Sed paralogiſmum tibi condono, crimẽ falſi condonare certè non poſſum. Locus Irenei habetur lib. 5. cap. 25. in hæc verba; *Cùm ſit ſeruus, Regem ſe vult præconari.* Non igitur (vt tu fingis) Ireneus dicit, *cùm ſit ſeruus, quaſi Deus vult adorari*, ſed, *Regem ſe vult præconari.* Romanus autem Pontifex neque ipſe ſe Regem appellat, neque ab alijs appellari cupit. Sed quid ſi ex eodem Irenei loco planum faciam, non poſſe niſi per ſummam impudentiam, Antichriſti nomen ad Romanum Pontificem trahi? Antichriſtum futurum genere Iudæum, atq; ex Tribu Dan, Ireneus affirmat. Eundẽ Hieroſolymis regnaturum, & in templo,

N quod

quod Salomonis dicebatur, ſeſſurum ſcribit, tribus annis cum dimidio cùm regnauerit, ab ipſo Chriſto interficiendum docet. Denique addit, idola omnia ſubmoturum, vt ipſe vnus pro idolis omnibus adoretur. Porrò, ab eo tempore, quo Lutherani Romanum Pontificem, Antichriſtum appellare cœperũt, nullus fuit Pontifex de tribu Dan, nullus Hieroſolymam vidit, nedum in templo Salomonis ſedit, nullus tribus annis cum dimidio, rerum potitus eſt, ſed alij longiore, alij breuiore tempore, Eccleſiæ Catholicæ præfuerunt. Denique, idola quidem ſummus Pontifex noſter reuera non patitur, ſed opinione veſtra, tot idola erexit, quot ſunt imagines in Eccleſijs. Quare ſi Ireneo credimus, neque Romanus Pontifex Antichriſtus eſt, neque eum Lutherani poſſunt niſi ſecum ipſi pugnent, Antichriſtum nominare. Secundo loco, Tertullianum, & Hieronymum in teſtes adducit, qui per Babylonem in Apocalypſi, Romam ſignificari voluerunt: poterat addere teſtimonium longè maius Apoſtoli Petri, qui in vltimo capite Epiſt. 1. eandem Romam, Babylonem appellat. Sed nihil omninò iſta faciũt ad rem: nam & Petrus, & Ioannes, & poſt eos, Tertullianus, ac Hieronymus, cùm Romam per Babylonem ſignificari volunt, de Roma loquuntur ethnica, non de Roma Chriſtiana. De Roma, inquam, illa, quæ ſub Nerone, ac Domitiano imperium tenebat ſuper Reges terræ, & ebria erat, vt Ioannes ſcribit, de ſanguine ſanctorum, & de ſanguine Martyrum Ieſu: alioqui, Romam Chriſtianã idem Tertullianus in lib. de præſcriptione aduerſus hæreticos, mirificè laudat, & S. Hieronymus in lib. 2. contra Iouinianum, extremo, ſic Romam Chriſtianam alloquitur: *Ad te loquar, quæ ſcriptam in fronte blaſphemiam Chriſti confeſsione deleſti.* Itaque fuit aliquando Roma, magna illa meretrix, fuit Babylon, mater fornicationũ, ſed vt idem Ioannes prædixit, breui perijt, vel potiùs in ſanctam Hieruſalẽ, & ciuitatem Dei, atque in arcem religionis, & (vt Hieronymus loquitur) in tutiſſimum Chriſtianæ communionis portum commutata eſt.

CAPVT

CAPVT VII.

TErtio loco, ſancti Gregorij verba producit, qui eũ Antichriſti præcurſorem appellat, qui Epiſcopi vniuerſalis, aut ſummi Pontificis nomen vſurpat. Sed locum nullum adducit, vbi nomen ſummi Pontificis, S. Gregorius auerſetur, quod nomen à S. Bernardo, ſanctoque Anſelmo, Romano Pontifici paſſim tribuitur. Quin etiam idem S. Gregorius lib 1. Dial. cap. 4. prædeceſſorem quendam ſuum diſertis verbis ſummum Pontificem nominat. Quamobrem, & hoc inter mendacia numeretur. Porrò, nomen Epiſcopi vniuerſalis in Ioanne Conſtantinopolitano S. Gregorius duplici de cauſſa meritò reprehendit: nam, & in eo ſenſu ab illo accipiebatur, quaſi ſolus ipſe eſſet Epiſcopus, quo ſenſu nomen Epiſcopi vniuerſalis nulli homini conuenit, & licèt in alio quodam ſenſu appellatio illa in Romanum Pontificem optimè quadret, vt etiam à Concilio Chalcedonenſi, ſancto Leoni tributum, idem Gregorius refert lib. 4. pag. 38. tamen Ioanni Conſtantinopolitano nulla ratione conueniebat. Itaque optimo iure S. Gregorius Antiſtitem illum Conſtantinopolitanum ingentis ſuperbiæ notat, & præcurſorem Antichriſti facit. Sed quid ad hoc rem, de qua nunc agimus, pertinet? Nam inprimis Romanus Epiſcopus non ſe Epiſcopum vniuerſalem, ſed ſeruum ſeruorum appellat. Deinde, nomẽ Epiſcopi vniuerſalis, ſi benè accipiatur, meritò illi tribuitur, qui toti Eccleſiæ ab ipſo Chriſto præpoſitus eſt. Denique, nõ dicit Gregorius, Antichriſtum eſſe, ſed Antichriſti præcurſorem, qui ſe ipſe vniuerſalem Epiſcopum vocat. Quare, ſi ſe Romanus Pontifex vniuerſalem Epiſcopum diceret, in eo etiam ſenſu, quem Gregorius reprehendit, hoc ipſo Antichriſtus non eſſet, quod eius præcurſor eſſet: neque enim idem eſſe poteſt is, qui præcurrit, cum eo, quem præcurrit, niſi Chriſtum cum Ioanne, dominum cum ſeruo, Regem cum præcone confundas.

CAPVT OCTAVVM.

QVartum teſtimonium adfert Arnulphi, cuiuſdam Epiſcopi Aurelianenſis, qui cùm ante 600. annos in conuentu quodam Remenſi, multa in Romanum Pontificem maledicta congereret, inter alia etiam Antichriſtum appellare viſus eſt. Sed iſta non pluris facimus, quàm tuas, quicunque es auctor famoſi libelli, & tui ſimilium criminationes: ſatis enim conſtat, eum hoſtem Romani Pontificis fuiſſe, & inimico animo, quicquid ſtomachus ſuggerebat, euomuiſſe. Sed opponam illi vni Gallo Epiſcopo, teſtimonia omnium Epiſcoporum Galliæ, qui tempore Ioannis Papæ VIII. ante annos 700. Concilium apud Trecas celebrantes, excommunicationem à Romano Pontifice in Principes quoſdam latam, his verbis comprobarunt: *Domine, ſanctiſsime, ac Reuerendiſsime pater patrum, Ioannes, Catholicæ atque Apoſtolicæ Eccleſiæ (ſanctæ videlicet Romanæ primæ ſedis) Papa: Nos filij, famuli, ac diſcipuli veſtræ auctoritatis, Galliarum, & Belgicarum Epiſcopi, his quæ ſuper vulnera dolorum veſtrorum, maligni homines, ac miniſtri Diaboli addentes, in ſanctam matrem noſtram, ac magiſtram omnium Eccleſiarum commiſerunt, compatimur, & dolori veſtro conſentes condolemus: atque iudicium veſtræ auctoritatis, (quod priuilegio B. Petri, & ſedis Apoſtolicæ, in eos, & complices eorum, iuxta ſacros canones ſpiritu Dei conditos, & totius mundi reuerentia conſecratos, ac ſecundum eiuſdem ſanctæ Romanæ ſedis Pontificum, prædeceſſorum veſtrorum decreta protuliſtis) voto, voce, & vnanimitate noſtra atque auctoritate S. Spiritus, (cuius gratia in Epiſcopali ordine ſumus conſecrati) gladio ſpiritus ſancti, quod eſt verbum Dei, eos interimentes perſequimur: ſcilicet quos, ſicut prædiximus, excommunicaſtis, excommunicatos tenemus: quos ab Eccleſia abieciſtis, abijcimus: quos anathematizaſtis, anathematizatos eſſe iudicamus: & quos regulariter ſatisfacientes veſtra auctoritas, et Apoſtolica ſedes receperit, recipiemus.* Hæc ex Aymoino lib. 5. de geſtis Francorum, cap. 37. ad verbum tranſcribere volui, vt prudentes iudicent, vni ne Epiſcopo Gallo, an Synodo Epiſcoporum omnium Prouinciæ eiuſdem fidem habere oporteat.

CAPVT

CAPVT NONVM.

QVinto loco aduerſarius, neſciens omnino quid loqueretur, ad S. Bernardum iudicem prouocauit, ac vt ſtultitiam eius magis mirere, ipſa eius verba ponam: *legge ò Italia mia, quello che ſcriſſe ſan Bernardo hà piu di quattro cento anni nelli libri delle ſue conſiderationi del Papa, de Veſcoui, & del Clero, & poi non dubito punto, che tu non confeſsi, che di tai perſone non ſi potena dire, à voler dire la verita meglio di quello che dice.* Prodeat igitur S. Bernardus, & temerarium iſtum iuuenem ſua auctoritate confundat. Non ſolùm enim in libris quinque, quos de conſideratione ad Eugenium ſcripſit, ne verbo quidem S. Bernardus Pontificem Romanum, Antichriſtum eſſe ſignificauit: ſed etiam in ijs libris, & in Epiſtolis, paſsim eiuſdem Pontificis auctoritatem mirificè prædicauit, atque defendit. Primum librum ita exorditur: *Subit animum, dictare aliquid, quod te, Papa beatiſsime, Eugeni, vel ædificet, vel delectet, vel conſoletur. Sed neſcio, quomodo vult, & non vult exire læta quidem, ſed lenta oratio, dum certatim illi contraria imperare contendunt maieſtas atque amor.* Ita nimirum S. Bernardus Antichriſtum alloqueretur? ita illum ædificare, delectare, conſolari cuperet? ita ſimul diligeret, & timeret? In ſecundo autem libro, accuratè exponens, quid ſit Papa: *Age,* inquit, *indagemus adhuc diligentiùs, qui ſis, quam geras videlicet pro tempore perſonam in Eccleſia Dei.* Quid reſponſurum putas? ille iniquus, homo peccati, filius perditionis, apertè denique Antichriſtus? audi quid reſpondeat: *Quis es? ſacerdos magnus, ſummus Pontifex. Tu Princeps Epiſcoporum, tu hæres Apoſtolorum, tu primatu Abel, gubernatu Noe, patriarchatu Abraham, ordine Melchiſedech, dignitate Aaron, auctoritate Moyſes, iudicatu Samuel, poteſtate Petrus, vnctione Chriſtus. Tu es, cui claues traditæ, cui oues creditæ ſunt. Sunt quidem & alij cæli ianitores, & gregum paſtores, ſed tu tantò glorioſius, quantò & differentius vtrunque præ ceteris nomen hæreditaſti. Habent illi ſibi aſsignatos greges, ſinguli ſingulos, tibi vniuerſi crediti, vni vnus, nec modò ouium, ſed & paſtorum tu vnus omnium paſtor.* Porrò, initio libri tertij vna breuiſsima ſententiola idem Bernardus expreſsit, quouſque ſe iuriſdictio Romani Pontifi-

catus extendat, ne fortè aduerſarius noſter, Reges, ac Principes conetur excipere: *Orbe*, inquit, *exeundum ei, qui fortè voles explorare, quæ non ad tuam, ſummi Pontificis pertineant curam.* Librum quartum, idem S. Bernardus, ſemper ſui ſimilis, ita concludit, vt ſummum Pontificem nominet *Chriſtianorum Ducem, paſtorem plebium, vltorem ſcelerum, malorum metum, malleum tyrannorum, Regum patrem, legum moderatorem, Canonum diſpenſatorem, ſal terræ, orbis lumen, ſacerdotem altiſſimi, Vicarium Chriſti, Chriſtum Domini, Deum Pharaonis.* Hæc igitur ſunt, quæ S. Bernardus in libris de conſideratione, de Pontifice maximo ſcribit, quibus, vel ipſo aduerſario teſte, nihil verius dici poterat. Ac vt intelligat is, qui ad Bernardum iudicem prouocauit, ſummum Pontificem, ex Bernardi ſententia non tantùm non eſſe, vt Antichriſtum fugiendum; ſed etiam ad eum propriè pertinere, cauſſas fidei iudicare, & non egredi limites ſuos, vt iſte fingit. Si de fide Gallorum ſententiam ferat, audiamus initium Epiſtolæ 190. ad Innocentium Papam, de Petro Abailardo, qui intra Gallias hæreſes ſeminabat: *Amantiſſimo Patri, & Domino Innocentio, ſummo Pontifici, Frater B. Claræuallis vocatus Abbas modicũ id quod eſt. Oportet ad veſtrũ referri Apoſtolatum pericula quæque & ſcandala, emergentia in regno Dei, ac præſertim, quæ de fide contingunt. Dignum namque arbitror ibi potiſſimum reſarciri damna fidei, vbi non poſſit fides ſentire defectum: hæc quippe huius prærogatiua ſedis.* Legat igitur Italia, vt aduerſarius cupit, legat etiam Gallia, legat Eccleſia vniuerſa Doctorem illum ſanctum, ſapientem, diſertum & illi potius, quàm ſtolido iſti iuueni; qui tamen Bernardum iudicem de hac controuerſia fecit, de ſummo Pontifice credat.

CAPVT DECIMVM.

SExto loco producit ad medium verba quædam Eberardi Epiſcopi Salisburgenſis, quæ apud Ioannem Auentinum extant. Sed ea neminem mouere debent: cùm Ioannes Auentinus auctor ſit parùm proba-

tæ fidei, & non ſine cauſſa, illa omnia in odium Pontificum, vel finxiſſe, vel amplificaſſe credatur; nihil enim tale extat apud alios Hiſtoricos, ac ne apud ipſos quidem Germanos, VVymphelingium, Krantzium, Nauclerum, qui eandem hiſtoriam litteris conſignarunt. Deinde, licèt hiſtoria ab Auentino verè conſcripta eſſet, illud tamen in dubium reuocari non poteſt, quin Epiſcopus ille, hoſtis acerrimus fuerit Gregorij IX Pontificis, & contrà, Friderico II. Imperatori addictiſſimus. Cùm autem, ob diſcordiam illam inter Pontificem, & Imperatorem, omnia bello arderent, & factiones illæ Guelphorum, & Gibellinorum tunc primùm exortæ, quaſi rabie quadam accenſæ furerent; qui Pontifici fauebant, in Fridericum, & qui Fridericum ſequebantur, in Pontificem omnia conuicia, & maledicta iaciebant, quæ in mentem venire vllo modo potuiſſent. Quare, non quid irati homines tunc effutirent, ſed vtri bonam cauſſam tuerentur, conſiderare operæ prætium erit; quod quidem illa etiam de cauſſa, vtile erit, quod auctor iſte, paullò antè, videlicèt pag. 4. ſcribere auſus ſit; Fridericos imperatores ſanctos fuiſſe, & iniuſtè à Pontificibus oppugnatos. Nolo ſcriptores Italicos pro ducere, ſanctum Antoninum, Blondum, Sabellicum, Platinam, & cæteros, qui aduerſario ſuſpecti eſſe poſſent: ſed Germanos tantum, qui ante exortam Lutheri hæreſim, ſine præiudicio anticipatæ opinionis, rem ipſam, vt erat, litteris prodiderunt. Iacobus VVymphelingius in Epitome rerum Germanicarum, cap. 36. de Gregorio IX. à Friderico II. miris modis afflicto, ita ſcribit: *Tum Pontifex humanis deſtitutus auxilijs, ad rem diuinam, ſupplicationeſque animum diuertit, quibus, Deo agente, Fridericum auertit hoſtem.*

Habes hic teſtimonium hominis Germani, & quod maius eſt, Friderico Imperatori addictiſſimi, quippe qui cap. 39. ſummis eum laudibus effert, qui tamen ſatis apertè meliorem cauſſam Pontifici tribuit, cùm ab ipſo Deo Pontificem ab Imperatoris impetu defenſum ſcribit Ioannes Nauclerus in 2. volumine ſuæ chrono-

graphiæ, generatione 41. de Friderico II. loquitur ad hunc modum: *Romam veniens, mores mutauit, ſpreta iuriſiurandi religione, multa, & quidem enormia aggreſſus, ditionem vexabat pontificiam. Pontifices, & Archiepiſcopos ponens in Eccleſijs ſuo modo, & inſtitutos à Papa expellens, collectas ab Eccleſijs exigens.* & infrà: *Admonitus ſuper his ipſi non obtemperabat: admonentem magis magiſque indies ſpreuit, vnde eum percuſſit Pontifex anathemate, &c.* Accedat Albertus Krantzius, vt in ore trium teſtium, ſtet omne verbum. Hic inſignis auctor in lib. 8. Saxoniæ, cap 8. *Imperator,* inquit, *Fridericus à Papa multis ex cauſſis excommunicatus (quas in Bulla declarauit) diu permanſit in ſordibus.* & paullò pòſt: *Pontifex ſollicitauit Archiepiſcopos, & Epiſcopos, vt Imperatorem excommunicatum cunctis denunciarent: ſed Epiſcopi Teutoniæ ne hoc fieret, ſupplicarunt, veriti tyrannidem eius. In Francia autem, Anglia, & Dania denunciabatur ſine timore.* Et paullò infrà: *Imperator interim, cùm Papa Concilium Prælatorum euocaſſet ad ſuccurrendum terræ ſanctæ, reuocatis Cardinalibus, de ſua quemque legatione, omnes vias terra mariſque occupauit, & itinerantes ad vrbem, captos protraxit in carcerem, Cardinales, Epiſcopos, Prælatos, nobiles, doctos, cuiuſque generis, & ordinis ab orbe Chriſtiano ad ſummum Pontificem miſſos oratores. Doluit Chriſtianiſmus, tantum eſſe vulnus in viſceribus, ab eo præſertim, qui omnia tueri ſuſceperat, & ſacramento ſe adegit, cùm interim Turci, & Saraceni premerent Chriſtianos in terra ſancta.* Deinde, cap. 9. horribilem Friderici crudelitatem his verbis exponit: *Perductos ad ſe Romanos partim quaternis ad crucis formam perfodit vulneribus; partim caput in crucis modum quadrifariam ſcidit; partim fronte eodem ferro cruce reddidit inſignitos: Clericos verò detonſam in vertice coronam ferro cæſim in crucem vulneratam (vt dicebat) iuſſit ornari, quorum vnus inflictum vulnus nimis patienter tolerare viſus, in palearum cumulum funiculo eſt pertractus, & cùm benedicere, ac laudare Deum perſeueraret, igni ſuppoſito eſt crematus.* Et poſt multa ſimilia ſummæ crudelitatis exempla ſubiungit cap. 10. de perfidia, atque impietate eiuſdem: *Friderici,* inquit, *rem in Sicilia adminiſtrantes, in nullum ſacrum locum magis ſæuierunt, quàm in monaſterium Caſſinenſe Diui Benedicti: aurea eius, & argentea vaſa fregerunt, quæ Fridericus conflata redegit in numos; & monachis inde vi, ac conuicio deturbatis, ſatellites ſunt in habitationem, ruinamque præfecti. Et (quod impieta-*

pietatem auget) Saracenos adeò fouit Fredericus, vt eos mercede conductos, magis quàm ceteros Chriſtianos in militia caros habere ſit viſus: præterquam quod arma tractantes multos ex ea barbarie, amplis per Italiam, & Siciliam honoribus, & magiſtratibus euexit, eiuſque gentis amore in Chriſtianos vſque adeò eſt debacchatus, vt Luceriam, Apuliæ ciuitatem, eiectis populariter Chriſtianis, Saracenis dederit habitandam. Et paullò pòſt: *Legem in regione promulgauit, qua Saracenos voluit adeò ſalnos eſſe, vt contendentes cum illis, impunè occiderentur; cæſorum autem Saracenorum quæſtio, ſi captus non eſſet, qui vim attulerat, in vicinæ regionis populos haberetur, quæ æris ſumma, ac totidem capitum ſupplicio punirentur. Quin etiam alia impietate, atque inſania, vt Saraceno non magis ſibi militanti, quàm in Africa agenti commodaret, eſt vſus; qui forma præſtantiores per Siciliam mulieres, & ſuum per Italiæ Regnum concupitas virgines à parentum ſinu matronaſque à maritorum complexu rapi & paſſus fuerit, & curauerit. Tunetis, Africæ Regis fratrem baptizari volentem Panormi prohibuit.* Hæc ille, atque hæc ſunt videlicet pia illa opera, ob quæ ſanctum Imperatorem, & vnctum Dei aduerſarius appellauit, & cur Pontifex Gregorius, Antichriſtus iure habendus videatur, quia eum anathemate notatum ab Eccleſia eiecerit. Sed pergamus ad cætera.

CAPVT XI.

SEptimo loco, Ioachimum Calabrum teſtem adducit, à quo in explicatione Apocalypſis, Romanum Pontificem Antichriſti nomine appellatum affirmat: ſed impudens eſt mendacium, quod certè nobilem virum, qualem iſte ſe iactat, minimè decebat. tantum enim abeſt, vt Ioachimus Abbas vllo in loco Romanum Pontificem, Antichriſtum eſſe ſignificarit, vt contrà potius frequenter de illo ſummo cum honore ſcripſerit: in ipſa Epiſtola, quam toti illi operi præmiſit, iubet ſuũ opus Apoſtolicæ ſedis iudicio ſubijci; vbi etiam certâ fide ſe credere dicit, non poſſe portas inferi contra Romanam Eccleſiam præualere, neque vſque ad mundi cõſummationem, fidem eius vllo vnquam tempore perituram.

ram. Deinde, in 1. parte expoſitionis, explicans textum 7. capitis 2. apertè ſcribit, Eccleſiam Conſtantinopolitanã finem eſſe habituram, Romanam autem, vt veram Hieruſalem, & thronum Dauid, ſemper manſuram. Rurſus, in expoſitione 11. textûs, capitis 6. habet hæc verba: *Quicunque Petri Eccleſiam moribus, viribuſque oppugnant, Babylonis ſe filios contremiſcant.* In expoſitione autem 2. textus, capitis 7. per Angelum aſcendentem ab ortu ſolis, atque habentem ſignum Dei viui, Romanum Pontificem intelligendum eſſe dicit, qui cum coëpiſcopis ſuis, ſigno crucis electos muniet in illa vltima tribulatione, quam Antichriſtus videlicet excitabit. Sed quid opus eſt pluribus cùm aduerſarius locum nullum attulerit pro mendacio ſuo? vnus extat locus in expoſitione textus 11. capitis 1. qui fortè pro aduerſarijs facere videatur. Sed in eo loco non verum Pontificem Romanum, ſed principem quendam Patarenorum hæreticorum, ab Eccleſia Romana iam olim damnatorum, quem illi ſuum Apoſtolicum dicebant, Antichriſti præcurſorem futurum eſſe, Ioachimus ſuſpicatur. Sed nihil ad rem noſtram hoc pertinet.

CAPVT XII.

ADducit poſtremò, teſtimonia trium auctorum, qui linguâ Italicâ ſcripſerunt, Dantis, Petrarchæ, atque Bocacij, quos teſtes eſſe dicit, omni exceptione maiores, quòd Papæ domeſtici, quòd antiqui, quòd venerabiles, ob vitę, & morum integritatem; quòd ſummâ doctrinâ prædici fuerint; quòd ſine perturbatione animi ſcripſerint; quòd deniq; etiam præuiderint ruinam Pontificatûs Romani; & non tam Poetæ, quàm Prohetæ fuiſſe videantur. Et quidem, quid iſti auctores ſcripſerint, paullò pòſt videbimus. Nunc breuiter laudes illas, quibus ab aduerſario afficiuntur, diſcutiamus. Ait inprimis, eiuſmodi eſſe teſtes, vt eis nulla ratione contradici poſſit. At ſi carmina amatoria, ſi fabu-

las, ſi ſomnia ſcripſerunt, vnde illis auctoritas tanta, vt contradici nequeat? Quid ſi Dantem ipſum, qui maximè ſeriùs, ac ſobriùs ex tribus illis fuit, falſitatis, ne dicam mendacij, manifeſtè coarguam? Certè enim quæ ſcribit de Anaſtaſio Pontifice, vt ſuo loco oſtendam, defendi nulla ratione poſſunt. Denique, ſi teſtes iſti adeo ſunt veraces, vt fides illis omninò habenda ſit, cur auctor iſte, pag. 22. fidem Danti habendam eſſe negat, cùm donationem Conſtantini, & lepram eius baptiſmo curatam affirmat? Ait deinde, Papæ domeſticos fuiſſe: quod de Dante & Bocacio ſimpliciter eſt falſum. Dantes enim factiones Gibellinus, non modò non domeſticus; ſed etiam hoſtis Pontificum fuit. Bocacius verò nullius Pontificis domeſticus fuiſſe legitur. Quod autem de eruditione & antiquitate dicit, antiquior & doctior S Bernardus fuit, antiquiores etiam & doctiores innumerabiles alij, qui ſummi Pontificis dignitatem, totis viribus defenderũt. Sed riſum vix tenui, cùm Petrarcham, & Bocacium, à morum ſanctitate, vitæque integritate, laudari vidi; cùm eorũ ſcripta Italica, ob quę ab iſto iuuene tantopere cõmendantur, nihil ferè, niſi turpes amores contineant: quorum etiam ipſum Petrarcham aliquando vehementer puduit, talib⁹ videlicet ſanctis Prophetis digni ſunt Lutherani & Caluiniſtę, qui iuuentutem ſuis libris corrumpant; qui Deam Venerem, & prolem eius Cupidinem, pro ſummis numinibus venerentur; qui vel triumphos amoris canant, vel confictis fabulis expugnandæ pudicitię artes doceant. Iſtud credo Euangelium ab Antiſtite veſtro Beza didiciſtis, cuius extant tot carmina amatoria in Candidam, quædam etiam turpiſſima in eandem, ac puerum Audebertum; & qui non alia de cauſſa præfationem in pſalmos pœnitentiales latinis verſibus ſcripſit, niſi vt formam Bethſabeæ impudiciſſimæ, vt fecit, nobis depingeret. Diſcę miſer, aliquando tandẽ quãto ſit Eccleſiæ Catholicæ, quàm veſtræ, ſanctior diſciplina, cùm illos ipſos libros vos appelletis ſacros, & iterum, atque iterum typis excuſos populo obtrudere nitami-

nitamini, quos cenſura Eccleſiæ Catholicæ legi, ob impuritatem, & corruptelam iuuentutis, prohibet. Iam quod addit, hos auctores ſine animi perturbatione de Romano Pontifice eſſe loquutos; quis credat, cùm Dantes factione, vt dixi, Gibellinus, eos ferè Pontifices ſolùm reprehendat, qui Gibellinis præter cæteros aduerſabantur. Nicolaum III. Bonifacium VIII. Clementem V. nam à Petrarcha tria illa cantica, in curiam Romanam, non ſine magna animi perturbatione ſcripta, cùm aulicis infenſus eſſe cœpiſſet, clariùs eſt, quàm vt ſit à nobis neceſſe dici. Quod denique ad vaticinium illud pertinet, quo illi Romani Pontificatûs ruinam præſignificaſſe vobis viſi ſunt: (ſiquidem illi tale aliquid prædixerunt) idipſum de vaticinio ipſorum dicimus; quod de ſimilibus prophetis olim Ezechiel pronunciauit. *Væ prophetis inſipientibus, qui ſequuntur ſpiritum ſuum, & nihil vident.* Tentauerat quondam Martinus Lutherus, horum omnium, qui nunc in Eccleſiam Catholicam debacchantur, parens, futura prædicere, ac in Epiſtola quadam anno 1521. cum illa inſcriptione edita (fidelem admonitionem ad omnes Chriſtianos) audacter prædixit, poſt biennium fore, vt Papæ, Cardinales, Epiſcopi, presbyteri, monachi, moniales, turres, campanæ, & quicquid Eccleſiaſticum eſt, in auras difflueret, atque euaneſceret, modò ipſe illi biennio, concionari, & ſcribere vt cœperat, ſineretur. Sed permiſſus eſt, non duos, vt petebat, ſed ferè viginti, & duos annos, ſummâ libertate ſcribere, & docere; nec tamen quicquam eorum, quæ prædixit, euenit: atque eundem exitum omnia eiuſmodi vaticinia neceſſariò ſortientur; quæ cum Prophetæ illius omnipotentis vaticinio pugnant; *Super hac petra ædificabo Eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Matth. 16.

CAPVT XIII.

QVia verò Pius V. Pontifex optimus, & ſanctiſſimus, carmina illa Petrarchæ, quæ aduerſus vrbem

bem Romam impiè ſcripta fuerant, abradi iuſſit, inde ſumpta occaſione, aduerſarius in extrema declaratione ſua tragicè deplorat, quòd libri ſacræ ſcripturæ, nõ paſſim linguâ vulgari vnicuiq; permittantur. Sed cauſſam iſtam tam ineptè, & imperitè agit, vt niſi inſcitiam eius ex toto ipſius opere deprehenderem, ſuſpicarer fortaſſe, eum præuaricari deditâ operâ voluiſſe. Primùm ait, Eccleſiæ Catholicæ Præſules, & Paſtores id vnum ſatagere, vt hominibus perſuadeant, eos, qui legunt ſcripturas ſacras, noui, & veteris teſtamenti, hæreticos fieri. Sed quale eſt hoc mendacium? an non ſcripturæ ſacræ vtriuſque teſtamenti, ſummo Pontifice non ſolùm approbante, ſed etiam iubente paſſim publicè & priuatim, in templis, in ſcholis, in domibus leguntur? Deinde addit, impiè prohiberi lectionem Bibliorum, linguâ vulgari, cùm Moyſes in lege veteri iuſſerit, vt ſacerdotes ad populum lingua materna conciones haberent? O acumen? quaſi verò Eccleſiæ Catholicæ ſacerdotes non linguâ maternâ vbique ad populum concionentur. Tertiò dicit, Chriſtum quoque idipſum diſcipulis imperaſſe, vt videlicet ad populum vulgari idiomate loquerentur. Et quanquam vulgaris idiomatis nulla in Euangelio, nec in lege Moyſis, mentio fit, admittimus tamen, ad gentes, ad quas docendas miſſi erant, Apoſtolos linguâ vulgari eſſe concionatos; quod, vt dixi, etiam hoc tempore faciunt Catholici ſacerdotes. Sed ijdem cur quæſo linguâ minimè vulgari Epiſtolas conſcripſerunt, ſi eas à vulgo legi voluerunt? Nam certè B. Paullus, ad Romanos, non Romanè, ſed Græcè ſcripſit. Et Apoſtoli, Petrus, & Iacobus, ad Hebræos, non Hebraicè, ſed Græcè litteras dederunt. Et S. Ioannes, Parthis, non Parthicam, ſed Græcam Epiſtolam miſit. Quartò dicit, ab Apoſtolo seriò Chriſtianis omnibus denunciari, vt ſacras litteras inueſtigent, ac ſcrutentur. Atqui hoc præceptũ Apoſtolicum in 14. quæ extant, Paullinis Epiſtolis non inuenitur. Si Caluiniani quintam decimam fortè habent, non grauentur eam cum ceteris communicare. Sed quando Paullus Apoſtolus hoc iuberet, qui, vt dixi,

ad Romanos ea lingua ſcripſit, quam vulgus non intelligebat; qui ſeriò monet ad Epheſ. 4. poſitos in Eccleſia doctores, & paſtores, vt videlicèt non deeſſent, qui diuinas litteras imperitæ multitudini exponerent. Poſtremò, argumentum inde petit aduerſarius, quod Mahometus populis ſuis perſuaſerit, ad eos non pertinere, libros legis Domini per ſe euoluere, cùm id proprium ſacerdotũ ſit. Sed vtrùm Mahometus id præceperit, aduerſarius noſter viderit. Nos verò non in Alcorano Pſeudoprophetæ Mahometi, ſed iñ Malachia ſancto, fideliſſimoque Propheta legimus, *Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam & legem requirent ex ore eius: quia Angelus Domini exercituum eſt*, Malach. 2. & S. Baſiliũ grauiſſimum, doctiſſimumq́ue patrem, præfecto culinæ Imperatoriæ, locum è diuina ſcriptura proferenti reſpondiſſe ſcimus, *tuum eſt de pulmentis cogitare, non dogmata diuina decoquere.* Id quod refert Theodoretus lib. 4. hiſtoriæ Eccleſ. cap. 17. S. quoque Hieronymũ clariſſimum Eccleſię Catholicę lumen, non ignoramus, quàm acriter reprehenderit, in Epiſtola Paullina, prauã illam conſuetudinem, quã ſibi diuinas litteras omnes vendicabant, cùm tamen alioqui veteri prouerbio, *tractent fabrilia fabri.* Atque hactenus de illa declamatione, quâ ſummũ Pontificem, Antichriſtum eſſe fruſtra probare aduerſarius contendebat.

Reſponſio ad ea, quæ ex Dante Aligherio contra Sedem Apoſtolicam adferuntur.

CAPVT XIV.

VEnio nunc ad ea, quæ ex Dante, Poëta Italico, in medium adferenda libelli auctor iudicauit. Ea licèt multa & varia ſint, tamen omnia ad quinque capita reuocari poſſunt. Primùm enim in opere illo Dantis, certorum Pontificum, & Cleri etiam totius vitia deteguntur. Deinde locus Apocalypſis de Babylone ad Summos Pontifices applicatur. Tertiò, ſacrificium Miſſæ, iuxta Lutheranorum errorem, improbari videtur.

tur. Quartò, Lutheri aduentus, & prædicatio, prophetico ſpiritu, ſi aduerſarijs credimus, præſignificatur. Quintò, indulgentiæ Pontificię reprehendi videntur. Ordiamur à primo. Quinque Pontifices à Dante reprehenſos aduerſarius annotauit, Anaſtaſium II. Nicolaum III. Bonifacium VIII. Clementem V. & Ioannem XXII. Addere poterat ad alios etiam, Celeſtinum V. Hos enim ſex ex tam ingenti numero Summorum Pontificum, in toto illo opere reprehendit. Sed in Anaſtaſio ex inſcitia turpiter lapſus eſt: ſcribit enim, Anaſtaſium inter hæreticos in gehenna puniri, ob hæreſim quandam Photini.

Cantic. XI. dell Inferno.

Ciraccoſtamo dietro ad vn coperchio
D'un grande auello, ou' io vidi vna ſcritta
Che diceua, Anaſtaſio Papa Guardo
Lo qual traſſe Fotin da la via dritta.

Commentarius aduerſarij ad hunc locum habet, Photinum in Theſſalia docuiſſe, Spiritum ſanctum à patre non procedere, & Filium minoris auctoritatis eſſe, quàm patrem. Atque hanc hæreſim ita placuiſſe Anaſtaſio II. Pontifici, vt eam etiam publicè defendere ſit conatus; proinde iurè à Dante inter hæreticos numerari. At Dantes quidem aliqua venia dignus eſt; quippe qui Martinum Polonum, Gratianum, & alios quoſdam erroris ſui habuit auctores. Illi enim Dante antiquiores, ſcriptum reliquerunt, Anaſtaſium Pontificem in eo peccaſſe, quòd Acacium Eutychianæ hæreſis fautorem, & à prædeceſſoribus ſuis iuſtè depoſitum, in ſedem Cõſtantinopolitanam reuocare voluerit; quodque Photino cuidam Theſſalonicenſi Acacij amico, ſine conſenſu Epiſcoporum cæterorum temerè communicauerit. Addunt etiam, prędictum Anaſtaſiũ, ob id peccatum diuinâ vltione percuſſum, miſerè perijſſe. Quæ omnia falſa fabuloſaque ſunt: nam certiſſimis teſtibus conſtat, Acacium multò antè obijſſe diem ſuum, quàm Anaſtaſius Pontifex fieret: teſtantur id Euagrius lib. 3. hiſt. c. 23. Nicepho-

cephorus lib.15.cap.17.& Liberatus in breuiario de cauſa Neſtoriana cap.18. quomodo ergò fieri poteſt, vt Anaſtaſius Acacium ad ſedem reuocare voluerit, quem iam olim defunctum eſſe conſtabat? Deinde, nonne extat Epiſtola doctiſſima & pulcherrima huius Anaſtaſij Pontificis optimi ad Anaſtaſium Imperatorem, in qua totis viribus perſuadere nititur, ne nomen quidem Acacij tolerandum eſſe. Sed occaſionem fabulæ dedit, quod illo ipſo tempore vixit Anaſtaſius Imperator, hæreſi Eutychiana infectus, qui & Acacio fauebat, & fulmine ictꝰ interijt, vt ſcribunt Cedrenus, Zonaras, & Paullus Diaconus in eius vita. Quod ergò ad Anaſtaſium Imperatorem propriè pertinebat, vel inſcitiâ, vel malitiâ ſcriptorum ad Anaſtaſium Pontificem retulit: atque hæc ad Dantem. Ad commentarium aduerſarij breuiter reſpondemus, in eo tria ſplendida mendacia contineri. Non enim Anaſtaſius 4. vt iſte ſomniat, ſed ſecundus fuit, de quo loquitur Dantes. Nec Photinus ille Spiritum ſanctum à patre procedere, vt iſte ſine vllo fundamento affirmat, inficiabatur; ſed Acacio tamen Eutychianiſtæ fauebat. Nec denique Anaſtaſius Photini errorem publicè defendiſſe vſquam legitur, niſi apud iſtum verè commentitium commentarium. Auctores enim ſuprà citati, quos Dantes ſecutus videtur, tantùm ſcribunt, Anaſtaſiū ſine conſenſu Epiſcoporum & Clericorum totius Eccleſiæ, Photino communicaſſe. Iam verò in Cæleſtino V. nihil aliud Dantes reprehendit, niſi quod Pontificatu ſponte ſe abdicarit, ſic enim habet.

Canto 3. dell Inferno.

Guardai & vidi l' ombra di colui,
Che fece per uiltate il gran rifiuto.

Ad hunc locum neque aduerſarius annotauit, quod nihil ad rem eius pertineret, neque Dantes verè iudicauit. Fuit enim Celeſtinus vir ſanctiſſimus, & tam ante Pontificatum, quàm etiam pòſt, miraculis plurimis illuſtris, vt ex eius vita intelligi poteſt, quā & doctè, & fideliter ſcripſit Cardinalis Cameracenſis, Petrus ab Alliaco,

liaco. Cæteros 4 Pontifices, Nicolaum, Bonifacium, Clementem, & Ioannem, & generatim Clericos omnes, Dantes quidem non parùm vituperat, ſed ob vitam & mores, non ob fidem, & doctrinam; neque hæreticos, aut Antichriſtos vſquam vocat. Quid autem mirum eſſet, ſi in tam numeroſo ſummorum Pontificum ordine pauci quidam inuenirentur vitæ parùm integræ, & probatæ, an ideò, quia pauci quidam minus ſanctè vixerũt, ſedes ipſa Apoſtolica Antichriſtiana dicenda eſt, cùm & anteà, & poſteà plurimi viri ſanctiſſimi eandem Apoſtolicam ſedem tenuerint? an verò non poſſemus, cum S. Auguſtino de Summis Pontificibus diſputante, liberè dicere, in illum ordinem Epiſcoporum, qui ducitur ab ipſo Petro vſque ad Anaſtaſium, iam vſque ad Clementem octauum, qui nunc eandem cathedram ſedet, etiamſi quiſquam traditor per illa tempora ſubrepſiſſet, nihil præiudicaret Eccleſiæ, & innocentibus Chriſtianis, quibus Dominus præuidens, ait de præpoſitis malis: *Quæ dicunt, facite, quæ autem faciunt, facere nolite: dicunt enim, & non faciunt*, vt certa ſit ſpes fidelis, quæ non in homine, ſed in Domino collocata nunquam tempeſtate ſacrilegi ſchiſmatis diſſipetur. Quid? quod, vt ſuprà dixi, Dantes factione Gibellinus in repræhenſione Pontificum & Cleri, meritò ſuſpectus haberi debet, cùm odio potius inimicorum, quàm veritatis amore ad ſcribendum animũ appuliſſe videatur. Accedit poſtremò, quod aduerſarius etiam noſter in quibuſdam rebus, Danti fidem habendã eſſe negat, quod eum vulgi opinionem ſecutum eſſe dicat, vt in donatione & lepra Conſtantini. Quod ſi aduerſario licuit, Danti, quem vt prophetam coli voluit, fidẽ interdum non habere, cur nobis non liceat, eidem Danti, quem poetam, non prophetam fuiſſe ſcimus, interdũ etiam fidem non habere? Atque hæc de primo.

CAPVT XV.

ALterum caput erat de loco Apocalypſis, de quo ſic loquitur Dantes:

Cant. 19 dell Inferno.

Di voi Paſtor s' accorſe l' Vangeliſta
Quando colei, che ſiede ſopra l' acque
Puttaneggiar co' i Regi à lui fù viſta
Quella che con le ſe ſette teſte nacque,
Apoc. 17. *Et da le dieci corne hebbe argumeno*
Fin che virtute al ſuo marito piacque.

Hic verò triumphat aduerſarius, ſed planè ante victoriam: nam in eodem cantico Dantes agnoſcit verum Eccleſiæ Catholicæ paſtorem fuiſſe Nicolaum illum III. de quo loquebatur, cùm Summos Pontifices per mulierem illam meretricem ſignificatos eſſe diceret.

Et ſe non fuſſe, ch' ancor lo mi vieta
La reuerentia delle ſomme chiaui
Che tu teneſti nella vita lieta
I' vſerei parole ancor più graui,
Che l' auaritia voſtra il mondo attriſta
Calcando i buoni, & ſù l' vando i praui
Di voi paſtor s' accorſe l' Vangeliſta, &c.

Cùm igitur ob ſummarum clauium reuerentiam, quas Nicolaum Pontificem habuiſſe in terris confitetur, ne in inferno quidem Dantes audeat contumelioſè illum alloqui. Certè non Antichriſtum, ſed verum Chriſti Vicarium fuiſſe illum, cenſebat; etiamſi ob auaritiam, cum meretrice illa de Apocalypſi eundem conferri poſſe iudicauerit. Deinde, quis neget, veteres patres, doctiſſimoſque ſcripturæ S. Interpretes vni Danti anteponendos eſſe. Porrò, uullus vnquam veterum hunc locum Apocalypſis de Romana Eccleſia, aut ſummo eius Pontifice accipiendam eſſe docuit. S. Auguſt. tract. in pſal. 26. & Arethas, Haymo, Beda, & Rupertus in commentario huius capitis 17. Apocalypſis, per magnam illam meretricem, vniuerſam diaboli ciuitatem, id eſt, omnem impiorum multitudinem ſignificatam volunt. Cæteri, vt Tertullianus, & Hieronymus ſuprà citati, de Roma quidem locum illum exponunt; ſed de Roma ethnica, & Imperatoribus eius Paganis, qui

Chriſti Eccleſiam in ipſa vrbe ita perſequebantur, vt planè, iuxta verba Ioan. meretrix illa magna ebria dici poſſet, de ſanguine Martyrum Ieſu. Sed iamdudum Roma ad Chriſti fidem per Apoſtolorum Principes cōuerſa, vt idem S. Hieronymus ait lib. 2. contra Iouinianum, blaſphemiam in fronte ſcriptam, Chriſti confeſſione deleuit, & vt magnus loquitur Leo, ſerm. de SS. Petro & Paullo, de magiſtra erroris, diſcipula facta eſt veritatis, & per eiuſdem S. Petri ſedem, caput orbis effecta, latiùs pręſidet religione diuinâ, quàm dominatione terrenâ.

CAPVT XVI.

Tertium caput ad ſacrificium Miſſæ pertinet, & in illis verbis continetur.

Cant. 33. del Purgatorio.

Sappi che l' vaſo che l' ſerpente ruppe,
Fù, & non è: mà chi n' ha colpa creda,
Che vendetta di Dio non teme ſuppe.

Hunc enim locū aduerſarius ita exponit, vt velit, vas quod fuit, & non eſt, eſſe Romanam Eccleſiam, deſignatam per beſtiam illam, de qua dicitur in Apocalypſi cap. 17. Fuit & non eſt, & quia *ſuppa* lingua Italica, ſignificat panem vino maceratum, ſcribit impius iſte iuuenis, per eam vocem ſignificari Euchariſtiam, ac ſententiam Dantis eſſe, non placari Deum ſacrificijs Catholicorum ſacerdotum, quæ in ſpecie panis & vini, domino offeruntur. Et quidem quod attinet ad vas illud confractum, non negamus, eo vaſe Romanam Eccleſiam deſignari, quam Dantes ob corruptam morum diſciplinam in deteriùs mutatam, cùm cerneret, dixit fuiſſe, ſed non eſſe: quod autem dixit, non eſſe, per comparationem accipiendum eſt, non abſolutè; neque enim ſignificare voluit, non eſſe iam Romæ Eccleſiam; ſed non eſſe talem, qualis aliquando fuerat, ſi de moribus, & vitæ in-

tegritate agatur: nam alioqui Eccleſiam Romæ eſſe, & ſummos Pontifices Chriſti locum in terris gerere, ex ipſo Dante paullò pòſt luce clarius oſtendemus. In eo verò, quod de pane & vino ſcripſit Dantes, explicando, toto cælo aduerſarius aberrauit; nam Landinus, qui commentaria in Dantem ſcripſit, vbi ad hunc locum venit, ex teſtimonio Imolenſis, antiqui interpretis huius poetæ, & ex monumentis quibuſdam filij eiuſdem Dantis, & ex communi Florentinorum conſenſu docet, alluſiſſe Dantem hoc loco ad ſuperſtitionem, quæ ſuo tempore vigebat Florentiæ; exiſtimabant enim illius ætatis homines, eos, qui homicidium perpetraſſent, non poſſe in manus inimicorum deuenire, ſi ſuper occiſi tumulum, panem vino maceratum comediſſent, atque ea de cauſſa cognati eius, qui cæſus fuerat, diligenter tumulum cuſtodiebant, ne fortè homicidæ ſuper eum tumulum cibo illo veſcerentur, antequam cædem alia cæde vlti eſſent. Ad hanc igitur ſui temporis conſuetudinem, ſiue potiùs ſuperſtitionem Dantes reſpiciens, minatur diuinam vindictam ijs, qui Eccleſiam malè viuendo deformant: atque addit eis minimè profuturam ſuperſtitionem illam, quam ſibi prodeſſe parricidæ falsò atque impiè credunt.

CAPVT XVII.

SEquitur quartum caput, quo carmina illa continentur, quibus Lutherum à Dante præſignificatum aduerſarius credit.

Cant. vlt. de Purgatorio.

Non ſarà tutto tempo ſenza reda.
L' Aguglia, che laſciò le penne al carro.
Perche diuenne moſtro, & poſcia preda.
Ch' i veggio certamente, & però l' narro.
A darne tempo già ſtelle propinque.
Sicure d' ogni intoppo, & d' ogni ſbarro.
Nel quale vn cinque cento dieci, & cinque

Meſſo

Meſſo di Dio anciciderà la fuia.
Et quel Gigante che con lei delinque.

Hîc aduerſarius, vt ſe acutiſſimum ænigmatum interpretem eſſe demonſtret, tempus ſignificari affirmat, quo Lutherus conciones ſuas aduerſus Eccleſiam, & Summos Pontifices exorſus eſt. Is enim annus fuit quingenteſimus, ſeptimus decimus, ſupra milleſimum. Parùm autem intereſt inter annum quingenteſimum, quintum decimum, notatum à Dante, & annum quingenteſimum, ſeptimum decimum, quo Lutherus apparuit. Sed non aduertit nouus iſte Oedipus, Dantem per eum numerum non tempus, ſed perſonam ſignificaſſe: non enim ait, *anno quingenteſimo, quinto decimo nuncius Dei veniet*, ſed, *tempus erit, cùm quidam à Deo miſſus adueniet, qui per num.* 515. *ſignificatur*, in qua re imitari voluit Dantes locum illum cap. 13. Apocalypſis, vbi nomen Antichriſti per numerum 666. deſcribitur. Deinde, ſi numerum annorum Lutheranæ prædicationis Dantes præuidiſſet, cur à vero per integrum bienium aberraſſet? cur etiam mille annos omiſiſſet? Ad hæc, cùm tam apertè Dantes per nuncium illum, Dei Imperatorem deſignet, cum dicat, non ſemper Aquilam hærede carituram: vnde quæſo in mentem venire potuit vlli homini, vt per eum nuncium, Lutherum ex Monacho apoſtatam, ac priuatum hominem intelligeret? & cùm Dantes prædicat, nuncium illum non ſolùm oppreſſurum meretricem, ſed etiam Gigantem, qui cum ea fornicabatur, & per Gigantem aduerſarius noſter Philippum Pulchrum, Galliarum Regem, qui Clementis V. temporibus vixit, ſignificatum fuiſſe concedat: quanta quæſo amentia fuit, per eum nuncium, Lutherum accipere, & interpretari, quaſi Lutherus Philippum illum debellaturus eſſet, qui antè obijt, quàm Lutherus naſceretur? Vera igitur expoſitio, quæ ex ipſius Dantis teſtimonio colligitur, hæc eſt: per numerum quingentorum quindecim, nomen deſcribitur trium litterarum, videlicet, DVX, ſiquidem numerus ille Latinè ſic ſcribitur DXV. eædem verò litteræ tranſpoſitæ, faciunt DVX. Porrò, per eum ducem, Principem Vero-

næ intelligi voluit, qui Chanes Scaligerus nominabatur: cùm enim ab eo Principe multa beneficia Dantes accepiſſet, atque ei more poetico, adulari vellet, prædicit fore, vt is aliquando Imperio Romano, ac præſertim per omnem Italiam potiatur: & non ſolùm Eccleſiam ditione temporali ſpoliet, ſed etiam Regem Galliæ Philippum in ordinem redigat. Id ita eſſe, perſpicuum eſt ex 1. Cantico de rebus Inferorum, vbi ſimilia prædicens & nomen Chanis exprimit, & ciuitatem eius deſcribit.

Molti ſon gl' animali à cui s' ammoglia
E più ſaranno ancora in fin che' l veltro
Verrà che la farà morir con doglia.
Queſti non cibarà terra, ne peltro:
Ma ſapienza, & amore & virtute
Et ſua nation ſarà tra Feltro e Feltro

Sita enim Verona eſt inter Feltrum Romandiolæ, & Feltrum Marchiæ Triuiſanæ. Idem etiam apertè colligitur ex Cantic. 17. Paradiſi. Ceterùm, vaticinium iſtud non alium exitum habuit, quàm inanis adulatio, & poeticum ſomnium merebatur.

CAPVT XVIII.

Reſtat poſtremum caput, in quo aduerſarius indulgentias Pontificias à Dante reprehendi credidit, hæc ſunt verba Dantis:

Cant. 29. del Paradiſo.

Ma tal vcell' nel bechetto s' annida
Che s' el volgo' l vedeſſe, vederebbe
La perdonanza di che ei ſi confida.

Sed hic locus nihil omninò facit contra indulgentias, ſiquidem, vt exponit Landinus, & res ipſa clamat, eos concionatores Dantes reprehendit, qui falſas indulgentias prædicant, & turpis lucri gratiâ, venias peccatorum auditoribus pollicentur, cùm Pontificis teſtimonium nullum proferre poſſint; quos quidem concionato-

natores,ſi qui iam ſunt,vt impoſtores,& falſarios, Catholici omnes reprehendunt: loqui autem de eiuſmodi Dantem impoſtoribus,patet ex verſibus, qui proximè ſequuntur.

Per cui tanta ſtultitia in terra crebbe
Che ſenza proua d' alcun teſtimonio
Ad ogni promiſſion ſi correrebbe

Et paullò infrà:

Pagando di Moneta ſenza conio.

Vbi ſignificat,eiuſmodi concionatores,ijs, à quibus eleemoſynas accipiunt,ratione indulgentię,ſoluere pecunias ſine impreſſo vllo ſigno,quæ nihil valent.

CAPVT XIX.

Atque hactenus reſpondimus ad ea, quæ ex Dante protulit aduerſarius; nunc audire eum neceſſe erit ex eodem Dante,quæ fortè non cuperet.Proferemus enim teſtimonia plurima, atque apertiſſima Dantis,non ſolûm pro ſumma Romani Pontificis auctoritate, & dignitate, ſed etiam pro alijs nunnullis fidei noſtræ capitibus,vt aduerſarius intelligat, ſe Dante Iudice,non modò cauſsâ cecidiſſe, ſed etiam planè hæreticũ & impium eſſe.

De Sancto Petro ſic loquitur Dantes.

Cant.24.del Paradiſo.

O luce eterna del gran viro
A cui noſtro Signor laſciò le chiaui
Ch' ei portò giù da queſto gaudio miro.

De vrbe Roma ſic:

Cant.2. dell Inferno.

Non pare indegno ad huomo d' intelletto
Ch' ei fu de l' Alma Roma, & di ſuo impero
Nel' empireo ciel' per padre eletto.
La quale,e' l quale à voler dire il vero
Fur ſtabilite per lo loco ſanto
V' ſiede il ſucceſſor del maggior Piero.

O 4 Audiſne,

Audiſne, Romam non Antichriſti locum eſſe, ſed vrbem almam, & locum ſanctum, de cœlo ſtabilitum, vbi ſucceſſor Petri ſedem habet?

Alio loco, Nicolaum III. Papam iam defunctum ſic alloquitur:

Cant 19. dell Inferno.

Et ſe non fuſſe, ch' ancor le me vieta
La riuerentia de lle ſomme chiaui
Chè tu teneſti nella vita lieta
Io vſerei parole ancor più graui.

Audiſne, quâ reuerentiâ Dantes Pontificem, etiam mortuum proſequatur, licèt ei, præter cæteros infenſus eſſet?

Alio loco deſcribens captiuitatem Bonifacij VIII. ita cecinit.

Cant. 20. del Purgatorio.

Veggio in Anagna entrar lo fior d' aliſo.
E nel Vicario ſuo Chriſto eſſer catto.
Veggiolo vn' altra volta eſſer deriſo
Veggio rinouellar l' aceto e' l fiele
E tra viui ladroni eſſer anciſo
Veggio' l nouo Pilato ſi crudele.
Che cio no' l ſatia, ma ſenza decreto.
Porta nel tempio le cupide vele.
O Signor mio quando ſarò mai lieto
A veder la vendetta che naſcoſa
Fa dolce l' ira tua nel tuo ſecreto.

Audiſne, illum ipſum Pontificem Bonifacium, quem ob malos eius mores, vel ob contrariam factionem, Dantes ſæpe reprehendit, Vicarium Chriſti nominari, & iniuriam illi factam, Chriſto factam iudicari? Non igitur Dantes, more Lutherico, & Caluiniſtico, Pontificem Summum, Antichriſtum eſſe putabat, etiamſi alioqui illum reprehenderet, quòd vitam, & mores minus probatos habere videretur.

Alio loco de eodem ſic loquitur.

Cant.

Cantic. 22. dell Inferno.

Ne ſommo officio, ne ordini ſacri
Guardò in ſe.

Audiſne, vt ſummum officium, ſacroſq́; ordines cum prauis moribus in Bonifacio Dantes agnoſcat?

Alio loco ſcribit, ſe occurriſſe animę Adriani V. Pontificis, & continuò in genua procubuiſſe, vt cum ea anima loqueretur ob ſummam dignitatem, quam in terris geſſerat.

Cant. 19 del Purgatorio.

Io m' ero inginocchiato, & volea dire,
Ma com' io comincia ei s' accorſe
Solo aſcoltando del mio riuerire,
Qual cagion diſſe in giù coſi ti torſe?
Et io à lui per voſtra dignitate.

Alio loco de Papa Agapeto ita ſcribit.

Cant. 6. del Paradiſo.

Ma' benedetto Agapito che fue
Sommo Paſtore alla fede ſincera
Mi ridrizzò con le parole ſue.

Alio loco de Clemente V. quem præter omnes alios reprehendere ſolet, ſcribit.

Cant. 30. del Paradiſo.

Et ſia perfetto nel foro diuino,
All' hor tal: che in paleſe & in couerto
Non anderà con lui, con vn camino
Ma poco poi ſarà da Dio ſofferto
Nel ſanto officio

Alibi contra eos, qui ſectarios audiunt, omiſſa doctrina Eccleſiæ, ac ſummi Paſtoris, vt hoc tempore Lutherani, & Caluiniſtæ faciunt;

Cant. 5. del Paradiſo.

Siate Chriſtiani à mouerui più tardi,
Non ſiate come penne ad ogni vento.
Et non crediate, ch' ogni acqua vi laui,
Hauete il vechio e'l nouo teſtamento
E' l Paſtor della Chieſa che vi guida

Queſto vi baſti à voſto ſaluamento.

Alio loco docet merita operum bonorum, quæ aduerſarius noſter cum Magiſtro ſuo Caluino, non agnoſcit.

Cant. 25. del Paradiſo.

Speme diſs' io e vn attendere certo
Della vita futura il qual produce
Gratia diuina, & precedente merto.

Alio loco aſſerit arbitrij libertatem, cuius ne nomen quidem Caluiniſtæ ferre poſſunt:

Cant. 1. del Paradiſo.

Lo maggior don che Dio per ſua Largezza.
Feſſe creando, & alla ſua bontate
Più conformato, & quel che' ei più apprezza,
Fù della volontà la libertate
Di che le creature intelligenti
E tutte & ſole furo, e ſon dotate.

Et alibi de eodem libero arbitrio.

Cant. 18. del Purgatorio.

Queſto' el principio la onde ſi piglia
Cagion di meritare in voi ſeconde
Che buoni & rei amori accoglie, & viglia.

Alio loco ſignum crucis approbat: à quo Caluiniſtæ non minus, quàm dæmones fugiunt.

Cant. 2. del Purgatorio.

Poi fece il ſegno lor di ſanta Croce.

Alio loco inuocationem ſanctorum deſcribit, quæ idololatria à Caluiniſtis iudicatur.

Cant. 13 del Purgatorio.

V dì gridar, Maria ora per noi
Gridar, Michele, & tutti gli altri ſanti.

Item alibi inducit ſanctum Bernardum, ſic loquentem de interceſſione B. Virginis Mariæ:

Cant. 32. del Paradiſo.

Orando gratia conuien, che s' impetri
Gratia da quella, che puote aitarti.

Item alibi ad eandem Virginem.

Cant. vltimo del Paradiſo.

Donna ſei tanto grande, e tanto vali
Che qual' vuol' gratie, e à te non ricorre
Sua diſianza vuol volar ſenza ali.

Alio loco de reliquiarum veneratione.

Cant. 25. del Paradiſo.

Mi diſſe mira, mira ecco' l Barone
Per cui la giù ſi viſita Galitia.

Alio loco de imaginibus:

Cant. 4. del Paradiſo.

Et ſanta chieſa con aſpetto humano
Gabriel, & Michael vi rappreſenta
Et l' altro che Tobia rifece ſano.

Alio loco de votis, quæ ſine Pontificis auctoritate, commutari nequeunt; in quo ſe maximè alienum ab hæreticis noſtri temporis Dantes oſtendit.

Cant. 5. del Paradiſo.

Mà non traſmuti carco alla tua ſpalla,
Per ſuo arbitrio alcun ſenza la volta.
E della chiaue bianca e della gialla.

Alio loco contra quoſdam, qui Virginem Deo dicatam, ex monaſterio ſanctæ Claræ rapuerunt, quod noſtro tempore fecit Lutherus, tantopere ab aduerſario laudatus.

Cant. 3. del Paradiſo.

Dal mondo per ſeguirla giouinetta
Fuggimi, & nel ſuo habito mi chiuſi
Et promiſſi la via della ſua ſetta
Huomini poi al mal più ch' al ben' vſi
Fuor mi rapiron della dolce chioſtra,
Dio lo ſi sà qual poi mia vita foſſe.

Alio loco de pœnis purgatorij; quas Caluiniſtæ vt fabulas rident:

Cant. primo dell Inferno.

---- Color che ſon contenti
Nel foco, perche ſperan di venire
Quando ch' e ſia, alle beate genti.

Alio loco de ſuffragijs pro defunctis, quæ ſimiliter negantur à Caluiniſtis.

Cant. 26. del Purgatorio.

Fagli per me vn dir di Pater noſtro.
Quanto biſogna à voi de queſto mondo
Oue poter peccar non è più noſtro.

Item alibi de eadem re:

Cant. 11. del Purgatorio.

Ben ſe dee lor' aitar' lauar le note
Che portaron quinci, ſi che mondi e lieui
Poſſan' vſcir' alle ſtellate rote.

Alio loco de duobus glorioſiſſimis Ducibus Minorũ & Prædicatorum.

Cant. 11. del Paradiſo.

Due principi ordinò in ſuo fauore
Che quindi & quinci le fuſſer per guida,
L' un fù tutto Serafico in amore,
L' altro per ſapientia in terra fue
Di cherubica luce vno ſplendore

Item ibidem de approbatione regulæ ſancti Franciſci per Apoſtolicam ſedem.

Et regalmente ſua dura intentione
Ad Innocentio aperſe, & da lui hebbe
Primo ſigillo à ſua religione

Item:

Di ſeconda corona redimita
Fui per Honorio dall eterno ſpiro
La ſanta voglia d' eſſo Archimandrita.

Item de primis ſocijs ſancti Franciſci.

Cant. 12. del Paradiſo.

..... Il venerabile Berardo
Si ſcalzò prima, & dietro à tanta pace
Corſe, & correndo li parue eſſer tardo.
O ignota ricchezza, ò ben ferace:
Scalzaſi Egidio, ſcalzaſi Silueſtro.
Dietro à lo ſpoſo ſi la ſpoſa piace.

Sed finis ſit: neque enim omnia adducere debemus,

& hæc

& hæc abundè ſufficiunt, vt iuuenem illum, qui Dantem iudicem appellauit, ſi frontem habet, erubeſcere cogant.

CAPVT XX.

Reſponſio ad ea, quæ adferuntur ex Petrarcha.

TRanſeo nunc ad ea, quæ ex Franciſco Petrarcha in medium aduerſarius protulit; ea ſunt partim cantica quædam, partim fragmenta Epiſtolarum, ſed omnia in vnam atque eandem ſententiam conueniunt, vt videlicet Romanam Curiam multorum vitiorum accuſent, ac propterea etiam Babylonem quandam nominari poſſe affirment. Fateor illa in libris Petrarchæ exſtare, ſed quæ vitia hominum damnent, non Pontificum, aut ſedis Apoſtolicæ dignitatem imminuant, id quod ipſe teſtatur lib. 11. ſenilium Epiſtolarum ad Franciſcum Brunum, Pontificis Maximi ſecretarium ſcribens; nam cùm admoneretur, ne tam multa ſcriberet in Cardinales, alioſque Romanæ Curiæ prælatos, reſpondit, ſe non homines, ſed vitia hominum inſectari, neque id facere, quod ſibi nocuerint, ſed quia iniuriam malè viuendo faciunt Romanæ vrbi, Eccleſiæ Dei, Chriſto ipſi, atque Apoſtolis eius, Petro, & Paullo. Nam alioqui in iiſdem libris innumerabilia extant loca, ex quibus fides, & cultus Petrarchæ erga ſummam illam, ac Deo proximam Romani Pontificis poteſtatem agnoſcas, lib. 1. ſenilium Epiſtolarum, ad Talanandum Cardinalem. *Quis*, inquit, *quæſo non ſtupeat, ſimulque non gaudeat, ſi amicus ſit Vicario Ieſu Chriſti?* lib. 7. ſenilium ad Vrbanum V. Pontificem, quem, vt Romam redeat, adhortatur: *Mihi*, inquit, *apud te, ſummum culmen Eccleſiæ, non de mea ætate, ſed de tua humanitate fiducia naſcitur, audio enim, te libenter audire, quæ vera ſunt, etſi acria ſint: falſa autem, quamuis dulcia, aſpernari, neque id mirum, veritatis viuæ Vicarius es in terris.* & infrà: *Vbicumque ritè colitur Chriſti nomen, illic ſedem tuam eſſe nec nego, nec dubito.*

Illud

Illud mihi non negetur, quod inter omnes alias ſingulare tecum aliquid, imò, quam plurimum habeat vrbs Roma. Cæteræ enim omnes ſuos habent ſponſos, tibi quidem vni ſubditos, ſed ſuis Eccleſijs præſidentes: illa verò nullum habet, niſi te. Itaque ſummus in reliquis, in Romana vrbe ſolus es Pontifex, ſolus ſponſus. & infrà: *Quo animo, da quæſo, miſericors pater, temerariæ deuotioni meæ veniam, quo, inquam, animo tu ad ripam Rhodani ſubauratis tectorum laquearibus ſomnum capis, & Lateranum humi iacet; & Eccleſiarum mater omnium tecto carens & ventis patet, ac pluuijs; & Petri, Pauli ſanctiſſimæ domus tremunt; & Apoſtolorum, quæ tunc ædes fuerant, iam ruina eſt, informiſque lapidum aceruus, lapideis quoque pectoribus ſuſpiria extorquens?* & infrà. Romam *almam, ac ſacroſanctam vrbem, reginam vrbium, arcem Chriſtianæ fidei, locum Deo gratum, hominibus venerandum, ſacram tellurem, rerum caput*, non ſemel appellat. & ibidem; *nullam eſſe toto orbe terrarum ciuitatem, vbi magis religio, ac deuotio erga res diuinas conſpiciatur*, affirmat. Ibidem de Bonifacio Papa VIII. Ananiæ à Columnenſibus comprehenſo loquẽs: *Nullã*, inquit, *homini in Vicariũ Dei ſui cauſſa ſufficiens eſt offenſionis.* Idem lib. 9. Senilium ad eundem Vrbanum: *Verè*, inquit, *ſummus ac Romanus eſt Pontifex, verè Vrbanus, verè Petri ſucceſſor, verè Vicarius Ieſu Chriſti.* Item in eodem libro, ad Franciſcum Brunum ſcribens: *Illud*, inquit, *neque tuum, neque cuiuſquam animum moueat, quod Papam Romanum quo nihil maius, imò cui par nihil orbis habet, alloquor; quaſi illius reuerentia ſtylum cohibere debuerit, mihi enim, vt vides, magna hinc pars fiduciæ orta eſt, quod Vicario veritatis nulla veri particula occultanda videretur.* Idem lib. 11. Senilium, epiſtola vltima: *Roma*, inquit, *procul dubio Sacroſanctiſſimus mundi locus eſt. vbi Chriſtianus verus & viuere optet, & mori.* Idem in Apologia contra Galli calumnias: *Non quidem*, inquit, *ſic inſanus ſum, vt Romano Pontifici legem ponam, cùm ipſe ſit legifer omnium Chriſtianorum.* Idem lib. 1. Inuectiuarum contra medicum: *Romano Pontifici*, inquit, *omnes, qui Chriſtiano nomine gloriamur, non modò conſilium, ſed obſequium inſuper, & obedientiam debemus.* Neque verò ſolùm de ſummi Pontificis dignitate multò aliter ſentit Petrarcha, quàm aduerſariùs crederet; ſed etiam de cæteris omnibus fidei noſtræ capitibus. Nam libr. 11. Senilium ad Bonauenturam ſcribens, laudat monachum

chum quendam, quod & monaſticam vitam religiosè duxerit, & Miſſas deuotiſſimè celebrauerit. lib. 13. in Epiſt. ad Franciſcum Brunum, orat pro anima Pontificis defuncti. libr. 14 in Epiſt. ad Philippum Cardinalem multa ſcribit de ſacra illa ſpelunca, in qua ſancta Maria Magdalena habitaſſe dicitur, eamque illo carmine inuocat.

Dulcis amica Dei, lacrymis inflectere noſtris;
Atque humiles attende preces, noſtræque ſaluti
Conſule, namque potes.

In lib. 2. de vita ſolitaria, cap. 11. ſacra ſtigmata ſancti Patris Franciſci, & ordinem ab illo inſtitutum debitis laudibus celebrat. lib. 1. de ocio religioſorū, monachos ſic alloquitur: *O felices animæ, ô excubitores aſſidui, intentique; ô ſollicita & deuota Chriſti mancipia, proque breui ſeruitio non libertatem modò perpetuam, ſed ingenuitatem, filiationemque promerita, ô mercimonium optabile, fauſtaque rerum alternatio, ſeruire modicum, non vt diu regnes, ſed vt ſemper.* Denique, vt alia prætermittam, extat etiam ipſius Petrarchæ teſtamentum, in quo multa ſunt Catholici animi ſigna; ſed illud in primis, quod B. Virginem, ac Sanctos cæteros magna deuotione implorat. Nec ſolùm Latinis, ſerijſque operibus, ſed etiam in Italicis illis verſibus, quos tantopere aduerſarius admiratur, & in libello, quos de vitis Pontificum & Imperatorum conſcripſit, & Summum Pontificem, Chriſti Vicarium vocat, & alia non pauca ſcribit aduerſus ea, quæ noſtri temporis hæretici docent. De Summo Pontifice ita loquitur:

E' l Vicario di Chriſto con la ſoma
De le chiaui, e del manto al nido torna:
Si che s' altro accidente nol diſtorna
Vedrà Bologna, e poi la nobil Roma.

Item alibi Ludouicum IIII. Imperatorem non alia de cauſſa ſolum idolum appellat, & nomen habere dicit ſine re; niſi quia Summi Pontificis auctoritate, & ab Imperio deiectus, & extra communionem fidelium eiectus fuerat.

Latin ſangue gentile
Sgombra da te queſte dannoſe ſome;
Non fare Idolo vn nomen
Vano ſenza ſoggetto.

Alio loco Romanam vrbem, domicilium Dei nominat, quia videlicet ſedes eſt Vicarij eius.

Le donne lagrimoſe, e'l volgo inerme
De la tenera etate, e i vecchi ſtanchi;
E' hanno ſe in odio, e la ſouerchia vita,
E i neri fraticelli, e i bigi, e i bianchi
Con l' altre ſciere trauagliate e inferme,
Gridan: ò Signor noſtro aita, aita:
E la pouera gente sbigotita
Ti ſcuopre le ſue piaghe à mille, à mille.
Ch' Annibale, non ch' altri farian pio.
E ſe ben guardi a la MAGION *di Dio*
Ch' arde hoggi tutta, aſſai poche fauille
Spegnendo fien tranquille.
Le voglie che ſi mouſtran ſ' infiammate:
Onde fien l'opre tue nel ciel lodate.

Alio loco piè deſcribit peregrinationem ad vrbem Romam, & cultum fidelium erga ſacras reliquias, atque imagines, quas vos Caluiniani irridere ſoletis.

Moueſi'l vecchiarel canuto, e bianco
Del dolce luogo, oue ha' ſua età fornità,
E da la famigliuola sbigottita;
Che vede'l caro padre venir manco:
Indi trahendo poi l' antico fianco
Per l' eſtreme giornate di ſua vita;
Quanto più può col bon voler s' aita
Rotto dagli anni, e dal camino ſtanco.
E viene à Roma ſeguendo il deſio
Per mirar la ſembianza di colui;
Ch' ancor la sù nel ciel vedere ſpera.

Alio loco Virginem Deiparam magno affectu implorat: & ſimul damnat amores, & amatoria cantica, quæ iuueni ſibi exciderant:

Per te può la mia vita eſſer gioconda

S' a tuoi prieghi ò Maria
Vergine dolce, e pia
Oue' l fallo abondò, la gratia abonda,
Con le ginocchia de la mente inchine.
Pregobbe ſia mia ſcorta:
E la mia torta via drizzi à bon fine.

Et infrà:

Mortal belleza, atti, e parole m' hanno
Tutta ingombrata l' alma,
Vergine ſacra, & alma
Non tardar, ch' io ſon forſi all' vltim' anno.
I di miei più correnti che ſaetta
Fra miſerie, e peccati
Son ſen' andati: ſol morte n' aſpetta.

Et infrà:

Se dal mio ſtato aſſai miſero, e vile
Per le tue man reſurgo
Virgine, i ſacro e purgo
Al tuo nome, e penſieri e' ngegno, e ſtile;
La lingua, e' el cor, le lagrime, e ſoſpiri
Scorgine al miglior guade;
E prendi in grado i cangiati deſiri.

His adiungam duo illa cantica, vbi deplorat pretioſum tempus, in nugis, id eſt, in amatorijs verſibus amiſſum,

Tennemi amor anni vent' uno ardendo
Lieto nel foco, e nel duol pien di ſpeme;
Poi che Madonna e' l mio cuor ſeco inſieme
Saliro al cielo dicce altri anni piangendo:
Homai ſon ſtanco, e mia vita riprendo
Di tanto error, che di virtute il ſeme
Ha quaſi ſpento; e le mie parti eſtreme
Alto Dio à te deuotamente rendo.
Pentito, i triſto de miei ſi ſpeſi anni;
Che ſpender ſi doueano in miglior vſo,
In cercar pace, & in fuggir affanni.
Signor, ch' en queſto carcer m' hai rinchiuſo
Trammene ſaluo da gli eterni danni,

P ch' io

Ch' io conoſco'l mio fallo, e non lo ſcuſo.

I vò piangendo i m'e' paſſati tempi;
I quai poſi in amar coſa mortale
Senza leuarmi à volo hauendo io l' ale,
Per dar forſi di me non baſſi eſſempi.
Tu che vedi i miei mali indegni & empi
Re del cielo inuiſibile, immortale,
Soccorri all alma diſuiata, e frale:
E' l ſuo difetto di tua gratia adempi.
Si che s'io viſſi in guerra, & in tempeſta,
Mora in pace, & in porto, e ſe la ſtanza
Fu vana, almen ſia la partita honeſta.
E quel poco di viuer che m' auanza;
Et al morir degni eſſer tua man preſta.
Tu ſai ben, che' n altrui non hò' ſperanza.

CAPVT XXI.

CLaudam hunc locum cum illis eiuſdem Petrarchę teſtimonijs, quæ in eo libro Italico continentur, quem ſcripſit, de vita & moribus Pontificum Romanorum. Omittam autem, quæ ille dicit de Pontificibus, qui ante ipſius tempora ſederant, quos tamen vt plurimum laudat, ea ſolùm teſtimonia, quæ ad eos pertinent, quos ipſe optimè nouerat, Ioan. videlicet XXII. Benedictum XII. Clementem VI. Innocentium VI. & Vrbanum V. de Ioanne ſic loquitur: *Coſtui fu ottimo & glorioſo Paſtore; fece molti beni; & heretici per zelo della fede condannò.*

De Benedicto: *Fu nell' adoleſcenza di buona, & intera vita, di poi Maeſtro in Theologia, è fatto che fù Papa, riformò l' Ordine di S. Benedetto. Nel dare i Beneficij era duro, hauendo grande cura, che non fuſſero conferiti à chi non gli meritaua. era feruido nella fede, & nelle buone opere zelatore, & però era ad alchuni non troppo caro. Fù rigido & aſpro, in modo che fingeua di non riconoſcere li parenti, dicendo che il Papa non hà parenti.*

De Clemente: *Fù & per nome, & per fatti di molte virtù pieno.* De Innocentio: *Fù grandemente de Religioſi amatore. Fù in ragione*

ragione Canonica eccellente. all' vltimo, hauendo ſantamente tutta la ſua vita, ſi morì. De Vrbano : *Fù nelle ſacre Scritture dottiſsimo, & ſantamente viſſe* . Hæc ſunt Petrarchæ teſtimonia de Pontificibus Romanis , quorum temporibus ipſe vixit; quæ quidem non ab aſſentationis ſtudio , ſed à veritatis amore profecta non dubitabit, qui cogitabit, ea ſcripta poſt obitum omnium illorum fuiſſe, & ab eo, qui & liberrimè vitia Romanæ curiæ taxare ſolebat, & qui nihil vnquam à Romano Pontifice ambierat, & oblatum etiam Epiſcopatum conſtantiſſimè recuſauit, vt ex varijs eius Epiſtolis cognoſci poteſt. Ex tot locis à nobis adductis, tria quædam colligi poſſunt: Primùm: non potuiſſe Petrarcham, cùm Romam, ſiue Auenionem, ob Curiam ſummi Pontificis, Babylonem appellauit, de fide, de religione, de poteſtate Eccleſiaſtica; ſed de vitijs tantùm, quæ tunc vigebant, ea dicere: neque illi vnquam veniſſe in mentem , quod aduerſarij mentiuntur, vt ſcriberet, Romanum Pontificem, Antichriſtum factum , aut Eccleſiam ipſam Romanam ab antiqua fide degeneraſſe. Quomodo enim Antichriſtum eſſe crederet, quem tot in locis Vicarium Dei nominare non dubitat? Aut quando Romanam vrbem, Antichriſti ſedem eſſe diceret, qui eam almam, ſacroſanctam, domicilium Dei, locum Deo gratum, arcem Chriſtianæ fidei, ſacram tellurem, ſacroſanctiſſimam ſedem appellat, vbi omnis verus Chriſtianus & viuere optet, & mori? An verò placere illi vnquam potuiſſet nefarium iſtud bellum in ſummum Eccleſiæ Catholicæ paſtorem & Patrem, ad quos Reges inflammare, Aduerſarius noſter pro viribus nititur, cùm diſertis verbis ſcriptum reliquerit, nullam eſſe poſſe homini Chriſtiano in Vicarium Dei ſui, ſufficientem cauſſam offenſionis? Deinde, ex ijſdem locis intelligemus, Pium V. Pontificem, nullam feciſſe Petrarchæ iniuriam, quod tria eius cantica abradi iuſſerit. Nam ſi Petrarcha ſuſpicari potuiſſet, futuros fuiſſe aliquando homines, qui eius verſibus abuterentur ad fidem Catholicam labefactandam, atq; ad eos confirmandos errores, quos ipſe toto pectore

execrabatur; ſine dubio manibus ipſe ſuis verſus illos in ignem conieciſſet. Quin etiam, ſi ſummus Pontifex, quem ille tam frequenter Vicarium Dei ſui nominare ſolebat, totum illud opus amatoriarũ cantiuncularum flammis adiudicaret; Equidem arbitror, ſpiritum eius in cœleſti Hieruſalem, vt ex eius pœnitentia piè confido, cum Deo coniunctum, ingenti lætitia perfundendum, & Deo, atque eius Vicario de ea re gratias acturum. Cur enim non gauderet, ſi cerneret, opus illud exuri, cuius ipſum iam antea pœnituerat: quod multis cauſſa ſempiterni exitij eſſe poſſet; ob quod denique vix ipſe gehennæ ignem effugiſſet? Cognoſcimus ad extremum ex ijſdem illis locis, Aduerſarium noſtrum, vel ipſo Petrarcha teſte, ſeu potius Iudice, (Iudicem enim Aduerſarius fecit) hæreticum eſſe, atque adeò extra veram Chriſti Eccleſiam cum apoſtatis & fugitiuis contra veritatem arma gerere. Siquidem Petrarcha, vt ſuprà demonſtrauimus, in ea fide, & religione viuebat, quæ Romanam Eccleſiam, vt omnium Eccleſiarum parentem veneratur; quæ Summum Pontificem, Chriſti Vicarium, totiuſque orbis Chriſtiani patrem & Paſtorem agnoſcit, quæ reliquias, atque imagines Chriſti, & ſanctorum colit, quæ B. Virginem, & Sanctos cæteros inuocat, quæ pro defunctis orat, quæ monaſticam vitam laudat: atque hanc ſolam vnicam & veram eſſe religionem, idem Petrarcha in lib. 1. de remedijs vtriuſque fortunæ apertiſſimè docet. Aduerſarius autem, eorum ſe ſocium eſſe fatetur, qui pro Romana Eccleſia Genuenſem Synagogam, Pro Summo Pontifice, Chriſti Vicario, Lutherum, aut Caluinum, Vicarium Satanæ, colunt: orare pro defunctis otioſum, Sanctos inuocare impium credunt; Sanctorum reliquias, atque imagines, tantum abeſt, vt venerentur, vt etiam illas, in flumina, iſtas in ignem abijciant: Monaſticam verò tanto proſequuntur odio, vt potius lupanaria, quàm monaſteria tolerare poſſe videantur. Quare, nulla dubitatio remanet, quin Petrarcha iudice, inter hoſtes veræ fidei numerandus ſit nobilis ille iuuenis, qui ad Petrarchæ; quaſi egre-

gij cuiuſdam prophetæ, in grauiſſima cauſſa religionis iudicium prouocauit.

CAPVT XXII.

Reſponſio ad ea, quæ ex Ioanne Bocacio adferuntur.

VNus reſtat Bocacius ex ternario illo teſtium numero, omni exceptione maiorum, ex quibus vulgo Italorum, Summum Pontificem, Antichriſtum eſſe, perſuadere voluit aduerſarius. Sed quàm ingenioſè & argutè Bocacius fabulas texit; tam imperitè atque ineptè iuuenis noſter argumenta concinnat; Producit enim in medium ex Bocacij fabulis pauca quædam loca, in quibus vitia clericorum, & monachorum attinguntur. Sed ex ijs non ſequi, vt propterea falſa religionis, fideique doctrina habenda ſit (vt Aduerſarius vellet) ipſe idem Bocacius docet. Nam in ſecunda fabula, quam imprudenter aduerſarius præter cæteras elegit, vt eam nobis obijceret: ſcribit quidem Bocacius multa, & grauia eſſe vitia Romanæ Curiæ; ſed addit, hoc ipſum manifeſtum argumentum eſſe veritatis fidei, ac religionis, quæ Romæ colitur. Cum enim non ſolùm Pagani, & hæretici illam oppugnent; ſed etiam ipſi, qui eam profitentur, ac docent, moribus peruerſis deſtruere, vt ipſe quidem loquitur, atque ad nihilum redigere moliantur, & ea tamen ſemper vigeat, ac floreat, quis ambigere poſſit, quin ea ſit opus Dei, & non humano conſilio, prudentiâ, viribus, Romanam religionem conſiſtere? ſed eius, qui dixit; *Super hanc petram ædificabo Eccleſiam meam: & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam*? In prima quoque fabula, iure Bocacius à Catholicis reprehenditur, quod ſacramentum Confeſſionis, atque extremæ vnctionis, fabulæ fundamentum fecerit: ceterum, in illa ipſa fabula ſatis oſtẽdit, nil ſibi commune fuiſſe cum nouatoribus iſtis, qui præter baptiſmum & Euchariſtiã nulla alia ſacramenta recipiunt. Siquidem ipſe cum

P 3 honore

honore de Sacramento Confeſſionis, & vnctionis extremæ, necnon de religioſo illo Sacerdote, quem vt miniſtrum Sacramentorum illorum introducit, ſemper loquitur & in extrema fabula perditum illum execratur ac damnat, qui ſancto viro, Sacerdoti ſuo impoſuit, & ad ſacroſancta illa myſteria planè indignus acceſſit. Neque verò in cæteris fabulis ſui diſſimilis fuit. Etſi enim paſſim monachorum ac ſanctimonialium vitia ſub occaſione fabularum carpat; non tamen inde colligit, quod aduerſarius facit, Monaſticen ipſam vniuersè eſſe damnandam; ſed contrà potius eos reprehendit, qui ſanctimoniam ac decorem Religioſorum, malè viuendo obſcurant. Quorſum igitur, inquies, Pontificum iuſſu hæ fabulæ ita corriguntur; vt vbique nomina ſacerdotum, monachorum, ſanctimonialium, aut deleantur, aut in alia commutentur? Cauſſa eſt in promptu: neſcit enim vulgus, cuius manibus vulgares eiuſmodi libri teruntur aſſiduè, vitium à perſona, & mores à dignitate ſecernere. Si ſacerdotes ac monachos flagitiorum, ac ſcelerum argui videat, facilè ſacerdotium ipſum ac monachatum contemnit: neque cogitat, quod paucorum eſt, non eſſe omnibus tribuendum; neque ordinis ſanctitatē perſonarum vitijs inquinari: nec pauci ſunt, qui ſacerdotum vitia libentiùs multò, quàm virtutes imitari velint. quin etiam licere ſibi credunt, quod ſacerdotes, ſiue rectè, ſiue perperam agunt. Quanti autem facienda ſit ſacerdotum bona exiſtimatio, vel ex vno illo Imperatoris Conſtantini facto, ab omnibus ſcriptoribus mirificè laudato, colligi poteſt. quod ego, quia ad rem noſtram non parùm facere videtur, Thedoreti verbis referam Lib. 1. hiſtor. cap. 11. *Erant*, inquit, *quidam calumniandi ſtudio flagrantes; qui quoſdam Epiſcopos accuſabant, & criminationis libellos Imperatori offerebant. Ille iſtis ante concordiam conſtitutam acceptis, primum cùm eos vinculo conſtrinxiſſet, annuloque ſuo obſignaſſet, ſeruari iuſſit. Deinde, cùm concordiam inter eos conciliaſſet, libellos in medium adductos, illis ipſis præſentibus, igne abſumendos curauit; iureiurando adiecto, ſe ne verbum quidem in illis ſcriptum perlegiſſe: Nam ſacerdotum, inquit, vitia non ſunt populo ape-*

aperienda; ne ille inde cauſſa offendiculi arrepta licenter peccare aggrediatur. Quinetiam cum hoc quoque adieciſſe memorat: Si ſuis oculis Epiſcopum alienæ vxori ſtuprum inferre fortè videret, facinus illud nefandum ſuo paludamento ſe obtecturum, ne facinoris aſpectus, eos, qui idē ipſum cernerent, vlla ex parte læderet. Hæc Theodoretus. Sanctus autem Cyprianus longiùs etiā progreſſus ſcribit, Chriſtum ipſum, & Apoſtolos eius, de ſacerdotibus Aaronicis, licèt iam ſacrilegi, atque impij eſſent: tamen ob ipſum, quamuis inane nomen & vmbram quandam ſacerdotij, honorificè eſſe loquutos. Quod ſi vera crimina Sacerdotum populo aperienda non ſunt, & verenda Patrum non cum maledicto Cham detegenda, ſed potius cum optimis eius fratribus contegenda; quis ferat eos, qui oblectandi gratiâ, falſa crimina affingunt; aut fabuloſis narrationibus in contemptum eos adducunt? Poteram hoc loco multa quoque ex libris Ioannis Bocacij adferre, ex quibus intelligeret Iuuenis noſter in cauſſa religionis ſe cum cæteris Caluiniſtis, ab hoc etiam auctore damnari. Nam & in libro, qui inſcribitur, *Corbaccio*, & in altero, qui dicitur, *Filocopo*, multa Bocacius de inuocatione B. Mariæ, de laude virginitatis, de libero arbitrio, de igne purgatorio, de precibus pro defunctis, de ſacrificio Miſſæ, planè Catholicè ſcribit. Sed nolui tam multa Italica verba huic noſtro Latino opuſculo inſerere, neque tam ſæpe de rebus iiſdem verba facere.

CAPVT XXIII.

IAm verò, quoniam aduerſarius tribus teſtibus probare conatus eſt, plurima eſſe vitia Catholicorum, vt videlicet inde colligeret, Catholicam Eccleſiam in Antichriſti regnum eſſe conuerſam; non debet moleſtè ferre, ſi nos etiam viciſſim tribus alijs teſtibus, quos reijcere nullo modo poſſit, ei probemus, deteriores eſſe Lutheranorum mores, quàm vnquam fuerint Catholicorum. An autem inde efficere velit, Lutheranorum

ſectas ad regnum Antichriſti pertinere, liberum illi permitto: nos enim eiuſmodi argumentis non egemus, vt certo certius eorum conuenticula, ſatanæ Synagogas, & eorum multitudines, agmina quædam, Antichriſtum præcurrentia eſſe credamus. Primus teſtis Lutherus ſit, quem aduerſarius nuncium Dei à Dante prædictum appellare non erubuit, is enim in Poſtilla ſuper Euangelium Dominicæ primæ Aduentus ita loquitur; *Mundus indies ſit deterior; ſunt nunc homines magis vindictæ cupidi, magis auari, magis ab omni miſericordia remoti, magis immodeſti, & indiſciplinati, multòque deteriores, quàm fuerint in Papatu.* Hæc ille, qui nihil ferè aliud verè ſcripſit in tot libris ſuis. Alter teſtis Iacobus Andreæ Smidelinus eſſe poterit, qui adhuc viuit, & primas tenet inter Lutheranos, adeò vt eorum Papa non malè à quibuſdam nominetur, is in concione 4. ſuper caput. 21. Lucæ, ſic habet: *Vt totus mundus agnoſcat eos* (Lutheranos videlicet, nam de his loquitur) *non eſſe Papiſtas, nec bonis operibus quidquam fidere; illorum operum nullum exercent penitus, ieiunij loco, commeſſationibus, & perpotationibus noctes, dieque vacant: vbi pauperibus benignè facere oportebat, eos deglubunt, & excoriant: precationes vertunt in iuramenta, blaſphemias, & diuini nominis execrationes, idque tam perditè, vt Chriſtus ne ab ipſis quidem Turcis hodie tantopere blaſphemetur. Demũ, pro humilitate regnat paßim ſuperbia, faſtus, elatio, atq; hoc vniuerſum vitæ genus ab illis Euangelicum dicitur inſtitutũ.* Hęc ille, de quo ſanè illud Apoſtoli vſurpare tutò poſſumus, *teſtimonium hoc verum eſt.* Sed accedat etiam teſtis tertius, Eraſmus Roterodamus, qui res eorum optimè nouerat, & ab ipſis maximi fieri ſolet. Is in Epiſtola ad Vulturium Neocomum: *Circumſpice*, inquit, *populum iſtum Euangelicum, & obſerua, num minus illic indulgeatur luxui, libidini, & pecuniæ, quàm faciant ij, quos deteſtamini? Profer mihi, quem iſtud Euangelium ex commeſſatore ſobrium, ex feroci manſuetum, ex rapaci liberalem, ex maledico benedicum, ex impudico reddiderit verecundum. Ego tibi multos oſtendam, qui facti ſunt ſeipſis deteriores.* Hæc Eraſmus, qui non carmina fabuloſa, ſed narrationem ſeriam & veriſſimam in ea Epiſtola de moribus pſeudoeuangelicorum,

de quorum numero aduerſarius noſter ſe eſſe gloriatur, inſtituit.

CAPVT XXIIII.

Reſponſio ad ea quæ aduerſarius in Satyris ſuis Pontifici Maximo petulanter obiecit.

Reſtat pars vltima anonymi libelli, quæ Satyras quinquaginta & vnam Italicis rithmis comprehendit. Eas ego diligenter excutiens, reperi partem earum maximam conſumi, tum in repetitione eorum, quæ ſuprà ex Dante & Petrarcha dicta fuerant; tum in congerendis in Pontificem Maximum conuicijs, & maledictis, vix autem ſuccum aliquem argumentorum, aut certè ſententiarum, quæ aliquam argumenti ſpeciem præ ſe ferrent, iterum atque iterum premendo exprimere potui, quicquid autem illud ſit, quàm breuiſſimè refutabo, licèt alioqui carmen tam impolitum & ſordidum, contemni ſine vlla auctoris iniuria potuiſſet.

Satyrâ primâ & quartâ, & alijs nonnullis, Chriſtum caput Eccleſiæ eſſe dicit, atq; inde efficit, ſummum Pontificem, caput Eccleſiæ eſſe non poſſe: niſi monſtrum aliquod biceps Chriſti Eccleſiam faciamus. Sed hoc argumentum tam ſæpe iam eſt à Catholicis refutatum, vt mirum ſit, cur non pudeat aduerſarios tam putidæ repetitionis. Chriſtum igitur caput eſſe Eccleſiæ vniuerſæ libentiſſimè confitemur, neque vllum hominem, ac ne Angelum quidem illi æquamus, quod eſſet propriè duo capita in Eccleſiæ corpore conſtituere, at quin ſub Chriſto ſummo capite, Vicarius eius in terris, caput, vt ſic dicam, miniſteriale, nô principale, rectè nominetur, negari nullo modo poteſt. Siquidem, vt in Republica temporali caput omnium principale, Rex eſt, ſub Rege deinde capita ſunt prouinciarum ij, qui dicuntur Proreges, & ſub Proregibus capita ſunt vrbium ſingularum certi quidam Prætores, & ſub Prætoribus quælibet familia

ſuum habet caput, ipſum videlicet patremfamilias. Et in exercitu caput eſt omnium militum Imperator; ſub Imperatore legati capita ſunt legionum; ſub legatis, Tribuni; ſub Tribunis, Centuriones; ſub illis, Decani ſuo quodam modo capita dicuntur, & ſunt; nec tamen aut regnum, aut exercitum ob tot capitum multitudinem monſtrum videri vllus vnquam ſcripſit: ita quoque in Eccleſia Dei, ſummum caput omnium hominum & Angelorum Chriſtus eſt: ſub Chriſto in terris caput omnium Chriſtianorum eſt Pontifex Maximus: ſub illo Epiſcopi; ſub Epiſcopis Parochi, capita ſunt Chriſtianæ multitudinis. Et quamuis plurima veterum Patrum teſtimonia huc adferri poſſent, duo tamen, vnus Græcus, alter Latinus hoc loco ſufficient. S. Ioannes Chryſoſtomus, homil. 55. in Matth. *Deus*, inquit, *concedere ſolus poteſt, vt Eccleſia tot tantisque fluctibus irruentibus immobilis maneat; cuius paſtor & caput, homo piſcator, atque ignobilis*. S. Hieronymus lib. 1. in Iouinianum; *Inter duodecim*, inquit, *vnus eligitur, vt capite conſtituto, ſchiſmatis tolleretur occaſio.*

Satyra 3. Pontifices arguit, quòd ſe Chriſti ſucceſſores eſſe glorientur, cùm Chriſtus non ſucceſſores, ſed miniſtros, Apoſtolos fecerit. At hoc mendacium, niſi fortè licentiâ poëticâ, ſiue potius hæreticâ, excuſari nō poteſt. Siquidem Summi Pontifices, cùm & ipſi ſe Vicarios Chriſti nominent, & ab alijs paſſim hoc nomine deſignentur, certè non ſucceſſores, ſed miniſtros Chriſti ſe faciunt: Nam ſucceſſores morientibus, Vicarij viuentibus dantur: & ſucceſſores pares ſunt ijs, quibus ſuccedunt: Vicarij verò multo inferiores, ac planè miniſtri habentur eorum, quorum vices interim gerunt. Sed noſter Poeta, furore illo poetico in phreneſim actus quid inter Vicarium, & ſucceſſores diſcriminis eſſet, videre non potuit.

Satyra ſexta ſatis pulchrè ſibi demonſtrare viſus eſt, non eſſe hæreticos, qui Romanam veram Eccleſiam eſſe non credunt; quod in ſymbolo Apoſtolico Catholicam; id eſt, vniuerſalem Eccleſiam confiteamur, Romana autem particularis ſit, nec ſine detrimento cæterarū vni-

vniuerſalis appellari queat. Sed nõ mirum eſt, ſi neſciat Satyricus iſte Poeta, de quibus loquatur, neque de quibus affirmet, vt Apoſtolus Paullus de ſimilibus hominibus loquitur 1. Tim. 1. cùm maiorem operam in fabulis Bocacij, quàm in Theologis legendis, & meditandis poſuerit. Neq; enim Eccleſiam vniuerſalem, Romanam dicimus, quod in ſola vrbe Roma, Chriſti Eccleſia ſit; ſed quod Eccleſia toto orbe diffuſa cum Romana, vt cũ ſua matre, magiſtra, radice, fonte conſentiat: quodque vt S. loquitur Cyprianus lib. de vnitate Eccleſiæ, cæteræ à Romana diuiſæ, nihil ſint aliud, *niſi rami à radice diuulſi; riuuli à fonte præciſi, radij à ſolari corpore ſeparati.* Ad hanc enim Eccleſiam, vt vetuſtiſſimus Irenæus ſcriptum reliquit, lib. 3. cap. 3. propter potentiorem principalitatem, oportet omnem conuenire Eccleſiam: hoc eſt, omnes, qui ſunt vndique fideles. Itaque, quicunque in ſymbolo vnam Catholicam Eccleſiam confitentur, ij nec verè vnam, nec verè Catholicam tenent, niſi radicem & matricem Catholicæ Eccleſiæ, quæ ſola Romana eſt, (vt eam Cyprianus vocat lib. 4 Epiſt. 8.) agnoſcant.

Satyra 11. & 12. audacter mentitur, ab Apoſtolo Paullo Romanum Pontificem Antichriſtum eſſe nominatũ. At nos in quatuordecim, quæ extant, Epiſtolis Paullinis, tale teſtimonium non habemus. Fingat ipſe, ſi ita videtur, pro ea licentia quidlibet audendi, quàm pictoribus, atque poetis Horatius tribuit, Epiſtolam quintam decimam. Legimus quidem in Apoſtolo 2. Theſſal. 2. futurum aliquando hominem quendam peccati, qui ſeſe efferet ſuper omne, quod dicitur Deus: at hunc Romanum Pontificem eſſe, non Apoſtolus Paullus, ſed apoſtata Lutherus ſcriptum reliquit. Lutherum autem & quotquot eum ſequuntur, hac in re eſſe mentitos, ſatis apertè initiò demonſtrauimus. Tantum enim abeſt, vt Romanus Pontifex ſeſe efferat ſuper omne, quod dicitur Deus; vt ſe non ſolùm Chriſti famulum, ſed etiam ſeruum ſeruorum Dei libenter appellet.

Satyra 33. Hoc ipſum nomen, ſerui ſeruorum, exagitat; miratur enim quo pacto iſta cohæreant, vt qui ſeruus

uus ſeruorum dicitur, Regibus etiam imperare velit. Sed (vt magis Poëta miretur) addo ego, non tantum poſſe fieri, vt ſeruus ſeruorum, Regibus imperet, ſed etiam vt imperando ſeruiat, & imperet ſeruiẽdo: neque enim omnes, qui ſeruiunt, obedire eos neceſſe eſt. Seruiunt ſiquidem alij obediendo, vt mancipia, alij iubendo, vt Magiſtratus: Magiſtratus enim populo ſeruit, ſi legitimus, non tyrannicus ſit. Quare B. Paullus 2. Cor. 4 ſeruum ſe Corinthiorum vocat. & 1. Cor. 4. ijſdem Corinthijs ita minatur, vt dicat: *Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in ſpiritu manſuetudinis?* Et cùm omnes præpoſitos Eccleſiarum ſeruos eſſe, docuiſſet loco antè notato (2. Corin. 4.) ait tamen Hebr. 13. ad filios Eccleſiarum: *Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis.* Sic igitur Summus Pontifex, ſeruus omnium ſeruorum Dei verè dicitur, & eſt, quod omnibus Chriſtianis, vt communis omnium Paſtor, & Doctor, monendo, dirigendo, impetrando, caſtigando etiam & corrigendo, ſeruiat. Nam etiam Chriſtus, cuius ille Vicarius eſt, miniſter fuit circuncisionis, Apoſtolo teſte, nec miniſtrari venerat, ſed miniſtrare, & tamen docebat, imperabat, è templo negotiantes eijciebat, & ſe adorari, ſibique à populis ſupplicari patiebatur.

Satyra 20. Non poſſe dici Eccleſiæ fundamentum, Apoſtolum Petrum, ex eo colligit, quod B. Paullus ait 1. Cor. 3. non poſſe poni fundamentum aliud præter id, quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Sed loquitur Apoſtolus de primario Eccleſiæ fundamento, quod à nullo alio pendeat, quod etiam Epheſ. 2. ſummum angularem lapidem nominauit. Quod ſi poſt Chriſtum non eſſet etiam Petrus Eccleſiæ fundamentum, cur eum quæſo Dominus in Euangelio, *Cepham*, id eſt, petram appellaret? & de petra eadem dixiſſet. *Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam?* Neque enim Petri nomen à petra dicitur, vt aduerſarius credit; ſed eſt ipſum petræ vocabulum, cum maſculina terminatione, vt commodius auribus accideret. Dominus enim, qui hoc nomen Simoni impoſuit, Syriacè, *Cepham* dixit: Cephas autem Syriacè,

non

non petreum, vel petrinum, ſed petram ſignificat; vt etiam Græcum nomen πέτρος: Idque etiam Patres omnes vna voce confeſſi ſunt. Origines hom. 5. in Exodum: *Vide*, inquit, *magno illi Eccleſiæ fundamento & petræ ſolidiſſimæ, ſuper quam Chriſtus fundauit Eccleſiam, quod dicatur à Domino: Modicæ fidei, quare dubitaſti?* Tertull. in lib. de præſcript. aduerſus hæreticos: *Latuit*, inquit, *aliquid Petrum ædificandæ Eccleſiæ petram dictum?* Sanctus Cyprianus in Epiſt. ad Quirinum: *Petrum Dominus primùm elegit, & ſuper eum ædificauit Eccleſiam.* Sanctus Hilarius in comment. ad cap. 16. Matth. *O in nuncupatione noui nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaque ædificatione illius petra, quæ Inferorum leges diſſolueret. O beatus cæli Ianitor.* Sanctus Gregorius Nazianzenus in orat. de moderatione in diſputationibus ſeruanda: *Petrus*, inquit, *petra vocatur.* Sanctus Epiphanius in Ancorato: *Dominus*, inquit, *conſtituit Petrum Apoſtolum, petram firmam, ſupra quam Eccleſia Dei ædificata eſt.* Sanctus Ambroſius in hymno, qui tota Eccleſia celeberrimus eſt: *Hoc ipſa*, inquit, *petra Eccleſiæ, canente culpam diluit.* Sanctus Hieronymus in comment. ad cap. 16. Matth. *Secundum metaphoram*, inquit, *petræ rectè dicitur ei, ædificabo Eccleſiam meam ſuper te.* Sanctus Ioannes Chryſoſtomus hom. 55. in Matth. *Tu es*, inquit, *Petrus, & ego ſuper te ædificabo Eccleſiam meam.* Sanctus Auguſtinus in Pſalmo contra partem Donati: *Numerate*, inquit, *Sacerdotes, vel ab ipſa ſede Petri, ipſa eſt Petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ.* Sanctus Cyrillus lib. 2. in Ioannem capite 2. *Nec Simon*, inquit, *fore iam nomen illi, ſed Petrus, prædicit; vocabulo ipſo commodè ſignificans, quod in eo tanquam in petra, lapideque firmiſſimo, ſuam eſſet ædificaturus Eccleſiam.* Sanctus Paullinus in Epiſt. 4. ad Seuerum: *Petra*, inquit, *eſt Chriſtus, ſed etiam diſcipulo ſuo huius vocabuli gratiam nō negauit, cui ait; ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam.* Theophilactus in Comment. ad cap. 22. Lucæ, Chriſtum inducit ita loquentem ad Petrum: *Poſt me, Eccleſiæ petra es, & fundamentum.* In quam ſententiam ſic etiam Euthymius ſcribit in comment. ad cap. 26. Matth. *Te ponam fundamentum credentium, ædificabo ſuper te Eccleſiam meam.* Sed ſtultus videar fortaſ-

ſo,

ſe, & ab iſtis ipſis Patribus meritò reprehendar, quod tam graues auctores leuiſſimæ Satyræ obijciendos putauerim. Veniam igitur ad poſtremam criminationem, & Apologiæ finem imponam.

Satyra 2.9.14.35. vitio vertit Sixto V. & Pio etiam V. humilitatem generis, & quod ex clauſtris Monaſteriorum ad Pontificatum adſcenderint. In qua re ſatis prodit, ſe cuiuſdam quinti Euangelij diſcipulum, ac ſectatorem eſſe. non placent illi videlicet Euangelia quatuor, Matthæi, Marci, Lucæ, & Ioannis, in quibus ab ipſo Chriſto ad ſummas Eccleſiæ dignitates, lectos videmus humiles piſcatores, ex Bethſaida viculo Galileæ. Non ſapit illi, quod Apoſtolus ait: *Videte vocationem veſtram, fratres; quia non multi ſapientes ſecundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles: ſed quæ ſtulta ſunt mundi, elegit Deus, vt confundat ſapientes; & infirma mundi elegit Deus, vt confundat fortia, & ignobilia mundi, & contemptibilia elegit Deus, & ea quæ non ſunt, vt ea quæ ſunt, deſtrueret.* Non probat aduerſarius conſilium Dei, qui regem ſecundum cor ſuum, in paſcuis quæſiuit, & inuenit, & ſuſtulit eum de gregibus ouium, & de poſt fœtantes accepit eum paſcere Iacob ſeruum ſuum, & Iſrael hæreditatem ſuam. Credo etiam, Moyſem contemnet, qui ad Principatum à Deo vocatus eſt non ex aula Pharaonis, ſed ex deſerto, vbi ſoceri ſui gregem paſcebat. Ac ne ſapientes quidem mundi huius aduerſarius audiret, qui glorioſius eſſe ducebant, poſteris ſuis facem prætuliſſe, quàm ſplendorem à maioribus accepiſſe: & virtutis ac ſapientiæ laude, quàm generis nobilitate, aut maiorum commendatione viam ſibi ad ſummos honores patefeciſſe. Quæ cùm ita ſint, aut ſolus aduerſarius noſter ſapit, & ſapientes omnes, ac ipſe etiam Deus, & Chriſtus, & Apoſtoli deſipiunt: aut, quod eſt veriſſimũ, ſic ipſe vnus deſipit, vt id vituperet, quod ſummâ laude dignum erat. Quod verò attinet ad Monaſterium; quis neſcit, optimos, ſapientiſſimoſque Pontifices, atque Eccleſiæ Catholicæ vtiliſſimos, ex Monaſterijs ad Summi Pontificatus faſtigium omnibus ætatibus fuiſſe promotos? Monachus certè fuerat S. Dionyſius;

qui

qui viceſimus ſextus à B. Petro, & omnium conſenſu doctiſſimus, & optimus, magna cum laude Eccleſiæ præfuit. Monachus fuerat S. Gregorius, qui ob doctrinæ & pietatis excellentiam, ac rerum geſtarum magnitudinem, Magni cognomen inuenit. Monachus fuerat inſignis ille Agatho, qui ſextam Synodum Oecumenicam magno ſuo labore ac diligentiâ congregauit; & doctrinâ ac miraculis claruit. Nec minor in Adeodato Pontifice, & Monacho, qui Agathonem præceſſerat, innocentia vitæ, morumque integritas fuit. Monachi fuerant Stephanus IV. Paſchalis I. Ioannes IX. laudatiſſimi Pontifices. Monachus fuerat Gregorius VII. qui, velint nolint hæretici, inter optimos, ſapientiſſimos, conſtantiſſimos, ſanctiſſimoſque Pontifices ſemper eſt numeratus, tametſi enim concubinarij & ſimoniaci, quos ille ſummo ſtudio proſequebatur, multas in eum criminationes confingerent: tamen *ſigna & prodigia* (vt loquitur Lambertus Scaphnaburgenſis in hiſtoria rerum Germanorum, qui eo tempore vixit, & ſcripſit, & Germanus, non Italus fuit) *quæ per orationes Gregorij Papæ frequenter fiebãt, & zelus eius feruentiſſimus pro Deo, & eccleſiaſticis rebus, ſatis eum contra venenatas detractorum linguas communiebant.* Monachi fuerant Victor III. Vrbanus II. & Paſchalis II. qui ordine poſt Gregorium VII. in Apoſtolica Sede conſtituti, ſcriptorum omnium conſenſu, vitæ ſanctitate & rebus geſtis claruerunt. Monachus fuerat Eugenius III. qui ob egregiam ſanctitatis famam ad Pontificatum aſſumptus, in ſummo illo faſtigio moderationem priſtinam retinens, miraculis & viuus & mortuus floruit. Monachus fuerat Adrianus IV. qui cùm doctiſſimus & optimus haberetur, ab Eugenio III. Cardinalis creatus, & in Noruegiam miſſus, eam Prouinciam Chriſto ſuis laboribus acquiſiuit, ac deinde Pontifex factus, laude conſtantiæ & magnitudinis animi inſignis fuit. Monachi fuerant Innocentius V. ex Ordine Prædicatorum, ac non diu pòſt Nicolaus IV. ex Ordine Minorum. quos vno ore hiſtoriæ omnes, optimos probatiſſimoſq; Pontifices fuiſſe teſtantur, ac vt Benedictum XI. Vrbanũ V. & alios

& alios laudatos Pontifices prætermittam, Monachus fuerat ſanctus Petrus Moronus, qui Celeſtinus V. in ſummo Pontificatu appellatus eſt, cuius quidem ea fuit apud Deum deuotio, ac fides; vt miraculis maximis claruerit; ea rerum humanarum deſpicientia, & ſolitudinis ac diuinæ contemplationis amor, vt ipſo ſe Pontificatu ſponte abdicauerit.

Neque verò ſolùm in ordine ſummorum Pontificum ex Monaſterijs viros clariſſimos inuenire licet, ſed etiã in ordine Præſulum cæterorum. Siquidem S. Gregorius Nazianzenus, S. Baſilius Magnus, S. Martinus Turonenſis, S. Auguſtinus clariſſimum lumen Eccleſiæ. S. Paullinus Nolanus, Seuerus Sulpitius, S. Anſelmus, alijq́ue innumerabiles viri doctiſſimi & omni virtutum laude celeberrimi, ex Monaſterijs ad Epiſcopatum aſſumpti fuerunt. Deſinat igitur aduerſarius, niſi planè ſtultus haberi velit, in ſummis Pontificibus, Sixto, Pioq́; id reprehendere, quod in tam multis alijs cogitur laudare. Et quoniam omnis aduerſarij conatus, vt etiam cæterorum Caluiniſtarum, eo potiſſimum ſpectat, vt ſedis Apoſtolicæ auctoritatem & dignitatem imminuant, S. Leonis Magni, viri ſapientiſſimi, atque optimis verbis Apologiam claudam. *Quiſquis huic Sedi Principatum æſtimat denegandum, illius quidem nullo modo poteſt minuere dignitatem, ſed inflato ſpiritu ſuperbiæ ſuæ, ſemetipſum in Inferno demergit.*

FINIS.

APPENDIX AD TRACTATVM DE CVLTV IMA-GINVM.

IN QVA CONTINETVR RE-FVTATIO LIBELLI, QVI FAL-SO SYNODVS PARI-ſienſis inſcribitur.

ANNO 1596. *prodijt Francofurti nouus libellus cum hoc titulo*, Synodus Pariſienſis de imaginibus an. Chriſti DCCCXXIV. ex vetuſtiſſimo codice deſcripta, & nunc primùm in lucem edita *Hoc autem præſenti anno, cum mihi is libellus ab amico oſtenſus eſſet, animaduerti continuò, nec verè Synodum eſſe, nec ſcriptum luce dignum. Quare ne fortè inſcriptio fallat incautos, operæpretium me facturum exiſtimaui, ſi libellum breuiſſimè confutarem.*

CAPVT PRIMVM.

PRincipiò igitur non eſſe Synodum vllam Pariſienſem, quæ hoc libello contineatur, argumento eſſe poteſt, quod nulla in eo conſpiciantur Decreta, nulli Canones: nulla extet Epiſcoporum ſubſcriptio, nulla Synodi mentio. Sed & ipſe libellus apertè redarguit ſui tituli vanitatem. Sic enim legimus pag. 126. *Nos non Synodum congregando, ſed quemadmodum à vobis poſtulauimus, licentiamque agendi percepimus, vnà cum familiaribus noſtris, filijs veſtris, quantum pro multiplicibus Regni diuerſis occupationibus impediti, per interualla potuimus, conſiderare ſtuduimus, quid Almitati veſtræ de tanta neceſſitate ſignificare potuiſſemus.*

Ac vt verborum iſtorum ſententia intelligatur, totius libelli argumentum exponemus. Scripſit Michael Balbus Imperator Græcus ad Ludouicum Pium Imperatorem Latinum, Epiſtolam benè longam, in qua, poſt alia multa, ſignificauit Eccleſiam propter imagines Chriſti & ſanctorum in duas partes eſſe diuiſam, cum alij adorandas, alij non adorandas eſſe contenderent .& ſimul petijt, vt Ludouicus in Occidente operam daret, vt ſublato ſuperſtitioſo cultu imaginum, Eccleſia pacem & vnionem recuperaret.

Ludouicus his litteris acceptis, à Summo Pontifice facultatem obtinuit conuocandi viros aliquot doctos, qui veterum Patrum teſtimonia de cultu imaginum diligenter colligerent. Quo facto ſcribi iuſſit Epiſtolam, quam nomine Summi Pontificis, ipſo conſentiente Pontifice, cui primum oſtendenda erat, ad Michaëlem Imperatorem dirigere cogitabat. Denique tum Epiſtolam prædictam, tum aliam à ſe ad ipſum Pontificem, qui Eugenius dicebatur, proprio ſcriptam per duos Epiſcopos miſit.

Hæc igitur quinque in libello nuper edito continentur; primùm, Epiſtola Michaëlis Balbi ad Ludouicum Pium, Caroli Magni filium: ſecundò, collecta teſtimonia ex veteribus Patribus, quibus probatur, imagines, neque frangendas eſſe, vt volebant Iconomachi, neque colendas, vt Synodus Nicæna II. ſtatuerat: Tertiò, Epiſtola Summi Pontificis nomine ſcripta à Francis Doctoribus ad Michaëlem Imperatorem, qua docetur, imagines neque iniuria afficiendas eſſe, neque etiam adorandas. Quartò, Epiſtola Ludouici Imperatoris ad Eugeniũ Pontificem eius nominis ſecundum, qua eum hortatur ad legationem in Græciam mittendam, & Eccleſiam pacificandam. Quintò, Epiſtola eiuſdem Ludouici ad Hieremiam, & Ionam Epiſcopos, quos Romam ad Summum Pontificem mittit, eoſque inſtruit, quemadmodum prudenter cum Pontifice ſe gerere debeant, vt eum ad ſuam ſententiam pertrahant.

Ex his promptum erit intelligere, fucum facere voluiſſe

luiſſe eos, qui hunc libellum ſpecioſo nomine Synodi Pariſienſis ornare voluerunt; qui quidem cauſſam Iconomachorum iuuare, & Catholicæ fidei detrimentum aliquod adferre conati ſunt; ſed, Deo iuuante, mox efficiemus, vt oleum & operam ſe perdidiſſe, doleant.

CAPVT SECVNDVM.

NAm vt ad Epiſtolam Michaëlis, quæ primam partem libelli occupat, veniamus: ea quidem plena videtur religioſi ſtudij, vt ſi quis aliundè, quis iſte Michaël fuerit, ignoret, arbitretur eum vnum ex optimis, & Chriſtianiſſimis Principibus fuiſſe.

Sed extant annales publici Ioannis *Zonaræ*, Georgij Cedreni, & aliorum, qui res geſtas Græcorum Principum litteris mandauerunt. Ex his cognoſcere licet, Michaëlem non ſolùm cognomine, ſed etiam re ipſa Balbum, virum fuiſſe impium & ſceleſtiſſimum, quippe qui magis Hebraicæ ſuperſtitioni, quàm Chriſtianæ religioni addictus eſſet: qui Reſurrectionem carnis pernegaret, & ob id Prophetas, & Apoſtolos, qui eam prædicauerant, irrideret: qui fornicationem licitam eſſe diceret, & ſacrum cœlibatum adeò contemneret, vt è monaſterio ſanctimonialem iam Deo ſacram ſibi coniugem deligeret: qui ſeptimam Synodum Oecumenicam, atque ab Adriano Pontifice maximo approbatam reſpueret: qui ſacras imagines nullo honore dignas arbitraretur: qui Iconomachis impensè faueret, & Conſtantinum Copronymum Iconomachorum Principem ſibi præter cæteros imitandum proponeret: qui Sanctũ Euthimium, Sanctumque Methodium, alioſque pios veritatis defenſores vel exilio, vel carcere, vel morte mulctaret.

Hic igitur eſt ille Michael, qui ouinam pellem indutus, cùm eſſet re vera Lupus rapax, quaſi fidei zelo accenſus nihil aliud optare ſe fingit, niſi Eccleſiæ reformationem & pacem, ſed quemadmodum in illa ipſa Epiſtola deplorat necē Leonis Imperatoris, cui proxi-

mè ipſe ſucceſſit, quem dicit ab improbis quibuſdam coniuratione facta miſerè necatum; cùm ſatis apertè conſtet ex auctoribus ſupra citatis, ipſum eundem Michaelem conſpirationis Principem fuiſſe: ſic etiam piè queri videtur, Eccleſiam ob diſſenſiones de cultu imaginum eſſe diuiſam; cùm ipſe potiſſimum diſſenſionis, & diuiſionis auctor eſſet, qui Synodum Generalem, quæ diſſenſiones ſuſtulerat, reieciſſet, & Iconomachiam propagare ſtuderet: & non contentus diſſenſionibus Orientalibus, in Occidente quoque diſſenſiones ſerere, ac propagare ſatageret.

Quod verò in extrema Epiſtola Catholicos reprehendit, quod viuificam crucem deſpiciant, quod imagines vt Deos quoſdam adorent, quod eis ſacrificia offerant, quod ab eis neſcio quo artificio de ſacro fonte ſuſcipi, & ſacram communionem percipere velint, denique quod alias id genus ſuperſtitiones vel ineptias in cultu ſacrarum imaginum oſtendant, meræ calumniæ, atque impoſturæ ſunt. neque mirabitur eiuſmodi mendacia Græcum Imperatorem in ſua Epiſtola ad Latinos longe poſitos ſcribere potuiſſe, qui cogitare voluerit, quàm craſſa, & quàm incredibilia mendacia noſtri temporis hæretici de Catholicis in vicinis locis degentibus fingant.

Sed ex Concilio Nicæno ſecundo verè legitimo, & Oecumenico, velit nolit Michael Balbus, illis ipſis temporibus celebrato, luce ſolis clarius effici poteſt, illa eſſe commenta fraudeſque hæreticorum. Docuit enim Concilium illud, cui Catholici omnes aſſentiebantur, imaginibus ſacris deberi quidem ſuam venerationem, ſed non maiorem quàm viuificæ Cruci, neque illis vllo modo ſacrificandum eſſe, neq; eas cultu latriæ, qui Deo eſt proprius, adorandas. Legatur ſynodus, & impoſturæ ſubitò euaneſcent.

Quæ cùm ita ſint, vel Franci, qui Ludouico Imperatori a conſilijs erunt, fidem habuerunt litteris Michaelis, vel non habuerunt. Si fidem habuerunt, circumuenti ſunt, atq; decepti: ſi fidem non habuerunt, abuſi ſunt

litte-

litteris illis ad permouendum Summum Pontificem, vt maiorum ſuorum acta reſcinderet, & ſynodum Nicænam ab Hadriano approbatam improbaret ipſe atque damnaret.

Sed ſiue decepti fuerint, ſiue decipere voluerint, nihil attinebat iſtum vel errorem vel iſtud ſcelus ipſorũ orbi terrarum prodere, præſertim, cùm non ſine cauſſa maiores noſtri libellos eiuſmodi, qui nihil vtilitatis, detrimenti autem plurimum adferre poterant, libenter deliteſcere paſſi ſint.

CAPVT TERTIVM.

VEnio nunc ad ea teſtimonia, quæ pauci illi viri à Ludouico Imperatore vocati, ex veterum monumentis collegiſſe ſe dicunt, multis enim nominibus viri illi peccaſſe videntur, ac primum quidem ante collectionem ſatis audacter iudicium ſibi de ſcriptis Apoſtolicis deſumpſerunt. nec ſolum de Summo Pontifice, ſed etiam de Generali ſynodo à Pontifice approbata temerè iudicarunt. In qua re longè ſuperarunt peccatum auctoris illius, qui nomine Caroli Magni librum edidit aduerſus cultum ſacrarum imaginum. Ille enim (quod etiam Patres Cõcilij Francofordienſis fecerunt) Nicænam Synodum ſecundam improbauit, quoniam celebratam fuiſſe exiſtimauit ſine conſenſu Apoſtolicæ Sedis. At conſiliarij iſti Ludouici Imperatoris, quorum ſcripta diſcutimus, fatentur Synodum pro cultu imaginum, id eſt, Nicænam ſecundam ab Hadriano Summo Pontifice coactam, & probatam, & tamen tum ipſam Synodum, tum Epiſtolam eiuſdem Hadriani ad Conſtantinum Imperatorem pro cultu imaginum, & rurſum defenſionem eiuſdem Synodi ab Hadriano ad Carolum miſſam examinare, dijudicare, reprehendere non verentur.

Hæc enim ſunt ipſorũm verba pag. 19. *Primùm Epiſtolam Domini Hadriani Papæ, quam pridem pro imaginibus erigendis Conſtantino Imperatori, & Helenæ matri eius ad eorum deprecationem in tranſmarinis partibus direxit, coram nobis legi fecimus, &*

quantum noſtræ paruitati res patuit, ſicut iuſte reprehendit illos; qui imagines ſanctorum temerario auſu in illis partibus confringere & penitus abolere præſumpſerunt: ſic indiſcretè noſcitur feciſſe, in eo quod ſuperſtitiosè eas adorari iuſſit, pro qua etiam cauſſa Synodum congregari præcepit. Et infrà pag. 21. de defenſione Nicænę Synodi ab Hadriano edita ſic loquuntur. *Per ſingula capita in illorum excuſationem reſpondere quæ voluit, non tamen quæ decuit, conatus eſt, &c.*

Ita nimirum iudicem ſuum, & totius Mundi iudicare; paſtorem omnium Chriſti ouium paſcere; & Doctorem vniuerſorum docere non erubuerunt, qua temeritate nulla maior cogitari poteſt.

CAPVT QVARTVM.

Sed fortaſſe noua aliqua, atque recondita teſtimonia repererunt, quibus freti reſiſtere in faciem Apoſtolico Præſuli non reformidarunt. Imo verò notiſſima & vulgaria, & quæ nihil ad rem faciant ſine vlla ratione, vel ordine collegerunt.

Ac, vt exempli gratia pauca diſcutiamus: primum teſtimonium ſumunt ex libro ſancti Auguſtini de hæreſibus, vbi legimus Simonem Magum iuſſiſſe imaginem ſuam, & Helenæ meretriculæ ſuæ à diſcipulis adorari. Atque hâc eſſe dicunt primam originem adorandarum imaginum. Quaſi verò, ſi de falſo cultu agatur, non ante Simonis tempora, vituli aurei ab Hebræis, & ſimulachra hominum mortuorum à Gentilibus adorata fuerint. Sed Eccleſia Catholica non diſcit cultum rerum ſacrarum ab hoſtibus ſuis. & ſi ex eo teſtimonio liceret colligere, non eſſe Chriſti, & Sanctorum imagines venerandas, licebit eadem ratione colligere, ne ipſum quidem Chriſtum vllo honore dignum eſſe, propterea ſiquidem impium erat, Simonis, & Helenæ imagines colere, quod Simon, & Helena indigniſſimi eſſent qui colerentur.

Sed ridicula plane ſunt, quæ ex Epiſtola 56. eiuſdem Auguſtini ad Dioſcorum teſtimonia deſumpſerunt. Ridicula

dicula, inquam, ſi ad id, de quo agimus referantur. Quæ namque S. Auguſtinus diſputat de imaginibus, quæ à corporibus defluentes in animum penetrant, vt per eas aliquid cernamus, vel cogitemus, ea proferunt iſti ad probandum non eſſe Chriſti & ſanctorum imagines depictas vel ſculptas, vllo modo colendas. Quæ quam bene cohæreant cum præſenti diſputatione, lectoris eſto iudicium.

Quid? quod plurima teſtimonia, quæ ſummus Pontifex Hadrianus in Epiſtola illa ſua doctiſſima pro imaginibus poſuit, iſti rurſum allegant, qui contra imagines pugnant.

Quod verò dicunt, & nonnullis etiam teſtimonijs probare nituntur, non eſſe cõſuetudinem, vel annorum numerum, aut quamlibet vetuſtatis auctoritatem præferendam veritati: tunc rectè diceretur, ſi probari poſſet, cultum, quem Eccleſia Catholica imaginibus exhibet, ex manifeſto errore, non ex certa veritate deſcendere. Sed cum de re aliqua litigatur, multum valere conſuetudinem, & venerandam eſſe antiquitatem, ne ipſi quidem negare poſſunt, quorſum enim tantopere laborarunt in euoluendis antiquitatis monumentis, ſi nullum probabile argumentum ex antiquitate peti poteſt? nonne vident, ſe hoc ſuo facto contra ſua verba pugnare? & re ipſa deſtruere, quod verbis aſtruere nitebantur? Certè ſi liberet teſtimonia S. Auguſtini, S. Baſilij, aliorumq; veterum Patrum in medium adferre, quibus ipſi ex antiquitate, vel Eccleſiæ conſuetudine probant Eccleſiaſtica dogmata, nullus finis eſſet.

Sed quod ſuperat omnem admirationem, illud eſt, quod multa teſtimonia proferunt pro adoratione Crucis. & cùm rationem reddere volunt, cur ſignum, vel lignum Crucis adorandum ſit, & imagines Chriſti non ſint adorandæ, dicunt eam eſſe cauſſam, quia Chriſtus in Cruce ſuſpenſus fuit, non in imagine: & quia per Crucem nos redemit, non per imaginem. Quod ſi refellere voluero, timeo ne nimiæ tarditatis, lectores, exiſtimare videar. Certè enim Chriſtus non in ſigno Crucis, quod

in pariete,vel in tabella,vel in fronte, vel in aëre pingimus,ſuſpenſus fuit, neque etiam in ligneis illis crucibus,quæ paſſim cernuntur,& adorantur in Eccleſijs; ſed in illa vna Cruce,cuius iſta noſtra ſigna, quæ pingimus, vel erigimus,imagines ſunt.Cum ergò liceat per aduerſarios Crucis imaginem colere, cur imaginem Crucifixi colere non licebit? & ſi iure Crucis adoramus imaginem,quia per Crucem redempti ſumus à Chriſto,qua cauſſa fingi poteſt, cur non iure coli poſſit imago Chriſti,qui propriè nos redemit?

At,inquiunt, nihil manu factum colere fas eſt. quid igitur? Lignum vel ſignum Crucis non eſt manu factum? Codex Euangeliorum,& ſacra vaſa, quæ horum opinione veneranda ſunt, quid ſunt aliud, niſi opera manuum humanarum? Et tamen verum eſt, nihil manu factum eſſe colendum eo genere cultus, quo Deus ipſe qui omninò non eſt factus, ſed omnium rerum factor colendus eſt.

Quare poterant Collectores iſti maximam partem teſtimoniorum quæ attulerunt, omittere.; quoniam ijs nihil probatur aliud, niſi ſolum Deum eſſe colendum cultu latriæ ſibi vni proprio, & non eſſe imagines ita adorandas,vt etiam ſacrificia illis offerantur;quę neque nos negamus,neque S.Nicæna Synodus negauit.

Ac,vt videas,Lector, quantas vires veritas habeat,ipſi quoque qui eam oppugnant, non rarò vel inuiti vel imprudentes eam tuentur. Id accidit Collectoribus noſtris.Nam inter alia teſtimonia colligunt etiam nonnulla,vt probent imagines non eſſe frangendas, vel iniuria afficiendas. Sed in ijſdem teſtimonijs non habetur ſolum quod ipſi volunt, imagines videlicet non eſſe afficiendas iniuria,ſed habetur etiam quod nolunt afficiendas honore,quod quidem iſti Collectores aliquando viderunt,& textum audacter corruperunt;aliquando non viderunt, & teſtimonium contra ſe in ipſo ſuo libello imprudentes reliquerunt.

Prioris rei exemplum habes pag.87. vbi allegatur S. Gregorius,qui in Epiſt.5. libri ſeptimi ad Ianuariũ reprehen-

prehendit acriter nonnullos,qui Beatæ Virginis imaginem, & Crucem dominicam contumeliæ cauſſa ad Iudæorum Synagogam detulerunt: & mandat Ianuario Epiſcopo, vt ſublatam ex eo loco cum ea qua dignum eſt veneratione,imaginem, atque Crucem,in Eccleſiam referat. Hic boni Collectores nomen imaginis ſimpliciter deleuerunt, vel omiſerunt; ne videretur contra eorum dogma non ſolum Crux,ſed etiam imago Beatæ Virginis veneranda, niſi fortè librariorum errore nomen imaginis ſit omiſſum.

Iam verò pag.91.adſcribunt hæc verba ex Epiſtola Synodica Gregorij Papæ: *Nos non ob aliud nomen imagines facimus, & adoramus, ſed pro nobis incarnato Verbo Dei. &c.* Audis ne Collector,vocabulum (adoramus?) & tamen à ſe hoc teſtimonium prolatum eſt. Sed habemus clariora.

Paullò infrà ponuntur hæc verba ex lib. S. Baſilij ad Amphilochium de Spiritu ſancto cap.17. *Imaginis honor ad primam formam tranſit,&c.*Ecce tibi rurſus honorem imaginis.Sed ad clariſſima veniamus.

Paullò pòſt adferuntur hæc alia verba ex Epiſtola eiuſdem Magni Baſilij ad Imperatorem Iulianum: *Credo in vnum Deum patrem omnipotentem, Deum Patrem, Deum Filium, Deum Spiritum ſanctum vnum Deum,hæc tria adoro & glorifico. Confiteor autem & filij Incarnati diſpenſationem,& Dei genitricem, quæ ſecundum carnem eum genuit,S.Mariam; Suſcipio verò & Sanctos Apoſtolos,Prophetas,& Martyres,& ad Deum deprecationem, quæ per eos propitium mihi efficit miſericordiſſimum Deum. pro quo & figuras imaginum eorum honoro & adoro, ſpecialiter hoc traditum eſt à Sanctis Apoſtolis,& non prohibitum, ſed in omnibus Eccleſijs noſtris eorum deſignari vel hiſtorias,&c.*Quid audiuimus? S.Baſilius Magnus ab aduerſario aduocatur teſtis, & vere teſtis eſt omni exceptione maior. Is verò palam affirmat, ſe honorare,& adorare Apoſtolorum,Prophetarum,& Martyrum imagines.Idque affirmat, dum fidei ſuæ confeſſionem edit, ac de rebus non dubijs aut veriſimilibus, ſed certiſſimis, & exploratis loquitur. Addit verò id ab Apoſtolis traditum, & ab omni Eccleſia ſuſceptum,&

Q 5 ob.

obſeruatum. Quid quęſo reſponderi poteſt? Auctor grauiſſimus apertè loquitur, & eius teſtimonium ab aduerſarijs profertur. Neque deſunt alia teſtimonia ſimilia in eodē libello, Athanaſij, Germani, Leontij, & aliorū, quæ imprudenter ab aduerſarijs contra ſe, & pro nobis, hoc eſt, pro cultu ſacrarum imaginum proferuntur. Sed ego breuitati ſtudeo, neque libenter in his refellendis ineptijs tempus tero.

CAPVT QVINTVM.

Sequitur pars tertia, id eſt, Epiſtola Eugenij Papæ ad Michaëlem, & Theophilum eius filium Imperatores, quam Epiſtolam ijdem Collectores ſcripſiſſe videntur, neque enim Eugenius vllam talem Epiſtolam ſcripſit; ſed (vt ſuprà diximus) ſcripta fuit, vt nomine Pontificis mitteretur, ſi ipſe probaret. In qua re cogimur deſiderare prudentiam Collectorum, qua enim fronte Romano Pontifici præſcribere auſi ſunt, quod ipſum ſcribere oporteret? qua verò fiducia ſperare potuerunt, Romanum Pontificem ſcripturum ad Græcum Imperatorem contraria ijs, quæ prædeceſſores eius non ſemel ſcripſerant?

Sed videamus, ſi placet, paullò diligentius, an Epiſtola illa Summum Pontificē deceat. Omitto autem, quod in hoc libello Epiſtola illa caret principio, quod peccatum non primo auctori, ſed ei qui nunc demum poſt tot ſecula libellum hunc in lucem edidit, tribuendum videtur. Nihil etiam dico quod Epiſtola verboſa eſt admodum, obſcura, barbara, imperita; detur enim hoc tempori: taceo denique, quod dum conatur tollere repugnantiam, quæ in verbis S. Gregorij eſſe videbatur, tanto ſe magis inuoluit, quanto magis conatur euoluere. Sed tria quædam tacitus præterire non poſſum. Primum enim facit hęc Epiſtola Pontificem ſummum, adulatorem Imperatoris impudentiſſimum, dum ita loquitur, *O venerandi Mundi Principes, cum vniuerſa Sancta Dei,*

quam

quam Domino diſponente, & committente gubernatis Eccleſia. Et infrà, *propter adunandam, quam Domino Deo ordinante regitis Eccleſiam.* Quæ fœdior adulatio? Michaël Balbus interfecto legitimo Imperatore, cùm eſſet ipſe pro ſceleribus ſuis iam morti adiudicatus, tyrannicè inuaſit Imperium, & Pontifex Maximus affirmabit, Deo diſponente, committente, & ordinante, hunc ipſum Balbum gubernacula ſuſcepiſſe non ſolùm Imperij, ſed etiam Eccleſiæ, & ſi Eccleſia Dei ab ipſo Deo gubernanda Imperatori tradita eſt, quid faciunt in Eccleſia Epiſcopi? quid ipſe Summus Pontifex? *Imperator* (inquit S. Ambroſius) *in Eccleſia eſt, non ſupra Eccleſiam, filius Eccleſiæ, non Rector; ouis, non paſtor.* Et S. Ioan. Chryſoſtomus Diacono ſuo dixit: *Si is qui diademate coronatur indignè adeat ad ſacra myſteria percipienda, cohibe, & coerce, maiorem tu illo habes poteſtatem.*

Deinde, in eadem Epiſtola non ſemel repetitur hoc argumentum: *Si nulla vnquam picta, vel ficta fuiſſet imago, nihil periret de fide, ſpe, & charitate, quibus ad regnum peruenitur æternū:* Et tamen propter imagines orta eſt diſſenſio, & diuiſio in Eccleſia, turbata pax, charitas violata Et non animaduertunt, qui eam Epiſtolam nomine ſummi Pontificis ſcribunt, eo argumento non ſolùm effici quod ipſi volunt, imagines nō eſſe adorādas; ſed etiam effici (ſi quid tamen efficitur, quod mox videbimus) imagines omninò de medio eſſe tollendas, quod ipſi nolunt. Nec tamen argumentum illud aliquid valet.

Quamuis enim nihil periret de fide, ſpe, & caritate, ſi nulla picta, vel ficta eſſet imago, tamen quando picta vel ficta eſt, peccat in fidem, qui eam negat eſſe venerandā. quoniam honor imaginis ad prototypū refertur, quod venerandum eſſe fides docet, & aduerſarius non negat. Et poteſt hoc ipſum ſimilitudine illuſtrari, ſi libellus aliquis diuinæ ſcripturæ, vt Epiſtola ad Philemonem, non extaret, nihil deperiret de fide, ſpe & caritate: & tamen quia nunc extat, qui eam negaret eſſe cum veneratione ſuſcipiendam, peccaret in fidem, & ſi propterea diſſenſiones orirentur, non eſſet Epiſtola abijcienda, ſed imperitia diſſidentium coarguenda, & inſtruenda.

Poſtre-

Poſtremo in eadem illa Epiſtola reprehenditur Conſtantinus & mater eius Hirene, quod edicto ſuo iuſſerit ſacras imagines iuxta Concilij generalis decretum, cum veneratione eſſe habendas. Quæ ſanè reprehenſio à Summo Pontifice, niſi planè amente, ſcribi non potuit. quid enim? Hadrianus Papa Conſtantinum, & Hirenam ſummis laudibus effert, quod ſacrarum imaginum religioſo cultui faueant: & Hadriani ſucceſſor Eugenius eoſdem Imperatores ob cauſſam eandem reprehendet? & quæ maior ſtultitia fingi poteſt, quam vt Summus Pontifex moleſtè ferre ſe dicat, quod ab Imperatore decreta Conciliorum generalium à ſede Apoſtolica approbata ſeruentur, ac defendantur?

Sed ſi parum prudentes Collectores fuerũt, non fuit inconſtans Apoſtolicæ ſedis Antiſtes, permanſit enim in ijs, quæ prædeceſſores non ſine magna deliberationis maturitate ſtatuerant. Nam neque Eugenius eam Epiſtolam miſit: & paullò pòſt Hadrianus II. Synodum Oecumenicam octauam Conſtantinopoli celebrandam curauit, in qua Synodus ſeptima de cultu imaginum iterum approbata eſt. Denique Anaſtaſius Bibliothecarius Romanus in præfatione ſeptimæ Synodi ad Ioannem VIII. Pontificem, qui Hadriano II. proximè ſucceſſerat, ſcribit in eadem ſententia fuiſſe omnes Romanos Pontifices. *Quæ*, inquit, *ſuper venerabilium imaginum adoratione præſens Synodus docet, hæc & Apoſtolica veſtra Sedes, ſicut nonnulla ſcripta innuunt, antiquitus tenuit, & vniuerſalis Eccleſia ſemper venerata eſt, & hactenus veneratur, quibuſdam duntaxat Gallorum exceptis, quibus vtique nondum eſt horum veritas reuelata.*

CAPVT SEXTVM.

RESTAT pars vltima, hoc eſt, Epiſtola Ludouici Imperatoris ad Eugenium Pontificem, & altera eiuſdem Ludouici ad Hieremiam, & Ionam Epiſcopos. In quibus nihil obſeruandum occurrit, niſi quod in eis quædam dicuntur, quæ redolere videntur frau-

des recentium hæreticorum. Vnde venit in mentem ſuſpicari, ne fortè vel totus hic libellus ſit confictus, vel, quod eſt credibilius, deprauatus, & auctus ad inuidiam Romanæ Eccleſiæ conciliandam.

Sed ſiue ſit verus liber ſiue confictus, ſiue partim ſincerus, partim adulterinus : illud vnum conſtat, non eſſe librum dignum, in quo legendo tempus conteratur. Titulus falſus, dictio barbara, ſententiæ inſulſæ, ordo peruerſus, eorundem teſtimoniorum crebra repetitio, facilè potuiſſent perſuadere Typographo, ſi is commune commodum, & non proprium lucrum ſpectaſſet, vt ſibi ab edendo eiuſmodi opere obtemperaret.

FINIS.

DISPVTATIO DE EXEMPTIONE CLERICORVM.

CAPVT PRIMVM.

An Clerici ſint liberi à iugo poteſtatis ſecularis.

POſtrema reſtat quæſtio de libertate Eccleſiaſtica, de qua in hac vltima editione paullò fuſius diſputare inſtitui, quod animaduerterim his proximis annis non defuiſſe, qui teſtimonijs huius libri abuti voluerint ad oppugnandum Eccleſiaſticam libertatem.

Primùm igitur hæretici permulti contendunt, Clericos tum maiores, tum minores, iure ſubiectos eſſe deberi ſeculari poteſtati tum in ſoluendis tributis, tum in iudicijs & cauſſis. Marſilius de Padua, & Ioannes de Ianduno docuerunt, ipſum etiam Chriſtum non fuiſſe liberum à ſoluēdis tributis, & quod fecit Matth. 17. cùm tributum ſoluit, id feciſſe non voluntate, ſed neceſſitate. Ita refert Ioan. de Turrecremata lib. 4. Summæ de Eccleſia, par. 2. cap. 37.

Ioannes Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 11. §. 15. docet, Clericos omnes, præterquam in cauſſis merè Eccleſiaſticis ſubiectos eſſe debere legibus, & tribunalibus ſecularium Magiſtratuum. Idem docet Petrus Martyr in cap. 17. ad Romanos, vbi etiam addit, Principes non potuiſſe concedere Clericis priuilegium, vt non ſubijcerentur Magiſtratibus politicis, cùm id ſit contra ius diuinum: & ideò non obſtante conceſſione Principum, debere Clericos ſubiectos eſſe Magiſtratibus ſecularibus. Ioannes Brentius in Prolegomenis, & Melanchthon in locis, cap. de Magiſtratu, in rebus etiam & cauſ-

cauſſis Eccleſiaſticis ſubijciunt Clericos politicis tribunalibus.

Ex Catholicis nonnulli cenſent, iure diuino liberos eſſe Clericos,& eorum bona à poteſtate Principum ſecularium.Ita docet Gloſſa, & nonnulli ex Canoniſtis in can.Si Imperator,diſt.96.& in cap. Quamquam,de cenſibus in 6.& ex Theologis Ioannes Driedonius lib.1. de libertate Chriſtiana cap.9. Nonnulli verò exiſtimant, Clericos liberos eſſe partim iure diuino, partim iure humano,id eſt,in cauſſis Eccleſiaſticis, & ſpiritualibus iure diuino; in alijs,iure humano. In his videntur eſſe Franciſcus Victoria de poteſtate Eccleſiæ, Relect.1.qu. vlt.Dominicus à Soto in 4.diſt.25.quæſt 2.art.2. Ioannes Medina in Codice de reſtitutione,quæſt.15. & ex Canoniſtis Didacus Couarruuias in lib.practicarum quæſtionum cap.31.

Sit igitur PRIMA propoſitio: *In cauſſis Eccleſiaſticis liberi ſunt Clerici iure diuino à ſecularium Principum poteſtate.* Vocantur cauſſæ Eccleſiaſticæ, quarum cognitio non pendet à legibus ciuilibus, ſed ab Euangelio, vel à Canonibus Pontificum,aut Conciliorum,quales ſunt controuerſiæ de fide,de ſacramentis;& aliæ id genus.

Probatur primum ex diuinis litteris. Nam ex doctrina ſcripturarum ſanctarum Regimen Eccleſiaſticum eſt diſtinctum à politico,& illo etiam ſublimius, vt à nobis demonſtratum eſt in lib.1. de Summo Pontifice cap. 7.& lib.5.cap.7. Ergo cauſſæ Eccleſiaſticæ iudicari non debent à Politicis Magiſtratibus. Præterea, ſecundum ſcripturas tota auctoritas regendi Eccleſiam à Chriſto commiſſa eſt Apoſtolis,& præcipuè Petro: ergo in rebus Eccleſiaſticis Laici omnes, etiam Principes ſunt oues,& ſubditi,non Paſtores,& iudices, vt locis notatis demonſtratum eſt.

Secundò probatur ex Concilijs. Nam in Mileuitano can.13.Matiſconenſi,can.8. Clerici grauiter puniuntur, ſi cauſſam Eccleſiæ ad Imperatoris terreni iudicium deferant.

Tertiò ex Patribus Seuerus Sulpitius in lib. 2. ſacræ hiſto-

hiſtoriæ refert, ſanctum Martinum aliquando exclamaſſe, nouum eſſe, & inauditum nefas, vt cauſſam Eccleſiæ iudex ſeculi iudicaret. Item ſanctus Ambroſius in Epiſt. 78. ad Theophilum, & ſanctus Auguſtinus in Epiſtola 162. reprehendunt eos qui cauſſas Eccleſiæ terrenis iudicibus iudicandas exponunt.

Quarto ex Apoſtolorum exemplo. Apoſtoli enim Eccleſias gubernauerunt, quo tempore nulli erant Principes Chriſtiani, proinde nunquam ad eos cauſſam Eccleſiæ iudicandam detulerunt. Et ſi Apoſtolus Paullus 1. Cor. 6. iubet lites etiam ciuiles Chriſtianorum non deferri ad iudicium ethnicorum, quo modo permiſiſſet ad eos deferri lites Eccleſiaſticas? Vltimo ex Iuſtiniano ſeniore Imperatore, qui idem affirmat Nouella 83.

SECVNDA propoſitio: *Non ſunt exempti Clerici ab obligatione legum ciuilium, quæ non repugnant ſacris Canonibus, vel officio clericali.* Loquimur hîc potiſſimum de legibus politicis, quæ dirigunt actiones humanas in commercijs temporalibus, vt cùm Princeps, vel Magiſtratus conſtituit pretia rebus venalibus; vel iubet noctu neminem incedere cum armis, vel ſine lumine, vel non aſportare frumentum extra prouinciam: & his ſimilia. Nec volumus dicere his legibus teneri Clericos obligatione coactiua, ſed ſolùm directiua, niſi eædem leges ab Eccleſia approbatæ fuerint. Quod ſi de ijſdem temporalibus rebus diſpoſuiſſet etiam lex Eccleſiaſtica, eam ſequi deberent Clerici, & tunc legem ciuilem ne directiuè quidem obſeruare tenerentur.

Probatur igitur Clericos ad obſeruatiorem legum ciuilium directiuè teneri in defectum legis Eccleſiaſticæ: nam clerici præterquam quod Clerici ſunt, ſunt etiam ciues, & partes quædam Reipublicæ politicæ: igitur vt tales, viuere debent ciuilibus legibus: non ſunt autem aliæ, vt nunc ponimus, niſi quæ à politico Magiſtratu ſunt latæ; igitur illas Clerici ſeruare debent. alioqui magna perturbatio, & confuſio in Republica oriretur, ſi Clerici non ſeruarent ciuiles leges in commercijs ciuilibus, & humanis.

Secun-

Secundò probatur ex confeſſione Pontificum,& Imperatorum. Nicolaus I. in Epiſt.ad Michaëlem prope finem dicit,Deum diuiſiſſe pontificiam auctoritatem ab Imperiali, vt & Chriſtiani Imperatores pro æterna vita pontificibus indigerent, & pontifices pro curſu temporalium tantummodo rerum Imperialibus legibus vterentur. Imperator Valentinianus in Epiſt. ad Epiſcopos Aſiæ quam refert Theodoretus lib.4. hiſt.c. 7.ſcribit, probos Epiſcopos non ſolùm Dei, ſed etiam Regum legibus obtemperare. Denique S. Ioan. Chryſoſtomus in cap.13. ad Romanos, dicit Chriſti Euangelio non tolli politicas leges,& ideo debere etiam ſacerdotes & Monachos eis parere.

TERTIA propoſitio: *Non poſſunt Clerici à iudice ſeculari iudicari, etiamſi leges ciui es conſeruent.* probatur primò ex Concilio Chalcedonenſi can.9. vbi ſic legimus: *Si Clericus aduerſus Clericum habet negotium, non relinquat Epiſcopum ſuum,& ad ſecularia iudicia non recurrat.* Concilium Agathenſe Can 32 adhuc clarius in hæc verba loquitur: *Clericum nullus præſumat apud ſecularem iudicem, Epiſcopo non permittente,pulſare.* Idem habent Concilium Carthaginenſe tertium can.9. Toletanum tertium can.13. Matiſconenſe can.8

Secundo probatur ex imperatorum Conſtitutionibus. Nam eximit Iuſtinianus Clericos & Monachos à ſeculari iudicio in Nouellis 79.83.& 123 quamquam non eximit in cauſis criminalibus,ſed in ciuilibus tantum, in criminalibus autem,vult à prætore cognoſci cauſſam,non tamen condemnari Clericum, niſi prius ab Epiſcopo fuerit degradatus. At nihilominus lex Canonica ſimpliciter eximit Clericos in omnibus cauſsis tũ ciuilibus,tum criminalibus, & perſpicuum eſt ex Epiſtola Caij Papæ ad Felicem Epiſcopum, item ex Epiſtola 2.Marcellini, & ex lib.11. Regiſtri S. Gregorij Epiſt. 14.ad Ioannem Defenſorem. debet autem lex Ciuilis cedere legi Canonicæ, cum poſsit Summus Pontifex Imperatori præcipere, in ijs præſertim, quæ ad Eccleſiam pertinent.

R Tertio

Tertiò probatur ratione: nam omninò abſurdum eſt, vt ouis paſtorem ſuum quocunque modo iudicare præſumat. Itaque non ſine magna laude refert Ruffinus lib. 10. hiſt. cap. 2. & poſt eum B. Gregorius lib. 4. Epiſt. 75. vocem illam Conſtantini ad Epiſcopos, *Vos Dij eſtis à ſummo Deo conſtituti, à quum nòn eſt, vt homo iudicet Deos.*

At obijcit Caluinus lib. 4. Inſtit. cap. 11 §. 15. Epiſtolam Conſtantini Imp. ad Nicomedienſes, quam refert Theodoretus lib. 1. hiſt. cap. 20. vbi dicit Conſtantinus ſe Euſebium Epiſcopum Nicomedienſem in exilium eieciſſe, & ſubiungit: *Si quis Epiſcoporum inconſultè tumultuatus ſit, miniſtri Dei, hoc eſt, mea executione illius audacia coercebitur.*

Reſpondeo, more ſolito Caluinum imponere ſimplicibus. Nam Conſtantinus in illa Epiſtola ſcribit, ſe quidem eieciſſe in exilium Euſebium Epiſcopum. ſed addit eum antè fuiſſe à Nicęno Concilio depoſitum ab Epiſcopatu propter hæreſim. Nos autem non negamus, quin debeat Magiſtratus ſecularis punire Clericos, quando ab Eccleſia damnantur, & degradantur, & iudicibus ſecularibus traduntur. Verba autem Conſtantini, quæ Caluinus ſubiungit, ab ipſo deprauata ſunt, non enim minatur eo loco pœnam Conſtantinus Epiſcopis, ſed Laicis: dicit enim, ſe grauiter animaduerſurum in plebem Nicomedienſem, ſi iterũ redire velit ad Epiſcopos hæreticos à Concilio generali damnatos, & non acquieſcat ſuſcipere probum & Catholicum Antiſtitem. Hæc enim ſunt verba eius, *Sin autem quiſquam* (non dicit, Epiſcoporum, vt Caluinus addidit) *temeritate & audacia accenſus, eas Eccleſiæ peſtes, id eſt. Epiſcopos Arianos, vel memoria, vel laudibus celebrare aggrediatur, confeſtim opera ac diligentia miniſtri Dei, hoc eſt, mea, pœnas ſuæ inſcitiæ dabit.*

Obijcit ſecundò Petrus Martyr: *Iure diuino ſubiecta eſt omnis anima ſublimioribus poteſtatibus, id eſt, Regib. vt conſtat ex Epiſt. ad Rom. cap. 13. Ergò non potuerunt Reges eximere vllos Chriſtianos à ſua poteſtate. Et confirmatur argumentum ex doctrina Catholicorum, qui ea ratione probant, non poſſe vllum eximi à poteſtate Papæ, quia iure diuino omnes ſubijciuntur Papæ.*

Reſpon-

Reſpondeo,nihil ea ratiocinatione concludi: quamuis enim iure diuino ſit omnis anima poteſtatibus ſublimioribus ſubiecta,ac per hoc etiã Regibus, dum ſublimiores poteſtates ſunt;tamen fieri poteſt, vt qui nunc eſt ſublimior poteſtas,paullò pòſt nõ ſit.vt ſi ipſe ſubijciat alteri partem ſui regni,vel iure belli, aut alio iuſto titulo regnum,vel regni partem amittat.Quoniam ergo Clericos partim ipſi Principes ſubiecerunt in omnibus cauſſis,etiam temporalibus & ciuilibus Epiſcopis ſuis: & poſtremò Summus Pontifex Clericos omnes exemit à ſubiectione Principum ſecularium,ſequitur,vt reſpectu Clericorum non ſint Principes, ſuperiores poteſtate,ac proinde non teneantur Clerici Principibus parere.neque iure humano,neque iure diuino; niſi quantum ad leges quaſdam directiuas,vt diximus.

Ad confirmationem reſpondeo, non eſſe eandem rationem Pontificatûs,& Regnorum. Nam Regna ſunt immediatè à Deo inſtituta, ſed ab hominibus, & ideò ab hominibus mutari poſſunt in alias regiminis formas: Pontificatus autem à Deo immediatè eſt inſtitutus, & ideò non poteſt ab hominibus immutari:

QVARTA propoſitio: *Bona Clericorum tam Eccleſiaſtica, quàm ſecularia libera ſunt, ac meritò eſſe debent à tributis Principum ſecularium.* Quod libera ſint de facto, perſpicuum eſt ex Concilio Lateranenſi ſub Alexandro III. par.1. cap. 19. ex Concilio Lateranenſi ſub Innocentio III.cap. 46. Item ex cap. Eccleſia Sanctæ Mariæ, de conſtitut. ex cap. Quanquam, de cenſ. in 6. Extrauaganti, Quod olim,de immunit.Eccleſ. Item ex cap. Quia nonnulli, & cap.Clericis, de Immunit.Eccleſ in 6. Præterea, ex legibus Principum, quæ habentur in Codice Thedoſiano.lib.16.tit.2. l.16. & 26. & in Codice Iuſtiniani,l. ſancimus, de ſacroſanctis Eccleſijs, & in lib. 10. hiſt. Euſebij cap.7.ex verſione Chriſtophorſoni. Vbi tamen eſt obſeruandum,ante Iuſtiniani tempora,legibus priorum Principum immunes fuiſſe Clericos à tributis perſonalibus, vt etiam indicat S.Hieronymus in commentario ad cap. 17. Matthæi; non tamen fuiſſe liberos à

tributis,quæ pendi ſolent ratione poſſeſſionum, vt colligitur ex S. Ambroſio in oratione de tradendis Baſilicis,vbi dicit,*Agri Eccleſiæ ſoluunt tributum*; & ex Theodoreto lib.4.hiſtor.cap.7.vbi ſcribit, Valentinianum ſeniorem in Epiſtola ad Epiſcopos Aſiæ illa verba poſuiſſe, *Boni Epiſcopi tributa penſitant Regibus.*

Quod autem hæc exemptio iure facta ſit, & quo iure, humano ne ſolùm,an etiam diuino,in ſequentibus propoſitionibus exponemus.

Obiicit aduerſus hanc propoſitionem Marſilius de Padua exemplum Chriſti,qui tributum ſoluit,vt habemus Matth.17.Sed facilis eſt reſponſio.Chriſtus enim ſoluit tributum,quia voluit,non quia debuit. Id quod ex eodem loco intelligi poteſt: nam cùm dictum eſſet Petro ab ijs qui exigebant tributum. *Magiſter veſter non ſoluit didrachma?* Dominus Petro ait,*Quid tibi videtur Simon? Reges terræ à quibus accipiunt tributum,vel cenſum? à filijs ſuis,an ab alienis*; reſpondit Simon, *ab alienis*,ait Dominus,*ergo liberi ſunt filij.Sed vt non ſcandalizemus eos, vade ad mare,& mitte hamū, & eum piſcem,qui primus aſcenderit,tolle,& aperto ore eius inuenies ſtateram, illum ſumens da eis pro me,& pro te.* Duæ ſunt autem interpretationes eius loci, *Ergò liberi ſunt filij*, & ſecundum vtramque rectiſſime Dominus oſtendit,ſe liberum fuiſſe à tributo ſoluendo. Prior expoſitio eſt S.Hilarij, qui docet, agri hoc loco de tributo, quod impoſuerat Deus omnibus filijs Iſraël. Exod.30. in vſum templi, quod tributum propriè erat didrachma, & ſecundum hanc expoſitionem, quæ veriſſima nobis videtur, vis argumenti hæc eſt, Reges terræ non exigunt tributum à filijs ſuis,ſed ab alienis: igitur neque Rex cæli exiget tributum à me, qui ſum eius proprius & naturalis filius. Poſterior interpretatio eſt S.Hieronymi, qui verba Domini de tributo, quod Cæſari ſoluebatur, exponit. Quæ ſententia minus probabilis eſſe videtur, quia tributum,quod ſoluebatur Cæſari, tempore Chriſti, non erat didrachma, ſed denarius,vt perſpicuum eſt ex cap.22.Matth. *Oſtendite mihi numiſma cenſus, at illi obtulerunt ei denarium.* Neque poteſt vlla ſolida ratione de-

mon-

monſtrari;conſueuiſſe didrachmæ tributũ Cæſari ſolui niſi poſt Chriſti aſcenſionem in cælum,ſcribit enim Ioſephus in lib.7. de bello Iudaico cap.26. poſt euerſum templum à Veſpaſiano Imperatore, inſtitutum fuiſſe, vt tributum didrachmæ,quod Iudæi omnes templo ſoluebant ſingulis annis,deinceps in Capitolium deferretur. Sed tamen ex hac etiam ſententia rectè colligitur, Chriſtum non fuiſſe vllius tributi debitorem, quamuis enim non eſſet filius Cæſaris, qui tributum,iuxta hanc ſententiam,exigebat:erat tamen filius Dei, cuius miniſtri ſunt omnes Reges, & Principes terræ, vt legimus Sap.6 & Rom.13.neque debent miniſtri Regis à Filio Regis tributum petere. Præterea,tributa ſoluuntur Regibus ratione vitæ huius corporalis,timoribus & periculis obnoxio,vt S.Thomas docet in 2. 2. qu.104. art.6. ad primum.& ideò iuſti etiam homines,licet ſecundum animam liberi ſint à ſeruitute peccati, tamen ratione corporis,cuius redemptionem adhuc expectant, vt ait Apoſtolus ad Rom.8.ſubiecti ſunt tributis, & poteſtati ciuili. At Chriſtus non ſolum ſecundum animam, ſed etiam ſecundum corpus liber erat, non ſeruus; neque redemptionem, ſed ſolam Reſurrectionem corporis expectabat:carebat enim omni morbo concupiſcentiæ, & omni lege peccati, neque periculis, aut iniurijs obnoxius erat,niſi quantum ipſe permittebat. *Oblatus eſt*,inquit Iſaias cap.53.*quia ipſe voluit*. Itaque nulli Regi tributum debebat,qui nullius Regis defenſione indigebat. & meritò damnata eſt,vt hæretica, ſententia Marſilij Paduani à Ioanne XXII. Pontifice in Extrauaganti, licet, quam refert Ioan.de Turrecremata lib,4.Summę de Eccleſia.par.2.cap.37.

QVINTA propoſitio: *Exemptio Clericorum in rebus politicis,tum quoad perſonas,tum quoad bona, introducta eſt iure humano pariter, & diuino.* Et quidem quod iure humano introducta ſit,patet ex ijs teſtimonijs, quæ attulimus in tertia & quarta propoſitione probanda. Quod autem ſit etiam introducta iure diuino, probandum eſt hoc loco. Sed antea tamen obſeruandum eſt, nos per ius di-

uinum non intelligere præceptum Dei propriè dictum, quod extet expreſsè in ſacris litteris: ſed quod ab exemplis vel teſtimonijs teſtamēti veteris, vel noui per quandam ſimilitudinem deduci poſſit. Atque hinc fortaſſe conciliari poterunt Theologorum, & iuris peritorum ſententiæ. Illi enim cùm negant, exemptionem Clericorum eſſe iuris diuini, præceptum diuinum propriè dictum expreſsè in ſcripturis extare negant: iſti verò cū affirmant, eandem exemptionem eſſe iuris diuini, id ſolùm affirmant, quod Theologi minimè negant, deduci per ſimilitudinem ab exemplis & teſtimonijs ſacræ ſcripturæ, Deum voluiſſe, vt Clerici, & ipſorum bona libera eſſent à poteſtate, & iuriſdictione Laicorum.

Certè Geminianus, Ancharanus, & alij inſignes Doctores exponentes caput, Quamquam, de cenſibus in 6. notant, in eo capitulo haberi textum expreſſum, quo immunitas Eccleſiaſticorum dicatur eſſe iuris diuini. Sed quomodo id ſit intelligendum, à Gloſſa petendum eſſe monent. Gloſſa verò in idem caput, docet, eſſe iuris diuini eam immunitatem, quia deducitur ab exemplo Ioſephi Patriarchæ, qui exemit Sacerdotes AEgyptiorum, Gen 47. & Artaxerxis Regis Perſarum, qui exemit Sacerdotes Iſraëliticos, 1. Eſdræ 2. Nam vt rectè ait Alexander Pontifex in Concilio Lateranenſi, vnde extat cap. Non minùs. de immunit. Eccleſ. *Non decet Eccleſiam Dei minùs liberam eſſe tempore Principum Chriſtianorum quàm fuerit tempore Pharaonis.*

His igitur notatis, probatur noſtra propoſitio, primò teſtimonijs ſcripturæ diuinæ. Nam præter loca iam citata ex Geneſi, & ex libro Eſdræ, habemus alia duo non minus illuſtria Siquidem in lib. Numerorum, ca. 3. Deus non ſemel, ſed ſæpius repetit, Leuitas propriè ſuos eſſe, atque eos ſibi ex omni populo delegiſſe. & in eodem loco dono dari iubet omnes Leuitas Aaroni, & filijs eius, id eſt, ſummo Sacerdoti & ſucceſſoribus eius. Quos enim ſibi ipſe delegit ad miniſterium templi, rerumq; ſacrarum, ſoli Pontifici, qui locum Dei repreſentabat in terris, ſubiectos eſſe voluit, ac per hoc à iuriſdictio-
ne

ne terrenorum Principum liberauit. Conſtat autem id eſſe nunc in Eccleſia Clericos, quod erant Leuitæ in teſtamento veteri; & Pontificem Chriſtianorum non minoris eſſe auctoritatis, ſed longè maioris in Eccleſia Chriſti, quàm fuerit Aaron in Synagoga Iudæorum. *Nunc* (inquit S. Leo ſerm. 8. de paſſione Domini) *& ordo clarior Leuitarum, & dignitas amplior Seniorum, & ſacratior vnctio Sacerdotum.*

Sequitur igitur vt quemadmodum in teſtamento veteri liberi erant Leuitę iure diuino à poteſtate Principũ ſecularium: ita ſint etiam Clerici in teſtamento nouo.

Alius locus eſt is, quem ſuprà tractauimus ex cap. 17. Matth. *Ergò liberi ſunt filij.* Nam cùm filij Regum à tributis eximuntur, non ipſorum perſonæ tantùm, ſed etiam ſerui, & miniſtri, atque adeò ipſorum familiæ à tributis eximuntur. Certum eſt autem, Clericos omnes propriè ad familiam Chriſti, qui filius eſt Regis Regum, pertinere. Atq; id videtur Dominus ſignificare voluiſſe, cùm ait Petro, *Vt autem non ſcandalizemus eos, ſumens ſtaterem da illis pro me, & pro te.* Quaſi diceret, & ſe & familiam ſuam, cuius præfectus erat Petrus, liberos à tributis eſſe debere. Quod etiam intellexiſſe videtur S. Hieronymus in commentario eius loci, cùm dicit, Clericos propter honorem Domini tributa non ſoluere. & S. Auguſtinus lib. 1. qu. Euangel. qu. 23. cùm ſcribit, in omni Regno terreno non eſſe vectigales filios Regni illius, ſub quo ſunt omnia Regna terræ.

Secundò probatur eadem propoſitio ex teſtimonijs ſacrorum Canonum. Concilium Tridentinum Generale noſtris temporibus celebratum, ſeſſ. 25. cap. 20. de Reformatione, ſic loquitur, *Eccleſiæ & perſonarum Eccleſiaſticarum immunitas, Dei ordinatione, & Canonicis ſanctionibus inſtituta eſt.* Concilium Colonienſe paullò ante ipſam Tridentinam Synodum celebratum, par. 9. cap. 20. *Immunitas,* inquit, *Eccleſiaſtica vetuſtiſſima res eſt, iure pariter diuino & humano introducta, quæ in duobus potiſſimum ſita eſt, primum vt Clerici, eorumque poſſeſſiones à vectigalibus & tributis, alijſque muneribus laicis libera ſint, deinde ne rei*

criminis ad Eccleſiam confugientes inde extrahantur. Concilium Lateranenſe ſub Leone X.celebratum, ſeſſ.9. *Cùm à iure* inquit,*tam diuino. quàm humano Laicis poteſtas nulla in Eccleſiaſticas perſonas attributa ſit, innouamus omnes, & ſingulas conſtitutiones.* & Concilium Lateranenſe ſub Innocentio III. cap. 43. *Nimis*, inquit,*de iure diuino quidam Laici vſurpare conantur, cùm viros Eccleſiaſt eos nihil temporale obtinentes ab eis ad præſtanda ſibi fidelitatis iuramenta compellunt.*Bonifacius VIII. in capit. Quanquam.de cenſibus in 6. tanquam de re nota & explorata loquitur, cùm ait, iure diuino & humano, Clericos, & eorum bona libera eſſe à ſecularium poteſtate.Ioannes item VIII.Can.ſi Imperator.diſt.96. *Non à legibus*, inquit,*publicis,non à poteſtatibus ſeculi,ſed à Pontificibus & Sacerdotibus Omnipotens Deus Chriſtianæ Religionis clericos & Sacerdotes voluit ordinari, & diſcuti.* Et quod de perſonis affirmat Ioannes Pontifex, affirmauit multò antè Simmachus Papa cum tota Synodo tertia Romana de bonis Eccleſiaſticis, *Solis*,inquit,*Sacerdotibus diſponendi de rebus Eccleſiæ indiſcuſſe à Deo cura commiſſa eſt.* His addi poteſt Innocentius IV. Pontifex, quamuis non vt Pontifex, ſed vt Doctor particularis de hac re ſcripſerit. In cõmentario enim ad cap.2.de Maioritate & obedientia. poſteaquam docuerat, Clericos exemptos fuiſſe à poteſtate Laicorum per Summum Pontificem,Imperatore conſentiente, addit, hanc non eſſe plenam exemptionem,& ideò dicendum eſſe, Clericos ab ipſo Deo fuiſſe exemptos. Hoc teſtimonium Innocentij ea de cauſſa addendum putaui, quoniam Couarruias in libr. practic.quæſt. cap.31. ſcribit, prædictum Pontificem in loco à nobis citato, affirmaſſe, exemptionem Clericorum non eſſe iuris diuini,quod falſum eſſe, verba citata palàm oſtendunt, & ante nos in hanc eandem ſententiam Innocentium allegauit Panormitanus, in cap. Nimis,de iureiurando,vbi etiam idem auctor rectè refellit eos,qui per ius diuinum intelligunt ius Canonicũ & fortaſſe ad eiuſmodi explicationes excludendas Cõcilium Tridentinum non vtitur vocibus iuris diuini, & humani, quæ poſſent trahi ad ſignificandum ius Canonicum,

nonicum,& ciuile,ſed ait,*ordinatione diuina, & Eccleſiaſticis ſanctionibus immunitatem Eccleſiæ, & perſonarum Eccleſiaſticarum fuiſſe inſtitutam.*

CAPVT SECVNDVM.

An exemptio clericorum ſit iuris diuini naturalis.

DIſſeruimus hactenus de iure diuino poſitiuo; nunc de iure naturali diſſerendum eſt, quod planè diuinum eſſe, in dubium reuocari non poteſt, cùm ius naturale ſit illud, quod eſt ab auctore naturæ in animis noſtris impreſſum. Sed antequam explicare incipiam, an ad hoc ius pertineat exemptio Clericorũ, diſtinguendi ſunt gradus iuris naturalis. Tres enim ſunt gradus naturalium præceptorum. Primus eſt eorum, quæ ita perſpicuè ſunt impreſſa in cordibus hominum vt ſolo lumine rationis, ſine vlla diſciplina, vel arte, imò ſine nouo diſcurſu rationis iudicentur ob omnibus iuſta; talia ſunt prima quædam principia, vt bonum eſſe appetendum, malum fugiendum, conſeruandam vitam cibo & potu, propagandam & educandam ſobolem ad conſeruandum genus humanum, Deum eſſe colendum, non eſſe faciendum alteri, quod tibi non vis fieri. Hæc maximè propriè ſunt recepta iuris naturæ, de quibus ita loquitur S. Ambroſius in Epiſt. 71. ad Irenæũ: *Lex naturæ, quam Deus ſingulorum infudit pectoribus, non ſcribitur, ſed innaſcitur, nec aliqua percipitur lectione, ſed profluo quodam naturæ fonte in ſingulis exprimitur, & humanis ingenijs hauritur.* Et S. Hieronymus Epiſt. ad Algatiam qu. 8. *Lex, quæ in corde ſcribitur, omnes continet nationes, & nullus hominum eſt, qui hanc legem neſciat, & idcirco, iuſtum iudicium Dei eſt ſcribentis in corde humani generis, quod tibi fieri nolueris, alteri ne feceris.* Et S. Auguſtinus in tract. Pſalmi 57. *Manu formatoris noſtri in ipſis cordibus noſtris veritas ſcripſit, quod tibi non vis fieri, ne facias alteri. hoc & antequam lex daretur, nemo ignorare permiſſus eſt, vt eſſet vnde iudicarentur, & quibus lex non eſſet data.* Nec diſſentiunt Græci, vt Chryſo-

ſtomus homil.54.in Geneſim, nec Scholaſtici, vt S. Thomas in 1.2.qu.94.art.2. neq; etiam ipſa iura, vt patet ex can. Ius naturale, diſt.1.& l.1.ff.de iuſt.& iure. Secundus gradus eſt eorum præceptorum, quæ deducuntur ex illis primis principijs, tanquam concluſiones proximæ, & quaſi naturaliter fluentes per facilem, euidentem, & neceſſariam conſequentiam, vt non ſit opus arte vel diſciplina, ſed ſimplici diſcurſu, qualem omnes homines habere poſſunt. talia ſunt omnia præcepta decalogi: nam ex illo principio in corde omnium impreſſo, Deũ eſſe colendum, ſequitur continuò, non eſſe colenda idola, neq; eſſe peierandum: ex illo altero principio, quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris, ſequitur, non eſſe occidendum, non eſſe mœchandum, non eſſe furandum, &c. Et ſanè aliqua huius generis præcepta aliquando ob nimiam hominum excæcationem deleta ſunt de cordibus hominum, vt patet ex lib 6. Cæſaris, de bello Gallico, vbi legimus, apud Germanos furtum non fuiſſe vitium, ſed virtutem, & ex S. Hieronymo lib.2. in Iouinianum, & ex Theodoreto lib.9. ad Græcos, qui referunt multa vitia contra naturam, quæ à populis quibuſdam, & etiam à Legiſlatoribus eorum tanquam licita & iuſta approbabantur. Sed quamuis eiuſmodi præcepta à nonnullis ignorarentur, verè tamen & propriè ad ius diuinum naturale pertinent, vt docet S. Thomas in 1.2.qu.94. art.5.& qu.100.art.8. vbi ſcribit, in præceptis Decalogi, quia ſunt propriè iuris naturalis, nullam cadere poſſe diſpenſationem. & certè, ſicut ea, quæ deducuntur per neceſſariam conſequentiam ex articulis fidei, pertinent ad fidem, quia non poſſunt negari, quin articuli ipſi negentur: ita quæ deducuntur per neceſſariam conſequentiam ex primis principijs iuris naturalis, pertinent etiam ad ius naturale, quia non poſſunt deſtrui, quin deſtruatur natura. Tertius gradus præceptorum naturalium, eſt eorum, quæ deducuntur quidem ex principijs iuris naturæ, ſed per conſequentiam non abſolutè neceſſariam, nec omninò euidentem, & ideò egent humana conſtitutione. & hæc ſunt quæ Theologi propriè referunt

ferunt ad ius gentium, & ea diſtinguntur à iure ciuili, quod ius ciuile non deducatur ex iure naturæ per modum concluſionis deductæ ex principijs, ſed per modum determinationis eorum, quæ generatim præcipiuntur à iure naturæ. Quæ doctrina eſt Sancti Thomæ 1. 2. quæſt. 95. art. 2. & 4. & quamuis idem S. Thomas in prædicta qu. 95. art. 4. Iſidorum ſequutus dicat, ius gentium eſſe ſpeciem iuris poſitiui; contrà verò in 2. 2. quæſt. 57. art. 3. & clariùs lect. 12. in lib. 1. Ethic. dicat eſſe ſpeciem iuris naturalis, & alleget iureconſultos veteres, qui ius naturale aliud eſſe docebant, quod eſt commune omnibus animalibus, aliud quod eſt commune omnibus hominibus; tamen non pugnat ipſe ſecum, nec Iſidorus cum Iureconſultis pugnat. nam & idem S. Thomas in 1. 2. qu. 95. art. 4. ad primum, ſcribit, ius gentium eſt aliquo modo naturale, & aliquo modo poſitiuum, ac per hoc eſt medium inter ius naturale purum, & ius ciuile: ius enim naturale purum, eſt illud, quod nullo modo pendet ex humana conſtitutione: ius ciuile autem quod ex ſola hominum conſtitutione pendet, & ideò purè poſitiuum dici poteſt: ius verò gentium partim eſt naturale, partim poſitiuum, quia pendet quidem ab humana conſtitutione, id eſt, à conſenſu omnium gentium, ſed non pendet ab auctoritate Principis, vel Magiſtratus particularis. Ex quo ſequitur, vt ea quæ ſunt de iure gentium, quia ſunt aliquo modo naturalia, ideò prohibeantur quia ſunt mala; contrà autem quæ ſunt de iure ciuili, quia ſunt purè poſitiua, ideò ſint mala, quia prohibentur. Rurſus ſequitur, vt ea quæ ſunt de iure gentium, quia ſunt aliquo modo naturalia, non poſſint à Principibus vel Magiſtratibus abrogari, vel immutari: contra autem, quæ ſunt de iure ciuili, quia ſunt purè poſitiua, ſicut à Principe, vel Magiſtratu conſtituuntur, ita poſſe à Magiſtratu, vel Principe abrogari. His ita explicatis, dicendum videtur, exemptionem Eccleſiaſticorum non pertinere ad primum, vel ſecundum naturalium præceptorum gradum, nec tamen eſſe iuris tantùm poſitiui, ſiue canoni-

canonici,ſiue ciuilis,ſed referenda eſſe ad tertium gradum præceptorum iuris naturæ, ſiue quod idem eſt,ad ius gentium. Hæc mihi videtur eſſe ſententia ferè omnium Theologorum, & Canoniſtarum, & in re non arbitror diſſentire Ioannem Driedonem, qui in lib. 1. de libertate Chriſtiana cap.9.cum Canoniſtis dicit, exemptionem Clericorum eſſe iuris diuini naturalis, à Victoria in Relectione prima de poteſtate Eccleſiæ, q.vlt. & Soto in 4. ſent.diſt.25.qu.2. qui dicunt,eſſe iuris humani,ac poſitiui. Nam Ioannes Driedo non dicit, eſſe iuris naturalis,quia ſit primum aliquod principium iuris naturæ,aut concluſio proxima, & quaſi naturaliter deducta ex primis principijs,ſed dicit eſſe iuris naturalis,quia eſt omninò conformis, & conſentanea rationi naturali. Victoria verò, & Sotus negant eſſe iuris diuini naturalis, quia per ius naturale intelligunt ius purè naturale, quo modo etiam negat idem Sotus, ius gentium eſſe naturale; tamen ijdem auctores, & maximè Sotus, addunt hanc exemptionem eſſe omninò conſentaneam rationi,& ipſi naturæ, neque dicere volunt,ſolùm eſſe rationabilem, id eſt, non contrariam rationi, ſic enim nihil dixiſſent,cùm omnis iuſta lex etiam purè poſitiua non debeat eſſe contraria rationi. Sed dicere volunt, eſſe deductam vt concluſionem ex iure naturæ, & vim habere ex iure naturæ, & ideò addunt, in hanc exemptionem conſenſiſſe omnes gentes, ac propterea non poſſe mutari, vel abrogari à Regibus & Principibus, etiamſi omnes ſimul coniuncti eam abrogare conentur. Neque diſſentit S.Thomas, licèt in comment. ad cap.13.ad Rom.ſcripſerit, Clericos priuilegio Principum liberos eſſe à tributis: nam in eodem loco addit, id factum eſſe ob naturalem æquitatem.

Hanc igitur ſententiam probare poſſumus his argumentis. Primò ex conſuetudine omnium gentium, quod enim vbique fit,ex natura ipſa deſcendit, quæ omnibus communis eſt. conſtat apud Hebræos,Leuitas fuiſſe liberos à tributis ex cap.30. Exod. & cap. 1. Num conſtat apud Ægyptios ſub Rege Pharaone Sacerdotes fuiſſe

exem-

exemptos, ex cap. 47. Gen. Conſtat idem de Sacerdotibus Hebræorum ſub Rege Artaxerſe ex lib. 1. Eſdræ cap. 7. Idem cognoſci poteſt de Sacerdotibus Gentilium ex Ariſtotele in lib. 2. Oeconom. ex Cæſare lib 6. de bello Gallico, ex Plutarcho in Camillo, & ex alijs. Apud Chriſtianos Imperator Conſtantinus, qui primus fuit Imperator apertè Chriſtianus, continuò natura docente Eccleſiaſticos immunes à communibus Reip. oneribus declarauit, vt patet ex Epiſtola eius ad Anilinum, apud Euſebium lib. 10 hiſt Eccleſ. cap. 7 quod idem multi alij Imperatores fecerunt. & notanda ſunt verba Iuſtiniani l. ſancimus, 2. C. de ſacroſanct. Eccleſ. Nam vbi exemiſſet Eccleſias, ait. *Cur enim non facimus diſcrimen inter res diuinas & humanas, & cur non competens prærogatiua cæleſti fauori conſeruetur?* Quibus verbis oſtendit, exemptionem illam non fuiſſe arbitrariam, & liberam, ſed debitam & neceſſariam.

Alterum argumentum ducitur à ſimilitudine, quam poteſtas Eccleſiaſtica; & ſecularis habent cum anima & corpore humano. Nam (vt oſtendimus in lib. 5. de Summo Pontifice, ex S. Gregorio Nazianzeno, Hugone de S. Victore, alijſque inſignibus auctoribus, non poteſt melius intelligi, quo modo ſe habeat poteſtas Eccleſiaſtica ad ſecularem, quam ex modo, quo ſe habet in homine ſpiritus ad carnem. Spiritus autem ita ſe habet ad carnem, vt quamuis non impediat actiones eius, cùm benè ſe habent, eam tamen regat, & moderetur, & aliquando cohibeat, aliquando excitet, prout ad finem ſuum expedire iudicat. contrà verò, caro nullum habet imperium in ſpiritum, neque eum vlla in re dirigere, vel iudicare, vel coërcere poteſt. Sic igitur poteſtas Eccleſiaſtica, quæ ſpiritualis eſt; ac per hoc naturaliter ſeculari ſuperior, ſecularem poteſtatem, cùm opus eſt, dirigere, iudicare, & coërcere poteſt; ipſam verò à ſeculari dirigi, vel iudicari, vel coërceri, nulla ratione permittitur. Tertiò, probatur ex nominibus *Patris, & Paſtoris*, quibus tum in ſacris litteris, & in libris ſanctorum Patrum, tum ex communi Chriſtianorum conſuetudi-

ne Sacerdotes ornantur: natura enim docet, vt filij parentibus obediant, atque ab ijs ſe corrigi æquo animo ferant, non autem ipſi parentibus imperare, eosúe corrigere, vel iudicare velint. multò etiam magis eadem duce & magiſtrâ naturâ, oues à paſtoribus reguntur & gubernantur, & quando aberrant, vel ſibilo, vel baculo reducuntur in viam, & planè contra naturam eſſet, ſi ouis paſtorem regere, vel gubernare videretur. Quartum argumentum peti poteſt à nomine & officio Clericorum; Clerici enim ſunt miniſtri Dei, conſecrati ad obſequium ſolius Dei, atque ad hoc ipſum ab vniuerſo populo, Deo oblati, vnde & Clerici dicuntur tamquam ad ſortem Domini pertinentes, vt S. Hieronymus docet in Epiſt. ad Nepotianum. Certè autem in ea, quæ ſunt oblata & conſecrata Deo, & quaſi propria ipſius Dei facta ſunt, nullũ ius habere poſſunt Principes ſeculi. id quod & lumen rationis oſtendit, & Deus ipſe in ſcripturis Sanctis non obſcurè tradit, cùm ait Leuitici vlt. *Quicquid ſemel Deo fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit Domino.* Quis autem dicere audeat, ius eſſe profano homini in ea, quæ ſancta ſanctorum, id eſt, ſanctiſſima dici meruerunt? qua ratione bona etiam temporalia Clericorum, bona dominica propriè dicuntur, in can. 4. Apoſtolica & ideò tanquam Deo ſacra, iuriſdictioni Laicorũ ſubiecta eſſe non poſſunt. Quintum argumentum ducitur à ſignis, & prodigijs, quæ non rarò Deus oſtendit in eos qui Eccleſiarum immunitatem violare præſumpſerunt. De qua re multa legi poſſunt apud Tilmannum Bredembachium in lib. 5. ſacrarum collationum. Sed extat inſigne teſtimonium Baſilij Porphirogeniti Græcorum Imperatoris apud Balſamonem in Nomocanone Photij, in commentario canonis primi ſynodi Conſtantinopolitanæ primæ & ſecundæ, quam nós Latini, octauam ſynodum appellamus. Refert enim idem Baſilius cauſſam omnium calamitatum eius temporis in legem quandam Nicephori Phocæ prædeceſſoris ſui contra Eccleſiæ libertatem latam. *Ex quo*, inquit, *lex iſta robur habuit, nihil boni penitus in hodiernum vſque diem vitæ noſtræ conti-*

contigit, ſed potius è contrario nullum omninò genus calamitatis defuit. Itaque legem illam meritò irritam eſſe voluit, ac penitus abrogauit.

CAPVT TERTIVM.

Soluuntur argumenta contraria.

SEd operæpretium erit ad eas obiectiones breuiter reſpondere, quas Didacus Couarruuias loco citato, & Ioannes Medina in Codice de Reſtit. q. 15. (qui liberius alijs auctoribus loquuti ſunt,) in medium protulerunt. Obijciunt ergò primò, nullam extare legẽ diuinam, qua Clerici eximantur à iuriſdictione Principū Laicorum. Sed iam oſtendimus extare non pauca teſtimonia ſcripturæ veteris, ex quibus per probabilem conſequentiam ducatur argumentum, ad probandum, iure diuino Clericos liberos eſſe à iuriſdictione Principum ſecularium. Neque obſtat, quòd teſtamentum vetus abrogatum iam ſit per teſtamentum nouum: nam tametſi abrogata ſint ceremonialia, iudicialiaque præcepta, non tamen ſunt abrogata moralia, id eſt, quæ continent vel declarant ius naturæ. & prætereà cùm cæremoniæ Iudæorum, figuræ fuerint rerum noſtrarum, vt Apoſtolus docet 1 Cor. 10. Galat. 4. & Heb. 7. non malè ducimus arguméta per ſimilitudinem à ritibus Iudaicis. Denique, non ſola teſtimonia ſcripturæ veteris, ſed etiam rationes ex iure naturæ depromptas adduximus; ius autem naturæ nõ humanum, ſed diuinum eſt, cùm ab ipſius naturæ auctore manauerit. Secundò obijciunt leges multas Iuſtiniani ex Codice, & Authenticis, ex quibus cognoſci poteſt olim Clericos Imperatoris iuriſdictioni fuiſſe ſubiectos. Sed facilis eſt reſponſio: nam ſi hoc argumentum vim vllã haberet, probaret etiam in rebus Eccleſiaſticis & ſpiritualibus non eſſe liberos Clericos iure diuino à poteſtate Principum Laicorum: conſtat enim non ſolùm ex Codice, & Authenticis, ſed multò magis

magis ex Nomocanone Photij, non paucas leges Imperatorum de rebus plane Eccleſiaſticis, & ſpiritualibus diſponere. Contrà verò autem, & Medina, vt etiam omnes Theologi & Canoniſtæ, ſummo conſenſu [illegible] in rebus Eccleſiaſticis & ſpiritualibus liberos eſſe Clericos à poteſtate Principum ſeculi iure diuino. Coguntur igitur ipſi etiam nobiſcum dicere, leges illas procedere de facto, non de iure, & toleratas aliquando à Summis Pontificibus nunquam autem approbatas. Non tamen negauerim, multas quoque eſſe ciuiles leges Imperatorum, quas non minus Clerici, quam Laici ſequi debeant. Eccleſia enim pro curſu temporalium tantummodo rerum, vt loquitur Nicolaus I. Papa in Epiſt. ad Michaelem Imperialibus vtitur legibus. quod idem habemus in multis Canonibus diſtinctionis decimæ apud Gratianum, & cap. 1. de noui oper. nunciat. & alibi. quæ tamen omnia intelligi debent de iis legibus, quæ non ſunt contrariæ Eccleſiaſticæ libertati, & quoad directionem, non quoad coactionem; ac denique cùm adſunt aliæ conditiones, quas notant Doctores, ac præſertim F[illegible]
nus in cap. Eccleſia S. Mariæ, de conſtit. qu. 1. Ter[illegible]
ijciunt exemplum Apoſtoli Pauli, [illegible] cum eſſet [illegible]
Eccleſiaſticus, non timuit [illegible] Cæſarem [illegible]
coniudicari, ſe debere [illegible] S. I[illegible]
Actor. 25. ſed ha[illegible]
debuiſſet om[illegible]
vltimo A[illegible]
preſſus [illegible]
ſidis [illegible]
ag[illegible]

& I. Paullo [illegible] Rom. cap. [illegible] [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible] [illegible] E. Item [illegible]
[illegible] Ioann. Chryſoſtomus [illegible] non tantum [illegible],
ſed etiam C[illegible] & [illegible] Apoſto-
li & Euangeliſtæ [illegible], [illegible] Apoſtolorum
generaliter eſſe [illegible] [illegible]
[illegible] Regum [illegible] tempore valde neceſſarium
erat, [illegible] Chriſtianos, vt Regibus [illegible]
[illegible], ac fide prædicata [illegible] tamen [illegible]
hæc verba [illegible] I. Petri, quam I. Paulli, nihil aliud
ſignificant, niſi debere omnes homines ſuis legitimis
ſuperioribus ſubditos eſſe, [illegible] obedientiam
exhibere. Quare non poteſt ex his teſtimoniis [illegible]
[illegible] Clericos [illegible] vel [illegible]
legibus [illegible], niſi [illegible] Reges
ſeculi eſſe [illegible] ſuperiores, & iudices Clericorum
quod certe [illegible] poteſt [illegible] aues [illegible]
ſtur [illegible] & temporalibus [illegible]
p[illegible] [illegible] conuertimus.
q[illegible] [illegible] Clericorum, & Mo-
[illegible] eſſe dicamus, tamen [illegible]
[illegible] corum [illegible] Clericorum,
[illegible] Vnde etiam non ſine [illegible]
[illegible] oramus pro Rege [illegible] Impe-
[illegible] Regem [illegible] non ſolum
[illegible] Clericos, & Monachis [illegible]
[illegible] [illegible] debetur eis
[illegible] illud B. Petri, 1. Epiſt. cap. 2.
[illegible] etiam obedientia, cum eorum
[illegible] ſacris canonibus. & cum de
[illegible] Canonica diſpoſitio, ac de-
[illegible] vt ſupra diximus, nec ad co-
[illegible] argumenta obijcit Ioannes Me-
[illegible] alia, quæ Couarruuias fortaſ-
[illegible] putauit. Sed nos ea quoque
[illegible] Ait igitur Medina, in lege naturæ
[illegible] omnes fuiſſe Sacerdotes, nec tamen
[illegible] ſuorum poteſtate. Item in lege

ſcripta, Leuitas, quibus nunc ſuccedunt Clerici, non ſolùm Aaroni Pontifici ſubiectos fuiſſe, ſed etiam Moyſi, qui Princeps erat ciuilis totius populi Iudęorum, In lege quoque Euangelica Chriſti, ipſum; qui caput erat omnium Sacerdotum, Pilato ſubiectum fuiſſe, iuxta illud, *Non haberes poteſtatem in me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper.* Ioan. 19. Denique ita ratiocinatur Medina: Lex Euangelica, Baptiſmus, ordo clericalis, non liberant iure diuino à debitis antea contractis, vt à debito ſeruitutis, à debito pecuniario, à debito coniugali, ergò nec à debito ſubiectionis & obedientiæ ciuilis: ſed Clerici ante Clericatum ſubiecti erant poteſtati & iuriſdictioni Principum, & Magiſtratuum ſecularium, non igitur liberi ſunt iure diuino ab eadem poteſtate, & iuriſdictione poſt Clericatum. Sed ad hæc omnia facilis eſt & expedita reſponſio. Nam de primogenitis in lege naturæ non probauit Medina eos ciuilibus Magiſtratibus fuiſſe ſubiectos: nos autem probare poſſumus, non fuiſſe, quoniam ijdem primogeniti, Sacerdotes & Principes eſſe ſolebant, docet S. Hieronymus in quæſtionibus Hebraicis ad cap. 49. Geneſ. quæ eſt etiam communis Hebræorum ſententia, & exprimitur ab ipſa Paraphraſi Caldaica eodem loco in benedictione Ruben. Porrò, Moyſes, cui ſubiecti erant Leuitæ, non ſolùm Princeps ciuilis totius populi, ſed etiam ſummus Sacerdos erat, & Aarone maior, quamuis extraordinaria poteſtate. Vnde dicitur in Pſalm. 98. Moyſes, & Aaron in Sacerdotibus eius; & nouimus Aaron à Moyſe conſecratum; & denique teſtatur Philo in extremo libro de vita Moyſis, fuiſſe Moyſem Pontificem, Regem, & legiſlatorem Hebræorum, quid igitur mirum, ſi Leuitæ Moyſi ſubiecti erant non minus quàm Aaroni, cùm Moyſes non minus quàm Aaron Sacerdotio fungeretur. Chriſtum autem Pilato ſubiectum fuiſſe de facto ſolùm, non de iure, certiſſimum eſt, & poteſtas deſuper data, quam in Pilato Chriſtus agnoſcit, non poteſtas iudiciaria; ſed permiſſio intelligenda eſt, vt Sancti Patres docent, Chryſoſtomus & Cyrillus. De qua Dominus ait Lucæ 22. *Hæc*

eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum. Et certè, ferendum non eſſet, ſi Medina cum Marſilio Paduano Chriſtum Dei filium naturalem, Principibus terrenis iure ſubiectum fuiſſe, dicere vellet. Ratiocinatio denique eiuſdem Medinæ aut nihil probat, aut plus quàm ipſe velit, probat. Nam ſi paria ſunt, eximere à debito ſeruitutis, vel pecuniario, vel vxorio; & eximere à debito ſubiectionis & obedientiæ ciuilis: ſicut non poteſt Summus Pontifex eximere homines Chriſtianos à debito ſeruitutis, vel pecuniario, vel vxorio ſine conſenſu patris, quoniam alioquin iniuriam facere videretur; ita non potuiſſet idem Summus Pontifex eximere Clericos à iuriſdictione Principum ſecularium, ſine ipſorum conſenſu. Atqui hoc eſt contra omnes Theologos, à quibus nec ipſe Medina diſſentit. Non igitur ſunt illa paria, ac per hoc Medinæ argumentum non rectè concludit. Ratio verò diſcriminis inter illa debita, hæc eſt, quod maius omninò ſit vinculum inter creditorem & debitorem, Dominum & ſeruum, virum & vxorem; quàm inter Principem vel Magiſtratum, & ciuem. Itaque clericatus non eximit à debitis illis prioris generis, & ideò non poterit fieri Clericus is, qui ſeruus eſt, niſi prius à Domino liberetur, neque is qui eſt alligatus vxori, niſi vxor conſentiat; & ipſa quoque votum continentiæ emittat, neque is qui tantum pecuniæ debet vt reſtituere nequeat, ſi Clericus fiat, niſi à creditore debitum remittatur. At idem Clericatus eximit à ſubiectione ciuili, & transfert in ſubiectionem Eccleſiaſticam etiam non conſentiente, vel repugnante ſuperiore ciuili, quoniam vnuſquiſque circa ſtatum propriæ perſonæ liber eſt, ſicut poteſt relinquere patrem & matrem, & adhærere vxori, iuxta verbum Domini Matth. 19. ita poteſt relinquere principem ſeculi, & in ſortem Domini tranſire, atque ad Dei ſeruitutem accedere, ſeque totum Epiſcopo in Clericatu, vel Abbati in Monaſtica poſſeſſione committere. At, inquit Medina, lex Euangelica, & Baptiſmus, non eximunt à iuriſdictione ciuili, igitur neque eximit Clericatus. Reſpondeo non eſſe eandem rationem legis Euangeli-

cæ & Baptiſmi,ac ipſius Clericatus. Nam lex Euangelica,& Baptiſmus non excludunt, imò neceſſarium eſſe volunt Principatum ciuilem, vt aduerſus Anabaptiſtas nos alio loco probauimus. Clericatus, vt etiam Monachatus,non poſſet ſuo munere rectè fungi, niſi liber eſſet,& immunis à iuriſdictione ciuili; & ordo ipſe naturæ peruerteretur, ſi paſtores ouibus,parentes filijs, & ſpiritualia corporalibus ſubijcienda ſint. At, inquies, iniuria fiet Principibus, ſi inuiti ſuo iure priuentur, quod in Clericos ante Clecicatum habebant. Reſpondeo, nullam ipſis iniuriam fieri, quia qui iure ſuo vtitur,nullam facit iniuriam. vtitur autem iure ſuo,qui eligit ſtatum, quem ſibi magis conuenientem eſſe cenſet,quamuis per accidens ſequatur, vt Princeps ſubdito ſuo priuetur. Nam etſi quis iuſta de cauſſa domicilium ſuum in aliam ciuitatem, vel prouinciam transferat,deſinet ſubditus eſſe ſuperiori Principi, nec tamen iniuriam illi feciſſe videbitur.Vltima obiectio Medinę illa eſt,quod non repugnet rationi, vt homines addicti obſequio Dei & & ſpiritualibus functionibus, ſubſint in rebus temporalibus,& ciuilibus Regi, vel Magiſtratui ſeculari.Ex quo ſequitur,vt ſi exempti ſint,id factum ſit, conceſſione Principum,non iure diuino. Addi poteſt confirmatio ad hoc argumentum, vt nihil difficultatis ſubterfugere videamur: nam ſicut Princeps ſecularis,vt Chriſtianus & in rebus ſpiritualibus eſt ouis, & filius Sacerdotum : ita è contrario Sacerdotes vt ciues, & in rebus temporalibus videntur poſſe dici oues, & quaſi filij Principum ſecularium. Item quia vna tantùm eſt Eccleſia, continens Clericos & Laicos, & Eccleſiæ caput eſt Summus Pontifex, ideò ſubſunt omnes eidem Summo Pontifici tum Clerici,tum Laici; igitur eodem modo quoniam vna eſt ciuitas continens Laicos, & Clericos, & ciuitatis caput eſt Princeps ſecularis, ideò ſubiecti debent eſſe omnes tam Laici, quàm Clerici, Principi ſeculari in ijs, quæ pertinent ad bonum regimen ciuitatis. Reſpondeo, hoc argumento probari, exemptionem Clericorum, non eſſe de iure naturæ

primario, quod nos ſuprà in duos gradus diſtinximus, ſed eſſe de iure naturæ ſecundario, quod etiam ius gentium appellari diximus. Nam vt S. Thomas rectè docet in 2. 2. qu. 57. ar. 3. ius naturæ primarium reſpicit rem abſolutè conſideratam, ius naturæ ſecundarium, ſiue ius gentium, reſpicit rem in ordine ad certum finem, & ideò pendet ex diſcurſu rationis. Licèt igitur non repugnet rationi abſolutè, vt Clericus ſubſit in rebus ciuilibus Principi ſeculari: tamen repugnat in ordine ad officium Clericorum ritè adminiſtrandum: nam vt alia omittam, turpiſſimum eſſet, vt etiam Sotus annotauit, ſi Magiſtratus Epiſcopum corrigere, vel punire poſſet, à quo ipſe corrigendus, & puniendus eſt, & quis ferret, ſi hodie Sacerdos ad ſuum tribunal Magiſtratum vocaret, cras autem Magiſtratus vocaret Sacerdotem ad ſuum? & nonne omnis reuerentia, quam neceſſariò debent Laici Sacerdotibus, periret, ſi eos pro imperio coërcere poſſent. Hinc igitur ante omnes Principum leges, humanum genus ratione docente conſtituit, vt vbique Sacerdotes immunes eſſent à iuriſdictione Principum Laicorum. Ad primam confirmationem reſpondeo, Principem quidem ouem, ac filium ſpiritualem Sacerdotis eſſe: ſed Sacerdotem nullo modo filium vel ouem Principis dici poſſe. Quoniam Sacerdotes, & omnes Clerici ſuum habent Principem ſpiritualem, à quo non in ſpiritualibus ſolùm, ſed etiam in temporalibus reguntur. Neque fieri poteſt, vt duos agnoſcant Principes in rebus temporalibus, cùm iuxta Euangelium, nemo poſſit duobus Dominis ſeruire. Ad alteram confirmationem reſpondeo, Eccleſiam verè vnam tantùm eſſe, & nullo modo duas, ciuitatem autem vnam eſſe materialiter, & duas formaliter. Nam Eccleſia continet omnes Chriſtianos Catholicos, ſiue ſint Clerici, ſiue Laici; ſi quis autem conſideret cœtum Laicorum, non vt Chriſtiani ſunt, ſed vt ciues, vel quocunque alio modo, is cœtus, Eccleſia dici non poteſt. Non igitur duæ fingi poſſunt Eccleſiæ, ac multo minus eſſe. At cœtus Laicorũ, & cœtus Clerico-

rum formaliter duæ ciuitates dici poſſunt, quoniam in ipſis etiam temporalibus rebus diuerſas leges habent, diuerſum Principem, diuerſa tribunalia, & tamen materialiter vnam quoque ciuitatem faciunt, quia vnam vrbem inhabitant, & ſub eiuſdem Principis protectione viuunt, qui ſicut pro labore, ac ſollicitudine, quam pro communi bono ſuſcipit, à Laicis tributa recipit, ita recipit à Clericis auxilia longe maiora publicarum precum, & ſacrificiorum ad Deum.

FINIS.

IVDI.

IVDICIVM ROBERTI BELLARMINI POLITIANI, SOCIETATIS IESV THEOLOGI,

DE LIBRO QVEM LVTHERANI VOCANT CONCORDIAE,

Cum Apologia breui pro eodem iudicio.

Liber Concordiæ, nuper editus à Lutheranis, tria mihi continere videtur, præter communes & notos Lutheranorum errores, inſignem videlicet vanitatem, grauiſſimas hæreſes contra ſymbolum Apoſtolicum, & mendacia innumerabilia, apertiſſima, atque inter ſe pugnantia. De ſingulis ordine dicemus.

De vanitate Concordiæ.

INnſignis igitur vanitas in ſubſcriptione perſpicitur. Quorſum enim attinebat, vt omnes miniſtri, concionatores, ludimagiſtri, hypodidaſcali, ſubſcriberent? Certè non poteſt exemplum vllum, eiuſmodi ſubſcriptionum, in negotio fidei, ab antiquitate peti. Siquidem ab Apoſtolicis temporibus per annos mille quingentos, in omnibus Concilijs, tam generalibus,

canonici,ſiue ciuilis,ſed referenda eſſe ad tertium gradum præceptorum iuris naturæ, ſiue quod idem eſt,ad ius gentium. Hæc mihi videtur eſſe ſententia ferè omnium Theologorum, & Canoniſtarum, & in re non arbitror diſſentire Ioannem Driedonem, qui in lib.1. de libertate Chriſtiana cap.9.cum Canoniſtis dicit, exemptionem Clericorum eſſe iuris diuini naturalis, à Victoria in Relectione prima de poteſtate Eccleſiæ, q.vlt. & Soto in 4. ſent.diſt.25.qu.2. qui dicunt,eſſe iuris humani,ac poſitiui. Nam Ioannes Driedo non dicit, eſſe iuris naturalis,quia ſit primum aliquod principium iuris naturæ,aut concluſio proxima, & quaſi naturaliter deducta ex primis principijs,ſed dicit eſſe iuris naturalis,quia eſt omninò conformis, & conſentanea rationi naturali. Victoria verò, & Sotus negant eſſe iuris diuini naturalis, quia per ius naturale intelligunt ius purè naturale, quo modo etiam negat idem Sotus, ius gentium eſſe naturale; tamen ijdem auctores, & maximè Sotus, addunt hanc exemptionem eſſe omninò conſentaneam rationi, & ipſi naturæ, neque dicere volunt, ſolùm eſſe rationabilem, id eſt, non contrariam rationi, ſic enim nihil dixiſſent,cùm omnis iuſta lex etiam purè poſitiua non debeat eſſe contraria rationi. Sed dicere volunt, eſſe deductam vt concluſionem ex iure naturæ, & vim habere ex iure naturæ, & ideò addunt, in hanc exemptionem conſenſiſſe omnes gentes, ac propterea non poſſe mutari, vel abrogari à Regibus & Principibus, etiamſi omnes ſimul coniuncti eam abrogare conentur. Neque diſſentit S.Thomas, licèt in comment. ad cap.13.ad Rom.ſcripſerit, Clericos priuilegio Principum liberos eſſe à tributis: nam in eodem loco addit, id factum eſſe ob naturalem æquitatem.

Hanc igitur ſententiam probare poſſumus his argumentis. Primò ex conſuetudine omnium gentium, quod enim vbique fit,ex natura ipſa deſcendit, quæ omnibus communis eſt. conſtat apud Hebræos,Leuitas fuiſſe liberos à tributis ex cap.30. Exod. & cap. 1. Num conſtat apud Ægyptios ſub Rege Pharaone Sacerdotes fuiſſe

exem-

exemptos, ex cap.47.Gen. Conſtat idem de Sacerdotibus Hebræorum ſub Rege Artaxerſe ex lib.1.Eſdræ cap. 7. Idem cognoſci poteſt de Sacerdotibus Gentilium ex Ariſtotele in lib.2.Oeconom.ex Cæſare lib 6. de bello Gallico, ex Plutarcho in Camillo, & ex alijs. Apud Chriſtianos Imperator Conſtantinus, qui primus fuit Imperator apertè Chriſtianus, continuò natura docente Eccleſiaſticos immunes à communibus Reip. oneribus declarauit,vt patet ex Epiſtola eius ad Auilinum, apud Euſebium lib.10 hiſt Eccleſ.cap.7 quod idem multi alij Imperatores fecerunt. & notanda ſunt verba Iuſtiniani l.ſancimus,2.C. de ſacroſanct. Eccleſ. Nam vbi exemiſſet Eccleſias,ait. *Cur enim non facimus diſcrimen inter res diuinas & humanas, & cur non competens prærogatiua cæleſti fauori conſeruetur?* Quibus verbis oſtendit,exemptionem illam non fuiſſe arbitrariam, & liberam, ſed debitam & neceſſariam.

Alterum argumentum ducitur à ſimilitudine, quam poteſtas Eccleſiaſtica; & ſecularis habent cum anima & corpore humano. Nam (vt oſtendimus in lib.5. de Summo Pontifice,ex S. Gregorio Nazianzeno, Hugone de S.Victore, alijſque inſignibus auctoribus, non poteſt melius intelligi, quo modo ſe habeat poteſtas Eccleſiaſtica ad ſecularem, quam ex modo, quo ſe habet in homine ſpiritus ad carnem. Spiritus autem ita ſe habet ad carnem,vt quamuis non impediat actiones eius, cùm benè ſe habent,eam tamen regat, & moderetur, & aliquando cohibeat,aliquando excitet, prout ad finem ſuum expedire iudicat. contrà verò,caro nullum habet imperium in ſpiritum, neque eum vlla in re dirigere, vel iudicare,vel coërcere poteſt. Sic igitur poteſtas Eccleſiaſtica,quæ ſpiritualis eſt; ac per hoc naturaliter ſeculari ſuperior, ſecularem poteſtatem, cùm opus eſt, dirigere,iudicare,& coërcere poteſt; ipſam verò à ſeculari dirigi,vel iudicari, vel coërceri, nulla ratione permittitur.Tertiò,probatur ex nominibus *Patris,& Paſtoris*,quibus tum in ſacris litteris,& in libris ſanctorum Patrum, tum ex communi Chriſtianorum conſuetudi-

ne

ne Sacerdotes ornantur: natura enim docet, vt filij parentibus obediant, atque ab ijs ſe corrigi æquo animo ferant, non autem ipſi parentibus imperare, eoſúe corrigere, vel iudicare velint. multò etiam magis eadem duce & magiſtrâ naturâ, oues à paſtoribus reguntur & gubernantur, & quando aberrant, vel ſibilo, vel baculo reducuntur in viam, & planè contra naturam eſſet, ſi ouis paſtorem regere, vel gubernare videretur. Quartum argumentum peti poteſt à nomine & officio Clericorum; Clerici enim ſunt miniſtri Dei, conſecrati ad obſequium ſolius Dei, atque ad hoc ipſum ab vniuerſo populo, Deo oblati, vnde & Clerici dicuntur tamquam ad ſortem Domini pertinentes, vt S. Hieronymus docet in Epiſt. ad Nepotianum. Certè autem in ea, quæ ſunt oblata & conſecrata Deo, & quaſi propria ipſius Dei facta ſunt, nullũ ius habere poſſunt Principes ſeculi. id quod & lumen rationis oſtendit, & Deus ipſe in ſcripturis Sanctis non obſcurè tradit, cùm ait Leuitici vlt. *Quicquid ſemel Deo fuerit conſecratum, ſanctum ſanctorum erit Domino.* Quis autem dicere audeat, ius eſſe profano homini in ea, quæ ſancta ſanctorum, id eſt, ſanctiſſima dici meruerunt? qua ratione bona etiam temporalia Clericorum, bona dominica propriè dicuntur, in can. 4. Apoſtolica & ideò tanquam Deo ſacra, iuriſdictioni Laicorũ ſubiecta eſſe non poſſunt. Quintum argumentum ducitur à ſignis, & prodigijs, quæ non rarò Deus oſtendit in eos qui Eccleſiarum immunitatem violare præſumpſerunt. De qua re multa legi poſſunt apud Tilmannum Bredembachium in lib. 5. ſacrarum collationum. Sed extat inſigne teſtimonium Baſilij Porphirogeniti Græcorum Imperatoris apud Balſamonem in Nomocanone Photij, in commentario canonis primi ſynodi Conſtantinopolitanæ primæ & ſecundæ, quam nos Latini, octauam ſynodum appellamus. Refert enim idem Baſilius cauſſam omnium calamitatum eius temporis in legem quandam Nicephori Phocæ prædeceſſoris ſui contra Eccleſiæ libertatem latam. *Ex quo*, inquit, *lex iſta robur habuit, nihil boni penitus in hodiernum vſque diem vitæ noſtræ conti-*

contigit, ſed potius è contrario nullum omnino genus calamitatis defuit. Itaque legem illam meritò irritam eſſe voluit, ac penitus abrogauit.

CAPVT TERTIVM.

Soluuntur argumenta contraria.

SEd operæpretium erit ad eas obiectiones breuiter, reſpondere, quas Didacus Couarruuias loco citato, & Ioannes Medina in Codice de Reſtit. q. 15. (qui liberius alijs auctoribus loquuti ſunt,) in medium protulerunt. Obijciunt ergò primò, nullam extare legē diuinam, qua Clerici eximantur à iuriſdictione Principū Laicorum. Sed iam oſtendimus extare non pauca teſtimonia ſcripturæ veteris, ex quibus per probabilem conſequentiam ducatur argumentum, ad probandum, iure diuino Clericos liberos eſſe à iuriſdictioue Principum ſecularium. Neque obſtat, quòd teſtamentum vetus abrogatum iam ſit per teſtamentum nouum: nam tametſi abrogata ſint ceremonialia, iudicialiaque præcepta, non tamen ſunt abrogata moralia, id eſt, quæ continent vel declarant ius naturæ. & prætereà cùm cæremoniæ Iudæorum, figuræ fuerint rerum noſtrarum, vt Apoſtolus docet 1 Cor. 10. Galat. 4. & Heb. 7. non malè ducimus arguméta per ſimilitudinem à ritibus Iudaicis. Denique, non ſola teſtimonia ſcripturæ veteris, ſed etiam rationes ex iure naturæ depromptas adduximus; ius autem naturæ nō humanum, ſed diuinum eſt, cùm ab ipſius naturæ auctore manauerit. Secundò obijciunt leges multas Iuſtiniani ex Codice, & Authenticis, ex quibus cognoſci poteſt olim Clericos Imperatoris iuriſdictioni fuiſſe ſubiectos. Sed facilis eſt reſponſio: nam ſi hoc argumentum vim vllā haberet, probaret etiam in rebus Eccleſiaſticis & ſpiritualibus non eſſe liberos Clericos iure diuino à poteſtate Principum Laicorum: conſtat enim non ſolùm ex Codice, & Authenticis, ſed multò

magis ex Nomocanone Photij, non paucas leges Iuſtiniani de rebus planè Eccleſiaſticis, & ſpiritualibus diſponere. Couarruuias autem, & Medina, vt etiam omnes Theologi & Canoniſtæ, ſummo conſenſu docent, in rebus Eccleſiaſticis & ſpiritualibus liberos eſſe Clericos à poteſtate Principum ſeculi iure diuino. Coguntur igitur ipſi etiam nobiſcum dicere, leges illas procedere de facto, non de iure, & toleratas aliquando à Summis Pontificibus nunquam autem approbatas. Non tamen negauerim, multas quoque eſſe ciuiles leges Imperatorum, quas non minus Clerici, quàm Laici ſequi debeant. Eccleſia enim pro curſu temporalium tantummodo rerum, vt loquitur Nicolaus I. Papa in Epiſt. ad Michaëlem, Imperialibus vtitur legibus. quod idem habemus in multis Canonibus diſtinctionis decimę apud Gratianum, & cap. 1. de noui oper. nunciat. & alibi. quæ tamen omnia intelligi debent de ijs legibus, quæ non ſunt contrariæ Eccleſiaſticæ libertati, & quoad directionem, non quoad coactionem; ac denique cùm adſunt aliæ conditiones, quas notant Doctores, ac præſertim Felinus in cap. Eccleſia S. Mariæ, de conſtit. qu. 1. Tertiò obijciunt exemplum Apoſtoli Paulli, qui cùm eſſet Præſul Eccleſiaſticus, non timuit appellare Cæſarem, atque ab eo iudicari, ſe debere liberè confiteri, vt S. Lucas refert Actor. 25. ſed hanc obiectionem Couarruuias omninò debuiſſet omittere. Nam B. Paullus, vt conſtat ex cap. vltimo Actorum, coactus eſt appellare Cæſarem, oppreſſus videlicet calumnijs Iudæorum, & iniuſtitia Pręſidis Romani, qui ſolum Cæſarem, ſupremum iudicem agnoſcebant. Itaque ipſe quoque de facto ſaltem, ſi non de iure, Cæſarem iudicem agnoſcere debuit, nec ſine riſu exceptus fuiſſet, ſi B. Petri ſupremi Principis ac iudicis ſui coram Gentilibus, vel Iudæis mentionem facere voluiſſet.

Quartò obijciunt teſtimonia Sanctorum Apoſtolorum, Petri & Paulli, ſcribit enim B. Petrus in Epiſt. priore capite 2. *Subiecti eſtote omni humanæ creaturæ propter Deum, ſiue Regi, tanquam præcellenti, ſiue Ducibus, tanquam ab eo miſſis.*

& B.

& B. Paullus in Epiſt. ad Rom. cap. 13. *Omnis*, inquit, *anima poteſtatibus ſublimioribus ſubdita ſit.* In quem locum ſcribit S. Ioann. Chryſoſtomus, hæc dici non tantùm Laicis, ſed etiam Clericis & Monachis, & ipſis etiam Apoſtolis & Euangeliſtis. Reſpondeo, ſententias Apoſtolorum generales eſſe, quamuis enim nominatim in eis fiat mentio Regum, quoniam eo tempore valde neceſſarium erat, diligenter monere Chriſtianos, vt Regibus obedirent, ne fidei prædicatio impediretur: tamen abſolutè verba illa tam B. Petri, quàm B. Paulli, nihil aliud ſignificant, niſi debere omnes homines ſuis legitimis ſuperioribus ſubditos eſſe, eiſq; debitam obedientiam exhibere. Quare non poteſt ex his teſtimonijs Apoſtolicis probari, Clericos Principibus ſeculi, vel ipſorum legibus obtemperare debere, niſi prius probetur, Reges ſeculi eſſe legitimos ſuperiores, & iudices Clericorum quod certè probari non poterit, niſi probetur, oues paſtoribus, filios parentibus, & temporalia ſpiritualibus præeminere. Nec tamen Chryſoſtomo contradicimus, quamuis enim iudicem proprium Clericorum, & Monachorum ſolùm Pontificem eſſe dicamus, tamen fatemur, Reges nō ſolùm Laicorum, ſed etiam Clericorum, & Monachorum Reges eſſe. Vnde etiam non ſine cauſſa in publicis precibus oramus pro Rege, vel pro Imperatore noſtro: nam cùm Reges bella gerant non ſolùm pro Laicis, ſed etiam pro Clericis, & Monachis, proque omnium pace, & tranquillitate inuigilent, debetur eis ab omnibus honor, iuxta illud B. Petri, 1. Epiſt. cap. 2. *Regem honorificate*; debetur etiam obedientia, cùm eorum leges non ſunt contrariæ ſacris canonibus, & cùm de rebus ijſdem nulla extat Canonica diſpoſitio, ac demum quoad directionem, vt ſuprà diximus, non ad coactionem. Præter hæc argumenta objicit Ioannes Medina loco citato quædam alia, quæ Couarruuias fortaſſe vt leuiora prętermittenda putauit. Sed nos ea quoque breuiter diluamus. Ait igitur Medina, in lege naturæ primogenitos omnes fuiſſe Sacerdotes, nec tamen exemptos à maiorum ſuorum poteſtate. Item in lege

ſcripta, Leuitas, quibus nunc ſuccedunt Clerici, non ſolùm Aaroni Pontifici ſubiectos fuiſſe, ſed etiam Moyſi, qui Princeps erat ciuilis totius populi Iudęorum, In lege quoque Euangelica Chriſti, ipſum; qui caput erat omnium Sacerdotum, Pilato ſubiectum fuiſſe, iuxta illud, *Non haberes poteſtatem in me vllam, niſi tibi datum eſſet deſuper.* Ioan. 19. Denique ita ratiocinatur Medina: Lex Euangelica, Baptiſmus, ordo clericalis, non liberant iure diuino à debitis antea contractis, vt à debito ſeruitutis, à debito pecuniario, à debito coniugali, ergò nec à debito ſubiectionis & obedientiæ ciuilis: ſed Clerici ante Clericatum ſubiecti erant poteſtati & iuriſdictioni Principum, & Magiſtratuum ſecularium, non igitur liberi ſunt iure diuino ab eadem poteſtate, & iuriſdictione poſt Clericatum. Sed ad hæc omnia facilis eſt & expedita reſponſio. Nam de primogenitis in lege naturæ non probauit Medina eos ciuilibus Magiſtratibus fuiſſe ſubiectos: nos autem probare poſſumus, non fuiſſe, quoniam ijdem primogeniti, Sacerdotes & Principes eſſe ſolebant, docet S. Hieronymus in quæſtionibus Hebraicis ad cap. 49. Geneſ. quæ eſt etiam communis Hebræorum ſententia, & exprimitur ab ipſa Paraphraſi Caldaica eodem loco in benedictione Ruben. Porrò, Moyſes, cui ſubiecti erant Leuitæ, non ſolùm Princeps ciuilis totius populi, ſed etiam ſummus Sacerdos erat, & Aarone maior, quamuis extraordinaria poteſtate. Vnde dicitur in Pſalm. 98. Moyſes, & Aaron in Sacerdotibus eius; & nouimus Aaron à Moyſe conſecratum; & denique teſtatur Philo in extremo libro de vita Moyſis, fuiſſe Moyſem Pontificem, Regem, & legiſlatorem Hebræorum, quid igitur mirum, ſi Leuitæ Moyſi ſubiecti erant non minus quàm Aaroni, cùm Moyſes non minus quàm Aaron Sacerdotio fungeretur. Chriſtum autem Pilato ſubiectum fuiſſe de facto ſolùm, non de iure, certiſſimum eſt, & poteſtas deſuper data, quam in Pilato Chriſtus agnoſcit, non poteſtas iudiciaria; ſed permiſſio intelligenda eſt, vt Sancti Patres docent, Chryſoſtomus & Cyrillus. De qua Dominus ait Lucæ 22. *Hæc*

eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum. Et certè, ferendum non eſſet, ſi Medina cum Marſilio Paduano Chriſtum Dei filium naturalem, Principibus terrenis iure ſubiectum fuiſſe, dicere vellet Ratiocinatio denique eiuſdem Medinæ aut nihil probat, aut plus quàm ipſe velit, probat. Nam ſi paria ſunt, eximere à debito ſeruitutis, vel pecuniario, vel vxorio; & eximere à debito ſubiectionis & obedientiæ ciuilis: ſicut non poteſt Summus Pontifex eximere homines Chriſtianos à debito ſeruitutis, vel pecuniario, vel vxorio ſine conſenſu patris, quoniam alioquin iniuriam facere videretur; ita non potuiſſet idem Summus Pontifex eximere Clericos à iuriſdictione Principum ſecularium, ſine ipſorum conſenſu. Atqui hoc eſt contra omnes Theologos, à quibus nec ipſe Medina diſſentit. Non igitur ſunt illa paria, ac per hoc Medinæ argumentum non rectè concludit. Ratio verò diſcriminis inter illa debita, hæc eſt, quod maius omninò ſit vinculum inter creditorem & debitorem, Dominum & ſeruum, virum & vxorem; quàm inter Principem vel Magiſtratum, & ciuem. Itaque clericatus non eximit à debitis illis prioris generis, & ideò non poterit fieri Clericus is, qui ſeruus eſt, niſi prius à Domino liberetur, neque is qui eſt alligatus vxori, niſi vxor conſentiat; & ipſa quoque votum continentiæ emittat, neque is qui tantum pecuniæ debet vt reſtituere nequeat, ſi Clericus fiat, niſi à creditore debitum remittatur. At idem Clericatus eximit à ſubiectione ciuili, & transfert in ſubiectionem Eccleſiaſticam etiam non conſentiente, vel repugnante ſuperiore ciuili, quoniam vnuſquiſque circa ſtatum propriæ perſonæ liber eſt, ſicut poteſt relinquere patrem & matrem, & adhærere vxori, iuxta verbum Domini Matth. 19. ita poteſt relinquere principem ſeculi, & in ſortem Domini tranſire, atque ad Dei ſeruitutem accedere, ſeque totum Epiſcopo in Clericatu, vel Abbati in Monaſtica poſſeſſione committere. At, inquit Medina, lex Euangelica, & Baptiſmus, non eximunt à iuriſdictione ciuili, igitur neque eximit Clericatus. Reſpondeo non eſſe eandem rationem legis Euangeli-

cæ & Baptiſmi, ac ipſius Clericatus. Nam lex Euangelica, & Baptiſmus non excludunt, imò neceſſarium eſſe volunt Principatum ciuilem, vt aduerſus Anabaptiſtas nos alio loco probauimus. Clericatus, vt etiam Monachatus, non poſſet ſuo munere rectè fungi, niſi liber eſſet, & immunis à iuriſdictione ciuili; & ordo ipſe naturæ peruerteretur, ſi paſtores ouibus, parentes filijs, & ſpiritualia corporalibus ſubijcienda ſint. At, inquies, iniuria fiet Principibus, ſi inuiti ſuo iure priuentur, quod in Clericos ante Clecicatum habebant. Reſpondeo, nullam ipſis iniuriam fieri, quia qui iure ſuo vtitur, nullam facit iniuriam. vtitur autem iure ſuo, qui eligit ſtatum, quem ſibi magis conuenientem eſſe cenſet, quamuis per accidens ſequatur, vt Princeps ſubdito ſuo priuetur. Nam etſi quis iuſta de cauſſa domicilium ſuum in aliam ciuitatem, vel prouinciam transferat, deſinet ſubditus eſſe ſuperiori Principi, nec tamen iniuriam illi feciſſe videbitur. Vltima obiectio Medinę illa eſt, quod non repugnet rationi, vt homines addicti obſequio Dei & & ſpiritualibus functionibus, ſubſint in rebus temporalibus, & ciuilibus Regi, vel Magiſtratui ſeculari. Ex quo ſequitur, vt ſi exempti ſint, id factum ſit, conceſſione Principum, non iure diuino. Addi poteſt confirmatio ad hoc argumentum, vt nihil difficultatis ſubterfugere videamur: nam ſicut Princeps ſecularis, vt Chriſtianus & in rebus ſpiritualibus eſt ouis, & filius Sacerdotum: ita è contrario Sacerdotes vt ciues, & in rebus temporalibus videntur poſſe dici oues, & quaſi filij Principum ſecularium. Item quia vna tantùm eſt Eccleſia, continens Clericos & Laicos, & Eccleſiæ caput eſt Summus Pontifex, ideò ſubſunt omnes eidem Summo Pontifici tum Clerici, tum Laici; igitur eodem modo quoniam vna eſt ciuitas continens Laicos, & Clericos, & ciuitatis caput eſt Princeps ſecularis, ideò ſubiecti debent eſſe omnes tam Laici, quàm Clerici, Principi ſeculari in ijs, quæ pertinent ad bonum regimen ciuitatis. Reſpondeo, hoc argumento probari, exemptionem Clericorum, non eſſe de iure naturæ pri-

primario, quod nos ſuprà in duos gradus diſtinximus, ſed eſſe de iure naturæ ſecundario, quod etiam ius gentium appellari diximus. Nam vt S. Thomas rectè docet in 2. 2. qu. 57. ar. 3. ius naturæ primarium reſpicit rem abſolutè conſideratam, ius naturæ ſecundarium, ſiue ius gentium, reſpicit rem in ordine ad certum finem, & ideò pendet ex diſcurſu rationis. Licèt igitur non repugnet rationi abſolutè, vt Clericus ſubſit in rebus ciuilibus Principi ſeculari: tamen repugnat in ordine ad officium Clericorum ritè adminiſtrandum: nam vt alia omittam, turpiſſimum eſſet, vt etiam Sotus annotauit, ſi Magiſtratus Epiſcopum corrigere, vel punire poſſet, à quo ipſe corrigendus, & puniendus eſt, & quis ferret, ſi hodie Sacerdos ad ſuum tribunal Magiſtratum vocaret, cras autem Magiſtratus vocaret Sacerdotem ad ſuum? & nonne omnis reuerentia, quam neceſſariò debent Laici Sacerdotibus, periret, ſi eos pro imperio coërcere poſſent. Hinc igitur ante omnes Principum leges, humanum genus ratione docente conſtituit, vt vbique Sacerdotes immunes eſſent à iuriſdictione Principum Laicorum. Ad primam confirmationem reſpondeo, Principem quidem ouem, ac filium ſpiritualem Sacerdotis eſſe: ſed Sacerdotem nullo modo filium vel ouem Principis dici poſſe. Quoniam Sacerdotes, & omnes Clerici ſuum habent Principem ſpiritualem, à quo non in ſpiritualibus ſolùm, ſed etiam in temporalibus reguntur. Neque fieri poteſt, vt duos agnoſcant Principes in rebus temporalibus, cùm iuxta Euangelium, nemo poſſit duobus Dominis ſeruire. Ad alteram confirmationem reſpondeo, Eccleſiam verè vnam tantùm eſſe, & nullo modo duas, ciuitatem autem vnam eſſe materialiter, & duas formaliter. Nam Eccleſia continet omnes Chriſtianos Catholicos, ſiue ſint Clerici, ſiue Laici; ſi quis autem conſideret cœtum Laicorum, non vt Chriſtiani ſunt, ſed vt ciues, vel quocunque alio modo, is cœtus, Eccleſia dici non poteſt. Non igitur duæ fingi poſſunt Eccleſiæ, ac multo minus eſſe. At cœtus Laicorũ, & cœtus Clerico-

rum formaliter duæ ciuitates dici poſſunt, quoniam in ipſis etiam temporalibus rebus diuerſas leges habent, diuerſum Principem, diuerſa tribunalia, & tamen materialiter vnam quoque ciuitatem faciunt, quia vnam vrbem inhabitant, & ſub eiuſdem Principis protectione viuunt, qui ſicut pro labore, ac ſollicitudine, quam pro communi bono ſuſcipit, à Laicis tributa recipit, ita recipit à Clericis auxilia longe maiora publicarum precum, & ſacrificiorum ad Deum.

FINIS.

IVDI-

IVDICIVM ROBERTI BELLARMINI POLITIANI,

SOCIETATIS IESV THEOLOGI,

DE LIBRO QVEM LVTHERANI VOCANT CONCORDIAE,

Cum Apologia breui pro eodem iudicio.

Liber Concordiæ, nuper editus à Lutheranis, tria mihi continere videtur, præter communes & notos Lutheranorum errores, inſignem videlicet vanitatem, grauiſſimas hæreſes contra ſymbolum Apoſtolicum, & mendacia innumerabilia, apertiſſima, atque inter ſe pugnantia. De ſingulis ordine dicemus.

De vanitate Concordiæ.

INnſignis igitur vanitas in ſubſcriptione perſpicitur. Quorſum enim attinebat, vt omnes miniſtri, concionatores, ludimagiſtri, hypodidaſcali, ſubſcriberent? Certè non poteſt exemplum vllum, eiuſmodi ſubſcriptionum, in negotio fidei, ab antiquitate peti. Siquidem ab Apoſtolicis temporibus per annos mille quingentos, in omnibus Concilijs, tam generalibus,

quàm nationalibus,aut prouincialibus,ſoli Prælati,qui iuriſdictionem aliquam habent,ſubſcribere conſueuerunt. Sunt etiam interdum addita nomina Imperatorum,aut Regum,aut Principum aliquorum; Sed ludimagiſtrorum & hypodidaſcalorum, nulla vſquam inuenitur mentio.Deinde,iſta ſubſcriptio ad librum Concordiæ ingentis diſcordiæ ſignum eſt. Qualem enim vnionem inter Lutheranos eſſe exiſtimabimus, quando non ſolùm Principes ad Concordiam redigi, ſed etiam priuati homines ad ſubſcribendum cogi debuerunt? Et quamuis numeroſa ſubſcriptio eſſe videatur,eſt tamen ipſa quoque argumentum paucitatis. Nam ſi Catholica Eccleſia eiuſmodi ſubſcriptionem requireret, in puncto temporis haberet non octo millia, ſed plus quàm octingenta millia ſubſcribentium; neque ex ſola Italia libentiſſimè ſubſcriberent innumerabiles Presbyteri & Diaconi, atque ſcholarum & gymnaſiorum præfecti,ſed etiam ex Hiſpania, Germania, Gallia, America, Braſilia, India,Iaponia; nec deeſſent etiam ex Britannia & Palæſtina.Denique,tam numeroſa ſubſcriptio, inexcuſabilia reddit tam multa,& tam craſſa mendacia,quæ nos infrà annotabimus. Si enim vnus tantum aut alter librum iſtum,antequam ederetur,vidiſſet, ignoſci poſſet fortaſſe humanæ imbecillitati,ſi aliquid erroris obrepſiſſet:at quod ſedecim millia oculorum craſſiſſima illa mendacia, deprehendere non potuerint, quis ferat?Alterum profectò neceſſarium eſt, aut cæcos omnes fuiſſe,aut etiam cum mendacijs Concordiam facere voluiſſe.

De erroribus Concordiæ,diſcordantibus à Symbolis in ipſa Concordia receptis.

I. ERROR.

PRimus error eſt, quod Chriſtus non ſolùm vt homo, ſed etiam vt DEVS,Patri fuerit obediens. Qui error deſtruit penitus veram dignitatem Chriſti, quam

quam ſymbolum Nicænum contra Arianos aſſeruit. Nam ſi Chriſtus, vt DEVS, Patri obediuit, certè vt DEVS à Patre diſtinguitur;alius igitur DEVS eſt pater,alius DEVS eſt filius:ſed vnus tantū eſt verus DEVS, & conſtat,Patrem eſſe verum DEVM, non igitur filius eſt verus Deus,nec ὁμοούσιος Patri, vt in Nicæno ſymbolo confitemur.Rurſum,qui obedit, minor eſt illo cui obedit:nam imperare,ſuperioris;obedire,inferioris eſt: Ergò,ſi Chriſtus,vt DEVS,Patri obedit,DEVS minor eſt Patre,& mentitur ſymbolum Athanaſij,cùm ait: *Aequalis Patri ſecundum diuinitatem, minor Patre ſecundum humanitatem.* Adhæc,ſecundum illam naturam Chriſtus obediuit,ſecundum quam mortuus eſt : nam ipſa mors, obedientia fuit ſumma,& abſolutiſſima:at non eſt mortuus Chriſtus ſecundum diuinitatem, ſed ſolùm ſecundum carnem,1.Petri 4.*Chriſto igitur in carne paſſo, &c.* Denique, cur Apoſtolus Paullus,ad Philippenſes 2. dicturus, *humiliauit ſemetipſum,factus obediens vſque ad mortem*, præmiſit, *exinaniuit ſemetipſum,formam ſerui accipiens*; niſi vt nos admoneret, non ſecundùm formam DEI, qua æqualis eſt Patri,ſed ſecundum formam ſerui, qua minor eſt Patre, Chriſtum obedientiam vſque ad mortem DEO Patri præſtitiſſe?

SED fortaſſe non habet Concordia hunc errorem. Inſpiciamus igitur an ita ſit, In Epitome articulorum controuerſorum, art.3.pag.556. *Credimus*, inquiunt,*docemus, & confitemur magno conſenſu,quod Chriſtus quidem verè ſit noſtra iuſtitia; ſed tamen neque ſecundum ſolam diuinam naturam, neque ſecundum ſolam humanam naturam; Credimus autem, Chriſtum totum, ſecundum vtramque naturam, eſſe noſtram iuſtitiam, in ſola videlicet obedientia ſua, quam ille Patri ad mortem vſque, abſolutiſſimam præſtitit.* hæc illi. Si igitur iuſtitia noſtra, id eſt,nobis imputata, totus Chriſtus eſt, ſecundum vtramque naturam,& iuſtitia illa in obedientia conſiſtit, quā Chriſtus Patri vſque ad mortem exhibuit, certè ſequitur,Chriſtum totum ſecundum vtramq; naturam,DEO Patri obedientiam præſtitiſſe. Et infrà,pag.664. *Ac ſentiendum eſt,* inquiunt, *quòd iuſtitia noſtra,neque in diuina, neque*

in humana natura, ſed in tota ipſius perſona conſiſtat: quippe, qui vt D E V S, *& homo, in ſola ſua tota, & perfectiſſima obedientia, eſt noſtra iuſtitia.* Quid eſt, *qui vt* D E V S *& homo in ſua obedientia eſt noſtra iuſtitia*, niſi, Chriſtus vt D E V S, & homo, Patri obediuit, & ea obedientia, noſtra obedientia reputatur? Nec eſt idem, D E V S & homo, Patri obediuit, & Chriſtus, vt D E V S & homo Patri obediuit. Illud enim perſonæ diuinæ obedientiam tribuit, ſed in natura humana, & Catholicum eſt; hoc verò vtrique naturę tribuit obedientiam, & Arianum eſt. Et pag 663. *Tota totius perſonæ Chriſti obedientia, quam ille patri vſque ad ignominioſam crucis mortem, noſtri cauſſa, præſtitit, nobis imputatur.* Et infrà: *Cùm autem obedientia Chriſti, non ſit vnius duntaxat naturæ, ſed totius perſonæ, &c.* Et in his locis, quare dicunt, totius perſonæ obedientiam illam fuiſſe? Non ſatis erat dicere, fuiſſe perſonæ? Sed vtrique naturæ obedientiam non tribuiſſent, niſi, *totius perſonæ*, dixiſſent. Per totam enim perſonam duas naturas, pag 727. ſignificare ſe dicunt. Nec mirum eſt, Profeſſores Auguſtanæ Confeſſionis & Apologiæ ita ſentire, quandoquidem ipſe primarius, tam Confeſſionis quàm Apologiæ architectus, Philippus Melanchthon, in locis communibus anni 1558. loco de Filio, pag. 40. ita ſcripſit; *Natura diuina, non eſt quidem lacerata, aut mortua, ſed fuit obediens Patri, quieuit, ceſſit iræ æterni Patris.* Et Martinus Lutherus in libro de Concilijs, & Eccleſia, non ſolùm obedientiam, ſed etiam paſſionem diuinitati tribui poſſe, contendit.

II. ERROR.

Alter error eſt, quòd Chriſtus fuerit perfunctus munere mediatoris, & Pontificis, non ſolùm per humanam naturam, ſed etiam per diuinam, Sic enim habent verba Concordiæ, pag. 736. in articulo de perſona Chriſti: *Itaque Chriſtus eſt noſter mediator, redemptor, Rex, Summus Pontifex. &c. Non ſecundum vnam tantùm naturam, ſiue diuinam, ſiue humanam, ſed ſecundum vtramque naturam.*

At

At quod Chriſtus ſit mediator, & Pontifex ſecundum vtramque naturam, & eatenus non ſolùm vt homo, ſed etiam vt DEVS, error eſt, qui apertè pugnat cum Chriſti vera diuinitate, & proinde cum ſymbolo fidei, vbi dicitur Chriſtus, DEVS *verus, de* DEO *vero.* Nam mediator per id, quo munus mediatoris exercet, neceſſariò diſtinguitur ab eo, cuius eſt mediator. Eſt autem Chriſtus mediator DEI & hominum. Ergò, ſi vt DEVS mediator eſt, vt DEVS à DEO diſtinguitur; erunt igitur duo dij, vnus maior, alius minor, vt Ariani volebant. Quocirca B. Paullus, 1. Timoth. 2. cùm dixiſſet, *Vnus eſt mediator* DEI *& hominum.* mox adiunxit, *homo Chriſtus* IESVS. Et B. Auguſt. lib. 2. de peccato Originali, cap. 28. *Non per hoc,* inquit, *mediator eſt, quòd æqualis Patri, per hoc enim quantum Pater, tantum & ipſe à nobis diſtat: & quomodo erit medietas, vbi eadem diſtantia eſt? Ideò Apoſtolus non ait, Chriſtus* IESVS, *ſed, homo Chriſtus* IESVS, *Per hoc ergo mediator, per quod homo: inferior Patre, per quod nobis propinquior: ſuperior nobis, per quod patri propinquior. Quod apertiùs ita dicitur, inferior Patre quia in forma ſerui: ſuperior nobis, quia ſine labe peccati.* Et tract. 82. in Ioan. *Mediator* DEI *& hominum, non in quantum* DEVS, *ſed in quantum homo eſt, Chriſtus* IESVS. Deinde, ſi Chriſtus, vt DEVS, mediator eſt, ſequitur vnum è duobus, aut totam Trinitatem eſſe mediatricem, aut Chriſtum non eſſe vnum DEVM cum Patre & Spiritu ſancto, ſed alium quendam DEVM. Nam quod vni perſonæ conuenit, ratione Deitatis, id etiam alijs omnibus perſonis conuenit, quæ habent eandem Deitatem. Igitur eſſe mediatorem, quod filio conuenit ratione Deitatis, quandoquidem vt DEVS mediator eſt, conuenit etiam Patri & Spiritui ſancto, ſi vnam & eandem cum Filio Deitatem habent; vel ſi non conuenit, certè non habent. Denique, eſſe Pontificem & Sacerdotem, intrinſecè, & eſſentialiter includit eſſe creaturam, & longè minorem eo, cui ſacrificium offerri debet. Omnis enim Pontifex & Sacerdos miniſter DEI eſt, & cultu latriæ DEVM ſummè colit, dum ei ſacrificium offert. Ergò ſi Chriſtus, vt

D E V S eſt, Pontifex etiam eſt, & Patri ſuo ſacrificium defert, profectò vt Deus, Patre ſuo longè minor, atque adeò verè & propriè creatura eſt. Hinc videlicèt Ariani inter propoſitiones ſuas, quę leguntur apud Auguſtinum, tomo 6. in ſermone Arianorum, etiam iſtam numerabant, quod filius D E I miniſter & Sacerdos ſit Patris ſui. Ipſe vero B. Auguſt. libr. 1. de conſenſu Euangeliſtarum, cap. 3. *Secundum hominem*, inquit, *Chriſtus & Rex, & Sacerdos effectus eſt, vt eſſet ad interpellandum pro nobis mediator Dei & hominum, homo Chriſtus Ieſus.* Et lib. 10. de Ciuit. D E I, cap. 20 *Vnde*, inquit, *verus ille mediator, in quantum formam ſerui accipiens, mediator effectus eſt Dei & hominum, cùm in forma Dei ſacrificium cum Patre ſumat, cum quo eſt vnus Deus.* Et S. Cyrillus in Apologia pro capitulis ſuis aduerſus Orientales, in defenſione decimi capituli: *Quando*, inquit, *factus eſt homo, vocatus eſt & Pontifex, non quod maiori Deo offeret ſacrificium, ſed ſibi ipſi & Patri.* Et infrà: *Dictus eſt*, inquit, *Sacerdos propter humanitatem* Et lib. 11. in Ioan. cap. 7. *In quantum*, inquit, *filius & Deus eſt, vnà cum Patre bona nobis largitur, in quantum verò mediator eſt, & Pontifex, noſtras preces ad Deum adducit.*

III. ERROR.

TERTIVS error eſt, quod natura humana Chriſti ſit vbique verè, & realiter. Sic enim loquitur liber Concordiæ, in articulo de Cœna Domini, pag 572. *Dextera* D E I *vbique eſt; ad eam autem Chriſtus, ratione humanitatis ſuæ, verè & re ipſa collocatus eſt: ideoque præſens gubernat, in manu ſua, & ſub pedibus ſuis, vt Scriptura loquitur, habet omnia, quæ in cælo ſunt & in terra.* Et infrà, pag 731. *Reuera omnia implet, & vbique non tantum vt* D E V S, *verùm etiam vt homo, præſens dominatur à mari ad mare.* Et ſimilia leguntur, pag. 745.

P O R R O, hic error repugnat primò Scripturis, quæ paſſim aſſerunt, Chriſtum ratione humanitatis, alicubi non fuiſſe. Ioan. 6. *Cùm vidiſſet turba, quia* I E S V S *non eſſet ibi.* Ioan. 11. *Lazarus mortuus eſt, & gaudeo propter vos, vt credatis,*

datis, quoniam non eram ibi. Matth. vltimo : *Non eſt hic, ſurrexit.*

SECVNDO, repugnat articulis ſymboli, de Chriſti conceptione, natiuitate, paſſione, morte, deſcenſu ad inferos, reſurrectione à mortuis, aſcenſione ad cælos, & deſcenſu ad iudicandum. Nam articulus de conceptione, docet, in ſolius MARIAE vtero corpus Chriſti fuiſſe; At ſi vbique fuit ſtatim ab incarnatione, vt aduerſarij docent, fuit in vteris omnium fœminarum, imò etiam omnium virorum. Articulus de Natiuitate, docet, Chriſti corpus poſt nonum menſem, ex vtero prodijſſe, & ſic verè eſſe natum. At, ſecundum Vbiquitas, ante nonum menſem, imò primo die conceptionis fuit extra vterum, & poſt nonum menſem adhuc erat in vtero, nec inde vnquam exijt. Nec valet reſponſio quam adferunt, cùm dicunt, Chriſtum verè eſſe natum, quia cùm fuiſſet in vtero localiter ſpatio nouem menſium, & non alibi, poſtea eſſe cæpit localiter extra vterum, & non in vtero. Hæc, inquam, ſolutio nihil valet: nam quod verè eſt vbique, ſiue localiter, ſiue alio modo ſit, non poteſt verè & propriè moueri de loco ad locum, ſed ſolùm poteſt metaphoricè moueri, id eſt, apparere vbi nõ apparebat, licèt ibi eſſet. Quemadmodum DEVS qui vbique verè eſt, tametſi non localiter moueri non poteſt, ſed ſolùm apparere, & oſtendere ſe, vbi antea non videbatur eſſe, quamuis ibi eſſet. Eodem igitur modo, ſi corpus Chriſti ab ipſa conceptione vbique fuit, licèt non localiter fuerit vbique, tamen nunquam verè moueri potuit de loco ad locum; & proinde Natiuitas ex vtero, non verus ex vtero egreſſus, nec vera natiuitas, ſed tantùm apparens, & metaphorica fuit. Pari ratione deſtruuntur cæteri articuli. Qui enim ſemper vbique fuit, non verè potuit in paſſione tranſire de loco cœnæ ad hortum, nec de horto ad domum Caiphæ, nec inde ad prætorium Pilati, nec inde ad montem Caluariæ: nec potuit in morte ſeparari anima à corpore, ita vt corpus ſine anima in ſepulchro iaceret, & anima ſine corpore ad inferos deſcenderet: nec potuit verè anima

ma in reſurrectione ad corpus redire; nec corpus illud rediuiuum de clauſo ſepulchro egredi; nec intrare ad diſcipulos ianuis clauſis; nec denique verè potuit in cælum conſcendere, nec poterit verè in nouiſſimo die de cælo deſcendere; Sed hæc omnia metaphoricè exponi debent, quemadmodum cùm de DEO legimus eiuſmodi mutationes.

TERTIO, repugnat hic error veritati corporis Domini in Cœna, & quod admirabile eſt, confirmat Zvvinglij ſentétiam, ad quam deſtruendã excogitatus eſt. Nam ſi corpus Chriſti, ab ipſa conceptione eſt vbique, non egemus Sacramento Cœnæ, vt prẹſentiam habeamus corporis Dominici. Quid igitur Sacramentum Cœnę facit? non exhibet certè præſentiam corporis Domini: nam hæc antea quoq; aderat, quid igitur facit? niſi hoc quod ſignificat Chriſti corp⁹ adeſſe? At hoc volunt Zvvingliani, ex vi Sacramenti Cœnæ nihil nos habere, niſi ſignum. Et hoc idem videtur liber Concordiæ agnoſcere, pag. 745. cum ait: *Quare eum præſentem habemus, non tantùm ſecundum diuinam, verùm etiam ſecundum humanam naturam; iuxta quam ipſe frater noſter eſt, & nos caro ſumus de carne eius, & os de oſsibus eius. Et ſanè in huius etiam rei confirmationem, ſacram ſuam Cœnam inſtituit: vt teſtaretur, ſe etiam ſecundum eam naturam, qua carnem & ſanguinem habet, nobiſcum eſſe, in nobis habitare, & efficaciter operari velle.* Præterea, ſi Chriſti corpus vbique eſt, non poteſt verè cum pane, quantumlibet conſecrato, ſumi, nec ſanguis eius cum vino, quantumlibet etiam conſecrato, bibi. Nam panis & vinum ideò ſumi verè poſſunt; quia non ſunt vbique, & proinde verè tranſeunt de menſa ad manum, de manu ad os, de ore ad ſtomachum: quæ de Chriſti corpore & ſanguine dici non poſſunt, ſi vbique ſunt: quemadmodum, licèt DEVS vbique ſit, nemo tamen cum pane DEVM comedit, nec cum vino DEVM bibit. Quorſum igitur Euchariſtia? vt habeatur Chriſti corpus fructuosè, dicet aliquis Brentianus; Ergò ſolus fructus, ſola efficacia, ſola virtus corporis Domini ſumitur in Cœna; at hoc ipſum docent Caluiniſtæ.

QVAR-

QVARTO, repugnat hæc vbiquitas decreto Dreſdenſi, quod in eadem Saxonia, ab ijſdem Confeſſionis Auguſtanæ Theologis, ante annos circiter decem promulgatum eſt, id eſt, anno 1571. vbi præter alia hæc verba leguntur: *Commentitia iſta communicatio phyſica, quæ noſtro primùm tempore cum vbiquitate corporis Chriſti introduci cœpta eſt, vniuerſæ Orthodoxæ Eccleſiæ, & toto orbi Chriſtiano, inde vſque ab initio incognita fuit, atque etiamnū à Pontificijs ipſis reijcitur, & taxatur acerrimè.* Et infrà: *Commentitia illa vbiquitas, horrendum in modum corrupit omnes penè articulos fidei de Chriſto, ac diſcrimen diuinæ & humanæ naturæ in Chriſto in primis delet, atque euertit.* Hæc ibi tunc. Nunc autem Sacroſanctæ fidei dogmata eſſe debent, quæ ante annos decem, peſtilentiſſimæ hæreſes erant; Iſta videlicet eſt conſtantia Theologorum Saxonicorum.

QVINTO, repugnat ſententiæ primarij auctoris Confeſſionis, & Apologiæ, qui duo libri primum locū in Concordia obtinent. Philippus ſiquidem Melanchthon, in Epiſt. ad Fridericum Comitem Palatinum, quam ſcripſit anno 1551. ita loquitur; *Alij vbiquitatem excogitarunt.* Et addit: *Hæc ſunt portentoſa omnia, ignota eruditæ vetuſtati.* Denique repugnat S. Auguſtino, & omnibus Patribus. Ac, vt cetera omittamus, Aug. in Epiſt. 57. ad Dardánum, non ſolùm docet, Chriſti humanitatem non eſſe vbique, ſed etiam ſoluit primarium argumentum aduerſariorum. Illi enim exiſtimant, neceſſariò ſequi, vt Chriſti humanitas ſit vbique, ſi coniuncta eſt perſonaliter Verbo, quod ſine dubio eſt vbique. At S. Auguſtinus; *Homo*, inquit, *Chriſtus, illo die ſecundum carnem in ſepulchro, ſecundum animā in inferno futurus*, DEVS *verò idem ipſe Chriſtus, vbique ſemper eſt.* Et infrà: *Non eſt autem conſequens, vt quod in* DEO *eſt, ita ſit vbique, vt* DEVS. *Nam & de nobis veriſſima Scriptura dicit, quòd in illo viuimus, mouemur, & ſumus, nec tamen ſicut ille, vbique ſumus; Sed aliter homo ille in* DEO, *quoniam aliter &* DEVS *ille in homine, proprio quodam & ſingulari modo. Vna enim perſona* DEVS *& homo eſt, & vtrumque eſt vnus Chriſtus* IESVS, *vbique per id quod* DEVS *eſt, in cælo autem per id quod homo.* Hæc ille. Neque hîc locum habent diſtinctiones

nes de varijs modis eſſendi in loco. Nam S. Auguſtinus negat in forma idipſum, quod aduerſarij docent. Ibi enim volunt, propter vnionem hypoſtaticam, Chriſti humanitatem neceſſariò eſſe debere, vbicunque eſt verbum, modo quodam ſupernaturali, & diuino: at hoc idem Auguſtinus negat. Et præter exemplum ab eo adductum, habemus etiam inſigne exemplum, in anima rationali. Nam caput vnitum eſt animæ, & tamen non vbicunque eſt anima, ibi cótinuò eſt caput; cùm anima ſit etiam in pedibus, vbi certè non eſt caput.

IIII. ERROR.

QVartus error eſt, quòd Chriſti humanitati ſint collata verè & realiter, multa attributa diuina, vt omnipotentia, omniſcientia, omnipræſentia, atque adeò ipſa diuina maieſtas. Qui error deſtruit veritatem humanitatis Chriſti, renouat hæreſim Eutychetis, & pugnat cum Symbolo fidei. Nam ſi Chriſti humanitas verè & realiter non ſolum eſt vbique, quia eſt in toto mundo, ſed quia habet omnipræſentiam & immenſitatem, quam habet Verbum, & proinde eſt in infinitis ſpatijs imaginarijs extra mundum, vel certè eſſe poteſt: profectò eſt formaliter infinita & immenſa; & cùm non ſit infinita magnitudine molis, vt aduerſarij concedunt: nam dicunt, eam non eſſe diffuſam vbique localiter, infinita erit magnitudine virtutis. Infinita autem virtus infinitam eſſentiam requirit. Eſt igitur Chriſti humanitas, eſſentia infinita; & proinde vel eſt conuerſa in Deitatem, vel duo ſunt entia infinita. Idem argumentum de omnipotentia, & alijs DEI attributis fieri poteſt. Sed verba Concordiæ audiamus, pag. 731. *Adeptus autem eſt Chriſtus, ſecundum humanam naturam, plenam poſſeſſionem, & diuinæ maieſtatis vſurpationem.* hæc ibi. Iam ſi Chriſtus ſecundum humanam naturam adeptus eſt diuinam maieſtatem, ergò ſecundum humanam naturam eſt DEVS: Ergò ſecundum humanam naturam non eſt

homo.

homo. Nec enim idem ſecundum idem, duo diſparata eſſe poteſt. Et pag. 744. *Iam etiam ſecundum aſſumptam humanam naturam, omnia nouit, & reuera omnipotens eſt.* hęc ibi. Ecce quàm apertè dicunt, Chriſtum vt hominem, eſſe omniſcientē, & omnipotentem; quod quid eſt aliud, quàm dicere, Chriſtum, vt hominem, non eſſe hominem, ſed DEVM? Et pag. 745. *Scriptura ſacra hanc maieſtatem, omnipræſentiæ ſoli Chriſto, nulli autem alij homini tribuit,* Et paullò antè dixerant, ſe de Chriſti humanitate loqui, & non de ſola diuinitate, cùm Chriſto tribuunt omnipræſentiā. Denique, pag. 738. prolixè docere conantur, Chriſti humanitatem capacem eſſe infinitorum attributorum, verè & realiter ſibi communicatorum per hypoſtaticam vnionem. Nec ſatis expediunt ſe, cùm dicunt, hác eſſe idiomatum communicationem, quam etiam veteres Patres agnouerunt. Nam communicatio idiomatum, ſecundum Patrum doctrinam, non tribuit vni naturæ ea, quæ ſunt alterius, ſed tribuit vni ſuppoſito vtriuſque naturæ proprietates. Vide de communicatione idiomatum, Ambroſ lib. 2 de fide, cap. 4. Auguſt. lib. 1. de Trinit. cap. 13 Cyrillum in defenſione 4. Anathematiſmi. Et Ioan Damaſcenum lib. 3 cap. 4 Et præterea communicatio idiomatum, quam Patres agnoſcunt, mutua eſt, & non minus DEO conuenit, quàm homini: At aduerſarij, humanæ naturæ tribuunt realem communicationem diuinorum attributorum; Diuinæ autem non tribuunt realem communicationem humanarum proprietatum; vt in hac ipſa Concordia diſertè docent, pag. 736. Itaque rectè Dreſdenſe decretum cuius ſuprà mentionem fecimus, ab ijſdem Saxonicis miniſtris editum, ita alicubi habet: *Quod præcipuum fidei noſtræ, & Eccleſiæ caput eſt, videlicet articulum de duabus naturis in Chriſto, id commentitia idiomatum, reali & phyſica, in ipſis naturis communicatione, deprauari horribiliter: atque econtrariò, hæreſes iam olim damnatas, Marcioniſtarum, Arianorum, Manichæorum, Samoſatenſium, Valentinianorū, Sabellianorum, Neſtorianorum, Eutychianorum, & Monothelitarum, reduci, atque inſinuari, ſatis euidenter demonſtratum eſt.* hæc ibi.

V ERROR.

QVINTVS error eſt, quod vnio hypoſtatica conſiſtat in communicatione diuinorum attributorū. Tametſi enim pag. 744. videntur dicere, communicationem iſtam eſſe poſteriorem vnione hypoſtatica; Sic enim loquuntur: *Propter vnionem autem hypoſtaticam, & ex ea conſequentem communicationem, &c.* Tamen in pluribus locis apertè indicant, in iſta communicatione conſiſtere vnionem hypoſtaticam, pag. 729. *Propter hanc*, inquiunt, *hypoſtaticam vnionem, quæ ſine vera illa communicatione nec cogitari, nec ſubſiſtere poteſt, &c.* At certè id non eſt poſterius, ſed eſt verè de eſſentia, ſine quo alterum nec eſſe, nec cogitari poteſt. Et pag. 730. *Et ſanè*, inquiunt, *veteres Eccleſiæ Doctores, duo hæc vocabula*, κοινωνίαν κ̓ ἕνωσιν, *communicationem & vnionem in explicatione huius myſterij coniunxerunt, & alterum per alterum declararunt.* En, quàm apertè idem eſſe volunt, vnionem hypoſtaticam, & ſuam illam communicationem proprietatum. Cum ergò dicunt, vnum ex altero ſequi, vel manifeſtè ſecum pugnant, vel intelligunt de conſecutione Logica, non Phyſica, quo modo dicimus, ex eo quod aliquis eſt homo, ſequi vt ſit animal rationale.

Porrò, hæc ſententia, quòd vnio hypoſtatica conſiſtat in illa communicatione diuinorum attributorum, deſtruit omninò myſterium incarnationis. Nam inprimis, cùm diuina attributa, id eſt, omnipotentia, omniſcientia, omnipræſentia, & ſimilia, ſint communia toti Trinitati? Si in illorum communicatione conſiſtit vnio hypoſtatica, ſequitur, omnes tres perſonas eſſe incarnatas. Vt enim ſecundum Catholicam fidem, quam expoſuerunt, vetera Concilia generalia, 3. 4. 5. & 6. ideò ſola perſona filij incarnata eſt, quia vnio facta eſt per communicationem ſubſiſtentiæ propriæ ipſius filij: ita ſecundum aduerſariorum ſententiam, totam Trinitatem incarnatam eſſe neceſſe eſt, cùm vnio facta ſit in eo quod eſt commune toti Trinitati.

Deinde

Deinde, ſi vnio hypoſtatica conſiſtit in communicatione attributorum, ſequitur, Patrem, & Filium, & Spiritum S. vnitos eſſe hypoſtaticè, atque vnam tantùm eſſe perſonam. Nam Pater gignendo Filium, omnia ſua attributa illi communicauit, & ſimiliter Pater & Filius producendo Spiritum S. omnia ſua attributa illi communicârunt. Præterea, aut volunt, hypoſtaticam vnionem conſiſtere in communicatione omnium attributorum, vel aliquorum tantùm; ſi omnium, impoſſibilis erit vnio hypoſtatica. Nam inter attributa DEI, numeratur vera æternitas, quæ principio & fine caret: at impoſſibile eſt, rem creatam carere principio, & ſaltem certum eſt, Chriſti humanitatem non fuiſſe ab æterno. Pari ratione, DEI proprium eſt, carere principio effectiuo; at id nullo modo creaturæ communicari poterit. Si verò aliquorum tantùm; quis dicere poterit, quæ ſint illa, cùm eadem ſit ratio omnium? Vt enim eſſe poteſt vnio hypoſtatica, ſine communicatione æternitatis; cur non poterit eſſe ſine communicatione omnipræſentiæ, vel omnipotentiæ? Denique, iſta attributa non poſſunt eſſe naturæ humanæ eſſentialia, erunt igitur accidentalia; id quod liber Concordiæ aſſerere videtur, cùm pag. 741. explicat iſtam communicationem, per operationem diuinitatis, quam exercet per humanitatem. At hæc ipſa eſt Neſtorij hæreſis, qui Verbum cum homine per operationem coniungebat; eſtque hæc hæreſis expreſsè damnata in Concilio V. generali, cap. 4. & 5.

VI. ERROR.

SEXTVS error eſt, quod totus Chriſtus DEVS & homo, ad inferos deſcenderit. Id quod apertè ſequitur ex tertio errore, & præterea in ipſa Concordia diſertè aſſeritur, pag 750. *Simpliciter*, inquiunt, *credimus quod tota perſona* DEVS *& homo poſt ſepulturam ad inferos deſcenderit.* Atque hic error cum duobus, imò etiã tribus articulis Symboli pugnat: deſtruit enim mortẽ, ſepulturã & reſurrectionẽ Chriſti. Nam ſi Chriſtus homo deſcen-

dit ad inferos, viuus, non mortuus deſcendit; mortuus enim non eſt homo, cùm omnis homo per mortem deſinat eſſe homo. At ſi Chriſtus viuus & de cruce deſcendit, & viuus peruenit ad inferos, non anima ſolùm deſcendit, ſed etiam caro; non enim ſola anima homo dici poteſt; quòd ſi anima & caro deſcendit, quid quæſo iacuit in ſepulchro? Deniq; ſi Chriſtus ſemper fuit homo, nec vnquam verè mortuus aut ſepultus eſt, certè, nec verè etiam reſurrexit; non enim reſurgit homo, niſi quando per nouam vitam iterum incipit eſſe homo, qui per mortem deſierat eſſe homo. Atque hæc pauca de erroribus contra Symbolum ſufficiant.

Mendacia Concordiæ.

I. MENDACIVM.

IN præfatione Concordiæ, atque adeò in ipſo principio præfationis, habetur illuſtre mendacium de Confeſſione Auguſtana, quòd videlicet in totum orbem terrarum ſparſa, vbique percrebuerit, & in ore & ſermone omnium eſſe cœperit. Nam ex tribus partibus orbis terræ, duæ, Aſia atque Africa, ne nomen quidem Auguſtanæ Confeſſionis adhuc audierunt; in Europa, quæ tertia pars eſt Græcia, Italia, Hiſpania, aut omnino quid ſit Auguſtana Confeſſio, ignorant, aut eam vt pernitioſam & hæreticam doctrinam, execrantur. Gallia ac Britannia, partim à Catholicis, partim à Caluiniſtis habitantur, quorum illi Auguſtanam Confeſſionem apertè repudiant; iſti ſolo nomine recipiunt. Quanquam nouam hanc in Confeſſione Concordiam, Caluiniſtæ ne quidem nomine amplectuntur. Solus reſtat angulus Germaniæ, iſque non totus, in quo ſeſe fama Confeſſionis dilatet. Nam & in ipſa Germania Zvvingliani, & Anabaptiſtæ inueniuntur, qui Confeſſionem Auguſtanam nunquam receperunt. Quid? quòd initiò nec in parte Germaniæ, Confeſſio Auguſtana locum habere potuit. Nam eo ipſo anno, quo Auguſtæ nata eſt, Auguſtæ quoque

quæ extincta quodammodo eſt. Siquidem à Theologis Catholicis refutata, & ab Imperatore Carolo V. publicè damnata fuit in generali re ceſſu; cui damnationi ſubſcripſerũt Electores V. Eccleſiaſtici Principes XXX. Seculares XXIII. Abbates XXII. Comites & Barones XXXII. Ciuitates liberæ & Imperiales XXXIX. Cùm ipſi confeſſioni ſolùm ſubſcripſerint, Elector I. Principe VI. Ciuitates II. Quocirca meritò Philippus lib. I. Epiſtol. in Epiſtol. ad Ioan. Obernburgerum ita ſcribit; *Non delector*, inquit, *recordatione Comitiorum Auguſtanorum, in quibus triſti ac atroci ſententia damnati ſumus.* Nec ſolùm Auguſtæ confeſſio vix dum nata, extincta fuit, ſed etiam in duobus archiuijs ita ſepulta, vt per totos annos 40. lucem non viderit. Confeſſio enim Germanica in Cancellaria Moguntina: Latina verò in Bruxellenſi longiſſimo tempore delituerunt, atque interim ſingulis propè annis edebantur aliæ atque aliæ; quæ cùm omnes Confeſſionis Auguſtanæ titulum præ ſe ferrent, tamen & verbis, & ſententijs, cùm inter ſe, tum ab illa prima plurimùm diſſentiebant. Itaque glorioſum illud encomium Auguſtanæ Confeſſionis, quod in totum orbem terrarum ſparſa, vbique percrebuerit, ita interpretandum eſſe videtur: Confeſſio Auguſtana, id eſt, Confeſſio, falſum nomen gerens Confeſſionis Auguſtanæ, per totum orbem terrarum, id eſt, in quodam angulo Septentrionis, vbique ſparſa percrebuit, id eſt, in aliquot oppidis Germaniæ audiri cœpit.

II. MENDACIVM.

IN eadem præfatione, vltra medium, proteſtantur aduerſarij, in negotio Cœnæ ad nulla alia fundamenta pios homines deducendos eſſe, quàm verborum inſtitutionis Teſtamenti Domini noſtri IESV Chriſti; licèt tam ipſi, quàm etiam Lutherus, inuiti pertracti ſint ad diſputationem de vnione perſonali duarum in Chriſto naturarum. At in ipſa Concordia, pag. 571. & iterum

pag.717.in articulo de Cœna Domini, vnà cum Luthero quatuor alia fundamenta iaciunt. Primum eſt, quòd Chriſtus ſit DEVS & homo, in vna perſona, indiuiſus & inſeparabilis. Secundum, quòd dextera DEI eſt vbiq;. Tertium, quòd verbum DEI ſit neque falſum neque fallax. Quartum, quòd DEVS varios modos habet, nouitque, quibus aliquo in loco eſſe poteſt. Mendax igitur eſt huius præfationis proteſtatio.

III. MENDACIVM.

PRAEFATIONE Confeſſ. ad Carolum V. pag. 6. ita habetur: *Offerimus in hac religionis cauſſa, noſtrorum Concionatorum, & noſtram Confeſſionem; cuiuſmodi doctrinam ex Scripturis ſanctis, & puro verbo* D E I *, hactenus illi in noſtris terris, Ducatibus, ditionibus, & vrbibus tradiderunt, ac in Eccleſijs tractauerunt.*

Hoc inſigne mendacium eſſe, vel ex eo cognoſci poteſt, quòd Confeſſio Lutheri, in multis ab Auguſtana diſſentit; cùm tamen eodem anno 1530. edita ſit, neque credibile videatur, melius Lutheranos, quàm ipſum Lutherum, quæ ſit Lutherana doctrina, ſcire potuiſſe. Articulus 11. Lutheranæ Confeſſionis habet: *Quod Confeſſio priuata debeat eſſe libera.* Confeſſio autem Auguſtana, in cap. de Confeſſione dicit: *Apud ſuos non ſolere porrigi corpus Domini, niſi antea exploratis & abſolutis.* Et in cap. de Miſſa, ſic ait: *Nulli admittuntur ad Sacramentum, niſi antea explorati atque auditi.* Item articul. 16. Lutheranæ Confeſſionis, vult, *Miſſam præ omnibus abominationibus, eſſe abrogandam.* Confeſſiò verò Auguſtana, in cap. de Miſſa: *Falsò,* inquit, *accuſantur Eccleſiæ noſtræ, quòd Miſſam aboleant; retinetur enim Miſſa apud nos, & ſumma reuerentia celebratur.* Ad hæc, nec Auguſtana Confeſſio à Philippo fabricata, nec Lutherana, quæ Auguſtanam ſine dubio peperit, cum ea doctrina concordat, quam initiò Lutherus & Melanchthon tradiderunt. Audio, Ioannem Cochlæum eodem anno 1530. collegiſſe articulos ex libris Lutheri & Philippi, contra ſingulos articulos

Con-

Confeſſionis Auguſtanæ: ſed eos nondum videre potui. Sed facilè credo, illum hoc feciſſe, cùm ipſe quoque id præſtare nullo negotio poſſim, qui tamen multò minus verſatus ſum in Lutheranorum libris, quàm Cochlæus fuerit. Ac ne ſim nimis prolixus, conferam ſolùm duos, aut tres principales Confeſſionis articulos, cum Lutheri & Philipi doctrina.

Articulus primus Confeſſionis Auguſtanæ ſic habet: *Eccleſiæ magno conſenſu apud nos docent, decretum Nicenæ Synodi, de vnitate eſſentiæ diuinæ, & de tribus perſonis, verum & ſine vlla dubitatione credendum eſſe.* Et infrà: *Et nomine perſonæ vtuntur ea ſignificatione, qua vſi ſunt in hac cauſſa ſcriptores Eccleſiaſtici, vt ſignificet non partem aut qualitatem in alio, ſed quod propriè ſubſiſtit.* Et infrà: *Damnant omnes hereſes contra hunc articulum exortas, vt Manicheos, Valentinianos, Arianos, Eunomianos, &c.* Huic articulo primo rectè annectitur tertius, qui eſt de incarnatione filij DEI, in quo duæ naturæ vnitæ aſſeruntur in vna perſona. Lutherus autẽ quàm verum crediderit Nicænũ decretũ de vnitate eſſentiæ, ſatis oſtẽdit illis verbis, qui bus eſt vſus contra Iacobum Latomum: *Anima mea,* inquit, *odit hoc verbum* ὁμοούσιος. Quod tamen verbum ignorare non poterat in Concilio Nicæno, (vt D. Auguſtinus loquitur lib. 3 contra Max. cap. 14.) aduerſus hæreticos Arianos, veritatis auctoritate, & auctoritatis veritate, firmatum eſſe. Neque verò id Luthero excidit per incogitantiam; nam rurſum id repetit, in libro de Concilijs: *Sanctus,* inquit, *Hieronymus vehementer perturbatus, lamentabiles litteras ſcribebat ad Epiſcopum Roman. Damaſum, & cupiebat expungi vocabulum* ὁμοούσιος. Vbi ſcilicet notanda eſt alia fraus Lutheri. Non enim S. Hieron. vocabulum ὁμοούσιος, ſed vocabulum ὑπόστασις, tacendum arbitrabatur, propter eius vocis ambiguitatem. Notæ ſunt Epiſtolæ duæ S. Hieronymi de hac re ad Damaſum, quarum altera ita concluditur: *Obteſtor beatitudinem tuam per crucifixum, mundi ſalutem, per* ὁμοούσιον *Trinitatem, vt mihi Epiſtolis tuis ſiue tacendarum, ſiue dicendarum hypoſtaſeon detur auctoritas.*

T 4 Dein-

Deinde, ſi Luthero probatur doctrina Catholica de vnitate eſſentiæ, & Trinitate perſonarum, cur ex precibus communibus Germanorum, illam precatiunculam ſuſtulit: *Sancta Trinitas vnus* DEVS, *miſerere nobis.* Nec nouam eſſe hanc formam inuocationis, ſed ab antiquiſſimis Patribus, tam Græcis, quàm Latinis, vſurpatam, certum eſt ex Nazianzeno, qui oratione 2. de pace, ad finem ait: *O Trinitas ſancta & longanimis, ſuſcipe etiam iſtos, &c.* Et ex Aug lib. vlt. cap vlt. de Trinitate: *Domine* DEVS, *vnus,* inquit, DEVS *Trinitas, quæcunque dixi in his libris de tuo, agnoſcant & tui: Si qua de meo, & tu ignoſce, & tui, Amen.*

Porrò, de incarnatione, quàm rectè Lutherus ſenſerit, ex tribus eius operibus facilè poterit intelligi. Nam in concione de Natali Domini, qua primum caput Epiſtolæ ad Hebræos exponit, dum metuit cum Eutychete permiſcere naturas, audacter cum Neſtorio diuidit perſonas. Dicit enim; *Imperitos quoſdam, facere Chriſtum hominem omnipotentem.* At ſi ille homo Chriſtus non eſt omnipotens, eadem ratione non eſt DEVS; nec enim DEVS eſſe poteſt, qui non ſit omnipotens. Duo igitur erunt, Chriſtus DEVS & Chriſtus homo, quæ eſt apertiſſimè Neſtoriana ſententia. Contrà verò, in libro de Concilijs & Eccleſia, parte 2. dum vitare cupit Neſtorium, apertè incidit in Eutychetem. Sic enim loquitur: *Mihi paullò antè negotium fuit cum Neſtorianis, qui pertinaciſſimè contra me diſputabant; quod diuinitas Chriſti non poſſet pati.* Et infrà: *Oportet dici, hic homo Chriſtus, hæc caro & ſanguis condidit cælum & terram.* Certè, natura diuinitatis & carnis, nomina ſunt naturarum, non perſonarum. Ergò ſi Luthero diuinitas patitur, ſi caro cœlum ac terram condit, quis non videat, à Luthero Chriſti naturas confundi? ✓ vt propenſionem animi ſui in Neſtorium, & Eutychetem, Lutherus oſtenderet, in eodem de Concilijs libro, ita diligenter Neſtorium & Eutychetem excuſat, vt vtrique zelum bonum, animum ſincerum, & fidem rectam tribuat, & ſolùm ex inſcitia quædam, & in modo loquendi lapſos dicat: totam verò cauſſam tumultuum & perturbationis illius temporis, in Epiſcopos Catholicos refe-

referat. Et eò vſque tandem progreditur, vt dicat; *Vereri ſe, ne in extremo iudicio aliqui, qui dicuntur hæretici, iudices ſedeant; & Epiſcopi, qui illos in Concilijs damnauerunt, in æternum pereant.* Tantum non apertè affirmans, Neſtorium, & Eutychetem cum Chriſto iudices futuros; Sanctos verò, Leonem & Cyrillum, in æternum perituros. Porrò, in libro, qui inſcribitur, *Confeſſio Martini Lutheri de Cœna Domini*; non ſolùm reprehendit Zvvinglianos, quòd paſſionem Chriſti, ſoli tribuant humanitati, non etiam Deitati: Sed etiam econtrario ipſam humanitatem in Deitatem euehere videtur, cùm ait: *Neceſſe habes, eam Chriſti eſſentiam, quæ eſt cum* D E O *vna perſona, longiſſimè extra creaturas collocare, ideóque tam longè, quàm* D E V S *ipſe extra creaturas eſt.* Neque vult Lutherus dicere, Chriſti humanitatem extra creaturas eſſe, quantum ad locum, ſiue ſpatium, ſed quantum ad ordinem & dignitatem. Nam in eodem libro contendit, vbique eſſe Chriſti humanitatem. Et in Serm. de Sacramento Cœnæ Domini; *Credimus*, inquit, *quod* I E S V S *Chriſtus ſit iuxta humanitatem, ſuper omnes creaturas collocatus, & omnia impleat.* Et infrà: *Et habeat omnia in ſua manu, & ſit vbiuis præſens.* Si igitur Chriſti humanitas, extra ordinem creaturarum eſt, non creata natura, ſed increata eſſentia eſt, ac per hoc non amplius humanitas, ſed diuinitas dici debet. Rurſum: Si Chriſti humanitas tam longè abeſt à creaturis, quantum ad excellentiam & dignitatem, quàm longè abeſt ipſe D E V S; D E V S autem infinito interuallo à creaturis omnibus ſeparatur; Igitur Chriſti humanitas infinitæ dignitatis, & excellentiæ eſt. Ex quo ſequitur, aut duas eſſe infinitas naturas, aut Chriſti humanitatem in Deitatem eſſe conuerſam; quæ eſt hæreſis Eutychiana. Et fortaſſe non ſine myſterio, nec in Confeſſione, nec in Apologia, vlla fit mentio Neſtorij, & Eutycheris, qui tamen nominatim damnari debuiſſent in articulo tertio, vt damnantur in primo, Arius, & Eunomius. Iã verò Philippus Melanchthon, in Locis anni 39. pag. 9. *Neceſſe eſt*, inquit, *in filio aliquid eſſe diuinæ naturæ.* Et rurſum pag. 11. *Neceſſe eſt in Chriſto aliquam eſſe diuinam naturam.* Et in Locis anni 45. fol. 53. de Spiritu S. loquens;

Teſtatur, inquit, *per Ioelem* DEVS, *non mitti creatam agnitionem, ſed aliquid eſſentiæ* DEI. Neceſſe eſt autem, perſonam eſſe diſtinctam, quæ eſt aliquid DEI, & tamen non eſt Pater. Philippo igitur aut multæ ſunt naturæ diuinæ, cùm neceſſe ſit in filio aliquam eſſe diuinam naturam; aut certè multæ ſunt partes eiuſdem diuinitatis, cùm tam in Filio, quàm in Spiritu S. aliquid ſit diuinæ naturæ. Quod quàm benè cohæreat cum articulo primo Confeſſionis, nemo non videt. Rurſum, idem Philippus in Locis anni 45. & 58 pag. 40. *Non eſt*, inquit, *lacerata aut mortua diuina natura, ſed fuit obediens Patri, quieuit, ceßit ira æterni Patris*. Quid clarius pro Ariana hæreſi dici poterat? Nam ſi natura diuina Filij, Patri fuit obediens, & iræ illius ceſſit; diſtinguitur diuinitas Filij à Patre, & Pater non habet diuinitatem, vel habet aliam. Vbi eſt igitur vnitas eſſentiæ diuinæ, quam prædicat Auguſtana Confeſſio? Ad hæc, in ijſdem Locis pag. 42. ita exponit illud, *Glorifica me Pater: Nunc miſſus ſubiectus ſum cruci, & ſeruio meæ vocationi. Deinde verò gloriam mihi reſtitue, quam ante mundi conſtitutionem apud te habui, &c.* Certè non poteſt reſtitui quod non fuit amiſſum; Amiſit igitur Chriſtus gloriam, quam habuit ante mundi conſtitutionem; non autem amiſit eam vt homo, cùm ante mundi conſtitutionem non fuerit homo, amiſit igitur vt DEVS. DEVS igitur mutabilis eſt Chriſtus, ac per hoc nec DEVS verus, nec DEVS vnus cum Patre, ſed DEVS factus & creatus à Patre, vt Ariani docebant. Atque huc etiam fortaſſe alludit in ijſdem locis, pag. 45. cùm ait; *Tempore paßionis non fuiſſe in Chriſto gloriam beatitudinis, vt alio tempore*. Omitto illud, quod ibid. pag. 22. tres perſonas diuinas, tres eſſe vult ſingulares intelligentes. Qui modus loquendi, non ſatis conſentit cum Symbolo Athanaſij, quod in hac Concordia, tanquam pium, vt verè eſt, recipitur. Vt enim in Symbolo dicitur; *Non tres omnipotentes, ſed vnus omnipotens*, ita ſine dubio dici debet, *non tres intelligentes, ſed vnus intelligens*.

Veniamus ad articulos de libero arbitrio, & cauſſa peccati, & videamus, an id ſemper Lutherus & Philip-

pus docuerint, quod in Confeſſione nunc docent. Articulus 18. Confeſſionis, ſic habet: *De libero arbitrio docent, quòd humana voluntas habeat aliquam libertatem ad efficiendam ciuilem iuſtitiam, & deligendas res rationi ſubiectas, &c.* Articulo 19. de cauſſa peccati, docet: *Quod tametſi* DEVS *creat & conſeruat naturam, tamen cauſſa peccati, eſt voluntas malorum, videlicet diaboli, & impiorum, quæ non adiuuante* DEO *auertit ſe à* DEO, *ſicut Chriſtus ait; Cùm loquitur mendacium ex ſeipſo loquitur.*

Audiamus nunc verba Lutheri ex aſſert. artic. 36. *Liberum,* inquit, *arbitrium eſt figmentum in rebus, & titulus ſine re, quia nulli eſt in manu ſua quippiam cogitare boni vel mali, ſed omnia, (vt VViclephi articulus Conſtantiæ damnatus, rectè docet) de neceſſitate abſoluta eueniunt, quod & Poeta voluit, quando dixit; Certa ſtant omnia lege. Et Chriſtus Matth. 6. Folium arboris non cadet in terram, ſine patre veſtro.* Et infrà: *Non eſt dubium Satanæ magiſtro, in Eccleſiam veniſſe hoc nomen, Liberum arbitrium.* Ac vt ſibi & ſuis Lutherus præcluderet aditum ad retractationem, in eadem aſſertione, ita præfatus fuerat: *In cæteris articulis, de Papatu, de Concilijs, de indulgentijs, alijſque non neceſſarijs nugis, ferenda eſt leuitas, & ſtultitia Papæ, & ſuorum: Sed in hoc articulo, qui omnium optimus. & rerum noſtrarum ſumma eſt, dolendum & flendum eſt, miſeros ſic inſanire.* Et in libro contra Regem Angliæ ſcripſerat: *Adeò ſe certum eſſe de ſua doctrina, vt ſi quis aliter doceret, aut damnaret, quæ ipſe ſcripſit de fide, de operibus, de libero arbitrio, &c. Is damnaret* DEVM, *& oporteret ipſum manere filium inferni.* Atque his ſimilia Philippus docuit in Locis, anno 21. & 22. editis. Tantum abeſt igitur vt verum ſit, quod in præfatione Confeſſionis dicitur; *Hanc ipſam Confeſſionis doctrinam eam eſſe, quam hactenus Lutherani Concionatores tradiderunt,* vt potius ſit veriſſimum, in præcipuo articulo & in ſumma rei, defeciſſe Confeſſionis auctores à Luthero ad Papam. Et (ſi verum ſit Lutheri vaticinium) oportere iam eos manere filios inferni; quippe qui DEVM in Luthero damnare auſi fuerint. Non ignoro, Lutherum in Viſitatione Saxonica, & Philippum in Epitome Moralis Philoſophię, & in locis editis poſterioribus annis, lōgè aliter docuiſſe de libero arbitrio & cauſa peccati, quā antea docuerant, cùm haberent primitias

Spi-

Spiritûs; tamen id neque mendacium excuſat, & arguit inconſtantiam. Et quia non parùm conducere videtur ad commendationem architecti huius Cōfeſſionis, ad memoriam reuocare Philippi egregiam in doctrina conſtantiam, annotabo breuiter eius ſententias de libero arbitrio, & cauſſa peccati.

In locis anni 21. PRIMO, repudiat nomen ipſum liberi arbitrij, & rationis. *Vſurpata eſt vox*, inquit, *liberi arbitrij, à diuinis litteris, ac ſenſu & iudicio ſpiritus alieniſſima: additum eſt è Platonis Philoſophia, vocabulum rationis æquè pernitioſum.* At in locis poſterioribus: *Monendi ſunt*, inquit, *rudiores, vt à Phyſicis ſumant diſtinctiones, & appellationes partium hominis. In homine eſt pars cognoſcens, & iudicans, quæ vocatur mens, vel intellectus, vel ratio; altera pars appetens, vocatur voluntas. Vocatur autem liberum arbitrium mens & voluntas coniuncta.*

SECVNDO, defendit Vallam, contra Ioan. Eckium: *Valla*, inquit, *ait Eckius, quod ſcholarum ſententiam de libero arbitrio confutauit, plura voluiſſe ſcire, quàm didiciſſet, ſcilicet egregiè feſtiuus nugator.* At in locis poſterioribus: *Valla*, inquit, *& pleríque alij non rectè detrahunt voluntati hominis libertatem.* Et in Epitome moralis Philoſophiæ: *Stoicas illas*, inquit, *de Fato, ſeu Vallæ abſurdas imaginationes, quæ propter diuinam gubernationem, adimunt libertatem, voluntati, fugiamus.*

TERTIO, reprehendit Philoſophiam: *Hoc loco*, inquit, *prorſus Chriſtiana doctrina à Philoſophia, & humana ratione diſſentit.* At in Epitome moralis Philoſophiæ: *Eſt*, inquit, *prudentiſſimè ab Ariſtotele addita rationis deſcriptio.* Et in locis, cap. de viribus hominis; *Hæc eſt*, inquit, *libertas voluntatis, quam Philoſophi rectè tribuunt homini.*

QVARTO, tollit omnem libertatem, & contingentiam: *Quandoquidem*, inquit, *omnia quæ eueniunt, neceſſariò iuxta diuinam prædeſtinationem eueniunt. nulla eſt arbitrij noſtri libertas. Quid igitur*, inquies, *nulla ne eſt in rebus contingentia? nihil caſus? nihil fortuna? omnia neceſſariò euenire, Scripturæ docent. Etſi videatur tibi in rebus humanis eſſe contingentiam, iudicio rationis hic imperandum eſt.* At in locis poſterioribus: *Concedendum eſt*, inquit, *quod ſcriptura Apoſtolica tribuat homini, etiam nunc poſt lapſum, libertatem aliquam diligendi ea, quæ ſunt ſubiecta rationi.*

rationi. Et infrà: *Hæc Manichæa imaginatio* (*quæ videlicet libertatem & contingentiam tollit*) *horribile mendacium eſt, & ab hoc errore mentes abducendæ ſunt, & docendæ agere aliquid liberum arbitrium.*

QVINTO, in commentarijs ad cap. 8. Epiſtolæ ad Rom. docet, DEVM peccatorum cauſſam eſſe. *Sicut*, inquit, *fatemur, proprium* DEI *opus fuiſſe, Paulli vocationem; ita fatemur opera* DEI *propria eſſe, ſiue quæ media vocantur, vt comedere, bibere, &c. ſiue quæ mala ſunt, vt Dauidis adulterium, Manlij ſeueritatem. Conſtat enim ex cap. 1. ad Roman.* DEVM *omnia facere, non permiſſiuè, ſed potenter.* Et infrà: *Ergò non eſt, cur frigidam gloſſ[illegible] admittamus,* DEVM *mala permittere, non etiam facere.* At in locis de cauſſa peccati. *Eſt*, inquit, *hæc vera, & pia ſententia, vtraque manu, & verius toto pectore tenenda,* DEVM *non eſſe cauſſam peccati: nec velle peccatum.* Et infrà: *Nec figuræ illæ verborum in ſermone Hebraico pugnant cum hac ſententia; Indurabo cor Pharaonis; & ſimiles. Certum eſt enim Hebraica phraſi ſignificare permiſſionem, non efficacem voluntatem.*

Ex his ſatis conſtare puto, & quam grauem & conſtantem auctorem habuerit illa Confeſſio tantoperè celebrata, & quàm verum ſit, quod in eius præfatione aſſeritur, in hac Confeſſione eam doctrinam contineri, quam vſque ad illud tempus ex diuinis litteris Lutherani tradiderant.

IIII. MENDACIVM.

IN Confeſſione Auguſtana, articulo 12. pag. 15. Concordiæ, ſic habetur, *Reijciuntur & iſti, qui non docent, remiſſionem peccatorum per fidem contingere; Sed docent, remiſſionem peccatorum contingere propter noſtram dilectionem, & opera.* Hæc verba etſi de induſtria obſcurè propoſita eſſe videntur, tamen ſine dubio hunc faciunt ſenſum, vt reijciendos eſſe ſignificent illos, qui docent, homines iuſtificari à peccatis ſine fide, per ſolam dilectionem, & opera. Nec dubitari poteſt, quin his verbis notentur Catholici omnes, & præſertim Theologi Scholaſtici; Et ſi quod dubium eſſe potuiſſet, iam eſt ſublatum per Apologiam

vbi vſque ad nauſeam repetitur, & inculcatur hoc mendacium, quòd Scholaſtici doceant, iuſtificationem non contingere ex fide, ſed ex operibus, hoc eſt, ex operibus ſine fide. Quoniam enim verſantur ipſi in vno extremo cùm docent, iuſtificari homines ex fide ſine operibus; cupiunt nos in altero extremo collocare, quaſi doceamus, iuſtificari homines ex operibus ſine fide. At non eſt iſta, nec vnquam fuit, doctrina Eccleſiæ Catholicæ, nec etiam Scholaſticorum Theologorum. Semper enim docuimus & docemus, iuſtificari homines ex fide & dilectione, ac operibus bonis; ita vt ad præparationem ac diſpoſitionem, ad iuſtificationem, requirantur actus fidei, ſpei, & dilectionis, quos ipſos tamen non habemus, niſi DEI gratia nos præueniente, excitante, & adiuuante: Ipſa verò formalis iuſtificatio conſiſtat in remiſſione vera omnium peccatorum, & infuſione habituum fidei, ſpei, & caritatis, quos propter Chriſti meritum, DEVS in corda noſtra gratis diffundit. Denique, actualis iuſtitia ſit legis diuinæ obedientia & obſeruatio, ad quam non ex nobis idonei ſumus, ſed ex ſpiritu gratiæ, id eſt, fidei, ſpei, & caritatis, nobis à DEO per Chriſtum donato. Ita docet Concil. Trid. Seſſ. 6. cap. 6. *Diſponuntur*, inquit, *ad ipſam iuſtitiam, dum excitati diuina gratia, & adiuti, fidem ex auditu concipientes, liberè mouentur in* DEVM, *&c.* Et cap. 7. *Quanquam nemo poſſit eſſe iuſtus, niſi cui merita paſſionis Domini noſtri* IESV *Chriſti communicantur; id tamen in hac impij iuſtificatione fit, dum eiuſdem ſanctiſſimæ paſſionis merito, per Spiritum ſanctum caritas* DEI *diffunditur in cordibus eorum, qui iuſtificantur, atque ipſis inhæret. Vnde ipſa iuſtificatione, cum remiſſione peccatorum, hæc omnia ſimul infuſa accipit homo, per* IESVM *Chriſtum, cui inſeritur, fidem, ſpem, & caritatem.* Et capit. 10. *Per obſeruationem mandatorum* DEI *& Eccleſiæ in ipſa iuſtitia, per Chriſti gratiam accepta, cooperante fide, bonis operibus, creſcunt, &c.* Vides igitur, fidem nunquam excludi, ſed contrà potius ſemper requiri, ſiue de ipſa iuſtificatione agatur, ſiue de ijs, quæ illam aut præcedunt, aut etiam conſequuntur. Ac ne dicant, nouam hanc eſſe doctrinam, & nos nunc demum ab ipſis excitatos ſapere cœpiſſe, vt aliquoties

Philippus iactat in Apologia; addamus etiam teſtimonium Principis Scholaſticorum, quòd fides ad iuſtificationem requiratur. S. Thomas 1.2.q.113.articulo 4. *Ad iuſtificationem impij requiritur motus mentis, quo conuertitur in* DEVM. Prima autem conuerſio in DEVM, fit per fidem, iuxta illud Hebr. 11. *Accedentem ad* DEVM, *oportet credere.* Et ideò, motus fidei requiritur ad iuſtificationem impij.

V. MENDACIVM.

PAG. 17. in art. 13. Confeſſ. habentur hæc verba: *Damnant igitur illos, qui docent, quòd Sacramenta ex opere operato iuſtificent, nec docent, fidem requiri in vſu Sacramentorum, quæ credat remitti peccata.* Hoc etiam loco Theologi Scholaſtici notantur, quaſi doceant, Sacramenta etiam ſine fide prodeſſe. Sed apertum mendacium eſt, ad quod refellendum vnius ſancti Thomæ teſtimonium ſufficiet, qui 3. parte, q. 68. art. 8. *Recta fides,* inquit, *ex neceſſitate requiritur ad Baptiſmum, quia ſicut dicitur Rom. 3. Iuſtitia* DEI *eſt per fidem* IESV *Chriſti.* Et infrà: *Ad primum ergo dicendum, quod Dominus loquitur ibi de Baptiſmo, ſecundum quod perducit homines ad ſalutem, per gratiam iuſtificantem, quod quidem ſine recta fide eſſe non poteſt, & ideò ſignanter dicit: Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſaluus erit.*

VI. MENDACIVM.

PAG. 17. in art. 16. Confeſſ. ita habetur: *Damnant & illos, qui Euangelicam perfectionē non collocant in timore* DEI, *& fide: ſed in deſerendis ciuilibus officijs.* Mendacium eſt manifeſtum contra Catholicos profeſſores ordinum religioſorum, quaſi exiſtiment, perfectionem propriè conſiſtere in deſerendis ciuilibus officijs, coniugio, militia, magiſtratibus, & ſimilibus. At neque veteres, neque recentiores Monachi, vnquam hoc docuerunt. Io. Caſſianus collat. 1. c. 7. *Ieiunia, vigiliæ, meditatio Scripturarum, nuditas, ac priuatio omnium facultatum, non perfectio, ſed perfectionis*

inſtru-

inſtrumenta ſunt. B. Thomas ex Scholaſticis, 2.2. q 184. art. 3. *Per ſe,* inquit, *& eſſentialiter conſiſtit perfectio Chriſtianæ vitæ in caritate, principaliter quidem ſecundum dilectionem* DEI, *ſecundariò autem ſecundum dilectionem proximi.* Et infrà: *Secundariò, & inſtrumẽtaliter cõſiſtit perfectio in cõſilijs, quæ ordinãtur ad remouẽdũ impedimenta actus caritatis, quæ tamen caritati non contrariantur; ſicut eſt matrimonium, occupatio negotiorum ſecularium, & alia huiuſmodi.*

Quod autem ſtatus perfectior ſit eorum, qui deſerunt omnia propter Chriſtum, nec implicantur negotijs ſecularibus quàm aliorum, qui hoc non faciunt; & quod hic perfectior ſtatus, non imperetur, ſed conſulatur, ſatis apertè colligitur ex verbis Domini, Matth. 19. vbi poſtquam dixerat: *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata:* ſubiunxit; *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia quæ habes, &c.* Nec vſquam legimus: *Si vis perfectus eſſe, vxorem ducito, capeſſe Rempub. &c.* Hinc D. Auguſtinus Epiſt. 89. quæſt. 4. *Viderit,* inquit, *ille iuuenis, quemadmodum illa legis mandata ſeruauerit. Veruntamen Magiſter bonus, mandata legis ab iſta excellentiore perfectione diſtinxit. Ibi enim dixit; ſi vis venire ad vitam, ſerua mandata: hic autem; Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, &c.* Euſebius lib. 1. de Demonſtrat. Euangel. cap. 8. declarans communem doctrinam Eccleſiæ Catholicæ, ex diuinis litteris deriuatam; *Quocirca,* inquit, *in Eccleſia* DEI, *duo modi viuendi inſtituti ſunt. Alter quidem naturam noſtram, & communem hominum vitæ rationem excedens; non nuptias, non ſobolem, non ſubſtantiam, non opum facultatem requirens, & ſoli diuino cultui, ex immenſo rerum cœleſtium amore addictus. Et talis quidem exiſtit in Chriſtianiſmo vitæ perfectæ modus. Alter verò remiſſior atque humanior; hic & modeſto coniugio, & ſobolis procreatione implicatur, & rei familiaris curam aſſumit, & iuſtè militantibus quæ ſint agenda deſcribit, agros quoque & mercaturam, adiuncta religione, non negligit; Et his quidem ſecundus pietatis attributus eſt gradus.*

Hoc idem ex pluribus Scripturæ, & Patrum teſtimonijs probare poſſemus, ſi refellere errores Confeſſionis, & non ſolùm mendacia indicare, propoſitum nobis eſſet.

VII. MEN-

VII. MENDACIVM.

PAG 18. in articulo 20. Confeſſ. *Falsò accuſantur noſtri, quòd bona opera prohibeant.*

Mendacium hoc eſſe non dubitabit, quicunque aliquid ſcriptorum Lutheri perlegerit. Certè in Serm. de piſcatione Petri ſic legimus: *Quantò ſceleratior es, tantò citius DEVS gratiam infundit.* Ibidem: *Debemus cum ſolo Iſaac venire, id eſt, cum fide; ſeruos & aſinos, hoc eſt, opera, deorſum dimittere oportet.* Item in Serm. Sic Deus dilexit mundum: *Ego dico tibi, quia auguſta eſt via, Oportet te fieri tenuem, ſi vis per eam venire. Ceterùm, qui operibus onerati ſunt (ſicut conchilibus onuſtos videmus Iacobi peregrinos) ij non poterunt penetrare.* Et infrà: *Si veneris cum magnis ſaccis operum plenis; deponere oportebit, alioqui non poteris penetrare.* Porrò, ex his fontibus manarunt illa præclara dogmata, quæ Lutheri diſcipuli in Colloquio Altenburgenſi ſtabilire conati ſunt. *Opera bona legis, & noua obedientia, non ad regnum Chriſti, ſed ad mundum pertinent. Ad Satanam ſpectant Chriſtiani cum omnibus bonis operibus. Precari verò oportet vt in fide ſine bonis operibus omnibus, ad finem vſque conſtanter perſeueremus. Adeo neceſſaria illa non ſunt, vt etiam ad ſalutem incommodent, ſintque pernicioſa.* Deinde, Catholici non tam Lutheranos accuſant, quod prohibeant opera bona, quàm quod ea contemnunt, & cum Eunomio antiquo hæreſiarcha, imò etiam cum Simone Mago, hæreticorum omnium principe, non neceſſaria ad ſalutem eſſe, doceant. Ac de Eunomio quidem teſtis eſt Auguſtinus in libro de hæreſibus, cap. 54. de Simone Irenæus, lib. 1, cap. 20 de Luthero, liber ipſius de captiuitate Babylonica, cap. de Baptiſmo: Liber de libertate Chriſtiana; Sermo de Moyſe; Commentarij in Epiſt. ad Galatas.

VIII. MENDACIVM.

PAG. 19. in articulo 20. Confeſſ. *Iubent* (Catholici Doctores) *mereri remiſſionem peccatorum operibus.* Si de

merito operum illorum, quæ fiunt ſolis naturæ viribus, ſermo ſit: de quo merito articulum intelligendum eſſe, conſequentia verba declarant: inſigne eſt mendacium Philippi. Non enim id habet Catholica doctrina, vt operibus illis, quæ fiunt ſine fide, & auxilio DEI gratuito mereri poſſint homines remiſſionem peccatorum; & contra hæc operum merita defendit S. Auguſtinus gratiam & iuſtitiam fidei: nec non etiam S. Proſper in libris de vocatione gentium, quos libros imperitè Philippus tribuit Ambroſio, cùm in ijs libris nominatim refellantur Pelagiani, qui poſt Ambroſij obitum orti ſunt. Si verò de illis operibus agatur, quæ ex fide & gratia DEI proficiſcuntur, fatemur quidem nos illis operibus aliquo modo mereri remiſſionem peccatorum. Sed idem fatentur Prophetæ, Euangeliſtæ, Patres; Ezech. 18. *Cùm auerterit ſe impius ab impietate ſua, ipſe animam ſuam viuificabit.* Dan. 4. *Peccata tua eleemoſynis redime.* Ionæ 3. *Vidit* DEVS *opera eorum, & miſertus eſt eis.* Lucæ 11. *Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis.* Lucæ 7. *Remittuntur ei peccata multa, quia dilexit multum.* Ambro. lib. 10. in Lucam. *lacrymæ veniam non poſtulant, ſed merentur.* Et infrà: *Et tu ſi veniam vis mereri, dilue culpam tuam lacrymis, &c.* Hieronymus lib. 2. contra Pelagianos: *Qui peccata ſimpliciter confitetur, meretur humilitate clementiam Saluatoris.* Auguſtinus Epiſt. 105. *Nec ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat; neque enim nullum eſt meritum fidei: qua fide ille dicebat,* DEVS *propitius eſto mihi peccatori, & deſcendit iuſtificatus meritò fidelis humiliatus, quoniam qui ſe humiliat, exaltabitur. Reſtat igitur, vt ipſam fidem, vnde omnis iuſtitia ſumit initium, non humano, quo iſti extolluntur, tribuamus arbitrio, nec vllis præcedentibus meritis, quoniam inde incipiunt bona quæcunque ſunt merita, ſed gratuitum donum* DEI *eſſe fateamur, ſi gratiam veram, id eſt, ſine meritis, cogitamus.* Et Epiſt. 170. *Si quis dixerit, quòd gratiam benè operandi fides mereatur, negare non poſſumus, imò gratiſſimè confitemur.* Gregorius in libr. 1. Reg. lib. 3. capit. 4. *Dum Niniuitæ veluti pro difficili reconciliatione, graui pœnitentia ſe deijciunt, omnipotentis* DEI *miſericordiam facilè meruerunt.* Sanctus etiam

Tho-

Thomas,ex Scholaſticis,cum prædictis Patribus docet, ijs operibus,quæ fiunt ex fide,& auxilio DEI. mereri nos aliquo modo iuſtificationem à peccatis. 2. Sentent. diſtin. 27. quæſt. 4. in reſp. ad 4. Quod tamen conſtanter negat de illis operibus, quæ fiunt ſolis naturæ viribus. 1. 2. q. 109. art. 6. & q. 114. art. 5. Huc accedit, quod iſtis etiam operibus,quæ fiunt ex fide,& auxilio DEI,non tale tribuimus meritum,vt ei reſpondeat ex iuſtitia merces; ſed meritum ſolùm impetrationis, vt Auguſtinus loquitur, quod Scholaſtici meritum de congruo, non de condigno nominare ſolent. Neque in hoc vlla eſt inter Catholicos diſſenſio. Et Concil. Tridentin. ſeſſ. 6. cap. 8. de hoc genere meriti apertè pronunciat, ideò gratis iuſtificari homines,quia nec fides, nec opera, quæ iuſtificationem præcedunt, ipſam merentur. Sed paradoxum videtur aduerſarijs, quod homo operetur ex fide,& nondum ſit iuſtificatus à peccato, cùm apud ipſos ita fides ſola iuſtificet, vt ſeparari nequeat fides à iuſtificatione. At non illis paradoxum videtur, qui ex fide orantes dicunt; *Dimitte nobis debita noſtra*, Matth. 6. Nec illi paradoxum hoc videbatur, qui ex fide orabat; *Deus propitius eſto mihi peccatori*, Luc. 18. Nec denique Auguſtino paradoxum hoc erat, cùm ſcriberet in Epiſt. 105. *Nec ipſa remiſſio peccatorum ſine aliquo merito eſt, ſi fides hanc impetrat.*

IX. MENDACIVM.

Et quidem multiplex.

PAG. 18. & 19. in eodem articulo 20. multa ſimul conglomerantur mendacia, vt, *Quod noſtri concionatores olim parum docebant de operibus, quæ* DEO *placent; quod tantum vrgerent puerilia, & non neceſſaria opera; quod nunc à Lutheranis admoniti, hæc dediſcant: quod iam incipiant fidei mentionem facere; quod doctrina fidei diu iacuerit ignota* Scili-

cet,non legerat Philippus ſermones S. Bernardi, Petri Damiani,Innocentij III. Thomæ Aquinatis, Vincentij, Bernardini,Laurentij Iuſtiniani, & aliorum innumerabilium,in quibus de Symbolo,de Decalogo, de oratione Dominica,de omnibus vitijs,omnibuſque virtutibus grauiſſimæ diſputationes continentur. Sed facile eſt dicere,& non probare.

X. MENDACIVM.

PAG.22.in articulo 21. Confeſſ. *Hæc ferè ſumma eſt doctrinæ apud nos, in qua cerni poteſt nihil ineſſe, quod diſcrepet à Scripturis, vel ab Eccleſia Catholica, vel ab Eccleſia Romana, quatenus ex Scriptoribus nota eſt.* Ad hoc mendacium conuincendum,non erit opus, vt extra articulum iſtum vigeſimum primum egrediamur. Hic enim aſſerunt, non eſſe à Sanctis auxilium petendum,eò quòd vnus ſit interceſſor Chriſtus. In quo quidem articulo,manifeſtè diſſentiunt à Scripturis,ab Eccleſia Catholica, & ab Eccleſia Romana.Nam etſi vnus eſt mediator DEI & hominum, homo Chriſtus IESVS;& ideò vnus mediator, quia dedit ſemetipſum redemptionem pro multis,1.Tim.2.Nec vllus Catholicorum docuit vnquam Sanctos eſſe mediatores per modum redemptionis: tamen vnum eſſe tantùm interceſſorem, vnum aduocatum, vnum qui interpellet pro nobis, imò etiam vnum tantùm mediatorem per modum ſupplicationis, non modò Scriptura non dicit, ſed etiam ita dicentibus apertiſſimè contradicit,Iob.5.*Voca ſi quis eſt,qui tibi reſpondeat, & ad aliquem Sanctorum conuertere,vbi Angeli fiunt interceſſores hominum,* teſte Auguſt. in annotationibus in Iob. non igitur ſolus eſt interceſſor Chriſtus.Deuter.5.*Ego,* inquit Moyſes, *ſequeſter fui,& medius inter* DEVM,*& vos,in illa die*, 1.Reg 7. dicunt filij Iſraël ad Samuelem: *Ne ceſſes pro nobis clamare ad Dominum.*Iob. vltimo:*Ite ad ſeruum meum, ille orabit pro vobis: ſuſcipiam faciem eius.*Rom.15.*obſecro vos fratres: vt adiuuetis me in orationibus pro me ad* DEVM. Idem repetit 2.Cor.1.Coloſſ.4.

Epheſ.

Epheſ.6.Hebr.13. Quomodo igitur vnus eſt tantùm interceſſor,cùm & Iob, & Moyſes,& Samuel, & tot Romaui,& tot Corinthij,tot Coloſſenſes, tot Epheſij, tot Hebræi adhibeantur interceſſores? At,inquiunt,de mortuis agimus,non de viuentibus. Sed ſi ideò mortui inuocandi non ſunt,nec eſſe poſſunt interceſſores, ne Chriſto gloria ſingularis interceſſionis detrahatur, eadem de cauſſa nec viuentes inuocandi erunt, nec eſſe poterunt interceſſores. Deinde,ſi viuentes in terris inuocari poſſunt,cur non magis viuentes in cælis? An fortaſſis ideò, quia non valeant, aut non velint illi pro nobis orare,aut certè neſciant quid petamus? Sed nec eorum fœlicitas patitur,vt non valeant;nec caritas ſinit, vt non velint,nec poſſunt ignorare preces ad ſe porrectas,cùm non ignorent pœnitentiam peccatorum.Gaudium enim eſt in cælo ſuper vno peccatore pœnitentiam agente, Lucæ 15. Iam verò Concilium Chalcedonenſe, Concilium Eccleſiæ Catholicæ fuiſſe,& Concilium Orthodoxum,generale,pleniſſimum,aduerſarij non negant. Concilium autem iſtud Actor. 11. ita clamat; *Flauianus poſt mortem viuit,Martyr pro nobis oret.* Euſebius Cæſarienſis Catholicæ Eccleſiæ communem doctrinam tradens, libro 13.Præparat.Euangelicæ,cap.7.*Hæc nos,* inquit, *quotidie factitamus, qui veræ pietatis milites,vt* DEI *amicos honorantes, ad monimenta quoque illorum accedimus,votaque ipſis facimus, tanquam viris ſanctis,quorum interceſſione ad* DEVM, *non parum iuuari profitemur.* Sanctus Baſilius ad Catholicam Eccleſiam verba faciebat,cum diceret,oratione in 40.Martyres; *Qui aliqua premitur anguſtia,ad hos confugit,qui rurſum lætatur,hos oret;ille, vt à malis liberetur;iſte,vt duret in rebus lætis.* Sanctus Ambroſius,in libro de Viduis, Catholicas viduas inſtituebat, cùm ita ſcriberet:*Obſecrandi ſunt Angeli, qui nobis ad præſidium dati ſunt,Martyres obſecrandi, quorum videmur nobis quoddam corporis pignore patrocinium vindicare; poſſunt pro peccatis rogare noſtris,qui proprio ſanguine, etiamſi qua habuerunt peccata, lauerunt. Iſti enim ſunt* DEI *Martyres,noſtri præſules, ſpeculatores vitæ, actuumque noſtrorum. Non erubeſcamus eos interceſſores noſtræ in-*

firmitatis adhibere, quia ipſi infirmitatem corporis, etiam cùm vincerent, cognouerunt. S. Auguſtinus, tractatu 84 in Ioannem, tribus penè verbis tria aduerſariorum dogmata conuellit, de Sacrificio altaris, de oratione pro defunctis, de inuocatione Sanctorum: *Ideò quippe,* inquit, *ad ipſam menſam, non ſic eos* (Martyres) *commemoramus, quemadmodum alios, qui in pace requieſcunt, vt etiam pro eis oremus, ſed magis, vt ipſi pro nobis orent.* Denique Theodoſius Imperator, Orthodoxus & pius erat, vt etiam aduerſarij confitentur; & tamen de eo ſic ſcribit Ruffinus, lib. 2. Hiſtoriar. cap. 33. *Circumibat cum ſacerdotibus & populo omnia orationum loca, ante Martyrum & Apoſtolorum thecas iacebat, cilicio proſtratus, & auxilia ſibi fida Sanctorum interceſſione paſcebat.* Et de eodem Chryſoſtomus, Homilia 66. ad populum Antiochenum: *Nam & ipſe, qui purpuram indutus eſt, accedit, illa complexurus ſepulchra, & faſtu dipoſito, ſtat Sanctis ſupplicaturus, vt pro ſe apud Deum intercedant, & ſcenarum fabrum, & piſcatores, vt protectores orat, qui diademate redimitus incedebat.* Viderint ergò qui negant, Sanctos eſſe orandos, an ab Eccleſia Catholica non diſſentiant.

Quod autem ab Eccleſia Romana, quatenus ex antiquis Scriptoribus nota eſt, pariter diſſentiant, ex Leone & Prudentio, vt ceteros omittamus, notiſſimum eſt. Leo ſiquidem, qui Epiſcopus Romanæ Eccleſiæ ante mille & centum annos fuit, & propter ſanctitatis, & ſapientiæ, atque etiam eloquentiæ excellentiam, Magnus dici meruit, Romanam Eccleſiam ita inſtituebat, Sermone 5. de Epiphania: *Confirmate amicitias cum ſanctis Angelis, & Patriarchis, Prophetis, Apoſtolis, Martyribusque ſociamini. Horum diuitias concupiſcite, & per bonam æmulationem ipſorum ambite ſuffragia.* Et Serm. 1 de natali SS. Petri & Paulli. *Sicut,* inquit, *& nos experti ſumus, & noſtri probauere maiores, credimus atque confidimus inter omnes labores iſtius vitæ, ad obtinendam miſericordiam* D E I, *ſemper nos ſpecialium patronorum orationibus adiuuandos.* Prudentius in hymno de S. Laurentio, de Romana Eccleſia loquens, ita cecinit:

Quod

Quod quiſque ſupplex poſtulat,
Fert impetratum proſperè,
Et triſtis haud vllus redit,
En præſto ſemper adſies,
Tuoſque alumnos vrbicos
Lactante complexus ſinu,
Paterno amore nutrias.

Quale igitur, & quàm impudens mendacium eſt huius Confeſſionis, quæ in eo ipſo articulo affirmat, in nulla parte doctrinæ diſſentire ſe à Scripturis, vel Eccleſia Catholica, vel Eccleſia Romana, in quo articulo, Sanctorum inuocationem oppugnat, quam & Scripturæ & Eccleſia Catholica, & Eccleſia Romana apertiſſimè docuerunt. Neque verò hoc vnum eſt, in quo diſcrepat Confeſſio Auguſtana, à Confeſſione Catholicæ & Romanæ Eccleſiæ. Nam nec de ipſa Eccleſia, nec de peccato Originis, nec de Iuſtificatione, nec de Sacrificio, nec de Sacramento Euchariſtiæ, nec de alijs Sacramentis conſenſio eſt. Sed vnum ſufficiebat, ad mendacium detegendum.

XI. MENDACIVM.

PAG. 22. in articulo 21. Confeſſ. *Apud nos,* (inquiunt) *magna ex parte veteres ritus diligenter obſeruamur. Falſa enim calumnia eſt, quod omnes cærimoniæ, omnia vetera inſtituta, in Eccleſijs noſtris aboleantur.* Quale ſit hoc mendacium, nullo negotio intelliget, qui conferre voluerit cum præſenti ſtatu Eccleſiarum Proteſtantium, ea quæ de ritibus Eccleſiæ ſcripta reliquerunt Tertullianus, Baſilius, Epiphanius, Auguſtinus, alijque veteres Scriptores. Certè Tertullianus in libro de corona militis, inter Eccleſiaſticas cæremonias numerat, ante Baptiſmum renunciare diabolo, & pompis eius, ter mergi in ſacro fonte, oblationes anniuerſarias pro defunctis facere, ad omnem progreſſum frontē crucis ſignaculo terere. Baſilius lib. de Spiritu ſancto ad Amphilochium, cap. 27 inter Eccleſiæ ritus ponit, orare ad Orientem, cruce

 ſignare

ſignare, inuocationis verba dum oſtenditur Euchariſtia, benedictionem aquæ baptiſmatis, benedictionem olei vnctionis, benedictionem eius qui baptizatur, trinam immerſionem, &c. Epiphanius in compendiaria doctrina Eccleſiæ, primo loco ponit virginitatis profeſſionẽ, deinde etiam viduitatis, tum ſolitudinem Anachoretarum, ieiunia quartæ & ſextæ feriæ, ieiunium quadrageſimæ, arctiorem abſtinentiam in ſacra hebdomada paſſionis Dominicæ, memoriam defunctorum in precibus, nocturnas & matutinas Pſalmorum, & Hymnorum celebrationes, varia Monachorum inſtituta, quorũ alij à carnibus abſtineant, alij etiam ab ouis, alij etiam à piſcibus, &c. Denique, Auguſt. meminit conſecrationis aquæ per ſignum crucis, lib. 6. contra Iulianum, cap. 8, Exorciſmi & exſufflationis, lib. de gratia Chriſti, cap. 40. Vnctionis, qua vtimur in Baptiſmo, lib. 2. quæſt. Euang. cap. 40 Item Chriſmatis, quo inungimur poſt Baptiſmum, lib. 15. de Trinit. cap. 26. Signo crucis, quo benedicitur Chriſma, & quo ſignamur in fronte, dum Sacramentum Confirmationis accipimus. In Pſal. 141. & tract. 118. in Ioan. Aquæ miſcendæ vino in ſacro calice, lib. 4. doctrin. Chriſt. cap. 22. Ieiunij 4. & 6. feriæ, Epiſt. 86. ad Caſulanum. Ieiunij quadrageſimalis. in Pſal. 110 Delectus ciborum in diebus ieiuniorum, lib. 3. contra Fauſtũ, cap. 5. Voti continentiæ etiam poſt coniugium, Epiſt. 45. ad Armentarium. Voti virginitatis, lib. de ſancta virginitate, cap. 29. Voti paupertatis, lib. 17. de Ciuit. Dei, cap. 4. Monachorum, & Anachoretarum, lib. de moribus Eccleſiæ, cap. 31. Voti Monachorum, in Pſal. 75 & 99. Peregrinationum ad loca ſancta, Epiſt. 137. ad clerum & populum ſuum. Porrò hæc & ſimilia; quæ in veteri Eccleſia in vſu erant, & nunc etiam in Eccleſia Catholica locũ ſuum retinent, à Lutheranis non modò non ſeruantur, ſed etiam irridentur, & tamen in Confeſſione dicere audent, veteres ritus à ſe diligenter ſeruari, & falſam eſſe calumniam, quod omnium veterum inſtituta atque omnes fermè cærimonias aboleuerint.

XII. Men-

XII. MENDACIVM.

PAG.22.in præfatione de abuſibus mutatis: *Cùm Eccleſiæ,*inquiunt,*apud nos de nullo articulo fidei diſſentiant ab Eccleſia Catholica, tantùm paucos quoſdam abuſus omittant, &c.* Hæc verba mendacij arguuntur ab vltima parte huius Concordiæ,vbi ea de Chriſto docent, quæ cum Symbolo Apoſtolico Nicæno & Athanaſij,apertè pugnant, vt ſuprà iam oſtendimus. Illud autem non eſt prætereundum,quod cùm dicunt,ſe ab Eccleſia Catholica non diſſentire,niſi propter paucos eoſque nouos abuſus; ſi per Eccleſiam Catholicam intelligunt eam, quæ nunc paret Romano Pontifici,fatentur ſe extra Catholicam eſſe. Et ſanè viderint ipſi,an propter paucos abuſus ab Eccleſia Catholica ſeparari licuerit.Si verò per Catholicam intelligunt antiquam aliquam Eccleſiam,mentiuntur,cùm dicunt,hos abuſus eſſe nouos; fuerunt enim in antiqua Eccleſia,ſi illa eſt ea Catholica,à qua non diſſentiunt,niſi ratione abuſuum.

XIII. MENDACIVM.

PAG.23,in articulo de coniugio ſacerdotum: *In Germania,*inquiunt, *primùm ante annos* 400. *Sacerdotes vi coacti ſunt ad cælibatum.* Quod idem repetit Philippus in Apologia. At exſtat Concilium Moguntinum, celebratum in Germania tempore Arnulphi Imperatoris, ante annos 600.cuius decimus canon ſtatuit, vt nulla penitus mulier,ne ſoror quidem aut mater, cum Eccleſiaſticis habitare permittatur. Exſtat Concilium Wormatienſe,in Germania ante annos 700. celebratum, cuius nonus canon ita habet;*Placuit,vt Epiſcopi,Presbyteri, Diaconi, & Subdiaconi abſtineant ſe ab vxoribus, & non generent filios; quod ſi hoc decretum violauerint, ab honore clericatus pellantur.* Exſtat Concilium Aquiſgranenſe,tempore Ludouici Pij celebratum,anno Domini 816. id eſt, annis 714. ante Con-

feſſionem Auguſtanam, in cuius Concilij Can.6. indicitur Subdiaconis perpetua continentia; & quod de Subdiaconis dicitur, ſine dubio de altioribus gradibus intelligitur. Extat denique Epiſtola Zachariæ Romani Pontificis, ad Bonifacium Epiſcopum & Apoſtolum Germanorum, ſcripta ante annos 800. vbi ſic legimus. *A die ſuſcepti Sacerdotij, etiam ab ipſo proprio coniugio prohibendi ſunt.* Cuius legis meminerunt etiam Magdeburgenſes, Cent.8 cap 10.col 704. Mendacium igitur Confeſſionis tot teſtibus refutatur, quot Epiſcopi in tribus ſuprà citatis Concilijs conſederunt, addito etiam Romani Pontificis teſtimonio.

XIV. MENDACIVM.

PAG.24. in eodem articulo de coniugio Sacerdotum. *Et res,* inquiunt, *geſta eſt tam inciuiliter, vt non ſolùm in poſterum coniugia prohiberentur, ſed etiam præſentia, contra omnia iura diuina, & humana, contra ipſos etiam canones, facios non ſolùm à Pontificibus, ſed à laudatiſsimis Synodis diſtraherentur.* Et hoc numerari poteſt inter illuſtria mendacia Confeſſionis. Duæ ſunt enim quæſtiones de coniugio Sacerdotum; Vna, an liceat poſt ſacros ordines ſuſceptos, vxorem ducere; Altera, an liceat ei, qui duxit vxorem ante ſacram ordinationem, ſimul & ſacerdotio & coniugio operam dare. Ac de prima quidẽ quęſtione Lutherani oẽs, & verbis & factis reſpondent, licere. Sed hoc, ex ſententia veterum canonum, quos vel Concilia, vel Pontifices ediderunt velle defendere; nimis aperta impudentia eſt. Nam etiam Græca Eccleſia, quæ tamen in hac parte ſemper liberalior fuit, & damnat, & omni tempore damnauit coniugia poſt ordinationem. Extat Concilium Neocæſarienſe, ante annos 1200. celebratum. In cuius primo Canone ſic legimus: *Presbyter ſi vxorem duxerit, ordine ſuo moueatur.* Et Synodus Tralliana, Canone 6 prohibet, ne Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, poſt ordines ſuſceptos, vxorem ducere præſumant. Quam eandem
pro-

prohibitionem legimus in Synodo Romana ſub Syluestro, Can.8. In Concilio 2. Toletano cap.1. in Canonibus Apoſtolorum, Can.27. in Decreto Calixti I. apud Gratianum diſt.27. Can Presbyteris. In Epiſt.82. Leonis primi ad Anaſtaſium, Theſſalonicæ Epiſcopum, cap.4. Et in Epiſtolis Gregorij I. lib 1. Epiſt.42. Nec vlla fuit vnquam de hac re in Eccleſia Catholica diſſenſio. Adde, quòd hoc ipſum affirmat Paphnutius & Vdalricus, quos aduerſarij pro ſua cauſſa oportunè & importunè adducere ſolent. Scribunt enim Socrates lib.1. cap.8. & Sozomenus lib.2. cap.22. Paphnutium in Concilio Nicæno, dum ſententiam ſuam de coniugio clericorum explicaret, inter alia dixiſſe, oportere iuxta veteres canones, Eccleſiaſticis prohibere, vt poſt ſacram ordinationem vxores ducant. Vdalricus quoque in Epiſtola ad Nicolaum, quam referunt Magdeburgenſes, & ſæpius inculcant, Cent.6. cap.7. col.388. Et cap.10. col.676. Et Cent.9 cap.10. col.540. apertè docēt, non licere Presbyteris & Monachis vxores ducere, & ſi duxerint, debere ſeparari. Et quanquam nec hiſtoriam Paphnutij, nec Epiſtolam Vdalrici omnino non probamus: tamen oſtendere volui, in quæſtione de nouis nuptijs ſacerdotum non ſolùm à noſtris, ſed etiam à ſuis patronis aduerſarios refutari.

Iam vero de altera quæſtione; An videlicet liceat ſacerdotibus, liberis operam dare? Philippus affirmat, & quidem ita, vt ſubtrahere ſacerdotibus coniugium, eſſe contendat contra veteres Canones, quos tam Pontifices quàm laudatiſſimæ Synodi condiderunt. Mirum autem eſt, cur nec in Confeſſione, nec in Apologia, vllum talē protulerit canonem. Nos enim è contrario, omnes Eccleſiarum canones proferre poſſumus, qui omnē vſum vxorum ſacratis hominibus interdicunt. Ex quibus Philippi mendacium euidentiſſimè confutatur.

Ac primùm ex Orientali Eccleſia, proferimus Nicænum Concilium I. in cuius Cōcilij 3. canone prohibetur Epiſcopis, Presbyteris, Diaconis, ne vllam domi mulierem habeant, præter matrem, aut ſororem, aut amitam.

Vbi

Vbi nulla vxoris ſit mentio, quæ tamen primo loco nominari debuit, ſi eius cohabitatio ſacerdotibus licita eſſet. Ac eam mentem Nicæni Concilij fuiſſe, tribus teſtibus fide digniſſimis comprobabimus.

Baſilius enim in Epiſtola ad Georgium, ex huius canonis ſententia, prædictum Georgium ab vxore ſeparari præcipit. Epiphanius in hæreſi 59. quæ eſt Catharorum, ita ſcribit: *Sed & adhuc viuentem, & liberos gignentem, vnius vxoris virum, non ſuſcipit; ſed eum qui ſe ab vna continuit, aut in viduitate vixit, Diaconum, & Presbyterum, & Epiſcopum, & Hypodiaconum, maximè vbi ſynceri ſunt Canones Eccleſiaſtici. At dices mihi, in quibuſdam locis adhuc liberos gignere Presbyteros, & Diaconos, & Hypodiaconos, at hoc non eſt iuxta Canones; ſed iuxta hominum mentem, quæ per tempus elanguit.* Hieronymus in libr. contra Vigilantium; *Quid facient*, inquit, *Orientis Eccleſiæ? quid Ægypti, & ſedis Apoſtolicæ, quæ aut virgines clericos accipiunt, aut ſi vxores habuerint, mariti eſſe deſiſtunt?*

Ex Eccleſia Africana teſtem habemus Concilium II. Carthaginenſe, Can 2. vbi ſic legimus: *Omnibus placet, vt Epiſcopi, Presbyteri, Diaconi, vel qui Sacramenta contrectant, pudicitiæ cuſtodes, etiam ſe ab vxoribus abſtineant, vt quod Apoſtoli docuerunt, & ipſa ſeruauit antiquitas, nos quoque cuſtodiamus.* Idem habet Concil. Carthaginenſe V. Can 3. & Concil. Africanum, Canone 77 His ſubſcribit Auguſtinus, qui in lib. 2. de adulterinis coniugijs, cap. 20. *Solemus*, inquit, *eis proponere continentiam clericorum, qui plerumque ad eam ſarcinam ſubeundam capiuntur inuiti, eamque ſuſceptam vſque ad debitum finem, Domino adiuuante, producunt.*

Ex Eccleſia Hiſpanica teſtem habemus Concilium Elibertinum antiquiſſimum, Can. 33. Toletan II. Can. 1. Toletan. IIII. Can. 26. Toletan. VIII. Can 6. quæ etiam Subdiaconis vſum vxorum prohibent.

Ex Eccleſia Gallicana teſtem habemus Concil. Arelatenſe II. ante annos 1200. celebratum, in cuius II. canone cauetur, Ne vllus coniugatus ad ſacerdotium aſſumatur, niſi continentiam ab vxore promiſerit. Item

Aure-

Aurelianenſe III. Canone 2. *Vt nullus*, inquit, *clericorum à Subdiacono & ſuprà, propriæ, ſi fortè iam habeat, miſceatur vxori.* Quod idem præcipiunt Agathenſe Concilium, Can. 92. Turonenſe I. Can. 1. & 2. Et Turonenſe II. Can. 10.

Ex Eccleſia Germanica, iam ſuprà citauimus tria antiqua Concilia Aquiſgranenſe, Wormatienſe, Moguntinum.

Ex Eccleſia Anglicana teſtem habemus Bedam, qui lib. 3. de tabernaculo, cap. 9. *Nemo*, inquit, *poteſt vel ceſſat ſacerdotium ſuſcipere, vel ad altaris miniſterium conſecrari, niſi aut virgo permanſerit, aut contracta cum vxore matrimonij fœdera ſoluerit.*

Ex Eccleſia denique Italica, teſtem habemus D. Ambroſium, qui libro 1. de officijs, cap. vlt. *Inoffenſum*, inquit, *exhibendum, & immaculatum miniſterium, nec vllo coniugali coitu violandum cognoſcitis.* Item Siricium Papam in Epiſt. ad Himericum, cap. 7. Innocentium I. in Epiſt. ad Victricium, capit. 9. & ad Exuperium. cap. 1. Leonem I. in Epiſt. 90. ad Ruſtic. cap. 3. Et Gregorium I. lib. 3. Epiſt. 34. Sed verba Leonis audiamus in Epiſtola ad Anaſtaſium Theſſalonicenſem Epiſcop. *Omnium*, inquit, *Sacerdotum tam excellens eſt electio, vt hæc, quæ in alijs Eccleſiæ membris vacant à culpa, in illis tamen habeantur illicita. Cùm enim extra clericorum ordinem conſtituti, nuptiarum ſocietati, & procreationi filiorum ſtudere ſit liberum, ad exhibendam tamen perfectæ continentiæ puritatem, nec Subdiaconis quidem carnale connubium conceditur, vt & qui habent, ſint tanquam non habentes, & qui non habent, permaneant ſingulares, & innupti.*

His accedunt exempla totius antiquitatis; quotquot enim ab Apoſtolicis temporibus Epiſcopi, & Presbyteri celebres & laudati fuerunt, omnes omninò aut vxorem nunquam duxerunt, vt Athanaſius, Baſilius, vterque Gregorius, Chryſoſtomus, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus. Leo, & alij innumerabiles; aut vxores quidem habuerunt, ſed illis poſt ſuſceptum ſacerdotium, operam non dederunt, vt Gregorius pater Gregorij Theologi, Hilarius, Paulinus, & alij non pauci.

Certè,

Certè, vnum aliquem laudatum Epiſcopum, Presbyterum, Diaconum, Subdiaconum aut Monachum, qui duxerit vxorem, aut ex vxore antea ducta, filios procreauerit, adhuc aduerſarij inuenire in tota antiquitate minimè potuerunt. Videt igitur Confeſſio, contra quos canones Pontificij agant, cùm ſacerdotes non patiuntur nuptijs & procreationi operam dare.

XV. MENDACIVM.

PAG. 25. in eodem articulo: *Hinc, inquiunt, capitalibus pœnis excruciantur ſacerdotes, contra canonum voluntatem, nullam aliam ob cauſſam, niſi propter coniugium.* Si hoc non eſt mendacium proferant aduerſarij, vel vnum canonem vbi prohibitum ſit, ne ſacerdotes excrucientur, ſi vxorem ducere tentauerint. Nos enim iam canones multos produximus, in quibus indicitur continentia ſacerdotibus; & ſanè contra canones eſſe non poteſt, ſi pœna ſtatuatur in canonum violatores. *At*, inquit Philippus in Apologia, *Canones tantum ſuſpendunt ab officio, vos autem ſuſpenditis ab arboribus.* Ergò fatetur inprimis Philippus, Lutherum præceptorem ſuum, & omnes alios noui Euangelij miniſtros, qui vxoribus carere noluerunt, ex canonum ſententia, ſuſpenſos ab officio fuiſſe, & cùm nihilominus officio fungi voluerint, contumaces, & rebelles, contra leges omnium Eccleſiarum exſtitiſſe, propter quod crimen, iure ſanè ab arboribus ſuſpendi potuiſſent. Deinde, neque eſt verum, antiquos canones ſolū ab officio ſuſpendiſſe; Exſtat enim Canon. 1. II. Concilij Toletani, vbi ſtatuitur, vt qui poſt ſacros ordines vxorem ducunt, aut ad eam redeant; à cuius contubernio iam receſſerant, aut ſacrilegij rei ab Eccleſia habeantur extrauei. Et in Concilio Toletano VIII. Can. 6. qui poſt ſacros ordines vxoribus copulantur, iubentur ſub pœnitentiæ oneribus vſque ad extremum vitæ ad Monaſteria relegari. In Concilio verò Turonenſi, I. ante ooo. annos celebrato, Can. 6. habentur hæc verba de

Mo-

Monachis,(qualis Lutherus,Bucerus,Martyr, Ochinus, & alij fuerunt ex Euangelicis) *Si qui in monaſterio conuerſi ſunt,nullatenus habeant licentiam euagandi,nec quod abſit ,vllus eorũ coniugem ducere.Nam ſi vxorem duxerit,excommunicetur, & de vxoris malè ſociatæ conſortio,etiam iudicis auxilio,ſeparetur : qui infelix Monachus,tali coniunctione fœdatus , ſi per cuiuſcunque patrociniũ ſe conatus fuerit defenſare,& is qui in hac pertinacitate perdurat , & illi qui eum ſuſceperint defenſandum,ab Eccleſia ſegregentur , donec reuertantur ad ſepta Monaſterij,& indictam ab Abbate,quamdiu præceptum ei fuerit,agat pœnitentiam, & poſt ſatisfactionem reuertatur ad gratiam.* Scribit Gregorius Turonicus,lib.4. hiſtoriæ Francorum, cap.4.Inſignem quendam Comitem,qui dimiſſo,ex conſenſu mutuo , vxoris thoro, ſacris ordinibus initiatus fuerat , ac deinde à diabolo inſtigatus ad eandem redire præſumpſerat, mox fuiſſe vna omnium Epiſcoporum ſententia excommunicatum. Et multa ſimilia vel exempla , vel decreta proferri poſſent, ſi neceſſitas poſtularet.

Accedit poſtremò, quòd nunquam Eccleſia ſacerdotes puniuit propter coniugia, (vt mentitur Philippus) ſed propter ſacrilegia.Sicut enim(vt Aug dicit,in libro de bono viduitatis.capit.9)Non damnantur viduæ,quę nubunt poſt votum, quia coniugalem fidem poſterius inierunt , ſed quia continentiæ primam fidem irritam fecerunt:Sic etiam non punit Eccleſia ſacerdotes, quia coniugium inire volunt; ſed quia coniugium poſt ſolemne votum contrahendo,non verum coniugium contrahunt,ſed ſacrilegium committunt. Etſi Auguſtin. in eodem libro,cap.11.lapſus viduarum , quæ poſt ſimplex votum continentiæ nubunt , adulterijs peiores eſſe dicit; quid de lapſu Sacerdotum diceret, qui poſt ſolemne votum , vxorum nomine concubinas ducendo, coniugium ſimul & ſacerdotium violant ? Quod ſi contendant,vt faciunt, vota continentiæ non eſſe ſeruanda,iam non ſacrilegi ſolùm,ſed etiam hæretici ſunt, & meritò ab arboribus ſuſpendi poſſunt, cùm Apoſtolo contradicant, dicenti 1.Timoth. 5. *Adoleſcentiores viduas deuita , cùm enim luxuriatæ fuerint , in Chriſto nubere volunt*

habe

habentes damnationem, quia primam fidem irritam fecerunt: quem locum de voti continentiæ violatione eſſe intelligendum, docent duo antiqua Concilia, Carthaginenſe IV. Canone 104. Et Toletan. IV. Can. 55. Duo antiqui Pontifices, Innocentius I. in Epiſt. 2. cap. 23. Et Gelaſius I. in Epiſt. 1. cap. 23. Omnes interpretes huius loci, Chryſoſtomus, Theodoretus, Theophylactus, Oecumenius, Ambroſius, Sedulius, Primaſius, Beda, Haymo, & cæteri denique Patres, Tertullianus de Monogamia, Baſilius de virginitate, Epiphanius hæreſ. 48. Hieronym. lib. 1. in Iouinianum, Auguſtinus de bono viduitatis, capitulo 8. & 9.

XVI. MENDACIVM.

PAG. 25. in eodem articulo: *Cyprianus*, inquiunt, *ſuadet, vt mulieres nubant, quæ non ſeruant promiſſam caſtitatem. Verba eius hæc ſunt, lib. 1. Epiſt. 11. Si autem perſeuerare nolunt, aut non poſſunt, melius eſt vt nubant, quàm vt in ignem delitijs ſuis cadant.* Mendacium hoc eſſe, & Cyprianum non de ijs loqui, quæ continentiam vouerunt, ſed de ijs, quæ adhuc deliberant, quid ſint facturæ, & interim extra matrimonium impudicè viuunt: multis modis idem Cyprianus docet. Primò, quia non ait, *Si perſeuerare nolunt, aut non poſſunt, quæ promiſerunt Chriſto continentiam*; Sed ſimpliciter, *ſi perſeuerare nolunt, aut non poſſunt, melius eſt vt nubant, quàm vt in ignem delitijs ſuis cadant*; id eſt, ſi perſeuerare nolunt, melius eſt, vt non voueant, quàm vt voueant, & votum non impleant. II. Quia in ſequentibus verbis idem Cyprianus coniugia deteſtatur earum, quæ ſe Chriſto dicauerant: *Chriſtus*, inquit, *Dominus & iudex noſter, cùm virginem ſuam ſibi dicatam iacere cũ altero cernit, quàm indignatur, & iraſcitur, & quas pœnas inceſtis eiuſmodi coniunctionibus comminatur?* III. Quia cùm Cyprianus ſub disiunctione loquatur, & dicat, *ſi perſeuerare nolunt, aut non poſſunt*; Si de ijs loqueretur, quę continentiam promiſerunt, videretur velle dicere, licitum eſſe ijs, pro arbitrio vota violare, ſi tantũ nolũt perſeuerare, etiamſi

etiamſi poſſint:quod certè nemo ſanus admittet. Accedit,quod non eſt vllo modo credibile, aut ſenſiſſe Cyprianum de iſto loco Apoſtoli;*Melius eſt nubere, quàm vri* quàm quod poſtea ſenſit Auguſt. qui tractans eundem locum lib 1.de adulterinis coniugijs,cap.15.*Illis*,inquit, *quæ ſe non continent expedit nubere, & quod licet,expedit.* Multo verò minus credibile eſt,aliud Cyprianum Carthag. Epiſc.de voto continentiæ docuiſſe,quàm ante eum Tertul. docuerit, & poſt eum omnes Patres, ac præcipuè CCXIV.Epiſcopi Afric. qui in I V. Carthag Concilio, conuenerunt,quorum teſtimonia paulò antè citauimus.

XVII. MENDACIVM.

PAG.25.in articulo de Miſſa *Falsò*,inquiunt, *Accuſantur Eccleſiæ noſtræ,quòd Miſſam aboleant,retinetur enim Miſſa apud nos,& ſumma reuerentia celebratur.* Concordēt,ſi poſſint, huius Concordiæ auctores hæc ſua verba,cum illis alijs verbis ſuis,quæ habentur,pag.279.inter articulos Smalcaldicos.*Curetur,vt publicè hominibus oſtendatur, Miſſam vt rem commentitiam,ſeu humanum figmentum,poſſe ſine peccato omitti.* Et pag.280 *abroganda meritò Miſſa eſt* Et pag.281.*Ceterùm, Draconis cauda iſta*(Miſſam intelligo) *peperit multiplices abominationes, & Idololatrias.*Si igitur Miſſa, res eſt vobis commentitia, & hominum figmentum,& cauda draconis, & meritò abroganda;cur eam non abrogatis? aut ſi eam iam dudū abrogaſtis,nec vllus ei apud vos locus conceditur, cur tam ſplendidè mentimini? Dicent fortaſsè,Pontificiam Miſſam,id eſt, oblationem corporis Dominici pro viuis & mortuis,à ſe abrogatam, Lutheranam autem, id eſt Euchariſtiæ diſtributionem,retineri, & ſumma reuerentia celebrari. At non accuſantur Eccleſiæ veſtræ, quod Euchariſtiæ diſtributionem aboleant; ſed quod ſacrificium è medio tollant, quod omnibus ſeculis in Eccleſia fuit. Itaque ſi per Miſſam intelligitis Cœnam Dominicam,mendacium eſt,quod accuſamini: Si verò ſacrificium,mendacium eſt quòd accuſemini.

XVIII. MENDACIVM.

PAG.27.in eodem art. *Acceſſit*,inquiunt, *opinio, quod Chriſtus ſatisfecerit ſua paſſione pro peccato originis; & inſtituerit Miſſam,in qua fieret oblatio pro quotidianis delictis mortalibus & venialibus. Hinc manauit, quod miſſa ſit opus tollens peccata viuorum & mortuorum ex opere operato.*Multa ſunt in his paucis verbis, vel abſurda, vel mendacia, vel pugnantia cum ſuperioribus partibus huius libri. Primum enim, quis ante hoc tempus audiuit, Peccata mortalia vocari delicta quotidiana? Sanè D. Auguſtinus in Enchirid.ca. 71 diſtinguit peccata quotidiana,à ſceleribus,& illa leuia,breuia,& minima vocat.Deinde,impudenti mendacio tribuitur Catholicis doctoribus illa diuiſio, quod Chriſtus paſſione ſua ſatisfecerit ſolum pro peccato originis;Pro actualibus autem inſtituerit Miſſam. Nemo enim Catholicorum vnquam ſic docuit, ſed credimus,& profitemur,Chriſtum in cruce pro omnibus omninò peccatis ſatisfeciſſe, tam originalibus, quàm actualibus;quia tamen meritum paſſionis eius non prodeſt,niſi certa aliqua ratione applicetur,(ſi enim nulla requiritur applicatio, cur non omnes homines ſaluantur,cùm ſanguis Chriſti fuerit propitiatio, pro peccatis totius mundi,1.Ioan.2. neque verò ſola fide applicari poteſt,alioqui mentiretur,qui dixit; *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto,non poteſt intrare in regnum Dei.* Ioan.3.) propterea docet Eccleſia Catholica ad peccata expianda,ſiue ad meritum paſſionis Chriſti hominibus applicandum,inſtituta eſſe varia Sacramenta, & ipſum etiam corporis Domini ſacrificium, quæ omnia ex opere operato vtilia ſint, & ad peccatorum purgationem conducant,licèt non æqualiter,nec eodem modo.Quod verò hic negat Philippus, Miſſam valere ex opere operato,& apertiùs Lutherus in articulis Smalcaldicis,qui huic ipſi operi inſerti ſunt, repugnat articulo Confeſſionis 8.& hæreſin Donatiſtarum renouat. Nam cùm in hoc articul.de Miſſa,Miſſam à ſe retineri, & ſumma reuerentia

uerentia celebrari dicunt, certè Miſſam vtilem eſſe credunt. Non autem volunt vtilem eſſe ex opere operato; Ergo ex opere operantis vim illius pendere exiſtimant. Adhæc hæreſis eſt Donatiſtarum, quam nominatim artic. 8. damnauit Aug. Confeſſio, Vbi etiam aſſeruit. *Verba, & Sacramenta, vtilia & efficacia eſſe ex inſtitutione* DEI, *ſiue per bonos, ſiue per malos miniſtros exhibeãtur.* Et hoc ipſum eſt, quod Theologi noſtri per opus operatum intelligunt, & ab opere operantis diſtinguunt. Sed video, vnde Philippus occaſionem arripuerit mentiendi & calumniandi, quia videlicet S. Thomas in opuſculo, de Sacramento altaris cap. 1. docet: Corpus Domini ſemel oblatum in cruce pro debito originali, iugiter offerri in altari pro debitis quotidianis. At S. Thomas non dicit, in cruce pro ſolo debito originali oblatum Chriſti Corpus, imo etiam pro actualibus oblatum docet; 3. p. q. 1. art. 4. & q. 49 art. 1. ad 4. Id ergò in eo opuſculo ſibi voluit S. Thomas, quia peccatum originale ſemel dimiſſum nunquam repetitur, ideò ad illud expiandum non eſſe neceſſaria quotidiana ſacrificia, ſed ſufficere ſacrificiũ crucis ſemel per actum, & ſemel per Baptiſmum applicatum; At pro peccatis actualibus, quæ ſæpius committuntur, inſtituta eſſe, præter Baptiſmum, quotidiana remedia, in quibus ſacrificium altaris meritò numeratur. Non quòd ſtatim peccatores iuſtificet (vt aduerſarij nos dicere mentiuntur;) ſed quod iuuet ad placandum Deum, & ab eo impetrandum, vt ſuper peccatores clementer reſpiciat, eiſq; deſiderium conuerſionis inſpiret, atque ad iuſtificationem quærendam, & obtinendam diſponat.

XIX. MENDACIVM.

PAG. 28. in eodem articulo. *Veteres,* inquiunt, *ante Gregorium, non faciunt mentionem priuatæ Miſſæ.* Quod idem repetitur in Apologia pag. 255. Si per Miſſam priuatã intelligatur Miſſa, quæ priuato nomine fiat, ſiue ab vno tantùm fiat, & vni ſoli proſit; Mendacium eſt, quod poſt Gregorium, eiuſmodi Miſſæ in Eccleſia eſſe cœperint.

Nulla eſt, nec vnquam fuit in Eccleſia, Miſſa priuata; ſed omnis Miſſa publica eſt, cùm omnis Miſſa fiat à ſacerdote, vt publicus miniſter eſt, & pro communi & publica vtilitate totius Eccleſiæ. Si verò per Miſſam priuatam intelligant eam, quæ non fit in loco publico, vel ad quam non conuenit populi multitudo, vel in qua non diſtribuitur populo Sacramentum; falſum eſt, apud veteres non exſtare memoriam eiuſmodi Miſſarum, ante tempora Gregorij. Certè Auguſtinus Gregorium, ducentis ferè annis anteceſſit, & tamen lib. 22. de Ciuit. DEI. cap. 8. ſcribit hæc verba; *Vir tribunitius Heſperius, qui apud nos eſt, habet in territorio Fuſſalenſi fundum Cupedi appellatum, vbi cum afflictione animalium & ſeruorum ſuorum, & domum ſuam ſpirituum malignorum vim noxiam perpeti comperiſſet, rogauit noſtros, me abſente, Presbyteros, vt aliquis eorum illo pergeret, cuius orationibus cederet. Perrexit vnus, obtulit ibi ſacrificium corporis Chriſti, orans quantum potuit, vt ceſſaret illa vexatio, Deoque protinus miſerante, ceſſauit;* Habes hic Miſſam in loco priuato, ab vno celebratũ, ſine diſtributione Euchariſtiæ populo facta, & tamen vtilem, & DEO gratam, vt miraculum ſubſequens declarauit.

XX. MENDACIVM.

PAG. 29. in articulo de Confeſſione. *Antea*, inquiunt, *immodicè extollebantur ſatisfactiones, fidei verò & meriti Chriſti, ac iuſtitiæ fidei, nulla fiebat mentio.* Hoc mendacium refellunt omnes libri Catholicorum, in quibus & fides paſſim prædicatur, & virtus Sacramentorum, & ipſarum etiam ſatisfactionum, ad meritum Chriſti refertur. Nunc vnus locus S. Thomæ ſufficiet; 3. par. q. 62. art. 5. *Chriſtus*, inquit S. Thomas, *liberauit nos à peccatis noſtris præcipuè per ſuam paſſionem, non ſolùm efficienter, & meritoriè, ſed etiam ſatisfactoriè. Similiter etiam per ſuam paſſionem initiauit ritum Chriſtianæ religionis, offerens ſeipſum oblationem, & hoſtiam Deo, vt dicitur ad Ephe. 5. Vnde manifeſtum eſt, quod Sacramento Eccleſiæ ſpecialiter habent virtutem ex paſſione Chriſti, &c.* Et infrà: *Per fidem*

dem Chriſtus habitat in nobis, vt dicitur ad Epheſ.3. & ideò virtus Chriſti copulatur nobis per fidem. &c. Mentitur ergò qui dicit, ante hæc tempora nullam factam eſſe in Eccleſia fidei & meriti Chriſti mentionem.

XXI. MENDACIVM.

PAG.34. in articulo de votis monaſticis. *Auguſtini,* inquiunt, *tempore Monaſteria erant libera collegia, poſtea corrupta diſciplina, vbique addita ſunt vota, vt tanquam excogitato carcere, diſciplina reſtitueretur.*

Mendacium eſt hoc ſanè digniſſimum, cui non ſolùm octo millia Lutheranorum ſubſcriberent; ſed etiam tot illuſtres ciuitates, totque illuſtriſſimi Principes, ſuffragium ſuum adiungerent. Quid enim? An non vixit Auguſt. tempore Auguſt. Is igitur ſcribens in Pſal. 75. ita locut' eſt: *Nemo poſit' in Monaſterio frater dicat, recedo de Monaſterio, neque enim ſoli qui ſunt in Monaſterio, peruenturi ſunt ad regnum cælorum; & illi qui ibi non ſunt, ad Deum non pertinent. Reſpondetur ei, ſed illi non vouerunt, tu vouiſti.* Et in Pſal. 99. de Monachis apoſtatis loquens: *Dum non perſeuerauerit,* inquit, *implere quod vouit, fit deſertor tam ſancti propoſiti, & reus voti non redditi.* Sed fortè non ſufficit vnus: Nam in ore duorum vel trium teſtium ſtabit omne verbum S. IOAN. CHRYSOST, qui ætate Auguſtini ita vixit, vt etiam ante Auguſtinum mortuus ſit, in epiſt 6. quæ eſt ad Theodorum. qui deſerto Monaſterio vxorem ducere voluerat (vt hoc tempore paſſim faciunt, qui ab Eccleſia ad Lutheranos deficiunt) *Honorabiles,* inquit, *nuptiæ. ſed etiam ſeruare non conuenit priuilegia nuptiarum; quamuis frequenter hoc ipſum nuptias voces, ego tamen adulterio illud peius exiſtimo, &c.* At cur obſecro, nuptiæ Monachorum, adulterijs ſunt peiores, ſi nullis votis tenentur? S. HIERONYMVS, & ipſe Auguſtino ſenior, in epiſtola ad Sabinum. *Moris eſt,* inquit, *in Ægypti & Syriæ Monaſterijs, vt tam virgo, quàm vidua, quæ ſe* DEO *vouerint, & ſeculo renunciantes, omnes delitias ſeculi conculcarint, crinem Monaſteriorũ matribus offerant deſecãdum.* S. EPIPHANIVS ſcribens

contra hæreſim ſexageſimam primam: *Tradiderunt*, inquit, *ſancti Apoſtoli, peccatum eſſe, poſt decretam virginitatem, ad nuptias conuerti*. S. BASILIVS, qui nominatis aliquanto Patribus vetuſtior fuit, in proœmio Monaſticarum conſtitutionum. *Itaque*, inquit, *qui à mundi vinculis liber eſſe cupit, nuptias veluti pedicas quaſdam fugit, his autem relictis, vitam ſuam* DEO *conſecrat, & caſtitatem profitetur, vt neque facultas ipſi ſit conuerſionis ad nuptias*. Et infrà, cap. 22. Conſtitut. meminit voti Obedientiæ. & cap. vltimo, voti Paupertatis. Idem in libro de virginitate; parum à medio: *Cùm*, inquit. *Domino virginitatem profeſſæ ſint, carnali poſtmodum voluptate malè blanda delinitæ ac deuictæ, ſtupri ſcelus honeſto coniugij nomine obtegere cupiunt*. Hæc dicta putentur Catharinæ coniugi Lutheri, ipſi autem Luthero conuenit, quòd paulò antè habet: *Horrende*, inquit Baſilius, *ſacrilegio Chriſti ſponſæ adulter efficitur*. Denique idem Baſilius in epiſtola vltima, quæ eſt ad virginem lapſam. *Et quia*, inquit, *impius in profundum collapſus, mala de certo contemnit, etiam ipſa abnegas ad verum ſponſum pacta, neque eſſe virgo, neque vnquam promiſiſſe clamans. Reuoca in memoriam honeſtam profeſſionem, quam profeſſa es coram DEO, & Angelis, & hominibus, &c.*

XXII. MENDACIVM.

IBIDEM ſic aiunt: *Docebant vota paria eſſe baptiſmo; docebant ſe hoc vitæ genere mereri remiſſionem peccatorum, & iuſtificationem coram* DEO. Et infrà: *Ita perſuadebant vitam monaſticam eſſe meliorem baptiſmo*. Et addit Philippus in Apologia, pag. 250. *docebant, applicata alijs, alios ſaluare*. At quis Catholicorum vnquam ita docuit? Dicimus quidem, opera religionis, id eſt, caſtè viuere, nihil proprij poſſidere, obedire maioribus, opera eſſe bona, & meritoria vitæ æternæ, ſi à iuſtis fiant, & conducere ad ſatisfaciendum pro peccatis, ſicut cætera omnia opera bona: at mereri iuſtificationem illam, qua ex impijs efficimur iuſti, nullus Catholicorum docet. Scimus enim non ex operibus iuſtitiæ, quæ fecimus nos, ſed propter magnam DEI miſericordiam,

iuſtos

iuſtos fieri, quotquot verè iuſtificantur. Ad limus verò, poſſe Monachos facere alios homines operum ſuorum bonorum participes, vt poſſunt omnes alij fideles, cùm ſit communicatio inter membra eiuſdem corporis. At quod poſſit Monachus ſuis operibus alios ſaluos facere, merendo eis gratiam & gloriam, mera calumnia eſt, nemo noſtrum dicit. Denique non negamus, inter Baptiſmum, & Monachatum eſſe quandam ſimilitudinem; quod ſicut in Baptiſmo remittitur omnis pœna peccatis debita; ita quoque in ſuſceptione vitæ monaſticæ fieri credibile eſt. At non continuò anteponimus vel æquamus Monachatum Baptiſmo. Baptiſmus enim, & culpam, & pœnam remittit, & hominem de impio facit pium, & de filio diaboli, filium Dei; Profeſſio verò monaſtica, ſolam pœnam remittit, quæ poſt remiſſam culpam aliquando remanet. Neque hæc eſt ſolius S. Thomæ doctrina (vt Philippus exiſtimat) ſed etiam veterum SS. Patrum. Scribit S. Athanaſius, in vita B. Antonij, Angelicam vocem aliquando auditam, quæ teſtaretur, D. Antonio omnia peccata dimiſſa, cùm per vitam monaſticam ſeculo renunciauit. S. quoque Hieron. in epiſt. 25. de obitu Bleſillæ: *Cùm*, inquit, *propitio Chriſto, ante quatuor fermè menſes, ſecundo quodam modo ſe propoſiti Baptiſmo lauerit, & ita deinceps vixerit, vt calcato mundo ſemper Monaſterium cogitauerit, &c.* S Bernardus lib. de præcepto & diſpenſatione, non procul à fine: *Audire*, inquit, *& hoc vultis à me, vnde, præter cætera pœnitentiæ inſtituta, monaſterialis diſciplina meruerit hanc prærogatiuam, vt ſecundum Baptiſma nuncupetur? Arbitror, ob perfectam mundi renunciationem, ac ſingularem excellentiam vitæ ſpiritualis, qua præeminens vniuerſis vitæ humanæ generibus huiuſcemodi conuerſatio, Profeſſores & amatores ſuos Angelis ſimiles, diſsimiles hominibus facit, imò diuinam in homine reformat imaginem, configurans nos* CHRISTO *inſtar baptiſmi, & quaſi denique ſecundo baptizamur, dum per id, quod mortificamus membra noſtra, quæ ſunt ſuper terram,* CHRISTVM *induimus, complantati denuò ſimilitudini mortis eius.* Hæc S. Bernardus, cuius teſtimonium Philippus reij-

cere non deberet, cùm in Apologia eum, tum inter ſanctos viros numeret, tum eius teſtimonia tanquam grauiſſima, pro ſe adducat. Illud tamen non eſt prætereundum, nec S. Bernardum, nec S. Thomam, nec vllum Catholicorum, vitam monaſticam baptiſmo antepoſuiſſe, quod tamen Philippus Catholicis attribuit.

XXIII. MENDACIVM.

PAG. 34. *Quid fiebat*, inquiunt, *in Monaſterijs? olim erant Scholæ ſacrarum litterarum, & aliarum diſciplinarum.* At non ita deſcribunt nobis Monaſteriorum exercitationes. Hieron. in Epiſt. ad Euſtochium, de ſeruanda virginitate, & in altera ad Ruſticum de inſtitutione Monachi; Auguſt. in lib. de moribus Eccleſiæ Catholicæ, Ioan. Caſſianus in lib. de inſtitutis cœnobiorum; Benedictus in Regula; & ante hos omnes Baſilius, in monaſticis conſtitutionibus; Hi ſiquidem meminerunt obedientiæ, continentiæ, paupertatis, ieiuniorum, vigiliarum, ſilentij, pſalmodiæ, ſolitudinis, ciliciorum, & ſimilium rerum: At humanarum diſciplinarum, Phyſicæ, Dialecticæ, Oratoriæ, ac Poëticæ artis, ne verbo quidem meminerũt. Viderit ergò Philippus, vbi ſcholaſtica & politica Monaſteria ſomniarit.

XXIV. MENDACIVM.

PAG 45. in articulo de poteſtate Eccleſiaſtica. *Facilè*, inquiũt, *poſſent Epiſcopi legitimam obedientiam retinere, ſi non vrgerent ſeruare traditiones, quæ bona conſcientia ſeruari non poſſunt. Nunc imperant cœlibatum, nullos recipiunt, niſi iurent ſe puram Euangelij doctrinam nolle docere.* Oſtendant ſi poſſunt, quis vnquam Epiſcopus exegerit iuramentum de non docenda pura Euangelij doctrina. Niſi fortè nomine puræ doctrinæ, hæreſes intelligi velint. Praxis enim Eccleſiæ habet, vt exigatur à Paſtoribus iuramentum, de non docendis hæreſibus, & de ſcriptura non explicanda, niſi iuxta conſenſum ſanctorum Patrum, & hoc,

vt

vt erroribus,& impuritati doctrinæ aditus præcludatur Neque verum eſt,cælibatum imperari, ſed tantùm exigi, vt conditionem ad ſacerdotium neceſſarium. Quemadmodum enim liberum eſt vnicuique ſacros ordines non ſuſcipere,ita quoque liberum eſt cœlibatum non ſeruare.

XXV. MENDACIVM.

PAG.51. in præfatione. *Et nunc ſcripſi, quàm moderatiſſimè potui. Ac ſi quid videtur dictum aſperius, hoc mihi præfandum eſt,me cum Theologis, ac Monachis, qui ſcripſerunt confutationem,litigare,non cum Cæſare,aut Principibus,quos,vt debeo,veneror, &c.*Si vera ſunt hæc verba,contra Theologos, & Monachos,alioſque Catholicos, qui confutationem non ſcripſerunt,nihil ſcripſit in Apologia hac Philippus,quod contumeliam ſonare poſſit: contra ipſos etiam,ſi confutationem ſcripſerunt, etſi aliquid aſperius dictum ſit, ſeruata tamen eſt moderatio, quæ tantum Theologum decebat.At in iſta ipſa pag.51.in verbis, quæ immediatè præcedunt hanc proteſtationem moderationis, aſperrimè flagellantur Theologi Catholici. *Sed aduerſarij*, inquit,*ſic agunt cauſam, vt oſtendant ſe neque veritatem,neque concordiam quærere,ſed vt ſanguinem noſtrum exſorbeant.*Et infrà, eadem pagina; *Sophiſtæ nominantur omnes Theologi.* Et infrà, pag.103. moderatiſſimè loquitur Philippus, cùm ait: *Turpe eſt autem aduerſarijs, tantoperè prædicare dilectionem, cùm nuſquam præſtant eam. Quid nunc agunt? diſſipant Eccleſias,ſcribunt leges ſanguine,& has proponunt Cæſari, clementiſſimo principi promulgandas,trucidant ſacerdotes,& alios bonos viros,ſi quis leniter ſignificarit, ſe aliquem manifeſtum abuſum non omninò probare.* Et pag. 164.Inſignis moderatio cernitur in iſtis verbis Philippi: DEVS *perdat illos impios Sophiſtas, qui tam ſceleratè detorquent verbum* DEI,*ad ſua ſomnia vaniſſima.*Et paullò pòſt: *Quis docuit hos aſinos Dialecticam.*Et pag.200.*Nec vident iſti aſini apud Hieronymum contra Vigilant. &c.*Et pag.208 *Manifeſtos abuſus noua & inuſitata crudelitate defendunt. Nullos patiuntur in Eccleſia ido-*

cere non deberet, cùm in Apologia eum, tum inter ſanctos viros numeret, tum eius teſtimonia tanquam grauiſſima, pro ſe adducat. Illud tamen non eſt prætereundum, nec S. Bernardum, nec S. Thomam, nec vllum Catholicorum, vitam monaſticam baptiſmo antepoſuiſſe, quod tamen Philippus Catholicis attribuit.

XXIII. MENDACIVM.

PAG. 34. *Quid fiebat*, inquiunt, *in Monaſterijs? olim erant Scholæ ſacrarum literarum, & aliarum diſciplinarum.* At non ita deſcribunt nobis Monaſteriorum exercitationes. Hieron. in Epiſt. ad Euſtochium, de ſeruanda virginitate, & in altera ad Ruſticum de inſtitutione Monachi; Auguſt. in lib. de moribus Eccleſiæ Catholicæ, Ioan. Caſſianus in lib. de inſtitutis cœnobiorum; Benedictus in Regula; & ante hos omnes Baſilius, in monaſticis conſtitutionibus; Hi ſiquidem meminerunt obedientiæ, continentiæ, paupertatis, ieiuniorum, vigiliarum, ſilentij, pſalmodiæ, ſolitudinis, ciliciorum, & ſimilium rerum: At humanarum diſciplinarum, Phyſicæ, Dialecticæ, Oratoriæ, ac Poëticæ artis, ne verbo quidem meminerũt. Viderit ergò Philippus, vbi ſcholaſtica & politica Monaſteria ſomniarit.

XXIV. MENDACIVM.

PAG 45. in articulo de poteſtate Eccleſiaſtica. *Facilè*, inquiũt, *poſſent Epiſcopi legitimam obedientiam retinere, ſi non vrgerent ſeruare traditiones, quæ bona conſcientia ſeruari non poſſunt. Nunc imperant cœlibatum, nullos recipiunt, niſi iurent ſe puram Euangelij doctrinam nolle docere.* Oſtendant ſi poſſunt, quis vnquam Epiſcopus exegerit iuramentum de non docenda pura Euangelij doctrina. Niſi fortè nomine puræ doctrinæ, hæreſes intelligi velint. Praxis enim Eccleſiæ habet, vt exigatur à Paſtoribus iuramentum, de non docendis hæreſibus, & de ſcriptura non explicanda, niſi iuxta conſenſum ſanctorum Patrum, & hoc,

vt erroribus,& impuritati doctrinæ aditus præcludatur Neque verum eſt,cælibatum imperari, ſed tantùm exigi, vt conditionem ad ſacerdotium neceſſarium. Quemadmodum enim liberum eſt vnicuique ſacros ordines non ſuſcipere,ita quoque liberum eſt cœlibatum non ſeruare.

XXV. MENDACIVM.

PAG 51. in præfatione. *Et nunc ſcripſi, quàm moderatiſſimè potui. Ac ſi quid videtur dictum aſperius, hoc mihi præfandum eſt,me cum Theologis, ac Monachis, qui ſcripſerunt confutationem,litigare,non cum Cæſareæ aut Principibus,quos,vt debeo,veneror, &c.* Si vera ſunt hæc verba,contra Theologos, & Monachos,alioſque Catholicos, qui confutationem non ſcripſerunt,nihil ſcripſit in Apologia hac Philippus,quod contumeliam ſonare poſſit: contra ipſos etiam,ſi confutationem ſcripſerunt, etſi aliquid aſperius dictum ſit, ſeruata tamen eſt moderatio, quæ tantum Theologum decebat. At in iſta ipſa pag.51.in verbis, quæ immediatè præcedunt hanc proteſtationem moderationis, aſperrimè flagellantur Theologi Catholici. *Sed aduerſarij*, inquit,*ſic agunt cauſam, vt oſtendant ſe neque veritatem,neque concordiam quærere,ſed vt ſanguinem noſtrum exſorbeant.* Et infrà, eadem pagina; *Sophiſtæ nominantur omnes Theologi.* Et infrà, pag.103. moderatiſſimè loquitur Philippus, cùm ait: *Turpe eſt autem aduerſarijs, tantoperè prædicare dilectionem, cùm nuſquam præſtant eam. Quid nunc agunt? diſſipant Eccleſias,ſcribunt leges ſanguine,& has proponunt Cæſari, clementiſſimo principi promulgandas,trucidant ſacerdotes,& alios bonos viros,ſi quis leniter ſignificarit, ſe aliquem manifeſtum abuſum non omninò probare.* Et pag. 164. Inſignis moderatio cernitur in iſtis verbis Philippi: DEVS *perdat illos impios Sophiſtas, qui tam ſceleratè detorquent verbum* DEI,*ad ſua ſomnia vaniſſima.* Et paullò pòſt: *Quis docuit hos aſinos Dialecticam.* Et pag.200. *Nec vident iſti aſini apud Hieronymum contra Vigilant. &c.* Et pag.208 *Manifeſtos abuſus noua & inuſitata crudelitate defendunt. Nullos patiuntur in Eccleſia ido-*

neos doctores. Et pag. 212. *Nunc hoc expendat prudens lector, quid frontis habeant iſti nihili homines.* Et infrà, de grauiſſimis Theologis ait; *Quaſi verò Eccleſiam valdè ornet iſta publica infamia flagitioſarum, ac prodigioſarum libidinum, quæ flagrant apud illos ſanctos Patres, qui Cœlibes ſimulant, & Bacchanalia viuunt; ac pleraque ne verecundè quidem nominari queant, quæ iſti ſumma licentia faciunt.* Et pag. 220. *Illi Sardanapali, conſuetò abutuntur prætextu religionis.* Et pag. 222. *Videtis*, inquit, *extremam impudentiam iſtorum nebulonum, &c.* Sanè prædicanda moderatio eſt, ſenes grauiſſimos, doctiſſimoſque Theologos, nunc aſinos, nunc nebulones, nunc Sardanapalos, nunc homines nihili appellari, & ſic appellari ab eo, qui vix Grammaticam bene teneat.

XXVI. MENDACIVM.

PAG. 59. in Apologia, articulo 2. *Ad eundem modum* (inquit Philippus) *loquitur & Auguſtinus, qui ait; Peccatum in baptiſmo remitti, non vt non ſit, ſed vt non imputetur. Hic palàm fatetur eſſe, hoc eſt, manere peccatum, tametſi non imputetur. Et hæc ſententia, adeò placuit poſterioribus, vt recitata ſit & in decretis.*

Mirum profectò eſt, tantopere placere quibuſdam mendacia, vt ab eis auelli nulla ratione poſſint. Scripſerat hoc idem Lutherus in aſſertione articuli 2. & oſtenſum illi fuit ab Epiſcopo Roffenſi, nuſquam dicere Auguſtinum, peccatum manere, & non imputari, ſed concupiſcentiam manere, & non imputari in peccatum, ſicut verè non eſt peccatum. Hæc enim verba ſunt Auguſtini: quæ corruptè citantur à Lutheranis, lib. 1. de nuptijs & concupiſcentia, cap. 25. *Si quæritur, quomodo iſta concupiſcentia maneat in regenerato, in quo vniuerſorum facta eſt remiſſio peccatorum? Reſpondetur, dimitti concupiſcentiam carnis in Baptiſmo, non vt non ſit, ſed in peccatum non imputetur.* Lib. quoq; 6. in Iulianum cap. 8. non dicit Auguſtinus, peccatum actu manere, reatu tranſire. Nec enim tam ſtupidus erat Auguſtinus, vt non intelligeret, iſta non cohærere. peccatum actu manere, & non manere reatu; cùm ipſe idem Auguſtinus pec-

peccatum per reatum definire ſoleat. Et ibidem lib. 1. de nuptijs & concupiſc. cap. 25. Cùm dicit, hoc eſt, non habere peccatum, reum non eſſe peccati. Qui etiam paſſim aſſerit, concupiſcentiam remanētem malum quoddam, & infirmitatem eſſe, non autem peccatum. Tract. 41. in Ioan. *Nunquid*, inquit, *quia deleta eſt tota iniquitas, nulla remanſit infirmitas?* Et lib. 6. contra Iulianum, cap. 5. *Omni peccato caremꝰ iuſtificati, ſed non omni malo.* Quid, quod ipſe etiam Philippus in colloquio Wormatienſi, (vt Ioan. Cochlæus teſtatur in diſcuſſione Confeſſionis Auguſtanæ, artic. 2.) ingenuè faſſus eſt, male hunc locum ex Auguſtino eſſe citatum, cùm id ei Ioan. Eckius obieciſſet. Quid? quod multi noſtrorū ſæpius iam de hoc errore Lutheranos admonuerunt? Cùm igitur mendacium toties patefactum & refutatum, in libro Concordiæ, cui octo millia hominum ſubſcripſerūt, adhuc inueniatur: vnum è duobus neceſſarium eſt, aut hoc mendacium à ſedecim millibus oculorum deprehendi non potuiſſe, aut voluiſſe aduerſarios, etiam cum mendacijs Concordiam facere. Adde quod in decreto etiam Gratiani, diſt. 4. de conſecratione. can. Per Baptiſmum; non habetur, peccatum manere, (vt Philippus mentitur) ſed concupiſcentiam.

XXVII. MENDACIVM.

PAG. 62. in Apologia pro articulo 4. ſic ait Philippus. *Damnant auctores confutationis Confeſſionis Auguſtanæ, quod affirmamus hominem fide conſequi remiſſionem peccatorum, & fide in Chriſtum, iuſtificari.* At mendacium eſt. Non enim auctores Cōfeſſionis damnant, quod fide dicamur iuſtificari, ſed quod fide ſola. Illa enim confutatio, de qua Philippus loquitur, exſtat in harmonia Confeſſionis Auguſtanæ, edita ab Andrea Fabritio Leodio, & in ea ſic legimus, ar. 5. Quod fidei mentionem hic faciunt, eatenus approbatur, quatenus de fide non ſola, vt aliqui malè docent, ſed quæ per dilectionem operatur, vt Apoſtolus rectè docet, ad Gal. 5. intelligatur. hæc ibi.

XXVIII. MENDACIVM.

IBidem. *Antonius, Bernardus, Dominicus, Franciſcus, & alij ſancti Patres, elegerunt certum vitæ genus, &c.* Vel ex animo Philippus loquitur, cùm ſanctos vocat, Antonium, Bernardum, Dominicum, Franciſcum, vel aliud ſentit, aliud dicit. Si loquitur ex animo, deſtruit totam Confeſſionem Auguſtanam, & vniuerſum prorſus Lutheraniſmum. Conſtat enim hos quatuor Patres Monachos fuiſſe, & Patres Monachorum, & omnes certum veſtimenti genus excogitaſſe, cucullos geſtaſſe, à certis cibis abſtinuiſſe, vota continentiæ perpetuæ, & paupertatis, ac obedientiæ coluiſſe; atque alijs commendaſſe. Item Antonium certum eſt in ſolitudinem ſe contuliſſe, & omnia ciuilia officia deſeruiſſe Bernardum & Dominicum Miſſam aſſiduè dixiſſe, Papæ Romano adhæſiſſe, atque adeò Papiſtas ſupra modum fuiſſe: Franciſcum denique nemo ignorat, in ſuo teſtamento fidem Romanæ Eccleſiæ commendaſſe, ac imperaſſe, vt ſi quis ex ſuis à fide Romanæ Eccleſiæ aberraret, is diligentiſſimè cuſtoditus, in manus iudicum traderetur. Si verò aliud loquitur, aliud ſentit, imitator, & filius eſt, qui mendax fuit ab initio, imò & qui pater mendacij, ab ipſa veritate nominatur.

XXIX. MENDACIVM.

PAGIN. 105. in Apologia. *Aduerſarij*, inquit Philippus, *docent, homines iuſtificari, dilectione, & operibus; de qua apprehendimus propitiatorem Chriſtum, nihil dicunt: imò hanc fidem improbant, neque improbant tantùm ſententijs, aut ſcriptis, ſed etiam ferro & ſupplicijs conantur in Eccleſia delere.* Iam ſæpè diximus, veram fidem in Chriſtum nos maximè requirere in negotio iuſtificationis; & propterea mentiri Philippum, cùm ait, nos de fide aut nihil dicere, aut fidem oppugnare. Specialem tamen illam fidem Lutheranorum, ſuperbam, atque arrogantem, quæ ſola vult iuſtificare, nec patitur comites, quos

illi

illi DEVS aſſignauit, meritò reijcimus, & deletam funditus, atque exterminatam optamus, quandoquidem & ipſa delet atque exterminat orationem, Sacramenta, opera bona & quidquid DEVS ad ſalutem hominum inſtituit. Nam ſi quis non orat ex fide, malè orat, & Deũ irritat potius, quàm placat, vt aduerſarij etiam fatẽtur. Debet igitur fides orationem præcedere; at vbi eſt fides, ibi continuò eſt iuſtificatio; & certus eſt Lutheranus ex fide, ſibi remiſſa eſſe peccata; neque poteſt ea de re ſine grauiſſimo ſcelere dubitare; Ergò non poteſt orare ac dicere? *Dimitte nobis debita noſtra*, vel cum publicano; DEVS *propitius eſto mihi peccatori*; Sed cum Phariſęo dicendum illi eſt; *Domine, gratias tibi ago, quia non ſum ſicut cęteri homines*. Quomodo enim petere audebit, quod certò ſcit ex fide, ſe iam eſſe conſecutum? Pari ratione ſine fide ſacramenta non proſunt, ſed obſunt, ac fides vbi adeſt, mox iuſtificat; quorſum igitur Baptiſmus poſt fidem adhibetur? Niniuitæ quoq; perdiderunt ieiunium illud ſuum tam laborioſum. Nam ſi abſque fide ieiunarunt, nihil eis profuit; ſi fide præcedente, iam DEVS ante ieiunium placatus erat. Multa hic dici poſſent, ſed cauſa iſta vſque ad faſtidium iam à multis tractata eſt.

XXX. MENDACIVM.

PAG. 112. in Apologia. *Planè*, (inquit Philippus) *ſurdi ſunt aduerſarij, toties jam dictum eſt, legem ſine Chriſto prodeſſe, propter quem placent bona opera. Sed illi vbique, excluſo Chriſto, docent mereri iuſtificationem, opera legis*. Mentiris, Philippe, & tam impudenter, vt mirum ſit, ſi quem inueneris, qui tibi credat. Profer ſaltem vnum ex Theologis noſtris, qui doceat, opera ſine Chriſto mereri iuſtificationem. Certè ipſa confutatio Catholica, aduerſus quam potiſſimũ Apologiam ſcribis, ita loquitur articulo 4. *Attamen omnes Catholici fatentur, opera noſtra ex ſe nullius eſſe meriti*. Vide ſuprà, mendacio XX.

XXXI. MENDACIVM.

PAG.124. in Apologia, art.6. ſic ait Philippus: *Nec offendat quenquam, quod ſibi Eccleſiæ nomen vendicant. Nam Eccleſia Chriſti apud hos eſt, qui Euangelium Chriſti rectè docent: non apud illos, qui prauas opiniones contra Euangelium defendunt.* Et paſſim in hac Apologia negat Philippus, apud nos eſſe Eccleſiam. At hoc falſum eſſe, ex eadem Apologia conuinci poteſt Nam pag. ſequenti, id eſt, 125. dicit Philippus; *Antichriſtum ſedere in templo* DEI, id eſt, ipſe exponit, *in Eccleſia dominari & gerere officia*, Et pag.130. dicit *Papam eſſe Antichriſtũ.* Si ergò Papa tanquam Antichriſtus in Eccleſia dominatur, & gerit officia, & tamen non dominatur, nec gerit officia inter Lutheranos, ſed inter Papiſtas: Ergò non Lutherani, ſed Papiſtæ ſunt Eccleſia. Et præterea pag.222. Philippus agnoſcit aliquam offenſionem, *eo quod ſchiſma fecerit: & ſe cum ſuis diuiſerit ab illis, qui exiſtimantur ordinarij Epiſcopi*; & addit, *ſe concordiam ſummo ſtudio concupiuiſſe*; quod & alibi ſæpè repetit. At ſi apud nos non eſt Eccleſia, ſed regnum Antichriſti, & ipſi Epiſcopi membra ſunt Antichriſti; certè non eſt crimen, à nobis & Epiſcopis noſtris diſſidere; ſed è contrario potius crimen grauiſſimum eſt, cum Antichriſto velle concordare. Concordet igitur ſecum liber Concordiæ, & aut apud nos Eccleſiam eſſe fateatur, aut non dicat, Antichriſtum in Eccleſia magiſtratum gerere, neque nobiſcum Concordiam deſideret.

XXXII. MENDACIVM.

PAG.129. in Apologia. *Manifeſtus*, (inquit Philip.) *error eſt, quod docent aduerſarij, mereri homines remiſſionem peccatorũ dilectione erga Deum ante gratiam.* At profectò ne ſomniauit quidem vnquam vllus Catholicorum, quod hic nobis obijcitur, & in confutatione Catholica paſſim repetitur, opera ſine gratia nihil valere.

XXXIII. MENDACIVM.

IBidem. *Quid opus erit fide, ſi Sacramenta ex opere operato, ſine bono motu vtentis iuſtificant?* At nullus Catholicorum dixit,

dixit,vel ſcripſit vnquam,in adultis non requiri cum Sacramentis motum internum fidei,diſplicentiæ,vel contritionis,&c.Et nos ſuprà,Mendacio XX adduximus S. Thomam aſſerentem,applicari Chriſti meritum hominibus per fidem,in Sacramentis.

XXXIV. MENDACIVM.

PAG.129.in Apologia,ſic ait Philippus. *Sed fortaſſe aduerſarij ſic poſtulant,definiri Eccleſiam quod ſit Monarchia externa,ſuprema totius orbis terrarum,in qua oporteat Romanum Pontificem habere poteſtatem ἀνυπεύθυνον, de qua nemini liceat diſputare aut iudicare,condendi articulos fidei,abolendi Scripturas,quas velit inſtituendi cultus & ſacrificia,&c.*Et infrà: *Atque hæc definitio non Eccleſiæ Chriſti,ſed Regni Pontificij,habet auctores non ſolùm Canoniſtas,ſed etiam Danielem,cap.11.*

Profer igitur vnum Canoniſtam, qui dicat, Pontificem Romanũ poſſe Scripturas abolere, inſtituere ſacrificia,& ſimilia facere,& cùm non potueris,ſcito te & eſſe & haberi mendacem.At nos facilè poſſumus oſtendere,Lutherum veſtrum id ſibi auctoritatis arrogaſſe, vt aboleret plurimos ſacroſanctæ Scripturæ libros,vt Machabæorum volumina,Epiſtolam Iacobi, Epiſtolam ad Hebræos,& alia quædam.Item, vt conderet nouum articulum,quo videlicet quiſque ex fide credere teneatur ſe eſſe iuſtum,licèt in omni bono opere peccet. Quod verò ex Daniele adducitur ad demonſtrandum,Romanũ Pontificem eſſe Antichriſtum;non in Pontificem, ſed in Lutherum aptiſſimè quadrat.In eo enim loco Daniel Antichriſto tribuit,non inſtituere ſacrificia, quod vos Papæ tribuitis,ſed tollere iuge ſacrificium,quod Lutherus totis viribus facere conatus eſt. Addit ibidem Daniel, Antichriſtum contra omnes Deos pugnaturum;At Pontifex Romanus,vt vos quidem putatis, Deos innumerabiles colit,omnes videlicet Sanctos,& Sanctas,qui cum Chriſto regnant, cùm è contrario Lutherus aduerſus omnes Sanctos bellum gerat.

XXXV. MENDACIVM.

PAG.130.in Apologia, articulo de Eccleſia ſic de Romanis Pontificibus loquitur Philippus: *Quotus quiſque curat Euangelium, aut iudicat dignum lectione? Multi etiam palàm irrident religiones omnes.* At cur tam inſignis criminis nullum teſtem citas, niſi quia non crimen Pontificum, ſed tuum mendacium, tua blaſphemia eſt? certè Innocentius III. ex illis eſt, quos non probatis, & tamen exſtant ſermones eius, exſtant epiſtolæ, exſtant alia opera plena ſacris teſtimonijs. Quod idem de multis alijs dici poſſet, vt omittam, quod ſemper Pontifices ſacra fecerunt. vbi leguntur Euangelia non Latinè ſolùm, ſed etiam Græcè.

XXXVI. MENDACIVM.

PAG.130.in Apologia, articulo 10. ſic mentitur Philippus. *Decimus articulus approbatus eſt, in quo confitemur nos ſentire, quod in Cœna Domini verè, & ſubſtantialiter adſint corpus & ſanguis Chriſti, & verè exhibeantur cum illis rebus, quæ videntur, pane & vino, his qui ſacramentum accipiunt.* At, bone Philippe, in articulo 10. Confeſſionis, quem noſtri receperunt, nulla facta eſt mentio panis & vini manentis cum corpore, & ſanguine Chriſti; Hic enim eſt articulus decimus. De Cœna Domini, docet, quod corpus & ſanguis Chriſti, verè adſint, & diſtribuantur veſcentibus in Cœna Domini. In Germanico autem exemplari additum erat, *ſub ſpecie panis & vini*, Tantum verò abeſt, vt Catholici tunc receperint talem articulum, de pane manente cum corpore Domini, vt expreſsè monuerint, recipiendum eſſe decretum Generalis Concilij de tranſubſtantiatione panis in corpus, & vini in ſanguinem Domini.

XXXVII. MENDACIVM.

PAG 140. in Apologia, art. 11. *Nunc te hac fide conſequente remiſſionem peccatorum, nulla eſt ſyllaba in tanta mole Conſtitutionum, Gloſſarum, Summarum, Confeſſionalium: nuſquam ibi Chriſtus legitur.* Si de fide loqueris, quæ ſola iuſtificet,

& certos

& certos abſolutè reddat, remiſſa eſſe peccata, non mireris, ſi ea fides non inueniatur in Gloſsis & Summis; nam cùm illæ fierent, iſta nondum erat nata. At de fide vera in Chriſtum & de ipſo Chriſto, nihil in tot libris legi, mendacium eſt nimis craſſum. Certè ſanctus Antoninus, qui inter Summiſtas non poſtremum locum tenet, tam de fide, quàm de Chriſto fuſiſſime diſſerit. Nec villi alij de hiſce rebus ſiluerunt.

XXXVIII. MENDACIVM.

PAG. 140. in Apologia, art. 12. ſic Philippus loquitur: *Quid hîc, Carole, Cæſar inuictiſſime, faciemus? Hæc eſt propria vox Euangelij, quòd fide conſequamur remiſsionem peccatorum. Hanc vocem Euangelij damnauit iſti ſcriptores confutationis.* Sed non ita eſt, Philippe: non enim confutatio vſquam negat, nos fide conſequi remiſsionem peccatorum; ſed negat, nos ſola fide conſequi remiſsionem peccatorum: quod & Euangelium paſsim negat, cùm & Sacramentis, & dilectioni, & pœnitentiæ tribuat remiſsionem peccatorum.

XXXIX. MENDACIVM.

Sed Sexies Geminatum.

PAG. 143. in Apologia, articulo 12. numerantur hæc dogmata, tanquam ſint Catholicorum Theologorum: *Quòd per bona opera extra gratiam facta, mereamur ex pacto diuino gratiã. Quod per attritionem mereamur gratiam. Quod ad deletionem peccati, ſola deteſtatio criminis ſufficiat. Quod per contritionem, non fide in Chriſtum, conſequamur remiſsionem peccatorũ. Quod poteſtas clauium valeat ad remiſsionẽ peccatorum, non coram DEO, ſed corã Eccleſia. Quod ſi ſceptio Sacramenti pœnitentiæ, ex opere operato, ſine bono motu vtentis, hoc eſt, ſine fide in Chriſtũ, cõferat gratiã.* At hęc omnia nõ noſtra dogmata, ſed Philippi mendacia ſunt. Nec dubiũ quin ſubſcriberent contra iſta dogmata, non octo millia, ſed pluſquã octin-

genta millia Catholicorũ,vt iam periculũ ſit,ne ſuffurentur aduerſarii Cretenſibus illud encomiũ Apoſtolicum,*Creten*ſ. *ſ ſemper mendaces.*

XL. MENDACIVM.

PAG. 163. in Apologia, art. 12. de ſatisfactione loquens Philippus, ſic ait. *Hæc tota res eſt commentitia, recens confictа, ſine auctoritate Scripturæ, & veterum ſcriptorum Eccleſiaſticorum. Ac ne Lombardus quidem, de ſatisfactionibus hoc modo loquitur. Scholaſtici viderunt in Eccleſia eſſe ſatisfactiones nec animaduerterunt, illa ſpectacula inſtituta eſſe, tum exempli cauſſa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi ab Eccleſia. In ſumma, non viderunt eſſe diſciplinam, & rem prorſus politicam. Ideò ſuperſtitioſe finxerunt, eas non ad diſciplinam coram Eccleſia, ſed ad placandum* DEVM, *valere.* Et pag. 164. *Adhuc Lombardi tempore ignota erat (ſatisfactio.)* Et pag. 175. *Quod Patres mentionem faciunt ſatisfactionis, quòd Concilia fecerunt canones, diximus ſuprà diſciplinam Eccleſiaſticam fuiſſe exempli cauſſa conſtitutam. nec ſentiebant, hanc diſciplinam neceſſariam eſſe, vel ad culpa, vel ad pœnæ remiſsionem*

Hoc eſſe mẽdaciũ, vel vnus Cyprianus abundè declarabit. Is enim auctor & ſanctus, & antiquus, & doctiſsimus. Nam de ſanctitate martyrum; de doctrina, volumina quæ reliquit, de antiquitate, hiſtoriæ omnes teſtimoniũ præbent: certè plus quã octingẽtis annis, Petro Lõbardo vetuſtior eſt Cyprianus. Is igitur in Sermone, qui eſt de lapſis, prope finẽ, ita loquitur: *Qui autem pœnitentiam criminis tollunt, ſatisfactionis viam claudunt: ita fit, vt dum temeritate quorundam promittitur ſalus falſo vel creditur, ſpes veræ ſalutis adimatur, Vos vero, fratres dilectiſſimi, quorum timor in* DEVM *pronus eſt, & in ruina licèt animus conſtitutus, mali ſui memor eſt, pœnitentes ac dolentes peccata veſtra perſpicite, grauiſsimam conſcientiæ crimen agnoſcite, ad intelligentiam delicti veſtri oculos cordis aperite, nec deſperantes miſericordiam Domini, nec tamen iam veniam vindicantes.* DEVS *quantum Patris pietate indulgens ſemper & bonus eſt, tantum iudicis maieſtate metuendus eſt. Quàm magna deliquimus, tam grandi-*

ter de-

ter defleamus. Alto vulneri diligens & longa medicina non deſit: pœnitentia crimine minor non ſit. Putaſne tu Dominum citò poſſe placari, quem verbis perfidis abnuiſti, cui patrimonium præponere maluiſti, cuius templum ſacrilega contagione violaſti? Putas facilè eum miſereri tui, quem tuum non eſſe dixiſti? Orare oportet impenſius & rogare, diem luctu tranſigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lacrymoſis lamentationibus occupare, ſtratos ſolo adhærere cineri, in cilicio & ſordibus volutari: poſt indumentum Chriſti perditum, nullum hic iam velle veſtitum, poſt diaboli cibum, malle ieiunium. Et infra: *Sic ſub Apoſtolis fides viguit, ſic primus credentium populus Chriſti mandata ſeruauit.* Et infrà: *Pœnitenti, operanti, roganti, poteſt clementer ignoſcere, poteſt in acceptum referre, quidquid pro talibus & petierint martyres, & fecerint ſacerdotes: vel ſi quis plus eum ſuis ſatisfactionibus mouerit, ſi eius iram, ſi indignantis offenſam, iuſta deprecatione placauerit; dat ille & arma rurſum, quibus victus armetur.* Et infrà: *Qui ſic DEO ſatisfecerit, qui pœnitentia facti ſui, qui pudore delicti, plus & virtutis & fidei de ipſo lapſus ſui dolore conceperit, exauditus à Domino, quam contriſtauerat nuper, lætam faciet Eccleſiam; nec iam ſolùm DEI veniam merebitur, ſed coronam.* Hæc ille. Habes hic inprimis ter nomen ſatisfactionis. Habes deinde, illam conſiſtere in operibus; luctu, cinere, cilicio, ieiunio, eleemoſynis, precibus. Habes tertiò, hæc non tantùm expedire, ſed neceſſaria etiam eſſe; *orare oportet*, inquit Cyprianus, *& impenſius rogare, &c.* Habes quartò, his operibus DEVM placari; nam & hoc aliquoties repetitũ eſt, & proinde non ad ſolam diſciplinam externam & politiã, ſatisfactionem pertinere. Habes quintò in vltimis verbis, per eiuſmodi operã non ſolùm nos veniã, ſed etiam coronam promereri. Habes ſextò, non ſufficere fidem ſolam, quando tam multa alia neceſſaria ſunt. Habes ſeptimò, non debere nos continuò veniã vindicare, etiãſi iam cœperimus non ſolum credere, ſed etiam timere & dolere. Habes poſtremò, ſic ſub Apoſtolis fidẽ viguiſſe; & propterea mẽdaciũ eſſe Philippi, quòd

iſtá ſint noua, & inaudita ante tempora Petri Lombardi.

XLI. MENDACIVM.

PAG.180.in Apologia,articulo.13. *Hic damnamus* (inquit Philippus) *totum populum Scholaſticorum Doctorum, qui docet, quòd Sacramenta non ponenti obicem, conferant gratiam ex opere operato, ſine bono motu vtentis. Hæc ſimpliciter Iudaica opinio eſt, ſentire quòd per cærimoniam iuſtificemur, ſine bono motu cordis, hoc eſt, ſine fide; & tamen hæc impia & pernicioſa opinio magna auctoritate docetur in toto regno Pontificio.* Hæc ille. ex ore tuo te iudico, ſerue nequam. Nonne tu dixiſti ſuprà, pag.154. & 155. *Scholaſticos, cùm de Sacramēto pænitentiæ diſputat, requirere contritionem vel attritionem*; & quid aliud eſt tam contritio, qnàm attritio, niſi motus cordis? Deinde, in ipſa confutatione, articulo 12. vt etiam in omnibus libris Scholaſticorum, nonne paſsim inculcatur, tres eſſe partes pœnitentiæ, contritionem, confeſsionem, & ſatis factionem? Et certè, contritio, ſine fide, ſpe, & dilectione, id eſt, ſine tribus cordis motibus eſſe non poteſt.

XLII. MENDACIVM.

PAG.184.in Apologia, articulo 15. *At iſti* (inquit Philippus) *ſentiunt*, DEVM *eſſe placatum, propitium, propter traditiones, non propter Chriſtum.*

XLIII. MENDACIVM.

PAG.186.in Apologia.articulo 15: ſic rurſum mentitur Philippus. *Docent*, inquit, *quod non propter Chriſtum gratis iuſtificemur per fidem, ſed per tales cultus.* Hæc & ſimilia non egent confutatione, cùm nec aduerſarius vllum pro ſe teſtem adducat. Et contra eum omnes ſcholæ, omnia templa, omnes libri Catholicorum teſtentur.

XLIIII. MENDACIVM.

Et Quidem Tergiminum.

PAG.186.in Apologia, articulo 15. *Has cauſſas habebant patres* (inquit Philippus) *rituum ſeruandorum, vt apertè te-*

ſtatur

ſtatur Epiphan. in diſputatione contra Encratitas, quod genus ſimile fuit Monachorũ noſtrorũ. Fuerunt enim ſodalitia; quæ ſibi certas traditiones imponebãt, abſtinebant à vino, & in ipſa cœna Domini, nullis carnibus veſcebantur, ne piſcium quidem. qua in re fratres Domini longè ſuperabant; à coniugio verò vel maxime abhorrebant. Et infra: *Has obſeruationes fingebant eſſe cultum DEI, & iuſtitiam, propter quam DEO accepti eſſent, quæ placarent iram DEI: hanc opinionem improbat Epiphanius.* Hic tria ſunt apertiſsima mendacia. Primum, quòd Monachi noſtri ſimiles ſint Encratitis, dum abſtinent à vino, à carnibus, à coniugio. Nam Encratitæ abſtinebant, vt à rebus natura ſua immundis, & quæ nulli omninò hominum licitæ eſſent; & hoc damnat Epiphani⁹. Sic enim ſcribit hære. 47. quæ eſt Encratitarum; *Nuptias palàm Diaboli eſſe decernunt, animata verò abominantes interdicunt.* Et infra: *Vtuntur & ipſi myſteriis, per aquam; vino verò omninò non vtuntur, Diabolicum eſſe dicentes, & bibentes ac vtentes iniquos eſſe ac peccatores.* At, quis vnquam Monachorũ Catholicorum, nuptias Diaboli eſſe dixit, & non potiùs vt à Deo inſtitutas in coniugatis Catholicis honorauit? Quis animatas res abominans interdixit? quis vinum Diabolicum aſſeruit? quis illud bibentes, iniquos iudicauit? quis non ſaltem inter myſteria illo vſus eſt? Quod verò etiam tẽpore Epiphanii, Catholici Monachi, ad alios bonos fines, à coniugio abſtinerẽt, & quidam eorum à vino, quidam à carnibus, ſuprà oſtendimus, ex cõpendiaria doctrina eiusdẽ Epiphanii. Alterũ mendacium eſt, quòd Encratitæ abſtinerẽt à coniugio, carnibus & vino, propter cultum DEI, exiſtimantes ſe eo modo DEVM placaturos. Nam non meminit Epiphanius eo loco huius finis, id eſt, cultus DEI, & clariſsimè dicit, eos abſtinere ſolitos, non continẽtiæ gratiâ, ſed propter timorem, & imaginationem, vt ne cõdemnarentur propter animatorum eſum. Itaq; non abſtinebant vt DEVM placarent, ſed ne magis irritarent, cùm crederent, res illas immũdas eſſe, & cõtaminare eos, qui illis vterentur. Tertium mẽdacium eſt, quòd Epiphanius improbet hanc opinionẽ, quòd abſtinẽtia à con-

iugio, carnibus & vino, ſit vtilis ad colendum Deum. Nam neq; hoc loco talis improbatio cernitur, & alibi apertiſsimè hàbetur approbatio. Sic enim Epiphanius ſcribit hæreſ. 48. quæ eſt Montaniſtarum; *Pleræque enim ſectarum matrimonium contrahere prohibent, & à cibis abſtinere præcipiunt, non honeſtæ vitæ gratia exhortantes, non maioris virtutis gratia & premiorum ac coronarum, ſed abominabilia ea, quæ à* DEO *facta ſunt, putantes. At verò ſancta Eccleſia, & virginitatem glorificat, & ſolitudinem ac caſtitatem laudat, & nuptias pudicas honorat, & ſuſcipit: Scortationem verò & adulterium, ac petulantiam interdicit.* Et infra: *Etenim cum moderatione quadam,* DEVS, *verbum in Euangelio dixit, Si vis perfectus eſſe, miſericordiam exhibeas hominum formationi ac debilitati. Et gaudet quidem his, qui approbatum* DEI *cultum præſtare poſſunt, & virginitatem ac caſtitatem, & continentiam exercere deligunt. Verum vnas nuptias honorat, etiamſi maximè ſacerdotii dona per eos, qui ab vnis etiam nuptiis ſe continuerunt, & in virginitate vitam degunt, ſe ornaſſe præexpreſſit, velut, etiam Apoſtoli ipſius, Eccleſiaſticam ſacerdotii regulam ordinatè ac ſanctè conſtituerunt.* Quid hic dicis, Philippe? Nonne audis ab Epiphanio, continentiam ab vxore, à vino & carnibus debere ſuſcipi, gratia maioris virtutis & præmiorum ac coronarum? Item virginitatem cultum eſſe à DEO approbatum, & illi gratiſsimum? Denique ſacerdotum continentiam, etiam ab vna vxore, ſancitam ab Apoſtolis fuiſſe?

XLV. MENDACIVM.

PAG. 188. in Apologia, articulo 15. *Exſtant* (inquit Philippus) *immenſi libri, imò bibliothecæ totæ, nullam ſyllabam de Chriſto, de fide in Chriſtum, de bonis operibus ſuæ cuiuſque vocationis continentes, ſed tantùm colligentes traditiones.* Si tu omnes bibliothecas adiiſti, & omnes libros legiſti, cur non indicas nobis, vel vnum auctorem Eccleſiaſticum, qui de Chriſto & fide non loquatur?

XLVI. MENDACIVM.

PAG.190. in Apologia, articulo 15. *Apud aduerſarios* (inquit Philippus) *nulla prorſus eſt κατήχησις puerorum.* Quàm impudens hoc mendacium ſit, teſtantur innumerabiles Catechiſmi, qui à noſtris editi ſunt, nec vnquã defuit in Eccleſia puerilis inſtitutio; ſed ſtultum eſt reſpõdere homini nihil probanti, & ad mentiendum proiectiſsimo.

XLVII. MENDACIVM.

PAG.194. in Apologia, articulo 16. *Vaniſſimum eſt* (inquit Philippus) *quòd ſit perfectio Chriſtiana, non tenere proprium.* Et infrà: *Sed Monachi illam externam hypocriſim offuderunt oculis hominum, ne videre poſſet, in quibus rebus ſit vera perfectio: quibus laudibus vexerunt communionem rerum, quaſi Euangelicam? At hæ laudes plurimum habent periculi, præſertim cùm longè diſſentiant à Scripturis.* Benè autem Philippus feciſſet, ſi ad probandum, laudes vitæ communis diſſentire à Scripturis, attuliſſet in medium verba illa B. Lucæ; (ſolet enim ipſe plerumque, vt eſt inſignis Dialecticus, ita connectere argumenta) *Multitudinis autem credentium, erat cor vnum, & anima vna: nec quiſquam eorũ quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat, ſed erant illis omnia communia.* Et paulò pòſt: *Et gratia magna erat in omnibus illis, neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat. Act.* 4. Potuiſſet quoque Auguſtini commentarium adijcere, vt magis communiret ſententiam ſuam. Is enim in ſermone 1. de Communi clericorum vita, ſic habet: *Ecce dico, audite; Qui ſocietatem communis vitæ iam ſuſceptam, quæ laudatur in actibus Apoſtolorum, deſerit, à voto ſuo cadit, & à profeſſione ſancta cadit.* Et infrà: *Ego ſcio quantum mali ſit, profiteri ſanctum aliquid, nec implere, Vouete,* inquit, *& reddite Domino DEO veſtro.* Ac breuiter, ſi quis legat duos illos Auguſtini ſermones, mirum ſi non videat Philippi vanitatem.

XLVIII. MENDACIVM.

PAG. 195 in Apologia, art. 18. *Sed quid inter ſt (inquit* Philippus) *inter Pelagianos & adverſarios noſtros? cum vtrique ſ. ntiant, homines ſine Spiritu ſancto poſſe Deum diligere, & præcepta DEI facere, quo ad ſubſtantiam actuum, mereri gratiam ac iuſtificationem operibus, quæ ratio per ſe efficit ſine Spiritu ſancto?* Vis audire, quantum interſit inter nos, & Pelagianos; quantum inter Catholicos, & hæreticos? Neq; Pelagianus error eſt, poſſe hominē aliqua præcepta & aliquando facere quoad ſubſtantiam actuū, ſolis naturæ viribus, id eſt, ſine ſpeciali auxilio gratiæ DEI. Nam hoc idē & tu doces; niſi tecum fortaſſe pugnas, in eadem pagina. Hæc enim ſunt verba tua: *Habet humana voluntas libertatem in operibus, & rebus deligendis, quas ratio per ſe cōprehēdit: poteſt aliquo modo efficere iuſtitiā ciuilē, ſ. u iuſtitiam operum, poteſt loqui de DEO, exhibere DEO certum cultum externo oper., obedire magiſtratibus, parentibus in opere externo eligendo, poteſt continere manus à cæde, ab adulterio, à furto.* Hæc tua, etiam noſtra ſunt: Et hoc vocamus implere quędam pręcepta, quoad ſubſtantiam actuum. porrò diligere Deum ſuper omnia ſine Spiritu S. tribuit homini fortaſſe vnus aut alter Scholaſticorum, ſed grauiores repugnant, vt S. Thomas, S. Bonauentura, & alii. Quod autem opera ſine Spiritu S. facta mereantur gratiam & iuſtificationem, nullus Theologorum docet, tuum eſt mendacium, tua calumnia.

XLIX. MENDACIVM.

PAG. 198. in Apologia, articulo 20. *Nō eſt ferend. (in*quit Philippus) *blaſphemia, tribuere honorem Chriſti noſtris operibus. Nihil pudet iam iſtos Theologos, ſi tamen ſ. ntentiam in Eccl. ſia audent ferre.* At, bone vir, non id habet confutatio Theologorum, quod tu reprehendis. Nec enim vſquā dicūt Theologi illi, opera ſine Chriſto mereri remiſsionē peccatorū. Sed negant, quod vos docetis, opera noſtra, licèt ex fide, licèt ex gratia, licèt ex Chriſti meritis prodeant, nihil tamē mereri. Itaq; cū confu-

confutatio dicit, opera noſtra mereri remiſsionem peccatorum, hunc habet ſenſum, quod opera pœnitentiæ cum fide, & auxilio DEI facta, mereantur ex congruo, ſiue per modum diſpoſitionis, culpæ remiſsionem, quam eſſe vocē Scripturarum & Patrū, ſuprà docuimus, Mendacio VIII. Opera verò hominis iuſtificati, facta ex gratia, per Chriſti meritum nobis infuſa, mereantur ex condigno remiſsionē pœnæ, quæ interdum relinquitur, culpa dimiſſa. Nam, vt ait Auguſt. Tractat. 124. in Io. productior eſt pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna. Nec ſolum pœnæ remiſsionem, ſed & coronam gloriæ mereri noſtras ſatisfactiones, paullò antè ex Cypriano audiuimus, in ſer. de lapſis, in poſtremis verbis,

L. MENDACIVM.

PAG. 266. in Apologia, art. 21. *Nec vident iſti Aſini,* (inquit humaniſsimus Philipphus) *apud Hieronymū contra Vigilantium, nullā exſtare ſyllabam de inuocatione. Loquitur de honoribus Sanctorum, non de inuocatione.* At quænam eſt iſta conſequentia; Loquitur Hieronymus de honoribus Sanctorum; Ergo non de inuocatione? Videlicet inuocatio nō eſt honor, ſed ignominia. Et idcirco nullū; præter Chriſtū, inuocare vultis, ne decus Chriſto propriū, cum aliis communicetur. Audi igitur; Vigilantius nolebat Sanctos honorari; & quoniā nō ignorabat, præcipuū Sanctorū honorē, eſſe ipſorum inuocationē, duabus rationibus oſtendit, non eos debere ab hominibus inuocari, tū, quia abditis receptaculis incluſi, nō poſſent vbi vellēt eſſe præſentes, & ſe inuocātibus per ſe opē ferre; tū etiā, quia nec poſſet vllus poſt mortē, pro alio apud DEVM aliquid impetrare, & proinde ſuperuacanea eſſet inuocatio. Vtranq; rationē Hieronymus refellit. *Ais,* inquit, *vel in ſinu Abrahe, vel in loco refrigerii, vel ſubter arā DEI, animas Apoſtolorū & Martyrū conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis* (vbi videlicet à fidelibus præcipue inuocātur) *et vbi voluerint adeſſe præſentes Sa-*

Euphorb. in Pythagora renatus eſſe perhibetur, ſic in iſto Iouiniani mens praua ſurrexit: vt in illo, & in hoc, diaboli reſpondere cogamur inſidiis. Ille Romanæ Eccleſiæ auctoritate damnatus, inter phaſides aues & carnes ſuillas non tam emiſit ſpiritum, quàm eructauit. Iſte caupo Calagurritanus, & in peruerſum propter nomen viculi mutus Quintilianus, miſcet aquam vino; & de artificio priſtino ſuæ venena perfidiæ Catholicæ fidei ſociare conatur, impugnare virginitatem, odiſſe pudicitiam, in conuiuio ſecularium contra Sanctorum ieiunia proclamare. Proh nefas, Epiſcopos ſui ſceleris dicitur habere conſortes; Si tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui non ordinant Diacones, niſi prius vxores duxerint; nulli cœlibi credentes pudicitiam, imò oſtendẽtes, quã ſanctè viuant, qui malè de omnibus ſuſpicantur. Et niſi prægnantes vxores viderint clericorum, infantesque de vlnis matrum vagientes Chriſti ſacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Eccleſiæ? Quid Ægypti, & ſedis Apoſtolicæ? quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut ſi vxores habuerint, mariti eſſe deſiſtunt. Hoc docuit Dormitantius, libidini fræna permittens, &c. Si igitur, Hieronymo teſte, Vigilãtij hæreſis ac Iouiniani, vna atque eadẽ ſẽtẽtia fuit, adeò vt in Vigilantio Iouinianus reuixiſſe dicatur, mẽtitur Philippus, cùm ait, non fuiſſe hæreſim Iouiniani oppoſitã continentiæ ſacerdotum. Quod verò mendacium etiam ſit, Iouiniani tempore, mundo notam non fuiſſe legem perpetui cœlibatus, ſatis conſtat ex ijs, quæ ſupra diximus, Mendacio XIV, necnon ex hoc ipſo Hieronymi teſtimonio, & ex Auguſtino in libro de hæreſibus, cap. 82. vbi legimus, quaſdã ſacras virgines, prouectæ iam ætatis, Iouiniano auctore, nuptias contraxiſſe. Quod certè D. Auguſtinus non reprehendiſſet, ſi virginitas conſecrata Deo votum perpetui cœlibatus non complecteretur, aut hoc votum illo tempore notum mundo non fuiſſet.

LV. MENDACIVM.

PAG. 226. in Apologia, de Miſſa. *Hic cauſſæ ſtatus eſt* (inquit Philippus) *de quo ita nobis monẽdi ſunt lectores, vt Aeſchines admonebat iudices, ne ſinerent aduerſarium extra cauſſam egredi. Nos in Confeßione noſtra oſtendimus, nos ſentire quòd Cœna Do-*

næ Domini non conferat gratiam ex opere operato, nec applicata pro alijs, viuis aut mortuis, mereatur eis ex opere operato remiſsionem culpæ aut pœnæ.

At mira iſta peruerſitas eſt, alios arguere eius peccati, quod ipſe cõmittis. Non enim eſt cauſſæ ſtatus, an Miſſa mereatur gratiam, & iuſtificet ex opere operato. Si enim iſte ſtatus eſſet, cauſſa finita eſſet. Quęſtio verò pręcipua in eo conſiſtit, an Miſſa ſit verum & propriè dictum ſacrificium, quod omnes Lutherani negant, & Catholici omnes affirmant.

LVI. MENDACIVM.

PAG. 233. in Apologia, de Miſſa. *Sed aduerſarii* (inquit) *vbique ſacrificij nomen ad ſolam cæremoniam detorquent: prædicationem Euangelij, fidem, inuocationem, & ſimilia omittunt; cùm cæremonia propter hæc inſtituta ſit.* Fatemur quidem, ſacrificium propriè dictum, nec prædicationem Euangelij, nec inuocationem ſignificare, ſed oblationem corporis Chriſti, cum myſtica cęremonia à ſacerdote factã; ſed quod non ſit apud nos Euangelij prædicatio; nec inuocatio, nimis impudens mendacium eſt, cùm in ipſa celebratione ſacrificij legatur Euangelium, & ſępe etiam exponatur, & multę preces fundantur pro ſacerdotibus, pro regibus, pro populo.

LVII. MENDACIVM.

PAG. 236. in Apologia, de Miſſa. *De fide* (inquit) *qua gratis conſequimur remiſsionem peccatorum, nulla prorſus fiebat ab aduerſarijs mentio; De exercitijs fidei luctãtis cum deſperatione, de gratuita remiſsione peccatorum propter Chriſtum, omnes libri, omnes conciones aduerſariorum mutæ erant.* magnus & mirabilis vir fuit Philipp⁹, qui omnes libros legit, omnes conciones audiuit, etiamſi varijs in locis eodem tempore, aut varijs temporibus eodẽ loco haberentur: Et quod mirabilius eſt; etiã illas conciones audiuit, quæ prius factæ ſunt, quàm ipſe naſceretur, alioqui, vnde nouit

dum pro mortuis; nec ſtata ieiunia ſeruanda; & quia horum ſimilia docuit Lutherus, mauult Epiphanium & Auguſtinum hæreticos facere, quàm Aerium.

LXI. MENDACIVM.

PAG. 253. in Apologia, de votis monaſticis: *obedientia, paupertas, & cœlibatus,* (inquit Philippus) *exercitia ſunt, ἀδιάφορα. Ideoque ſancti viri eis ſine impietate poſſunt, ſicut vſi ſunt, Bernardus, Franciſcus, & alij ſancti viri. Et hi ſunt propter vtilitatem corporalẽ, vt expeditiores eſſent ad docendũ.* Scilicet, magna vtilitas corporalis erat S. Franciſco, nudis pedibus ambulare, vna ſola tunica eaque cilicina, & aſperrima cooperiri, humi cubare, pane ſolo & aqua vt plurimũ viuere, totas noctes vigilare. Deinde, quid cenſemus de S. Antonio, S. Hilarione, S. Paullo I. Eremita, imò de tot millibus ſanctorum Anachoretarum, qui non fungebantur docendi officio, & tamen vitã pauperrimam & ſeuerißimam, in perpetuo cœlibatu, & ſub obedientię iugo ducebant? Porrò S. Bernardus nõ ſolùm viliſsimis pannis, & cibarijs aridiſsimis vtebatur, ſed etiam Serm. trigeſimo in Cantica, diligẽter monuit, non eſſe Monachi, ſed medici, corporis vtilitatem, & bonam valetudinem curare: Monachi verò eſſe, ſpiritus vtilitatem quærere, & carnem crucifigere, atque in ea re Dominum & Saluatorem imitari.

LXII. MENDACIVM.

PAG. 255. in Apologia. *Nemo neſcit,* (inquit Philippus) *monaſticam recens excogitatam eſſe.* Omitto quod Patres ad Apoſtolos referunt, vt Euſeb. li. 2. hiſt. c. 16. Epipha. hær. 19. quæ eſt Nazareorũ. Hier. 1. lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, in Philone. Ioan. Caſsianus, lib. 2. de inſtitutis Cœnobiorum. cap. 5. & Collatione 18. cap. 5. Aug. Serm. 2. de cõmuni vita clericorum. Poſsidonius in vita S. Auguſt. Sozomenus lib. 1. hiſt. cap. 12. Et Nicephorus lib. 1. cap. 15. Certè Magdeburgenſes Cent. 4. c. 6. col. 464. anno 300. à Saluatoris aduentu ponunt initium Monaſtices. Quod ſi cõtendunt, Monachos huius tem-

temporis, non eſſe illis ſimiles, qui erant tempore Antonij, Hilarionis, Auguſtini; tamen non negāt, nec poſſunt negare, quin ſaltem Monachatus qui nunc eſt, à tempore S. Benedicti initium ſumpſerit, id enim Lutherani omnes admittunt, cùm videant adhuc exſtare, & ſeruari regulas ab ipſo cōditas; & habitari monaſteria, quæ ille fundauit. S. autem Benedictus ante 1000. annos floruit. Niſi ergo apud Philippū mille anni ſint, ſicut dies vnus, vt Scripturæ loquuntur de temporibus, cum DEI æternitate collatis, viderit ipſe, quàm ſit verum, vitā monaſticam recens excogitatam.

LXIII. MENDACIVM.

PAG. 158. in Apologia, de votis monaſticis. *Deſertio facultatum* (inquit Philippus) *non habet mandatum aut conſilium in Scripturis. Nam Euangelica paupertas, non eſt deſertio rerum, ſed non eſſe auarum, &c.* De hoc mendacio diximus ſuprà, Mendacio VI. ſanè deberet ſufficere tot Sanctorum exemplum. Omnes enim illi veteres Monachi, qui tantopere celebrantur à Patribus, verba Domini, Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, &c.* de rerum deſertione intellexerunt.

LXIV. MENDACIVM.

PAG. 259. in Apologia, de votis monaſticis. *Sancti* (inquit Philippus) *in locum Chriſti ſubrogantur, & impiè coluntur.* Longè aliud oſtendunt litaniæ, aliæq; preces Catholicorum. Chriſto enim, vt DEO ac Domino dicimus, κύριε ἐλέησον, Chriſte eleyſon, Sanctis verò, *S. Maria, ora pro nobis, S. Petre, ora pro nobis.* Sed antiqua iſta calumnia eſt; quod enim Lutherani nunc dicunt, dixerūt olim Ethnici, Iudæi, hæretici, vt patet ex hiſtoria Euſebij, lib. 4. cap. 15. Et lib. 8. cap. 5. Ex Cyrillo lib. 6. & 10. in Iulianum. Ex Hieronymo libro contra Vigilantium. Et ex Auguſtino lib. 20. contra Fauſtum, cap. 21.

genta millia Catholicorũ, vt iam periculũ ſit, ne ſuſfurentur aduerſarii Cretenſibus illud encomiũ Apoſtolicum, *Cretenſ. ſemper mendaces.*

XL. MENDACIVM.

PAG. 163. in Apologia, art. 12. de ſatisfactione loquens Philippus, ſic ait. *Hæc tota res eſt commentitia, recens conficta, ſine auctoritate Scripturæ, & veterum ſcriptorum Eccleſiaſticorum. Ac ne Lombardus quidem, de ſatisfactionibus hoc modo loquitur. Scholaſtici viderunt in Eccleſia eſſe ſatisfactiones nec animaduerterunt, illa ſpectacula inſtituta eſſe, tum exempli cauſſa, tum ad probandos hos, qui petebant recipi ab Eccleſia. In ſumma, non viderunt eſſe diſciplinam, & rem prorſus politicam. Ideò ſuperſtitioſe finxerunt, eas non ad diſciplinam coram Eccleſia, ſed ad placandum DEVM, valere.* Et pag. 164. *Adhuc Lombardi tempore ignota erat (ſatisfactio.)* Et pag. 175. *Quod Patres mentionem faciunt ſatisfactionis, quòd Concilia fecerunt canones, diximus ſuprà diſciplinam Eccleſiaſticam fuiſſe exempli cauſſa conſtitutam. nec ſentiebant, hanc diſciplinam neceſſariam eſſe, vel ad culpæ, vel ad pœnæ remiſſionem*

Hoc eſſe mẽdaciũ, vel vnus Cyprianus abundè declarabit. Is enim auctor & ſanctus, & antiquus, & doctiſsimus. Nam de ſanctitate martyrum; de doctrina, volumina quæ reliquit, de antiquitate, hiſtoriæ omnes teſtimoniũ præbent: certè plus quã octingẽtis annis, Petro Lõbardo vetuſtior eſt Cyprianus. Is igitur in Sermone, qui eſt de lapſis, prope finẽ, ita loquitur: *Qui autem pœnitentiam criminis tollunt, ſatisfactionis viam claudunt: ita fit, vt dum temeritate quorundam promittitur ſalus falſò vel creditur, ſpes veræ ſalutis adimatur, Vos vero, fratres dilectiſſimi, quorum timor in DEVM pronus eſt, & in ruina licèt animus conſtitutus, mali ſui memor eſt, pœnitentes ac dolentes peccata veſtra perſpicite, grauiſſimam conſcientiæ crimen agnoſcite, ad intelligentiam delicti veſtri oculos cordis aperite, nec deſperantes miſericordiam Domini, nec tamen iam veniam vindicantes. DEVS quantum Patris pietate indulgens ſemper & bonus eſt, tantum iudicis maieſtate metuendus eſt. Quàm magna deliquimus, tam grandi-*

ter de-

ter defleamus. Alio vulneri diligens & longa medicina non deſit: pœnitentia crimine minor non ſit. Putaſne tu Dominum citò poſſe placari, quem verbis perfidis abnuiſti, cui patrimonium præponere maluiſti, cuius templum ſacrilega contagione violaſti? Putas facilè eum miſereri tui, quem tuum non eſſe dixiſti? Orare oportet impenſius & rogare, diem luctu tranſigere, vigiliis noctes ac fletibus ducere, tempus omne lacrymoſis lamentationibus occupare, ſtratos ſolo adhærere cineri, in cilicio & ſordibus volutari: poſt indumentum Chriſti perditum, nullum hic iam velle veſtitum, poſt diaboli cibum, malle ieiunium. Et infra: *Sic ſub Apoſtolis fides viguit, ſic primus credentium populus Chriſti mandata ſeruauit.* Et infrà: *Pœnitenti, operanti, roganti, poteſt clementer ignoſcere, poteſt in acceptum referre, quidquid pro talibus & petierint martyres, & fecerint ſacerdotes: vel ſi quis plus eum ſuis ſatisfactionibus mouerit, ſi eius iram, ſi indignantis offenſam, iuſta deprecatione placauerit; dat ille & arma rurſum, quibus victus armetur.* Et infrà: *Qui ſic DEO ſatisfecerit, qui pœnitentia facti ſui, qui pudore delicti, plus & virtutis & fidei de ipſo lapſus ſui dolore conceperit, exauditus à Domino, quam contriſtauerat nuper, lætam faciet Eccleſiam; nec iam ſolùm DEI veniam merebitur, ſed coronam.* Hæc ille. Habes hic inprimis ter nomen ſatisfactionis. Habes deinde, illam conſiſtere in operibus; luctu; cinere, cilicio, ieiunio; eleemoſynis, precibus. Habes tertiò, hæc non tantùm expedire, ſed neceſſaria etiam eſſe; *orare oportet*, inquit Cyprianus, *& impenſius rogare, &c.* Habes quartò, his operibus DEVM placari; nam & hoc aliquoties repetitũ eſt, & proinde non ad ſolam diſciplinam externam & politiã, ſatisfactionem pertinere. Habes quintò in vltimis verbis, per eiuſmodi opera non ſolùm nos veniã, ſed etiam coronam promereri. Habes ſextò, non ſufficere fidem ſolam, quando tam multa alia neceſſaria ſunt. Habes ſeptimò, non debere nos continuò veniã vindicare, etiãſi iam cœperimus non ſolum credere, ſed etiam timere & dolere. Habes poſtremò, ſic ſub Apoſtolis fidẽ viguiſſe, & propterea mẽdaciũ eſſe Philippi, quòd

iſtà ſint noua, & inaudita ante tempora Petri Lombardi.

XLI. MENDACIVM.

PAG.180.in Apologia,articulo.13. *Hic damnamus* (inquit Philippus) *totum populum Scholaſticorum Doctorum, qui docet, quòd Sacramenta non ponenti obicem, conferant gratiam ex opere operato, ſine bono motu vtentis. Hæc ſimpliciter Iudaica opinio eſt, ſentire quòd per cærimoniam iuſtificemur, ſine bono motu cordis, hoc eſt, ſine fide; & tamen hæc impia & pernicioſa opinio magna auctoritate docetur in toto regno Pontificio.* Hæc ille. ex ore tuo te iudico, ſerue nequam. Nonne tu dixiſti ſuprà, pag.154. & 155. *Scholaſticos, cùm de Sacramēto pœnitentiæ diſputat, requirere contritionem vel attritionem*; & quid aliud eſt tam contritio, quàm attritio, niſi motus cordis? Deinde, in ipſa confutatione, articulo 12. vt etiam in omnibus libris Scholaſticorum, nonne paſsim inculcatur, tres eſſe partes pœnitentiæ, contritionem, confeſsionem, & ſatis factionem? Et certè, contritio, ſine fide, ſpe, & dilectione, id eſt, ſine tribus cordis motibus eſſe non poteſt.

XLII. MENDACIVM.

PAG.184.in Apologia,articulo 15. *At iſti* (inquit Philippus) *ſentiunt, DEVM eſſe placatum, propitium, propter traditiones, non propter Chriſtum.*

XLIII. MENDACIVM.

PAG.186.in Apologia.articulo 15: ſic rurſum mentitur Philippus. *Docent*, inquit, *quod non propter Chriſtum gratis iuſtificemur per fidem, ſed per tales cultus.* Hæc & ſimilia non egent confutatione, cùm nec aduerſarius vllum pro ſe teſtem adducat. Et contra eum omnes ſcholæ, omnia templa, omnes libri Catholicorum teſtentur.

XLIIII. MENDACIVM.

Et Quidem Tergiminum.

PAG.186.in Apologia, articulo 15. *Has cauſſas habebant patres* (inquit Philippus) *rituum ſeruandorum, vt apertè te*

ſtatur Epiphan. in diſputatione contra Encratitas, quod genus ſimile fuit Monachorũ noſtrorũ. Fuerunt enim ſodalitia; quæ ſibi certas traditiones imponebãt, abſtinebant à vino, & in ipſa cœna Domini, nullis carnibus veſcebantur, ne piſcium quidem. qua in re fratres Domini longè ſuperabant; à coniugio verò vel maxime abhorrebant. Et infra: *Has obſeruationes fingebant eſſe cultum DEI, & iuſtitiam, propter quam DEO accepti eſſent, quæ placarent iram DEI: hanc opinionem improbat Epiphanius.* Hic tria ſunt apertiſsima mendacia. Primum, quòd Monachi noſtri ſimiles ſint Encratitis, dum abſtinent à vino, à carnibus, à coniugio. Nam Encratitæ abſtinebant, vt à rebus natura ſua immundis, & quæ nulli omninò hominum licitæ eſſent; & hoc damnat Epiphani⁹. Sic enim ſcribit hęre. 47. quæ eſt Encratitarum; *Nuptias palàm Diaboli eſſe decernunt, animata verò abominantes interdicunt.* Et infra: *Vtuntur & ipſi myſteriis, per aquam; vino verò omninò non vtuntur, Diabolicum eſſe dicentes, & bibentes ac vtentes iniquos eſſe ac peccatores.* At, quis vnquam Monachorũ Catholicorum, nuptias Diaboli eſſe dixit, & non potiùs vt à Deo inſtitutas in coniugatis Catholicis honorauit? Quis animatas res abominans interdixit? quis vinum Diabolicum aſſeruit? quis illud bibentes, iniquos iudicauit? quis non ſaltem inter myſteria illo vſus eſt? Quod verò etiam tẽpore Epiphanii, Catholici Monachi, ad alios bonos fines, à coniugio abſtinerẽt, & quidam eorum à vino, quidam à carnibus, ſuprà oſtendimus, ex cõpendiaria doctrina eiusdẽ Epiphanii. Alterũ mendacium eſt, quòd Encratitæ abſtinerẽt à coniugio, carnibus & vino, propter cultum DEI, exiſtimantes ſe eo modo DEVM placaturos. Nam non meminit Epiphanius eo loco huius finis, id eſt, cultus DEI, & clariſsimè dicit, eos abſtinere ſolitos, non continẽtiæ gratiâ, ſed propter timorem, & imaginationem, vt ne cõdemnarentur propter animatorum eſum. Itaq; non abſtinebant vt DEVM placarent, ſed ne magis irritarent, cùm crederent, res illas immũdas eſſe, & cõtaminare eos, qui illis vterentur. Tertium mẽdacium eſt, quòd Epiphanius improbet hanc opinionẽ, quòd abſtinẽtia à con-

iugio, carnibus & vino, ſit vtilis ad colendum Deum. Nam neq; hoc loco talis improbatio cernitur, & alibi apertiſsimè habetur approbatio. Sic enim Epiphanius ſcribit hæreſ.48. quæ eſt Montaniſtarum; *Pleræque enim ſectarum matrimonium contrahere prohibent, & à cibis abſtinere præcipiunt, non honeſtæ vitæ gratia exhortantes, non maioris virtutis gratia & præmiorum ac coronarum, ſed abominabilia ea, quæ à* DEO *facta ſunt, putantes. At verò ſancta Eccleſia, & virginitatem glorificat, & ſolitudinem ac caſtitatem laudat, & nuptias pudicas honorat, & ſuſcipit: Scortationem verò & adulterium, ac petulantiam interdicit.* Et infra: *Etenim cum moderatione quadam,* DEVS, *verbum in Euangelio dixit, Si vis perfectus eſſe, miſericordiam exhibeas hominum formationi ac debilitati. Et gaudet quidem his, qui approbatum* DEI *cultum præſtare poſſunt, & virginitatem ac caſtitatem, & continentiam exercere deligunt. Verum vnas nuptias honorat, etiamſi maximè ſacerdotii dona per eos, qui ab vnis etiam nuptiis ſe continuerunt, & in virginitate vitam degunt, ſe ornaſſe præexpreſſit, velut, etiam Apoſtoli ipſius, Eccleſiaſticam ſacerdotii regulam ordinatè ac ſanctè conſtituerunt.* Quid hìc dicis, Philippe? Nonne audis ab Epiphanio, continentiam ab vxore, à vino & carnibus debere ſuſcipi, gratia maioris virtutis & præmiorum ac coronarum? Item virginitatem cultum eſſe à DEO approbatum, & illi gratiſsimum? Denique ſacerdotum continentiam, etiam ab vna vxore, ſancitam ab Apoſtolis fuiſſe?

XLV. MENDACIVM.

PAG.188. in Apologia, articulo 15. *Exſtant* (inquit Philippus) *immenſi libri, imò bibliothecæ totæ, nullam ſyllabam de Chriſto, de fide in Chriſtum, de bonis operibus ſuæ cuiuſque vocationis continentes, ſed tantùm colligentes traditiones.* Si tu omnes bibliothecas adiiſti, & omnes libros legiſti, cur non indicas nobis, vel vnum auctorem Eccleſiaſticum, qui de Chriſto & fide non loquatur?

XLVI. MENDACIVM.

PAG.190. in Apologia, articulo 15. *Apud aduerſarios* (inquit Philippus) *nulla prorſus eſt κατήχησις puerorum.* Quàm impudens hoc mendacium ſit, teſtantur innumerabiles Catechiſmi, qui à noſtris editi ſunt, nec vnquã defuit in Eccleſia puerilis inſtitutio; ſed ſtultum eſt reſpõdere homini nihil probanti, & ad mentiendum proiectiſsimo.

XLVII. MENDACIVM.

PAG.194. in Apologia, articulo 16 *Vaniſsimum eſt* (inquit Philippus) *quòd ſit perfectio Chriſtiana, non tenere proprium.* Et infrà: *Sed Monachi illam externam hypocriſim offuderunt oculis hominum, ne videre poſſet, in quibus rebus ſit vera perfectio: quibus laudibus vexerunt communionem rerum, quaſi Euangelicam? At hæ laudes plurimum habent periculi, præſertim cùm longè diſſentiant à Scripturis.* Benè autem Philippus feciſſet, ſi ad probandum, laudes vitæ communis diſſentire à Scripturis, attuliſſet in medium verba illa B. Lucæ; (ſolet enim ipſe plerumque, vt eſt inſignis Dialecticus, ita connectere argumenta) *Multitudinis autem credentium, erat cor vnum, & anima vna: nec quiſquam eorũ quæ poſſidebat, aliquid ſuum eſſe dicebat. ſed erant illis omnia communia.* Et paulò pòſt: *Et gratia magna erat in omnibus illis, neque enim quiſquam egens erat inter illos. Quotquot enim poſſeſſores agrorum aut domorum erant, vendentes afferebant pretia eorum, quæ vendebant & ponebant ante pedes Apoſtolorum. Diuidebatur autem ſingulis, prout cuique opus erat. Act.* 4. Potuiſſet quoque Auguſtini commentarium adijcere, vt magis communiret ſententiam ſuam. Is enim in ſermone 1. de Communi clericorum vita, ſic habet: *Ecce dico, audite; Qui ſocietatem communis vitæ iam ſuſceptam, quæ laudatur in actibus Apoſtolorum, deſerit, à voto ſuo cadit, & à profeſsione ſancta cadit.* Et infrà: *Ego ſcio quantum mali ſit, profiteri ſanctum aliquid, nec implere, Vonete,* inquit, *& reddite Domino DEO veſtro.* Ac breuiter, ſi quis legat duos illos Auguſtini ſermones, mirum ſi non videat Philippi vanitatem.

confutatio dicit, opera noſtra mereri remiſsionem peccatorum, hunc habet ſenſum, quod opera pœnitentiæ cum fide, & auxilio DEI facta, mereantur ex congruo, ſiue per modum diſpoſitionis, culpæ remiſſionem, quam eſſe vocē Scripturarum & Patrū, ſuprà docuimus, Mendacio VIII. Opera verò hominis iuſtificati, facta ex gratia, per Chriſti meritum nobis infuſa, mereantur ex condigno remiſsionē pœnæ, quæ interdum relinquitur, culpa dimiſſa. Nam, vt ait Auguſt. Tractat. 124. in Io. productior eſt pœna, quàm culpa, ne parua putaretur culpa, ſi cum illa finiretur & pœna. Nec ſolum pœnæ remiſsionem, ſed & coronam gloriæ mereri noſtras ſatis factiones, paullò antè ex Cypriano audiuimus, in ſer. de lapſis, in poſtremis verbis,

L. MENDACIVM.

PAG. 266. in Apologia, art. 21. *Nec vident iſti Aſini,* (inquit humaniſsimus Philippus) *apud Hieronymū contra Vigilantium, nullā exſtare ſyllabam de inuocatione. Loquitur de honoribus Sanctorum, non de inuocatione.* At quænam eſt iſta conſequentia; Loquitur Hieronymus de honoribus Sanctorum; Ergo non de inuocatione? Videlicet inuocatio nō eſt honor, ſed ignominia. Et idcirco nullū, præter Chriſtū, inuocare vultis, ne decus Chriſto propriū, cum aliis communicetur. Audi igitur; Vigilantius nolebat Sanctos honorari; & quoniā nō ignorabat, præcipuū Sanctorū honorē, eſſe ipſorum inuocationē, duabus rationibus oſtendit, non eos debere ab hominibus inuocari, tū, quia abditis receptaculis incluſi, nō poſſent vbi vellet eſſe præſentes, & ſe inuocātibus per ſe opē ferre; tū etiā, quia nec poſſet vllus poſt mortē, pro alio apud DEVM aliquid impetrare, & proinde ſuperuacanea eſſet inuocatio. Vtranq; rationē Hieronymus refellit. *Ais,* inquit, *vel in ſinu Abrahæ, vel in loco refrigerii, vel ſubter arā DEI, animas Apoſtolorū & Martyrū conſediſſe, nec poſſe ſuis tumulis* (vbi videlicet à fidelibus præcipue inuocātur) *et vbi voluerint adeſſe præſentes Sa-*

natoriæ videlicet dignitatis ſunt, vt non inter homicidas teterrimo carcere, ſed in libera honeſtaque cuſtodia recludantur. Tu DEO leges pones? Tu Apoſtolis vincula iniicies, &c. Et infrà: *Dicit,* inquit, *quod dum viuimus, mutuò pro nobis orare poſſumus, poſtquam autem mortui fuerimus, nullius ſit pro alio exaudienda oratio. Si Apoſtoli, & Martyres adhuc in corpore conſtituti, poſſunt orare pro ceteris; quantò magis poſt coronas, victorias: & triumphos?* Cùm ergo Hieronymus Vigilantij argumenta refellat quibus ille Sanctorum honoribus inuidens, inuocationem eorum oppugnabat, verè ſtupidi, ac fermè aſini eſſemus, ſi non inde colligeremus, inuocationẽ Sanctorum à Hieronymo approbari.

LI. MENDACIVM.

PAG. 200. in Apologia, articulo 21. *Neque reliqui veteres ſcriptores* (inquit Philippus) *ante Gregorium fecerunt mentionem inuocationis.* Non te pudet, tantum Magiſtrum in Iſrael, aut nihil in veteribus legiſſe, aut tã impudẽter mentiri? Proferam igitur viginti quatuor Patres, Gregorio antiquiores, qui inſtar viginti quatuor ſeniorum de Apocalypſi teſtimonium dicãt pro inuocatione Sanctorum. Vide Dionyſ. Areopag. li. de Eccleſiaſtica hierarchia, cap. 6. Iren. lib. 5. Euſeb. lib. 3. de præpar. Euangel. c. 7. Athan. Ser. in Euangeliũ de S. Deipara. Baſiliũ oratione in quadraginta Martyres; itẽ in Pſal. 33. Nazianzenũ oratione in Cyprianum; itẽ in Athanaſium. Nyſſenũ oratione in S. Theodorũ, Cyrillum Catecheſi. 5. Myſtagogica. Ephrẽ. Serm. de laudib. Martyrũ. Chryſ. hom. 66. ad populũ Antiochenũ. Item hõ. 43. in Geneſin; hom. 8. in Matthæũ, hom. 1. in priorẽ ad Theſſalonicenſes. Theodoretum lib. 8. de curandis Grecorũ affectionibus. Et in hiſtoria religioſa, ad finẽ ſingularũ vitarũ. Hilariũ in Pſal. 124. & in Pſal. 129. Ambroſium lib. 10. in Lucam, c. 21. Et in li. de viduis. Hier. in Epitaphio. Paul. Rufſinum lib. 2. hiſtor. Eccle. ca. 33. Prudentium in Hymno de ſancto Caſsiano; item de ſancto Hippolyto; item de ſancto Laurentio. Paulinũ

Nolen-

Nolenſem, Epiſt. 12. ad Seuerum. Gaudentium Brixiéſem, tractatu in dedicatione Baſilic. Concilij Sanctorum. Seuerum Sulpitium, Epiſt. ad Aurelium Diaconum, & Epiſt. ad Baſſulam Socrum. Maximum Taurinẽſem, Serm. de ſancta Agnete. Aug. libro de cura pro mortuis cap. 4. & Serm. 17. de verbis Apoſtoli. Leonem primum, Serm. 5. de Epiphania. Victorem Vticenſem, lib. 3. de perſecutione VVandalica. Fulgentium Ruſpenſem, Sermon. de laudibus beatæ MARIAE. His accedit Concilium Chalcedonenſe, 630. Patrum, & alia quæ ſuprà citauimus, Mendacio X.

LII. MENDACIVM.

PAG. 201. in Apologia, art. 21. *Triplex honos* (inquit) *probandus eſt. Primus eſt gratiarum actio. Secundus confirmatio fidei noſtræ. Tertius imitatio fidei & ceterarum virtutum. Hos veros honores non requirunt aduerſarii.* At vbi legiſti, vel à quo audiuiſti, nos non requirere hos honores?

LIII. MENDACIVM.

PAG. 220. in Apologia, pro coniugio ſacerdotum. *Vituperabant Monachi* (inquit) *coniugium, tanquam vitæ genus, quod vix vnquã DEO placeret, aut certè non placeret, niſi propter procreationem.* At omnes Monachi, qui commentaria in Magiſtrum ſcripſerunt, agnoſcunt tria bona, propter quæ Matrimonium DEO placeat, fidem, prolem, & Sacramentum. Vide lib. 4. Sent. diſt. 31.

LIV. MENDACIVM.

PAG. 223. in Apologia, pro coniugio ſacerdotũ, Philippus ſic argumentatur. *Iouiniani tempore nondum norat mundus legem de perpetuo cœlibatu. Impudens igitur mendacium eſt, coniugium ſacerdotum, Iouiniani hæreſim eſſe.*

Vtrùm Philippus mentiatur nec ne, iudex ſit B. Hieronymus. Is igitur in li. cõtra Vigilãtiũ ſic ait: *Quomodo*

Ecphorb.

Euphorb. in Pythagora renatus eſſe perhibetur, ſic in iſto Iouiniani mens praua ſurrexit: vt in illo, & in hoc, diaboli reſpondere cogamur inſidiis. Ille Romanæ Eccleſiæ auctoritate damnatus, inter phaſides aues & carnes ſuillas non tam emiſit ſpiritum, quàm eructauit iſte campo Calagurritanus, & in peruerſum propter nomen viculi mutus Quintilianus, miſcet aquam vino; & de artificio priſtino ſuæ venena perfidiæ Catholicæ fidei ſociare conatur, impugnare virginitatem, odiſſe pudicitiam, in conuiuio ſecularium contra Sanctorum ieiunia proclamare. Proh nefas, Epiſcopos ſui ſceleris dicitur habere conſortes; Si tamen Epiſcopi nominandi ſunt, qui non ordinant Diacones, niſi prius vxores duxerint; nulli cœlibi credentes pudicitiam, imò oſtendẽtes, quã ſanctè viuant, qui malè de omnibus ſuſpicantur. Et niſi prægnantes vxores viderint clericorum, infantesque de vlnis matrum vagientes Chriſti ſacramenta non tribuunt. Quid facient Orientis Eccleſiæ? Quid Ægypti, & ſedis Apoſtolicæ? quæ aut virgines clericos accipiunt, aut continentes, aut ſi vxores habuerint, mariti eſſe deſiſtunt. Hoc docuit Dormitantius, libidini fræna permittens, &c. Si igitur, Hieronymo teſte, Vigilãtij hæreſis ac Iouiniani, vna atque eadẽ ſẽtẽtia fuit, adeò vt in Vigilantio Iouinianus reuixiſſe dicatur, mẽtitur Philippus, cùm ait, non fuiſſe hæreſim Iouiniani oppoſitã continentiæ ſacerdotum. Quod verò mendacium etiam ſit, Iouiniani tempore, mundo notam non fuiſſe legem perpetui cœlibatus, ſatis conſtat ex ijs, quæ ſuprà diximus, Mendacio XIV, necnon ex hoc ipſo Hieronymi teſtimonio, & ex Auguſtino in libro de hæreſibus, cap. 82. vbi legimus, quaſdã ſacras virgines, prouectæ iam ætatis, Iouiniano auctore, nuptias contraxiſſe. Quod certè D. Auguſtinus non reprehendiſſet, ſi virginitas conſecrata Deo, votum perpetui cœlibatus non complecteretur, aut hoc votum illo tempore notum mundo non fuiſſet.

LV. MENDACIVM.

PAG. 226. in Apologia, de Miſſa. *Hic cauſſæ ſtatus eſt* (inquit Philippus) *de quo ita nobis monẽdi ſunt lectores, vt Aeſchines admonebat iudices, ne ſinerent aduerſarium extra cauſſam egredi. Nos in Confeßione noſtra oſtendimus, nos ſentire quòd Cœna Do-*

na Domini non conferat gratiam ex opere operato, nec applicata pro alijs, viuis aut mortuis, mereatur eis ex opere operato remiſsionem culpæ aut pœnæ.

At mira iſta peruerſitas eſt, alios arguere eius peccati, quod ipſe committis. Non enim eſt cauſſæ ſtatus, an Miſſa mereatur gratiam, & iuſtificet ex opere operato. Si enim iſte ſtatus eſſet, cauſſa finita eſſet. Quæſtio verò præcipua in eo conſiſtit, an Miſſa ſit verum & propriè dictum ſacrificium, quod omnes Lutherani negant, & Catholici omnes affirmant.

LVI. MENDACIVM.

PAG. 233. in Apologia, de Miſſa. *Sed aduerſarii* (inquit) *vbique ſacrificij nomen ad ſolam ceremoniam detorquent: prædicationem Euangelij, fidem, inuocationem, & ſimilia omittunt; cùm ceremonia propter hæc inſtituta ſit.* Fatemur quidem, ſacrificium propriè dictum, nec prædicationem Euangelij, nec inuocationem ſignificare, ſed oblationem corporis Chriſti, cum myſtica ceremonia à ſacerdote factâ; ſed quod non ſit apud nos Euangelij prædicatio; nec inuocatio, nimis impudens mendacium eſt, cùm in ipſa celebratione ſacrificij legatur Euangelium, & ſæpe etiam exponatur, & multæ preces fundantur pro ſacerdotibus, pro regibus, pro populo.

LVII. MENDACIVM.

PAG. 236. in Apologia, de Miſſa. *De fide* (inquit) *qua gratis conſequimur remiſsionem peccatorum, nulla prorſus fiebat ab aduerſarijs mentio; De exercitijs fidei luctantis cum deſperatione, de gratuita remiſsione peccatorum propter Chriſtum, omnes libri, omnes conciones aduerſariorum mutæ erant.* magnus & mirabilis vir fuit Philipp⁹, qui omnes libros legit, omnes conciones audiuit, etiamſi varijs in locis eodem tempore, aut varijs temporibus eodẽ loco haberentur: Et quod mirabilius eſt; etiã illas conciones audiuit, quæ prius factæ ſunt, quàm ipſe naſceretur, alioqui, vnde

nouit

nouit, de gratuita remiſsione peccatorum propter Chriſtum omnes conciones mutas fuiſſe.

LVIII. MENDACIVM.

PAG.239.in Apologia,de Miſſa. *Transferunt* (inquit) *Miſſam & ad mortuos,liberant animas applicatione Sacramẽti à pœnis purgatorijs;cùm ſine fide nec viuis Miſſa proſit. Neque ex Scripturis,vel vnam ſyllabam afferre poſſunt,ad defenſionem iſtarum fabularum, quas in Eccleſia magna authoritate docent: neque Eccleſiæ veteris,neque Patrum teſtimonia habent.* Duo ſunt hîc mendacia. Vnũ,quod applicatione Sacramẽti liberari dicamus animas à pœnis purgatoriis. Nemo enim Catholicorũ hoc docet; ſed quod de ſacrificio dicimus,imperitè aut callidè transfert Philippus ad Sacramentũ. Alterum mendacium eſt,quod non habeamus teſtimonia veteris Eccleſiæ, quod Miſſa proſit etiã defunctis. Tot enim habemus teſtimonia, vt planè aduerſarios obruere poſſimus. Cõcil. Carthaginenſe IV. Can.79. iubet commẽdari defunctos orationibus, & oblationibus. Concil. VVormatiẽſe, Can.10. iubet, etiã pro ſuſpenſis orari, & ſacrificari. Similia paſsim in Conciliis legũtur. Tertullianus lib. de monogamiã. *Pro anima*, inquit, *eius oret, & offerat annuis diebus dormitionis eius.* Cyprian.lib.1.Epiſt.9. *Non eſt*, inquit, *quod pro dormitione eius apud nos fiat oblatio, aut deprecatio.* Ambroſ. li. 2. Epiſt.8. *Itaque*, inquit, *non tam deplorandam quàm proſequendam orationibus reor, nec mæſtificandam lachrymis tuis, ſed magis oblationibus animam eius Domino commendandam.* Cyrillus Catecheſi.5.Myſtagogica. *Maximum*, inquit, *credentes eſſe animarum iuuamen, pro quibus offertur obſecratio ſancti illius & tremendi ſacrificij.* Chryſoſt.hom.69.ad pop. Antioc. *Non temerè hæc ab Apoſtolis ſancita fuerunt, vt in tremendis myſterijs defunctorum agatur memoria.* Omitto ceteros.

LIX. MENDACIVM.

PAG.247.in Apologia,de Miſſa. *Falsò*,(inquit Philippus) *citant aduerſarij contra nos damnationem Aërij, quem diuulg*

erunt propterea damnatum eſſe, quod negauerit, in Miſſa oblationem fieri pro viuis & mortuis.

Quæſtio noſtra cum Lutheranis eſt, an Miſſa proſit mortuis, nam quod viuis proſit, nemo negat. Porrò Auguſt. lib. de hæreſibus, cap. 53. inter dogma propria Aerii etiã illud numerat. Orare, vel offerre pro mortuis oblationem, non oportere. At hoc idẽ omnes Lutherani dicunt.

LX. MENDACIVM.

IBIDEM; ſic ait Philippus. *Epiphanius teſtatur, Aërium ſenſiſſe, quod orationes pro mortuis ſint inutiles, id reprehendit, neque nos Aërio patrocinamur.* Si verum loquitur Philippus, mentitur altera pars Concordiæ, cui ferè concordant omnes Lutherani. Nam pagin. 381. *Purgatorium animarum, mera diaboli larua eſſe definitur.* At ſi nullum eſt purgatorium animarũ, inutiles ſunt orationes pro mortuis, vt volebat Aerius, niſi fortè velit Philippus, pro animabus beatis, aut damnatis orandum eſſe. Adde quod Epiphanius, hæreſi 75. quæ eſt Aerii, refert etiam alium eiuſdem errorem, & quidem ipſius verbis; *Sed neque ieiunium*, inquit, *erit ordinatum: Hæc enim Iudaica ſunt, & ſub iugo ſeruitutis, Iuſto enim lex non eſt poſita, ſed parricidis ac matricidis, & reliquis. Si verò omnino volo ieiunare, qualemcunque eligam diem, à me ipſo, & ieiunabo propter libertatem.* Et infrà: *In diebus autem Paſchatis (quos nos vocamus maiorem, ſiue ſanctam hebdomadam) quando apud nos fiunt humi dormitiones, caſtitates, afflictiones, ſiccorum eſus, preces, vigiliæ, ac ieiunia, & omnes animarum ſalutes, per ſanctas afflictiones; ipſi à ſummo mane obſonantur, carneque ac vino venas ſuas explentes, cachinnantur, ridentes ac ſubſannantes eos, qui ſanctum hunc cultum hebdomatis Paſchatis perficiunt.* Quæſo te, Philippe, an non & vos hoc idẽ facitis, & docetis? Magis ingenuè Matthias Illyricus facit, qui Cent. 4. cap. 5. col. 401. agnoſcit, Aerii dogmata fuiſſe, non orandum, nec offerendum

dum pro mortuis; nec ſtata ieiunia ſeruanda; & quia horum ſimilia docuit Lutherus, mauult Epiphanium & Auguſtinum hæreticos facere, quàm Aerium.

L XI. MENDACIVM.

PAG.253. in Apologia, de votis monaſticis: *Obedientia, paupertas, & cælibatus,* (inquit Philippus) *exercitia ſunt, ἀδιάφορα. Ideoque ſancti vti eis ſine impietate poſſunt, ſicut vſi ſunt, Bernardus, Franciſcus, & alij ſancti viri. Et hi ſunt propter vtilitatem corporalē, vt expeditiores eſſent ad docendū.* Scilicet, magna vtilitas corporalis erat S. Franciſco, nudis pedibus ambulare, vna ſola tunica eaque cilicina, & aſperrima cooperiri, humi cubare, pane ſolo & aqua vt plurimū viuere, totas noctes vigilare. Deinde, quid dicemus de S. Antonio, S. Hilarione, S. Paullo I. Eremita, imò de tot millibus ſanctorum Anachoretarum, qui non fungebantur docendi officio, & tamen vitā pauperrimam & ſeueriſsimam, in perpetuo cœlibatu, & ſub obedientię iugo ducebant? Porrò S. Bernardus nō ſolùm viliſsimis pannis, & cibarijs aridiſsimis vtebatur, ſed etiam Serm. trigeſimo in Cantica, diligēter monuit, non eſſe Monachi, ſed medici, corporis vtilitatem, & bonam valetudinem curare: Monachi verò eſſe, ſpiritus vtilitatem quærere, & carnem crucifigere, atque in ea re Dominum & Saluatorem imitari.

LXII. MENDACIVM.

PAG.255. in Apologia. *Nemo neſcit,* (inquit Philippus) *monaſticam recens excogitatam eſſe.* Omitto quod Patres ad Apoſtolos referunt, vt Euſeb. li. 2. hiſt. c. 16. Epipha. hær. 19. quæ eſt Nazareorū. Hier. 1. lib. de Scriptoribus Eccleſiaſticis, in Philone. Ioan. Caſsianus, lib. 2. de inſtitutis Cœnobiorum. cap. 5. & Collatione 18. cap. 5. Aug. Serm. 2. de cōmuni vita clericorum. Poſsidonius in vita S. Auguſt. Sozomenus lib. 1. hiſt. cap. 12. Et Nicephorus lib. 1. cap. 15. Certè Magdeburgenſes Cent. 4. c. 6. col. 464. anno 300. à Saluatoris aduentu ponunt initium Monaſtices. Quod ſi cōtendunt, Monachos huius

tem-

temporis, non eſſe illis ſimiles, qui erant tempore Antonij, Hilarionis, Auguſtini; tamen non negât, nec poſſunt negare, quin ſaltem Monachatus qui nunc eſt, à tempore S. Benedicti initium ſumpſerit, id enim Lutherani omnes admittunt, cùm videant adhuc exſtare, & ſeruari regulas ab ipſo cōditas; & habitari monaſteria, quæ ille fundauit. S. autem Benedictus ante 1000. annos floruit. Niſi ergo apud Philippū mille anni ſint, ſicut dies vnus, vt Scripturæ loquuntur de temporibus, cum DEI æternitate collatis, viderit ipſe, quàm ſit verum, vitā monaſticam recens excogitatam.

LXIII. MENDACIVM.

PAG. 158. in Apologia, de votis monaſticis. *Deſertio facultatum* (inquit Philippus) *non habet mandatum aut conſilium in Scripturis. Nam Euangelica paupertas, non eſt deſertio rerum, ſed non eſſe auarum, &c.* De hoc mendacio diximus ſuprà, Mendacio VI, ſanè deberet ſufficere tot Sanctorum exemplum. Omnes enim illi veteres Monachi, qui tantopere celebrantur à Patribus, verba Domini, Matth. 19. *Si vis perfectus eſſe, vade, vende omnia, &c.* de rerum deſertione intellexerunt.

LXIV. MENDACIVM.

PAG. 259. in Apologia, de votis monaſticis. *Sancti* (inquit Philippus) *in locum Chriſti ſubrogantur, & impiè coluntur.* Longè aliud oſtendunt litaniæ, aliæq́; preces Catholicorum. Chriſto enim, vt DEO ac Domino dicimus, κύριε ἐλέησον, Chriſte eleyſon, Sanctis verò, *S. Maria, ora pro nobis, S. Petre, ora pro nobis.* Sed antiqua iſta calumnia eſt; quod enim Lutherani nunc dicunt, dixerūt olim Ethnici, Iudæi, hæretici, vt patet ex hiſtoria Euſebij, lib. 4. cap. 15. Et lib. 8. cap. 5. Ex Cyrillo lib. 6. & 10. in Iulianum. Ex Hieronymo libro contra Vigilantium. Et ex Auguſtino lib. 20. contra Fauſtum, crp. 21.

LXV. MENDACIVM.

PAG. 263. in Apologia, de poteſtate Eccleſiaſtica. *Suas traditiones*, (inquit Philippus) *longè accuratius ſeruari poſtulant, quàm Euangelium.* Hoc de Epiſcopis Eccleſiæ generatim dictum, apertiſsimum mendacium eſt.

LXVI. MENDACIVM.

PAG. 267. Ibidem: *Libri aduerſariorum*, inquit, *nuſquam fidei mentionem faciunt, cùm de remiſſione peccatorum loquuntur. Nuſquam docent de dignitate rerum ciuilium, nuſquam docent quomodo Euangelium tradat iuſtitiam æternam.* Et hæc mendacia toties repetuntur in hac Apologia, vt mirum ſit quomodo non ipſi auctori nauſeam fecerint.

LXVII. MENDACIVM.

PAG. 268. Ibidem. *Cultus Sanctorum*, inquit, *plenus eſt apud eos manifeſta idololatria.* At nos corde ſentimus & voce aſſerimus, Sanctos non eſſe Deos, ſed creaturas eximias. Nec illis vt Dijs ſacrificamus, vt etiam D. Auguſtinus docet, lib. 22. de Ciuit. DEI, cap. 10. Nec inuocamus, vt gratiã vel gloriam largiantur; ſed vt eam nobis à DEO precibus ſuis obtineant. Nec deniq; illabi eos animis, & corda ſcrutari exiſtimamus, vt aduerſarij nos credere mentiuntur; Sed DEO reuelante atque oſtendente, quid nos petamus, cognoſcere eos poſſe docemus.

Hic libellus tam fabrè aperit mendacia, reuellit errores Concordiæ Lutheranæ, vt nihil poßit eſſe aut enucleatius aut neruoſius in hoc genere: Nam animus fuit auctori, ſtringere rem, non explicare, ſed ſtringere ea arte, vt Lutherani alioqui plumbei facilè tangant ſe tangi, aut potiùs euerti.

Cenſui ROBERTVS TVRNERVS Sacræ Theologiæ Doctor atque INGOLSTADII Profeſſor, & pro tempore eiuſdem facultatis DECANVS.

BRE-

BREVIS APOLOGIA ROBERTI BELLARMINI,

PRO LIBELLO SVO DE LIBRO CONCORDIAE LVTHERANORVM.

CVM ante multos annos liber Cõcordiæ Lutheranorũ in Saxonia prodijſſet: petijt à me vir quidã grauiſſimus atq; doctiſſimus; & qui mihi iure ſuo imperare poterat, vt ei per litteras ſignificarem, quid mihi de ea concordia videretur. Perlegi cõtinuò librum, quem idem ipſe ad me miſerat, & ſententiam meã de eo libro pauciſſimis verbis, id eſt, breuiſſimo libello cõprehendi. Peruenit is meus libellus, neſciò quomodo ad manus Dauidis Sartorij, egregij ſanè Typographi, qui tunc Ingolſtadij Catholicis libris excudendis magna cum laude operã dabat. Is verò per amicum quendam meum à me quæſiuit, moleſténe eſſem laturus, ſi is libellus typis ipſius emitteretur in lucem: reſpondi, quod res erat, me nõ eo animo libellũ confeciſſe, vt ederetur, ſed vt ei parerẽ, qui mihi onus illud impoſuerat: tamen ſi Theologi Ingolſtadienſes opuſculum illud vtiliter edi poſſe iudicarent, me nõ repugnare quo minus id fieret. Ita libellus in lucem editus eſt. qui quoniam viſus eſt non leuiter aduerſarios pupugiſſe, iterum, iuſſu clariſſimę memoriæ Stephani Regis Poloniæ potentiſſimi, typis mãdatus eſt: nec multò pòſt in linguã Germanicam paraphraſticè conuerſus, & auctus ita Miniſtrorum noui Euangelij bilem accẽdit, vt dignus viſus ſit qui ab vniuerſa Academia VVirtembergenſium Theologorum cõiunctis armis, & quaſi agmine facto opprimeretur. Sed libellus ipſe, vt audio, viuit adhuc, imò ne guttam quidem

cruoris emiſit,ſed clipeo veritatis armatus canit cum Propheta, *Sagittæ paruulorum factæ ſunt plagæ eorum.* Et certè ſi Auctori ipſius vacaret in eiuſmodi nugis tempus conſumere, poſſet decem diebus decem alios ſimiles libellos emittere de vanitate, erroribus, & mẽdacijs huius Refutationis. Ac vt rẽ ita ſe habere demonſtrẽ, pauca quædam exempli gratiâ proferã. Totum enim librum aduerſariorũ refellere nõ eſſe operępretium, niſi quem iuuet,bonas horas malè perdere,ex his paucis, quæ dicemus,lector intelliget.In prima parte libelli notaueram vanitatẽ eorum, qui vt concordiã in doctrina maximam eſſe apud Lutheranos oſtenderẽt, coëgerant ad ſubſcribendum dogmatibus fidei turbã Ludimagiſtrorũ,Hypodidaſcalorum,& ſimilium,qui neq; auctoritate,neque ſcientia pollent,vt de dogmatibus,prętertim controuerſis iudicare poſsint.Atque addidi,nullum exemplum eiuſmodi ſubſcriptionum in negocio fidei poſſe ab antiquitate peti,cùm ab Apoſtolicis tẽporibus per mille quingentos annos Concilijs tũ generalibus tũ Nationalibus, vel Prouincialibus ſoli Pręlati,qui iuriſdictionem habent,ſubſcribere cõſueuerint. Ad hoc reſpondent Theologi VVitembergenſes,his verbis:*Non latet nos,Deo laus,quæ ratio in Conciliorum ſubſcriptionibus obſeruata fuerit, quam etiam in noſtris conuentibus ante hac multoties ſecuti ſumus, vt ſi quid de religione ſcripto commendaretur, præcipui tantùm Theologi ſubſcriberent: quemadmodum in Smalchaldicis articulis videre licet. Quod autem etiã vulgariter, nec ita excellenter docti Miniſtri ſubſcripſerunt; in ſcripto publico omitti id benè poterat, niſi Electores, & Principes ad hoc coegiſſent impudentes veſtræ calumniæ, quas contra ipſorum Theologos & Miniſtros in publicam confeſsionis Auguſtanæ contumeliam publicis typis euomuiſtis. Meminiſſe autem Ieſuitæ debebant,qualibus ementitis titulis Tridentini Concilij Epiſcopi ſuperbiuerint,vt homines in ſui admirationem raperent,cùm ſe Epiſcopos,& Patriarchas iactarunt neſcio quorum locorum, in quæ nemo illorum vnquam peruenit, neque ex illis regionibus quiſquam Eccleſiaſticus ad Concilium Tridentinum miſſus erat.*

Hæc reſpõſio ſatis indicat,eos nihil ſolidi habuiſſe, quo

quo vanitatem illam à nobis notatã purgare poſſent. Primùm enim non eis obiecimus, quod antiquis Concilijs ſoli Theologi præſtantes ſubſcribere conſueuerint, ſed quod ſoli Prælati, qui iuriſdictionem habẽt, id eſt, Epiſcopi. Itaque cùm dicunt, non latere ſe, quæ ratio ſeruata ſit in antiquis Cõcilijs, & eam à ſe quoq; ſeruatam in ſuis conuentibus, vbi præcipui Theologi tantùm ſubſcripſerint; vel falsò dicunt, non latere ſe formam veterum Conciliorum, vel mentiuntur, cùm affirmant, eam à ſe in conuentibus ſuis eſſe ſeruatã. In veteribus enim Concilijs veros Epiſcopos, non autẽ Theologos quoſcunque; in conuentibus autẽ Lutheranorum nullum verum Epiſcopum, ſed Theologos, neſcio quos, ſubſcripſiſſe non dubium eſt.

Deinde cùm addunt, omitti potuiſſe nomina Miniſtrorũ vulgariter tantùm, & non excellenter eruditorũ, niſi coegiſſent eos noſtræ calumniæ, quibus eis exprobrare ſolemus, quod nulla ſit inter Miniſtros eorũ cõcordia: nihil omnino dicunt, quod ad rẽ faciat. Nos enim cùm illis obijcimus, quod in grauiſsimis dogmatibus inter ſe non conueniant, nõ loquimur de turba imperitorũ, quã ſcimus facilè duci ab ijs, quos opinione doctrinæ ſuſpiciũt: ſed de viris doctis, vel certè qui docti haberi volunt. Scimus autem, non ſolùm in tota Germania inter varias Lutheranorum ſectas, ſed in ipſa Saxonia, atq; inter eos, qui propriè Lutherani dici volũt, diſſenſiones eſſe grauiſsimas, vt vel ex colloquio Altemburgẽſi cognoſci potuit, vbi ex ipſa Saxonia duodecim viri delecti ad componẽda diſsidia de religione, nõ ſolùm grauiſsimos errores alij alijs obiecerunt, ſed etiam inde abſque vlla ſpe concordiæ diſceſſerunt. Ad hanc igitur notã tantæ inter eos diſſenſionis eluẽdam, nihil omnino prodeſt ſubſcriptio tot milliũ vilium perſonarum. Quid enim mirum, ſi ex vna factione ſex tantùm viri (tot enim fuerunt auctores libri Concordiæ) inter ſe conueniant, & octo millia imperitorum, ſibiq; ſubiectorum, ad ſubſcribẽdum cogant? Certè, in Eccleſia Catholica definitio-

fuit. Quid eſt autem, ſi propriè loqui velimus, B. Mariam eſſe matrem Chriſti, non ſolùm vt hominis, ſed etiam vt Dei, niſi Chriſtum à B. Maria diuinitatem habere, quemadmodum ab illa humanitatem habet? Quod ſi Chriſtus à matre humanitatem & diuinitatem habet, certè antequā ex Virgine naſceretur, Deus non erat, imò neq; aliquid erat, qui eſt error Ebionis, & Photini.

Ex eodem ignorantiæ fundamento paullò pòſt adiungunt, non poſſe negari, quin Chriſtus vt Deus, fuerit Patri obediens, niſi duæ cum Neſtorio affirmentur in Chriſto eſſe perſonæ, vna quæ obediuerit Patri, videlicet perſona humana, altera quæ Patri non obediuerit, videlicet Filius Dei. Quaſi verò non poſſit vna & eadem perſona diuina *in forma ſerui* (vt ſcripturæ verbis vtamur) obedire Patri, in forma Dei cum Patre iubere. Sic enim Apoſtolus ad Philipp. 2. de vna & eadem Chriſti perſona dicit, quod *in forma Dei non rapinam putauerit, eſſe ſe æqualem Deo Patri, in forma ſerui Patri obediens fuerit vſque ad mortem, mortem autem crucis.* Et S. Athanaſius in Symbolo de eadem perſona Chriſti dicit; *Aequalis Patri ſecundùm diuinitatem, minor Patre ſecundùm humanitatem.* Neque aliud eſt, quod Theologi Catholici dicunt, Chriſtus vnus, & idem, id eſt, vna & eadem perſona, vt Deus, æqualis eſt Patri, vt homo, minor eſt Patre: vt Deus fuit ante Matrem, vt homo ex Matre principium habuit.

Sed vlterius progrediuntur Aduerſarij, & obedientiam Filio Dei tribuunt etiam antequā formam ſerui acciperet, id eſt, non ſolùm ſecundùm deitatem, ſed etiam ſecundùm ſolam deitatem, quod quemadmodū ab hæreſi Ariana diſtingui poſſit, ipſi viderint. Adferunt enim illa verba Domini Ioan. 3. *Non miſit Deus filium ſuum in mundum, vt condemnet mundum, ſed vt ſeruetur mundus per eum.* Sic enim ipſi citant, qui vulgatæ atq; antiquiſsimæ editionis rationem nullam habent. ac ſtatim adiungunt, *Si igitur Deus Filium ſuum vnigenitum in mundum miſit, vt genus humanum ſeruaret, neceſſe eſt, hunc Filium,*

Dei obedientem fuiſſe Patri, dum in mundũ venit, naturam humanã aſſumpſit, & in ea nos miſeros peccatores redemit. Hinc de filio Dei æterno in Symbolo Niceno cantatur, Deſcendit de cælis, & incarnatus eſt de Spiritu ſancto, &c. Hæc illi, ex quibus manifeſtè colligitur, eos ſentire, filium Dei, etiam antequã eſſet homo, obediuiſſe Patri, ac per hoc ſecundum ſolã deitatem. Filius enim Dei cùm venit in mũdum, & naturam humanam aſſumpſit, non erat Deus & homo, ſed Deus tantùm, niſi quis ita deſipiat, vt dicat, Deũ & hominem deſcẽdiſſe de cœlo, vt fieret homo. Itaq; Deus Verbum cùm non eſſet homo, deſcendit de cœlo, vt fieret homo, & ideo, Verbum caro factum eſt, & ipſa incarnatio, deſcenſio fuit. Quod alijs verbis dicit Apoſtolus Phil. 2. *Exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiens*, quod ſi Deus Verbum, cùm nõdum eſſet homo, obediuit Patri, vt deſcenderet & fieret homo, quis nõ videt, obedientiam, ac per hoc ſubiectionẽ tribui Deo Verbo ſecundum ſolam diuinitatem? neque.n. ſecundum humanitatem, quam nõ habebat, obedire poterat. *At*, inquiunt, *Si Deus filium ſuum miſit in mundum, vt carnem aſſumeret, quo modo non obediuit filius Patri, dum venit in mundum & carnem aſſumpſit?* Hoc ipſum eſt argumentum Arianorũ, qui ex miſsione colligebãt ſubiectionem; ſed reſpondebant maiores noſtri veteribus Arianis, & nos reſpondemus nouis Arianis, mittere, nõ eſſe iubere, nec mitti, ſemper eſſe parere: nam dominus quidem ſeruum iubendo mittit, amicus amicum hortando, inferior ſuperiorem orãdo mittere poteſt. Ac certè negare non poſſunt Aduerſarij, Spiritũ ſanctum mitti à Patre & Filio: iuxta illud Ioan. 14. *Paracletus autem, quẽ mittet Pater in nomine meo.* & cap. 15. *Cùm venerit Paracletus, quem ego mittam vobis à Patre:* & tamẽ Spiritum ſanctum obedire Patri, & Filio, vel Patrem, & Filium imperare aliquid Spiritui ſancto, ne aduerſarij quidem admittere auſi ſunt. Itaq; vera eſt communis Theologorum ſententia, miſsionem in diuinis non iuſsionẽ, non imperium, ſed proceſsionẽ vnius perſonę ab alia ſignificare, cum noui effectus connotatione. Sed operæpretiũ

erit

erit cognoſcere, quid aduerſarij ad noſtra argumenta reſpondeant. Referunt primùm hæc noſtra verba; *Si Chriſtus, vt Deus, Patri obediuit, certè vt Deus à Patre diſtinguitur. Alius igitur Deus eſt Pater: alius Deus eſt Filius: ſed vnus tantùm eſt verus Deus, & conſtat Patrē eſſe verum Deum. Non igitur Filius eſt verus Deus nec ὁμοούσιος Patri, vt in Nicano Symbolo confitemur.* Reſpondent deinde his verbis, *Rudes aſinos Ieſuitas iſtos eſſe oportet, quod diſtinguere neſciunt inter vnitatem deitatis, & inter perſonas in hac vna deitate. Nā certè Filius à Patre diſtinctus eſt, tanquam perſona diuina, quæ ipſe Pater non eſt: & tamen non alius Deus, quàm Pater eſt. Atque ita Pater & Filius vnus Deus ſunt, licèt diſtinctæ perſonæ, quarum vna alteri obedit.* Hęc illi. Qui quâ modeſtiâ præditi ſunt, eodem pollēt acumine. Nos autem quia ſcimus, vnitatē deitatis cū ſola perſonarum diſtinctione credi ab omnibus fidei Catholicę profeſſoribus, ideo tanquam exploratū errorem notauimus dogma Aduerſariorum, ex quo ſequitur, deitatē Filij diſtingui à deitate Patris, & proinde Filium non eſſe verum Deum, neq; Patri conſubſtantialem. Argumentū verò, quo id ſequi demonſtrauimus, Aduerſarij non ſoluerūt, quod enim illi expoſuerūt, Chriſtus vt Deus obediuit Patri, idem eſſe, ac ſi diceretur, Chriſtus vt perſona diuina obediuit Patri, vt alteri perſonæ diuinæ, nullo modo defendi poteſt: ſiquidē illa particula reduplicans, VT, non reduplicat ſuppoſitū, ſed formam; neq; enim dubium eſt, omnes actiones eſſe ſuppoſitorum, ſiue perſonarū, & idcirco non ponuntur reduplicantes particulæ ad notandam perſonā, ſiue ſuppoſitum; ſed quia dubium eſſe poteſt, ſecundum quām formam ſuppoſitū agat, quando plures habet formas, ideo per reduplicantem particulā ſignificatur ea forma, ſecundum quam ſuppoſitū agit. Itaq; ſicut qui dicit, Petrus vt muſicus canit, vt Medicus curat, vt homo ratiocinatur, ſignificat illā perſonam, quę dicitur Petrus, ſecundum ſcientiam muſicā, canere, ſecundum ſcientiam medicinæ, curare, ſecundum rationalitatem, vt ſic loquamur, ratiocinari; ita qui dicit, Chriſtus vt De⁹ obedit Patri, ſignificat Chri-

ſtum, qui eſt perſona diuina, obedire Patri ſecundum deitatem. Et quoniā qui obedit, diſtinguitur ab eo, cui obedit, ſequitur vt Chriſtus, qui obedit Patri ſecundū deitatem, diſtinguatur à Patre ſecundū deitatē. Quod ſi Filius diſtinguitur à Patre ſecundum deitatem, euidenter ſequitur, vt duæ ſint deitates Patris, & Filij, & alius Deus ſit Pater, alius Deus ſit Filius. Quemadmodum ex eo quod Filius diſtinguitur à Patre ſecundum perſonalitatē, rectè colligunt omnes Theologi, duas eſſe perſonalitates Patris & Filij, & aliam perſonam eſſe Patrem, aliam perſonam eſſe Filiū. Hoc igitur eſt argumentum, quod ſoluere debuiſſent Theologi illi VVirtembergenſes. Sed, vt videtur, argumenti vim nō perceperunt, cùm tamen tam acuti videri velint, vt eorū comparatione ceteri omnes, Aſini dici poſsint.

Nec multò fèlicius ab altero noſtro argumento ſe expediunt. His enim verbis alterum argumentum noſtrum proponunt: *Rurſus, qui obedit, minor eſt illo, cui obedit, nam imperare, ſuperioris, obedire, inferioris eſt. Ergo ſi Chriſtus, vt Deus, Patri obedit; vt Deus, minor eſt Patre, & mentitur Symbolum Athanaſij, cùm ait, Æqualis Patri ſecundum diuinitatem, minor Patre, ſecundum humanitatem.* Reſpondent autem hoc modo: *Hæc ratio locum habet in ijs perſonis, quæ non ſunt eiuſdem dignitatis: vbi hæc imperat, illa neceſſitate quadam paret etiam inuita: cùm Chriſto autem, eiuſque obedientia res ſe aliter habet. Pater enim Filio, vt Deo, non imperauit, vt coeleſtus humanam naturam ſumeret; Sed Filius Dei ſponte, & libere hoc fecit ſecundum æternum decretum totius Trinitatis, quocirca etiam Filij Dei obedientia alia eſt, quàm obedientia ſubditi erga ſuum Magiſtratum.* Nouam hîc audimus Theologiam, nouam Philoſophiam, nouam vocabulorum acceptionem: hactenus enim obedientia virtus fuit, qua ſubditus ſuperioris ſui mandatum implet. Inter perſonas eiuſdem prorſus dignitatis, atque adeo in omnibus æquales inauditum eſt eſſe veri nominis obedientiā, cùm par in parem non habeat imperium, vel poteſtatem. Certè B. Paullus ad Epheſ. 6. ſcribit, *Filij, obedite parentibus.* Et rurſum: *Serui, obedite dominis,* Et ad Hebr. 13.

Obedite

obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis. Et ratio horum omnium eſt; quia præpoſitus maior eſt ſubdito, dominus maior eſt ſeruo, Pater in humanis maior eſt Filio, quia ſenior, quia prudentior, quia cauſſa: & S. Auguſtinus ſerm. 6. de verbis Domini, ſcribit, obedientiam ſuperioribus eſſe præſtandam, ſed illo ordine, vt ſemper maiores minoribus anteponantur, ita vt filij parentibus obediant, quia parentes maiores ſunt filijs, ſed magis patrię, quàm parentibus, quia patria parentibus maior eſt, & magis Deo, quàm patriæ, quia Deus maior eſt, quàm patria. Sic etiam obedientiam docet curatori, ſed magis proconſuli, quàm curatori, magis Imperatori, quàm proconſuli, magis Deo, quàm Imperatori. nec difficile eſſet, multa huiuſmodi teſtimonia proferre, non ſolùm ex ſcripturis ſanctis, & veteribus Patribus, ſed etiam ex Philoſophis, alijſq́; ſcriptoribus profanis, apud quos ſemper obedientiæ, quaſi è regione reſpōdet imperium, & obedientia ſubdito, imperium Principi tribuitur. Neque rectè aduerſarij obedientiam reſpondentem imperio non agnoſcunt, niſi in ijs, qui parent inuiti. quaſi verò non ſit illa vera & laudabilis obedientia, qua ſubditus libenter Principi ſuo paret. Quę cùm ita ſint, niſi aduerſarij vocabulis abuti & obedientię nouam definitionem aſsignare velint, omnino coguntur, aut admittere cum Arianis, Chriſtum, ſecundùm diuinitatem eſſe Patre minorem, ſi Chriſtum ſecundùm diuinitatem Patri veram obedientiam exhibuiſſe contendunt: aut negare debent, Chriſtum ſecundùm diuinitatem Patri obediuiſſe, ſi cum Catholicis æqualem Patri Filium, ſecundum diuinitatem eſſe volunt.

Sed ineptiſsima pręter ceteras eſt reſponſio ad argumentum tertium. Sic enim argumentum noſtrum tertium ipſi proponunt: *Ad hæc, ſecundū illam naturam Chriſtus obediuit, ſecundum quam mortuus eſt; nam ipſa mors, obedientia fuit ſumma, & abſolutiſsima; At non eſt mortuus Chriſtus ſecundum diuinitatem, ſed ſolùm ſecundum carnem: ergo nec ſecundum diuinitatem, ſed ſolùm ſecundum humanitatem obediuit Patri.*

Reſpon-

Reſpondens his verbis. *Voces κατὰ, ſecundum, cauſſam indicant, propter quam Filio Dei adſcribitur, quod humanitatis proprium eſt; & viciſſim cur deitatis propria homini tribuantur: quia enim non duo, ſed vnus duntaxat Chriſtus eſt, in quo duæ diuerſæ naturæ arctiſſimè, & intimè vnitæ ſunt; idcirco hæ duæ naturæ, omnes iſtius perſonæ operationes, paßiones, & gloriam quoque inter ſe communicant, &c.* Mirum eſt valdè, cur non animaduertant, ex hac reſponſione ſua non ſolui, ſed confirmari argumentum noſtrum. Nam ſi vox κατὰ, id eſt, ſecundum, indicat cauſſam, cur tribuatur Filio Dei, quod proprium eſt humanitatis, & homini Chriſto, quod proprium eſt diuinitatis, certè non licet dicere, Filius Dei ſecundum diuinitatem, mortuus eſt, ſicut nõ licet dicere, Chriſtus homo ſecundum humanitatem, creauit mundum: ſed hoc modo dicendũ eſt: Filius Dei ſecundum humanitatem mortuus eſt, & Chriſtus homo ſecũdum diuinitatem, mundum creauit: cauſſa enim, cur Filio Dei mors tribuatur, nõ eſt diuinitas, ſed humanitas, & cauſſa, cur mundi creatio tribuatur homini, non eſt humanitas, ſed diuinitas, vt aduerſarij in ſequenti pagina confitentur, & res ipſa per ſe clamat. Quid igitur opus eſt, vt nos in eorum errore confutãdo laboremus, cùm ipſi tam apertè ſecum pugnent, & ſententiam ſuam ſua reſpõſione confutent? Quod verò paullò pòſt addunt, nos cum Neſtorianis negare, Chriſtum Deum eſſe natum, paſſum, mortuum; mera calumnia eſt. Nos enim etſi negamus, Chriſtũ vt Deũ ſiue ſecundum diuinitatem, paſſum & mortuum eſſe: tamen Chriſtũ Deum paſſum, & mortuum libentiſsimè confitemur. Denique, (vt hunc locum aliquando concludamus) id vnum ab aduerſarijs peto, & quandoquidẽ ipſi in extremo libro refutationis huius prouocant omnes Ieſuitas ad diſputationem cum ea conditione, vt ſola ſcriptura diuina ſit Iudex; proferant vnum locum ex totò veteri, aut nouo teſtamento, vbi habeatur, B. Mariam, matrem eſſe Chriſti vt Dei, & Chriſtum, vt Deum, ſiue, quod eſt idem, ſecundum deitatem, obediuiſſe Patri, aut paſſum, & mortuum eſſe.

Hacte-

Hactenus enim non protulerunt, niſi illa, *Sanguis Ieſu Chriſti Filij Dei emundat nos ab omni peccato.* 1.Ioã.1. & illud, *Non miſit Deus filium ſuum in mundum, vt iudicet mundum, ſed vt ſaluetur mundus per ipſum*, Ioan.3. & illud, *Ecce venio; in volumine libri ſcriptum eſt, ad me; vt facerem voluntatem tuam Deus meus volui, & lex tua eſt in medio cordis mei.* Sed neque in his locis, neq; vſquam alibi inuenient ſuas illas verborũ nouitates. Vel certè, ſicut nos illis oſtendimus, ſcriptum eſſe 2.Corinth.13. *Chriſtus crucifixus eſt ex infirmitate;* id eſt ex ea parte, qua erat infirmus, & paſsibilis, nimirum ex humanitate. Et ad Rom.1. *Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum carnem* & denique 1.Petri 4. *Chriſto igitur in carne paſſo:* ita nobis ipſi viciſsim legant, alicubi ſcriptũ eſſe. *Qui crucifixus eſt ex virtute*, id eſt ex ea parte, quã erat impaſsibilis, nimirum ex diuinitate. Vel, *Qui factus eſt ei ex ſemine Dauid ſecundum diuinitatem;* Vel, *Chriſto igitur in deitate paſſo.* Quod cùm oſtendere non poſsint, intelligant ſe, iudice ſcriptura, ad quam appellauerunt, omnino cauſsâ cecidiſſe. Reliqua omnia, quæ ad errores pertinent, omittenda cẽſui, quoniam ſuperioribus ſimilia ſunt, & mihi propoſitum eſt, non ad refutationem reſpondere, ſed id ſolùm oſtendere, refutationem indignam eſſe, cui reſpondeatur.

In poſtrema libelli mei parte notaui mendacia libri Concordiæ, quæ tam perſpicua ſunt, vt mirum ſit, auſos fuiſſe Aduerſarios refutationem eorum aggredi. Sed quàm aptè reſponderint, vno exemplo, vel altero demonſtrabimus.

In 21. articulo Cõfeſsionis Auguſtanæ habentur hęc verba: *Hæc ferè ſumma eſt doctrinæ apud nos, in qua cerni poteſt, nihil ineſſe quod diſcrepet à ſcripturis, vel ab Eccleſia Catholica, vel ab Eccleſia Romana, quatenus ex ſcriptoribus nota eſt.*

In his verbis notaui mendacium contineri, quoniã in hoc ipſo articulo 21. docent, non eſſe inuocandos ſanctos: & tamen non ignorant, in Eccleſia Catholica veteri, & in Eccleſia Romana, vt nota eſt ex veterum ſcriptis, ſanctos paſsim inuocatos fuiſſe. Ac vt mẽdaciũ hoc tegi non poſſet, citaui in meo libello teſtimo-

nia

nia expreſſa pro inuocatione ſanctorum Euſebij, Baſilij, Chryſoſtomi, Græcorum; & Ambroſij, Auguſtini, Ruffini, Latinorum. Addidi teſtimonia S. Leonis Papę; vt inde fides Eccleſiæ Romanę veteris cognoſceretur; & teſtimonium Prudentij ipſo Leone antiquioris, qui teſtatur, Romanam Eccleſiam conſueuiſſe Sanctos inuocare. Reſpõdent in hac ſua refutatione, teſtimonia veterum Patrum, quæ nos adduximus, pugnare cum diuino mandato, *Inuoca me, &c, Dominum Deum tuum adorabis*; & ideo veritati confeſsionis ipſorum nihil derogare. At noſtra quæſtio non eſt, an Patres vera ſcripſerint, quanquam & hoc nullo negotio defendi poteſt; ſed an ſcripſerint, id eſt, an teſtentur, Eccleſiam ſui temporis, quam veram Eccleſiam Catholicam fuiſſe aduerſarij confitentur, Sanctos inuocaſſe. Cùm autem affirment Aduerſarij, Patres antiquos docuiſſe inuocationem ſanctorum, eoſq; accuſent quod id fecerint contra mandatum Dei, quomodo nõ mentiuntur, vel mendacium non confirmant, cùm dicunt, & repetunt doctrinam ſuam, quę prohibet inuocationem ſanctorum, à doctrina Eccleſiæ Catholicæ veteris non diſsidere? Deinde, vt probent, in Eccleſia Romana veteri non fuiſſe vſum inuocandi Sanctos, adducunt vnũ teſtimonium Ambroſij ex commentario in cap. 1. ad Romanos, vbi videtur Ambroſius damnare inuocationẽ Sanctorũ, cùm tamen conſtet, Ambroſium eſſe Doctorẽ Eccleſiæ Romanę. Sed multis modis reſpõdere poſſumus. Nam primò auctor eorũ commentariorũ non damnat inuocationem Sanctorum, ſed errorẽ quorũdam Gentilium, qui docebant, Deum immediatè adiri non poſſe, ſed neceſſariò per quoſdam inferiores virtutes cæleſtes, adeundum eſſe. Secundò, commentaria illa à viris doctis nõ tribuũtur Ambroſio. Tertiò, Ambroſius in libro de Viduis, quẽ nemo negat Ambroſij eſſe, apertiſsimè docet inuocationem Sãctorum, atque adeo apertè, vt aduerſarij hoc loco Ambroſiũ hoc nomine reprehendant, quod contra verbum Dei, Sanctos inuocãdos eſſe docuerit. Quartò, Ambroſius nuſquam

dicit,

dicit, in Romana Eccleſia non inuocari Sanctos, Et cõtrà Prudentius, qui æqualis Ambroſij fuit, diſertis verbis in hymno de S. Laurentio, Romanam Eccleſiam inuocare Sanctos ſolitam eſſe teſtatur, atque idem teſtatur S. Leo Papa Romanus. Quæ omnia cùm aduerſarij ſciant, & ſaltem in noſtro libello legerint, qua fronte mendacium excuſare poſſunt, quo affirmant doctrinã ſuam ab Eccleſia Romana veteri non diſcrepare? Atq; hoc de inuocatione Sanctorum, exempli loco poſuimus. Nam alioqui plurima ſunt in confeſsione Auguſtana, quæ manifeſtè diſcrepant à Romana Eccleſia, quæ ante mille annos & eo amplius florebat.

In eadem confeſsione Auguſtana, in articulo de Miſſa, habentur hęc verba: *Falsò accuſantur Eccleſiæ noſtræ, quod Miſſam aboleant, retinetur enim Miſſa apud nos, & ſumma reuerentia celebratur.* In his verbis euidens mendacium cõtineri, probaui in meo libello ex articulis Smalchaldicis, qui vnà cum Cõfeſsione Auguſtana deſcribuntur, & approbantur in eodem libro Concordię: nam in articulis Smalchaldicis, Miſſa, vt res cõmẽtatia, & figmentũ humanum, vel potius vt cauda draconis abroganda mandatur. Reſpõdent in Refutatione, per Miſſam, quę ſecundùm Confeſsionem Auguſtanam in Eccleſijs Lutheranorũ retinetur, intelligi diſtributionẽ Sacramenti, nõ autẽ ſacrificium pro viuis & mortuis: per Miſſam, quæ in articulis Smalchaldicis damnatur vt res commentitia, figmentum humanũ, & cauda draconis, intelligi Miſſam Papiſticam, quę dicitur eſſe ſacrificium pro viuis & defunctis. At hanc refutationẽ ego antè præuideram, & ideo in meo libello addideram, nõ accuſari à nobis Lutheranos, quod abrogauerint diſtributionem Sacramenti, ſed quod ſuſtulerint ſacrificium, quod in Eccleſia Catholica ſub Miſſæ nomine celebratur. Itaq; hoc dilemmate vſus ſum; *Si per Miſſam intelligitis Cœnam Domini, mendacium eſt, quod accuſamini, ſi verò intelligitis ſacrificium, mendacium eſt quod falsò accuſemini.* Ad hoc noſtrum dilemma non potuerunt in Refutatione aliud reſpondere, niſi Miſſam à ſe abrogatã

non

non eſſe, quia ipſa Cœna Dominica nonnullis in locis apud Lutheranos adhuc Miſſę nomen retinet, quãuis nullum in ea ſacrificium offeratur. At non de nomine, ſed de re quæſtio eſt. Neque Lutherani à Catholicis accuſantur, quod Miſſæ nomen aboleuerint; ſed quod Miſſam ipſam, qualẽ ante Lutheri tempora per multa ſecula Germani ſacerdotes celebrauerant, iam non ſolùm non celebrent, ſed etiam, vt idololatriam & ſacrilegium execrentur. Quare eodem dilemmate vti poſſumus, ſi per Miſſam intelligis vocabulũ Miſſæ cœnę Dominicę accommodatum, mendaciũ eſt quod accuſemini: ſin autem rem ipſam, quę Miſſa dicebatur ante Lutheri tempora, id eſt, ſacrificium corporis Domini pro viuis & defunctis oblatum, mendacium eſt, quod falsò accuſemini.

Addam & tertium exemplum, In eadem Confeſsione Auguſtana, & ex ea in libro cõcordię habentur hęc verba; *Auguſtini tempore, monaſteria erant libera collegia: poſtea corrupta diſciplina vbique addita ſunt vota, vt tanquam excogitato carcere diſciplina reſtitueretur.* Hoc manifeſtum eſſe mendacium, probaui ex ipſo Auguſtino, qui ſic loquitur in explicatione Pſalmi 75. *Nemo poſitus in monaſterio frater, dicat, recedo de monaſterio: neque enim ſoli, qui ſunt in monaſterio, peruenturi ſunt ad regnũ cælorum, & illi qui ibi non ſunt, ad Deum non pertinent. Reſpondetur ei, ſed illi non vouerunt, tu vouiſti.* Et in Pſalm. 99. *Dum non perſeuerauerit implere, quod vouit, fit deſertor tam ſancti propoſiti, & reus voti non redditi.* Reſpondent in Refutatione, falsò accuſari mendacij ſuam Confeſſionem Auguſtanam, & reddunt rationem, quia S. Auguſtinus in eadem explicatione Pſalmi 99. ſignificat, eodem loco habitas virgines ſacras, quæ in monaſterijs degebant, & alias, quę in proprijs ędibus verſabãtur. Secundò, quia idem S. Auguſtinus in lib. de bono viduitatis, cap. 10. & 11. dicit, ſe non probare illorum opinionem, qui dicũt, lapſarũ à ſancto propoſito fœminarũ, ſi nupſerint, adulteria non coniugia eſſe. Tertiò, quia Confeſsio Auguſtana, cùm dicit, *Auguſtini tempore, monaſteria fuiſſe libera collegia, & ſine votis*, nõ loquitur

de votis in genere, ſed de votis in Papatu vſitatis, quibus puellæ, & iuuenes ante iuſtam ætatem implicati & conſtricti in vinculis iſtis, & contra verbum Dei, & cõſcientiam manere coacti ſunt. At hoc quid aliud eſt, niſi fugere retia veritatis, & in laqueos falſitatis incurrere? Primum enim falſum eſt, quod eodem loco habitæ fuerint Virgines Deo ſacræ, quæ in monaſterijs, quæ in domibus proprijs verſabantur. Nam quæ in domibus proprijs verſabãtur, ſolo voto caſtitatis obſtrictæ erãt; quæ in monaſterio degebant, vouerant præter caſtitatem, etiam vitam communem, vt idem Auguſtinus in vtroq; loco à nobis allegato ſcribit. Deinde, S. Auguſtinus dicit quidem in libro de bono viduitatis, videri ſibi coniugia poſt votum caſtitatis non eſſe adulteria, ſed vera coniugia; tamen addit in eodem loco, eſſe ſacrilegia, adulterio ipſo peiora, proinde non vult, liberum illis fuiſſe poſt votum nubere, niſi ſacrilegia adulterijs peiora, libera eſſe debeant. Adde, quod Auguſtinus eo loco de voto caſtitatis ſimplici loqui videtur, non de voto caſtitatis ſollemni, quale eſt illarum, quæ vt mundo omni ex parte mortuæ in monaſterijs vitam communem ſub obedientia profitentur. Deniq; falſum eſt, quod in Eccleſia Catholica ante iuſtam ætatem iuuenes aut puellæ ſeruare cogantur vota temerè emiſſa. Contrarium enim cauetur in antiquis Concilijs, & in ipſo iure Canonico, & demum idem renouatum cernimus in Concilio Tridentino, Seſſ. 25. c. 15. & 17. de Regularibus. Sed illud omnem impudentiam ſuperat, quod verba Confeſſionis Auguſtanæ, generalia, perſpicua, diſerta, quibus aſſeritur, tempore Auguſtini monaſteria fuiſſe, libera collegia, & poſtea ob corruptam diſciplinã, addita fuiſſe vota, per nouam gloſſam reſtringere velint ad vota emiſſa ante iuſtam ætatem. Sed veniã damus pudori, voluerunt enim aliquo ſaltem imaginario pallio Patrum ſuorum verenda contegere. quamuis ſi quis eos vrgeret, ac peteret, an vota monaſtica emiſſa iuſta ætate neceſſariò ſeruanda ſint, ex doctrina S. Auguſtini, & exemplo veteris Eccleſiæ; in maiores anguſtias credo, redigerentur. nec

quis non rideat? Ita igitur Ieſuitæ de mendacijs Principum ne cogitantes quidem, illuſtria dixêre mendacia Philippi Melanchthonis, aliorumq; ſimilium ſectariorum, quomodo Tullius illuſtre periurium, quod perſpicua, manifeſta, clariſſima eſſent; nam vt idem ait Cicero in Partitionibus, Illuſtre aliquanto plus eſt, quam dilucidum. *At,* inquiunt, *verba illa præfationis Concordiæ, in quibus mendacia notantur, Principum verba ſunt.* Verba quidem illa ita ſcripta ſunt, ac ſi à Principibus dicerêtur, ſed à Theologis compoſita, & conſcripta ſunt. Principes enim nomine ſuo præfationem illam edi voluerunt, quo liber concordiæ plus auctoritatis haberet. Sed quemadmodũ decepti ſunt, non autem mentiti, cùm Concordiæ ſubſcripſerunt, quia vera eſſe crediderunt, quæ in ea continebantur: ita quoque cum præfationem à Theologis confectam ſuo nomine typis mandari voluerunt, non ipſi mentiti eſſe dicendi ſunt, quamuis in ea præfatione multa ſint falſa: ſed ij, qui ſcientes falſa eſſe, non veriti ſunt ea conſcribere. Quæ cùm ita ſint, ſi Principes Lutherani rectè iudicare voluerint, non de Ieſuitis querentur, à quibus nulla iniuria ſunt affecti, ſed Theologis ſuis meritò iraſcentur, atque ab his dignas pœnas repoſcent, qui ipſis ita impoſuerunt, vt errores grauiſſimos, mendaciaque clariſſima pro veritate eis obtruſerint. Quod autem ad libellum meum attinet, is magnas agit Aduerſarijs gratias, quod cùm antea ab Auctore ſuo neglectus, ſola Typographi benignitate lucem aſpiceret, nunc tantorum virorum ſummo conatu, tantiſque viribus oppugnatus, & nihil tamen læſus, cuius rei iudicium æquis lectoribus liberè libenterque permittitur, ab Auctore proprio, non ſolùm pro ſuo agnitus, & eiuſdem iuſſu editus, ſed etiam inter alios eius libellos optimo loco ſit collocatus.

FINIS.